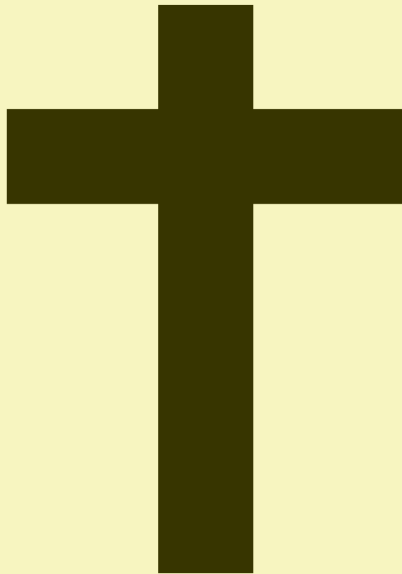

Naʼinbí Sedó Yôesiví Tųų / Nanbí Sedó Jôesiví

Tun

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

Naʼinbí Sedó Yôesiví Tũ / Nanbí Sedó Jôesiví Tun New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tewa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naʼinbí Sedó Yôesiví Tũ (San Juan)/ Nanbí Sedó Jôesiví Tun (Santa Clara)

Copyright Information

© 2012, Bible League International. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tewa (USA)

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
f775bf1b-8c8a-5c5e-9288-3b9b00387997

Contents

MARK	1
LUKE	33
JOHN	88
ACTS	128
ROMANS	182
PHILIPPIANS	208
1 THESSALONIANS	214
2 THESSALONIANS	219
1 TIMOTHY	222
2 TIMOTHY	230
TITUS	235
PHILEMON	238
JAMES	240
1 PETER	247
1 JOHN	255
2 JOHN	261
3 JOHN	262

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi Mark Ita'nandi'

John i' p'ó'p'oekandi'di Jôesiví tun in t'owa ovâytunphadende'

¹ Nă'i-ân namuu i' híwó'di tun Jesus-ví'gedi, i-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, i' b́a Jôesi Tádáví ay ûnmuu. ² Hăn'oe Jôesi Tádáví tukhe'bi', Isaiah gin nakháwǎ'i', ita'n nan háa Jôesi Tádá iví ay itų'annin, ginnân:

³ Ót'ôeyanbe, naví t'ôepa'ǎa'i' uví páádé wînsankhâymáa.

I'đân uǵi' in p'ôe wônkhây'amí.

Oe ahkon deedi i' t'ôepa'ǎa'i' ûntuhkwintúuní,

"In p'ôe binkhây'an i' shánkí natsonji'igí'.

Hă'i p'ôe'ây-á wá' igí' binta'ge'an."

⁴ John i' p'ó'p'oekandi-ân i' t'ôepa'ǎa'i' namuu. Oe ahkon deedi Jôesiví tun in t'owa ovâyt'ôekanhondi ovâytumáa, "Unbí t'aywó'di binjoe'an, hedânho Jôesi Tádádí wovây'owóje-ídí, ihayđânho naadi wâyp'ó'p'oe'amí." ⁵ Hedi hânho báyéki t'owa Judea nangewin hedá Jerusalem bú'windá ee naji' iwepiye dimáa, hedi in to'wên dívít'aywó'dihăätsi'annin in Jordan p'o'k'ay iwe ovâyp'ó'p'oe'an.

⁶ John-bí aa kamáyo phódí ûnpa'an, hedá napújeba'áamuu, hedi khowi'dá hedá thaawǎá áp'o ishaa'i-á ik'oe. ⁷ Hedi ginnân in t'owa ovâytumáa: "Wí to'wí naví shánkí tsonan, hedânho Jôesi Tádádí wovây'owóje-ídí, ihayđânho naadi wâyp'ó'p'oe'amíkhuu imáa'i' naví tí'úugé napowagi'o, hedi naa ihay híwó'di wó'muupí dáy't'ǎa-ídí iví anto wânbo dônma'p'ǎa-ídí. ⁸ Naadá p'oeđida' wâyp'ó'p'oe'o', hewânbo i'dá i' Yă'dăa'i' P'oewaahâa wovâysankhâymáa wí p'ó'p'oekan waagibá."

Jesus óep'ó'p'oe'an

⁹ Ihayhăäbá Jesus oe Nazareth bú'dí napówá, Galilee nantaa búgedi, hedi in Jordan p'o'k'ay iwe John-di óep'ó'p'oe'an. ¹⁰ Hedi Jesus ee p'oe iwedí nats'anpee'ǎ' ihaydi, makówá nakhuudeemändi i' Yă'dăa'i' P'oewaahâa wí k'o'wee waagibá nawândi imû', hedi iví'di isóge. ¹¹ Hedi wí tun makówádí napeedi ginnân natú: "U-á naví ay wísígi'i-ân unmuu. Hânho ų'di ohíhchan."

Penísendi ikhăäde Jesus óehíwóhpíkannamíđí

¹² Ihaydi i' Yă'dăa'i' P'oewaahâadi Jesus ahkónupiye óeho'. ¹³ Jónántă (40) thaa iwe naji', hedi Satan i' Penísendi namuu'i' ikhăäde' óehíwóhpíkannamíđí. Ihayhăädi wíyá to'wí i-áđí wína'ǎnpí, in ahkónuwin animâa hăăwênda'mân iwe diji', hewânbo in makówáwin t'ôepa'ǎa'indiho óekhăge'nan.

Jesus-di jónu paawó'in ovâytuhkánan i-áđí dimú-ídí

¹⁴⁻¹⁵ John i' p'ó'p'oekandi' oe Judea óepansóge, hedi tí'úugedí Jesus oe Galilee-piye namáa, Jôesi Tádáví híwó'di tun in t'owa ovâyt'ôekanhondi. Ovâytumáa, "Năă-ânho híwó' diwe naná, Jôesi Tádá nakhâymuu wovâysíghóenídí. Unbí t'aywó'di binjoe'an, hedá nă'i Jôesi Tádáví híwó'di tun bíwǎyú."

¹⁶ Iwáy Galilee p'oekwí kíngé Jesus naphademän dihaydi, Simon-dá iví tí'úu Andrew-áđí dǎnpa'akanundedi ovǎnmû', indá paawó'in damuudí. ¹⁷ Hedi ovântų'an, "Naa-áđí bákă've. Năă dǎnpaahónde', hewânbo naagi'

dĩnt'owahóení'in wǎnhá'ámí." 18 Wesebo inbí pa'akanu'i dǎnjoe'andi i-ádí damää.

19 Wíyá háy namää ihaydi, James-ádí iví tí'úu John-dádí ovǎnmû', indá Zebedee-ví ây damuu. Inbí pa'akanu'i dǎnkodi'o' inbí kophé iwe. 20 Hedi ovǎnmû'di ovǎntu'an i-ádí damú-i'in, hedi inbí tádá Zebedee ee kophé iwe in t'ôe'indádí ovâyjoe'andi i-ádí damää.

Jesus-di wíyǎ'dâapî' p'owəqahâa wí senbí'wedi óekhehpiye

21 Capernaum bú'ay dipówá, hedi i' kaykhanwówá thaa naná' dihaydi Hudíyoví méesate'ay ee Jesus nats'ú, hedi in t'owa ovâyhá'an. 22 Háa Jesus-di ovâyhá'o waa ovâyháa'an, gá in sená' in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in dívíhée'an waagibá wí'ihée'anpídân, hewânbo i'dá ovâyhá'an ta'gendi itsonkhuumáa waagi.

23 Ihaydibá wí sen i' méesate ee nats'ú, i-á wíyǎ'dâapî' p'owəqahâadi óemáa, hedi ituwínú, 24 "Ánpí dí'an, u' Jesus Nazareth bú'wi'. Ti un'ää dít'aháanú-ídí gáhân? Naa dínhanginná to'wí unmuu'in. U-á i' t'ǎhkí yǎ'dâa'i' unmuu, i' Jôesi Tádádí wóesandi'." 25 Jesus-di i' yǎ'dâapî' p'owəqahâa óet'e'yandi óetu'an, "Hânda'dibo', ná'i senbí'wedi ópeeve." 26 Hedi i' yǎ'dâapî' p'owəqahâa ituwínúdáhá' i' sen óethathakannan iví'wedi napee'ädi.

27 T'ǎhkí in t'owa ovâyháa'an, hedi dívítu'an, "Hânnan namuu ná'in? Wên ts'aamin háhkannân imáa, hedá itsonkhuumáa waa i'o'. In yǎ'dâapî'in p'owəqahâa wânbo ovâytsonmáa, hedi indi óe'a'gindo'." 28 Hedi oe Galilee nange i'ge t'ǎhkí t'owa iví'gedi dit'oe.

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhehkháa'an

29 I' méesate iwedi dipee, hedi Jesus oe Simon-dá Andrew-ádí inbí tewhá iwepiye namää. James-ádí John-dádí wá' damää. 30 Dipówá ihaydi Jesus óetu'an Simon-bí jahkwíjo ûntsáwäp'ídehay'in. 31 Hedi i' kweeví whohte iwepiye namäädi man diwedi óeyä'di óeshaa. I' tsáwäp'íde wesebo ûnhân, hedi ovâyhúujôn.

32 Nathants'ú' dihaydi i' kaykhanwówá thaa naphade, hediho in t'owadi in dihay'in t'ǎhkí hedá in to'wên yǎ'dâapî'in p'owəqahâadi ovâymaa'indá wáy Jesus na'ân diwepiye ovâyhúja'. 33 In bú'wnmáa, hedi indi óe'a'gindo'.in t'owa t'ǎhkí ee tewhá phódi dívíwé'ge'an. 34 Hedi báyéki t'owa ovâyhehkháa'an, tobá háawi inbí hay dínmuu wânbo', hedá báyéki yǎ'dâapî'in p'owəqahâa t'owaví'wedi ovâykhehpiye. Hewânbo in p'owəqahâa wí'ovâyhi'mägipí, gá to'wí namuu'in dínhanginnândân.

Jesus wí'bo ijûusu'an

35 Wa'déedí Jesus ishaa, hedi bú'dí napeedi oe hânda' naná' diwepiye namää, hedi iwe ijûusu'an. 36 Simon-dá in wé'gen i-ádí diji'indádí dimää óenuuwǎ-ídí. 37 Hedi óeshaa ihaydi óetu'an, "T'owa t'ǎhkí wóetuwāmáa." 38 I'di ovâytu'an, "Jaho gimú-í o'i wé'ge'i bú' nǎwe tsowa naná' diwepiye, eeje wá' Jôesi Tádáví tun dovâyt'ôe'ámídí. Hangî'-ânkun o'ää."

39 T'ǎhkí Galilee nange i'ge Jesus namāndi inbí méesate eeje Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôekanhon, hedá in yǎ'dâapî'in p'owəqahâa t'owaví'wedi ovâykhehpiyende'.

Jesus-di wí sen naphéetaymuu'i' ônehkháa'an

40 Wí sen naphéetaymuu'i' Jesus-ví'piye na'ää, hedi idége'disógedi pín ta'gedi nakhäge'da'póe. Óetu'an Jesus, "Dínhanginná u-á úkodi'in ná'i phéetay dínjâa'ámídí, unda'di." 41 Jesus iví'piye hânho nasehkanápóe, hedi ikhóhtädi

iví mandi óetäge, hedi óetu'an, "Naa oda'áakun winhehkháa'amí'in. Unhehkháapúuwí." ⁴² Wesebo i' phéetay ûnhándí nahehkháapóe. ⁴³⁻⁴⁴ Hedi Jesus-di óepunjôn, hewänbo páadé kaygindi óetu'an, "Óet'óeyan, to'wí wänbo ná'i úpóe i'gedi winâat'óe'amípi. Moses ita'nän Jôesi Táđáví ta'nin diwe, únkây'ä' wí hääwí i' owha'ví'piye bînhûuwí'in Jôesi Táđá óemäänídi, in t'owa ovâyhangin'ânnamídi íhehkháapóe'in. Nää ópûn, ha'wâa ó'an." ⁴⁵ Hewänbo i' sen iwedi namäädi báyéki íhéé'an ni'gedi, hedá háa ûnpóe'indá t'âmäpiye in t'owa ovây't'óe'an. Háa i' sen i'annin namuudi Jesus wí'ûnkodipí kee'eedi i' bú' nats'ûunídi, hediho bú'dí já'wébo wáy tóebo nathaapí iwe iwóyí'. Hewänbo ee na'ân diwe in t'owa t'âmäphä'gedi dipóya'.

2

Jesus-di wí sen ûn'a'yäkankodipí' ònhehkháa'an

¹ Wí háyú thaa naphade ihaydi Jesus wíyá oe Capernaum-piye namää, hedi iví' na'ännin in t'owa dínhanginpóe. ² Báyéki t'owa iwe diwé'gepóe, hediho winajâanáhpí phódi nú' wänbo joe, hedi Jôesi Táđáví tun ovây't'óe'an. ³ Wây-á t'owa di'ää, hedi in iwedi jónu senä'di wí sen ûn'a'yäkankodipí' whohpä' k'ewédi óekán. ⁴ Hewänbo dit'owabá'yendi wíđínkodipí Jesus-ví nú' óekáanídi, hediho wha'k'aypiye dipeedi Jesus nawin dee ta'ge dâypohkídi, hedi whohpä' wóegé i' sen ûn'a'yäkankodipí' oe áagépiye óewaje. ⁵ Dâywâyumáa'in Jesus-di ovây'mû' ihaydi i' nahay'i' óetu'an, "Naví ay, uví t'aywó'di ú'owó'jen."

⁶ Hewänbo wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'in iwe dikw'ó'nin ginnân díví'ánshaamáa: ⁷ "Háadan ná'i sen gin ihí'máa? Jôesi Táđáđá'mân ûnk'óe t'aywó'di i'owóejé-ídi, hediho gin ná'i sen ihí'máadi Jôesi Táđá óe'a'ginhánúnde'."

⁸ Wesebo Jesus wí'bo ûnhanginpóe háa kaadibo díví'ánshaamáa'in, hedi ovây'tu'an, "Hedi háadan ha'wâa úv'ánshaamáa? ⁹ Ná'i sen ûn'a'yäkankodipí' dótú'andá, 'Uví t'aywó'di ú'owó'jen,' háa dótú'andá, 'Uví whohpä'ay mänke'di ójýé,' wé'i-an shánki winabâpu'wanpí hedânho bînmúunídi háa ta'gendi dínkodí'in háa joe? ¹⁰ Nää hääwí dókhây'máa wâykeeyamídi naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i dínk'óe'in nää oepáa k'aydi t'aywó'di dovây'owóejé-ídi wá'." Hedáhá' i' sen ûn'a'yäkankodipí' óetu'an, ¹¹ "Wítumáa, ówínú, uví whohpä'ay mänke'di uví'piye unmu-í." ¹² Hedi i' sen wesebo iwínú, hedi iví whohpä' iké'di napee. T'ähkídiibo óemû'di ovây'háa'andi ditú, "Wên hääwên gi'min wáymûu wänbo wí'ây'mû'pí," hedi Jôesi Táđá kw'áayébo óemáa.

Jesus-di Levi óetu'an óeyuuhûuwí'in

¹³ Jesus i' bú'dí napeedi oe p'oe kwí kینگépiye wíyá namää. Báyéki t'owa iví'piye dimää, hedi ovây'há'o'. ¹⁴ Hedi Capernaum-piye nawáymän dihaydi wí sen Levi gin nakháwä'i' óemû' i' phahsan chá' dâywé'ge'o'i tewhá'ay ee na'ándí, i-á Alpheus-ví ay ûnmuu, hedá tax phahsandi-ân namuu. Jesus-di Levi óetu'an, "Naa-ádi óká've," hedi iwínúdi Jesus-ádi namää.

¹⁵ Báyéki wây-á tax phahsannin hedá wây-á t'owa-á Jesus-ádi diji', ná'in wé'gen t'owa in Pharisees-di ovây'tumáa t'óeyanpí'in gin. Wí thaa Levi-ví tewhá ee ná'in t'owa Jesus-ádi iví khäge'nindádi dívíhúujo'. ¹⁶ Hedi wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'in senä', indá Pharisee t'owa iwedi'in dimuu'indi Jesus óemû' ná'in gi'min t'owa-ádi ihúujođi. Hedi Jesus-ví khäge'nin ovâytsika'yan, "Háadan ná'in tax phahsannindádi hedá ná'in t'óeyanpí'indádi ihúujo'?" ¹⁷ Jesus nat'oeđi ovây'tu'an, "In dihay'inda'mân wí woekandi dín'táy, in dihaypí'indá joe. Naa o'ää in to'wên t'aywóhkannin dimuu'in

dínhanginná'nin dovâytu'âamídí inbí t'aywó'di dâyjoe'ámídí, in to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon gin dí'ánde'indá joe."

Jesus óetsika'yan haqadä i'gedi

¹⁸ Ihayhääbá John i' p'ó'p'oekandiví khäge'nindádí in Pharisee t'owaví khäge'nindádí dívíhaqdä'o', hedi wên t'owa Jesus ûnpówá'indi óetsika'yan, "Háadan John-bí khäge'nindádí in Pharisees-ví'indádí dívíhaqdä'o', uvînda joe?" ¹⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Dínkhóhtsaashánkí'eediná' dihaydi, ti i' soyingiví k'ema'in dívíhaqdä'o wa'di indádí najidibo"? Joe, há'to ha'wâa díví'amí wa'di indádí dín'ándí. ²⁰ Hewänbo owáy häädi i' soyingi inbí'wedi óekhuwakhâymaa, ihaydânho dívíhaqdäkhâymaa." *

Jesus-di ovâythayyan in Húdíyoví hay owáydi'í khuu-á hedá iví ts'aqabi khuu-á wíðänwóndepí'in

²¹ "To'wí wänbo wên to khannin deedi wên aa'ay ts'aamin wí'it'i'k'úya'pí. Ha'wâagi i'andá, dâyo'owídi in aa'ay nat'i'k'óe'in nats'úuní, hedá shánkí wänbo-á in to-á nasivedee-í. ²² Hedi to'wí wänbo wí úuva p'oe ts'aqabi wí'ikuudepí wí k'úwá khowa p'oemúu khandi eeje. Ha'wâagi i'andá, i' úuva p'oe nakaypóedí nasôedi i' p'oemúu napání, hedá i' méena-á nacha'dee-í. Úuva p'oe ts'aqabi-á p'oemúu ts'aqabi eejan ûnkuukhây'ä'."

Jesus óetsika'yan kaykhanwówa thaa i'gedi

²³ Wí thaa, kaykhanwówa thaa naná'dí, wí táhtân nava i'ge Jesus-ádí iví khäge'nindádí dimän, hedi in khäge'nin dâyták'éthehondi dâykoehon. ²⁴ Hedi in Pharisee t'owadi Jesus óetu'an, "Háadan uví khäge'nin ha'wâa díví'o"? Háa díví'o'in kaykhanwówa thaa naná' diwe nakhâak'óe."

²⁵⁻²⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Hewänbo bîntunnapí'an háa David hân'oe i'annin, Abiathar na'owha'p'ó'dédí'ân dihaydi. David-dá hedá in sená' i-ádí diji'indádí diha'sêndi wí hääwí dâyk'o'í'in wíðâymaa'pí, hediho Jôesi Táadávi tewhá ee dits'ú, hedi i' pává ee nasaa'i David ihógidi ik'oe, hedá in sená' i-ádí diji'indá wá' ovâyma'gi, tobá i' pává Jôesi Táadági' ûnwijesaa wänbo', hediho in owha'da'mân dínk'óe dâyk'o'ídi. ²⁷ Jôesi Táadádi t'owa ovâykhíjé i' kaykhanwówa thaa dâywänpí'a'geenídá joe, hewänbo i' kaykhanwówa thaa-á t'owa ovâyma'gi ovâykhäge'namídí. ²⁸ Hediho naa, t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i dínk'óe otúunídí háa t'owa kaykhanwówa thaa iwe wänbo dínkodí'in díví'amídí."

3

Kaykhanwówa thaa iwe Jesus-di wí sen namant'aamuu'i' onhehkháa'an

¹ Jesus i' Hudíyoví méesate'ay ee wíyá nats'ú, hedi wí sen wáyhángedí namant'aamuu'i' iwe na'än. ² Hedi in t'owadi Jesus áyîngidi óemúnde', tigúba kaykhanwówa thaa i' sen onhehkháa'amí, hedi onhehkháa'andá ont'e'p'êede-í. ³ Jesus-di i' sen namant'aamuu'i' óetu'an, "Nä'in t'owaví páadépiye ówínú."

⁴ Hedáhá' Jesus-di ovâytsika'yan, "Kaykhanwówa thaa wé'i-an gínk'óe iví'amídí: Ti wí to'wí áykhäge'namí háa áywa'amí? Ti gínkhây'ä' wí to'wí iví wówátsi áy'aywoení'in háa áyháyjí'in?" Indá háabo wíditúhpí. ⁵ Hedi Jesus ibéedí tyîngidi óemúnde', tigúba k'aygi ovâymunde', gá wídisígítaachanpoe'opídân, hedi wídisehkanäpóepídí óewa'an. Hedáhá' i' sen óetu'an, "Ókhóhtää." Hedi ikhóhtäädi iví man ûnwówadi páadédí ûnmuu

* **2:20** Jesus wí'bo iví'gedi ihí'máa. I-á i' soyingi waagi'ba namuu, hedi iví khäge'nindá i' soyingiví k'ema'in waaginbá-á dimuu.

waagibá ûnpóe. ⁶ In Pharisee t'owa dipee, hedi wesebo Herod-ví k'ema'in ovâyhée'an wên hí' dâyk'úuwídi hádídi Jesus óeháyí'in.

Báyéki t'owa oe p'oekwí kíngépiye Jesus-ádi dimää

⁷ Jesus-ádi iví khäge'nindádi iwedi dívíjâa'an, hedi oe p'oekwíngépiye dimäädi báyéki t'owa dínwóemää. Nă'in t'owa di'ää oe Galilee nangedi, Judea nangedá, ⁸ Jerusalem bú'dá, Idumea nangedá, Jordan p'o' p'ânädá, hedá Tyre bú' Sidon bú' tsowadá. Nă'in t'owa-á háa i'o' i'gedi dit'oedi iví'piye dimää. ⁹ Hedi Jesus iví khäge'nin itu'an wí kophé ûnkhâychaní'in, in báyéki t'owadi wí'óet'äämá've-ípídi. ¹⁰ Báyékiho ovâyhekháa'an, hediho nää-á t'ähki in dihay'in iví'piye dívít'ä't'ä'máa óetäägé-ídi. ¹¹ Hedi in t'owa in yä'dâapi'in p'oewaahâadi ovâymaa'indi óemû'di iví páadépiye dívídege'dikw'ódi, hedi dívítuwínú, “U-á Jôesi Táadávi ay-ân unmuu.” ¹² Hewänbo kay'indi in yä'dâapi'in p'oewaahâa ovâykhâak'û' wíditú'be-ípídi to'wí namuu'in.

Jesus-di tä'di wíje senä' ovâyde'man iví khäge'nin dimúunídi

¹³ Jesus okú i'piye namää, hedi in to'wên nada'in ovâythkännan, hedi ee naji' iwepiye dimää. ¹⁴ In diwedi tä'di wíje senä' ovâyde'man i-ádi dimú-ídi, hedá ovâypunjöenídi iví tun in t'owa ovâythunphaadé-ídi. ¹⁵ Hedá inbá ovâykh'û' in yä'dâapi'in p'oewaahâa t'owavi'wedi ovâykhhepeeyé-ídi.

¹⁶⁻¹⁹ Ginnân in senä' dikhawă: Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá' óekhăwămägi), James-á John-dá (nă'indá Zebedee-ví ây ûnmuu, hewänbo Jesus-di ovânkhăyă' Boanerges gin, hedi nă'in khăwă Boanerges-á Greek-ví tundi “Kwăhtăq” gân namuu), Andrew-á, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Thaddeus-á, Simon-dá (i-á in Zealot t'owa iwedi'i namuuwän*), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhâymaa'i-á namuu).

Ditú Penísendi Jesus óekhăge'máa'in

²⁰ Jesus wí tewhá ee nats'ú, hedi báyéki t'owa wíyá diwé'gepóedí Jesus-á iví khäge'nindá húu wänbo wí'ovâymahpí. ²¹ Hedi iví maatu'in háa ûnpoe'o'in dínhanginpóedí ûnkenmää. “Hádée iví hangintan wí'imáapi” gin ditú'.

²² Wên Hudíyoví khuu dâyhă'o'in oe Jerusalem bú'dí di'ää'in wá' ditú', “Jesus-á Penísendi óemáa. In yä'dâapi'in p'oewaahâavi p'ó'dédi' dínmuu'i', Beelzebul gin nakhăwă'i'dân óekhăge'máa in yä'dâapi'in p'oewaahâa t'owavi'wedi ovâykhhepeeyé-ídi.” ²³ Hedi Jesus-di in t'owa iví'we ovâywé'ge'andi nă'i hí' wên ó'gédí'ay waagi'ba namuu'i' ovâytu'an ovâyhá'amídi: “Hádídan Satan i' Penísendi namuu'i' ûnkođi wí'bo ipikhepeeyé-ídi? ²⁴ Ti wí'únhanginnăhpí'an wí nangewin t'owa wí'bo dívípihănbodá, há'to inbí nange dínkăypúuwí. ²⁵ Hedi t'owa inbí k'aygi ee wí'bo dívípiyândedáho', há'to híwó inbí k'aygi dínpuuwí. ²⁶ Hedi hanbá Satan iví khäge'nindádi iyándedá, há'to nakăypúuwí, hewänbo iwebo iví kay ûnhăanı.

²⁷ “To'wí wänbo wí'ûnkođipí wí sen nakay'iví tewhá ee nats'úunídi iví hăăwí ônsănhóenídi, páadé i' sen nakay'i' óewhisógepídi'bo'. Óewhisógedída'mânho ônsănhóení iví hăăwí.

²⁸ “Ta'gendi wâytumáa, nakodi ovây'owóje-ídi t'owavi t'aywó'di t'ähki hedá t'ähká inbí hí'dí Jôesi Táadá óe'a'ginhănúnde'i-á. ²⁹ Hewänbo to'wí i' Yä'dâa'i P'oewaahâavi'gedi a'ginkhănudi ihí'máadá, Jôesi Táadádi há'to hănhay wänbo ôn'owóje-í. Wên t'aywó'nin i'o há'to hănhay wänbo

* **3:16-19** In Zealot t'owa-á Israel nangegi' dívíhănbó' in Rome-'in ovâykhhepeeyé-ídi

na'owójeé-í'in." ³⁰ Ha'wâagi Jesus ihée'an gá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in ditúđân, "I-á wí yă'dâapî' p'oewaahâđi óemáa."

Jesus-ví jíyá-á tí'úuwindá ûnpówá

³¹ Ihayhăăbá Jesus-ví jíyá-á iví tí'úuwindá i' tewhá wáy na'ân diwe dipówá, hedi já'wé dívítsíkhawindi wí to'wí Jesus ûntuhkants'ú. ³² Báyéki t'owa ee na'ân dee dikw'ôn, hedi óetu'an, "Uví jíyá-áđi uví tí'úuwindáđi oe já'wé diji' hedi wóetu'wămáa." ³³ Jesus-di ovâytu'an, "Wây-á t'owa diji' jíyá-á tí'úuwindá waaginbá dimuu'in naagi'." ³⁴ Hedi in t'owa dibûukw'ó'nin ovâybéepuwămáadi natú, "Nă'in wá' naví jíyá-á naví tí'úuwindá dînmuu. ³⁵ To'wên háa Jôesi Tádá nada' waa díví'o'innânho naví tí'úuwindá naví jíyá-á dînmuu."

Jesus-di wên háhkangí'in ó'gedí ko'ji i'gedi in t'owa ovâytu'an

4

¹ Jesus-di in t'owa oe p'oekwí kینگé wíyá ovâyhá'o', hedi ee naji' iwe báyéki t'owa dívíwé'ge'andi wí kophé na'ân diwe itógidi isóge, hedi t'ăhkí in t'owa ee nange p'oekwí kینگé dívíwóyí'. ² Iwe ovây'ó'gedí'an báyéki hăăwí ovâyhá'amídí. Wên ó'gedí ovâytu'annin ginnân namuu: ³ "Bít'ôeyan. Wí ko'jikwo'i namăa iví ko'ji wóegé, hedi ee nava i'ge iko'jiwáde. ⁴ Wáy wí ko'ji in p'ôe'ay nava pínu nak'ôe i'ge najemu, hedi in tsidé dipówáđi t'ăhkí dâyk'oe. ⁵ Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, báyéki wínanankw'ôhpi iwe, hedi wăhphade wínanank'aanáhpídí i' nan nasúwáđi wesebo nat-sijópúpoe. ⁶ Hewänbo i' than napee ihaydi, t'ăhkí nat'aadi óephahánú, ihay wínapúutsiyedipídí. ⁷ Wíyá ko'ji-á wăă'i phé'yăvi jâa-á najemu, hedi i' phé'yăvi nasôedi i' ko'ji óe'ánhógidi hăăbo wínapaapí. ⁸ Hewänbo wíyá ko'ji-á híwó'di nan diwá najemu, hedi napeedi nasôe, hedi wáy wí ko'ji iwedí powintă ma'kw'anukí shánkí napaa, wíyá iwedí sígintă-á, hedá wíyá iwedá tăgintă-á. ⁹ To'wên naví hí' dit'oe'indá híwó dívít'ôeyaaní'in dínkhây'ă'."

¹⁰ Jesus wí'bo naji' ihaydi, iví tă'di wíje khăge'nindá hedá in wé'gen i-áđi diji'indá oetsika'yan hânnan nă'in ó'gedí natunda'in. ¹¹ Ovâythayyandi natú, "Jôesi Tádáđi wovâyămăgi íka'póewídí hádídí i'di năa t'owa ovâysígíhónde' i'gedi, hewänbo in wé'gen t'owa dika'powada'pí'indáho dovâyhá'odi ó'gedíđa' dovâyţumáa hedânho wídika'póewípídí. ¹² Jôesi Tádáví ta'nin diwe ginnân inbí'gedi nata'muu:

Tobáháa hăăđi wänbo t'ăhkí dâymúnde wänbo

wídínkeepoe'opí,

hedá hăăđi wänbo t'ăhkí dit'oe'o

hewänbo wídika'póya'pí.

Dínkeepoe'odá hedá dika'póya'dá Jôesi Tádáví'piye dívíbee-í hedi i'di ovây'owójeé-í."

Jesus-di ovâythayyan i' ko'ji i'gedi

¹³ Hedi Jesus-di ovâytsika'yan, "Ti nă'in háhkangí'in ó'gedí i' ko'ji i'gedi wí'íka'póya'pí'an? Hádídani i' wé'ge'i háhkangí' ó'gedí wâyţumáa'i' íka'póewí?

¹⁴ Nă'i ko'ji i' sen ikoe'i Jôesi Tádáví tun waagi'ba namuu. ¹⁵ Wí ko'ji in p'ôe'ay i'gepiye najemu nanankâymmu eedi, hedi wên t'owa nă'i nan waaginbá dimuu. Nă'i Jôesi Tádáví tun dit'oeđi wesebo i Penísendi Satan na'ăăđi inbí'wedí ovâyhónde'. ¹⁶ Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, hedi wây-á wên t'owa-á nă'i wăhphade k'aapí' nan waaginbá dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oeđi wesebo híhchandi dâysígí'o'. ¹⁷ Hewänbo wídipúumuupí waaginbá dimuu. Pín ta'gedi wídívíwâyundepídí hây tăhkíđa' diyăăpoe'o.

Dây'tôephadendedáhá? t'owađá ovâywa'o' nă'i Jôesi Tádávi tun namuudi, hediho wesebo inbí wâyü dínhânde'. ¹⁸ Wíyá ko'ji-á wăă'i phé'yăvi jâa-á najemu, hedi wây-á wên t'owa-á i' tun dit'oedi nă'i nan waaginbá dimuu. ¹⁹ Báyékí hăăwí năă oepáa k'aydiwidi ovây'âyîngimă', hedi hânho dâychă'sígídí in ta'gen namuu iwedi dívíhânge'o', hedá báyékí wíyá hăăwí-á dida', hediho i' ko'ji óe'ánhógi waagibá dínpo'e'o, indá Jôesi Tádávi hí' dâý'ódé'dedi wên híwó wânbo wí'ovây'ohpí. ²⁰ Wíyá ko'ji-á híwó'di nan deedá najemu, hedi wây-á wên t'owa-á nă'i híwó'di nan waaginbá-á dimuu. Jôesi Tádávi tun dit'oe'odi dâysígí'o', hedi híwó'di hăăwí díví'o'. I' ko'ji powintă háa sígintă háa tăgintă ma'kw'anukí shánkí napaa waagibá, nă'in t'owa iwedi wáy wên shánkí híwó díví'o wây-á wênbí'wedi."

Jesus-di wên phakó i'gedi ovâytu'an

²¹ Hedi wá' ovâytu'an, "Ti wên phakó bînts'úya' wên t'ún napekichá'nin pho' háa whohte pho' bînkênídí? Joe, wên phakóbay-á dâýkée'í wáy nakohkeet'ôení iwepí'an. ²² Hedi hanbá t'ăhki hăăwí năă nakaamuu wânbo nakeepúuwí, i díví'o'. I' ko'ji powintă háa sígintă háa tăgintă ma'kw'anukí shánkí napaa waagibá, nă'in t'owa iwedi whedi hăăwí năă naka'powamuupí wânbo-á naka'powadee-í. ²³ To'wên naví hí' dit'oe'indá dínkhây'ă' híwó dívít'ôeyaaní'in.

²⁴ "Hewânbo âyîngidi bít'ôeyanbe. Wí híyăăwân úvít'ôeyandáho', wí híyăăwân íka'póewí. Hewânbo híwó úvít'ôeyandá híwó wá' íka'póewí, hedá shánká íhăhpúuwí. ²⁵ To'wí naka'pówá'i-á shánkí óeka'powamăăní. Hewânbo to'wíhíwó naka'pówápí-á, i' waagibá, nă'in t'owa iwedi whíyăă naka'pówá'i' ônkaayamí."

Wíyá wí ko'ji i'gedi ovâytu'an

²⁶ "Naadi wâythayyamí háa Jôesi Tádávi hăhkan ûnmuu waa. Ginnân waaginbá namuu: Wí sen nava iwe iko'jiwáde. ²⁷ Khun waagi i' sen najókhâyă', hedá hédén waagá ishaade'. I' ko'ji-á natsijópúpuwamândi nasôemân, hewânbo i' sen wí'ûnhanginnâhpí háadí gin napoe'o'in. ²⁸ I' nan diwedi napipee. Páadé napee, hedá natútodee, hedá nakâypóe. ²⁹ Hedi nakâypóe ihayđá i' táhtsaa tsijóđí its'ă', táhtsaa ihayđi nanândi."

Mustard ko'ji i'gedi ovâytu'an

³⁰ Jesus-di wíyá ovâytu'an, "Naadi wâytu'hkankhâymaa háawin Jôesi Tádávi hăhkan ûnmuu'in. Nă'i hăhkanğı' hí' wâytu'amí wâythayyamídí háa ûnwadedee-í'in: ³¹ Ūnpúuwí háa wí mustard tân ûnpoe'o waagibá. Nă'i tândá shánkí hínchăă'i namuu i' wé'ge'i ko'ji t'ăhkíwí'wedi, ³² hewânbo óekoedi napee ihayđi, shánkí nasôe'o i' wé'ge'i nako'ondíwí'wedi. Hedi nasôedi he'endi nawa'jáykhóepoe'o, hedá in tsídé'ây-á i' wa'jáykhóe eedá na'ôhkhunná' deedi dâyyăhpa'."

³³ In t'owa ovâyhá'odi báyékí hăhkanğı' ó'gédí'ây gi'bibá ovâytu'an, hâyú dînt'ôeyankodi ihay. ³⁴ Gi'bi hí'díđă' nă'in t'owa ovâyhá'an, hewânbo wí'bo iví khăge'nindáđí naji' ihayđi indáho i'đi hăăwí t'ăhki ovâythayjo'.

Jesus i' wăq hânđă' i'an

³⁵ I' thaabá nakin dihayđi iví khăge'nin itú'an, "Jaho gimú-í oe p'oekwí' p'ănăpiye." ³⁶ Hediho t'ăhki in t'owa ovâyjoe'andi in tă'di wíje khăge'nin i' kophé iwe dívítógidi indáđí óeho'. Wây-á kophé wá' iwe dikw'ó. ³⁷ Hedi wí wăq hânho kay'i napówá, hedi i' kophé búge nap'o'ts'úya'di nap'ohpidemân. ³⁸ I' kophé tí'ûupiye p'ônwédé eedi Jesus najókhăwăk'óe, hedi

iví khäge'nindi óejóhsandi óetu'an, "Háhkandi', ti áyîngi wíwóemähpí'an na'in dip'ot'akhanukhây'o'?"

³⁹ Jesus ishāa, hedi kaygindi óehée'an i' wāa, hedá i' p'oekwîndá óetu'an, "Ánpí ók'u'." Hedi i' wāa nahándi t'ähkí nahángípóe. ⁴⁰ Hedi Jesus iví khäge'nin itu'an, "Háadan íkhunwôeda'? Ti in wäyü wíwînmáapí'an?" ⁴¹ In khäge'nin hânho dikhunwôeda', hedi dívítumáa, "Háawi sennan ná'i namuu? Wāadi wânbo p'oedi wânbo-á óe'a'gindo'."

5

Jesus-di báyéki yä'dâapí'in p'oewaahâa wí senbí'wedi ovâykhehiye

¹ P'oekwî' p'ânäpiye diphadedi in Gerasene-bí nange iwe dipówá. ² I' kophé iwedi Jesus nawá' dihaydi, wí sen penibégedi napee óejay-ídí. Ná'i sendá wí yä'dâapí' p'oewaahâadi óemáa. ³ I-á t'owápho eeje nathaa, wáy dâypenikhä'kw'óe'ó iwe. Óewhi'owän, hebo wíawhisogedee'ipí, kadénadi wânbo joe. ⁴ Hâyänbo óekwä'k'ukhúwhi'an, hedá kadénadá óemanwhi'an, hewänbo i' kadéna itäädí its'ánde', i' kwä'k'ukhúto-á ithánde', hedi náä to'wí wânbo wí'ûnkodipí óesaháanú-ídí, ívíwo nakaydi. ⁵ Khuu-á thaa-á penípho eeje hedá okú i'gá najidi ituwínunde', hedá k'uudá ipits'ánde'.

⁶ Hedi Jesus kayi' najidi óemû'di iví'piye i'äa, hedi iví páadépiye idége'disóge. ⁷⁻⁸ Jesus-di i' yä'dâapí' p'oewaahâa óetu'an, "Ná'i senbí'wedi ópeeve." Hedi kaygi ituwínúdi i' p'oewaahâa natú, "Háadan ánpí wídí'ohpi, Jesus, u Jôesi Tádá i' shánkí kw'áye na'ándivi ay unmuu'i'? Naadi Jôesi Tádáví páadépiye wída'máa, wídít'ôephadekannamípi." ⁹ Jesus-di óetsika'yan, "Hânnan unkháwä'?" "Gá Báyéki gân" gin natú i' sen, "gá na'indá báyéki gijidân." ¹⁰ Hedi kay'indi i' sendi Jesus óeda'máa ná'in yä'dâapí'in p'oewaahâa wí'ovâysaanípi ná'i nangedi.

¹¹ Iwe tsowa wáy báyéki pehtsude dihuuji' ee okú wáhkí, ¹² hedi in yä'dâapí'in p'oewaahâadi Jesus kay'indi óedaa'an, "Na'in o'in pehtsudeví'ge disân inbí tú' eeje ívítôenídí." ¹³ Háa dida'póe'in Jesus-di ovâymägi, hediho in yä'dâapí'in p'oewaahâa i' senbí'wedi dipeedi in pehtsude eeje dívítógi. In pehtsude-á oe wáhkídi p'oekwî' diwepiye díví'äawávedí dívíp'ot'ahánú. Ná'in pehtsude madi wíje maapaasôn (2,000) ihay díji'.

¹⁴ In dâypehtsude'áyînmáa'in dishavemää, hedi iwáy bú' hedá bú'dí já'wé-á háa napóe'in dâyt'ôeho'. Hediho in t'owa dâymúunídí dimää. ¹⁵ Jesus-ví'we dipówá ihaydi i' sen báyéki yä'dâapí'in p'oewaahâa iví'wedi ônkhehiye'i' óemû'. Náä-á na'aamuu hedá iví hangintandá imáa. Óemû' ihaydi dikhunwôeda'póe. ¹⁶ In t'owa háa napóe'in dâymû'indi in t'owa dipówá'in ovâytu'an i' senbí'gedi háa óe'annin, hedá háa in pehtsude dínpóe'indá. ¹⁷ Ihaydáhá' in t'owadi hânho kay'indi Jesus óedaa'an inbí nangedi ijâatä-ídí.

¹⁸ Jesus i' kophé iwe itohon dihaydi, i' sen in yä'dâapí'in p'oewaahâa iví'wedi ônkhehiye'i'di pín ta'gedi óedaa'an, "U-ádi dípunmää." ¹⁹ Hewänbo Jesus-di wí'óepunmägipí. Óetu'an, "Uví'piye ópûndi uví t'owa ovây't'ôe'amí t'ähkí háa i' shánkí natsonji'i'di ugi' wôn'annin, hedá háa uví'piye nasehkanápóe'indá." ²⁰ Hediho i' sen i' nange Tä Bú'wi Nange gin dâytü'o' iwepiye namää, hedi háa Jesus-di ôn'annin ovây't'ôe'an. T'ähkí in t'owa dit'oe'in ovâyháa'an.

Jesus-di wí kwee ûn'ûnp'oepee'i' ônehkháa'an, hedá wí a'yú nachuu'i-á óewówápaa

²¹ Jesus i' kophé iwedi p'oekwî' p'ânädi nawáy'äa ihaydi, p'o kíngé wáy naji' iwe báyéki t'owa diwé'gepóe. ²² Hedi wí sen, Jairus gin nakháwä'i

na'ää, i-á in Hudíyoví méesate'aywi p'ó'dédî' namuu. I'di Jesus óemû'di iví páadépiye idége'disóge óekhäge'daa'amídí, ²³ hedi pín ta'gedi óetu'an, "Naví ayúkáy dínchuwamää'ä. Naví k'aygipiye unmu-í hedi uví mandi náatäggé-í, hedânho nawôewa-í hedá nawówayêení." ²⁴ Hediho Jesus i-ádi namää.

Báyekí t'owa dänwóemää, hedi indi Jesus óet'ä't'ä'chänuhon. ²⁵ Wí kwee wá' ûnwóemän, i-á nap'óehaydi tã'di wíje (12) paayo iví ûnp'oe wí'ûnwóyí'dee'ipí. ²⁶ Ikhäge'tuwämäadi iví hääwí t'ähkí ikú'ch'áadáhá' iví chã'dá ihánú, hewänbo in woekannindi shánkí óewänpit'ôephadekannan, hedi óekhäge'namívi'wedí shánká nahaypóe. ²⁷ Nã'i kwee-á Jesus-ví'gedí nat'oe, hediho iví tí'ûuphã'gedí t'owa jãa nats'ú iví k'éwé'in to ôntäggé-ídí. ²⁸ Ginnân i'ánshaamää: "Jesus-ví k'éwé'in to k'áygédí wän dôntägedíbo owôewa-í." ²⁹ Hedi ôntägedí wesebo iví ûnp'oe ûnwóyí'dee, hedi iví tú' iwe nataachanpóe iví tawä ûnhehkháapóe'in.

³⁰ Wesebo Jesus ûnhanginpóe iví pinnándí to'wí nahehkháapóe'in, hedi in t'owa jãadi ibéedí natú, "To'dan naví aa dîntäge?" ³¹ Iví khäge'nindi óetu'an, "Nã'in báyekí t'owadi u' wóet'ä't'ä'chänumäädi ovâymundepí'an, hediho háadan untú', 'To'dan naa dîtäge?' gin" ³² Hewänbo Jesus-á ibéemää, to'dan óetäge'in óemúunídí. ³³ I' kwee ûnhanginpóe háa ûnpóe'in, hedi nakhunwôeda'póedáhá' nathathapóe, hedi Jesus-ví'piye namäädi iví páadépiye idége'disóge, hedi óetu'an ta'gendi háa i'annin. ³⁴ Jesus-di óetu'an, "Naví ay, uví wäyü úmuudi unhewówa. Ánshaaginpidíbo ópûn. Unhehkháamúuní-ähay."

³⁵ Wa'di ihí'mää ihaydibo wên senä' i' méesatewi p'ó'dédí'ví'wedí dipówá, hedi óetu'an, "Janbo Jesus-á ibéemää, to'dan irus, i' hãhkandi ánpí ó'an, uví ayúkáy-á ho úchuu." ³⁶ Hewänbo Jesus-di háa dîtú' wänbo wí'ovây'âyîngi'anpí, hedi nã'i tsondi óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ipí, ówänpiwäyü." ³⁷ Hedi Peter-á James-á hedá John-dá, James-ví tí'ûu ûnmuu'í', indä' i-ádi ovâypunmägi. ³⁸ I' tsondiví tewhá já'wé napówá ihaydi hânho dîntú'di nat'oe. Wáy wên diséeji', wây-á wëndá dívísíhtuwínunde'. ³⁹ Hedi nats'ú' dihaydi ovâytu'an, "Háadan hânho untú', háadan íséeji'? I' ayúkáy-á wínachuupí, nawänpijókhwäk'óe-á." ⁴⁰ In t'owadi ônwänpip'áhkaa. Hediho Jesus-di t'ähkí ovâykhehpiye, hedi i' ayúkáyví tãdá-á jiyá-á in poje khäge'nindá i-ádi ovâyhondi i' wêe íve i' ayúkáy nak'oe ee dits'ú. ⁴¹ I' ayúkáyví man ônyã'di Hudíyoví tundi óetu'an, "Talitha kum." (Nã'i hí' ginnân natunda': "Óshaa ayúkáy gân wítumää.") ⁴² Wesebo ishaadi ijíyé (i-á tã'di wíje paayo ihay'í namuu), hedi hânho ovâyháa'an. ⁴³ Jesus-di kay'indi ovâykhãa'an to'wí wänbo wíðâyhangin'ânnapí'ín háa napóe'in, hedi ovâytu'an i' ayúkáy óehúujôení'in.

6

Oe Nazareth bú' Jesus óejoegi'an

¹ Iwedi Jesus napeedi iví khäge'nindádí iví ówîngepiye namää. ² I' kaykhanwówá thaa napówá ihaydi Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhá'o', hedi in báyekí t'owa iwe dikw'ó'nin dívít'ôeyannin ovâyháa'an, hedi dîtú, "Wãhãã-an nã'i natú'di t'ähkí ûnhanginpóe, hedi to'dan óehangintanmägi? Hádídan nã'i pinnán t'ôe i'o'? ³ Ti i-á i' phé't'ôe'í'da' wínamuupí'an, Mary-ví ay-á? Ti nã'in senä' James-á Joses-á Judas-á Simon-dá iví tí'ûuwín wí'ûnmuupí'an? Hedá in kwiýä' iví tí'ûuwín ûnmuu'in wá', ti na'indádí wíðijihpí'an?" Gin in t'owa dîtú' gá i-ádi híhchan wíðínpóepíðân.

⁴ Hedí Jesus-di ovâytu'an, "Wí Jôesi Táávi tukhe'bi-á wăhăä wânbo t'ăhkí óe'a'gin, hewânbo iví nange iwá joe, iví t'owa-ádá joe, hedá iví k'aygi wânbo-á joe." ⁵ Hedí wên híyăădida' t'owaví'di imank'û'di hehkháa ovâymăgi, hewânbo wíyá pínán t'ôe wânbo wí'ûnkodipí i'ămídí. ⁶ Inbí wăyupídí óeháa'an.

Jesus iví tă'di wíje (12) khăge'nin isan iví t'ôe díví'ămídí

Ee bú'ây i'ge Jesus namăndi ovâyhăhkanhon. ⁷ Hedá in tă'di wíje (12) khăge'nin iví'piye ovâywé'getu'andi wí'jendi ovâypuwa'an, hedí iví t'ôe díví'ămídí ovâysan. Dimăăpídíbo' i'di ovâyk'û' in yă'dăapí'in p'owăăhăa ovâyt'aanídí. ⁸ Ginnân ovâyjôn: "Ímăn dihaydi uduphédá'mân bînhûuwí, wíyá hăăbo-á joe — wí koegi' wânbo joe, hediháa wí mûu bînhăăwíkuu-ígí' wânbo joe, hediháa wí chă' únmúhto'ondi wânbo joe. ⁹ Unbí anto únto'onda' bînhûuwí, hedá wíje to-á wíwînhûuwípí." ¹⁰ Ovâytu'an wá', "Wăhăă ímăa wânbo', wí tewhá ee wovâysígí'andi eebo úwíwóyí'ní, i' bú'dí ímăa píhay. ¹¹ Hewânbo wăhăă wovâysígí'anpídá, hediháa wovâyt'ôeyanpídá, iwedi ípeemăn dihaydi unbí anto iwedi bînnă'jeepêedi-í in t'owa dínhanginnăanídí híwó wídíví'anpí'in."

¹² Hedího iví khăge'nin iwedi dimăădi in t'owa ovâyt'ôe'an inbí t'aywó'di dăyjo'e'ămídí. ¹³ Băyéki yă'dăapí'in p'owăăhăa t'owaví'wedi ovâykhehpiye, hedá băyéki t'owa dihay'indá olive kă'p'oe-ă ovây'ăyudi hehkháa ovâymăgi.

John i' p'ó'p'oe kandi óehay

¹⁴ Hedí Herod i' nangewi tsondi namuu'i' ûnhanginpóe háa napuwamănnin, in t'owa t'ăhkí Jesus-ví'gedi dívíhí'măadí. Wên ditû', "Í-á John i' p'ó'p'oe kandi namuu nawáywówápóe'i', hedân kavêe nă'i pínán t'ôe i'o'." ¹⁵ Wăy-á ditû', "Elijah-ân namuu." Hedá wăy-á wêndá ditû', "In wé'gen Jôesi Tădăví tukhe'min diwedi'i-ân namuu, in hăn'oe'in tukhe'min waagi'ba namuu."

¹⁶ Hewânbo Herod nat'oe ihaydi, i-á natú, "John i' p'ó'p'oe kandi-ân namuu, i' to otsonpóe óek'é'ts'ăa-í'i-ân nawáywówápóe." ¹⁷ Ha'wăa Herod natú gá hănhay natsonpóedân John óepankáyjídí hedá pantewhá ee óewhisôege-ídí. Iví kwee Herodias-gí' ginho i'an. Nă'innăho napóe: Herod wí tí'ûu ûn'ăn, Philip gin nakhăwă'i', hedí tobá Herodias-á Philip-ví kwee ûnmuu wânbo', Herod-di óekhó'yă'. ¹⁸ Hedí John-di Herod óetumăa, "Híwó wínamuupí uví tí'ûuví kwee măn káyjídí." ¹⁹ Hedăho Herodias-di John óet'aydi nada' to'wídí óeháyjí'in, hewânbo wí'ûnkodipí, ²⁰ gá Herod-di John óekhunwôeda'dân. Herod-dá ûnhanginnă John iví wówátsi ta'ge ihonnin hedá yă'dăa'i-á namuu, hedího ôn'aywonde'. Herod óehí'an John-bí hí' ôntôeyaanídí, hewânbo ônt'ôeyandedi háa í'ănskaa'ămí'in wí'ishaadepí.

²¹ T'ôediwăn híwó ûnpóe Herodias. Herod-ví aycha thaa ûnnăndi ishánkí'eedipaa, hedí in tsonnindá in sundado p'ó'dédí'indá hedá in kodit'owa senă' Galilee-windá ovâyhúutu'an. ²² Hedí Herodias-ví a'yú ûnts'ûndi ovâyjăde, hedí Herod-á in ovâyhúutu'annindá ovâyhí'an iví shade. Hedího Herod-di i' a'yú óetu'an, "Dídaa'an naa hăăwí unda'i', hedí naadi i' wímăăní." ²³ Iví tun imăgi Jôesi Tădăví páadépiye ginnân: "Hăăwí unda'póe'i', naadăho wímăăní, naví nan wânbo píngé haydi wímăăní." ²⁴ Hedí i' a'yú napeedi iví jíyá óetsika'yan, "Hăă-an oda'púuwí?" Iví jíyádí óetu'an, "Gá John i' p'ó'p'oe kandiví p'ônăn unda'púuwí." ²⁵ I' a'yú iwănáho'di wesebo ee Herod na'ăn dee nats'ú, hedí óetu'an: "Naa oda' wesebo díməăní'in wên să'wé pháagîn diwedi John i' p'ó'p'oe kandiví p'ôn."

²⁶ Herod nat'oedi băyéki nachanpóe, hewânbo in senă' dikw'ó'ninbí páadépiye iví tun imăgi'in namuudíbo wínada'pí "joe" gin óetu'ămí'in.

27 Hediho wí sundado áyí'di' óepunjôn John óek'é'ts'âa-ídí pan tewhá ee, iví p'ôn ônkáyjídí. 28 Hedi i' sundado han i'andi John-bí p'ôn wên sã'wé pháagîn diwedí ônmaa. I' a'yú ôn'andáhá' i a'yúdá iví jiyá-á ôn'an. 29 John-ví khäge'nin dínhanginpóe ihaydi di'ää i' pení dâykáyjídí, hedi dâykähá'k'û'.

Jesus in p'ánú maapaasôn (5,000) senä'dá in wé'gen t'owa-á ovâyhúujôn

30 Jesus-ví t'òekhuwa'in Jesus-ví'piye diwáy'ää, hedi t'ähkí háa díví'an waa hedá hääwí t'ähkí dâyhá'annindá óet'òe'an. 31 Báyéki t'owa di'ää'ädá dimää'ädá Jesus-á iví khäge'nindá húu wänbo wí'ovâymahpí. Hediho Jesus iví khäge'nin itu'an, "Jaho gimú-í oe hânda' naná' diwepiye wí'bo giyêenídí, hedi owe ívíkaykhanwówá'amí." 32 Hediho kophé iwedí oe hânda' naná' diwepiye dimää.

33 Hewänbo dívíjâa'andi báyéki t'owa i' bú'ây i'ge'indi ovâymu', hedi ovâytaa, hedi oe p'òekwí kینگé nangedibo díví'a'yúu'andi Jesus-ví páadébo dipówá. 34 Jesus i' kophé iwedí nawhave'ädi in báyéki t'owa ovâymu', hedi inbí'piye nasehkanápóe gá wên k'úwá waagibá áyí'dipídíbo dijidân, hediho báyéki hääwí ovâyhá'an. 35 Nakinmän dihaydi iví khäge'nin iví'piye di'äädi óetu'an, "Näwe na'ahkonná, hedá nää-á nakinmän. 36 Nä'in t'owa ovâypunjônbe i' nava hää tsowa nanân deejepiye hedá i' bú'ây eejepiyá, dâyhäawíkuumä-ídí dívíhúuyamídí." 37 Hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Undidânho bínhúujôení." Indi óetu'an, "Hádídan ây'amí? Ti unda' gimú-í'in wáygín tãgintã (200) thaa t'òe díví'andi wá'âa âyháanú-ídí koegí' âykuumä-ídí, hedá âymääní dâyk'o'ídí?" 38 Jesus-di ovâytsika'yan, "Hâyú-an koegí' bínmáa? Ja bínmu'dí." Hâyú dâymáa'in dínhanginpóe ihaydi ditú, "P'ánú pává'ây hedá wíje pa'ây-á."

39 Hedi in t'owa t'ähkí ovâytu'an ee táa tsáwä eedi dívíboedíkw'ôení. 40 Hedi dívíwhaadíkw'ódi tãgín tãgindá (100's) hedá p'ánán tãgindá (50's). 41 Jesus i' p'ánú pává hedá in wíje paa-á ihógi, hedi makówápiye ibéedí ikú'daa'andi i' pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáhá' iví khäge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-ídí. 42 T'ähkí in t'owa dívíhúuyandi dívíshu'an, 43 hedi iví khäge'nin tã'di wíje (12) t'ún p'éedí i' dínphadé'i pává hedá paa-á dâywé'ge'an. 44 In senä'da'bo dívíhúuyannin p'ánú maapaasôn (5,000) ihay diji'.

Jesus p'oe kw'áayé nají'

45 Wesebo Jesus iví khäge'nin ijôn i' kophé iwe dívítôenídídí, hedi ovâytu'an oe p'òekwí' p'änäpiye dipáadémú-í'in, Bethsaida bú'ây naná' diwepiye. Hebo i-á iwebo iwóyí' in t'owa ovâypunjôenídídí. 46 Hedi in t'owa ovâyjoe'andi okú kw'áeyepiye namää ijúusu'amídí.

47 Nakhunpóe ihaydi i' kophé oe p'oe pinudi namän, hedi Jesus-á wí'bo-á ee nan deedi nají'. 48 Hânho dívít'òekanhondi ovâymu', i' wäädí páadépiye wí'ovâypunmahpídí. Hédénpiye naná' dihaydi p'oe kw'áayé nají' ovâykâanídí, hedi ovâyphadekhâyamáawän. 49 In khäge'nindi p'oe kw'áayé najídi óemu', hedi wí p'òewäähäa i' namuu gin di'ândí dívítuwínú dikhunwôeda' waa, 50 gá t'ähkídí óemu'dí dívípíhäädân. Hewänbo wesebo ovâytu'an, "Unbí pí'nä khó'jé ikaymúuní. Naa Jesus-ân omuu. Wí'íkhunwôeda'ípí." 51 Hedi i' kophé iwe indádí ipitógi, hedi i' wäa nahán. Hânho ovâyháa'an, 52 gá dika'powakâymuudân. Wa'di wídika'póya'pí ta'gendi to'wí namuu'in, tobá i' pávádí wí pinnán t'òe i'an wänbo.

Oe Gennesaret nange Jesus-di in dihay'in ovâyhehkháa'an

53 Oe p'o' p'änäpiye diphadedí Gennesaret nange dipówá, hedi i' kophé dâwhisóge. 54 I' kophé iwedí dipee ihaydi wesebo in t'owadi Jesus óetaa. 55 Wáyge nají'in dínhanginpóe ihaydi, in t'owa t'ähkí díví'a'yúu'an in dihay'in

inbí whohpa' wóegé ovâykáanídí. ⁵⁶ Wăhăă Jesus namăă wănbo', hăa bú'ây i'ge, hăa bú' he'endi i'ge, hedihăa bú' já'wé iwe in t'owađi nă'in dihay'in bū pingé iwe ovâykw'óe'ó, hedá pín ta'gedi óedaa'o' iví to' k'áygédí wăn óntăăgédí, hedi t'ăhkí in óetăge'in dihehkháapóe.

7

In hăn'oe'inbí hăhkan

¹ In Pharisee t'owa-á hedá wên Hudíyoví khuu dăyhă'o'indá Jerusalem-di di'ăăđi Jesus-ví'we dívíwé'ge'an. ² Hedi indi ovâymû' Jesus-ví khăge'nin dívíhúujodi dívíman'owídipídíbo' in Hudíyoví khuu waa.

³ Nă'in Pharisees-á hedá t'ăhkí in wé'gen Hudíyo-á wídívíhúujopí páadé dívíman'owídipídíbo', hăa in hăn'oe'in Hudíyoví khuu dínmuu waagi. ⁴ Hedi wáy dăyhăăwíku'ch'áade' iwedi di'ăăđi wídívíhúujopí páadé gin dívíman'owídipídíbo'; hedá báyékí hă'bi khuu-á dăy'a'gindo'. Inbí k'édé-á p'onbay-á sănbáy-á dăy'owídinde hăa namúuní waagi. Gin dínmuu inbí khuu.

⁵ Hedi nă'in Pharisees-á nă'in Hudíyoví khuu dăyhă'o'indá indi Jesus óetsika'yan, "Háadan uví khăge'nin in hăn'oe'in se'daaví khuu dăy'a'ginnamíví'wedi, inbí húugi' dăyk'o' wa' dívíman'owídipídíbo hăa nakhây'ă' waagi?" ⁶⁻⁷ I'di ovâytu'an, "Un paa waaginbá úvíjánúmăa'in ímuu'in, hăn'oe híwó Isaiah-di unbí'gedi ita'nan háawin t'owa ímúuní'in. Ginnân hăa Jôesi Tăđá natú'in ita'nan:

Nă'in t'owa híwó naví'gedi dívíhée'o sóphogedi,

hewănbo inbí pí'năđá han wídíchăpí.

Ditû' naa dí'a'gin, hewănbo wídínchă'muupí,

gá t'owaví hí'đă' dăyhă'odân, hedá ditû' inbí hí'-á naví hăhkan dínmuu.

⁸ Hăa Jôesi Tăđá natsonpóe'in bînjoegi'o', hedi t'owaví khuu-á bínhónde'.

⁹ "Íchanpóe hânho únhanginnân waa, hăa Jôesi Tăđá natsonpóe'in bínhânge'odi unbí khuu bîn'a'ginnamídí. ¹⁰ Moses natúhpí'an,

Unbí tăđá'in jíyá'in bîn'a'ginnamí.

Hedá wá' natú,

To'wí iví tăđáví'gedi hăa iví jíyáví'gedi híwóhpí ihée'andi, i-á óeháyjí.

¹¹⁻¹² Hewănbo undá ginnân ítû': Wí to'wí ûn'ă' iví tăđá hăa iví jíyá itu'ăamí'in, 'Naví hăăwí i'gedi otû' Korban gin.' (Hudíyoví tundá Korban natunda', 'Nă'i hăăwí-áho Jôesi Tăđá dómăgi' gin.) Hedi tobá i' hăăwídí i' tăđá hăa i' jíyá óekhăge'namí wănbo', nă'i to'wí gin natú'i hăăwí wănbo ingí' wíwinkanmăänípí. ¹³ Báyékí hăăwí ha'wăagi bîn'o', hediho unbí khuu bínhă'odi Jôesi Tăđáví hí' wí'unchă'muupí waa bínkanmăa."

I' hăăwí Jôesi Tăđá natú'di yă'đăapí' namuu'in

¹⁴ In t'owa wíyá ovâywé'ge'an dihayđi, Jesus-di ovâytu'an, "T'ăhkídíbo bít'ôeyan, hedânho íka'póewí. ¹⁵ Háawi wí hăăwí namuu wănbo t'owa dăyk'o'i'đă yă'đăapí'in wídipoe'opí. Hewănbo hăăwí híwóhpí' inbí pí'nă khó'jé iwedi dínpee'i'đăho yă'đăapí'in dipoe'o. ¹⁶ To'wí naka'powada'i-á ûnkhây'ă' it'ôeyaaní'in."

¹⁷ In t'owa ovâyjoe'an dihayđi iví tewhá ee nats'ú, hedi iví khăge'nindi óetsika'yan nă'i hí' hânnan natunda'in. ¹⁸ Hedi ovâytu'an, "Tí un wá' ka'powapí'in ímuu? Tí wí'únhanginnăhpí'an wí to'wí yă'đăapí' wínapoe'opí wí hăăwí iví já'wédí ûnts'ûndíđi, ¹⁹ gá nă'i hăăwí wí'ûnts'úya'pídân iví pí'nă khó'jé, hewănbo iví see iwáho', hedi iví tú' iwedi ûnwănpiphade'." (Nă'i ovâytu'andi Jesus-di ovâyhă'an t'ăhkí koegi'-á híwó'di namuu óek'o'ígí').

²⁰ Hedáhá' ovâytu'an, "Häawí wí to'wíwí pí'náđí ûnpee'i'dibâa yä'dâapî' napoe'o. ²¹⁻²² Híwóhpí ánskaa wí to'wíwí iví pí'ná khó'jé imáadí i-á nasända'; nat'owat'akhanuda'; wínakhóhtsa'a'ánpí wânbo to'wí-áđí iwhohkumáa; háa tobá nakhóhtsa'a'án wânbo', wíyá to'wíwí kwee-áđí háa sendáđí iwhohkumáa; häawí wé'gen t'owa dâymáa'i-á nada'; jänákíkandi namuu; nahójo; háa nawánpida' waagi i'o'; nathúut'óe; t'owaví'gedi híwóhpí ihée'o'; ichaa'o'; t'óeyanpí' namuu. ²³ Nă'i yä'dâapî' häawí wí to'wíwí pí'ná khó'jé iwedi ûnpeedi, i'dibâa yä'dâapî' óepa'."

Wí kweeví wäyu

²⁴ Jesus i' nange ijoe'andi Tyre bú' tsowapiye namää, hedi wí tewhá ee nats'ú. Wínada'pí to'wí wânbo ûnhanginnáaní'in ee na'ánnin, hewânbo wí'ûnkodipí ikaayamí'in. ²⁵⁻²⁶ Hedi wí kwee Jesus-ví'gedi nat'oedi we-sebo ee na'án deepiye namää. Nă'i kwee-á Syrophoenicia-wi namuu, hediho kodi Hudíyo wínamupí. Iví ayúkáy wí yä'dâapî' p'oewaahâadi ônmáa, hedi Jesus-ví páadépiye idége'disógedi kaygindi óedaa'an i' yä'dâapî' p'oewaahâa iví a'yúví'wedi ônkhepeeyé-íđí. ²⁷ Jesus-di i' kwee óetu'an, "Naa wíđínkhâ'áhpí in wé'gen t'owa dovâykähge'namí'in, in Hudíyo t'owa dovâykähge'nanpíđibo'. U' páadé wíkhäge'nandá, in áyyäáví húugi' in tsé'ây dovâymä' waagibá namúuní." ²⁸ I' kweedi óetu'an, "Nanbí Sedó, háa untú waa ta'gen namuu. Hewânbo i' pávátá máasa pho' in áyyäá dínjemu'i' in tsé'ây wânbo dâyk'o'." ²⁹ Jesus-di óetu'an i' kwee, "Híwó untúđího naadi i' yä'dâapî' p'oewaahâa uvi ayúkáyví'wedi dônkhhepiye. Jaho uvi'piye ópûn." ³⁰ Hedi i' kwee iví' napówá ihayđi, i' a'yú whohte eedi nak'óedí óemû', hedi i' yä'dâapî' p'oewaahâa ho ûnpee.

Jesus-di wí sen tunpî' namuu'i' ônehkháa'an

³¹ Tyre bú'đí Jesus napeedi Sidon bú' i'ge naphade, hedá iwedá Galilee p'oekwíngépiye nawáymää, i' nange Tă Bú' Nange gin dâytu'o' iwe. ³² Hedi wí sen ojet'aa'i namuu'i' hedá tunpî'-á ônkán, hedi pín ta'gedi óedaa'an i' sen óetäágé-íđí ônehkháa'amíđí. ³³ Jesus-di i' sen in t'owaví'wedi wí'bo' óejâa'an, hedi iví mankhú i' senbí oje phóge itógi, hedáhá' imankhúsóp'o'andi i' senbí hân ôntäge. ³⁴ Hedi makówápiye ibéedí kaygi ihâa'an, hedi i' sen óetu'an, "Ephatha" gin. (Nă'i tun Ephatha-á "nakhuudee-i" gân natunda' Hudíyoví tundi.) ³⁵ Wesebo i' senbí ojepho ûnkhuudee, iví händá ûnjudee, hedi thay'eedi ihée'an. ³⁶ Hedi Jesus-di in t'owa ovâykähâ'an to'wí wânbo wíđây't'óe'amípíđí, hewânbo indá shánkí ovâykähâ'andá shánká dâyt'óe'an. ³⁷ In t'owa dit'oedi hânho ovâyháa'an, hedi ditú, "Häawí t'áhkí híwó i'o'. In ojet'aa'in wânbo dit'oe'o, in tunpí'indá dívíhée'o'."

8

Jesus-di in jónu maapaasôn (4,000) t'owa ovâyhúujôn

¹ Ihayhääbá wây-á báyéki t'owa diwé'gepóe, hedi häawí wânbo dâyk'o'ígí' wíđâymáapí. Jesus iví khäge'nin itu'andi ovâytu'an, ² "Naa nă'in t'owaví'piye osekanápóe. Poje thaa naa-áđí diji', hedi nää-á häawí koegí' wânbo wíđínphadepí. ³ Hedi diha'sêndibo inbí'piye dovâypunjônda, wáy p'óegébo haadi dikaanú-í, wáy wên kayi'di di'äädi." ⁴ Iví khäge'nindi óetsika'yan, "Wähää-an nää ahkon deedi wí koegí' áyhóení, nă'in t'owa áyhúujôeníđí?" ⁵ Jesus-di ovâytsika'yan, "Hâyú pává-an bînmáa?" Ditú, "Tsé ihay."

⁶ Jesus-di in t'owa ovâytu'an ee nange dívíkw'ôení gin. Hedáhá' i' pává ihógidi ikú'daa'an, hedi ihávedi iví khäge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-íđí, hedi han díví'an. ⁷ Wên háyú pa'ây wá' in khäge'nin dâymáa, hedi Jesus

ikú'daa'andi in khäge'nin ovâytu'an dâypaadé-í'in. ⁸ In t'owa dívíhúuyandi híwó dívíshu'an, hedí in khäge'nin tsé ihay t'ún p'éedí i' dínphade'i' koegí' dâywé'ge'an. ⁹ Nă'in t'owa dívíhúuyannin mađi jónu maapaasôn (4,000) ihay diji'. ¹⁰ Hedí Jesus-di in t'owa ovâypunjôndi wesebo i' kophé iwe itógi iví khäge'nindádí, hedí Dalmanutha nangepiye dimää.

In Pharisee t'owadi Jesus óedaa'an wên pínnán t'ôe i'qmíđí

¹¹ In Pharisee t'owa di'äă hedí Jesus óetuhänmáa. Óeda'máa wên taa makówádí ovâykeeyamíđí, gá óetayi'ní'in dida'dân. ¹² Jesus kaygi ihâa'andi ovâytu'an, "Háadan un năawin t'owa wên taa bînmúuní'in ída'? Ta'gendi wâytumáa, un t'owa wí hăăwí ha'wâagi'i-á wíwâykeekankhâymáapí." ¹³ Hedí ovâyjoe'andi wíyá iví kophé iwe itógi, hedí iwâybun oe wáyhánăpiyebá.

Jesus iví khäge'nin ihé'an in Pharisee t'owa-á hedá Herod-á inbí hăhkan ní'gedí

¹⁴ Jesus-ví khäge'nin dín'óde dâypáváhúuwíđí — wí wêe pávada' i' kophé iwe indádí dâymaa. ¹⁵ I'đi ovâytu'an, "Bí'áyîngi'an hă'in Pharisee-ví oewáaseedí, hedá Herod-ví'đá." * ¹⁶ Hedí in khäge'nin wí'nă táye dívítu'an, "Háadan gin natú? Gá mađi wí'âypávámaapíđân." ¹⁷ Háa ditú'nin Jesus ûnhanginpóe, hedí ovâytsika'yan, "Háadan ítú' wíwînpávámaapí'in? Ti háa otunda'in wa'đi wí'ûnhanginpoe'opí'an, hedíháa wa' wí'íka'póya'pí'an? Ti íka'powakâymuu? ¹⁸ Ítséemuu, hedí háadan handi wí'únkeet'óepí? Hedá í'ojemuu, hedí háadan handi wí'ít'oe'opí? ¹⁹ Ti wí'ún'ánshaapí'an háa dáy'annin? Nă'i p'ánú pává in p'ánú maapaasôn (5,000) t'owagí' dovâyháve ihayđi, hăyú t'únnan i' dínphade'i koegí' bînwé'ge'an?" Óetu'an, "Tă'đi wíje (12) ihay." ²⁰ "Hedá tsé ihay pává in jónu maapaasôngí'-á (4,000) dovâyháve ihayđi, hăyú t'únnan i' dínphade'i koegí' bînwé'ge'an?" Ditú, "Tsé ihay." ²¹ Hedí ovâytu'an, "Hedí háadan wa'đi wí'íka'póya'pí i' oewáasee i'gedí wâytu'andi?"

Oe Bethsaida bú'ay Jesus-di wí sen tsí't'aa'i namuu'i' ônehkháa'an

²² Oe Bethsaida bú'ay dipówá, hedí wên t'owadi wí sen tsí't'aa'i namuu'i' Jesus-ví'we óekán. Pín ta'gedí indi Jesus óedaa'an nă'i tsí't'aa'i' óetăăgé-íđi ônehkháa'amíđí. ²³ Jesus-di i' tsí't'aa'i' óepakhê', hedí oe bú'đi já'wépiye óepaho'đi tsée eedí wí só'p'oeđi óe'ăyú, hedá iví mandá óetăgedí óetsika'yan, "Ti hăăwí úkeepoe'o?" ²⁴ I' tsí't'aa'i' ipuwăbéedí natú, "T'owa dijidi dovâymunde', hewânbo hăăwí wí tay waagibá dínchăa." ²⁵ Hedí wíyá i' senbí tsée Jesus-di ôntăge. Năă-á i' tsí't'aa'i' hânho ipuwăkhăăđi nawówa, hedí wesebo hăă t'ăhkí kee'eedí ûnkeepóe. ²⁶ Hedí Jesus-di i' sen iví'piye óepunjôndi óetu'an, "Hăă bú' wí'unwáyts'ûnípí."

Peter natú to'wí Jesus ta'gendi namuu'in

²⁷ Jesus iví khäge'nindádí i' bú'ây eeje Caesarea Philippi bú' tsowa eejepiye namää. Dimăn dihayđi iví khäge'nin itsika'yan, "To-an naa omuu gân nă'in t'owa ditú'?" ²⁸ Óetu'an, "Wên ditú' John i' p'ó'p'oeekandi-ân unmuu. Wây-a wëndá ditú' Elijah-ân unmuu, hedá wa'đi wáyje wëndá ditú' wí Jôesi Tádáví tukhe'min diwedí'i-ân unmuu." ²⁹ Hedí ovâytsika'yan, "Hedí undá, to-á naa-á omuu gân í'ánde'?" Peter-di óetu'an, "Gá i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníđí, i-ân unmuu." ³⁰ Hedí kaygindi ovâykhăak'û' wíyá to'wí wânbo wíđâyhangin'ânnamípíđi to'wí namuu'in.

* **8:15** Jesus "oewáasee" gin natúđi inbí hăhkan ní'gedân ihí'máa, hewânbo in khäge'nin wíđika'pówápí.

Jesus ihée'an it'ôephadekhâymaa i'gedi hedá nachuwagi'o i'gedá

³¹ Hedi ihaydi háa ûnpuwagi'o i'gedi ovâyhée'andi ovâytu'an, "Nă'in nakhây'ă' napúuwí'in: Naa, t'ăhki t'owagi' o'aypuyă'i' omuu'i báyekí dont'ôephadekhâymaa, hedi in Hudíyo tsonnindádí in owha' p'ó'dédí'indádí hedá in Hudíyoví khuu dâyhă'o'indádí wé'ge naa díjoegikhâymaadá wídísíí'kaykhâymaapí. Díkhe'khâymaa, hewänbo poje thaa iwe owáywówápuwagi'o." ³² Nă'i hăăwí thay'eedi ovâytu'an, hedi Peter-di ôehänge'andi ôetu'an, "Ha'wăa wí'untúunípi." ³³ Jesus ibéedí in wé'gen khăge'nin ovâymunde', hedi Peter ôet'e'yandi ôetu'an, "Satan, Penísendi', naví'wedí ôhădi. U-á t'owa waabá bi'ánshaamăa, Jôesi Tádá i'ánshaa'o waagá joe."

Hăa t'owa dínkhây'ă' díví'amí'in Jesus ôeyuuhúuwí'in dida'di

³⁴ Hedáhă' iví khăge'nindá in wé'gen t'owa t'ăhki ovâywé'ge'andi ovâytu'an, "To'wên naa-ádí dikă'ăăda'indá wídínkhây'ăhpí háa diwănpida' waa díví'amí'in, hewänbo inbí phé'win dâyhúuwí, hedá naa-á díyquhúuwí. † ³⁵ To'wên inbí wówátsi dâywănpí'aywoení'in dida'indá inbí wówátsi dipedeegi'o. Hewänbo to'wên inbí wówátsi naagi' hedá Jôesi Tádáví híwó'di tungí'-á dívímăgi'in, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí. ³⁶ Tobá wí to'wí hăăwí t'ăhki năă oepăa k'aydi nakw'ó'di íhógi wänbo', wé'innan wên híwó ôekhâymaa iví wówátsi iwáyho'di? ³⁷ Wí to'wí wí'ûnkodipí hăăwí wänbo imăänídí iví wówátsi nawáyt'anpúuwídí. ³⁸ In năăwin t'owa t'aywóhkannin dimuu'in Jôesi Tádá dâyoegi'an, wí kwee iví sen ijoegi'an wíyá pi'wíví sendádí ithaayé-ídí waagibá. Naa t'ăhki t'owagi' o'aypuyă'i' omuu'i năă oepăa k'aydipiye owáy'ă', naví Tádáví sa'wó'di kohthay wóegé hedá in yă'dăa'in makówáwin t'ôepă'ăă'in wóegă o'ă'. Hedi to'wên năă naa díwôeda'in hedá naví háhkandá dînôeda'indá, naadi wá' dovâywôeda'khâymaa owáy i' thaa owáy'ă'i napówá ihaydi.

9

¹ "Ta'gendi wâytumăa, Jôesi Tádádí iví kay ûnmuu'in wovâykeeyamí hedi bînpuwăkhâymaa naa tsondi omuu'in. Nă'in napúuwí wa'di wáy wên năwe íji'in íhănpídíbo'.

Hăa Jesus ûnchăa waa ûn'egópôe

² Sí thaa naphade ihaydi Jesus-di Peter-á James-á John-dá i-ádí ovâyho', hedi wên p'in tųwă'in kw'ăyepiye wí'bo dimăă, hedi inbí páadépiye Jesus háa ûnchăa'in ûn'egópôe. ³ Iví aa hânho ts'ă'i ûn'ots'ápôe, tóebo há'to i' aa ihay ts'ă'i i'owêedi-í. ⁴ Hedi Moses-ádí Elijah-ádí tsíkhagipí dakeepôe, hedi Jesus-ádí dănhí'măa. ⁵ Peter-di Jesus ôetu'an, "Hăhkandi', híwó namuu năwe gikw'ôndi. Jaho poje ôkhkun tewhá'ây âyk'wôení, wêe ų'gí', wíyá Moses-gí'-á, hedá wíyá Elijah-gí'-á." ⁶ Moses-ádí Elijah-ádí dakeepóedí in khăge'nin hânho ovâyphăă, hedânho ha'wăa Peter natú, gá háa natúuní'in wí'ûnhanginnăhpídân. ⁷ Hedi wí okhúwá napówádí ovây'ôkhkunna, hedi nă'in tun okhúwá jăadidi napee: "Nă'i-ân naví ay dînmuu donsígí'i'. I' bînt'ôeyaaní." ⁸ Wesebo i'ge t'ăhki dívíbéé, hewänbo Jesus-dă'mân dăymû', wíyá hăăwí wänbo-ájoe.

Jesus ôetsika'yan Elijah nawáy'ă' i'gedi

⁹ Oe p'in kw'ăyedi diwhave'ă' ihaydi Jesus-di ovâytu'an, "To'wí wänbo hăăwí bînmû'in wíwînt'ôe'amípí, owáy naa t'ăhki t'owagi' o'aypuyă'i' ochuudi wíyá owáywówápôe píhay." ¹⁰ Iví tun ôn'a'gin, hewänbo wí'nă

† 8:34 Nă'in natunda', dikhâymuuní dâyt'ôephaadé-ídí, Jesus in phé'win deedi it'ôephade waagibá.

táye dívítsika⁷yan, “Hânnan namuu nă⁷in tun, wíyá nawáywówápúuwí i⁷gedi?”
 11 Hedi Jesus óetu⁷an, “In Hudíyoví khuu dâyhá⁷o⁷in ditú⁷, i⁷ to⁷wí Jôesi Táadí óesogekhâymáa⁷i⁷ t'owa ovây⁷aywoenídí na⁷ăăpídíbo⁷ Elijah-á napowagi⁷o. Háadan ha⁷wâa ditú⁷?” 12 Jesus-di ovâytu⁷an, “Ta⁷gendi Elijah páadébo na⁷ăă-i⁷in nakhây⁷ă⁷-âkun, hăăwí t'ăhkí ikhây⁷amídí. Hedi hânnan nata⁷muu naa t'ăhkí t'owagi⁷ o⁷aypuyă⁷iví⁷gedi? Gá ginnân: Báyéki dont'ôephadekhâymáa, hedá t'owadá díjoegikhâymáa. 13 Hewânbo naadi wâytumáa, Elijah ho na⁷ăă-âkun, hedi híwóhpi⁷ óe⁷an in t'owadi háa dida⁷ waagi. Jôesi Táadávi ta⁷nin diwe iví⁷gedi ûnta⁷muu háa óekhâymáa⁷in.” *

Jesus-di wíyă⁷dâapî⁷ p'oewaahâa wí enúkáyví⁷wedi ônkhehpiye

14 Jesus-ví wé⁷gen khăge⁷nin dîji⁷ iwe tsowa dipówá, hedi báyéki t'owa bûuk'úwákí diwindi dâymû⁷. Wên Hudíyoví khuu dâyhá⁷o⁷indá hedá in khăge⁷nindá dívítuhân⁷máa. 15 In t'owadi Jesus óemû⁷di ovâyháa⁷an, hedi iví⁷piye díví⁷ăă óesengitu⁷ăamídí. 16 Jesus-di ovâytsika⁷yan, “Háadan úvítuhân⁷máa?” 17 Nă⁷in t'owa jáagedi wí sendi óetu⁷an, “Hăhkandi⁷, naví e⁷nú wînmaa, i-á wí yă⁷dâapî⁷ p'oewaahâadi óemáadi wí⁷ûnhí⁷kodipí. 18 Hedi hăădi wânbo nă⁷i p'oewaahâa it'ôe⁷andi i⁷ e⁷nú oe nangepiye óekanunde⁷, hedi i⁷ e⁷nú-á nasó⁷okhópee⁷idá iwăpúts'indo⁷, hedá taasuugi⁷bo-á napoe⁷o. Uví khăge⁷nin dovâydaa⁷an nă⁷i p'oewaahâa ônkhehpeeyé-ídí, hewânbo wídínkodipí.” 19 Jesus-di ovâytu⁷an, “Un t'owa-á wăyupí⁷in ímuu. Hăădi puwahay-an undádí oyêeni úvíwăyú-ídí, hăădi puwahay-an undádí dáyăă⁷amí? Ja⁷ i⁷ enúkáy naví⁷piye binmá⁷.” 20 Hedi óemaadi i⁷ p'oewaahâadi Jesus óemû⁷dibo nă⁷i enúkáy óethathakannan, hedi i⁷ e⁷nú nakanudi ijánúmáa, hedá nasó⁷okhópee⁷i. 21 Jesus-di i⁷ enúkáyví tádá óetsika⁷yan, “Hăădi waabo-an gin ûnpoe⁷o?” I⁷ tádádi óetu⁷an, “Gá híyăă⁷i namuudibo-ân. 22 Hedá hăyân wânbo i⁷ p'oewaahâadi phaa iwe hedá p'oe eewá óechânunde⁷ óeháyjídí. Úkodidáho nanbí⁷piye dísehkană⁷an, háawin wên wânbo wên khăge⁷ dí⁷an.” 23 Jesus-di óetu⁷an, “Háadan dítumáa, ‘Úkodidáho?’ To⁷wí iwăyunde⁷i-á ûnkodi hăăwí namûuge i⁷amídí.” 24 Wesebo nă⁷i enúkáyví tádá kaygindi natú, “Naa dáywăyunde⁷, díkhăge⁷nan wíyá shánkí dáywăyú-ídí.”

25 Jesus-di wây-á báyéki t'owa a⁷yuu⁷gi dívíkhădimá⁷dí ovâymû⁷, hedi we-sebo nă⁷i yă⁷dâapî⁷ p'oewaahâa óet'e⁷yandi óetu⁷an, “U yă⁷dâapî⁷ p'oewaahâa, u⁷di t'owa ovây⁷ojet'aa⁷o⁷i⁷, tunpí⁷indá ovâypa⁷i⁷, naadi wítumáa, nă⁷i enúkáyví⁷wedi ópeeve, hedi wíyá wí⁷unts'ûuní⁷.” 26 I⁷ p'oewaahâa ituwínúdí nă⁷i enúkáy óekanudi hânho óethathakannan, hedáhá⁷ iví⁷wedi ûnpee. I⁷ enúkáy wí pení waabá ûnchăa, hediho in t'owadi óemû⁷di ditú, “I-áho nachuu.” 27 Hewânbo Jesus-di i⁷ enúkáyví man ônyă⁷di óekwínukhăge⁷nandi iwínú. 28 Hedi Jesus wí tewhá ee nats'ú, hedi iví khăge⁷nindi wí⁷bo óetsika⁷yan, “Háadan na⁷in wígínkodipí i⁷ yă⁷dâapî⁷ p'oewaahâa âykehpeeyé-ídí?” 29 Jesus-di ovâytu⁷an, “Úvíjûusu⁷odida⁷mân únkoedí-í wí yă⁷dâapî⁷ p'oewaahâa gi⁷bibá bínkehpeeyé-ídí.”

Jesus nachuwagi⁷o i⁷gedi wíyá ihée⁷an

30 Jesus-ádi iví khăge⁷nindádí iwedi dimăa hedi Galilee nange i⁷ge diphade. Jesus wínada⁷pí to⁷wí wânbo ûnhanginpúuwí⁷in wăhăa naji⁷in, gá dimândibo iví khăge⁷nin ovâyhăhkanhondân. 31 Ovâytumáa, “Naa t'ăhkí t'owagi⁷ o⁷aypuyă⁷i⁷ omuu⁷i wây-á t'owaví mangepiye díkáani. Indáho díkhe⁷khâymáa, hewânbo poje thaa iwá wíyá owáywówápuwagi⁷o.” 32 In khăge⁷nin nă⁷i hăăwí Jesus-di ovâytumáa⁷i wídika⁷póya⁷pí, hewânbo diwôeda⁷ óetsika⁷yăamídí i⁷gedi.

* 9:13 “Elijah” gin Jesus natúdí, John i⁷ p'ó⁷p'oekandiví⁷gedi ihí⁷máa.

To-an i' shánkí hay'i namuu?

³³ Capernaum bú'ay dipówá, hedi wí tewhá ee dits'ú. Jesus-di in khäge'nin ovâytsika'yan, “Oe p'óegé gi'ädi hää i'gedan úvítuhänmáa?” ³⁴ Indá händä' dik'wó, gá oe p'óegé dijidi wé'i-angú in diwedi i' shánkí hay'i namuu i'gedi dívítuhänmá'dân. ³⁵ Jesus isóge, hedi ná'in tä'di wíje (12) khäge'nin ovâywé'ge'andi ovâytu'an, “To'wí i' p'ó'dédi' namúuní'in nada'dá, i-á ûnkhây'ä' tí'úugé'i namúuní'in, hedá t'ähkívi khäge'di-á.” ³⁶ Hedi Jesus-di wí ay óepahkê'di inbí páadépiye óeho', hedáhá' ná'i ay óeba'aa'andi ovâytu'an, ³⁷ “To'wídi naa dída'di wí ay ná'i ay waabá óesígíkéndedi, naa wá' dísigíkénde waabá i'o'. Hedi to'wí naa dísigíkénde'i'dá naadä'ba wídísigíkéndepí, hewänbo i' to'wí naa dísandí' wá' óesígíkénde’.”

To'wídi Jesus-ví'piye háa nachaapi'-á iví'näpiye napoe'o

³⁸ John-di óetu'an, “Hähkandi', tóewí sen âymû' yä'däapí'in p'oweahäa t'owaví'wedi ovâykehpiyendedi uví khäwä natû'di, hedi âytu'an han wí'i'amípí'in, na'in diwedi'i wínamuupídí.” ³⁹ Hewänbo Jesus natú, “To'wí gi'bi wíwínkhäa'amípí. To'wí namuu'i naví khäwä natû'di ipínán't'oe'andi-á wesebo híwóhpí naví'gedi wí'ihée'amípí. ⁴⁰ To'wí nanbí'piye háa wínachaapi'-á nanbí'näpiyebá napoe'o. ⁴¹ Ta'gendi wâytumáa, to'wí wí p'oe wänbo wovâysuwäjôndi, naví'in ímuu'in ûnhanginnândi, i-á Jôesi Tádádí óewá'âakhâymaa.”

Jesus t'aywó'di i'gedi ihée'an

⁴² “Hedi to'wídi wêe wänbo ná'in hí'ínnin naví'piye dívíwâyunde'in diwedi óet'aywóhá'andá, shánkí híwó i' to'wí ûnpúuwíwän wa'di han óehá'anpídíbo wí k'uu khäa'i iví k'áy eedi ônwhisôege-í'in hedi mâap'oe iwe óechäänú-í'in. ⁴³ Hedi wéhpêe mandi úvít'aywó'dodá, shánkí híwó namuu bints'âa-í'in, wíyá indi úvít'aywó'nâamíví'wedi. Tobá wéhpêeda' ímanmuu wänbo', shánkí híwó namuu wówátsi nahánde'pí'in bínkáyjídí, péyégepiye ímú-íví'wedi wí'gín ímanmuudi. ⁴⁴ Oe péyégá t'owa hánhay wänbo t'ähkí dâyt'ôephadekhâymaa, hedá i' phaa hánhay wänbo napaa'apí'dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁵ Hedi wéhpêe ândi in ta'ge'in p'óegédi wovâyhänge'odá, shánkí híwó namuu bints'âa-í'in wíyá indi úvít'aywó'nâamíví'wedi. Tobá wéhpêeda' í'ânmuu wänbo', shánkí híwó namuu wówátsi nahánde'pí'in bínkáyjídí, péyégepiye wovâychäänú-íví'wedi wí'gín í'ânmuudi. ⁴⁶ Oe péyégá t'owa hánhay wänbo t'ähkí dâyt'ôephadekhâymaa, hedá i' phaa hánhay wänbo napaa'apí'dá ovâyphahkhanukhâymaa. ⁴⁷ Hedi wéhpêe tséedí híwóhpí hääwí wovâypwä'odá, shánkí híwó namuu bínwhahkáyjí'in, wíyá indi úvít'aywó'nâamíví'wedi. Tobá wéhpêeda' ítséemuu wänbo', shánkí híwó namuu oe makówápiye ímú-ídí, péyégepiye wovâychäänú-íví'wedi wí'gín ítséemuu. ⁴⁸ Oe péyégá t'owa hánhay wänbo t'ähkí dâyt'ôephadekhâymaa, hedá i' phaa hánhay wänbo napaa'apí'dá ovâyphahkhanukhâymaa.

⁴⁹ “To'wên t'ähkí phaadi ovây'aayäâkhâymaa. †

⁵⁰ Aayäâ híwó'di namuu, hewänbo i' aayäâ na'áhhándáho', há'to wíyá áhsäâ'i napúuwí. Undá ûnkhây'ä' aayäâ na'áhhánde'pí' waaginbá ímúuní'in, hedi tsaaginpídíbo wé'ge ítháaní.”

† 9:49 Ná'i hí'-á kây'i namuu gika'póewídí. Wáy wên t'owa dí'ände ginnân natunda'in: Hân'oe in Hudíyo dâyt'animâahânunde Jôesi Tádá óemäänídí, hedi dínhây'ä' i' píví dâyt'aayäâ'amí'in wínaha'dânpuuwípídí. In t'owa Jôesi Tádávi'piye dívípimägi'indá dâyt'ôepahadé-i, hääwí phaadi ovâyphahânunde waagibá, hebo ná'i t'ôephade namuudi shánkí híwó'nin dimúuní.

10

Jesus khótsaawije i'gedi óetsika'yan

¹ Jesus iwedi ijâa'an, hedi Judea nangepiye namääd Jordan p'o' p'änäpiye naphade. Iwe wây-á báyéki t'owa ivi nú' díwíwé'ge'an, hedi häädi waa i'an waagi in wá' ovâyhá'an.

² Hedi wên Pharisee t'owa ûnpówádi óetsika'yan, "Ti híwó namuu wí sen nakhóhtsaq'ándi' ivi kweeví'wedi ithaaweejé-ídi? Hân i' tsontun natû'?" Gin ditú Jesus óetayi'nídi, tigúba híwóhpi natuhpee-í. ³ Jesus-di ovâytsika'yan, "Hân Moses-di wovâyjôn?" ⁴ Indi óetu'an, "Moses-di ná'in tun dínjoe'an: Wí sen wên khóhtsaawije ta'nin ita'namí hedi handidi ivi kwee ijoe'amí." ⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Hewänbo Moses-di ha'wâagi wovâyta'k'û' gá t'ôeyanpi'in ímuudân, unbí kwiya' bînwânpioekanmáadibo". ⁶ Hewänbo oe ts'anpáadé nanân diwe Jôesi Tádádí sendádí kwee-ádi ovânkhíjé. ⁷ Hedi natú wí sen ikhó'yâ'dáho', ivi tádá-á ivi jiyá-á ijoe'amí'in ûnkhây'ä'. ⁸ Hediho i' sendá i' kwee-á wêe tûu ûnp'oedá' dapoe'o, hediho wije wídamuupi, wêedá' damuu. ⁹ Hedânho in to'wên Jôesi Tádádí ovânwónnindá to'wí wänbo wí'ûnkhây'ähpí ovânweejé-í'in."

¹⁰ I' tewhá ee diwáyts'ûndi ivi khäge'nindi ná'i hí' i'gedi óetsika'yan. ¹¹ Hedi ovâytu'an, "Wí sen ivi kwee ijoe'andi wíyá kwee-ádi ikhó'yâ'dá, ivi kweeví'piye t'aywó i'o'. ¹² I' kwee wá', ivi sen ijoe'andi wíyá sendádí ikhó'yâ'dá, ivi senbí'piye t'aywó i'o'."

Jesus-di in hí'innin ovâysígíhógi

¹³ Wên t'owa inbí áyyää Jesus-ví'we dâykán i'di ovâytäägé-ídi, hedi ivi khäge'nindi in t'owa ovâyte'yandi ovâytu'an ha'wâa wídví'amípi. ¹⁴ Hedi Jesus-di in khäge'nin háa dív'í'o'in ovâymu'di inbí'piye híhchan wínachapi, hedi ovâytu'an, "In hí'innin áyyää naví'piye binkä'äämäa, wíwínkhâ'ámípi, gá to'wên ná'in áyyää waaginbá dimuu'indá Jôesi Tádáví'in úmuudân. ¹⁵ Ta'gendi wâytumáa, to'wí wänbo Jôesi Tádáví' wínapúuwípi wí hínchää'i' ay waagibá iwâyupídi." ¹⁶ Hedáhá' in áyyää ovâyba'aahógidi wí'inbo ovâytagedi ingí' ovâyjûusu'an.

Wí sen kodit'owa namuu'i' Jesus-ví'piye na'ää

¹⁷ P'óegé wíyá Jesus nats'anmân dihaydi wí sen ivi'weää naví'piye binkä'ääpiye i'ääkán, hedi idége'disógedi óetu'an, "Híwó'di háhkandi', hân dáy'amí hedânho in wówátsi nahánde'pi'in donkáyjidi?" ¹⁸ Jesus-di óetsika'yan, "Háadan naa híwó'di gin ditú'o'? Jôesi Tádádá'mân híwó'di namuu, wíyá to'wí-á joe. ¹⁹ Jôesi Tádáví' tsontun ho mântaa. I-á natú wíwínt'owat'aháanú-ípi, wíyá to'wíwí kwee-ádi háa sendádí wí'úvíwhohkwomá've-ípi, wí'úvísä'mamípi, t'owaví'gedi wí'úvíhójo'amípi, hójo waagidibo t'owaví hääwí wíwínhóenípi, unbí tádá-á jiyá-á bîna'ginmá've-í." ²⁰ Óetu'an i' sendi, "Háhkandi', naa enúkáy omuudibo' t'ähki ná'i tsontun dó'a'gin." ²¹ Jesus-di sígídi ta'gebo óemúndedi óetu'an, "Wá'di wây-á háawên útáy bi'amí'in. Jaho ópûn, hääwí úkw'ó'di t'ähki mánku'ch'âaní, hedi i' chá' mánhógi'i' in t'owa sehkanáwó diwówáji'in ovâyääni, hedânho oe makówa kodit'owa unmuunídi. Hedi nâaku'ch'áadá ovâyäägidá naa-ádi okä've." ²² Ná'in nat'oe ihaydi i' sen nabo'aats'aypoe, hedi ivi pí'ná khó'jé ûnkháapóedi iwedi namää, gá báyéki hääwí ûnk'w'ondân hediho wínakuchadá'pi.

²³ Jesus ipuwäbéemáa, hedi ivi khäge'nin itu'an, "Báyéki kây'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i' háa Jôesi Tádá natú waa dív'í'amídi hedânho ovây'aywoenídi." ²⁴ Ná'i hí'di in khäge'nin ovâyháa'an, hewänbo Jesus-di wíyá ovâytu'an, "Naví áy, ívíwo nabâpu'wan wí to'wí háa Jôesi Tádá natú waa

i'amídí hedânho ôn'aywoenídí. ²⁵ Nabâapu'wan wí kamäyo wên agúusa tsípho i'ge nats'úunídí, hewänbo shánkí nabâapu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i háa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho ôn'aywoenídí." ²⁶ Nábâa shánkí ovâyháa'an in khäge'nin, hedi wí'nä táye dívítsika'yan, "Gin namuudá to-an ûnkodi ûn'aywondee-ídí?" ²⁷ Jesus-di ta'gebo ovâymündedi ovâytu'an, "To'wí wänbo wí'bo wí'ûnkodipí. Jôesi Tádáda'mân ûnkodi t'owa ovây'aywoenídí. Jôesi Tádá-á hääwí t'ähkí ûnkodi i'amídí."

²⁸ Peter-di óetu'an, "Úhanginná hääwí t'ähkí âyjo'e'annin u-ádí gimú-ídí." ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, naa omuudibo hedá Jôesi Tádáví híwó'di tun ûnmuudibo-á, to'wí ijoe'andi iví tewhá, háa iví tí'ûuwindá pá'dâyindá, háa iví tádá-á jíyá-á, háa iví ây-á, háa iví nava-á, ³⁰ i-á ta'gendi tãgintã (100) ma'kw'anukí shánkí ihóení, tewhá-á, tí'ûuwindá pá'dây'indá, jíyá'indá, ây-á, nava-á — hedá it'ôephadekhâymaa iví wâyü ûnmuudi. T'ähkí nã'i ihóení wa'näa oepáa k'aydi nawówáji' ihaydi, hedá iví wówátsi nãa oepáa k'aydi ûnbo'wan dihaydá wówátsi nahánde'indá ikáyji. ³¹ Hewänbo báyéki t'owa nãa p'ó'dédi'in dimuu waa dínchaa'indá tí'úugé'in dipúuwí; hedi báyéki t'owa-á nãa tí'úugé'in dimuu waa dínchaa'indá p'ó'dédi'indá dipúuwí."

Powingí Jesus iví khäge'nin itu'an nachuwagi'o'in

³² In p'óegé dimän Jerusalem bú'piye, hedi iví khäge'ninbí páadé Jesus namän. In khäge'nindá wídnhanginnáhpí háa díví'ánshaa'amí'in, hedá in wé'gen t'owa iví tí'úugé dimännindá dikhunwôeda'. In tä'di wíje khäge'nin iví'piye wíyá ovâyhänge'an, hedi háa ûnpúwági'o'in ovâytu'an. ³³ Natú, "Bít'ôeyan, nãa-á Jerusalem-piye gimän, hedi naa, t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i' t'owadi díkáani in owha' p'ó'dédi'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá inbí mange. Indáho ditúuni naa dínkhây'ä' ochuu-i'in, hedá in Hudíyo dimuupí'in t'owavi mangá díkáani. ³⁴ Nã'indi dînp'áhkaakhâymaa, hedá dí'ohphaykhâymaa. Púwhí'dí díwhädkhâymaa, hedá díkhe'khâymaa. Hewänbo poje thaa iwe owáywówápúuwí."

James-ádí John-dádí hääwí dada'póe

³⁵ Ihaydibá James-ádí John-dádí Zebedee-ví ây damuu'in Jesus-ví'piye damää, hedi óetu'an, "Hähkandi', na'in hääwí gadapúuwí hedi u'di dín'amí'in gada'." ³⁶ Ovãntsika'yan, "Häa-an dada' wän'amí'in?" ³⁷ Óetu'an, "Owáy untsondisogedee ihaydi, na'in uví khóe gamúuni'in gada', wêe ko'díngedí, wêe-á yã'mängedá." ³⁸ Jesus-di ovãntu'an, "Undá wídnhanginnáhpí hääwí dada'in. Ti dänkodi dânt'ôepaadé-ídí naa dont'ôephadekhâymaa waabá? Hedi naa hääwí kháa'i donphadekhâymaa waabá, ti dänkodi dänphaadé-i'in?" ³⁹ Óetu'an, "Gänkodi-áakun." Jesus-di ovãntu'an, "Ta'gendi undá wá' dânt'ôephadekhâymaa, hedá hääwí kháa'i dänphadekhâymaa, naa dînpúuwí waabá. ⁴⁰ Hewänbo naa wídnk'óepí naví khóe wände'mamí'in ko'díngedá yã'mängedá. Jôesi Tádáda'mân ûnk'óe ovâyde'mamídí to'wên hạ'min dimúunídí."

⁴¹ In wé'gen tä khäge'nin James-á John-dá inbí hí' i'gedi dínhanginpóe ihaydi inbí'piye dit'ayyaapóe. ⁴² Hediho Jesus t'ähkí iví khäge'nin iwé'ge'andi ovâytu'an, "Úhanginná in Hudíyo dimuupí'in t'owavi tsonnin hânho ditsont'óe, hedá inbí t'owa-á ovâytsónmá'vê-i'indá diwänpida'. ⁴³ Hewänbo undá wí'únkhây'ähpí hạ'min ímúuni'in. To'wí un diwedí hay'i namúuni'in nada'dá, i-á unbí khäge'dida' namúuni'in ûnkhây'ä'. ⁴⁴ Hedi to'wí p'ó'dédi' namúuni'in nada'dá, i-á wí pant'ôe'i un t'ähkígí' waagi'bá namúuni'in ûnkhây'ä'. ⁴⁵ Naa wänbo', t'ähkí t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i-á

o'ää t'owa dovâykhäge?namídí, indi naa díkhäge?namídá joe. O'ää ochuu-ídí, hedá naví wówátsi-á dáywá'áa-ídí t'ähkí t'owa dínkoedí-ídí inbí t'aywó'dí iwedi dima?p'ánídí."

Jesus-di wí sen natsí't'aamuu'i' iví keetan óemägi

⁴⁶ Oe Jericho bú' Jesus iví khäge?nindádí báyéki t'owa-ádi dipówá, hedi iwedi dipeemän dihaydí wí sen tsí't'aa'i namuu'i' owáy p'oe hángé wáy nahäada'än, i-á Bartimaeus gin nakháwä, Timaeus-ví ay ûnmuu'i'. ⁴⁷ Bartimaeus-á nat'oe Jesus oe Nazareth bú'wí na'ä'in, hedi ituwínú, "Jesus, u David-ví ây iwedi'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwave." ⁴⁸ Báyéki t'owadi i' sen óet'e'yandi óetu'an, "Hânda'dibo'." Hewänbo i-á shánkí kaygá ituwínú, "U David-ví ây iwedi'i' unmuu'i', dísehkanä'an." ⁴⁹ Jesus iwóyí'dí ovâytu'an, "Bintu'an na'ää-ídí." Indi i' tsí't'aa'i' óetu'an, "Jesus-di wóetuhkánmáa. Ówínú, óhíhchanpuwave." ⁵⁰ I' sen iví k'éwé'in to ip'ädi, hedi wesebo iwínúdí Jesus-ví'piye namää. ⁵¹ Jesus-di óetsika'yan, "Hânnan wín'amí'innan unda'?" I' sendi óetu'an, "Gá dínkeepúuwí'innân oda', Nanbí sedó." ⁵² Jesus-di óetu'an, "Ópûn, uví wäyü úmuudânkun unwówa." Hedi wesebo i' sen ûnkeepóedí Jesus-ádi namää.

11

Jesus oe Jerusalem bú' óesígikê

¹ Jesus-á iví khäge?nindádí Jerusalem bú' tsowa dipówá. Iwe wí okú nak'oe "Olive Okú" gin dâytu'o', hedi ná'i okú iwe nú' wáy ná'in wíje bú'ây daná, Bethpage-ádi Bethany-ádi. Hedi wíje iví khäge?nin ovânsan dapáadémú-ídí. ² Ovântu'an, "Jaho bápûn hä'i bú'ay nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedi dats'ú' dihaydá wí búdu'ay dânskaa-í nawhiwindi, i-á wa' wáymûu wänbo to'wí wänbo wí'i'íhsógepi. Dänwhisuudi dänmä'i náwe. ³ Hedi to'wídí woväntsika'yandáho', Háadan ha'wâa dän'o'?", ginnân dântu'amí: 'Gá Nanbí Sedó i' ûntáyân, hedi hây napóedíbo wônwáymá'í.' "

⁴ Damäädi wí búdu'ay p'oe hángé wên phódi nú' nawhiwindi dânskaa. ⁵ Hedi dänwhisuudedi in t'owa iwáygé diwinnindi oväntsika'yan, "Hânnan dän'o'?" Háadan hä'i búdu'ay dänwhisuude'?" ⁶ In khäge?nin háa Jesus-di ovântu'an waa datú, hediho ovänmägi. ⁷ I' búdu'ay Jesus ônhó, hedi inbí k'éwé'in to dänp'ädi i' búdu k'éwé ônpa'k'û', hedi Jesus i'íhsóge. ⁸ Hedi wáy Jesus óe'íhon ni'ge báyéki t'owa inbí k'éwé'i to oe te'p'óegé ônpa'kwohon, hedi wây-á wé'gendá dâytaykhóepa'kwohon, i' nava iwe dâyt'sâ'i'. ⁹ Hedi in to'wên páadé dimännindá hedá in tí'úugé ûnwóe'ä'indá dívítuhkwínuhon, "Wísígikénde'." "Nanbí Sedó Jôesi Tádadí wóesan, hediho híwó wóe'âamí." ¹⁰ "Híwó úpúuwí gá untsondisogedee-ídan, nanbí thehtáy pahpâa David natsondi'än waagibá." "Jôesi Táda oe makówá na'ändi-á hay'i namuu."

¹¹ Hedi Jerusalem bú'piye Jesus namäädi i' méesate hay'i ee nats'ú, hedi ibéemáadi háäwí t'ähkí imúnde'. Hebo nathí'emändibo in tä'dí wíje (12) khäge?nindádí oe Bethany bú'aypiye namää.

In fig tay nabaymuupí'in

¹² Wíyá tháwän Bethany-di dipee, hedi Jesus naháshéhpoe. ¹³ Hây kayi' diwe wên fig tay nachândi imú' nakaamuudi. Iwepiye namää imúunídí tigúba na-fig-muu'in, hewänbo iwe napówá ihaydi fig wänbo wí'ishaapi, wa'di na-fig-púuwí ihaydi wínanáhpídí. ¹⁴ Hedi Jesus-di in tay óetu'an, "Uvíwedá to'wí wänbo wíyá wí'i-fig-k'o'ípi." Iví khäge?nin háa natú'in dit'oe.

Jesus i' méesate hay'i iwedi in dâyhäwíku'cháade'in ovâykhepiye

¹⁵ Jerusalem bú'piye wíyá dimää, hedi Jesus i' méesate hay'i eepiye namää, hedi in t'owa dâyhääwíku'ch'áade'indádí in dâyhääwíku'mände'indádí iwedi ovâykhepiye, hedi in dâychä'egó'o'inbí määsa-á hedá in dâyk'o'weeku'ch'áade'inbí púwédé-á ovâýjánú. ¹⁶ Hedi to'wí wänbo oe-á nää-á ee méesate íve wí'ovâýphademägipí inbí hääwí wóegé. ¹⁷ Hedi in t'owa ovâyhá'andi ovâytü'an, "Jôesi Tádá iví ta'nin diwe ginnân natúhpi'an: Naví tewhá-á t'ähkí nange'in t'owa dívíjûusu'amígí' namuu, hewänbo undá bîn'egó'andi sänmin dívíkaakw'ôenígí' napóe."

¹⁸ In owhá' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá háa natú'in dit'oe, hedi iwedi páadépiye hádídí óeháyjí'in dâytüwämáa, hewänbo óekhunwôeda', iví hí'dí in t'owa ovâyháa'odi.

¹⁹ Nakin dihaydi Jesus-á iví khäge'nindádí ee bú'dí dipee.

Háa in fig tay iwedi diháhpóe waa

²⁰ Hédéndí napóe ihaydi p'óegé dimändi in fig tay Jesus-di óehée'annindá pú'díbo nat'aadi dâymû'. ²¹ Peter háa Jesus natú'in ûn'ánpówá, hedi óetü'an, "Hähkandi?, in tay untú'in há'to híwó napúuwí'in t'ähkí nat'aa." ²² Jesus-di ovâytü'an, "Bíwâyú Jôesi Tádá-á hää t'ähkí i'amí'in ûnkođi. ²³ Ta'gendi wâytümáa, to'wí nää'in p'in itu'andi, 'Ótége, oe mâap'oe iwe ópichänú,' hedi háa natú waa napúuwí gin iwâyundedá, ôn'amí-ákun. Hewänbo pín ta'gedi iwäyü-i'in ûnkhây'ä'. ²⁴ Hedân wâytümáa, úvíjûusu'andi i'hääwí bîndaa'andi ta'gendi bînhóení'in úvíwâyundedáho', hedáho bînhóení-áhe'. ²⁵ Hewänbo häädi úvíjûusu'o' ihaydi, to'wíwí'piye híwó wí'íchaapídí, i-á bîn'owóejé-í, hedânho unbí Tádá oe makówá na'ándi'di unbí t'aywó'di wá' wovây'owóejé-ídí. ²⁶ Hedi wên t'owa bîn'owóejépídá, Jôesi Tádá oe makówá na'ándi'di há'to unbí t'aywó'di wovây'owóejé-í."

Jesus óetsika'yan to'dan ônk'û' iví t'ôe i'amídí

²⁷ Jerusalem bú' diwáypówá ihaydi i' méesate hay'i ee nats'ú. Iwe naji' ihaydi in owhá' p'ó'dédí'indá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá wây-á in Hudíyoví tsonnindá ûnpówá. ²⁸ Indi óetsika'yan, "Háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bi'o waa bi'amídí? To'dan in ta'gen wônku'û' nää'i hääwí nää'amídí?" ²⁹ Jesus-di ovâytü'an, "Nää-á naadá wá' un wéhpêe tsika wâytsika'yamí, hedi ditü'andá, naadá wâytü'âamí to'wídí in ta'gen dínku'û'in nää'i hääwí dó'amídí. ³⁰ Ditü'an, to'dan John ônk'û' t'owa ovâyp'ó'p'oe'amídí, ti Jôesi Tádádí háa t'owadi ônk'û'?" ³¹ Hedi wí'ná táye dívítümáa, "Jôesi Tádádí John ônk'û' gin gitúdáho', Jesus-di dítikagí'o, 'Hedi háadan handi háa John natú'in wí'úvíwâyupí?'. ³² Hewänbo wígitüünipí, 'T'owadida' ônk'û' gin." (In t'owa dâykhunwôeda'dibo ha'wâa ditü, gá t'ähkí in t'owa dívíwâyundedân John-dá Jôesi Tádávi tukhe'bi ûnmuu'in.) ³³ Hediho indi Jesus óetü'an, "Na'indá wíginhanginnáhpí to'wídí ônk'û'in." Hedi Jesus-di ovâytü'an, "Hedáho', naadi wänbo wá' wíwâyütü'amípí to'wídí in ta'gen dínku'û'in dó'amídí nää'i hääwí dó'o'i'."

12

Jesus-di in yä'däapí'in úuva áaphää áyí'ninbí'gedi ovâytü'an

¹ Jesus-di in tsonnin nää'i hähkangí'in ó'gedí ovâytü'an: "Wí sen i'úuva'áakhâhsaa, hedi i' nava iphé'ahkhaayan, i' k'uu iwá iphoyää i' úuva ip'omap'ee-ígí', hedi wí tewhá tüwä'i-á ik'û' iví nava i'áyí'namídí. Hedáhá' i' nava wên senä' úuva áaphää áyí'nin dimuu'in ovâypíémägídi wíyá pi'wí nangepiye namää. ² I' úuva nap'e'yin dihaydiho wí t'ôe'i' i' nava iwepiye óesan hedânho in senä' dâynavapíyé'annindi i' úuva nayämu'i' óemäänídi.

³ Hewänbo indi i' t'öe'i' öeyâ'di öewhădi, hedi manda'dibo öewâybun. ⁴ Hedi i' sendá wíyá t'öe'i-á óesan. Indi i-á p'ó'dá öewhădi, hedá jänăkí-á óe'an. ⁵ Hedá wíyá t'öe'i-á óesandi-á óehay. Hedá wây-á wên t'öe'indá ovâysan. Wáy wên in ovâywhădi, wây-á wëndá ovâyhănú. ⁶ Hedi iví ayda' ûnjoekandee, i' isígí'i'. Nă'ího t'ă'gediho in dâynavapíyé'anninbí'wepiye óesan. Natú, 'Madân naví ay-á dîn'a'geení.' ⁷ Hewänbo indá wé'ge dívíhée'andi ditú, 'Nă'í-ânkun namuu nă'í hăăwí t'ăhkí ûnjoepuwagí'o'i'. Jaho âyháyjí, hedi nă'í hăăwí nayămu'i-á nanbí-á gínmuuní.' ⁸ Hediho i' ay öeyâ'di óehay, hedi i' nava iwedi óep'égi."

⁹ Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsika'yan, "Hân nă'í nava iví' ûnmuu'i' i'amí? Gá namăädá in senă' dâynavapíyé'annin ovâyhăanú-í, ihaydá i' nava-á wây-á to'wëndá ovâypíyémăäní. ¹⁰ Bîntunnanpí'an nă'í hí' Jôesi Tădăví ta'nin diwe nata'muu'i':

I' k'uu in tewhâtehpaa'in dâyoegi'andi-á,
năă shánkí natáy'i k'uu tehpaá bé'dí napóe.

¹¹ I' shánkí natsonji'i gin i'an,
hedi na'in âymû'di dîháa'an."

¹² In Hudíyoví tsonnin dínhanginná Jesus-á nă'í hí' inbí'gediho ihée'annin, hedi dida' óepankáyjí'in, hewänbo in t'owa dâykhnwôeda'măádi wí'óepankê'pí, hedi iwedi dimăä.

Jesus tax wá'ăa i'gedi óetsika'yan

¹³ Tí'úugédí in Hudíyo tsonnindi wên Pharisee t'owa-á hedá Herod-ví k'ema'indá Jesus-ví'piye ovâypunjon hăăwí óetsika'yamídí. Dida' óekáyjí'in híwó wí'ihí'măapídí. ¹⁴ Hedi ûnpówádí óetu'an, "Hăhkandi', gínhanginná uví hí'-á ta'gen úmuu'in, u'dá t'ăhkí t'owa handa'bă ovâymaa, háa t'owa dínwănpichăa waa háabo wí'unmuupí, hediho ta'gendá Jôesi Tădăví khuu i'gedá t'owa ovâyhá'o'. Dítu'an, hânnan nanbí tsontun gíntû'? Tí híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar ây-tax-wá'ăa-ídí háa joe? Tí gínkhây'ă' âywá'ăa-í'in háa joí óetsika'yamídí. Dida' é?" ¹⁵ Hebo Jesus ûnhanginná gin óetsika'măádi inbí ánshaaho ta'ge wíďâymaa'pí'in, hediho ovâytu'an, "Hăadan dítayinde'? Wí denarius chă' dînmă' naa dómúunídí." ¹⁶ Ônmaadi ovâytsika'yan, "To'ví ts'ay-an nă'í chă' eedi ûnk'óe, hedá to'ví khăwă-á?" Óetu'an, "Gá Caesar-ví'innân." ¹⁷ Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho', hăăwí Caesar-ví' ûnmuu'i' Caesar-bá binmăä, hedi wá' hăăwí Jôesi Tădăví' ûnmuu'i-á Jôesi Tădă-á binmăä." Hedi iví hí'dí báyékí ovâyháa'an.

In Sadducees-di Jesus óetsika'yan in dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedi

¹⁸ Nă'in Sadducee t'owa Jesus-ví'piye di'ăă, hăăwí óetsika'yamídí. (In Sadducees-á dívíwâyunde' in t'owa dichuu'in há'to wíyá diwówápúuwí.)

¹⁹ Indi óetu'an, "Hăhkandi', Moses-di nă'in tsontun dînta'nan: Wí sen âypídíbo nachuudi iví kwee wa' ûnwówájídá, i' senbí tí'ûu ûnkhây'ă' i' kwee-ádí ikhó'yă-í'in, hedânho dăn'âykw'ôenídí i' pá'dâyví khăwă ônhûuwídí.

²⁰ Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tí'ûuwin senă' diji'. I' shánkí páadé'i' ikhó'yă', hebo âypídíbo nachuu. ²¹ I' eedi'i-á wá' i' kwee-ádí ikhó'yă', hedi nă'í sen wá' âypídíbo-áho nachuu. Hedi i' powage'i-á hanbá ûnpóe. ²² Hedi handa' t'ăhkí in tsédí diji'in tí'ûuwin dînpóe, t'ăhkí wí'ínbo i' kwee-ádí dívíkhó'yă'di wêe wänbo wí ay wíďâysógepí. T'ă'gedá i' kwee-á wá' nachuu. ²³ Nă'in tsé ihay tí'ûuwin i' kwee-ádí dikhóhtsaakw'ônwân, hediho dítu'an, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, to'wíwí kwee-an ûnmúuní?"

²⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Gindidân ípedeekw'ó, wí'ûnhanginnáhpídí Jôesi Tădăví ta'nin háa ûntû'nin, hedá wá' wí'ûnhanginnáhpí Jôesi Tădă-á hânho nakay'in. ²⁵ Owáy in dit'ahánnin t'owa diwáywówápóe ihaydi, senă'dá

kwiya'dá há'to wíyá dívíkhó'yâa-í, gá gindidi in makówáwin t'ôepa'aa'in waaginbá dimúunídan. ²⁶ In t'owa dichuu'in diwáywówápúuwí i'gedi dítsika'máa, hewänbo bîntunnanpí'an háa Moses-ví ta'nin diwe ûnta'muu'in in wää'i phé'yävi nakoje'ni'gedi ita'nan diwe. Ihaydi Jôesi Tádádí ginnân Moses óehée'an:

Naa-ân omuu Jôesi Tádá,

Abraham-dá Isaac-á Jacob-á inbí Jôesi omuu.

²⁷ Nă'in senă' dichuu wänbo ta'gendi diwówáji', gá Jôesi Tádá-á in diwówáji'inbí Jôesi dínmuudân, in dichumuu'inbí-á joe. Hedânkun t'âhkí ípedeekw'ó úvíwâyundedi in dichuu'in há'to diwáywówápúuwí'in."

In shánkí kay'in tsontun

²⁸ Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in diwedi'i nat'oe dívíhí'máadí, hedí Jesus-di híwó'nin hí' ovâymägi'in ûnhanginná, hedího Jesus-ví'piye namáádi óetsika'yan, "Wé'innan t'âhkí Jôesi Tádáví tsontun diwedi in shánkí kay'in ûnmuu?" ²⁹ Jesus-di óetu'an, "Nă'innân in shánkí kay'in namuu:

Un Israel t'owa bít'ôeyan,

Nanbí Jôesi i' shánkí natsonji'i namuu'i' i' wêeda' Jôesi na'ândi' namuu,

³⁰ hedí undá únkây'ä' nă'i shánkí natsonji'i' unbí Jôesi únmuu'i-á pín ta'gedí bînsígí-í'in,

unbí pí'nă khó'jé-á, unbí hâa iwá, unbí ánsaadá, hedá unbí kay t'âhkídá.

³¹ Hedí nă'indá in eedí'in tsontundá namuu:

Háa un wí'bo úvípisígí waagibá

wé'gen t'owa wá' bînsígíhúuwí.

Wây-á tsontun nă'in wíjeví shánkí hay'in namuu'in wínak'óepí."

³² Nă'i Hudíyoví khuu ovâyhá'o'i'di Jesus óetu'an, "Hâhkandi', híwó bihée'an. In ta'gen namuu untú waa, wêeda' Jôesi na'ân, hedí wíyá Jôesi-á wína'ânpí, i'da'. ³³ Híwó namuu animâa âyhúuwí'in oe méesate eepiye âyphamá-ídi Jôesi Tádá âymäänídi, hedá wíyá hâawí-á âymääní'in. Hebo shánkí híwó'nin namuu Jôesi âysígí-í'in nanbí pí'nă khó'jé-á, nanbí hang-intandá, nanbí kay t'âhkídá, hedá wá' wây-á t'owa-á âysígíhúuwí'in ívípisígí waabá." ³⁴ Jesus ûnhanginná nă'i sendi híwó'di hí' óemägi'in hedí óetu'an, "U-á híyääda' útáy unkhây múunídi Jôesi Tádáví tsonkhuu mânsígíkáyjídi." Hedí iwedi t'âhkídíbo diwôeda'póe Jesus wíyá hâawí óetsika'yâamídi.

I' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi, to'ví ay-an ûnmuu?

³⁵ Jesus-di i' méesate hay'i ee ovâyhá'odi ovâytu'an, "Heháadan in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in ditú, i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídi David-ví ây iwedi'i'da' ûnmuu? ³⁶ I' Yă'dâa'i P'oweaahâadi David óehá'andi David-bo ginnân natú:

Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetu'an naví tsondi hay'i',

'Naví ko'díngedí ósoge,

hedí uví hânmin dovây'taaní hedá uví mange wínkáaní.'

³⁷ Nă'i to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídi David-dibo iví tsondi hay'i gin óetu'o'. Gin namuudá hádídanho David-ví ây iwedi'i'da'mân ûnmúuní?"

Jesus iví khäge'nin itu'an in Hudíyoví khuu dâyhá'o'in waaginbá wídimúunípi

In báyéki t'owa híhchangidi dívít'ôeyande Jesus-di ovâyhá'odi. ³⁸ Ovâytu'an, "Nă'in t'owa Hudíyoví khuu dâyhá'o'in dimuu'inbí'wedi bí'âyíngi'an. To whaadi'in dito'ondi diji' dâyekeeyamídi to'wên dimuu'in, hedá ovâyhi'an t'owadi a'gindi ovâysengitú'âamí'in i' bú' pingé i'ge dijidi, ³⁹ hedá wá' in Hudíyoví méesate eeje hedá nashánkí'eediná' dihaydá in tsonninbí soge eedi

díwíkw'ôení'in dida'. ⁴⁰ Kwiyä' inbí senä' dínchuu'inbí tewhá ovâykweede', hedáhá' thaa t'ähkí díwíjûusu'odi híwó'nin dimuu waagi díwípida'o'. Gin díwí'odi Jôesi Tádádí shánkí ovâyutuhchänukhâymaa."

Wí kwee iví sen ûnchuu'i-á iví chä' t'ähkí Jôesi Tádáví'piye imägi

⁴¹ Jesus i' méesate hay'i íve i' chä' phébay nú' isógedi in t'owa inbí chä' dâykuudeđi ovâymunde'. Báyéki in kodit'owa dimuu'indá báyéki dâychä'kuude'. ⁴² Hedi wí kwee iví sen ûnchuu'i sehkanäwó nawówáji'i-á napówádí wíje chä' p'í'in itógi, híyääda' i' chä' namuu. ⁴³ Hedi Jesus iví khäge'nin iwé'ge'andi ovâytu'an, "Ta'gendi wâytu'âamí, ná'i kwee iví sen ûnchuu'i sehkanäwó nawówáji wänbo i' chä' phébay iwe shánkí itógi t'ähkí in wé'gen dâykuu'inbí'wedi. ⁴⁴ In wé'gendáho i' chä' dínphade iwedi díwímägi, hewänbo ná'i kwee-á báyéki ûnkw'óhpí wänbo háyú imáa'i t'ähkí itógi — iví wówátsi i'amígí' t'ähkí imägi."

13

Jesus iví khäge'nin itu'an i' méesate hay'i-á t'owa dâynayukhâymaa

¹ Jesus i' méesate hay'i iwedi napeemän dihaydi, wêe iví khäge'nin diwedi'i'đi óetu'an, "Hähkandi', námú'đi ná'i sa'wó'đi tewhá năwe nakw'ó'đi', hedá i' sa'wó'đi k'uudi napa'andi-á." ² Jesus-di óetu'an, "Ná'i tewhá he'endi năa năamúndepí'an. Hewänbo t'ähkí hä'i-á t'owa dâynayukhâymaa, hedi wêe wänbo wí k'uu hä'i tehpa iwedi wínate'đeegí'opí."

Jesus-di ovâytu'an báyéki t'ôephade na'ä'in

³ Jesus i' okú "Olive Okú" gin dâytu'o' eedi napeedi wí'bo isóge, hedi p'ohuuge onä p'änäbo i' méesate hay'i imunde'. Hedi Peter-á, James-á, John-dá, Andrew-á di'ääđi óetsika'yan, ⁴ "Ti dítu'âamí, hănhay-an ná'i hăäwí'gedi dítu'andi napuwagí'o? Hăä-an nakeepúuwí hedânho gínhanginnáníđi hăäđi nats'anpúuwí'in?"

⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Bí'áyîngi'an to'wíđi wänbo pihăa wíwovâywâyú'amípidí. ⁶ Báyéki t'owa naví khăwă i'gedi dikă'äägí'o, hedi wí'inbo dítúuní innânho dimuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníđi. Gindidi báyéki t'owa inbí hójo ovâywâyukankhâymaa. ⁷ Hewänbo t'owa tsowa dithaa'in hăa kayi' dithaa'in díwíhänbo' i'gedi ít'loedá, wíwovây'âyîngimăänípi. Nakhây'ă' ná'i hăäwí napúuwí'in, hewänbo owáy napóe ihaydá i' t'ă'ge'i' thaa wa'đi wína'ăhpí. ⁸ T'owa wêe nangewin díwíhănkhâymaa wây-á t'owa wíyá wêe nangewindáđi, hedá nangewin tsonnindá wá' díwíhănkhâymaa. Wáyje t'ähkí nanan'ă'yăpuwagí'o, hedá báyéki dihaapuwigí'o. Hewänbo ná'i hăäwí-á wí kwee páadé na'eje hay waagi'ba namuu, wa'đi shánkí napuwagí'o.

⁹ Undá wí'bo bí'áyîngi'an. Wovâypankhonkhâymaađá tunjó whăagépiyá wovâyhúuwí, hedi i' Hudíyoví méesate eeje wovâywhăđikhâymaa. Naa omuudi in nangewin p'ó'đedí'inbí'piye hedá wé'gen tsonnínbí'piyá wovâyhúuwí, naví'gedi bînt'ôe'amíđi. ¹⁰ Hewänbo wa'đi i' t'ă'ge'i' thaa napówápíđibo', Jôesi Tádáví híwó'đi tun t'ähkí nange'in t'owa ovây't'ôe'amí'in nakhây'ă'. ¹¹ Owáy wovâypanhógidi tunjó whăagé wovâykándí, wa' ípówápíđibo wíwovây'âyîngimăänípi hăa iwe ítúuní'in, hewänbo ihaydi i' hí' Jôesi Tádádí wovâte eeje wovâywhăđikhâymaa. Naa omuudi in nangewin p'ó'đedí'inbí'piye hedá wé'aymăgi'i-áho ítúuní. Undá wí'bo wí'úwípihí'khâymaa'api, i' Yă'đăa'i P'owăahăđân wovâykhăge'khâymaa bînhée'amíđi. ¹² T'owa inbí tí'úuwíin páadé'in inbí hănmínbí mangepiye ovâykăanı ovâyhăanú-íđi, hedi in tádá'indá hanbá inbí ây dâykâymaa, hedá

in ây-á inbí tádáʼin jiyáʼinbíʼpiye dívihánsaadi tson diwe ovâykwokhâymaa ovâyhâanú-ídí. ¹³ Báyéki t'owadi wovâyʼt'aykhâdédiʼinbíʼpiye hedá wéʼymáa naviʼin íwânpimuudi, hewânbo in toʼwên dívítʼôephadeyääʼannin dichuu píhay, indá ovâyʼaywoeni.”

Jesus-di iʼ Naháʼdânkantʼôeʼivíʼgedi ovâyʼtuʼan

¹⁴ “Jôesi Táadávi taʼnin diwe Daniel itaʼnan iʼ Naháʼdânkantʼôeʼivíʼgedi, iʼ Jôesi Táadávi wânbo óetʼayʼiʼ. (Bîntunnapíʼan, hedi únkhâyʼäʼ íkaʼpóewíʼin.) Owáy ee únkhâyʼähpíʼwe nawindi bînmûʼdi, ihaydáho un Judea nange íkwʼóʼnin únkhâyʼäʼ oe okú iʼpiye íjáaniʼin. ¹⁵ Hedi wí toʼwí iví whaʼkʼay iwe najiʼiʼ iwedi nawândi wíʼúnkhâyʼähpí ihayjêeʼamíʼin iʼ tewhá ee natsʼûunídi wí hääwí wânbo ikáyjidi. ¹⁶ Hedi toʼwí nava iwe najiʼi-á wíʼibuunípi iví kʼéwéʼin to wânbo ikáyjidi. ¹⁷ Owáy iʼ thaa napówa ihaydá, sehkaná in kwiyaʼ disâamuuʼin hedá in dâýʼâytsääʼoʼindá, gá ingíʼ-á nakâypuuwídan dijáani. ¹⁸ Úvíjûusuʼamí náʼi hääwí teʼnúdi wínapúuwípi, ¹⁹ gá báyéki tʼôephade naʼädân. Jôesi Táadá náʼi nan oepáa ikhíjé waabo tʼowa dâýʼtʼôephadendeʼ, hewânbo owáy iʼ thaa napówa ihaydá shánki báyéki dâýʼtʼôephadekhâymaa, hedi háʼto wíyá haʼwâa dâýʼtʼôepaadé-í. ²⁰ Hewânbo in toʼwên Nanbí Sedó Jôesi Táadávi ovâydeʼmannin dimuudihoʼ, in tʼowa báyéki thaa wíʼovâyʼtʼôephadepâkhâymaapi, gá imâgida toʼwí wânbo háʼto nawówayêenídan.

²¹ “Hedi ihaydá tʼowa ditúdáhoʼ, ‘Binmúʼdí, náawân najiʼ iʼ toʼwí Jôesi Táadávi óesógeʼiʼ tʼowa ovâyʼaywoenídi,’ hediháa wáy-á ditúdá, ‘Oe-ân najiʼ,’ háa ditú waa wíʼúvíwääyü-ípi, ²² gá hójoʼin tʼowa dikäʼäägiʼodân hedi wên ditúuní innânho dimuu iʼ toʼwí Jôesi Táadávi óesógeʼiʼ tʼowa ovâyʼaywoenídi, hedá wênda ditúuní Jôesi Táadávi tukheʼmindá dimuu. Náʼin hójoʼindá wên pinnán taa-á dâýkeeyamí in tʼowa ovâyháaʼamídi, hedi inbí hójodibo in Jôesi Táadávi ovâydeʼmannin in taʼgen namuuʼin diwedi ovâyhängeʼamí, ho nakodidi. ²³ Undá bíʼâyingiʼan. Wâyʼtumáa hääwí tʼâhki napúuwí iʼgedi waʼ napóepidiboʼ.”

Iʼ toʼwí tʼâhki tʼowagiʼ naʼaypuyäʼi nawáyʼäʼ

²⁴ “Hedi iʼ thaa nanáʼ dihaydi háʼin tʼôephade nahán dihaydi, iʼ than nakhunpuwagiʼo, iʼ pʼóethay wânbo wínapúuwípi. ²⁵ In agóyó-á makówáda dijaymú-í, hedá tʼâhki oe makówa nasaaʼi-á naʼaʼyâpúuwí. ²⁶ Hedi ihaydi in tʼowadi naa tʼâhki tʼowagiʼ oʼaypuyäʼiʼ omuuʼiʼ okhúwa jáa oʼädi dímuuní, báyéki pinnán kay wóegé hedá saʼwóʼdi kohthay wóegá oʼää-í. ²⁷ Hedi in makówáwin tʼôepaʼaaʼin dovâypunjôeni in dovâydeʼmannin ovâywéʼgeʼamídi pʼinpiyedá tsânpiyedá aakonpiyedá thanpiyedá, wéngé tʼâhki náa oepáa kʼaydi dikwʼóʼnin deejedá ovâywéʼgeʼamí.”

Jesus-di wên fig tay iʼgedi ihéeʼan hääwí ovâyháʼamídi

²⁸ “Wên fig tay binmúʼdí hääwí íhâhpúuwídi. Iʼ taykhóeʼây naʼohphuupoeʼodi natsʼantsáwâpuwamân dihaydi, únhanginná nataʼánpowaʼäʼinpiʼan. ²⁹ Hedi gindidibá owáy náʼi hääwí iʼgedi wâyʼtʼôeʼan bînmûʼ ihaydá únhanginnáani púnúʼ nanáʼnin naa owáyʼää-ídi, phódi núʼ owin waagi namúuní. ³⁰ Taʼgendi wâyʼtumáa, tʼâhki in náawin tʼowa háʼto diháani waʼdi náʼi hääwí tʼâhki páadé natsʼanpoeʼopidiboʼ. ³¹ Makówa-á hedá oepáa kʼaydá tʼâhki nakhangíʼo, hewânbo naviʼ tunda háʼto dínháani.”

Häädi Jesus nawáyʼäʼin toʼwí wânbo wíʼúnhanginnáhpí

³² “Hewânbo häädi náʼi hääwí napuwagiʼoʼin toʼwí wânbo taʼgendi wíʼúnhanginnáhpí. In makówáwin tʼôepaʼaaʼin wânbo wídinhanginnáhpí, hedá

naa Jôesi Tádáví ay omuu'i wänbo-á wíðinhanginnáhpí. Jôesi Tádáda'mân ûnhanginná. ³³ Hediho bíkhây'andá bí'áyîngi'an, hăädi nă'i hăäwí napuwagi'o'in wí'ûnhanginnáhpí. ³⁴ Gin waagibá napúuwí: Wí sen iví tewhá ijoe'andi wáy kayi'piye namăädi iví t'ôe'in ovâyk'û' iví hăäwí ôñ'áyîngi'amídí hedá háa inbí t'ôe dâý'amí'indá ovâyjôn, hedi i' phódi áyí'dí' óetu'an nakhâymúunídí. In t'ôe'in wíðinhanginnáhpí hăädi nă'i sen nawáy'ă'in. ³⁵ Nă'i sen waagi'bá naa omuu, hediho íkhâymúuní, wí'ûnhanginnáhpí hăädi owáy'ă'in — hádêewáy kindi, háa khun pinudí, háa hédênpiye, háa nathanpee'ă' ihaydi. ³⁶ Úví'áyîngi'anpídá wáy tsíkhagipí opówádí íjó'kw'ôndibo wâyshaa-í. ³⁷ Háa un wâytu'an waa, t'ăhki t'owa-ân hanbá dovâytumáa: Íkhâymúuní'in únkhây'ă'."

14

Wên hí' dâýk'û' Jesus óekáyjídí

¹ Wa' wíje thaa ûntáy in Hudíyoví shánkí'eedí Passover gin dâýtu'o'i dínpóewídí, ihaydi i' pává oewáaseepí' dâýk'o'. In owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâýhá'o'indá dâýtuwămáa hádídí kaadibo Jesus óekáyjí'in óeháyjídí. ² Ditú, "Năă-á wa'dí nă'in shánkí'eedí napoe'odi wí'íví'amípí. Ha'wăa íví'andá, wáy nă'in t'owađi na'in díyâa-í."

Oe Bethany bú'ay Jesus sa'wó nasundi kă'p'oe ôñ'ewe

³ Ihayhăädibá Jesus oe Bethany bú'ay naji', hedi wí sen Simon gin nakhăwă'íví' ihúuho', nă'i sendá naphéetaymuuwän. Jesus nahúu'ân dihaydi wí kwee wên p'onbay'ay imáadı nats'ú, indá k'uu ts'ă'í'dí ûnpa'an hedi wí kă'p'oe "nard" gin dâýtu'o'i' ûnku'un. Nă'i kă'p'oe-á sa'wó'gí nasun hedá hânho-á nachă'muu. Hedi i' kwee in p'onbay'ay k'áy iháve, hedi nă'i kă'p'oe-á Jesus-ví p'ó'dé ôñ'ewe. ⁴ Wên t'owa iwe dikw'ó'nin dâýmû'dí dit'ayji', hedi wí'nă táye dívítumáa, "Háadan nă'i kă'p'oe-á ipedee'an? ⁵ Powin tăgintă (300) thaa t'ôe díví'andi wá'ăadi nakuhchadee-íwän, háa mađi shánkí wänbo', hedi i' chă' in sehkanăwó diwówáji'in ovâymaßnîwän." Hedi i' kwee-á hânho óetunsúu'an. ⁶ Jesus-di ovâytu'an, "I' kwee ánpí bin'an. Háadan bînt'aymáa? Híwóho sa'wó'gí naa dí'an. ⁷ Hăädi wänbo in sehkanăwó diwówáji'in t'owa undádí únkwó'ní, hediho hăädi wänbo năwe hăäwí híwó bîn'amí'in ída'dá, únkodi bîn'amídí. Hewänbo naa-á năwe hănhay wänbo t'ăhki undádí wí'ochangi'opí. ⁸ Nă'ikwee hăýú únkodi ihay i'an. Wa'dí in pení ovâykhă'kw'ódipídíbo' inbí'dí dâýkă'p'oe'ewende', hedi hanbá i'dí naa dí'an wa'dí ochuupídíbo'. ⁹ Ta'gendi wâytumáa, wăhăä wänbo nă'in Jôesi Tádáví híwó'dí tun ôñphadende' eeje năă oepáa k'aydi t'ăhki, háa nă'i kwee i'annin ovây t'ôe'amí, iví'gedí díví'ánshaa'ă'amídí."

Judas nahíje Jesus óeku'p'âyínídí

¹⁰ Hedi Judas Iscariot, wí in tă'dí wíje khăge'nin diwedi'i namuu'i', in owha' p'ó'dédí'inbí'wepiye namăä Jesus óeku'p'âyínídí. ¹¹ Hedi nă'in owha' dit'oe ihaydi t'ăhki dihihchanpóe, hedi inbí tun Judas óemăgi chă' óewá'ăa-ídí. Hediho iwedi Judas ituwămáa hádídí Jesus inbí mange óekáanı'in, hăädi únkodi ihaydi.

Jesus-ádí iví khăge'nindádí dimän i' Passover shánkí'eedí koegí' dâýk'o'ídí

¹² In Hudíyo dínshánkí'eedípoe'o, i' oewáaseepí' pává dâýk'o'i'. I' páadé'i shánkí'eedí thaa in k'úwá'ây dâýhánunde', Passover koegí' gin dâýtu'o'i dâýk'o'ídí. Hedi Jesus-ví khăge'nindi óetsika'yan, "Wăhăä-an na'in gimú-í'in unda' hăäwí âýkhây'amídí i' Passover koegí' âýk'o'ídí?" ¹³ Hedi wíjedi in

khäge'nin ovãnsan dân'amídí. Ovãntu'an, "Oe Jerusalem bú'piye bápûn, hedi wí sen wên p'onbay ihondi'di wovãnjay-í. I-ádíba damú-í. ¹⁴ Hedi wáy i-á nats'undá i' sen iví tewhá ûnmuu'i' dân'tu'âamí, 'Nanbí háhkandi'di dítu'an wítsika'yâamídí, Wé'i íve-an naagí' dânmuu, eewân naví khäge'nindádí nã'i Passover koegí' âyk'o'í?" ¹⁵ Hedi i' sendi wí wha'k'ay íve hay'i wovãnkeeyamí, háä t'âhkí gíntáy'i nakw'ôndi. Ee-áho i' koegí' dânkhây'amí." ¹⁶ Hediho in khäge'nin damäädi i' bú' iwe dats'û, hedi háäwí t'âhkí háa Jesus natú waagibá dânshaa, hediho i' Passover koegí' dânkhây'an.

¹⁷ Nakin dihaydi Jesus-á iví khäge'nindádí i' tewhá eepiye dimää. ¹⁸ Dihúukw'ôn dihaydi Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, wêe un naa-ádi úvihuújo'in diwedí'i'di naa díkuhpekhâyamáa." ¹⁹ In khäge'nin diháachanpóe, hedi wí'ínbo óetu'an, "Ti naa-ân gin dáy'amí? Naa-á há'to?" ²⁰ Jesus-di ovâytu'an, "Wêe un tã'di wíje iwedí naa-ádi iví pává nã'i sãä iwe ip'ohtôení'i, i'dân díkuhpekhâyamáa. ²¹ Naa t'âhkí t'owagí' o'aypuyã'i' ochuwagí'o, Jôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu waagi. Hewänbo nã'i to'wí díkuhpekhâyamáa'i-á t'ôephade ûnpúuwí. Shánkí híwó i' sen ûnpúuwíwân na'aypuyãpídí."

Jesus-ví t'ã'ge'in kindi'in húukan

²² Dívihuújo' ihaydi Jesus wí pává ikê'di Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedáhá' ihávedá iví khäge'nin ovâyamági, hedi ovâytu'an, "Binhó'gí, nã'i-á naví tú' dânmuu." ²³ Hedáhá' wên k'édé ikê'di wíyá Jôesi Tádá óekú'daa'andi ovâyamági, hedi t'âhkídíbo wí dâysuwã. ²⁴ Hedi ovâytu'an, "Nã'i-á naví ûnp'oe dânmuu. Naví ûnp'oe-á t'âhkí t'owagí' doncha'gí'o, hedi owáy gin naa dáy'andiho Jôesi Tádávi tun imãgi'i ho ûnpúuwí. ²⁵ Ta'gendi wâytumáa, há'to wíyá dóméenasuwã-í owáy Jôesi Tádádí naa dítsondisóge píhay, hedi ihaydá wíyá pí'wí méena waagibá dósuwãkhâyamáa." ²⁶ Hedi dâjyûusukha'wandi i' tewhá iwedí dipee, hedi oe Olive Okú gin dâytu'o' iwepiye dimää.

Jesus-di Peter óetu'an, "U-á powin untúuní naa wídítaapí'in"

²⁷ Dimändi Jesus-di ovâytu'an, "Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûnta'muu háa i' natú'in, ginnân:

'Naadi i' k'úwá áyí'di' dóháyjí,
hedi in k'úwá dívíwadegí'o.

Ha'wâabá un ûnpuwagí'o. Naa díkhe'khâyamáadáhá' undá t'âhkídí díjoe'andi úvíwadekhâyamáa. ²⁸ Hedi owáy owáywówápóe ihaydá Galilee nangepiye unbí páadé omän." ²⁹ Peter-di óetu'an, "Tobá t'âhkídí wóejoe'an wänbo', naadá há'to?" ³⁰ Hewänbo Jesus-di óetu'an, "Nã'in ta'gendi wítu'âamí: Nääaví ta'nin diwe ûnta'muu háa i' natú'in, ginnân:

'Naadi i' k'úwá áyí'di' dóháyjí,
hedi in k'úwá dívíwadegí'o.

Ha'wâabá un ûnpuwagí'o. Naa díkhe'khâyamáadáhá' undá t'âhkídí nã'i khunbo', wí dee sen wa'di wáygín ikinpídíbo' u-á powin untúuní naa wídítaapí'in." ³¹ Hewänbo Peter-di shánkí kay'indi óetu'an, "Tobá u-ádi naa díhay wänbo', naa há'to hãnhay wänbo otúuní wíwítaapí gin." Hedi t'âhkí in wé'gen khäge'nin hanbá dítú.

Jesus oe Gethsemane ijûusu'an

³² Nã'i tay jãa iwe dipówá, Gethsemane gin dâytu'o', hedi Jesus iví khäge'nin itu'an, "Nãwe bíkw'o'. Naaáadáhá' undá t'âhkídí o'ããmú-í dâjyûusu'amídí." ³³ Hewänbo Peter-á James-á hedá John-dá i-ádi ovâyho'. Ihaydi khunwôeda'di óemáa hedá iví pí'nã ûnkháapóe. ³⁴ Hedi ovâytu'an, "Naví pí'nã khó'jé hãnhô otaachanpoe'odi háäwí ochuu-í waa ochãa.

Näwebo úvítsíkhakw'ôení hedá áyîngidi bíkwo'be.” ³⁵ Wíyá hây namäädi iwe nange iseewhaadik'û?, hedi ijûusu'an nã'in nats'anpuwagi'o'in wí'ûnpúuwípi, nakodidáho? ³⁶ Ginnân ijûusu'an: “Navi Táda, u-á hää t'ähki úkodi bi'amídi. In t'ôephade donkhâymaa'in naa oda' dînjâa'amí'in. Hewänbo tobá napúuwí háa u-á unda' waa, háa naa oda' waagá joe.”

³⁷ Hedi in poje khäge'nin dikw'ôn diwepiye nawáymäädi dijókhawäkw'ôndi ovâymu?, hedi ovâyjóhsandi Peter óetu'an, “Simon, háadan unjókha? Ti wí hây tähki wänbo wí'úkodipi'an áyîngidi unchanídi? ³⁸ Áyîngiddi bíkwo'be hedá bijûusu'an, hedânho wovâytayinde' ihaydi híwóhpi wí'úví'amípi. Pín ta'gedi híwó úví'amí'in ída', hewänbo unbí tú'dá wí'íkaypi.”

³⁹ Hedáhá? nawáymäädi háa hânhay ijûusu'an waagibá wíyá ijûusu'an. ⁴⁰ Hedi iví khäge'ninbí'wepiye nawáy'äädi wíyá ovâyjóhshaa, hânho dikayhándi, hedi wídnhanginnáhpí háa óetu'amí'in.

⁴¹ Hedi powingí? ijûusu'andi nawáy'äädi ovâytu'an, “Ti wa'di íjó'kw'ó hedá úvíkaykhanwówá'o'? Hähayda'dibo? Ihaydiho naná. Nää-á to'wídi in t'aywóhkanninbí mange díkání naa, t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i'.

⁴² Bíwínú, gimú-ího? Binmú'dí, i' díku'p'égi'i ho napówa.”

Jesus óepankê?

⁴³ Wa'di ihí'máa ihaydi Judas napówa, i-á wêe in tä'di wíje khäge'nin diwedi'i'bá namuu. Báyéki wây-á t'owa i-ádi diji? In owha? p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá in Hudíyoví tsonnindá nã'in t'owa ovâysan tsijó phá'-á phé-á wóegé. ⁴⁴ Dipówápídíbo Judas, i' Jesus óeku'p'égi'i'di ho ovâytu'an in t'owa, “I' sen dóp'ohtsäakhâymaa'i-áho i' namuu. Bînpankáyji hedi áyîngidi bînhûuwí.”

⁴⁵ Hedi Judas wesebo Jesus-ví'piye namäädi óetu'an, “Hähkandi?”, hedi óep'ohtsäa, ⁴⁶ hedi in t'owadi Jesus óeyâ'di óepanho? ⁴⁷ Wí Jesus-ví khäge'di iwe nú? nawindi iví tsijó phá' iwhahkê'di i' owha? p'ó'dédí'ví t'ôe'i' p'ó'dé óewhâdi, hedi iví oje he'yinbo ônt'ó'ts'á? ⁴⁸ Hedi Jesus-di in t'owa ovâytu'an, “Háadan tsijó phá'-ádi phé-ádi íkhehpówa dípankáyjídí wí jänäkíkandi? omuu waabá? ⁴⁹ Thamuwaagi i' méesate hay'i ee naa undádi oji? wâyhá'odi, hedi wídi'pankê'pí. Hewänbo nää-á gin úví'o', háa Jôesi Táda'vítá'nin diwe ûntû' waa napúuwídi.” ⁵⁰ Hedi t'ähki iví khäge'nindi óejoe'andi dijân.

⁵¹⁻⁵² Wí e'nú wá? wên aa ts'ä'indá? na'aamuudi Jesus ûnwóejí?, hedi in t'owadi óeyâ?, hewänbo najândi in aada' dínjoepóe.

In Hudíyo tunjowa'di Jesus iví'gedi óetsika'máa

⁵³ Jesus i' owha? shánki p'ó'dédí'ví'piye óeho?. Eebá in wé'gen p'ó'dédí'in owha'-á, in tsonnindá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá díwíwé'ge'an. ⁵⁴ Jesus óehon dihaydi Peter-á tí'úugá kayi'didibo-á nawóemän, hedi i' p'ó'dédí' owha'ví tewhá tehpaá búge nats'ú, hedi in sundado áyí'nindádi isóge isúwá'amídi ee naphaa iwe. ⁵⁵ Oe íve in owha'-ádi hedá in tunjowa? dimuu'indádi dâytuwämáa wí to'wí híwóhpi Jesus-ví'gedi ihée'amídi, hedânho Jesus óeháyjídí, hewänbo wídayshaapí. ⁵⁶ Báyéki t'owa iví'gedi díwíhójo'an, hewänbo handá? wíditúhpi.

⁵⁷⁻⁵⁸ Ihaydi wên hójo'in díwíwínúdi ginnân ditú: “Git'oe natúdi, ‘Nã'i méesate hay'i t'owa dâytege'i dónayukhâymaa, hedi poje thaa iwe wíyá méesate t'owa dâyk'û'pí' naa dótegegi'o.’ ” ⁵⁹ Hewänbo nã'in t'owa wänbo wí'inbo handá? wíditú'pí.

⁶⁰ Hedáhá? i' owha? p'ó'dédí' in t'owa t'ähkíwí páadépiye iwínúdi Jesus óetsika'yan, “Ti háabo wí'untúunípi'an nã'i hääwíindi wônchänunde'i'gedi?”

⁶¹ Hebo Jesus-á tunginpi nawindi háabo wí'óetu'anpí. Wíyá i' owha?

p'ó'dédí'di óetsika'yan, “Ti ɥ-ân unmuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí? Ti ɥ-ân i' ây'a'ginmä'iví ay unmuu?” ⁶² Jesus natú, “Naa-ânkun omuu, hedí un t'âhkídí dípuwâkhâymaa naa, t'âhkí t'owagí' o'aypuyä'i' o'ândí i' to'wí t'âhkí kay imáa'iví ko'díngédí. Hedá makówádí okhúwá jáadi o'ádi dípuwâkhâymaa.”

⁶³ Ha'wâagi Jesus natúdí i' owha' p'ó'dédí' iví k'léwé'in to isíve, in t'owadi óemúunídí nat'ay'in, hedí natú, “Wây-á to'wên wígintáypí iví'gedí dívíhée'amídí. ⁶⁴ Háa natú'in ít'oepí'an. Natú i-á Nanbí Sedó Jôesi Tádá waagi'bá namuu. Hânnan ída' ây'amí'in?” T'âhkídíbo ditú, “Gá óeháyjî-ân, híwóhpí âyshaadi.”

⁶⁵ Hedí wêndi Jesus óe'ohphay, hedí óetsíwhi'andi óemahpúudí óetu'an, “Dítu'an to'dan wóemahpúu'in.” Hedí in méesatewin sundadodí óeyâ'dí háyânbo óemapháve.

Peter-di ovâytu'an Jesus wí'óetaapí'in

⁶⁶⁻⁶⁷ Peter oe áagé i' tewhá tehpaá búgebo wa'dí naji', hedí wí a'yú i' owha' p'ó'dédí'v'í t'ôe'i namuu'i Peter-ví'we napówádí óemú' isúwá'odi, hedí óedamúndedí óetu'an, “U' wá' Jesus Nazareth-wi-ádí unjiwân.” ⁶⁸ Hewânbo Peter natú, “Joe, naa-á joe. Naa wí'oka'póya'pí háäwí i'gedí bihí'máa'in.” Hedí iwedí napeedí in tehpaá phódi nú'piye namää. ⁶⁹ I' a'yúdí wíyá óemú', hedí in iwe diwinnin ovâytu'an, “Nä'i sen in Jesus-ví'in diwedí'i' bá namuu.”

⁷⁰ Hebo Peter wíyá natú, “Naa-á joe.” Hây napóe ihaydi in diwin diwedí wí to'wídí Peter óetu'an, “Ta'gendi ɥ-á Galilee-wibá unmuudíbo Jesus-ádí bá unjiwân.” ⁷¹ Peter natú, “Jôesi Tádádí díjuhchäñú-í ta'ge dáyhi'máapídí. Hä'i sen iví'gedí úvíhi'máa'i-á wídótaapí.” ⁷² Ihaydibá wesebo wí dee sen ikin. Hedí Peter ûn'ánpówá háa Jesus-di hânwaa óetu'annin: “Wa' i' dee sen wáygin ikinpídíbo, ɥ-á powin untúuní naa wídítaapí'in.” Hedí Peter hânho isíhtäa.

15

Jesus-á Pilate-ví'piye óetsondiwekán

¹ Wa'déedí nanân dihaydi in owha' p'ó'dédí'indá, in tsonnindá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá t'âhkí in tunjowa' dimuu'indá dívíwé'ge'an háa díví'amí i'gedí dívíhée'amídí. Hedí Jesus óewhi'andi iwedí óeho'dí Pilate-ví mange óekán. ² Pilate-di Jesus óetsika'yan, “Ti ɥ-á in Hudíyoví tsondi hay'i unmuu?” Jesus-di óetu'an, “Háa ɥ'bo untú waa.” ³ Hedí in owha' p'ó'dédí'indi báyéki híwóhpí' Jesus ôñchänunde'. ⁴ Hedáhá' Pilate-di wíyá óetsika'yan, “Ti háabo wí'untungí'opí'an? Ti ná'i báyéki híwóhpí' ɥ' wônchänundedí wí'unt'oepí'an?” ⁵ Hebo Jesus-á wa'dí háabo wínatúhpí, hedí Pilate óeháa'an.

Jesus óeháyjî, hewânbo Barabbas-á óema'p'ädi

⁶ Paayo waagi ná'i Passover shánki'eedi dínnân dihaydi, wí wêe pan Pilate-di óema'p'ädínde', to'wí in t'owa dida'i'. ⁷ Wí sen Barabbas gin nakháwä'i-ádí wây-á senä'dádí dipankw'ó, indá i' bú' iwe'in t'owa ovây't'e'ya'nandi in p'ó'dédí'inbí'piye dívíhânsaa, hedí ihaydi dâyt'owat'ahánú. ⁸ In t'owa Pilate-ví nú'piye dívíhádi óedaa'amídí ovây'amídí paayo waa i'o waa. ⁹ Pilate-di ovâytsika'yan, “Ti ná'i Jesus wâyma'p'ädi-í'in ída', un Hudíyoví tsondi hay'i únmuu'i'?” ¹⁰ Ha'wâa Pilate natú gá ûnhanginnândân in owha' p'ó'dédí'indi Jesus óethúumáadíbo iví'we óemangekännin. ¹¹ Hewânbo in owha' p'ó'dédí'indi in t'owa báyéki ovâyhée'an Pilate óedaa'amídí Barabbas-ân óema'p'ädi-ídí, Jesus-á joe. ¹² Hedího Pilate-di wíyá in t'owa ovâytsika'yan, “Hedí hânnan dó'amí ná'i, i' bínkháyä'de'i Hudíyoví tsondi hay'i gin?” ¹³ In t'owa dívítuwinú, “Wên phé'win deedi nát'óhtägek'u'” ¹⁴ Pilate-di ovâytsika'yan,

“Háadan gin dó'amí? Háawin t'aywó'ninnan i'an?” Indá shánká dívítuwínú, “Phé'win deedi nát'óhtägek'u'” ¹⁵ Pilate nada' in t'owa ovâyhíhchannamí'in, hediho Barabbas óema'p'ädi. Ihaydá natsonpóe Jesus óewhääni'in, hedi in sundadóví mange óejoe'an phé'win deedi óet'óhtägek'úuwídi.

In sundadodi Jesus óejänäki'an

¹⁶ Páadé Jesus ee Pilate-ví tunjó tewhá tehpaá búge óets'úde, hedi in wé'gen sundado t'ähki ovâywé'getu'an. ¹⁷ Hedi wên p'í tsáawä'in k'éwé'in to óetógi, tsondi hay'iví aa waagi'ba namuu'in, hedá wên wääkhän dâyt'ophidé'annindá óep'óhtógi. ¹⁸ Hedi óejänäkísengitu'andi óetu'an, “Hân un'ân, Hudíyoví tsondi hay'i unmuu'i'.” ¹⁹ Hedi háyänbo p'ó'dé óewhää' wên phédi, hedá óe'ohphayde', hedá dívídege'dikw'óe'ódi óe'a'gin waa-á díví'an. ²⁰ Óesúugímáadi dívíbowá ihaydi, in p'í tsáawä'in to óep'ädi ivíndá óewáytógi. Ihaydáhá' iwedi óeho' phé'win deedi óet'óhtägek'úuwídi.

Jesus phé'win deedi óet'óhtägek'ú'

²¹ Ihaydibá wí sen Simon gin nakháwä'i' oe nava iwedi i' bú' eepiye na'ä'. I-á Cyrene bú'wi namuu, hedi Alexander-ádi Rufus-ádi iví ây ûnmuu. In sundadodi ná'i sen óekaygi'an Jesus-ví phé'win ônhûuwídi, ²² hedi Jesus in okú Golgotha gin dâyt'u' o' iwe óeho'. (Nä'in tun Golgotha-á “p'óhkhúbay” ginnân namuu.) ²³ Hedi wí méena-ádi ná'i woe myrrh gin dâyt'u' o' i-ádi dawóemuu'i' óemägi, hewänbo wí'isuwäpí. ²⁴⁻²⁵ Hédéndí whänu iwe naná phé'win deedi óet'óhtägek'ú' ihaydi. In sundado-á díví'áyan iví aa dívíweejé-ídi. ²⁶ Hedi wên phéphá'ay phé'win kw'áye dâyt'í'k'ú' eedi háäwí dâyta'nan in t'owa dínhanginnánídi háäwí i'gedi óetuhchänunde'in. “In Hudíyoví tsondi hay'i'” gin dâyta'nan. ²⁷ Hedi wên wíje sänmin wá' i-ádi ovânt'óhtägek'ú', i' wêe ko'díngédi, i' wêe-á yä'mängéda. ²⁸ Hediho gin napóe háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûnta'muu waa:

“I-á wá' wí jänäkíkandi-ân namuu” gin t'owa ditúní.

²⁹ Hedi in t'owa diphade'nin díví'p'ônwáda' o' óeháachannamídi, hedá t'ämäga óetumáa. Ditú, “U-ân ná'i méesate hay'i nâanayukhâyamáawän, hedi poje thaa iwebo wíyá nâakuhkhâyamáawän. ³⁰ Nää-á wí'bo ópi'aywon, hä'in phé'win diwedi ówhanbe.” ³¹ In owhá' p'ó'dédi'indádi hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi wá' Jesus ônp'áhkaadi ditú, “Wé'gen t'owa-áho i'di ovây'aywonde', hewänbo wí'bo-á ipi'aywoenídi wí'ûnkodipí. ³² Ná'i sendá i' to'wí Jôesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi namuudáho', hedá Israel nangewi tsondi hay'i-á namuudáho', i-á ûnkhây'ä' hä'in phé'win diwedi nawáani'in âymúunídi, hedânho iví'piye ívíwäyú-ídi.” Hedi in wíje i-ádi phé'win deedi dawhi'k'óe'indá wá' óejänäkítumáa.

Jesus nachuu

³³ Taagepiye naná' dihaydi i'ge t'ähki nakhunpóe thí'êedi poje puwahay. ³⁴ Hedi poje iwe napóe ihaydi, kaygibo Jesus Hudíyoví tundi natú, “Eloi, Eloi, lama sabachthani?” (Nä'i hí'-á ginnân namuu: Naví Jôesi, naví Jôesi, háadan díjoe'an?) ³⁵ Wên t'owa nú' diwinnin háa natú waa dit'oe, hedi ditú, “Bít'ôeyan, Elijah óekháyä'de’.” ³⁶ Wí to'wí i'äa wên háäwên nap'ohsaadee'in ikáyjidi, hedi wí méena ojohay'i iwe ip'ohtógi wên poesú hay'in diwedi ôntege ip'ohúunídi, hedi natú, “Âymúuní tigú Elijah na'äa-í ná'in phé'win diwedi óewäave-ídi.” ³⁷ Hedi Jesus kaygi ituwínúdi t'ä'gedi ihäa'an.

³⁸ Ihaydibá in aa nakhaaná'nin i' méesate hay'i khó'jé nawhi'wonnin nasivedee, kw'áyedibo áagéhay pínu-á nasivedee. ³⁹ Hedi i' sundado p'ó'dédi'

Jesus-ví páadépiye nawindi hádídí Jesus nachuu'in imû', hedî natú, "Ta'gendi ná'i sendá Jôesi Tádáví ay ûnmuu."

⁴⁰ Wên kwiya' wá' iwe diji', indá háy kayi' diwedi dâymunde'. Ná'in poje dikháwá Salome-á, Mary-á (i-á Magdala bú'wi namuu), hedá wíyá wêe Mary-á (i-á Joses-á hedá James i' tí'úugé'i-á inbí jíyá dânmuu). ⁴¹ Ná'in poje kwiya' Jesus-ádi dimändi óekhäge'máa wa'di oe Galilee naji' ihaydi, hedî ná'indá i-ádi wây-á kwiya'dáđi Galilee-di Jerusalem-piye wé'ge di'ää.

Jesus t'owápho ee óetógi

⁴²⁻⁴³ Ihay thaa-á in Hudíyo dívíkhây'o', gá wíyá tháwándá kaykhanwówá thaa nanáanídân. Hedî nakinpuwamân dihaydi wí sen Joseph gin nakháwá'i napówá, i-á Arimathea bú'wi namuu, in tunjowa' diwedi'i'ba namuu hedá na'a'ginmuu, hedî natsíkhaji' Jôesi Tádáđi óesôege-ídi i' to'wí t'owa ovây'aywoení'i'. Wesebo khunwôeda'ginpídi Pilate-ví'piye namáa i' pení óedaa'amídi. ⁴⁴ Jesus ho nachuu'in Pilate nat'oeđi hânho óeháa'an, hedî in sundadóvi p'ó'déđi' óetsika'yan háa ta'gendi Jesus nachuu'in háa joe. ⁴⁵ Óetu'an nachuu-áakun, hedího Joseph i' pení óehûuwi'in óemägi. ⁴⁶ Hedî Joseph wên aa ts'ä'in ikumä, hedî i' pení in phé'win diwedi óewávedi in aadi óe'ánnan. Hedáhá' i' pení wí t'owápho dâykídi iwe óetógi, hedî wí k'uu hay'i' i' pho iwe itidísóge. ⁴⁷ Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, i' Joses-ví jíyá unmuu'i-á, dânmû' wáyge Jesus óek'û'in.

16

Jesus nawáywówápóe

¹ I' kaykhanwówá thaa naphade ihaydi Salome-á, Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, i-á James-ví jíyá ûnmuu'i-á, wí sa'wó nasundi' woe dâykumä, Jesus óe'äyú-ídi. ² Dumîngu iwe hédéndi hé'dibo nathanpee'ä' ihaydi, i' t'owápho eepiye dimää. ³ Wa' dimän dihaydi wí'ná táye dívítsika'máa, "To'dan i' k'uu dínhänge'amí i' t'owápho iwedi?" (Ná'i k'uu-á ívíwo hay'i namuu.) ⁴ Hedî dívíbéedi i' k'uu ho nahângemuudi dâymû'. ⁵ Hedího dits'ú ee t'owápho ee, hedî wí e'nú wên ts'ä'in to whaadi'in nato'ondi ko'díngéđi na'ándi óemû', hedî ovâypíhää. ⁶ Hebo i'di ovâytu'an, "Wí'íkhunwôeda'ípí. Jesus oe Nazareth-wi bîntuwämáa, i' phé'win deedi óet'óhtägek'û'i', hebo i-á náa wína'ánpí, i-á nawáywówápóe. Binmú'dí hää óek'û' iwe. ⁷ Bípûn, Peter-á in wé'gen khäge'nindá bîntu'âamí, 'Jesus unbí páadé oe Galilee-piye namän, hedî iwe bînmúuní, háa wovâytu'an waa.' " ⁸ Hedî i' t'owápho iwedi dipeedi dijân, ovâypíhäädi dithathapoe'o. Hânho dikhunwôeda'di to'wí wânbo háabo wídaytu'anpí.*

Mary Magdalene-di Jesus óemû'

⁹ Dumîngu naná' diwe Jesus nawáywówápóe ihaydi, Mary Magdalene-bí'piye páadé ipikeeyan. Ná'i kwee-á namuu i' Jesus-di in tsé ihay yä'dâapí'in p'oweahhâ ônkhehpiye'i'. ¹⁰ Hedî Mary namáadi Jesus-ví k'ema'in dibo'aadi hedá diséejidi ovâyshaa, hedî háa ûnpóe'in ovây'tôe'an. ¹¹ Hewânbo Jesus nawáywówápóedí Mary-di óemû'in dit'oeđi wídivíwâyupí.

Wíjeđi Jesus óemû'

¹² Jesus piháa ûnchaađi wên wíjeví'piye ipikeeyan, indá Jerusalem bú'dí i' nava iwepiye dapeemän. ¹³ In wíje i' bú'piye dânwáybun, hedî háa dânmû' waa in wé'gen Jesus-ví khäge'nin ovây'tôe'an, hewânbo wídivíwâyupí.

* **16:8** Ná'i hí' náä 9-20 nata'muu'i-á i' shánkí hehääwi Mark-ví ta'di gínkw'ó' deeje wínata'muupí.

Jesus-ví tã'di wêe khäge'nindi óemû'

¹⁴ Tí'úugédí in tã'di wêe khäge'nin dívíhújo' ihaydi Jesus inbí'piye wíyá ipikeeyan, hedí wäyupí'indá p'óhkây'indá dimuudi ovâyt'e'yan, in to'wêndi nawáywówápóe'in óemû'in wí'ovâywäyundepídí. ¹⁵ Hedáhá' ovâytu'an, "Ja' nää oepáa k'aydi t'ähkí bípûn, hedá t'owa t'ähká Jôesi Tádáví híwó'di tun bîntunphaadé-í. ¹⁶ T'ähkí to'wên dívíwäyunde'indá hedá ovâyp'ó'p'oe'annindá ovây'aywoení. Hewänbo to'wên dívíwäyundepí'indá ovâytuhchänukhâymáa. ¹⁷ In dívíwäyunde'in naadi dovâyk'úuwí nã'i pinnán t'ôe dâý'amídí: In yä'dâapí'in p'oewaaahâa t'owaví'wedí dâýkhehpeeyé-í, hedá piháawi tundá dívíhée'amí. ¹⁸ Di'ânpídíbo dâypäâyuhógidi, háa hääwí nakhe't'óe'i dâysuwädi, há'to háabo dipúuwí; hedá inbí mandi in t'owa dihay'indá ovâytägedí, indá dihehkháapúuwí."

Jesus makówápiye napee

¹⁹ Hedí Jesus i' shánkí natsonji'i'di ovâyhí'bowa ihaydi, makówápiye napee, hedí Jôesi Tádáví ko'díngédí isóge. ²⁰ Iví khäge'nin iwedí dimää t'owa wăhăä t'ähkí iví tun ovâyt'ôekanhûuwídí, hedí Jôesi Tádádí ovâykhäge'nan, hedí i' pinnán t'ôe napoe'o'i'di in t'owa ovâykeeyan ta'ge dívíhí'máa'in.

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi Luke Ita'nandi'

¹⁻² Híwó'di k'ema Theophilus: Báyéki t'owa háa dínkodí waa dáyatanan t'ähki i' hääwí wáy wên nanbí tí'úwin páadé'in páadé iwedibo dáy'mú'i'. I'gedá na'in dítu'an, hedi áyíngidi háa dáy'mú' waa dáyta'nan. ³ Naa wá' hääwí páadé iwedibo nakodipóe'i' áyíngidi dónuwä, hedi naa ochanpóe híwó namúuní'in ugi' dótá'namídí ná'i hääwí háa napóe waagi. ⁴ Naa gin waagi dáy'o' hedânho úkodihanginnánídí i' hääwí Jesus-ví'gedi wóehá'andi' ta'gen namuu'in.

John i' p'ó'p'oe kandi na'aypuyägi'o

⁵ Herod oe Judea nange natsonnän dihaydi, wí owha' Zecharias gin nakhawä'i na'än. I-ádi wáy-á owha'-ádi wé'ge dívít'ôemáa, indá Abijah-ví t'owa dimuu. Zechariah-ví kwee-á Elizabeth gin únkhawä, hedi i' wá' wí owha'ví ay únmuu. ⁶ Zechariah-ádi iví kwee-ádi inbí wówátsi ta'ge dänhon háa Jôesi Tádá nada' waagibá. Áyíngidi Jôesi Tádáví tsontun dän'a'gindo' hedá háa Jôesi Tádá natsonpóe waagibá dän'an. ⁷ Hebo Elizabeth-á äypí' namuudi wíðän'ay'änpi, hedá nää-á kwijó-á sedó-á dapaa.

⁸ In Zechariah-ínbí thaa dínpóe dívít'ôe'amídí, hediho Zechariah-á Jôesi Tádági' iví owha' t'ôe i'o'. ⁹ In owha' dáykhawäwhahónde' dáyde'mamídí to'wí Nanbí Sedó Jôesiví méesate hay'i pingewí íve iwe nats'úuní'i', i' sa'wó nasundi' hääwí iphaháanú-ídí. Hedi nää Zechariah-ví khawä ónwhahkê', hediho nats'ú. ¹⁰ Ee íve i'ëeyäã'o' ihaydibá oe já'wé báyéki t'owa-á dívíjûusu'o'.

¹¹ Tsíkhagipí i' määsa ko'díngedí i' ëeyäã nachá' diwe wí makówáwi t'ôepa'aa'i Jôesi Tádáchariah-ádi iví kwee-ádi dí óesandi' nakwinudee. ¹² Zechariah óepíhää i' makówáwi t'ôepa'aa'i' óemú'dí, hedi khunwôeda'dí óemáa. ¹³ Hewänbo i' makówáwi t'ôepa'aa'i'dí óetu'an, "Zechariah, wí'unkhunwôeda'ípi. Jôesi Tádádi uví jûusu wónsígí'an. Elizabeth uví kwee úmuu'i wí enúkáy i'ayyamí, hedi John gin náakháyá'ní. ¹⁴ Owáy na'aypuyä ihaydi báyéki híhchan uví' úmúuní, hedá báyéki wáy-á t'owa wá' dihíhchanpúuwí. ¹⁵ I-á Jôesi Tádávi he'ennin sená' diwedí'i namúuní. I-á wí'únkhây'ähpi iméenasuúwä-i'in háa wíyá hääwí naháapúuwí-i-á, hedi nats'an'aypuyädibo' i' Yä'däa'i P'oewaahhâa pín ta'gedi imá've-í. ¹⁶ I'dá báyéki in Israel-win t'owa inbí Jôesi i' shánki natsonji'i namuu'iví'piye' ovâywáymá'í. ¹⁷ Uví ay-á iví pí'nä khó'jé i Yä'däa'i P'oewaahhâa imá've-í, Elijah-dí iví pí'nä khó'jé óemáa waabá, hedá Elijah waabá-á natuhkáy-í. I-á Nanbí Sedógi' napáadémú-í Nanbí Sedóvi tun wóegé, hedá tádá'indá ovâykhäge'namí inbí áyyäã-á wíyá dáy'sígí-ídí, hedá in dít'ôeyanháhpí'indá ánskaa-á ovaymääni hedânho in to'wên inbí wówátsi ta'ge dáyhonnin waaginbá dimúunídí. I'dí in t'owa ovâykhây'amí hedânho i' shánki natsonji'i' óesígí'amídí" gin i' makówáwi t'ôepa'aa'i'dí Zechariah óetu'an.

¹⁸ Zechariah-dí i makówáwi t'ôepa'aa'i' óetu'an, "Hebo hândidan ta'gendi dínhanginnáani ná'i untú'i napúuwí'in? Naa ho sedó omuu, naví kwee-á wá' hânho kwijó dínmuu." ¹⁹ I' makówáwi t'ôepa'aa'i'dí óetu'an, "Naa Gabriel-ân omuu. Naa häädi wänbo t'ähki Jôesi Tádávi nú' owin. I'dánkun naa dísan wíhee'amídí hedá ná'i híwó'di tun wínmá'ídí. ²⁰ Híwó' ót'ôeyan. Híwó naná' dihaydi háa naa otú waa napúuwí. Hewänbo u-á ná'i wítu'andi' wíwíwáyupídího' tunpí' unpúuwí, i' ay na'aypuyä píhay."

21 Oe já'wé in t'owadi Zechariah wa'di óetsíkha'máa, hedi dívítumáa, "Heháadan thaa t'ähkí óeho' i' méesate ívedi napee-ídí?" 22 Hedi napee ihaydá wí'únhí'kodipí, hediho' in t'owa dínhanginpóe wí hääwí ûnkeepóe'i' i' méesate íve imû'in. Tunpí' najoekandeedi iví mandihó ovâyhée'an.

23 Wí háyú thaa naphade ihaydi iví owaha'wi t'ôe ûnbo'wandi iví'piye iweeho'. 24 Wí háyú jáadi naphade ihaydá Zechariah-ví kwee ûnsáhpóe, i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óetu'an waa, hedi p'anú p'óe iví k'aygidi wínapeepí. 25 Hedi natú, "Nanbí Sedó Jôesi Tádádí naagi' ná'i dín'an. Nábâa t'ôediwân naa-ádí híwó'di namuu. Naa owôeda'wân wíday'âyjohpídí, hewânbo nää-á naví wôeda' dínjâa'an."

Mary óetu'an nasáhpúuwí'in hedá iví ay-á i' aywondi namúuní'indá

26 Elizabeth sí p'óe nasâamuu ihaydi Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa'aa'i' Gabriel gin nakháwä'i' óesan i bú'ay Nazareth gin dâytú'o' iwepiye, oe Galilee nange naná' diwe. 27 Wí khóhtsaapi' a'yú Mary gin nakháwä'iví'piye Gabriel óesan. Mary-ádí wí sen Joseph-ádí dakhóhtsaatunpä'an, hedi Joseph-á David-ví ây iwedi'i'ba namuu. 28 Hedi Gabriel-di ná'i sengitundi Mary óejay: "Híhchandibo unmuuní u Jôesi Tádádí hânho wóesígí'i'. Jôesi Tádá-á u-ádí naji'."

29 Mary ná'in nat'oe ihaydi háa i'ánskaa'amí'in wí'ishaapí, hedi napitú, "Hângúba ná'i sengitun natunda?" 30 Hedi i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óetu'an, "Mary, wí'unkhunwôeda'ípi. Jôesi Tádádí wóesígí'in wônkeekankhâymáa. 31 Ót'ôeyan, u-á unsáhpúuwí, hedi wí enúkáy bi'ayyamí, i-á Jesus gin nâakháyä'ní. 32 I-á báyéki hay'i namúuní, hedi i' shánki kw'áye'i namuu'i'di óetu'âamí 'Naví ay unmuu' gin, hedi Nanbí Sedó Jôesi Tádádíba tsondi hay'i óesôege-í, iví hehääwi thehtáy pahpâa David-á tsondi hay'i namuu waagibá. 33 I'dá hânhay wânbo t'ähkí in Israel t'owaví tsondi dínmuuní. Iví tsonkhuu-á há'to hânhay wânbo ûnháani."

34 Mary-di i' makówáwi t'ôepa'aa'i' óetsika'yan, "Hândidan ná'i napúuwí wa'di wí sendádí wó'thaapídí?" 35 I' makówáwi t'ôepa'aa'i'di óetu'an, "I' Yä'dâa'i P'oweahhâa úwâani, hedi i shánki kw'áye'i namuu'i'di iví pinnándí wóetäägé-í, hediho i ay shánki yä'dâa'i bi'ayyandi' Jôesi Tádáví ay gin óetu'âamí. 36 Uví maatu'i Elizabeth wá' sí p'óe nasâamuu tobá ho nakwijópaa wânbo', hedi wí enúkáy i'ayyamí, tobáhâa âypí' namuu gin t'owa di'ân wânbo'. 37 Jôesi Tádá-á hää t'ähkí ûnkodi." 38 Mary-di óetu'an, "Naa Nanbí Sedó Jôesi Táaví t'ôe'i' omuu. Oda' hää t'ähkí untú'i naa dînpúuwí'in." Ihaydiho' i makówáwi t'ôepa'aa'i'di óejoe'an.

Mary oe Elizabeth-ví'piye namää

39 Wí háyú thaa ihaydi Mary ikhây'andi wí bú'ay iwepiye iwânäho', i' bú'-á oe Judea nange na'okúná' ni'ge nak'óe. 40 Zechariah-ví tewhá iwepiye namää, hedi nats'ûndi Elizabeth óesengitú'an. 41 Elizabeth-á Mary-ví sengitun nat'oe ihaydi i' ay iví seephoge imáa'i' i'a'yä'nán. Elizabeth i' Yä'dâa'i P'oweahhâa pín ta'gedi imáadí kaygi natú, 42 "Jôesi Tádádá ugi' híwó'di hääwí wôn'an, shánki híwó wânbo t'ähkí in wé'gen kwiya'gí'ví'wedi, hedá wá' i' to'wí ú'aypuyägi'o' i híwó'ba ôn'amí. 43 U-á Nanbí Sedóví jiyá unmuu, hediho háadan ná'i hääwí hay'i naa dînpúuwí naví' unpüwä'äädi? 44 Ti úhanginná, unpówádí uví sengitun ot'oe ihaydibo', ná'i ay naví seephoge donmáa'i' nahíhchanpóedí i'a'yä'nán. 45 Hedi híhchandi u-á unmuuní, gá Jôesi Tádáví tun wóemägi'in úpuwagi'o gin biwâyundedân."

Mary hânho híhchandi ihée'o'

46-47 Hedi Mary natú, “Pín ta’gedi otúuní Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á hay’i namuu’in, hedi naví pí’ná khó’jé-á hânho ohíhchan gá i-á naví aywondi dînmuidân. 48 Jôesi Tádádí naa iví t’ôe’i’ omuu’i dí’ánshaa’an, tobá kw’áye’i wó’muupí wânbo’, hedi nää thaa iwedí páadépiyá t’ähkí t’owa ditúuní i’dá naagí’ híwó dîn’annin. 49 Ta’gendi i’ shánkí tsonkhuu imáa’i’dá báyéki naagí’ dîn’an. I-á yä’dâa’ida’ namuu. 50 Jôesi Tádá-á in to’wên i’ ôe’a’ginninbí’piye nasehkanäpoe’o, in ho di’âypuyä’indá hedá in di’âypuyägi’o’indá wá’. 51 Báyéki nakaydi he’endi hääwí i’o’, hedi in to’wên inbí pí’ná khó’jé dijengi’ánshaamuu’in t’ämäpiye ovâywádénde’. 52 In to’wên tsonkhuu dâymáa’in waa dichaa’in áagépiye i’di ovâywávénde’, hewânbo in he’ennin dimuupí’indá shánkí kw’áye ovâytegende’. 53 In dihahsé’nindá híwó’di hääwí ovâyma’ dishu’ múunídí, hewânbo in kodit’owa dimuu’indá hääwípídíbo-á ovâyjáatäde’. 54-55 Háa nanbí hehäwin thehtáy pahpá’in ovâytu’an waa i’o’. Na’in Israel’in iví t’ôe’in gimuu’in díkhäge’do’, hedi wí’ün’ódepí häädi wânbo t’ähkí Abraham-dádí hedá t’ähkí Abraham-bí ây iwedí’indádí ovâysehkanä’âamídí” gin Mary natú.

56 Hedi Mary poje p’ôe Elizabeth-ví’webo’ iwóyí’, hedáhá’ iví’piyá iweeho’.

John i’ p’ó’p’oekandi na’aypuyä

57 I’ thaa Elizabeth i’ayyamídí ûnpówá, hedi wí enúkáy i’ayyan. 58 In to’wên iví tsowa dithaa’indá hedá iví maatu’indá dínhanginpóe Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví’piye híwó’di namuu’in, hedá indá Elizabeth-ádá dívíhíhchanmáa.

59 Wí jáadi naphade ihaydi in t’owa diwáy’ää, i’ enúkáy in Hudíyoví k’ewe taadi óetaa’amídí. Iví tádá Zechariah waabá óekhayä’khâymaa in t’owa’i, 60 hewânbo iví jiyá ûntú, “Ha’wâagá joe. John gân âykháyä’ní.” 61 Indi óetu’an, “Hewânbo wé’i wí wânbo uví maatu t’owa ha’wâa wínakháwäpí.” 62 Hedi inbí mandi i’ ayví tádá óehée’an óetsika’yamídí hânna i ay óekhayä’ní’in nada’. 63 I’di wên hääwên ovâydaa’an eedi ita’namídí, hedi wên phéphá’ay ôn’andi ginnân ita’nan: “John gin iví kháwä ûnmuu.” T’ähkídíbo ovâyháa’an. 64 Wesebo nahänjudedeedi nahí’dee, hedi natú’ Jôesi Tádá-á hay’i namuu’in. 65 T’ähkí inbí tsowa dithaa’in di’ánde hânangú napóe, hedá t’ähkí oe Judea nange na’okúná’ ni’ge dithaa’indá i’gedi dívíhí’máa. 66 T’ähkí dit’oe’in ná’i hääwí i’gedi díví’ánshaamáa, hedi dívípitsika’máa, “Háawi-angú ná’i ay namúuní?” Hedi ta’gendi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí iví mange i’ ay óemáa.

Háawi John namúuní i’gedi Zechariah ihé’o’

67 John-bí tádá Zechariah ûnmuu’i’ i’ Yä’dâa’i P’oewaahâa pín ta’gedi imáadi wí Jôesi Tádáví tukhe’bi waabá ihé’andi ginnân natú: 68 “Jaho gitúuní Nanbí Sedó Jôesi Tádá hay’i namuu’in, i-á Israel-ví Jôesi dînmuu, gá na’in iví t’owa gimuu’inbí’piye gín’äädân díkhäge’namídí hedá nanbí hânminbí mangedá díma’p’äädi-idá. 69 Jôesi Tádádá wí hânho kay’i aywondi na’in dímagí. David-á hân’oe Jôesi Tádáví t’ôe’i’ ûnmuu, hedá ná’i aywondi-á David-ví ây iwedí’i’bá ûnmuu. 70 Jôesi Tádádí dit’ôe’an gin ikhâymaa’in, hedi i’ hí’ iví hân’oe’in yä’dâa’in tukhe’minbí sóphogedi dînsan. 71 Natú na’inbí hânminbí’wedi dîn’aywoení, in dit’ay’inbí mangedi díjâa’amí. 72 Natú nanbí hehäwin thehtáy pahpá’inbí’piye nasehkanäpúuwí hedá wá’ in yä’dâa’in tun Abraham-dádí ik’û’indá há’to ûn’óede-í. 73-74 Jôesi Tádádí iví tun ta’gendi Abraham óemägi nanbí hânminbí mangedi díwhahónídí, hedânho gínkoedi-í khunwôeda’ginpídíbo i’ ây’a’ginmäänídí, 75 hedânho gin ívíkanhondibo t’ähkí na’inbí wówátsi thaa yä’dâa’in gimúuní, hedá ta’gebo-á nanbí wówátsi-á âyhúuwí” gin Zechariah natú. 76 Ihaydá i ay-á óetu’an, “Naví ay, ù-á i’ shánkí kw’áye na’andi namuu’iví tukhe’bi gin wóetu’âamí. Hedá ù-á i’

shánkí natsonji'íví páadé unmu-í in p'ôe igí' mánkhây'amídí. ⁷⁷ U'dá iví t'owa ovâhangin'ânnamí ovây'aywoení'in inbí t'aywó'di-á dín'owó'yendi. ⁷⁸ Nanbí Jôesi-á gin i'amí gá hânho nasehkanät'óedân, hedího i' to'wí i' thanbí muwâthay waagi'ba namuu'i' oe kw'ávedi nanbí'piye nakä'äggí'o, ⁷⁹ hedí in to'wên in chuwa dâykunwôeda'di khun ni'ge dimännindáho i'di ovâykomääní. I'dáho na'in díkhäge'khâymaa hedânho ánsaaginpidíbo giyêenídí" gin Zechariah natú.

⁸⁰ John nasôedi iví hangintan wá' ûnsôe, hedí tí'úugedí ihaydá ahkónu-á nathaa, in Israel-'inbí jâa its'ant'ôe'an píhay.

2

Háa Jesus na'aypuyä waa

¹ John i' p'óp'p'oekandi na'aypuyä iwáydíba i' Rome-wi tsondi shánkí hay'i Caesar Augustus gin nakháwä'i'di t'ähkí t'owa i' nange itsonmáa eejewin ovâyt'ôephade dívíkháwäta'kwogihûuwídí. ² Nää páadé in t'owa dívíkháwäta'kw'ódi Quirinius oe Syria nange natsondimuu ihaydi. ³ Hedího t'ähkí t'owa inbí thehtáy pahpá'inbí bú'piye dimää dívíkháwäta'kw'ôenídí.

⁴ Joseph wá' ikháwäta'kugiho'. I-á Galilee nange naná' diwedi Nazareth bú'aydi napee, hedí wíyá bú'ay oe Judea nange Bethlehem gin dâytü'o' iwepiye namää. Joseph-á David-ví ây iwedí'i'ba namuu, hedí David-á Bethlehem iwewi-á namuu, hedího Joseph iwepiye ûnpühpôe. ⁵ Joseph-di Mary i-ádíba óeho'. Indá dakhóhtsaatunpä'an, hedí Mary-á nasâamuu. ⁶ Bethlehem daji' ihayhääbá i' thaa napówa Mary i'ayyamídí. ⁷ Hedí iví páadé'i' ay i'ayyan, hedí aa'ây iwe óe'ánnankídí i hääpanbí húuphébay iwe óek'û', gá ee dívíwho'kw'óe'ó'i tewhá iwe wínajâanáhpíân.

In makówáwin t'ôepa'aa'indi in k'úwá áyí'nin ovâyhé'e'an

⁸ Iwáy bú'ay tsowa wáy wên k'úwá áyí'nin dikw'ó, indá khu'déedí oe ahkónu inbí k'úwá dâyt'âyînmáa. ⁹ Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa'aa'i' inbí'piye ovâysan, hedí inbí páadépiye tsíkhagipí dínkwînudee, hedí Nanbí Sedó Jôesiví kohthaydi ovây'ánhógidi hânho dikhunwôeda'pôe. ¹⁰ Hedí i' makówáwi t'ôepa'aa'i'di ovâytü'an, "Wí'íkhunwôeda'ípí. Bít'ôeyan, naadá híwó'di tun wâyamá', t'ähkí t'owa hânho ovâyhíhchannamídí. ¹¹ Nää thaa oe David-ví bú' wí aywondi ungí' na'aypuyä. I-á i' to'wí namuu Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, i-á i' shánkí natsonji'i namuu. ¹² Hedí ná'in bînmúuní únhanginnáanídí háa wáytü'an waa ta'gen namuu'in: Wí ay bînshaa-í aa'ây iwe na'ámmuudi, hääpanbí húuphébay iwe nak'óedí."

¹³ Tsíkhagipí i' makówáwi t'ôepa'aa'i-ádí wây-á báyéki makówáwin t'ôepa'aa'in dikeepôe. T'ähkídíbo Jôesi Tádáví'gedí híwó dívíhí'maadí ditü', ¹⁴ "Makówá kw'áayé t'ähkí ditúuní Jôesi Tádá-á hânho hay'i namuu'in, hedí nää oepáa k'aydá in to'wên Jôesi Tádá óehíhchanmä'indá ánsaaginpidíbo dikwoní."

In k'úwá áyí'nin Jesus óemúunídí dimää

¹⁵ In makówáwin t'ôepa'aa'in makówápiye diwáypee ihaydi in k'úwá áyí'nin wí'ná táye dívítumáa, "Jaho Bethlehem-piye gimú-í ná'in napóe'in âymúunídí, i'gedí Nanbí Sedó Jôesi Tádádí na'in díhangin'ânnan." ¹⁶ Hedího dívíwânáho'di Mary-á Joseph-á hedá i' ay ee hääpanbí húuphébay iwe nak'óedá ovâyshaa. ¹⁷ I' ay óemû' ihaydi háa in makówáwin t'ôepa'aa'indi iví'gedí ovâytü'an waa ditunji'. ¹⁸ T'ähkí in iwe diji'in ovâyháa'an i' hääwí in k'úwá áyí'nindi ovâyt'ôe'andi dit'óedí. ¹⁹ Mary-á ná'i hääwí t'ähkí napóe'i wí'ûn'ódepi, hedí häädi wânbo t'ähkí i'gedí i'ánsaamáa. ²⁰ In k'úwá áyí'nin inbí k'úwá

diji' iwepiye diwáymää, hedi Jôesi Tádá-á kw'áayébo' óemáadí ditû' hânho hay'i namuu'in, gá nã'i' hääwí dâymû'i-á dit'oe'i-á namuudân. Tãhki háa i makówáwi t'ôepa'aa'i' di ovâytu'an waagibá napóe.

Jesus i' méesate hay'i eepiye óeho'

²¹ Wí jáadi naphade ihaydi i' ay in Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'an, hedi Jesus gin óekháyä'. Nã'in kháwä-á i' makówáwi t'ôepa'aa'i' di óemägi wa'di iví jiyá ûnsáhpóepídiibo'.

²² Hedi ihaydiho napóe dân'amídi háa Moses ita'nan waa, in Hudíyo inbí khuu dínmuudi dínkhây'ä' diví'amí'in wí ay na'aypuyä ihaydi, hediho' i' ay oe Jerusalem-piye dânho', i' méesate hay'i iwe Jôesi Tádá óetu'âamídi, "Nanbí ay wímääni." ²³ Gin dân'an gá nã'in tsontun Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûnk'óedân: T'ãhki in páade di'aypuyä'in e'nûn áyyä-á Jôesi Tádá óemääni.

²⁴ Hedá wá' nata'muu in jiyá'indá wije k'o'wee háa wije tsidé'ây ha'wâagi'in dâyhûuwí, hedi nã'in tsidé dâyhaydi Jôesi Tádá óemääni. Hediho Mary-á wá' han ikhâymaa.

Háa Simeon Jesus-ví'gedi natú waa

²⁵ Oe Jerusalem wí sen nathaa Simeon gin nakháwä'i'. Iví wówátsi-á ta'ge ihon, hedá Jôesi Tádávi khuu-á ôn'a'gin. Natsíkha Jôesi Tádádi in Israel-'in inbí t'ôephade iwedi ovâywhahóenídi, hedi i' Yä'dâa'i P'oewaahâa i-ádi naji'.

²⁶ I' Yä'dâa'i P'oewaahâadibá Simeon óehangin'ânnan wínachuwagi'opí'in i' to'wí Jôesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi óemû'pídiibo'. ²⁷ I' Yä'dâa'i P'oewaahâadi i' hay'i méesate ee Simeon óets'úde. Jesus-ví jiyá-ádi tádá-ádi i' wá' óets'úde, hedânho indi igi' ôn'amídi háa nakhây'ä'in Jôesi Tádá natsonpóe waagibá. ²⁸ Dits'ú' dihaydi Simeon-di i' ay óekê', hedi Jôesi Tádá óékú'daa'andi ginnân natú: ²⁹ "Nanbí Sedó Jôesi, nãbâa hîn naa uví t'ôe'i' omuu'i híhchandi díchuwamää, uví tun bimägi waagibá. ³⁰ Naa ohíhchan, gá nã-á navi tséedí i' aywondi u' di dînsandi' dópimû'dân. ³¹ Hedi nã'indá bí'an t'ãhki nange'in t'owa dâymúunídi. ³² Nã'i aywondi-á wí ko waagibá namúuní uví p'ôe in Hudíyo dimuupí'in ovâykeeyamídi, hedi i' namuudi uví t'owa Israel-'indá he'ennin dipúuwí." ³³ Gin Simeon i' ayví'gedi ihée'andi i' tádá-á jiyá-á hânho ovãnháa'an. ³⁴ Hedáhá' Simeon-di Jôesi Tádá óedaa'an híwó'di thaa ovãnmäänídi, hedá Mary-á óetu'an, "Wáy wên in Israel-'in i' óesígíkáyyí, hediho ovây'aywoení, hebo wây-á wëndá wí'óesígíkáyyípi hediho dipede-i. I'dá t'ãhki t'owa háa Jôesi Tádá nada' waagi ovâykeeyamí, hewânbo in t'owadá óejojikhâymaa, ³⁵ hedi báyéki t'owa háa inbí pí'nã khó'jé di'ánshaamuu waa ovâykeeyamí. Hedi u-á báyéki mânt'ôephadekhâymaaadi wí to'wídi wí tsijó phá'dí uví pín wônjún waagibá unchaa-i."

Anna ikú'daa'an

³⁶ Hedá iwebá wí kwee Anna gin nakháwä'i' wá' naji', i-á wí Jôesi Tádávi tukhe'bibá namuu. Nã'i kwee-á Phanuel-ví a'yú ûnmuu, hedi Asher-á iví hehääwi thehtáy pahpâa ûnmuu. ³⁷ Tsé ihay paayo nakhóhtsa'ânwân, hedi khávéntä'di jónu (84) paayo ûnná iví sen ûnchuu iwedi. Häädi wânbo t'ãhki i' méesate hay'i iwe naji', hedi hâyânbo' ihäädä'odá ijûusu'odá khuu-á thaa-á Jôesi Tádá óe'a'ginmä'. ³⁸ Wa'di Simeon ihí'máa ihaydibá i' kwee nats'ú, hedi i' aygí' Jôesi Tádá óékú'daa'an, hedá iví'gedá ovây't'ôe'an t'ãhki in Jerusalem-win ditsíkhakw'ó'nin Jôesi Tádádi ovâyma'p'äädi-ídi.

Joseph-ádi Mary-ádi oe Nazareth bú'aypiye dânweeho'

³⁹ Joseph-ádi Mary-ádi dân'an háa Nanbí Sedó Jôesiví tsontun diwe nak'óe waagibá, ihaydáhá' inbí bú'ay Nazareth-piye dânweeho', i-á Galilee nangá

nak'oe. ⁴⁰ Hedi i' ay nasô'di nakaypoe'o hedá báyéki hangintandá imáa, hedá Jôesi Tádádá báyéki óekhäge'máa.

Jesus-di in háhkannin i' méesate hay'i ee ovâyhée'an

⁴¹ Paayo p'oe waagi i' Passover shánki'eedi dinná' dihaydi, Jesus-ví jiyá-á tádá-á oe Jerusalem-piye damää'ä. ⁴² Hediho Jesus tä'di wije (12) paayo'i namuu ihaydi Jerusalem-piye dimää, häädi waa díví'o waagibá. ⁴³ I' shánki'eedi dínk'ewe' dihaydi in t'owa dívíweehondi, Jesus-á Jerusalem-bo iwóyí'. Hewänbo iví tádá-á jiyá-á wíðänhanginnáhpí iwe iwóyí'nin. ⁴⁴ Indá da'ánde wây-á t'owa indádíba dimännindádi naji'in, hedi wí thaa t'ähki Jerusalem diwedi damää. Ihaydi inbí k'ema'in deeje hedá inbí maatu'in deejá óenuwä, ⁴⁵ hewänbo wí'óeshaapídi Jerusalem-piye dänwáybun óenuuwä-ídi. ⁴⁶ Wije thaa naphade ihaydi i' méesate hay'i ee in Hudíyoví háhkannindádi óeshaa. Háa dívíhí'máa'in i'di ovâyt'óeyande hedáhá' báyéki hääwí ovâytsika'máa. ⁴⁷ Iví hangintandá hedá iví hí' in háhkannin ovâytumáa'i'dá t'ähki t'owa dit'oe'in ovâyháa'an. ⁴⁸ Iví tádá-á jiyá-á wíðänhanginnáhpí háa dän'ánshaa'amí'in. Iví jiyádi óetu'an, "Naví ay, háadan gin na'in dí'an? Ti wí'úhanginnáhpí'an u'di báyéki áyíngi uví tádá-ádi naa-ádi dímagi, hedá t'ämäpiye wítuwämáa?" ⁴⁹ Jesus-di ovântu'an, "Ti wíðänhanginnáhpí'an naa dínkhây'ä' naví Tádáví tewhá ee ochaní'in?" ⁵⁰ Hewänbo háa ovântu'annin wídaka'pówápi.

⁵¹ Iví tádá-á jiyá-á indádíba oe Nazareth-piye nawáymää, hedi t'ähki háa óetu'an waa i'a'gindo'. Iví jiyá ná'i hääwí t'ähki napóe'i wí'ün'ódéndepí. ⁵² Hedi Jesus-á nasôemändi shánki báyéki hangintandá ihónde', shánki nasenpuwamän, hedi Jôesi Tádá-ádi in t'owa-ádi shánki wänbo óesígi.

3

John i' p'ó'p'oe'kandi'di Jôesiví tun in t'owa ovâytunphadende'

¹⁻² Tiberius Caesar t'ähki i' Rome-wi nange tä'di p'ánú (15) paayodi natsonji' ihaydi, Zechariah-ví ay John i' p'ó'p'oe'kandi' oe ahkónu naji', hedi Jôesi Tádáí óetu'an iví hí' ónt'óe'amídi. Ihayhääbá Pontius Pilate Judea nangewi tunjó namuu, Herod-á oe Galilee nangá natsonnän, Herod-ví tí'úu Philip-á oe Iturea nange hedá Trachonitis nangá natsonnän, Lysanius-á oe Abilene nangá natsonnän, hedá Annas-ádi Caiaphas-ádi owhá' p'ó'dédi'indá damuu. ³ Hedi John t'ämäpiye Jordan p'o'k'ay tsowa i'ge najidi in t'owa Jôesiví tun ovâyt'óekanhon. Ovâytumáa, "Unbí t'aywó'di binjoe'an hedânho Jôesi Tádáí wovây'owóje-ídi, hedá naadá wâyp'ó'p'oe'amí." ⁴ Hedi ná'i háa John i'o waa Jôesi Tádáí tukhe'bi' Isaiah iví ta'nin diwe ho ita'nän. Ginnän ûnta'muu:

Wí to'wí oe ahkon deedi ûntuhkwíntúuní,
 'In p'oe bínkhây'an i' shánki natsonji'igí'.
 Hä'i p'oe'ây wá' igí' binta'ge'an.

⁵ T'ähki hége'ây napidedee-í.
 T'ähki okú-á p'indá natayedipúuwí.

Wáy namääginá' deejá nata'gepúuwí,
 hedí i' p'oe nabôebôená'di' nata'gepúuwí.

⁶ Hedi t'ähki t'owa dâymúuní Jôesi Tádáí t'owa ovây'aywonde'in.'

⁷ Hânho báyéki t'owa dimää'ä John-di ovâyp'ó'p'oe'amídi. I'di ovâytumáa, "Un p'âyü wí phaa iwedi íshavemännin waaginbá ímuu'in, to'dan wovâytu'an háa úví'amí'in, hedânho Jôesi Tádáí wíwovâyutuhcháänú-ípídi? ⁸ Híwó úví'âamí hedânho nakeepúuwídi unbí t'aywó'di ta'gendí bínjoe'annin. Wí'jêngitúunípi, 'Abraham-bíây iwedi'inbá gimuu.' Ná'in wâytu'amí, Jôesi

Tádá-á nada'dáho ûnkodi ná'i k'uu năăyé nak'wó'didi wây-á Abraham-bí ây ovâypa'ídi. ⁹ Năăho gin waagibá napoe'o: Wí k'uuwée-á ho nakhâymuu wí tay púu nú' óets'âa-ídi. T'ăhki i' tay nabaypoe'opî'-á óets'âa-í, hedi phaa iwe óechăănú-í."

¹⁰ Hedi in t'owadi óetsika'yan, "Hân gínkhây'ă' íví'amí'in háa untú waa wíginpúuwípidi?" ¹¹ I'di ovâytu'an, "Gá ginnân: Wí to'wí wíje k'éwé'in to ûnk'óedáho', i-á ûnkhây'ă' wéhpêe wí to'wí ûnk'óepî' óemăăní'in. Hedi wí to'wí ûnkoegî'bá'yendi-áho ûnkhây'ă' wí to'wí ûnkoegî'kw'óhpî' óemăăní'in."

¹² Wên tax phahsannin íví'piye dimăă ovâyp'ó'p'oe'amídi, hedi ditsikapóe, "Hăhkandi', heyâa na'indá, hân íví'amí?" ¹³ I'di ovâytu'an, "I' chă' hăyú unbí tsonnindi wovâytu'an ihayďa'mân bînwe'ge'amí." ¹⁴ Hedá wên sundado-á ditsikapóe, "Heyâa na'indá, hândá íví'amí?" I'di ovâytu'an, "Hăyú wovâywá'ăa'i'di bíhíhchannan. T'owa wíwínkaygi'amípí wíyá shánkí wovâyăănídi, hedi háa in t'owa híwóhpí wídiví'andíáho', wí'ovâytu'ă'amípí híwóhpí diví'annin wí chă' inbí'wedí bînhoenídi."

¹⁵ In t'owa dichanpoe'o wí hăăwí hay'i napuwagi'o waagibá, hedi John i p'ó'p'oe'andiví'gedí báyéki diví'ánshaamáa, tigúba i-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesogekhâyamáa'i' t'owa ovây'aywoenídi. ¹⁶ Hedi John-di t'ăhkiđíbo ovâytu'an, "Naadi p'oeđida' wâyp'ó'p'oe'o', hewânbo wí to'wí naví shánkí tsonkhuu imáa'i napowagi'o, naa ihay híwó'di wó'muupí íví anto wânbo dônplăădi-ídi. I'dá wíyá pí'wí p'ó'p'oe'kan waagibá wovâyăăní. Wáy wên un i' Yă'ďăa'i P'oe'wăăhăa wovâyăăní, wáy wëndá phaadá wovây'atuhchăănú-í. ¹⁷ I-á nakhâymuu t'owa ovâyweejé-ídi, wí to'wí i' táhtân i' tákhowa iwedí iwijende waagibá. I' táhtân iwé'ge'an dihayđi tebay iwe ikuu-í, hewânbo i' tákhowa-á wí phaa hănhay wânbo naphahpăădipî' iwe ich'ăani." ¹⁸ Shánkí wíyá tun gi'bíbá John-di kay'indi in t'owa ovây'hée'an, Jôesi Tádáví híwó'di tun ovây't'ôe'odi.

¹⁹⁻²⁰ Hedá John-di Herod wá' óetu'an i' kwee Herodias-ádi t'aywó i'annin. Tobá Herodias-á Herod-ví tí'úuví kwee ûnmuu wânbo' ônkê'. Báyéki wíyá t'aywó'di-á Herod i'an, hedá wá' John óepansóge, hedi ná'in in shánkí p'ăndíkî' i'annin namuu.

Jesus óep'ó'p'oe'an

²¹ John-di t'ăhki in t'owa ovâyp'ó'p'oe'o' ihayđi Jesus wá' óep'ó'p'oe'an. Hedi iwebá Jesus ijûusu'o' ihayđi makówá nakhuudee, ²² hedi i' Yă'ďăa'i P'oe'wăăhăa wí k'o'wee waagibá natú'muudi nawândi Jesus-ví'di isóge, hedá wí tun makówáđi napeedi ginnân natú: "Ű-á naví ay wísígí'i-ân unmuu. Hânho ű'di ohíhchan."

Jesus-ví páadé kă'ăă'in t'owa ûnmuu'in

²³ Jesus-á mađi powintă (30) păayo'i namuu páadé its'anhăhkanjýé ihayđi. T'owa-á di'ân i-á Joseph-ví ay namuu'in. Joseph-á Heli-ví ay ûnmuu. ²⁴ Heli-á Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-á Levi-ví ay ûnmuu, Levi-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Jannai-ví ay ûnmuu, Jannai-á Joseph-ví ay ûnmuu, ²⁵ Joseph-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Amos-ví ay ûnmuu, Amos-á Nahum-bí ay ûnmuu, Nahum-dá Esli-ví ay ûnmuu, Esli-á Naggai-ví ay ûnmuu, ²⁶ Naggai-á Maath-ví ay ûnmuu, Maath-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Semein-bí ay ûnmuu, Semein-dá Josech-ví ay ûnmuu, Josech-á Joda-ví ay ûnmuu, ²⁷ Joda-á Joanan-bí ay ûnmuu, Joanan-dá Rhesa-ví ay ûnmuu, Rhesa-á Zerubbabel-ví ay ûnmuu, Zerubbabel-á Shealtiel-ví ay ûnmuu, Shealtiel-á Neri-ví ay ûnmuu, ²⁸ Neri-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Addi-ví ay ûnmuu, Addi-á Cosam-bí ay ûnmuu, Cosam-dá Elmadam-bí ay ûnmuu, Elmadam-dá Er-ví ay ûnmuu,

29 Er-á Joshua-ví ay ûnmuu, Joshua-á Eliezer-ví ay ûnmuu, Eliezer-á Jorim-bí ay ûnmuu, Jorim-dá Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-dá Levi-ví ay ûnmuu, 30 Levi-á Simeon-bí ay ûnmuu, Simeon-dá Judah-ví ay ûnmuu, Judah-á Joseph-ví ay ûnmuu, Joseph-á Jonam-bí ay ûnmuu, Jonam-dá Eliakim-bí ay ûnmuu, 31 Eliakim-dá Melea-ví ay ûnmuu, Melea-á Menna-ví ay ûnmuu, Menna-á Mattatha-ví ay ûnmuu, Mattatha-á Nathan-bí ay ûnmuu, Nathan-dá David-ví ay ûnmuu, 32 David-á Jesse-ví ay ûnmuu, Jesse-á Obed-ví ay ûnmuu, Obed-á Boaz-ví ay ûnmuu, Boaz-á Salmon-bí ay ûnmuu, Salmon-dá Nahshon-bí ay ûnmuu, 33 Nahshon-dá Amminadab-ví ay ûnmuu, Amminadab-á Ram-bí ay ûnmuu, Ram-dá Hezron-bí ay ûnmuu, Hezron-dá Perez-ví ay ûnmuu, Perez-á Judah-ví ay ûnmuu, 34 Judah-á Jacob-ví ay ûnmuu, Jacob-á Isaac-ví ay ûnmuu, Isaac-á Abraham-bí ay ûnmuu, Abraham-dá Terah-ví ay ûnmuu, Terah-á Nahor-ví ay ûnmuu, 35 Nahor-á Serug-ví ay ûnmuu, Serug-á Reu-ví ay ûnmuu, Reu-á Peleg-ví ay ûnmuu, Peleg-á Eber-ví ay ûnmuu, Eber-á Shelah-ví ay ûnmuu, 36 Shelah-á Cainan-bí ay ûnmuu, Cainan-dá Arphaxad-ví ay ûnmuu, Arphaxad-á Shem-bí ay ûnmuu, Shem-dá Noah-ví ay ûnmuu, Noah-á Lamech-ví ay ûnmuu, 37 Lamech-á Methuselah-ví ay ûnmuu, Methuselah-á Enoch-ví ay ûnmuu, Enoch-á Jared-ví ay ûnmuu, Jared-á Mahalaleel-ví ay ûnmuu, Mahalaleel-á Cainan-bí ay ûnmuu, 38 Cainan-dá Enos-ví ay ûnmuu, Enos-á Seth-ví ay ûnmuu, Seth-dá Adam-bí ay ûnmuu, Adam-dá Jôesi Tádávi ay ûnmuu.

4

Penísendi Jesus óetayinde?

1 Jesus i' Yä'dâa'i P'oewaahâa pín ta'gedi imáadí in Jordan p'o'k'ay naná' diwedi nawáymää, hedi i' Yä'dâa'i P'oewaahâadi ahkónupiye óeho'. 2 Iwe jónántä (40) thaa i' Penísendi ikhääde' óet'aywóhkannamídi. I' jónántä thaa t'ähkí hääbo wí'ik'oepí, hedi t'ähkí i' thaa naphade ihaydi haadi óemáa. 3 Hedi Penísendi óetu'an, "Jôesi Tádávi ay unmuudáho ná'i k'uu náwe nakw'ó'di nâajôení napávapa'ídi." 4 Jesus-di óetu'an, "Joe, há'to gin dáy'amí. Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûntû', T'owa-á wíyá shánkí dántáy páváví'wedi hedânho in kodi wówátsi dâymá've-ídi."

5 Hedáhá' i' Penísendidá owáy kw'áyepeye naná' diwe Jesus óepeye, hedi t'ähkí nange náa oepáa k'aydi wémúudibo' ónkeeyan, 6 hedi óetu'an, "Naadi t'ähkí tsonkhuu t'ähkí ná'i nan deeje wímääni, inbí sa'wó'di hääwí wóegé. Ná'i-á t'ähkí naví mange dínkw'ódího', hedi to'wí naa oda'i dómääni. 7 Hedânho naví páadépeye bidége'disógedi dí'a'ginmäänídi, ná'i t'ähkí uví' úmúuní." 8 Jesus-di óetu'an, "Joe, há'to gin dáy'amí. Jôesi Tádávi ta'nin diwá ginnân ûnta'muu:

Jôesi Tádá i' shánkí natsonji'i' bá namuudi bîn'a'ginmääni.

I-á unbí Jôesi únmuu, hediho i' dâ'mân bîn'a'geení."

9 Ihaydá Penísendidá Jesus-á oe Jerusalem-piye óeho', hedi i' méesate hay'i shánkí natu'wân deedi óepeye, hedi óetu'an, "Jôesi Tádávi ay unmuudá náwedi óke't'ave, 10 gá Jôesi Tádávi ta'nin diwe gin nata'muudân:

Jôesi Tádá iví makówáwin t'ôepa'aa'in itu'amí wóe'áyíngi'amídi.

11 Hedá gin wá' nata'muu:

Indidânho inbí man diwe wóeyâa-í hedânho k'uu eedi wívi'ânchäänú-ípídi."

12 Jesus-di óetu'an, "Joe, háa untú waa há'to dáy'amí, gá iví ta'nin diwebá ûntû'dân,

Uví Jôesi i' shánkí natsonji'i' namuu'i wínâatayi'nípi nâamúunídi háa in natú'in i'amí'in háa joe."

¹³ T'ämäge háa Jesus óet'aywóhkannamídí Penísendi ikháä ihaydi Jesus-ví'wedí ijáa'an wíyá wáygedí puwahay.

Jesus oe Nazareth bú'ay óejoegi'an

¹⁴ I' Yä'dâa'i P'oewaahâadâ Jesus báyéki pínán óemägi, hedí Galilee-piye iwáybun. T'ämäpiye i' bú' eeje t'ähkí t'owa Jesus-ví'gedí dit'oe, ¹⁵ hedí t'ähkí Hudíyoví méesate eeje i'dí ovâyhá'o', hedí t'ähkí t'owa kw'áayébo' óemáa.

¹⁶ Jesus oe Nazareth bú'ay napówa, nasôe iwe'i bú' namuu. I' kaykhanwówa thaa in Hudíyoví méesate'ay ipiye namää, háädi wänbo t'ähkí i'o waagibá. Iwínú Jôesi Táđávi ta'nin diwedí in t'owa ovâyunnamídí, ¹⁷ hedí indi in ta'nin Jôesi Táđávi tukhe'bi Isaiah ita'nannin ôn'an, hedí imahsanusuudi ná'i hí' nata'muu iwe ishaa:

¹⁸⁻¹⁹ Nanbí Sedó Jôesi Táđávi i' Yä'dâa'i P'oewaahâa naa dînsan, hedího i-á naa-ádi naji',

gá naa díde'mandân in sehkanäwó diwówáji'in t'owa iví híwó'di tun dovâyt'ôe'amídí.

I'dí naa dísan in pan dovâyt'ôe'amídí dovâymahpâdikhâymáa'in,

in tsí't'aa'indá inbí keetandá dâwáykáyjídí,

in áagé diwhá'vennindá dovâywaytaygé-ídí,

hedá t'owa-á dovâytu'âamídá ihaydiho naná Nanbí Sedódí ovâykeeyamídí hânho híwó'di namuu'in.

²⁰ Hedáhá' Jesus in ta'nin iwáymahsanu, hedí i' méesate iwewi khäge'di' ônwáy'andi isóge. T'ähkí ee méesdiwówáji'in t'owa iví híwó'di tun dovâyt'ôe'amídí.

I'dí naa dísan in pan dovâyt'ôe'amídí dovâymahpâdikhâymáa'in,

in tsí't'aa'indá inbí keetandá dâwáykáyjídí,

in áagé diwhá'vennindá dovâywaytaygé-ídí,

hedá t'owa-á dovâyate dikw'ó'nindi Jesus hânho óedamúnde'.

²¹ Ihaydáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Ná'i háäwí Jôesi Táđávi ta'nin diwe nata'muu'i-á ho napóe náä thaa ít'ôeyankw'ôndibo'."

²² T'ähkídibo dichanpóe híwó ihée'annin. T'ähkí ovâyháa'an, gá sa'wó'di tundi ovâyhée'andân, hedí ditû', "Hádídan ná'i háäwí ûnhanginná? Tí Joseph-ví ayda'mân wí'ûnmuupí'an?" ²³ I'dí ovâytu'an, "Madi undi ná'i tuní,

hedá t'owa-á dovâyt t'owa ditû'di ditû'âamí, 'Woekandi, páadé bipi-hekháa'amí.' Han ítúdáho unbí hí' ginnân úntunda'í: Un ít'oe háa ee Capernaum bú'ay dáy'annin, hedího náä-á náä naví ówíná wá' han waagibá naa dínkhây'ä' dáy'amí'in. ²⁴ Hewänbo naadá ta'gendi wâytu'amí, wí Jôesi Táđávi tukhe'bi'-á iví nange iweho wí'óesígí'ohpí.

²⁵⁻²⁶ Naadá wâytu'amí háa báyéki paayo phade ta'gendi napóe'in, Jôesi Táđávi tukhe'bi' Elijah nawówáji' ihaydi. Pojedá píngé paayo wí'ikwá'nanpí, hedího t'ähkí i' nange wáy báyéki dihaapóe. Hedí tobá Israel-win kwiya' inbí senä' dín'tahánnin báyéki diji wänbo', há'in kwiya'bí'wepiye Jôesi Táđávi Elijah óesaaníví'wedí oe Sidon bú'piyan óesan, wí bú' Zarephath gin dâytû'o' iwepiye, wí kwee iví sen ûnchuu'í' óekhäge'namídí. ²⁷ Hedá wá' Jôesi Táđávi tukhe'bi' Elisha nawówáji' ihayháä, báyéki in Israel-win diphéetaymuu, hedí wéná wänbo in wídiwówapí. Wí sen Naaman kin nakháwä'idá'mân nawówa, hedí i-á Syria nangewi-ân namuu." ²⁸ In méesate ee dikw'ó'nin ná'i dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe. ²⁹ Tsíkhagipí dívíwínúdí i' bú'dí já'wépiye Jesus óechänupiye. I' bú'-á okú wáhkí nak'óe, hedí oe okú kw'áyeipiye óepiye t'owá k'áygedí óeke't'âave-ídí. ³⁰ Hewänbo i-á inbí jáagé i'ge naphadedibo' iwedí namää.

Jesus-di wí yä' dâapî' p'oewaahâa wí senbí' wedi óekhehpiye

³¹ Ihaydá Jesus-á wíyá Galilee nangewi bú'ay Capernaum gin dâytu'o' iwepiye namää, hedi i' Hudíyoví kaykhanwówa thaa dínna' dihaydi in t'owa ovâyhá'o'. ³² In t'owa háa Jesus-di ovâyhá'annindi ovâyháa'an, gá wí to'wí báyéki tsonkhuu imáa'i waagibá ihí'máadân. ³³⁻³⁴ Iwebá wí sen na'ân wí yä' dâapî' p'oewaahâa di óemáa'i', hedi ituwínú, "Ívi'wân ɔ Jesus Nazareth-wí', ánpí dí'an. Tí un'ää dí't'aháanú-ídí gáhân? Naa dínhanginná to'wí unmuu'in — ɔ-á i' t'ähkí yä' dâa'i' unmuu, i' Jôesi Táđáđí wóesandi'." ³⁵ Jesus-di i' yä' dâapî' p'oewaahâa t'aydi óehée'andi óetu'an, "Hânda' dibo', há'i senbí' wedi ópeeve." I' p'oewaahâa di i' sen in t'owaví páadépiye óekanu, hedi i senbí' wedi napee wí' óewa'anpídíbo'. ³⁶ T'ähkí dikw'ó'nin ovâyháa'andi dívítumáa, "Jesus-ví hí'-á hânho ûnkay. I-á báyéki tsonkhuu ûnk'oe in yä' dâapî'in p'oewaahâa to'wênbí' wedi ovâypeejôenídí, hediho dâya'gindo'." ³⁷ Hedi t'ämäpiye t'ähkí in t'owa iwéngéwin iví'gedi dívíhí'máa.

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhékháamägi

³⁸ Jesus in Hudíyo-ví méesate iwedi napee, hedi Simon-bí tewhá iwepiye namää. Simon-bí jahkwíjo ûnhaydi hânho natsáwäp'íde', hedi Jesus igí' ônhä'ge'daa'an. ³⁹ Hediho Jesus namäädi i' kweeví whohte hânge iwínú, hedi i' tsáwäp'íde i kweeví tú'dí napee-ídí ijôn. Wesebo i' tsáwäp'íde ûnhândí i' kwee ishaa, hedi ovâyhúujôn.

⁴⁰ Nathantsudemän dihaydi i' kaykhanwówa thaa ho naphade, hedi to'wên wây-á dihay'in dínkw'ó'nin Jesus-ví'piye dâyo', tobá háawi inbí hay dínmuu wânbo', hedi iví mandi ovâytägedi t'ähkí ovâyhékháamägi. ⁴¹ In yä' dâapî'in p'oewaahâa báyéki t'owaví' wedi dínpee, hedi dipee'ädi dívítuwínú, "U-á Jôeso Táđá-ví ay-ân unmuu." Hewänbo i'di t'aydi ovâyhée'andi wíyá wí'ovâyhí'mägi, gá dínhanginnândân i-á nammu i' to'wí Jôesi Táđáđí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedi wa'di wínada'pí in t'owa dínhanginnáanídí to'wí namuu'in.

Jesus in Hudíyo-ví méesate'ây eeje in t'owa Jôesi Táđáví tun ovâyt'ôe'o'

⁴² Namuwäthay ihaydi Jesus ee bú'dí napee, hedi wä'häa' toébo wínathaapi iwepiye namää. In t'owadi óetu'wäho', hedi óeshaa ihaydá dívíkhäade' inbí' wedi wí'ijäa'amípídí. ⁴³ Hewänbo i'di ovâytu'an, "Naa dínkhây'ä' i' wé'ge'i' bú'ây eeje piye omú-i'in, hedânho dovâyt'ôe'amídí ná'i híwó'di tun háđíđí Jôesi Táđáđí in t'owa ovâysígíhónde' i'gedi. Hangí'ânkun naa dísan." ⁴⁴ Hediho Jôesi Táđáví tun i' Hudíyoví méesate'ây eeje in Hudíyoví nange i'ge t'ähkí ovâyt'ôekanhon.

5

Jesus-di iví páadé'in khäge'nin ovâyde'man

¹ Wí thaa Jesus i' p'oekwîn Genessaret gin dâytu'o' iwe tsowa wáy nawin, hedi báyéki in t'owa dívíchänumáa shánkí iví nú'piye dívíhâadi-ídí hedânho shánkí híwó Jôesi Táđáví hí' dí't'oe-ídí. ² Wíje kophé owáy p'o' k'áygé wáy da'ándí imû'. In paawó'indá wíyá wáygé diji' inbí pa'akanu'i dâyo'wêedi-ídí. ³ Wí kophé-á Simon-bí' ûnmuu. Jesus iwe itógíđi Simon óedaa'an hây p'oe iwepiye ônhâadi-ídí, hedi iwáygé isógedi in t'owa ovâyhá'an.

⁴ Hedi ovâyhí'bowa ihaydi Simon óetu'an, "Uví kophé oe shánkí nawä'ân diwepiye mänhâdi, hedi unbí pa'akanu'i binwhájé hedânho bínpaawhahóenídí."

⁵ Simon-di óetu'an, "Hähkandi', khun t'ähkí hânho ívít'ôe'an, hedi wêe wânbo paa wí'âywhahkê'pí. Hewänbo náä-á gin ɔ untúđího i' pa'akanu'i dówhaajé-í." ⁶ Hedi han díví'an dihaydi báyéki paa dâyo'whahógi, hedi inbí pa'akanu'i

dínsivekhâypóe. ⁷ Hediho dívímanwádá'an inbí k'ema'in i' wêe kophé iwe dito'onnin di'ää-ídi ovâykhâge'namídi, hedi indá dipówá ihaydi in wíje kophé t'ähki dínpl'idepóedí báyéki dínpaaku'undi ovây'ugekhây'an.

⁸ Simon Peter háa napóe'in imû' ihaydi Jesus-ví páadépiye idége'disóge hedi óetu'an, "Nanbí Sedó, naví'wedí óhadi, naa-á t'aywóhkandida' omuu."

⁹ Ha'wâa Peter natú gá óeháa'andân báyéki paa dâwhahógidi, hedi t'ähki in diho dívímanwádá'an inbí k'ema'in i' wêe kophé iwe dito'onnin di'ää-ídi ovâykhâge'namídi, hedi indá dipówá ihaydi in wíje kophé t'ähki dínpl'idepóedí báyéki dínpaaku'undi ovây-ádi diji'in wá' ovâyháa'an. ¹⁰ James-ádi John-dádi hanbá dachanpóe. Nă'in wíje senă'dá Zebedee-ví ây damuu, hedi indádi Simon-dádi wé'ge dânpaawó'o'. Hebo Jesus-di Simon óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ípi. Năa-á paa măn'hónde', hewänbo năa iwedi páadépiyá t'owa-ân naagi' dínkhonkhâymaa." ¹¹ Inbí kophé oe p'o kíngépiye dâwáyhádidi háäwí dínkw'ó'di t'ähki dâyjoe'an, hedi Jesus óeyuho'.

Jesus-di wí sen naphéetaymuu'i' ònehkháa'an

¹² Wí thaa ee nangebá wí bú'ay iwe Jesus naji', hedi wí sen ivi tú' t'ähki naphéetaymuu'i' Jesus-ví páadépiye idége'disógedi ip'ó't'ää, hedi óekhâge'daa'andi óetu'an, "Dínhanginná u-á úkodi'in nă'i phéetay dínjâa'amídi, unda'di." ¹³ Hedi Jesus ikhóhtäadi ivi mandi i' sen óetägedi óetu'an, "Oda'-ákun wíhekháamăänídi. Unhekháapúuwí." Wesebo i' senbí phéetay ûnhân.

¹⁴ Hedi Jesus-di kay'indi óetu'an, "To'wí wänbo háa úpóe'in wínâat'ôe'amípi. Moses-di wovâyjôn wí háäwí i' owha'ví'piye bínhûuwí'in Jôesi Tádá óemăänídi, hedânho in t'owa ovâyhangin'annamídi iwówa'in. Năa ópûn, ha'wâa ó'an." ¹⁵ Hewänbo năa-á shánká báyéki t'owa Jesus-ví'gedi dínhanginpóe, hedi báyéki t'owa t'âmăphă'gedi di'äädi dívíwé'ge'an ônt'ôeyaanídi hedá i'di ovâyhekháamăänídi. ¹⁶ Hewänbo i'di ovâyjoe'andi oe ahkónupiye namăa ijûusu'amídi.

Jesus-di wí sen ûn'a'yăkankodipî' ònehkháa'an

¹⁷ Wí thaa wí tewhá iwe Jesus-di in t'owa ovâyhá'o', hedi wên Pharisees-ádi hedá wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi ivi tsowa wáy dikw'ó. Nă'indá di'ää i' bú'ây eejedi oe Galilee nange Judea nangá nakw'ó'di', hedá Jerusalem bú' iwedá. Nanbí Sedó Jôesi Tádádi Jesus báyéki kay óemăgi in t'owa hekháa ovâyămăänídi. ¹⁸ Ihaydibá wên senă' dipówá, indá wí sen ûn'a'yăkankodipî' wên whohpă'ay eedi nak'óedí óekán, hedi dívíkhăä ívepiye óets'ûude-ídi hedânho Jesus-ví páadépiye óek'úuwídi. ¹⁹ Hewänbo oe íve in t'owa dibá'yendi hádidi óets'ûude-i'in wídâyshaapí, hediho oe wha'k'aypiye óepiye. I tekumu wáy wí dâyhádidi dâyk'hó'jéphohkídi, hedi i' sen ivi whohpă'ay wóegé in t'owaví jáadi óewhaje Jesus-ví páadépiye. ²⁰ Dâwăyümăa'in Jesus-di ovâyümü' ihaydi i' sen óetu'an, "K'ema, uví t'aywó'di-á ú'owó'jen."

²¹ In Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi in Pharisees-ádi dívítumăa, "To-an nă'i namuu gân na'ánde'? Jôesi Tádádă'mân ûnkođi t'aywó'di i'owóje-ídi, wíyá to'wí wänbo-á joe. Hediho nă'i sen gin ihí'máadi Jôesi Tádá óe'a'ginhânúnde'."

²² Jesus ûnhanginná háa di'ánshaamuu'in, hedi ovâytsika'yan, "Héhaadan gi'bi ánshaa bínmăa? ²³ Naa otúdá, 'Uví t'aywó'di ú'owó'jen,' háa otúdá, 'Ówínúdá ójýé,' wé'i-an shánkí wínabâapu'wanpí hedânho bínmúunídi háa ta'gendi dínkođi'in háa joe? ²⁴ Năa háäwí dókhâymaa wáykeeyamídi naa t'owa t'ähkígi' o'aypuyă'i' dínk'óe'in năa oepáa k'aydi t'aywó'di dovây'owóje-ídi wá'." Hedáhá' i' sen ûn'a'yăkankodipî'-á óetu'an, "Naadi wítumăa, ówínú, uví whohpă'ay mánke'di uví'piye unmú-í." ²⁵ Wesebo i' sen in t'owaví páadépiyebo' iwínú, hedi ivi pă'ay iwe ûnk'óe'i' ikê'di ivi'piye iweeho',

Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáadí namää. ²⁶ In t'owa hânho ovâyháa'an hedá dikhunwôeda'póe. Hedí indi wá' Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáadí ditú, "Nää thaa âymû' wí hääwí hânhay wânbo âymû'pî'."

Jesus-di Levi óetu'an i-ádi namú-i'in

²⁷ Nää'i t'ähkí napóe ihaydi Jesus i' bú'ay iwedi namäädi wí tax phahsandi Levi gin nakháwä'i' óemû' i' phahsan chá' dâywé'ge'o'i' tehwa'ay ee na'ándí. Jesus-di óetu'an, "Naa-ádi óká've." ²⁸ Levi iwínúdí hääwí t'ähkí ûnk'w'ó'di ijoe'andi Jesus-ádi namää.

²⁹ Hedí Levi-di Jesus iví k'aygipiye óeho'di ônshánkí'eedipaa. Wây-á báyéki tax phahsannindá hedá wây-á t'owa-á dikw'ó indádi dívíhúujodi. ³⁰ In Pharisees-ádi hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádi wí'ovâyhí'anpí Jesus-á nää'in t'owa-ádi ihúujo'in, hediho Jesus-ví khäge'nin ovâytsika'yan, "Heháadan nää'in tax phahsannindádi hedá nää'in wé'gen t'ôeyanpí'in dimuu'indádi úvíhúujo'?" ³¹ Jesus-di ovâytu'an, "In dihay'indá'mân wí woekandi dîntáy, in dihaypí'indá joe. ³² Naa o'ää in to'wên t'aywóhkannin dimuu'in dínhanginná'nin dovâytu'âamídi inbí t'aywó'di dâjoe'amídi, in to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon gin di'ánde'indá joe."

Jesus haadä i'gedi óetsika'yan

³³ Wên t'owadi Jesus óetu'an, "John i' p'ó'p'oekandiví khäge'nin ihayda' dívíhaadä'o hedá báyéki dívíjûusu'o', in Pharisees-ví khäge'nin wá' hanbá díví'o'. Heháadan uví khäge'nin húukandádi suwä-ádida' díví'o'?" ³⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Dínkhóhtsaashánkí'eediná' dihaydi ti ûnkodi i' soyingiví k'ema'in bînhaadākannamí'in wa'di i' soyingi indádi najidibo'? Hedân joe. ³⁵ Hewânbo owáy häädi i' soyingi inbí'wedi óekhuwakhâymaa, ihaydânho dívíhaadä'amí." *

Jesus-di ovâythayjo' in Hudíyoví hay'owáydi' i' khuu-á hedá iví ts'aqabi khuu-á wídanwóndepi'in

³⁶ Jesus-di nää'i hâhkangí' hí' wá' ovâytu'an: "To'wí wânbo wên to ts'aamin diwedi wí'isívéndepí wây-á to naphohchá'nin diwe it'i'k'úuwídi. Han waagi i'andá, in to ts'aamin wí pho ûnchaní, hedá in to ts'aamin diwedi'in t'ihku-á wá' há'to in to khannin deedi híwó nakeet'ôení. ³⁷ Hedá wá' to'wí wânbo wí méena ts'aabi' k'úwá khowa múu kayjee eeje wí'ikuudepí. Gin waagi i'andá, i' méenadi i' múu óephuudi óepâave-í, hedá i' méena nacha'dee-í hedí i' múu-á óepedee'amí. ³⁸ Nakhây'ä' méena ts'aabi-á wí k'úwá khowa múu ts'aabi' eeje óekuu-i'in. ³⁹ Hedá t'owa-á páadé méena kayjee dâysuwädá há'to méena ts'aabi-á disuwäda'í. Ditúuní, 'Nää'i méena kayjee-á shánkí híwó'di namuu'."

6

Jesus-á kaykhanwówa thaa wá' natsonji'

¹ Wí thaa, Hudíyoví kaykhanwówa thaa naná'di', Jesus-ádi iví khäge'nindádi wí táhtân nava i'ge dimän, hedí iví khäge'nin dâyták'éthohon, hedá inbí mandi dâyhúu'andi i' táhtân dâyk'o'. ² Wên Pharisees-di ovâytu'an, "Kaykhanwówa thaa háa úví'o waagá nakhâak'óe. Heháadan ha'wâa úvíkanhon?" ³ Jesus-di ovâytu'an, "Undá bîntunnanpí'an háa David hedá in senä' i-ádi diji'indádi hân'oe díví'annin dihašên dihaydi. ⁴ Jôesi Tádáví tewhá ee David nats'ûndi i' pává ee nasaa'i' ihógi hedí ik'oe, hedá in senä' i-ádi diji'indá wá' ovâymägi, tobá i' pává Jôesi Tádági' ûnwijesaa wânbo', hediho

* **5:35** Jesus wí'bo iví'gedi ihí'máa. I-á i' soyingi waagi'ba namuu, hedí iví khäge'nindá i' soyingiví k'ema'in waaginbá-á dimuu.

in owha'da'mân dínk'óe dâyk'o'ídi." ⁵ Jesus nă'in wá' ovâytu'an: "Naa t'ăhki t'owagi' o'aypuyă'i' omuu'i dínk'óe otúunídi háa t'owa kaykhanwówa thaa dínkodí'in díví'amídi."

Kaykhanwówa thaa Jesus-di wí sen namant'aamuu'i' ônehkháa'an

⁶ Wíyá kaykhanwówa thaa naná' diwe Jesus wí Hudíyoví méesate'ay ee nats'ûndi in t'owa ovâyhá'o'. Wí sen iví ko'díngedí'in man ûnt'aamuu'i' iwe na'ân. ⁷ Wên Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá wên Pharisees-á wá' dikw'ó. Indi áyîngidi óemunde tigúba kaykhanwówa thaa wí to'wí hehkháa óemăâní'in, hedí gin i'andáho' ônt'e'p'êede-í. ⁸ Hewânbo Jesus ûnhanginná háa di'ânshaamuu'in, hedí i' sen namant'aamuu'i' óetu'an, "Ówínúdí năá páadépiye óká've." ⁹ Hedáhá' Jesus-di ovâytu'an, "Nă'in tsika wâysikakhâymáa: Kaykhanwówa thaa wé'i-an gínk'óe íví'amídi: Tí gínkhây'ă' wí to'wí iví wówátsi ây'aywoení'in háa âyháyjí'in?" ¹⁰ Hedí ibéedí wí'ínbo ovâymunde', hedáhá' i' sen óetu'an, "Ókhóhtăă." Hedí ikhóhtăădi iví man ûnwówadi páadédí ûnmuu waagibá ûnpóe. ¹¹ Hewânbo in dikw'ó'nin hânho dit'aydi dívítumáa hânnangú Jesus dâyk'amí'in.

Jesus-di tă'di wíje senă' ovâyde'man iví khăge'nin dimúunídi

¹² Ihayhăădihki Jôesi Tádáví'piye ijûusu'an. ¹³ Nathay ihaydi iví khăge'nin iví'piye itúhkánnan, hedí in diwedi tă'di wíje ovâyde'mandi nă'ínbá ovâytu'an, "Undá naví t'ôekhuwa'in ímuu." Ginnân dikháwă: ¹⁴⁻¹⁶ Simon (i-á Jesus-di Peter gin wá' óekhawămăgi), hedá Andrew-á (i-á Simon-bí tí'ûu-á ûnmuu), hedá James-á, John-dá, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, hedá wíyá wêe James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), hedá wíyá wêe Simon-dá (i-á "I' Zealot namú'de'i'" gin wá' óetu'o'*), Judas-á (iví táđá-á James gân ûnkháwă), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhamáa'i-á namuu).

Jesus-di báyéki t'owa ovâyhehkháamăgi

¹⁷ Okú kw'áyeđi t'ăhkídíbo diwă, hedí Jesus nanantayedíná' diwe iwínú. Báyéki in óeyuuhonnin i-ádi diji' hedá báyéki wây-á t'owa-á wá', indá di'ăă Jerusalem bú'dí, hedá wíyá wáygedá Judea nantaa búgedí, hedá i' mâap'oe p'o' k'áygéwin bú' Tyre-á Sidon-dá tsowadá wá' di'ăă. ¹⁸ Nă'in t'owa-á di'ăă Jesus ônt'ôeyaanídi hedá inbí hay ovâyjáa'amídi. Hedá in yă'dăapí'in p'oewaahăădi ovâyt'ôephadekando'in wá' di'ăădi dihehkháapóe. ¹⁹ T'ăhki in t'owa dívíkhăăde' óetăăgé-ídi, gá wí pínán ûnpee'i'di dihaywówa'dân.

Jesus-di in t'owa ovâytu'an to'wên dimuu dâyhíhchanmă've-í'indá hedá híwóhpí dínpuuwí'indá

²⁰ Jesus ibéedí iví khăge'nin imúndedi ovâytu'an, "Un sehkanăwó íwówáji'in híhchan bînmă've-í, gá Jôesi Tádáví t'owa ímuudân. ²¹ Un năă bînhăphadende'in híhchan bînmă've-í, gá íshupúuwídân. Un năă íséeji'in híhchan bînmă've-í, gá híhchandi úvíp'ăhkaa-íđân. ²² Naa t'ăhki t'owagi' o'aypuyă'i' omuudi t'owadi wovâyt'aydă hedá wovâyjoegimăadă hedá t'ămăge unbí'gedí dívíhí'măadă hedá t'aywóhkannin ímuu gin wovâyttumăadă, híhchan bînmă've-í. ²³ Gin waagi ûnpóedă íhíhchăă-í hedá úvíhíhchanchăănú-í, gá in t'owadi han wovây'andibo Jôesi Tádáđí báyéki híwó'di hăăwí oe makówa wovâymăâníđân. Wí'ún'ôede-ípi nă'in t'owaví hehăăwin thehtáy pahpă'indi wá' in Jôesi Tádáví tukhe'min hanbá ovây'an.

* **6:14-16** In Zealot t'owa-á Israel nangegi' dívíhânbo' in Rome-'in ovâykhehpeeyé-ídi

24 “Hewänbo un nää ikodit'owamuu'in t'ôephade únpúuwí, gá undá unbí híwó'di thaa ho únphadedân. 25 Un nää íshu'muu'in t'ôephade únpúuwí, gá undá íhaapúuwídan. Un nää íp'âaji'in t'ôephade únpúuwí, gá undá íbo'aapúuwídan hedá íséeyêení. 26 T'âhkí t'owa unbí'gedi híwó dívíhí'máadá t'ôephade únpúuwí. Háadí? Gá ná'in t'owaví hehâäwin thehtáy pahpá'in híwó'báho dívíhée'andân in hójo'inbí'gedi ditú'in Jôesi Táadáví tukhe'min dimuu'in.”

Jesus-di ovâytu'an dínkhây'ä' inbí hânmin ovâysígi-l'in

27 “Hewänbo un naa dînt'ôeyande'in naadi wâytumáa, unbí hânmin bînsígi-í, hedá in wovây'tay'indá híwó'dá bîn'amí. 28 Jôesi Táadá bîndaa'amí wí hâäwí híwó'di ovây'amí'in in to'wên híwóhpi' únpúuwí'in dida'in, hedá in to'wên unbí'gedi wovâyjânâkíhée'o'ingí' ovâyjûusu'amí. 29 Wí to'wídí wéhángedí wovâyts'emaphávedí, oe wéhángedí wá' bînts'emaphavemääní. Wí to'wídí unbí k'éwé'in to wovâykê'dí, unbí to wá' wovâykáyjídí wívínkhâa'amípí. 30 Wí to'wídí wí hâäwí wovâydaa'andi bînmääní, hedí wí to'wídí wí hâäwí únmuu'i wovâykê'dá, wíyá wívíndaa'amípí. 31 Háa t'owadi un wovây'amí'in ída' waagibá, hanbá bîn'amí.

32 “In to'wên wovâysígi'indá'mân bînsígidá, ti t'owa unbí'gedi ditúuní híwó úví'o'in? Hedân joe. In t'aywóhkannindi wänbo wá' ovâysígi to'wên in ovâysígi'in. 33 Hedí in to'wên híwó wovây'o'ingí'dá'mân híwó bîn'odá, ti t'owa unbí'gedi ditúuní híwó úví'o'in? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá' híwó ovây'o' in to'wên híwó in ovây'o'in. 34 Hedí in to'wên wovâywáywá'âa-l'indá'mân bînchá'piyémadá, ti híwó úví'o gin t'owa ditúuní? Hedân joe. T'aywóhkannin wänbo wá' wây-á t'aywóhkannin dâychá'piyéma', dínhanginnândáho háyú dívípiyémagi ihaybá ovâywáywá'âa-l'in. 35 Ginnân úví'amí: Uví hânmin bînsígi-í, hedá híwó'dá bîn'amí. Bînpiyémääní hâäwí, hedí i'gedi wí'úví'ánshaa'amípí háa wíyá bínhóení háa joe. Gin waagi úví'andi, wíyá shánkí híwó bínhóení, hedí ta'gendi i' shánkí kw'áye na'ándiví ây ímuu gin t'owa ovâykeeyamí. I'dá in to'wên dikú'daapoe'o'pí'in wänbo' in dit'aywó't'ôe'in wänbo-á híwó ovây'o'. 36 Únkhây'ä' t'owaví'piye ísehkanäpúuwí'in, uví Táadá Jôesi uví'piye nasehkanäpoe'o waagibá.”

Jesus-di ovâytu'an wây-á t'owa wí'ovây'taywó'dichänu'be-ípi

37 “Ihaydá' t'owa wívínt'aywó'dichänu'be-ípi, hedânho un wíwovây'taywó'dichänu'ípidí. Ihaydá' wí'ítú'be-ípi to'wên dimuu'in ovây'tuhchánu'í'in, hedânho wíwovây'tuhchánu'ípi. Wây-á t'owa bîn'owóejé-í hedânho wovây'owóejé-í. 38 In t'owa hâäwí bînmääní, hedânho Jôesi Táadí un wá' wovây'määní. Unbí t'ún wovây'p'íde waagibá únpúuwí, hedáhá' in t'ún wovây't'ä't'ä'nandá wovâywádá'amí shánkí báyéki únsadee-í, p'éedí ch'á'kí únsadee-í. Wây-á to'wêngí' bîntaajo waagibáho wovâytaayamí.”

39 Jesus-di ná'i háhkangí' hí' wá' ovâytu'an: “Wí tsí't'aa'i-á wúnkodipí wíyá tsí't'aa'i' óepahúuwídí. Gin i'andá wí'gíndíbo kwi'ónú dake't'áanípí'an. 40 Wí to'wí naháhpoe'o'i-á iví háhkandiví shánkí wínaháhpí, hewänbo ho naháhpoe ihaydá iví háhkandi waagi'ba namúuní.

41 “Heháadan i' phétä wíyá to'wíwí tsée ûnto'ondi bînmúnde', hedí in phé unbí tsée ûnto'onnindá wívín'áyíngi'ohpí? 42 Wí'únkodipí bîntu'âamídí, 'Ókâ' k'ema, há'i phétä uví tsí'dí wínwhahkáyjí, gá wên phé uví tsí' úto'ondi híwó wí'únkeet'óepídan. Undá paa úvíjánúmáa'in waaginbá ímuu. Páadé há'in phé unbí tsí'dí bínwhahke' hedânho híwó únkeet'ôení wíyá to'wíwí tsí'dí há'in phétä bínwhahkáyjídí.”

I' bay napa'i wên bay tay iwe

43 “Wên bay tay híwó’nin deedi híwóhpî’ bay wínapa’pí, hedi wên bay tay híwóhpî’in namuu’in deedi bay híwó’di namuu’i wínapa’pí. 44 Úhanginná háawin wên tay namuu’in i’ háäwí napayedee iwedi. Figs-á phé’yävi nawäämuu iwedi wí’óetháy’épí, hedá úuva-á wên tsígu iwedi wí’óetháy’épí. 45 Hedi hanbá wí to’wí híwó’di namuu’i-á híwó i’o’, gá iví pí’nä khó’jé báyékí híwó’di imáadân, hedi wí to’wí híwóhpî’ namuu’i-á híwóhpî’ i’o’, iví pí’nä khó’jé-á híwóhpî’ imáadí. T’ähkí t’owa háa inbí pí’nä khó’jé dâymáa waagibá dívíhée’o’.”

Wáy wên in Jesus-ví hí’ dit’oe’in nä’i hí’ dâysíqí’amí, wây-á wëndá joe

46 “Heháadan undi naa ihayda’ díkháyǎ’de ‘Nanbí tsondi p’ó’dédí’ gin, hewänbo háa naadi wáytu’an waa wí’úví’ohpí? 47 To’wên naví’piye di’äädi naví hí’ dit’oedi dîn’a’gindodá naadi wáythayyamí háawin dimuu’in. 48 Indá wí sen wí tewhá ik’û’i waaginbá dimuu, iví tepúgí’ báyékí iphoyää hedá k’uudá itepútógi. Hedi nap’ohsôe ihaydi i’ p’oedi i’ tewhá óenán, hewänbo i’ sen híwó ik’û’ího i’ tewhá wí’óe’a’yä’nanpí. 49 Hewänbo in to’wên naví hí’ dit’oedi dîn’a’gindopí’indá wí sen itewhák’û’di tepúpídíbo waaginbá dimuu, hedi i’ p’o’k’ay nap’ohsôe ihaydi i’ p’oedi iví tewhá hânho ônnándí wesebo t’ähkího ônp’onayu.”

7

Jesus-di wí Rome-wi sundadoví t’ôe’i ônehkháa’an

1 Nă’i t’ähkí Jesus-di in t’owa ûnt’ôeyanji’in ovâyhí’bowa ihaydiho iwáygedí oe Capernaum bú’aypiye namää. 2 Iwe wí sundado p’ó’dédí’ naji’, i-á wí t’ôe’i ûn’ân hânho ida’i’, hedi nă’i t’ôe’i-á nahaydi chuwa k’áygé nak’óe. 3 I’ sundado p’ó’dédí’ Jesus-ví’gedi nat’oe ihaydi wên Hudíyo tsonnin ovâysan Jesus óedaa’amídí na’ää-ídi iví t’ôe’i’ óehkháamäänídi. 4 Jesus naji’ iwe dipówá ihaydi pín ta’gedi óekhäge’daa’an. Óetu’an, “Nă’i sundado p’ó’dédí’-á ihay híwó’di namuu nă’i i’gí’ mân’amídí, 5 gá i’dá t’ähkí nanbí t’owa dînsígídan, hedá nanbí bú’wi méesate’ay dînkû’.”

6 Hediho Jesus indádí namää. Owáy i’ sundadoví tewhá tsowa wáy dipowamân dihayhää i’di iví’wedi wên k’ema’in ovâysan Jesus óejay-ídi, hedi indi Jesus óetu’an, “Nanbí Sedó, wíyá áyíngi wí’úyêenípí, naa ihay híwó’di wó’muupí naví k’aygi unts’úunídi, 7 hedá wá’ ochanpóe naa ihay híwó’di wó’muupí’in uví’piye wänbo omú-ídi. Naví t’ôe’i dînehkháapúuwí gin untúdi, nahekháapúuwí-ákun. 8 Nă’indá naa dînhanginná, gá naa wá’ háäwí díjôndi dó’a’gindodân, hedi naadi wây-á sundado dovâytsónmáa, hedi dâya’a’gindo’. Wí sundado ‘Ópûn’ gin dótú’andi, i-á namää’ä, hedi wíyá wêe ‘Ókă’ve’ gin dótú’andá, i-á na’ää’ä. Naví pant’ôe’i ‘Ha’wâa ó’an’ gin dótú’andi, háa otú waa i’o’.” 9 Jesus óeháa’an nă’in nat’oedi, hedi ibéedí in t’owa ûnwóe’ä’in ovâytu’an, “Nă’in wáytu’amí, hânhay wänbo wí to’wí báyékí wäyü nă’i sen waagi imáa’i wídóshaapí, Israel iwe’in wänbo-á joe.” 10 Hedi i’ sundado p’ó’dédí’ví tewhá iwepiye in iví k’aygi’in di’ää’in diwáymää, hedi i’ t’ôe’i nawówadi óeshaa.

Jesus-di wí e’nú óewáywówápaa

11 Wí háyú thaá naphade ihaydi Jesus wí bú’ay Nain gin dâytü’o’ iwepiye namää. Iví khäge’nindá hedá wây-á báyékí t’owa-á i-ádíba dimää. 12 Ee bú’ tehpaá phódi tsowa dimân dihayhää wí e’nú nachuu’i’ óekhähkugihon. I’ e’nú nachuu’i-á wí kweeví wêeda’ ay ûn’ändí’ ûnmuu, hedi i’ kweeví sedó wá’ ho ûnchuu. Báyékí i’ bú’in t’owa i’ jíyá-ádi diji’. 13 Nanbí Sedó Jesus-di i’ kwee óemû’ ihaydi iví’piye nasehkanápóe, hedi óetu’an, “Wívisíhtää-ípi.”

14 Hedi ihádidi i' peníphébay itäge, hedi in dâyhonnin dívíwóyí', hedi Jesus natú, "E'nú, óshaa." 15 Hedi i' nachuu'i' idaygisógedi ûnhí'paa, hedi Jesus-di i' jiyá óetu'an, "Nää uví e'nú ú'ân." 16 T'ähkídibo dikhunwôeda'poe, hedi Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáa. Ditú, "Wí Jôesi Tádávi tukhe'bi hay'i na'ää na'indádí nachanídí, Jôesi Tádá-á na'ää iví t'owa ikhäge'namídí." 17 In Hudíyoví nange t'ähkí hedá i' nange búu k'uwakí nakw'ó'di-á in t'owa háa Jesus i'annin dit'oe.

John i' p'ó'p'oekandi'di Jesus óetsika'yan to'wí namuu'in

18 John i' p'ó'p'oekandiví khäge'nindi John óetu'an ná'i hääwí t'ähkí napoe i'gedi. 19 Hedi John-di wíje iví khäge'nin ovântuhkánnan, hedi Nanbí Sedó Jesus-ví'piye ovânsan óetu'amídí, "Hän'oe ditú' wí to'wí Jôesi Tádádí dînsankhâymáa'in. Ti û-ân i' unmuu, háa wíyá to'wí âynuuwá-í?" 20 Jesus naji' iwe dapówa ihaydi óetu'an, "John i' p'ó'p'oekandi'di na'in dîsan uví'piye wên háawên wítsika'yamídí," hedáhá' John-bí tsika óetsika'yan. 21 Dapówa ihayháädibá Jesus-di in t'owa t'ämäge dihay'in hehkháa ovâymá', hedá yá'dâapí'in p'oweahâa-á in ovâymá'inbí'wedi ovâykhepiyende', hedá ditsi't'aamuu'indá inbí keetandá ovâymá'. 22 Hediho Jesus-di ovântu'an, "Jaho báwáypûn hedi John dântu'âamí háa dânmû' hedá dat'oe waagibá. In tsí't'aa'in inbí keetan dâwáyhónde', in ditsi'dee'ipí'indá ditsi'dee, in diphéetaymuu'indá diwówa', di'ojet'aamuu'indá dit'oe'o, in dichuu'indá diwáywówapoe'o, hedá Jôesi Tádávi híwó'di tundá in sehkanäwó diwówáji'in ovâyt'ôe'o'. 23 I' to'wí iví wâyü navi'piye' wí'ûnhánde'pí'-á híhchan imá've-í."

Jesus híwó ihée'o' John i' p'ó'p'oekandiví'gedi

24 In John-bí'wedi da'ää'in dawáymáa ihaydi Jesus-di in báyéki t'owa i-ádi diji'in ovâytsika'yan, "Ahkónupiye John ít'oe-ídi imáa ihaydi, hää-an í'ân bînmúni'in? Ti wí to'wí wên poesú waagibá waadi óephedemáa'í?" 25 Hedi hangí' wí'imääpídí, hää-an handi bînmúunídí imáa? Ti wí to'wí kodit'owa waagi na'aamuu'í? Ti wí'ûnhanginnáhpí'an iowápoe'o, hedá Jôesi Tádán sa'wó'gí díví'awende'indá hedá hääwí t'ähkí dâymáa'indá tsonninbí tewhá he'endi eeje dithaa. 26 Hedi wí to'wí gi'bí' ípüwämääpídí hää-an handi ípüwämää? Ti wí Jôesi Tádávi tukhe'bi gáhân? Naadi wâyü'âamí John-dá wí Jôesi Tádávi tukhe'bi namuu-ákun, hewänbo shánkí wänbo namuu. 27 John-nânkun namuu i' t'ôekhuwa'i Jôesi Tádávi ta'nin diwe iví'gedi nata'muu'í'. Jôesi Tádádí i' to'wí óesogekhâymáa'í' t'owa ovây'aywoenídí óehí'máadi óetu'an,

Ót'ôeyan, naadi wí navi' t'ôekhuwa'i' uví páadé wînsankhâymáa.

I'dân in p'ôe wônkhây'amí unpówápídibo'."

28 Hedáhá' Jesus natú, "Naadi wâyü'máa, to'wí wänbo nää oepáa k'aydi nää puwahay na'aypüyá'i John-bí shánkí kw'áye wínamuupí. Hewänbo nää phaapiyedi in to'wên Jôesi Tádávi tun t'owa ovâyt'ôe'o'indáho John-bí shánkí kw'áye dimuu, tobá kw'áye dimuupí'in waagin dimuu.

29 "Hedi in tax phahsannindádí hedá wây-á báyéki t'owa-ádi John ônt'ôeyan, hedi John-di ovâyp'ó'p'oe'an. Gin díví'andá dâykeeyan dívíwâyunde'in Jôesi Tádá-á híwó i'o'in. 30 Hewänbo in Pharisees-á hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá wídihíjepí John-di ovâyp'ó'p'oe'amídí, hediho gindidi dâykeeyan dâyjoegi'annin háa Jôesi Tádá nada' waa ingí' ovây'amí'in.

31 "Hânnan otúuní ná'in nää diwówáji'in t'owaví'gedi? Háawin t'owa-an dimuu? Hää waagi'innan dimuu? 32 Gá áyyää dimuu búu pingé dikw'ó'nin waagi'innân dimuu, wáy wêndi in wé'gen ovâyüwínúndedi, 'Wâykhóhtsaakha'púwhää'andi wí'úvíjádéndepí, hedá wâypeníkha'wandá wí'úvísíhtäädépí.' 33 Ginnân otunda': John i' p'ó'p'oekandi napówa ihaydi

ihäädä'an hedá wí'iméenasuwäpí, hediho un ítú, 'Wí yä'däapí' p'oewaahâädi óemáa.' ³⁴ Hewänbo naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' wé'gen t'owa-ádi dáyhúujo hedá dósuwände', hediho ítú, 'Binmú'dí, i-á nahä't'aa, hedá suwäto'i-ân namuu, hedá hä'in tax phahsannindádi in wé'gen t'aywóhkannindádi inbí k'ema dínmuu.' ³⁵ Hebo tobá gin ítú' wänbo', in to'wên Jôesi Tádádi hangintan ovâymgí'indá ditú', 'Ta'gendi Jôesi Tádá báyéki ihangintanmáa'."

Wí kwee t'aywóhkandi namuu'i Jesus-ví ân deedi ikä'p'oe'äyü

³⁶ Wí Pharisee Simon gin nakhäwä'i'di Jesus óehúutu'an, hediho i' Pharisee-ví tewhá iwepiye namäädi ihúúsóge. ³⁷ Ee bú'ba wí kwee t'aywóhkandi namuu'i nathaa. Nă'i kwee-á Jesus i' Pharisee-ví'we ihúujo'in ûhanginpóe ihaydi iwepiye namää. Wên ts'ä'in p'onbay'ay sa'wó nasundi kä'p'oe ûnku'unnin i-ádi iho'. ³⁸ Jesus-ví ân nú' idége'disóge, hedi isihäädä'. Iví tsí'p'oe Jesus-ví ân deedi ûnjemuđi iví whändi ônt'awe, hedi óe'ân'p'ohtsä', hedi i' kä'p'oe sa'wó nasundiđá ân deeda ôn'ewedáhá' óe'äyü. ³⁹ I' Pharisee Jesus óehúutu'andi' nă'i imû' ihaydi i'ânshaamáa, "Nă'i sen ta'gendi Jôesi Tádávi tukhe'bi namuudáho', ûhanginnáaníwän nă'i kwee óetägende'iví'gedi to'wí hedá háawi namuu'in, i-á t'aywóhkandi namuudi."

⁴⁰ Jesus-di Simon óetu'an, "Naa ü-ádi ohí'da'." Simon-di Jesus óetu'an, "Hedáho háhkandi', hää-an naa dítu'amí'in unda'?" ⁴¹ Jesus-di ginnân óetu'an: "Wíje senä' wí chä' píyépä'i sen dachä'phaamuu. I' wêe p'ánän tágintä (500) kwä'k'u ts'ä'i naphaamuu, hedi i' wêe-á p'ánäntä-á (50). ⁴² Hewänbo wíđänkodipí dänwä'äa-ídi, hediho wí'gíndi i' daphaamuu'i'di ovân'owójé. Wé'idan in wíje senä' diwedi shánki óesígi? Hân ü-á un'ánde'?" ⁴³ Simon-di Jesus óetu'an, "Gá i' shánki báyéki ôn'owójé'i'dân shánki óesígi, gin naa o'ánde'." "Ta'ge untú" gin Jesus-di óetu'an. ⁴⁴ Hedi Jesus ibeédi i' kwee óemúnde', hedi Simon óetu'an, "Ti nă'i kwee nâamúnde'? Naa uví k'aygi ots'ûndi ü'dá wí p'oe wänbo wíđímägipí naa dáy'ân'owêedi-ídi, hewänbo i'dá iví tsí'p'oedi dí'ân'p'oe'an, hedá iví whändá dí'p'oepídi. ⁴⁵ Ü'dá wíđíp'ohtsääpí uví k'aygi dísigí'amídi, hewänbo i'dá ots'ûn waagibo dí'ân'p'ohtsädi wí'iwóyí'pí. ⁴⁶ Ü'dá wíđíp'óhkä'anpí dínkeeyamídi uví k'aygi díhéegí'annin, hewänbo i'dá hä'i kä'p'oe sa'wó nasundi' naví ân deedi dí'äyü. ⁴⁷ Hediho wítu'âamí, nă'i kwee-á iví báyéki sígi ûnmuudi ikeejo' báyéki t'aywó'di ûn'owó'jennin, hewänbo wí to'wí na'ándedi hínchäädä' ûn'owó'jennin, i-á hínchäädä' sígi imáa." ⁴⁸ Hedáhá' Jesus-di i' kwee óetu'an, "Uví t'aywó'di-á ú'owó'jen." ⁴⁹ Wây-á i-ádi dívíhúujo'in díví'ânshaamáa, "Háawi sennan nă'i namuu? Natú' t'aywó'di i'owójénde wá'." ⁵⁰ Hewänbo Jesus-di i' kwee óetu'an, "Uví wäyü úmuudiho wôn'owójé. Ánshaaginpidíbo' ópûn."

8

Wên kwiya'di Jesus óeyuuhon

¹ Iwedi wí hâyü thaa iwe Jesus báyéki bú'ây eejepiye namää, hedi i' híwó'di tun ovây't'ôekanhon háa Jôesi Tádá nakhâymuu waa t'owa ovâysígíhónídi. Iví tã'di wíje (12) khäge'nin wá' i-ádi'ba diji'. ²⁻³ Wên kwiya' wá' Jesus-ádi diji', indá Mary-á, Joanna-á hedá Susanna-á dimuu. Nă'in kwiya' dihaywän hedá yä'däapí'in p'oewaahâädá óemáawän, hewänbo Jesus-di hehkháa ovâymgí. Mary-á t'owadi óekháyä'de' "Magdala bú'wi kwee" gin, hedá Jesus-di tsédi diji'in yä'däapí'in p'oewaahâä iví'wedi ônkhehpiye. Joanna-ví sedó Chuza-á i' nanagewi tsondi Herod-ví k'aygi iwe ihääwí'áyí'do'. Wây-á báyéki kwiya'

wá' Jesus-ádí iví khäge'nindá dí dimän, hedí i' hääwí ná'in kwiýä' dínkw'ó'dí Jesus-á iví khäge'nindá diyämu.

Jesus-di wên háhkangí'in ó'gedí ko'ji i'gedí in t'owa ovâytu'an

⁴ T'owa báyéki bú'ây eejedi Jesus-ví'piye dimää, hedí báyéki dit'owawé'gepóe ihaydi Jesus-di ná'in háhkangí'in ó'gedí ovâytu'an: ⁵ “Wí ko'jikwo'i namää iví ko'ji wóégé, hedí ee nava i'ge iko'jiwáde. Wáy wí ko'ji in p'ôe'ay nava pínu nak'ôe i'ge najemu, hedí t'owa diphademändi i' ko'ji kw'áayé díví'ahsaa, hedí tsidé dívíshunwávedí i' ko'ji dâyk'oe. ⁶ Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, hedí natsijópúpóe wänbo wína'omúnáhpídí nat'aa. ⁷ Wíyá ko'ji-á wää'i phé'yävi jâa-á najemu, hedí i' phé'yävi nasôedi óe'ánhógi. ⁸ Hewänbo wíyá ko'ji-á híwó'di nan deedá najemu, hedí tágintä (100) má'kw'anukí shánkí napaa.” Gin Jesus-di ovâytu'an hedáhá' kay'indi natú, “To'wên naví hí' dit'oe'indá híwó dívít'ôeyaaní'in dínkhây'ä’.”

⁹ Jesus-ví khäge'nindi óetsika'yan hân ná'in ó'gedí natunda'in. ¹⁰ Hedí Jesus-di ovâytu'an, “Jôesi Táđáđí wovâymägi íka'póewídí hádídí i'di náä t'owa ovâysíghónde' i'gedí, hewänbo in wé'gendá dovâyhá'odí ó'gedída' dovâytumää, hedânho wídika'póewípídí. Jôesi Táđáví ta'nin diwe ginnân inbí'gedí nata'muu:

Tobáháa dâymünde wänbo wídínkeepoe'opí,
hedá dit'oe'o wänbo wídika'póya'pí.

Jesus-di i' ko'ji i'gedí ovâythayyan

¹¹ “Nä'i hí' i' ko'ji i'gedí ginnân natunda': I' ko'ji-á Jôesi Táđáví tun waagi'ba namuu. ¹² Wáy wên t'owa i' nan nava pínu nap'ôe'aymân ni'ge nakâymuu'i waaginbá dimuu. Jôesi Táđáví tun dit'oe, hewänbo Penísendi na'äädí i' tun inbí pí'nä khó'jéđí ovâywhahónde', hedího wídívíwâyundepídí há'to ovây'aywoení. ¹³ Wây-á t'owa-á i' nan nak'uuná'di waaginbá-á dimuu. Jôesi Táđáví tun dit'oedi híhchandi dâysígi'o', hewänbo wídípúumuupí waagibá dimuu. Hây tähkída' dívíwâyunde', hewänbo ovâytaýinde' ihaydá wíyá wídívíwâyundepí. ¹⁴ Wây-á t'owa-á i' wää'i phé'yävi nasaa'i nan iwáygé wí ko'ji najemu'i waagi'ba-á dimuu. Jôesi Táđáví tun dit'oe, hewänbo báyéki hääwí náä oepáa k'aydiwídi ovây'âyíngimä', dikodit'owamúuní'indá dida', hedá háa dihíhchanpúuwí i'gedída' díví'ánshaa'o'. Hedânho hanbá dínpo'e'o i' ko'ji óe'ánhógi'i waagibá, inbí'wedí hääbo wínapayedee'ipí waagibá napoe'o. ¹⁵ Hewänbo wây-á t'owa-á i' híwó'di nan iwáygé wí ko'ji najemu'i waagi'ba-á dimuu. Jôesi Táđáví tun dit'oedi pín ta'gedí inbí pí'nä khó'jé dâyhónde', hedá híwó'nin ánskaa'in dimuudi wídâyjoe'opí, hedí dívíyää'odíbo híwó'di hääwí díví'o'.”

Jesus-di wên phakó i'gedí ovâytu'an

¹⁶ “To'wí wänbo wên phakó iko'ankídí wí sã'wédí wí'ikaajopí háa whohte pho' wí'itoe'opí. Hewänbo wên phakóbay iwân ikée'i, hedânho to'wí íve nats'undi i' ko' imúunídí. ¹⁷ Hedí hanbá hääwí t'ähkí náä nakaa-muu'i-áho owáy häädíbo nakeepúuwí, hedá hääwí náä naka'powamuupí'-áho owáy häädíbo nathaypúuwí naka'powapúuwídí. ¹⁸ Hedânho áyíngídi naví hí' dín'tôeyanbe. To'wí it'ôeyandedí naví hí' dínka'póya'di-á shánkí wänbo óeka'powamääni. Hewänbo to'wí naka'póya'pí'-á, tobá naka'póya' gin na'ánde wänbo', i hýyää ho naka'pówa'i' ônkaayamí” gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-ví jýá-á tí'úuwindá únpowá

¹⁹ Jesus-ví jýá-ádí iví tí'úuwindáđí ee Jesus na'än diwepiye dimää, hewänbo báyéki dit'owajídi wídínkodípí iví tsowa dívíhâadi-ídí. ²⁰ To'wídí Jesus

óetu'an, "Uví jýá-áđí uví tí'úuwindáđí oe já'wé diwin hedi wóemúuní'in dida'." ²¹ Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "In to'wên Jôesi Táđáví tun dâyt'ôeyandedi dâý'a'gindo'innânho navi jýá-á navi tí'úuwindá dînmuu."

Jesus i' waa hânda' i'an

²² Wí thaa Jesus-áđí iví khäge'nindáđí wí kophé iwe dívítógi, hedi Jesus-di ovâytu'an, "Jaho oe p'oe kwí' p'ânäpiye gimú-í." Hediho iwepiye dimää. ²³ Wa' p'oe iwéngé dimän dihayhää Jesus najókhá. Ihaydibá wí waa hânho kay'i' i' p'oe kwíngé napówá, hedi hânho nap'oet'úkhúpoe'odi inbí kophé dín'ohkuudee hedi ovây'ugekhây'an. ²⁴ Jesus nak'oe iwepiye dimääđi óejóhsan, hedi óetu'an, "Nanbí tsondi', díp'ot'akhanukhây'o'." Hedi Jesus ishaadi kay'indi i' waa-á i he'endi p'oet'úkhú-á ovânhée'an, hedi i' waa nawóyí'dee, i' p'oe-á nahángípoe. ²⁵ Ihaydá iví khäge'nin itu'an, "Heháadan wâyupí'in ímuu?" In khäge'nindá dikhunwôeda'dá ovâyháa'an, hedi dívítumáa, "Háawi sennan ná'i namuu? Waa-á p'oe-á wânbo ijôndi óe'a'gindo'."

Jesus-di báyéki yä'dâapí'in p'oe waa hânda wí senbí'wedi ovâykhehiye

²⁶ Oe p'oe kwí' p'ânä ee Gerasene-bí nange dipówá, owáy hánä p'oe kwí' p'ânäđá Galilee-á naná. ²⁷ Jesus owáy nange wáypiye i' kophé iwedi nawá' dihaydi, wí sen i' bú'wi namuu'i na'ää óejay-íđí. Ná'i sendá yä'dâapí'in p'oe waa hânda óemáa, hedá báyéki paayo aapíđíbo' ijíyende', hedi tewhá ee wínathaapi, hewânbo t'owápho eejân nathaa, dâypeníkhá'kw'óe'ó iwe. ²⁸⁻²⁹ I' yä'dâapí' p'oe waa hânda i' sen háyânbo óekaygi'an i'amíđí háa i' yä'dâapí' p'oe waa hânda nada' waagi, hedi tobáháa t'owadi i' sen wí pan waagibá kadénadi óemanwhi'o hedá óekwák'ukhúwhi'o wânbo', ihaydá' iwhi'ts'á'di nama'p'ânđe', hedá i' yä'dâapí' p'oe waa hânda oe ahkónupiye óeshavekando'. Jesus-di i' yä'dâapí' p'oe waa hânda óejôn i' senbí'wedi napee-íđí, hedi i' sendi Jesus óemú'di iví páadépiye idége'disóge hedi ituwínú, "Heháadan u'di ánpí wíđí'ohpí Jesus, u Jôesi Táđá i' shánki kw'áye na'ándiví ay unmuu'i"? Naadi kay'indi wída'máa, wíđít'ôephadekannamípi." ³⁰ Jesus-di óetsika'yan, "Hân unkháwä?" Hedi natú, "Gá 'Báyéki' gân." Gin natú gá báyéki yä'dâapí'in p'oe waa hânda óemáadan. ³¹ In yä'dâapí'in p'oe waa hânda Jesus kay'indi óedaa'an oe péyégepiye wí'ovâysaanípi. ³² Iwe tsowa wáy okú wáhkí báyéki pehtsude dihuuji'. In yä'dâapí'in p'oe waa hânda Jesus kay'indi óedaa'an ovây mááníđí in pehtsudeví tú' eeeje dívítôeníđí, hediho ovây mági. ³³ In yä'dâapí'in p'oe waa hânda i' senbí'wedi dipeedi in pehtsudeví'ye dívítógi, hedi in báyéki pehtsude i' okú wáhkí oe áagépiye díví'ääwáve, hedi i' p'oe kwí' diwe diwândi díví'ot'ahánú.

³⁴ In pehtsude áyí'nin háa napóe'in dâymú'di dijân, hedi iwáy bú' hedá bú'đí já'wé-á i'gedi dâyt'ôeho', ³⁵ hediho in t'owa dimää dâymúuníđí. Oe Jesus na'ân diwe dipówá ihaydá i' sen iví'wedi in yä'dâapí'in p'oe waa hânda ovâykhehiye'i Jesus-ví ân nú' na'ándi dâyshaa. Náa-á na'aamuu hedá iví hangintandá imáa. Óemú' ihaydi dikhunwôeda'poe. ³⁶ Hedi in t'owa háa napóe'in dâymú'indi in wé'gen dipówá'in ovâytu'an háđíđí i' sen ônehkháa'annin. ³⁷ Hedi in Gerasene-win t'owa hedá in tsowa dithaa'indá dikhunwôeda'di Jesus óedaa'an inbí nangedi ijâatää-íđí. Hediho i' kophé iwe itógi p'o' p'ânäpiye nawáymú-íđí. ³⁸ I' sen in yä'dâapí'in p'oe waa hânda iví'wedi ônjâa'andi'di Jesus pín ta'gedi óedaa'an, "Naa u-áđí dípunmää." Hewânbo Jesus-di óepunjôndi óetu'an, ³⁹ "Uví'piye ópûn, t'ähki háa Jôesi Táđáđí ugí' wôn'annin ovây't'ôe'amí." Hediho namäädi to'wên t'ähki ee bú' ovâytu'an háa Jesus-di igí' ôn'annin.

Jesus-di wí kwee ûn'ûnp'oepee'i' ònehkháa'an, hedá wí a'yú nachuu'i-á óewówápaa

⁴⁰ Jesus oe p'oekwí' p'ânädi nawáy'ää, hedi napówá ihaydi báyéki t'owa óetsíkha'máa'indi óesígíê'. ⁴¹ Wí sen Jairus gin nakháwá'i na'ää, i-á in Hudíyoví méesate'aywi p'ó'dédí' namuu, hedi Jesus-ví páadépiye idége'disógedi pín ta'gedi Jesus óedaa'an iví tewhá ipiye namú-ídí. ⁴² Iví wêe a'yú ûn'ândi' ûnchuwamää'ä. I' a'yú-á maði tã'di wíje (12) paayo'i namuu.

Jesus i' tádá-ádi namäadi in t'owa iví nú' dívít'ä't'ä'bóedímáa. ⁴³ Wí kwee wá' ûnwóemän, i-á nap'óehaydi tã'di wíje (12) paayo iví ûnp'oe wí'ûnwóyí'dee'ipí, hedi to'wí wänbo wí'ûnkodipí ònehkháa'amídi. ⁴⁴ Nã'i kwee-á Jesus-ví tí'ûuphá'gedi na'äädi iví k'éwé'in to' k'áygédi òntäge, hedi wesebo iví ûnp'oe ûnwóyí'dee. ⁴⁵ Jesus natsikapóe, "To'dan naa dítäge?" Hewänbo t'ähki ditú, "Naa-á joe." Hedá Peter-dá óetu'an, "Hähkandi', báyéki t'owa dijidi nää uví nú'piye dívíkhaðimá'dí wóet'ä't'ä'chänumáa." ⁴⁶ Hewänbo Jesus natú, "To'wídhá dítäge-ákun. Naa dínhanginná hehkháa pínán navi'wedí dínpee'in." ⁴⁷ I' kwee nää ûnhanginná há'to ikaamá've-í'in, hediho nathathapóedí na'äädi Jesus-ví páadépiye idége'disóge, hedi in t'owaví páadépiyebo ithayyan háadi Jesus óetäge'in hedá háa wesebo-á na-hewówa'indá. ⁴⁸ Jesus-di óetu'an, "Navi ay, uví wäyü úmuudi unhewówa. Ánshaaginpidíbo' ópûn."

⁴⁹ Wa'di ihí'máa ihaydibo wí to'wí i' méesatewi p'ó'dédí'ví tewhá iwedi napówá hedi natú, "Jairus, uví ayúkáy ho úchuu. I' hähkandi' ánpí ó'an." ⁵⁰ Hewänbo Jesus nã'i nat'oedi Jairus óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ipí. Biwänpiwääyü-í-á nawôewa-í'in hediho nawôewa-í-ákun." ⁵¹ I tewhá ee dipówá ihaydi Peter-á John-dá James-á hedá i ayúkáyví tádá-ádi jiyá-ádi Jesus-di ovâytsudemägi, wiyá to'wí wänbo-á joe. ⁵² I' ayúkáy nachuudi t'ähkidíbo dívísíhtwínúndedá dívípíkhúmáhpúude', hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Wí'úvísíhtä-ípi. Wínachumuupí, nawänpijókhawä'k'óe-á." ⁵³ Indi ònwänpip'áhkaa, dínhanginnândi i' ayúkáy-á ho nachuu'in. ⁵⁴ Hewänbo Jesus-di iví man ònyä'di kaygi óetu'an, "Óshaa ayúkáy." ⁵⁵ I ayúkáy nawáywówápóe, hedi wesebo ishaa, hedi Jesus-di ovâytu'an, "Wí hääwí binmää ik'o'ídi." ⁵⁶ I' tádá-á i' jiyá-á hânho ovänháa'an, hewänbo Jesus-di ovänkhâk'û' to'wí wänbo wíðänhangin'ännamípi'in háa napóe'in.

9

Jesus iví tã'di wíje (12) khäge'nin isan iví t'ôe díví'amídi

¹ Jesus iví tã'di wíje (12) khäge'nin iwé'ge'andi pínán ovâymägi hedá ovâyk'û' in yä'däapí'in p'oewaa'hâ t'owavíwedí ovâykhehepeeyé-ídí, hedá inbí hay-á ovâyjáa'amídá. ² Hedáhá' ovâypunjôn in t'owa ovâytu'amídi Jôesi Tádáví'piye dívímäänídi, hedá ovâyhehkháa'amídi. ³ Ovâytu'an, "Hääwí wänbo wívinhûuwípi ímändi, wên uduphé wänbo joe, háa wí múu bínhääwíkuu-ígí', háa wí koegí', háa wí chä', háa wây-á wéhpêe to wänbo wívinhûuwípi. ⁴ Wí tewhá iwe wovâysígi'an deebo úwíwóyí'ní, wiyá wáypiye ímää píhay. ⁵ Hewänbo wáygé wíwovâysígi'anpí'we, iwedi ípeemän dihaydi unbí anto iwedi bínna'jeepêedi-í in t'owa dínhanginnáanídí híwó wídiví'anpí'in" gin Jesus-di ovâytu'an. ⁶ Hediho iví khäge'nin iwedi dímmädi i' bú'ây i'ge t'ähki dívítsi'hon. Jôesi Tádáví híwó'di tun in t'owa ovâyto'ôekanhon, hedá in dihay-muu'indá hehkháa ovâypähon.

I' tsondi Herod Jesus-ví'gedi nat'oe

⁷ Herod i' Galilee nangewi tsondi namuu'i háa napuwamännin ûnhanginpóe, hedi wí'ûnhanginnáhpí háa ná'i háäwí i'gedi i'ánskaa'ámí'in, gá wáy wên t'owa Jesus-ví'gedi ditû'dân i-á John i' p'ó'p'oekandi namuu nawáywówápóe'i',
⁸ hedá wáy-á ditû' Elijah nawáykeepóe'in, hedá wá' wáy-á ditû' wéná wí in Jôesi Táđáví hán'oe'in tukhe'min nawáywówápóe'in. ⁹ Herod natú, "Naa otsonpóe John i' p'ó'p'oekandi óek'é'ts'áa-í'in. To-angú ná'i sen namuu, iví'gedi ná'i háäwí ot'oe'o'i'?" Hediho ikháäde Jesus óemúuní'in.

Jesus-di in p'ánú maapaasôn (5,000) sená'dá in wé'gen t'owa-á ovâyhúujôn

¹⁰ Jesus-ví t'ôekhuwa'in diwáypówa ihaydi Jesus óet'ôe'an háa díví'annin t'ähkí. Hedi oe Bethsaida bú'aypiye i-ádi ovâyho' wí'bo dikwonídi.
¹¹ Hewänbo in t'owa dínhanginpóe wáypíye namää'in, hediho t'ähkídiibo ûnwóemää. I'dá t'ähkí ovâysígi'an, hedi ovâyhée'an háa Jôesi Táđá nakhâymuu waa t'owa ovâysíghóenídi i'gedi, hedá in to'wên dínhekháatáy'indá hekháa-á ovâymägi.

¹² Nakinmän dihaydi iví tã'di wíje (12) khäge'nin iví'piye ûn'äädí óetu'an, "Ná'in t'owa ovâypunjônbe i' bú'aypiye hedá nava háä tsowa nanân dee-jepiyá, wáyge dívíwho'kw'ôení'in dâynuuwã-ídi hedá dâykoegi'hóenídá, gá náäwá ahkonda' nanândân." ¹³ Hewänbo Jesus-di ovâytu'an, "Undânho bínhúujôení." Indi óetu'an, "Na'indá p'ánú pává'âyda' hedá wíje pa'âyda' bá âymáa. T'ähkí ná'in t'owagí' wíginkegi'saapi, âykoegi'kumädida'mânho'." Gin ditú gá in sená'da'dibo p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijidân. ¹⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Bintu'an in t'owa p'ánán tãgin (50's) dívíwé'ge'ámí hedá háä nangá dívíkw'ôení." ¹⁵ Hediho iví khäge'nin háa ovâytu'an waagi díví'andi t'ähkí in t'owa dívíkw'ôení gin ovâytu'an. ¹⁶ Hedi Jesus i' p'ánú pává-á hedá in wíje paa-á ihógi, hedi makówápiye ibéedi ikú'daa'andi i' pává-á hedá in paa-á iháve. Hedáhá' iví khäge'nin ovây'an in t'owa ovâyphaadé-ídi. ¹⁷ T'ähkí in t'owa dívíhúuyandi dívíshu'an, hedi in khäge'nin tã'di wíje (12) t'un p'éedi i' naphade'i koegi' dâywé'ge'an.

Peter natú to'wí Jesus ta'gendi namuu'in

¹⁸ Wí thaa Jesus wí'bo ijûuso'o'. Iví khäge'nin iwáy tsowa diji', hedi ovâytsika'yan, "To-an naa omuu gân ná'in t'owa ditû'?" ¹⁹ Indi óetu'an, "Wên ditû' John i' p'ó'p'oekandi-ân unmuu. Wáy-á wéndá ditû' Elijah-ân unmuu, hedá wa'di wáy wéndá ditû' wí Jôesi Táđáví hán'oe'i tukhe'bi nawáywówápóe'i-ân unmuu." ²⁰ Hedi ovâytsika'yan, "Hedi undá, to-á naa-á omuu gân í'ánde'?" Peter-di óetu'an, "Gá i' to'wí Jôesi Táđádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi, i-ân unmuu." ²¹ Hedi kay'indi ovâykhâak'û' wíyá to'wí wänbo wíđâyhangin'ânnamípidi to'wí namuu'in, ²² hedá wá' ovâytu'an, "Naa t'owa t'ähkígí' o'aypuyä'i ta'gendi báyéki dont'ôephadekhâymaa. In Hudíyo tsonnin hedá in owha' p'ó'dédi'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá naa díjoegikhâymaa. Díkhe'khâymaa, hewänbo iwedí poje thaa iwe owáywówápuwagí'o'."

Háa t'owa dínkhây'ä' díví'ámí'in Jesus óeyuuhúuwí'in dida'di

²³ Hedáhá' t'ähkí in t'owa ovâytu'an, "To'wên naa-ádi dikä'ääda'indá wíđínkhây'ähpí háa diwänpida' waagi díví'ámí'in, hewänbo háädi wänbo t'ähkí inbí phé'win dâyhúuwí, hedá naa-á díyuuhúuwí. * ²⁴ To'wên inbí wówátsi dâywänpí'aywoení'in didin hedá in owha' p'ó'déda'indá inbí wówátsi dipedeegi'o. Hewänbo to'wên naagi' inbí wówátsi dívímägi'in, indá inbí wówátsi dit'anpúuwí. ²⁵ Tobá wí to'wí háäwí t'ähkí náä oepáa k'aydi

* 9:23 Ná'in natunda', dikhây múuní dâyt'ôephaadé-ídi, Jesus in phé'win deedi it'ôephade waagibá.

nakw'ó'di ihógi wänbo', iví wówátsi ipedee'andi tuhchänu iwän napówádá wé'innan wän híwó ná'i hääwídi óekhâymaa? ²⁶ Naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i sa'wó'di kohthay wóegé owáy'ä'. Ná'in kohthay-á naví'-ádí naví Tádávi'-ádí in yä'dâa'in makówáwin t'ôepa'aa'inbî'-ádí gínmuu. Hedi to'wän näa naa díwôeda'in hedá naví háhkan dîn wôeda'indá, owáy naa owáy'ää ihaydi naadi wá' in dovâywôeda'í. ²⁷ Ta'gendi wây tumáa, naa tsondi omuu'in bînpuwäkhâymaa, hedi ná'in napúuwí wa'di wáy wän näwe íji'in íhánpídíbo'."

Jesus háa ûnchaa waa ûn'egópóe

²⁸ Wí jáadi naphade ihaydi, Jesus-di t'ähkí ná'i ovâytu'an diwedi, Peter-á James-á John-dá oe p'in kw'áyepeye i-ádí ovâyho' ijûusu'amídí. ²⁹ Hedi iwáygé ijûusu'o' ihaydi iví ts'ay háa ûnchaa'in piháa ûnkeepóe, hedi iví aa t'ähkí ts'ää ots'á'i' ûnpóe. ³⁰⁻³¹ Tsíkhagipí wíje senä' kohthay jáadidi dakeepóe, indá Moses-á Elijah-á damuu, hedi Jesus-ádí dánhí'máa háa Jesus oe Jerusalem nachuwagí'o i'gedi, Jôesi Tádá i'ánshaamägi waagi. ³² Peter-ádí in wé'gendadá téegindi dijókhawäkw'ó, hewänbo dijósa'wo, hedi Jesus i' kohthay jáadidi dâymû', in wíje senä' i-ádí dawinnindádí. ³³ In wíje senä' Jesus-ví'wedi dânjâakhâymaaawän, hedi Peter-di óetu'an, "Háhkandi', híwó namuu näwe giji'in. Jaho poje ókhunte'ây âykw'ôení, wêe ugî', wíyá Moses-gí'-á, hedá wíyá Elijah-gí'-á." Hewänbo i'ánshaa'anpídíbo natuhpee.

³⁴ Gín natú ihaydibo wí okhúwá napówádí ovây'ókhunnan, hedi i' okhúwádí ovây'ánhógidi dikhunwôeda'póe. ³⁵ Hedi ná'i tun okhúwá jáadidi napee: "Ná'i-ân naví ay dînmuu, i-ân dóde'man. I' bînt'ôeyaaní." ³⁶ I' tun nahán dihaydi, Jesus wí'bo naji' iví khäge'nindádí. Ná'in napóe'in iví khäge'nin inbí pí'nábo dâymáa, hedi ihaydi to'wí wänbo wídyat'ôe'anpí háa i' thaa dâymû'in, tí'úugédânho dâyangin'annan.

Jesus-di wíyá'dâapí' p'oweahhâa wí enúkáyví'wedi ônkhehpiye

³⁷ Wíyá tháwän oe p'in kw'áyedi diwáywá' dihaydi báyéki t'owa Jesus ûn'ayjaymää, ³⁸ hedi in t'owa jáagedi wí sendi kaygi óetu'an, "Háhkandi', kaygindi wída'máa un'ää-ídí naví e'nú dînmúunídí. I'da' dîn'e'nú'än. ³⁹ Ginnân ná'i ûnpoe'o: Wí yä'dâapí' p'oweahhâadi óekéndedáhá' tsíkhagipí óetuhkwínkando', hedi tú' t'ähká nathathapoe'odi sóphogedi nasó'okhópee'i, hedi óechânundedi óeteetsáwä'o' tú' t'ähkí. Háa t'ähkí wänbo ná'i yä'dâapí' p'oweahhâadi wí'óejoe'ohpí. ⁴⁰ Naadi uví khäge'nin kaygindi dovâydaa'an ná'i p'oweahhâa óekhehpeeyé-ídí, hewänbo wídkinkodipí." ⁴¹ Jesus natú, "Un nääwin t'owa-á wâyupí'in ímuu hedá pí'wän p'ôe i'ge ímán. Ti undádí háadi wänbo t'ähkí dáyyää'amí gáhân?" Hedáhá' i' tádá óetu'an, "Uví enúkáy nääpiye mänmá'." ⁴² Wa' i' e'nú na'ä' ihaydi i' yä'dâapí' p'oweahhâadi óekanu hedá óethathakannan. Jesus-di i' p'oweahhâa óet'e'yan hedi i' e'nú óehhkhäämagi, hedi i' e'núví tádá óetu'an, "Näwe uví e'nú ú'än." ⁴³ To'wän t'ähkí ná'i Jôesi Tádávi' pinnán dâymû'di ovâyháa'andi ditû', "T'ähkí Jesus ikanhondi-á wâyupíwó'di namuu."

Wa'di kin dívíhí'máadi Jesus iví khäge'nin itu'an, ⁴⁴ "Ná'in wâyutuhkankhâymaa'in híwó bít'ôeyan: Naa t'owa t'ähkígí' o'aypuyä'i' omuu'i wây-á t'owaví mangepiye díkáani." ⁴⁵ Iví khäge'nin wídkínhanginnáhpí háa ná'i tun natunda'in. Inbí'wedi wa'di in tun nakaamuu, hedânho wídkika'pówápí. Hewänbo diwôeda' óetsika'yâamídí i'gedi.

To-an i' shánkí hay'i namuu?

⁴⁶ Jesus-ví khäge'nin dívítuhkanmáa wénä wí in diwedi shánkí hay'i namuu i'gedi. ⁴⁷ Hewänbo Jesus ûnhanginná háa di'ánshaamuu'in, hediho wí ay óekê'di iví hängedi óewínú, ⁴⁸ hedi ovâytu'an, "To'wídi naa dída'di ná'i ay

óesígíkéndedi, naa wá' dísigíkénde waabá i'o'. Hedi to'wí naa dísigíkê'i'di i' to'wí naa dísandí wá' óesígíkénde'. Wí to'wí un diwedi shánkí híyää'i' ipipa'i- á ta'gendi hay'i namuu."

To'wí Jesus-ví'piye háa nachaapi'-á iví'näpiye napoe'o

⁴⁹ John-di Jesus óetu'an, "Háhkandi', toéwí sen âymû' yä'dâapí'in p'oewaahâa t'owaví'wedi ovâykhépiyendedi uví kháwä natû'di, hewänbo âykhâ'ámí'in gida', na'in diwedi'i wínamuupídí." ⁵⁰ Hewänbo Jesus natû "To'wí gi'bi wívinkhâ'ámípi. To'wí unbí'piye háa nachaapi'-á unbí'näpiye'i'ba napoe'o."

Wên Samaria-'in t'owadi Jesus wí'óesígíkê'pi

⁵¹ I' thaa tsowa napowa'ä' Jesus wíyá oe makówápiye napee-ídí, hedi kaygindi i'ánshaamägi oe Jerusalem-piye nawáymú-ídí. ⁵² Hedi wên senä' iví páadé ovâysan wáyge nachangi'o'in dâykhâ'ámídi. Wí Samaria-wi bú'ay iwe dipówá, ⁵³ hewänbo in t'owa wídida'pi óesígíkáyji'in, gá oe Jerusalem-piye na'ahchândân. ⁵⁴ Wíje iví khäge'nin James-ádi John-dádi damuu'in háa óe'an ní'gedi dat'oe, hedi óetu'an, "Nanbí Sedó, ti unda' wí phaa äntuhkánnamí makówádi nawaanídí t'ähki ná'in t'owa ovâyphaháanú-ídí?" ⁵⁵ Hewänbo Jesus inbí'piye ibéedi oväntu'an, "Ha'wâagi wíðanhée'ámípi." ⁵⁶ Iwedi wíyá bú'aypiye dimää.

Nabâapu'wan ta'gendi Jesus óeyuuhûuwídi

⁵⁷ P'óegé dimän dihaydi wí sendi Jesus óetu'an, "Wáy unmäa eeje wänbo', naa eejepiyebá u-ádi omú-í." ⁵⁸ Jesus-di óetu'an, "In dé'ây nan deedi dínphohsaa dívíthaayé-ídí, hedá in tsidé-á dínyähsaa, hewänbo naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i' omuu'i wáyge dáykaykhanwówá'ámígi' wíðinnáhpí." ⁵⁹ Jesus-di wíyá sen óetu'an, "Naa díyuumá'í." Hebo i' sendi óetu'an, "U-ádi omääpídíbo díwáypunmäa naví tádá dínchuu píhay hedânho donkhä'k'úuwídi." ⁶⁰ Jesus-di óetu'an, "In dichumuu'in waagin dimuu'indá inbí t'owa dínchuu'in ovâykhä'kw'ôení. U-áho ópûn t'owa ovâytu'ámídi Jôesi Táadáví'piye dívímääní'in." ⁶¹ Wíyá to'wídi óetu'an, "Nanbí Sedó, naa oda' u-ádi omú-í'in. Hebo u-ádi omääpídíbo dípunmäa naví k'aygi'in dovâysengitu'âámídi." ⁶² Jesus-di óetu'an, "Han bí'andáho wí'unchá'muupí Jôesi Tádagí' bit'ôe'ámídi. Wí to'wí iwhäqdedi ihayda' ti'ûupiye ibéede'i waagi'ba unmuu."

10

Jesus-di tségingtä'di wíje (72) senä' ovâysan iví t'ôe díví'ámídi

¹ Ná'i naphade ihaydi Nanbí Sedó Jesus-di wây-á tségingtä'di wíje (72) senä'dá ovâyde'man, hedá wí'jengin ovâysan iví páadé dimú-ídí, i' bú'ây eeje hedá ówînge eejá wáy namän deepiye t'ähki. ² I'di ovâytu'an, "Báyekí t'owa diji' Jôesi Tádagí' ovâywé'ge'ámídi, t'owa dâyhäwé'ge'o' waabá, hebo t'ôe'indá háyú wänbo wídijihpi. In t'owa-á Jôesi Táadáví'in ûnmuu, hediho iví'piye' úvíjûusu'ámí wây-á t'ôe'in ovâysaanídí hedânho báyekí ná'in t'owa ônwé'ge'ámídi. ³ Jaho bípûn, náa wên k'úwá'ây ímuu waagínbá naadi wâysande' in to'wên khunjó waagínbá dimuu'in diji' iwepiye. ⁴ Wívinchá'hûuwípi, wí múu bínhääwíkuu-ígí' wänbo-á joe, in í'antomuu'indá'dibo ímú-í. Wí'úvíhayjêe'ámípi háa p'óegé t'owa bínjay'in thaa t'ähki bínhée'ámídi. ⁵ Hedi wáy wí tewhá íts'ú' deewá, páadé in t'owa bínsengitu'âámídi ginnân ítúuní, 'Jôesi Táadáho wovâykhäge'namí hedânho náa tewhá íthaa'in ánsaaginpídíbo' íkwoní. ⁶ Wí to'wí háa bîntu'an waa isígí'i na'ándáho', unbí sengitun i-ádi ûnjoekandee-í, hewänbo to'wí iwe na'ándi'

haʔbi namuupídá, unbí híʔ wíʔûncháʔpúuwípi. ⁷ Iʔ tewhá eebo úvíwóyíʔní hedá indáda úvíhúuyamí, gá wí tʔeʔi-á iví wáʔáaho itʔandân. Nääwá hääwá oe-á wíyá tewhá eeje wíʔímú-ípí wovâyʔáyîngiʔamídí. ⁸ Hedí wí búʔ iwe ítsʔûndi wovâysígíʔandi, hääwí wovâysaaʔi bînkʔoʔí. ⁹ In dihayʔin iʔ búʔ ee dikwʔóʔnin bînehkhâamääni, hedí ovâytuʔâamí, ‘Nää-á Jôesi Tádádí wovâytumáa iví tʔowa ímúunídí.’ ¹⁰ Hebo wí búʔ ee ítsʔûndi wovâysígíʔanpídá, ee búʔwi pʔóegé iʔge ímú-í hedí ovâytuʔâamí, ¹¹ ‘Iʔ naʔjee unbí búʔwi nanbí anto eeje dîntsîndi wânbo ívípêedí-í wâykeeyamídí híwó wíʔúvíʔohpíʔin ídaʔpídí Jôesi Tádáví tʔowa ímúunídí.’ ¹² Naadí wâytumáa, owáy iʔ thaa Jôesi Tádádí tʔowa háa híwó háa híwóhpí dívíʔannin ovâytuʔan dihaydi, giʔbi búʔwin tʔowa shánkí dâytʔôephadekhâymaa in Sodom búʔwin tʔowavíʔwedí.”

Háa in búʔây Chorazin-dá Bethsaida-á Capernaum-dá dînpúuwíʔin

¹³ Hedí Jesus náʔin wáʔ natú, “In tʔowa iʔ búʔay Chorazin gin dâytʔoʔ iweʔin tʔôephade dînpúuwí. In tʔowa iʔ búʔay Bethsaida gin dâytʔoʔ iweʔindá wáʔ tʔôephade dînpúuwí. Pínnán tʔe-áho inbí jâa ovâyʔan, hebo inbí tʔaywóʔdi wídívíjâaʔanpí. Náʔi pínnán tʔebá in búʔ Tyre-ádí Sidon-dádí gin dâytʔoʔ eeje hânʔoe ovâyʔandáhoʔ, in Tyre-ʔindá in Sidon-ʔindá wídívíhayjêeʔamípíwân kʔoeʔi aa dívíʔaawé-ídí, hedá nûu ee-á dívíkwʔôeníwân, dâyekeeyamídí inbí tʔaywóʔdi dâyjoeʔannin. ¹⁴ Hedânho in Chorazin-windá in Bethsaida-windá shánká dâytʔôephadekhâymaa in Tyre-windá hedá Sidon-windá inbíʔwedí owáy Jôesi Tádádí tʔowa háa híwó háa híwóhpí dívíʔannin ovâykeekwʔóeʔó ihaydi. ¹⁵ Madi in tʔowa Capernaum búʔaywin diʔándeʔ oe makówápiye ovâytegekhâymaaʔin, hewânbo indá oe péyégepiyânho diwhavemân.”

¹⁶ Hedáháʔ iví khâgeʔnin ituʔan, “Toʔwên wovây tʔôeyandeʔindáho naa wáʔ dîntʔôeyande waagibá dívíʔoʔ. Hedí toʔwên un wovâyjoeʔiʔannindáho naa wáʔ díjoeʔiʔoʔ, hedí toʔwêndi naa díjoeʔiʔodá gindidi iʔ toʔwí naa dísandi wáʔ óejoeʔiʔoʔ.”

In tségíntäʔdi wíje (72) Jesus-ví tʔeʔin diwáyʔää

¹⁷ Tíʔúgédí in tségíntäʔdi wíje (72) senäʔ híhchangidi diwáyʔää, hedí ditú, “Nanbí Sedó, in yäʔdâapíʔin pʔoewaahâadi wânbo naʔin díʔaʔgin, uví khâwá wínkháyäʔdi.” ¹⁸ Jesus-di ovâytuʔan, “Naadí wáʔ dómúʔ Satan iʔ Penísendi oe makówádí tsíkhagipí nakeʔtʔândi, tsígówânú nawândi waabá. ¹⁹ Bitʔôeyan, naadí wâykʔûʔ yäʔdâapíʔin pʔoewaahâa bîntʔaanídí, wí pâyü háa wí tsʔeʔkʔâavíʔdi úvíʔahsaa waagibá, hedá shánkí kay-á wâymagi in kay iʔ Penísendi unbí hânbiʔ únmuu imáaʔivíʔwedí, hedího háʔto hääwí wânbo wovâywáʔamí. ²⁰ Hewânbo tobá in yäʔdâapíʔin pʔoewaahâadi wovâyʔaʔginnandi íhíhchan wânboʔ, únkhâyʔäʔ shánkí íhíhchaaʔiʔin unbí khâwá oe makówá úntaʔmuudi.”

²¹ Ihaydibá iʔ Yäʔdâaʔi Pʔoewaahâadi báyéki híhchan Jesus óemägi, hedí Jesus natú, “Naví Tádá, u-á oe makówá-ádí hedá nää oepáa kʔaydá shánkí untsonjiʔiʔ unmuu. Hedí náʔi hääwí naví khâgeʔnin dâymúʔi-á in báyéki dînhanginnáʔninbíʔwedá in diháʔinbíʔwedá nâakaayan hedânho wídâymuunípídí, hedí náʔin namuudi naadí wíkúʔdaaʔoʔ. Naví Tádá, gin biʔamídí wóehíhchanmägi.” ²² Hedáháʔ in tʔowa ovâytuʔan, “Naví Tádádí hääwí tʔâhkí naví mange dînjoeʔan. Tóebo taʔgendi wíʔûnhanginnáhpí toʔwí omuuʔin, naví Tádádaʔmân ûnhanginná. Hedá tóebo-á wáʔ wíʔûntaʔgendihanginnáhpí toʔwí naví Tádá dînmuuʔin, naa iví ay omuuʔiʔdaʔmân dînhanginná. Hedá wáy wêndidáho óetaa-í, toʔwí namuuʔin naadí dovâykeeyandáhoʔ.”

²³ Hedí iví khâgeʔninbíʔpiye ibéedí Jesus-di ovâytuʔan indaʔ ditʔoe-ídí, “Unda híhchan bînmáʔve-í náʔi hääwí napóeʔi bînmúndedí. ²⁴ Wâytuʔäamí, báyéki in

hän'oe'in tsonnindá in Jôesi Táadávi tukhe'mindá dida' dâymúuní'in i' hääwí nää bînmunde'i', hewänbo wíðâymû'pí, hedá i' hääwí un ít'oe'o'indá dida' dit'oe-i'in, hewänbo wíðit'oe'pí."

I' híwó'di Samaria-wi sen

²⁵ Wí sen in Hudíyoví kuu dâyhá'o'in diwedi'i namuu'i Jesus-ví'we napówá óetayí'nídí, hedí óetsika'yan, "Háhkandi', hân dáy'amí in wówátsi nahánde'pí'in donkáyjídí?" ²⁶ Jesus-di óetsika'yan, "Hân natû' i' tsontun Moses ita'nandi'? Hää-an iwe nâatunnnan?" ²⁷ I' sendi Jesus óetu'an, "Gá ginnân: I' shánkí natsonji'i' unbí Jôesi únmuu'i' undá únkhây'á' pín ta'gedi bînsígí-i'in, unbí pí'ná khó'jé-á, unbí hää iwá, unbí kay t'áhkídá, hedá unbí ánsaadá."

Hedá wá' natû,

"Háa un wí'bo úvípísígí waagibá, wé'gen t'owa wá' bînsígíhûuwí."

²⁸ Jesus-di óetu'an, "Híwó bihée'an, hedího háa untú waa bi'âamí, hedânho wówátsi wóemääní."

²⁹ Hewänbo in Hudíyoví háhkandi nada' ipikeeyamí'in híwó'di namuu waagibá, hedího Jesus óetsika'yan, "Wé'in t'owa dovâysígí-i'?" ³⁰ Jesus-di ónthayyamídí ginnân óetu'an: "Wí sen oe Jerusalem bú' iwedi i' bú' Jericho iwepiye namän, hedí wên sänmindí óeyâ'di iví aa óep'á'di hedí hânho óemahpúudí chu'i waagibá óejoe'an. ³¹ Hedí ihaydibá wí Hudíyo owhá'-á ee p'óegá namän, hedí i' sen óemû' iwe nak'óedí, hedí p'ôe p'ânäpiye naphadedí iwedi namää. ³² Hây napóe ihaydá hanbá napóe. Wíyá wêe sendá na'ää, i-á i' méesate hay'iwi khäge'di namuu, hewänbo i' wá' p'ôe p'ânäpiye naphadedí iwedi namää. ³³ Hedí wí sen oe Samaria nangewi namuu'i' oe p'óegé namän, hedí i' sen nak'óe iwe nú' napówá, hedí óemû'di iví'piye nasehkanápóe. ³⁴ Hedího ee nak'óe iwepiye namäädi iví tsaa eeje olive ka'p'oe-ádí méena-ádí ón'ewedi aa'âydi ónwhi'an, hedáhá' iví búdu eedi óe'í'k'û'di wí whohkwo tewhá iwepiye óeho', hedí iwe óe'âyîngi'an. ³⁵ I' tháwändá wíje thaa t'ôe'i chá' iví chá' múu iwedi iwhahógidi i' whohkwo tewháwi p'ó'dé'dí ón'andi óetu'an, 'Nä'i sen nâa'âyîngi'amí, hedí wíyá shánkí úchá'muudáho' owáy owáy'ää ihaydi wíwá'âa-í.' " ³⁶ Hedí Jesus-di i' háhkandi óetsika'yan, "Hân un'ân, wé'idan in poje iwedi i' sen in sänmindí óeyâ'i' ta'gendi óeseegí?" ³⁷ I' háhkandi'di Jesus óetu'an, "Gá i' nasehkanápóe'i'dân." Jesus-di óetu'an, "Ja' ópûn, háa i'an waa ó'an."

Mary-á Martha-á inbí tewhá iwe Jesus na'á'dâají'

³⁸ Jesus-ádí iví khäge'nindádí iwedi dimäädi wí bú'ay iwe dipówá, hedí wí kwee Martha gin nakháwá'i'di ovâysígí'andi iví tewhá eepiye ovâys't'úde. ³⁹ Martha-á wí tí'ûu Mary gin nakháwá'i-á ún'ân, hedí i-á ee nange Jesus-ví ân nú' isóge iví háhkan ónt'ôeyaanídí. ⁴⁰ Martha hânho najashapoe'o báyéki t'ôe únjidi ovâyhúujôenídí, hedího Jesus-ví'piye namäädi óetu'an, "Nanbí Sedó, tí áyîngi wíwóemähpi'an naví tí'ûudi wí'bo díjoe'andi i' koegí' dókhây'amídí? Nátu'an díkhäge'namí'in." ⁴¹ Jesus-di óetu'an, "Sehkanä Martha, u-á hääwí t'áhkí i'gedi báyéki áyîngidi wóemáa, ⁴² hebo wí hääwída'mânho ta'gendi natáy, hedí Mary-áho i' ide'man. Hedí ná'i shánkí híwó'di namuu'i' ide'mandi-á iví'wedi há'to óekwee-í."

11

Jesus-di iví khäge'nin jûusu i'gedi ovâyhá'o'

¹ Jesus-á wíyá wähhä ijûusu'o', hedí ibowa ihaydá wêe iví khäge'di'di óetu'an, "Nanbí Sedó, ná'in wá' díjûusuhá'an, John iví khäge'nin ijûusuhá'an

waabá.” ² Jesus-di ovâytyʼan, “Úvîjûusuʼandá gin waagi ítúuní: Tádá, uví kháwǎ wînʼaʼginnamí. Úvî tsonkhuu wóegé ówhanbe naʼin dítsonnámí. ³ Thamuwaagi iʼ húugiʼ gíntáyʼi dí máá. ⁴ Nanbí tʼaywóʼdi dînʼowójé, in naʼinbíʼpiye dívítʼaywóʼnannin âyʼowójénde waagibá. Hedí wígínpuuwípi wâhphade dítayíʼnídí.”

⁵ Hedáháʼ Jesus-di ovâytyʼan, “Heyâagú khunpinudi wí kʼemaví tewhá eepiye ímäädi bîntuʼandi, ‘Kʼema, poje pává dípiyé máá. ⁶ Wíyá kʼema nángé naphademändi náä navíʼ napówá, hebo naa háäbo wídînsaapí dókoejôení. ⁷ Heyâagú iʼdi oe ívedi wovâytyʼandi, ‘Ánpí díʼan, in phódi-áho naphéhtoʼon hedí naví áyyäá-ádi naa-ádi giwʼhoʼkwʼó, hedího naa wídînkodipí dáyskaa-ídí háäwí wímääní. ⁸ Naadi wâytyʼâamí, tobá háäwí wíwovâymäänípi wânbo unbí kʼema únwânpimuudiboʼ, ihaydaʼ bîndaʼmáadáhoʼ ishää-í, hedí háäwí úntáyʼi wovâymääní. ⁹ Hedí hanbá namuu úvîjûusuʼandi: Bîndaʼmáʼve-í háäwí, hedího bînhóení. Bîntuwámáʼve-í háäwí, hedího bînshää-í. Bînpópóʼâamí, hedího in phódi-áho ungíʼ wovâyhuu-í. ¹⁰ Toʼwên ihaydaʼ dâйдаʼmáaʼindáho dâyhóení, toʼwên ihaydaʼ dâytuwámáaʼindáho dâyskaa-í, hedí toʼwên ihaydaʼ dâypópóʼoʼindáho in phódi ingíʼ ovâyhuu-í.

¹¹⁻¹² “Un tádáʼin ímuuʼin, unbí eʼnúdí wí paa wovâydaaʼandi ikʼoʼídí, ti wí páäyu bînmääní? Hedíháa wí wáa wovâydaaʼandi ti wí tsʼeʼkʼâa bînmääní? Joe, háʼtoʼ? ¹³ Tobá híwóhpíʼin ímuu wânbo undá únhanginná hádídí híwóʼdi háäwí unbí áyyäá bînmääníʼin. Hedího shánkí wânbo iʼ Tádá oe makówá naʼándiʼdi in toʼwên óedaaʼannin iʼ Yäʼdâaʼi Pʼoewaahâa ovâymääní.”

Ditú Penísendi Jesus óekhägeʼmáaʼin

¹⁴ Jesus-di wí sen tunpíʼvíʼwedi wí yäʼdâapíʼ pʼoewaahâa ônkhepiye. Iʼ yäʼdâapíʼ pʼoewaahâa napee ihaydi iʼ sen únhiʼkodi, hedí in tʼowa ovâyháaʼan. ¹⁵ Hewânbo wáy wëndáho ditú, “Iʼ Penísendi Beelzebul gin nakháwǎʼiʼ, iʼ yäʼdâapíʼin pʼoewaahâa wí pʼóʼdédíʼ dínmuuʼiʼdân Jesus óekhägeʼdo náʼin yäʼdâapíʼin pʼoewaahâa tʼowavíʼwedi ovâykhepeeyé-ídí.” ¹⁶ Hedá wây-á wëndá didaʼ Jesus óetayíʼníʼin, hedího óedaaʼan wên pínán taa makówádí ovâykeeyamí, hedânho dínhanginnáandí háa Jôesi Tádádí óesandiʼ namuuʼin háa joe. ¹⁷ Hewânbo háa dívíʼánshaamáaʼin Jesus-á únhanginná, hedího ovâytyʼan, “Wí nangewin tʼowa wíʼbo dívipihánbodáhoʼ inbí nangeho dâypiháʼdânnamí. Hedí tʼowa inbí kʼaygi ee wíʼbo dívipiyándedáhoʼ, iʼ kʼaygá háʼto nakâypúuwí. ¹⁸ Hedí hanbá Penísendi wíʼbo ipiyándedáhoʼ háʼto háädi wânbo natsonyêení. Undí ditúʼan Penísendidânho naa díkhägeʼmáa, hedânho in yäʼdâapíʼin pʼoewaahâa tʼowavíʼwedi dovâykhepiyendeʼ. ¹⁹ Hewânbo handídi dovâykhepiyendedáhoʼ, hádídan unbí tʼowaʼindi ovâykhepiyendeʼ? Unbí tʼowaho ditúuní in taʼgen wíʼúvíhééʼopíʼin. ²⁰ Hewânbo Jôesi Tádáví pínándânho in yäʼdâapíʼin pʼoewaahâa dovâykhepiyendeʼ, hedí náʼindiho únhanginná Jôesi Tádádí naa dítsondísógeʼin. ²¹ Wí sen kayʼi tʼâhkí iví kʼuuphé háäwídi iví tewhá iʼ áyîngiʼodi, tʼâhkí iʼ háäwí ivíʼ únmuuʼiʼ híwó únkwʼó. ²² Hewânbo wí toʼwí iví shánkí kayʼi namuuʼiʼ naʼäädá iʼ sendádí iyâa-ídí, iʼ sen óetʼaaní, hedí tobá iʼ sen kwâkʼu hân aa natoʼon wânboʼ, hedá naʼándeʼ náʼi kwâkʼu aadi óekhägeʼnamíʼin, náʼi wêe sen shánkí kayʼi namuuʼiʼdi iʼ senbí háäwí ônhóení, hedí iví kʼemaʼindádí dívíweejé-í. ²³ Toʼwí navíʼnäpiye namuupíʼ-á navíʼpiye háa nachâa, hedí toʼwí in tʼowa navíʼpiye ovâymayäʼpíʼ-áhoʼ ovâykhepiyende waagibá iʼoʼ.”

²⁴ “Wí yäʼdâapíʼ pʼoewaahâa wí tʼowavíʼwedi napeedi oe ahkónupiye namändi wáy ithaayé-í iwe ítuwámáa, hedí ishaapídáho wíʼbo natúʼ, ‘Wáy dójoeʼan diwepiyebá owáymú-í, iʼ toʼwíwíʼpiye naví tewhá waagiʼbá

dĩnmú'de'i'.²⁵ Hedi nawáymää ihaydá nă'i to'wí'ba óeshaade', wí tewhá na'aanándá napi'dindá waabá namuu. ²⁶ Hedáhá' wíyá napeedi tsé ihay wáy-á yă'dâapí'in p'oewaahhâ iví shánkí yă'dâapí'in dimuu'in ovây'má', hedi nă'i to'wí'píyebá ovây'hon iwe dívíthaayé-ídí, hediho nă'i to'wí-á shánkí p'ándíkí'-á napoe'o páadé'dí namuu'iví'wedí."

Háa ta'gendi gihíhchanpúuwí'in

²⁷ Gin Jesus natú ihaydá wí kwee oe t'owa jáadá kaygá natú, "I' kwee wóe'ayyandi' hedá wóetsăă'andi-á híhchan imáa." ²⁸ Jesus natú, "Hebo shánkí dihíhchan in to'wên Jôesi Tádá'ví hí' dâyt'ôeyande'in hedá dâ'y'a'gindo'indá."

In t'owa dida' Jesus wí pinnán t'ôe i'qamí'in

²⁹ In t'owa Jesus-ví'we shánkí diwé'gepoe'o, hedi ovây'tu'an, "Un năáwin t'owa-á yă'dâapí unbí wówátsi bín'hon. Ihaydá' wí pinnán taa bín'múunídí Ída'poe'o, hewânbo wêedá' pinnán bín'múuní, i-á Jonah ikeeyandi' waagi'ba namúuní. ³⁰ Háa Jonah ûnpóe'in namuudi in t'owa Ninevah bú'win dínhanginná ta'gendi Jôesi Tádá'dí óesannin, hedi hanbá năa naa t'owa t'ăhkígí' o'aypuyă'i háa dín'púuwí'in namuudi in năáwin t'owa dínhanginná'ni ta'gendi Jôesi Tádá'dí dísannin. ³¹ Hedânho owáy i' thaa Jôesi Tádá'dí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin ovây'keekw'óe'ó ihaydi, i' kwee oe Sheba nange p'ó'dédí' namú'de'i' i'ahtuyedi un năáwin t'owaví wáyupí wovây'keeyamí. Hăn'oe i-á kayí' wăhăăwi nangedá na'ăă hăyú Solomon ûnhanginná'dí' ônt'ôeyaaní'dí, hewânbo tobá naa Solomon-bí shánkí hay'i omuu wânbo hedá năwe undá'dí oji wânbo', undi naa wídînt'ôeyandepí. ³² Hedá wá' owáy i' thaa Jôesi Tádá'dí t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin ovây'keekw'óe'ó ihaydi, in t'owa i' bú' Ninevah-win díví'ahtuyedi un năáwin t'owaví wáyupí wovây'keeyamí. Hăn'oe Jonah-di Jôesi Tádá'ví tun ovây't'ôe'odi hă'in Ninevah-win t'owa dit'oe'dí indá inbí t'aywó'dí dâ'yjoe'an, hewânbo tobá naa Jonah-ví shánkí hay'i omuu wânbo hedá năwe undá'dí oji wânbo', unbí t'aywó'dí wíwínjoe'ohpí."

Jesus-di ovây'tu'an iví hí' ônjoe'gi'odáho', wên ko wên t'ún pho' dâykée'í waagibá díví'o'

³³ "To'wí wânbo wên phakó iko'andi pho iwe wí'ikaakée'ípí, háa wên t'ún napekichá'nin pho' wí'ikée'ípí, hewânbo wên phakóki eedân ikée'í hedânho to'wên dits'úya'nin i' ko dâymúunídí. ³⁴ T'owaví tsée-á wên phakó ingí' namuu, hedi híwó'nin tsée dínmuudáho in tséedá t'ăhkí ovây'ko'. Hewânbo híwóhpí'in tsée dínmuudáho' t'ăhkí ovây'phakhunjo' waagi'ba dín'poe'o. ³⁵ Hedânho úví'âyîngi'amí unbí tséedí in ko óetsudemăäní'in, khun ni'ge wí'íyêenípí'dí. ³⁶ Wí to'wí ta'gendi ûnkonándá hedá wáygé wânbo wí'ûnphakhunáhpidá, t'ăhkího ûnkohkeená'ni, wên phakó ûnkohkay waagibá."

Jesus-di in Pharisees-ádí in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá'dí ovây'tu'an t'ôephade dín'púuwí'in

³⁷ Jesus ihí'bowá ihaydá wí Pharisee-dá óehúutu'an, hediho i' Pharisee-ví tewhá eepiye dats'ûndí Jesus ihúúsóge. ³⁸ I' Pharisee óeháa'an Jesus óemú'dí ihúúsógedí wa'dí iman'owídípí'díbo' in Hudíyoví khuu waagibá. ³⁹ Hediho Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Naa dînt'ôeyan, un Pharisees-á t'owa waaginbá ímuu inbí húugi' k'éde-á să'wé woegi'-á já'wédí'dá' dâ'y'owídinde'in. Undá ída' híwó íkeet'ôení'in, hewânbo unbí pí'nă kô'jé nakeet'óepí iwá hă't'aa'indá' hedá yă'dâapí'indá' ímuu. ⁴⁰ Un ánshaapí'in, Jôesi Tádá-á hăăwí nakeet'óe'í' ipaa. Ti i'ba hăăwí nakeet'óepí' wá' wí'ipaapí'an? ⁴¹ Únkhây'ă' hăăwí unbí să'wé únsaa'í' in sehkanăwó diwówáji'in bín'măäní'in, handidíbo yă'dâa'in wówátsi bín'húuwí."

42 “T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá i' su'ts'ígí'-á tsímáháa-á hedá wé'ge'i hääwí ha'wâagi'i' bînpaye iwedi tä taa únk'w'ôndi Jôesi Tádá wêe bînmä', hewänbo t'owa-áho ta'ge wíwîn'ohpí hedá Jôesi Tádá-á wíwînsígípi. Hääwí bînt'andedi ta'gendi únk'hây'ä' tä taa únk'w'ôn diwedi Jôesi Tádá wêe bînmääni'in, hewänbo wí'ún'ôede-ípi nã'i wé'ge'i híwó'di hääwí wá' úví'âamídi. 43 T'ôephade un Pharisees únpúuwí. Undá i' méesate páadépiye úvíkw'ôeni'in wovâyhi'an, hedá oe bûu pingé wovâyhi'an t'owadi a'gindi wovâysengitü'âamí'in. 44 T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy pení ovâykhä'kw'ódi eeje nataamuupí' waaginbá ímuudân, t'owa díví'âhsahondi wídhîhanginnáhpí iwe nakw'ó'nin.” *

45 Wí Hudíyoví khuu ovâyhá'o'i' di ôetu'an, “Háhkandi', in Pharisees-bí'gedi ha'wâa bihé'e'odi na'inbí'gedi wá' jänäki bihé'e'o'.” 46 Jesus natú, “T'ôephade un Hudíyoví khuu bînhá'o'in wá' únpúuwí. In t'owa kây'i hääwí díví'âamí'in bîntü'o', hewänbo undá hây wänbo wíwînk'häge'dopí dâ'y'âamídi. 47-48 T'ôephade únpúuwí, gá undá wáy in Jôesi Tádáví tukhe'min ovâykhä'kw'ódi eeje bînkodi'odân, inbá unbí hehääwin thehtáy pahpá'indi ovâyhánú. Hewänbo han bîn'andi nakeepoe'o únchanpoe'in háa unbí páadé kã'ää'in díví'annin híwó namuu'in, gá indá in Jôesi Tádáví tukhe'min ovâyhánú wänbo undá inbí penípho bînwänpikodi'odân. 49 Hedânho Jôesi Tádá báyéki hangintan imáadi ginnân natú, ‘Navi tukhe'mindá hedá navi t'ôekhuwa'indá in t'owaví'piye donsaani, hedi in t'owadi wáy wên in dovâysannin jänäki ovây'âamí, wáy wëndá ovâyhäänú-í.’ 50 Hediho un t'owa nääwin wovâychänukhâymaa in Jôesi Tádáví tukhe'min nää oepáa k'aydi nakhí'jen dihaydibo' ovâyhánúdi. 51 I' páadé ôehay'i-á Abel namuu, hedi i' tí'úugé ôehay'i-á Zechariah-á namuu, i-á i' méesate-á i' antáa já'wé nak'ôe'i-á inbí pinudi ôehay. Naadi wâytu'âamí, undáho in t'ähki ovâyhánúdi ta'gendi wovâyguhchänukhâymaa. 52 Un Hudíyoví khuu bînhá'o'in t'ôephade únpúuwí. In ta'gen namuu'in bînkaajo waagibá úví'o', in t'owa wídhîhâhpúuwípidí. Undáho wí'ihâhpóepí, hedi in wé'gen t'owa diháhpúuwí'in didá'indáho wíwînmähpí diháhpúuwídi.” 53 Jesus nã'i Pharisee-ví tewhá iwedi napee, hedi i' thaa iwedi páadépiye in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá in Pharisees-á hânho i-ádi dit'ayyaapoe, hedá hânho-á dívíkhäade' t'âmäge i'gedi ôetsika'yamídi. 54 Wên phay igí' nawhêe-ídi ônk'úya' waabá muu'in bînkaajo waagibá úví'o', in t'owa wídhîhâhpúuwípidí. Undáho wí'ihâhpóepí, hedi in wé'gen t'owa diháhpúudíví'andi ditsíkha wên háawên híwóhpí'in natuhpee-ídi.

12

Jesus iví khäge'nin itu'an díví'âyîngi'âamí'in

1-2 Ihaydi báyéki maapaasôn (1,000's) t'owa diwé'geji', hedi hânho dibá'yendi dívídashänu'o'. Jesus-di in t'owa ovâyhée'an, hebo iví khäge'nin páadé itu'an, “Úví'âyîngi'âamí hã'in Pharisees waaginbá wí'ípúuwípidí, indá paa dívíjánúmáa'in waaginbá dimuu. I' híwóhpí' díví'o'i-áho dînsôe-í oewáasee nã'i oewáa iwe nato'ondi nasô' waagibá. Hedi hanbá t'ähki nää nakumuk'ôe wänbo nakumukhuudee-í, hedá t'ähki nää nakaak'ôe wänbo ôepeeyé-í napu'wääni'dí. 3 Hediho wên háawên phahkhun dee ítú'indáho', thaadi dit'oe-í, hedi wên háawên to'wívi oje phóge bînsänhée'andi in phódi nati'dindi, indáho wha'k'aydi dívítuwéenu-í, t'ähki dit'oe-ídi.”

Jôesi Tádáda'mân âykhunwôeda'í

* 11:44 In Hudíyo wí penípho iwe díví'âhsaadá, dínkhâk'ôe inbí méesate ee dits'ûnni'in páadé dívíkhây'anpídi'bo inbí khuu dînmuu waa.

⁴ “Navi k'ema'in, wâytü'âamí, wíwínkhunwôeda'ípí in to'wên unbí tú' dâyhâanú-ídí dínkodí wânbo shánkí wovây'amídí wíwínkodípí. ⁵ Naadi wâythayyámí to'wí namuu'in i' bínkhunwôeda'í'i': Jôesi Tádá-ânho bínkhunwôeda'í. I-á ûnkodí wovâyhâanú-ídí hedá wá' ûnk'ôe péyéégépiye wovâysaanídí. ⁶ P'ánú ts'í' tsidé'ây wíje thígí'didibo ovâyku'ch'áadebí'an. Hewânbo tobá wâhphade dichâ'muupí wânbo Jôesi Tádádá wêe wânbo in diwedi wí'ôe'ódéndepí. ⁷ Hewânbo undá Jôesi Tádágí' báyéki tsidévi shánkí íchâ'muu. I-á ûnhanginná háyú phó unbí p'ó'dé únsaa'in wânbo', hedího wí'íkhunwôeda'ípí.”

Jesus-ví'piye íwíwâyundedáho gínkhây'ä' han gitúuní'in

⁸ “Naadi wâytü'âamí, to'wên in t'owaví páadépiye navi'in dimuu'in ditú'in, naa t'âhkí t'owagí' o'aypuyä'i wá' in Jôesi Tádáví makówáwin t'ôepa'aa'inbí páadépiye otúuní innân navi'in dínmuu'in. ⁹ Hewânbo to'wên in t'owaví páadépiyebo ditú'in navi'in wídimuupí'in, naa wá' in Jôesi Tádáví makówáwin t'ôepa'aa'inbí páadépiye otúuní navi'in wíwínmuupí'in. ¹⁰ Nakodí t'âhkí t'owa dín'owó'jaynídí háäwí híwóhpí dívíhéé'annin navi'gedí, naa t'owa t'âhkígí' o'aypuyä'i' omuu'i', hewânbo to'wên jänäkí i' Yä'dâa'i P'oewaahâaví'gedí dívíhéé'annindáho há'to dín'owó'jaynÍ.

¹¹ “Owáy in méesate eejé'in p'ó'dédí'inbí'piye háa in nangewin tson-ninbí'piye wovâytunjó'namídí wovâyho' ihaydí, wí'í'âyîngi-ípí háa ítúuní'in úví'aywoenídí, háa úvíhéé'amí'in wíwovây'âyîngimäänípi, ¹² gá ihaydáho i' Yä'dâa'i P'oewaahâadi i' hí' wovâyimäänídan hedânho híwó úvíhéé'amídí” gin Jesus-di ovâyty'an.

Jesus-di i' kodit'owa sen ánsaapi' namuu'iví'gedí ovâyty'an

¹³ Wí sen in t'owaví jâa nají'i'dí Jesus óetu'an, “Hâhkandi', navi pá'dây dîntü'an i' háäwí nanbí tádádí na'in dínjoe'andi naa-ádi iweejé-í.” ¹⁴ Hebo Jesus-di i' sen óetu'an, “To'wídí wânbo naa wíwínk'û'pí otúunídí háa unbí háäwí dänweejé-í'in.” ¹⁵ Hedáhá' Jesus-di t'âhkí in t'owa ovâyty'an, “Häädí wânbo t'âhkí úví'âyîngi'amí hedânho ha't'aa'inda' wí'imúunípidí. To'wí wânbo híwó'nin wówátsi wí'imáapí báyéki háäwí ûnwânpikw'ôndibo'.”

¹⁶ Hedáhá' nâ'in háhkangí'in ó'gedí ovâyty'an, “Wí kodit'owa sen ûnnavakw'ó, hedí báyéki ûnpayedee. ¹⁷ Hedího ginnân na'ân: “Wâhâä navi háäwí dînpaa'i donkw'ôení wíwínnáhpí. Hân hîn dáy'amí? ¹⁸ Ma' ginnân dáy'amí: Navi denkwo'i tewhá donts'ávedi wíyá shánkí he'endi donkw'ôení, hedího ee navi táhtándá navi wé'ge'i háäwí-á dondenkw'ôení. ¹⁹ Hedáhá' gindá opitúuní: ‘Näa-áho báyéki híwó'dí háäwí híwó hay paayogí' dîndenkw'óho', näa-áho wíyá wídayt'ôe'amípi. Húukandá suwä-ádá dáy'amí, hedá navi wówátsi-á híhchandi donhúuwí.’ ²⁰ Hewânbo Jôesi Tádádí i' sen óetu'an, ‘U' ánsaapi', näa khunbo uví wówátsi wínkekhâymaa. Ihaydáho to-an há'i háäwí ugí' mândenkwo'dí'i' ikhonkhâymaa?’ ” ²¹ Hedí Jesus-di in t'owa ovâyty'an, “Ha'wâagi'innânkun in t'owa dimuu báyéki háäwí dâidenkw'ôe'ó'in hewânbo Jôesi Tádá-á natû' ta'gendi kodit'owa wídimuupí'in.”

Jesus-di ovâyty'an háäwí i'gedí wídi'âyîngi-ípí

²² Hedáhá' iví khâge'nin itü'an, “Hedânkun wâytumáa, wâhphade wí'úví'ánsaamá've-ípí i' koegí' untáydí íwówayêenídí, háa i' aa untáydí unbí tú'gí'. ²³ Unbí wówátsi-á shánkí únchâ'muu koegí'da'bí'wedi, hedá unbí tú'-á aada'bí shánkí únchâ'muu. ²⁴ In odoví'gedí úví'ánsaa'amí. Indá wídayko'jikopí, hedá wídayháäwé'ge'opí, hedá wâhâä dâyhâäwídenkw'ôení'i' wânbo wíwínnáhpí, hewânbo Jôesi Táadáho ovâyhúujómä'. Hedí undá shánkí

íchä'muu ná'in tsídéví'wedi. ²⁵ Wénä wí wänbo há'to unbí wówátsi wíyá wêe thaa wänbo bîntäá-í íwänpi'áyîngidibo'. ²⁶ Hääwí hýäá'i ha'wâagi'i wänbo há'to úví'amí, hediho hâadan wíyá hääwí i'gedi úví'áyîngimä'? ²⁷ Úví'ánshaa'amí hã'i ahkónuwi póvi'ây háa nakeet'óe waa. Wídívít'óe'opí wídâypa'p'ánde'pí wänbo', Jôesi Tádá sa'wó'di aa waagi ovâymä'. Solomon-dá hânho hay'i namú'de wänbo' i' póvi waabá sa'wó wí'i'awepí. ²⁸ Jôesi Taa sa'wó'di aa waagi i' ahkónuwi phé'yävigí' ònpaa, tobá ná'i phé'yävi-á wêe thaadä' nasaa wänbo hedá wíyá tháwándáho t'owa dâypa'kw'ôení dâyhääháa'amídí, hediho un wá' shánkí híwó wänbo wovây'aawé-í'pí'an. Undá únkây'ä' ná'in úvíwäyü-í'in, hewänbo hýäädä' wäyü bînmää'in ímuu. ²⁹ Ihaydä' wí'ítú'be-í'pí, 'Hää-angú âyk'o'í, hää-angú âysuwä-í?' Wähphade wí'úví'ánshaamá've-í'pí i'gedi. ³⁰ T'ähkí t'owa Jôesi Tádá óetaapí'indá hânho dívíwänpikhääde ná'i hääwí dâyhóenídí, hebo unbí Tádá oe makówá na'ändi-á ho ûnhanginná undá úntáy'in. ³¹ Undá shánkídí únkây'ä' Jôesi Tádáví tsonkhuu i'piye úvíkhää-í'in, hedi gin úví'andáho ná'i hääwí úntáy'i bînhóení. ³² "Wí'íkhunwóeda'í'pí tobá hýäädí wên k'úwá waa íji wänbo'. Unbí Tádá makówáwi-áho nahíhchan oe makówápiye wovâyhûuwídí. ³³ Hääwí únk'w'ó'dí' bînkü'ch'âaní, hedi i' chä'dá in sehkanäwó diwówáji'indá bînmääní. Gindidáho wí chä'múu há'to únwhéepúuwí'i' waagibá bînmá've-í, hedânho i' hääwí únchä'muu'i-á oe makówá údenkwodee-í. Iwá hääwí unbí' únmuu'i há'to únháaní, háa wên sänmin wänbo há'to dâytäägé-í, háa wên kha'nin wänbo há'to dâyhá'ní. ³⁴ Wähää unbí hääwí únchä'muu'i' únk'w'ôn diwebá unbí pí'ná kó'jé ída'í íkwoní'in."

Jesus iví khäge'nin itü'an dikhây múuní'in

³⁵⁻³⁶ "Wên t'óe'in waabá únkây'ä' ímúuní'in, inbí p'ó'dédí' wên kóhótsaa shánkí'eedi iwedi iweemá'ídí dâysíkha'máa'in. Indá dívít'óe'amígí' di'aamuu, inbí phakó-á dínkomuu, hedânho napówá ihaydi oe phódi ipópó'andi wese igí' dâyhúu-í. ³⁷ Ná'in t'óe'in inbí p'ó'dédí' dínpówá ihaydi áyîngidi dikw'ó'nin ovâyshaadá híhchan dâymá've-í. Wâytu'âamí, i-á ipi'aawé-í ovâyhúukhâysaa-ídí, hedi ovâytu'âamí dívíkw'ôení dívíhúuyamídí, hedi hääwí ovâysaa-í. ³⁸ Tobá khun pinudí háa shánkí häädanho nanân wänbo na'ää ihaydi, dikhâymuudi ovâyshaadáho híhchan dâymá've-í. ³⁹ Ná'in ta'gendi ûnhanginnáaní: Wí to'wí ûntewhák'óe'i häädi wí sänbi' i' tewhá eepiye na'ä'in ûnhanginnándáho', há'to óemääní in phódi ithâaní'in háa wháphódi ihâave-í'in nats'ûunídí. ⁴⁰ Hedi un wá' íkhây múuní, gá naa t'owa t'ähkígí' o'aypuyä'i' omuu'i wá' häädi nanân wänbo' owáy'ädân, dítsíkha'máapí ihaydi o'ä'."

⁴¹ Peter-di Jesus óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti na'indá'mân ná'i hí' dítumáa, háa t'ähkí in wé'gen t'owa wá' ovâytumáa?" ⁴² Jesus-di óetü'an, "Wí t'óe'i hääwí nawó'ná'dí' híwó i'ó'i hedá híwó'di hangintan imáa'i-á waaginbá únkây'ä' ímúuní'in. Gi'bi t'óe'i-ânho iví p'ó'dédí'di óesóege-í i' tewhá ee in wé'gen t'óe'inbí tsondi dínmuunídí, hedi inbí koegí' hääwí ovâymdân, dítsíkha'máaäänídí häädi ihaydi napóe ihaydi. ⁴³ Híhchan i' t'óe'i imá've-í iví p'ó'dédí'di gin i'odi óeshaadi iví iweemaa ihaydi. ⁴⁴ Ta'gendi wâytu'âamí, i' tewhá p'ó'dédí'di gi'bi t'óe'i óesóege-í t'ähkí iví hääwí òn'áyînmá've-í. ⁴⁵ Hebo i' t'óe'i híwó i'amíví'wedi wí'bo natúdáho', 'Naví tsondi-á nahayjêepóe na'ää-ídí,' hediho in wé'gen t'óe'in kwiyä'dá senä'dá ovâymahpúovâymdân, dítsíkha'máauchänumáadá, hedi i-á húukangí'-á suwägi'-ádída'bá-á namuudá, hedá naháapoe'odá, ⁴⁶ gin i'andáho' iví p'ó'dédí' ûnway'ää-í óetsíkha'máapídí, häädi i' t'óe'i' ûnhanginnáhpí ihaydi, hedi i' p'ó'dédí'-á natsonpúuwí i' t'óe'i hânho óetuhchäänú-í'in, hedá óesaaní

in wé'gen t'owa t'ôeyanpí'indá' dimuu'in dikw'ôn diwepiye. ⁴⁷ Wí t'ôe'i-á háa iví p'ó'dédí' ûnda' waa ûnhanginnân wânbo háäbo wí'i'ánpídí, i-áho báyéki whädidi óetuhchäänú-í. ⁴⁸ Hewänbo wí t'ôe'i híwóhpí i'andi gindidi ûnkhây'ä' whädidi ótuhchäänú-í'in, hewänbo háa iví p'ó'dédí' ûnda'in ta'gendi wí'ûnhanginnâhpídí, i-áho wâhphade wí'óetuhchäänú-ípí. To'wên t'âhkí báyéki ovâymägi'indáho báyéki bá dínkhây'ä' dâywâymääní'in, hedi to'wên inbí mange báyéki ovâykw'ódi'indáho báyéki bá dínkhây'ä' iwedi díví'amí'in."

Jesus natú i' namuudi t'owa dívíwíjkhâymaa

⁴⁹ "Naa nää oepáa k'aydipiye o'äá wí phaa waabá namuu'i dómá'ídí, hedi hânho oda' ho nakoje'ní'in. ⁵⁰ Naa dínkhây'ä' dont'ôephaadé-í'in, hedi naví pí'ná khó'jé hânho ochanpúuwí gin dínpoé píhay. ⁵¹ Hân í'ánde'? Ti t'owa dívíwóení naa nää oepáa k'aydipiye o'äädibo'? Joe, t'owa-á dívíweejé-í. ⁵² Nää iwedáho gin waagi namúuni: Madi p'ánú t'owa wêe tewhá iwe dithaa, hedi diwijedeedi wêege'in dipúuwí, wíjediho wé'ge, pojedá wé'gá, hedi in wíjediho in pojeví'piye háa dichaa-í, hedá in pojedá in wíjeví'piyá. ⁵³ I' tádá-áho iví e'núví'piye háa nachaa-í hedi i' e'nú-áho iví tádáví'piyá. I' jýá-áho iví a'yúví'piye háa nachaa-í, hedi i' a'yú-á iví jýáví'piyá. I' jahkwíjo iví sâa'iví'piye háa nachaa-í, hedi i' sâa'í-á iví jahkwíjoví'piyá."

Jesus-di ovâytu'an híwó'di hangintan dâymá've-í t'âhkí háäwí i'gedi

⁵⁴ Hedáhá' in báyéki t'owa iwe dikw'ó'nin ovâytu'an, "Wí okhúwá oe tsânpiyedi na'ädi bînmú'di, wese ítû' ikwahkhâymaa'in, hedi híwó ítû' gá han napúuwídan. ⁵⁵ Hedi oe aakonpha'gedi wovâywaanámá'di, ítû' hânho itsáwâkhâymaa'in, hedi híwó ítû', gá han napúuwídan. ⁵⁶ Undá paa dívíjánúmáa'in waaginbá ímuu. Nää oepáa k'aydá hedá makówá-á háa i' okhúwá-á waa náakeet'óe waa bînmúndedi ûnhanginná háa nanáani'in, hedi háadan handi wí'únkeepoe'opí háa natunda'in i' wé'ge'i háäwí nää ná'i thaa eeje Jôesi Tádá i'o'i'?"

Jôesi-ádi híwó'gí ó'an wa'di úkodidibo'

⁵⁷ "Hedi háadan unbo wí'úvípi'ánshaa'ohpí ûnhanginnáanídí wé'i wí háäwí híwó'di namuu'in úví'amídí? ⁵⁸ Heyâagú wí to'wídí háawên wovâychânundedi hedá wovâyjunj'odiwehondá, wa' ímândibo' i-ádi úvíkodi'amí hedânho i'di wovâyma'p'äädí-ídi hedá i' tsondiví páadépiye wíwovâyhúuwípi. Eepiye wovâyho'dáho madi i' tsondidáho i' pan áyí'diví mangá wovâyjoe'amí hedá i'dáho wovâypanhúuwí. ⁵⁹ Wâytu'âamí, gin únpóedáho há'to wovâyma'p'äädí-í háyú íphaamuu t'âhkí úvíwá'âa píhay" gin Jesus-di ovâytu'an.

13

Jesus-di in t'owa ovâytu'an inbí t'aywó'di dâyjoe'anpídá dichuu-í

¹ Ihayhääbá wên t'owa iwe diji'indá Jesus-á óetu'an háa wên Galilee nangewin dínpoé'in. Ditú i' méesate hay'i ee Pilate-di ná'in Galilee-'in ovâyhanú wa' dâ'y'animâahanúndedibo Jôesi Tádá óemäänídí. ² Jesus-di ovâytsika'yan, "Hedi hân í'ánde'? Ti há'in Galilee-'in ha'wâa dínpoedíbo shánkí t'aywóhkannin dimuu in wé'gen Galilee-winbí'wedi? ³ Joe, há'to'. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bînjoe'anpídá íchuu-í. ⁴ Hedi in tä'di kháve (18) t'owa oe Siloam tsowa ovâyhanú'in i' tewhá tu'wändi dínkanudi, hândá inbí'gedi í'ánde'? Ti indá shánkí híwóhpí díví'o'indá dimuuwän in wé'gen t'owa oe Jerusalem bú' dithaa'inbí'wedi? ⁵ Joe, há'to'. Wâytumáa, undá wá' unbí t'aywó'di bînjoe'anpídá íchuu-í."

Jesus-di wên fig tay i'gedi ovâyhée'an hääwí ovâyhá'amídi

⁶ Hedáhá' nă'in hăhkangi'in ó'gédi ovâytu'an: "Wên fig tay wí senbí nava iwe ûnchá, hedi i' sen namăă ihăäp'aynuuwă-ídi, hebo hăäbo wí'ishaapí. ⁷ Hediho iví nava t'ôe'i itu'an, 'Ôt'ôeyan, năă-ádiho poje paayoho o'ăă donhăäp'aynuuwă-ídi nă'in tay iwe, hewânbo wa'di hăäbo wídonshaapí. Năts'a', nawănpidachá.' ⁸ Hebo i' nava t'ôe'i'di óetu'an, 'Naví tsondi', wíyá wêe paayowăn năasôemăăní, hedi ee napúuji' i'ge dónahpaa-í hedá dósá'kw'ôení. ⁹ Hediho năă wíyá paayo nahăäp'aypóedáho', híwó, hebo napaapídáho natsaadee-í.' "

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí kwee napháygípóedí ônehkháa'an

¹⁰ Wí kaykhanwówá thaa Jesus-di in t'owa in Hudíyoví méesate'ay ee ovâyhá'o'. ¹¹ Wí kwee wí yă'dâapí' p'oewaahăädi óemăă'i' iwe naji', hedi tă'di kháve (18) paayo óehay'an, hedi nadapháygípóedí wínata'gepoe'opí. ¹² Jesus-di i' kwee óemû'di óetu'an, "Kó'ôe, nă'i hay wóemăă'i wínjăă'amí." ¹³ Hedi i' kwee óetăgedi wesebo nata'gepoe, hedi i'di Jôesi Tádá-á kw'áayébo' óemăă.

¹⁴ Hewânbo i' Hudíyoví méesate'ay p'ó'dédí' nat'ayji', kaykhanwówá thaa Jesus-di i' kwee óehkhăamăgidi, hediho in t'owa ovâytu'an, "Sí t'ôe thaa naná jăadi waa, hedi iwedi wé'i wí thaa wânbo i'ăă-í wovâyhekhăamăánídi, i' kaykhanwówá thaa-á joe." ¹⁵ Nanbí Sedó Jesus-di ovâytu'an, "Un paa waaginbá úvîjánúmaa'in ímuu'in, ti kaykhanwówá thaa nanân wânbo to'wídi wânbo un diwedi unbí wáasí hăa búdu wíwînwhisuudepí'an hedânho phékhăa iwedi napee-í bînp'oemăánídi? ¹⁶ Hedi năwe nă'i kwee Abraham-bí ây iwedi i'wá namuu'i naji', i-á i' Penísendi Satan-di tă'di kháve (18) paayo óewhi'an waagibá. Ti híwó wínamuupí'an óema'p'ăădi-ídi kaykhanwówá thaa nanân wânbo'?" ¹⁷ Hediho t'ăhki in óetunsúumăă'in diwôeda'poe, hedá t'ăhki in wé'gen t'owa-á dihihchanpoe, t'ăhki hăäwí he'endi híwó i'andi.

Jesus-di ovâyhée'an mustard ko'ji i'gedi, hedá oewáasee i'gedá Jôesi Tádáví hăhkan ni'gedi ovâyhá'amídi

¹⁸ Jesus-di wíyá ovâyhée'andi ovâytu'an, "Hân wăytu'amí únhanginnăánídi háawin Jôesi Tádáví hăhkan ûnmuu waa. Hádídan wăythayyamí hăä waagi namuu'in? Gá ginnân: ¹⁹ Wí hínchăă'i mustard ko'ji wí sen ikê'di iví nava iwe ikoe'i waagi'wá namuu. Natsijópúpóedí nasôedá wên tay napaa, hedi in tsídé dívishunwăve i' wă'jáy khoe eee dăyyăhpa'ídi."

²⁰ Hedá wíyá ovâytu'an, "Hân wăytu'ăamí wăythayyamídi hăä waagi Jôesi Tádáví hăhkan ûnmuu'in? ²¹ Gá ginnân: Wí oewáasee wí kwee báyéki khândádi iwóndi' waagi'wá namuu, hedi nasôedi hanwaapídi'bo' i' oewáa t'ăhki napee."

Jesus-di ovâytu'an in makówáwin phódi híyăă saygi'in namuu

²² Jesus oe Jerusalem bú'piye namân, hedi i' bú'ây eee ówînge eejá namăndi t'owa ovâyhăhkanhon. ²³ Hedi wí to'wídi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti wí híyăădi t'owada' ovây'aywoení?" ²⁴ Jesus-di in iwe diji'in ovâytu'an, "In makówáwin phódi híyăă saygi'indá' namuu, hediho hânho úvíkhăă-í iwe íts'úunídi. Wăytu'ăamí, báyéki un ítsudeda'í, hebo há'to únkoedí-í. ²⁵ Jôesi Tádá i' iwe'i' p'ó'dédí' namuu-i-áho in phódi it'êedi-í, hedi un ho íts'úhpi'indá jă'wébo-áho wovâyjoe'amí, hedi bînpópó'odi ítúuní, 'Nanbí Sedó, nă'in phódi dînhuu hedânho gits'úunídi.' Hewânbo i-á natúuní, 'To'wên ímuu'in naa wíđînhanginnăhpí.' ²⁶ Hedi undi bîntu'ăamí, 'U-ádi ívîhúuyan, hedi nanbí bú' iwe u'di díhă'an.' ²⁷ Hewânbo i-á natúuní, 'Wăytu'anpí'an, to'wên ímuu'in naa wíđînhanginnăhpí. Un yă'dâapí tsiyekannin ímuu'in, naví'wedi bíjăatăă.' ²⁸ Hedi Abraham-dá Isaac-á Jacob-á hedá t'ăhki in

Jôesi Tádáví tukhe'mindá oe makówá bînpuwäkhâymaa, hebo undá já'wébo-á wovâyjoe'amí. Ihaydiho ít'aydi úvisíhtäâkhâymaadáhá' úvíwä'ts'eekhâymaa. ²⁹ Iwe t'owa-áho p'inpha'gedá tsânpha'gedá aakonpha'gedá thanpha'gedá diwé'gepóewí, hedi dínshánkí'eedinân waabá dínpuuwí. ³⁰ Hedi ihaydi wên to'wên nää tí'úuge'in waa dínchaa'indá p'ó'dédí'in dipúuwí, hedi wên to'wên p'ó'dédí'in dimuu gin di'ánde'indáho tí'úuge'indáho dipúuwí."

Jesus hânho Jerusalem isígí, hebo in Jerusalem-'indá óejoegi'an

³¹ Ihayhääbá wên Pharisees-á oe Jesus na'ân diwá dipówádí óetu'an, "Shánkí híwó năwedi unmu-í, gá Herod i' p'ó'dédí' namuu'i wóeháyj'i'n nada'dân." ³² Jesus-di ovâytu'an, "Ja' bintu'an hă'i p'óséwhâa, wí hăyú thaawân t'owa dovâyhekhâamă've-í, in yă'dâapi'in p'oewaahâa-á dovâykehpíye'be-í, hedi ihaydânho naa naví t'ôe donboewá-í. ³³ Hewânbo nää nă'i thaa eeje wa'di oe Jerusalem bú'piye omân. Wí Jôesi Tádáví tukhe'bi óehaydá, nakhây'ă' oe Jerusalem diwedă'mânho ûnpúuwí'in.

³⁴ "Un t'owa oe Jerusalem-win, in Jôesi Tádáví tukhe'min bîndahânúnde', hedá in t'ôepa'aa'in Jôesi Tádádí unbi'piye wovâysannindá bînk'usâyunde'. Hăyănnanho oda' wâyba'aa'amí'in, wí dee iví dee'ây ik'u'aanú'hónde waabá, hewânbo undi wídímăhpí. ³⁵ Hedânho wáy íthaa iwáho wí tayjee waabá ûnjoekandee-í. Wâytu'âamí, há'to wíyá undi dímúuní owáy i' thaa napówá píhay naví'gedi ítú ihaydi, 'Jôesi Tádádí híwó óe'âamí i' to'wí ônk'û'i' na'ăă-ídi.' "

14

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen iví tú' ûnteemuu'i' ônehkhâa'an

¹ Wí kaykhanwówá thaa Jesus wí p'ó'dédí' Pharisee-ví tewhá eepiye namăa ihúuyamídí, hedi in t'owa dikw'ó'nindi hânho áyîngidi óemúnde'. ² Wí sen iví nú' na'ân, i-á iví tú' t'ăhkí hânho ûnteemuu. ³ Jesus-di in Hudíyoví khuu dăyhă'ó'indá in Pharisees-á ovâytsika'yan, "Ti i' tsontundi na'in dímă' wí to'wí kaykhanwówá thaa nanân wânbo âyhekhâamăânídí háa joe?" ⁴ Hewânbo indá háabo wídítúhpí. Hediho Jesus-di i' sen óetăgedi óehekhâamăgi, hedi iwedi óesan. ⁵ Hedáhă' ovâytu'an, "Wénă wí un wí e'nú háa wí wáasí ú'ândi' wí p'obú' iwe nake't'ândi, ti wesebo wímănwahkáyjípí'an tobá kaykhanwówá thaa nanân wânbo?" ⁶ Hebo háawin wên wânbo wídínhanginnăhpí óetu'amídí.

Jesus-di ovâytyumăa wídívípitaygé-ípi

⁷ Hedi Jesus-di ovâytmú' wáy wên ovâyhúutu'annin in shánkí kw'áye'inbí soge eeje dívíkw'óe'ódí, hediho nă'i tumakhe ovâytu'an: ⁸ "Wí to'wídí wí khóhtsăa shánkí'eediye wovâytu'andá, in kw'áye'in dimuu'inbí soge eejá wí'úvíkw'ôenípí. Mađi wáy to'wên unbi shánkí kw'áye'in dimuu'in wá' ovâyhúutu'an, ⁹ hediho i' to'wí in wé'gendádí undádí un t'ăhkí ihúutu'andi'di wovâytu'âamí, 'Un bíhădi, nă'in wé'gen senă' năwe dívíkw'ôení,' hedi íwôeda'póedí úvíkw'ôení wáy in shánkí áagé'in dívíkw'óe'ó eeje. ¹⁰ Hewânbo wovâyhúutu'andá gin úví'amí: In shánkí he'ennin dimuupí'inbí soge eeje úvíuní, 'Hă'indá hîn kw'áye'innânkun dimuu.' ¹¹ To'wên t'ăhkí he'ennin dívípipa'indáho hí'innin ovâypa'í, hedá to'wên hí'innin dívípipa'indáho he'ennindá ovâypa'í."

¹² Hedáhă' Jesus-di nă'i sen i' óehúutu'andi' óetu'an, "Wên shánkí'eedi mănpaadi tobá hăădi nanân wânbo', wímănhúutu'âamípí uví k'ema'indă', háa uví pá'dây'indá tí'úuwíndá indă', háa uví maatu'indă', háa uví ówínn dimuupí'inbí soge eeje úvíă'in kodit'owa dimuu'indă'. Indáho

wóewáyhúutu'âamí, hedi gindidiho wóewá'âa-í. ¹³ Hewänbo wên shánkí'eedi mänpaadá ovâyhúutu'âamí in sehkanäwó diwówáji'indá, in dikhóhaymuu'indá, in ditsi'dee'ipí'indá, hedá ditsít'aamuu'indá. ¹⁴ Gin bi'andáho báyéki unhíhchaaní. Indá há'to dínkoedí-í wóewáywá'âa-ídi, hewänbo owáy in t'owa inbí wówátsi ta'ge dâyhonnin diwáywówápóe ihaydi Jôesi Táadáho wóewáywá'âa-í."

Jesus-di wên shánkí'eedi i'gedi ovâyütumáadi hääwí ovâyhá'an

¹⁵ Wí to'wí i' mäása na'ändi' ná'i nat'oedi Jesus óetu'an, "In to'wên oe makówa dikwoní'in híhchan dâymá've-í. Indá wí shánkí'eedi naná' diwe dikw'ôn waabá dínpuwí." ¹⁶ Hebo Jesus-di óetu'an, "Wí sen wí hay'i shánkí'eedi ipaa hedi báyéki t'owa ovâyhúutu'an. ¹⁷ Nahäwíkhâymuu ihaydi iví t'ôe'i' itu'an, 'In t'owa ovâyütu'âamí, Bíkä've, hääwí t'ähki nakhâymuu.' ¹⁸ Hedi t'ähkiđibo wí'inbo di'owójéda'póe. Wí wêe natú, 'Naa wí nava dongs'ankumä hediho omän donmúunídi. Nâatü'âamí dîn'owóje-ídi i' shánkí'eedipiye wíđinpukodipídi.' ¹⁹ Wíyá wêe-á natú, 'P'anú pu'wa'in wéyu dongs'ankumä hedi omän dovâyjâyyé-ídi, hediho nâatü'âamí dîn'owóje-í i' shánkí'eedipiye wíđinpukodipídi.' ²⁰ Hedá wíyá wêe-á natú, 'Naa dáyts'ankhó'yâ', hediho wíđinkodipí omú-ídi.' ²¹ I' t'ôe'i' nawáymäadi iví p'ó'dédí' itu'an háa ditú'in, hedi i' p'ó'dédí' nat'ayjaapóedí i' t'ôe'i' óetu'an, 'Ówänäki' i' bú'wi p'óegé eeje i' p'ôe'ây eeja ópûn, in sehkanäwó diwówáji'indá in dikhóhaymuu'indá ditsi't'aamuu'indá hedá in ditsi'dee'ipí'indá ovâyamá'í.' ²² Hediho i' t'ôe'i' namäa, hedi nawáy'äadi óetu'an, 'Naví tsondi', háa untú waa naa dáy'an, hewänbo wa' wây-á t'owagí' najâaná.' ²³ Hediho iví t'ôe'i' itu'an, 'Ópûn oe p'óegé he'endi-á hí'indi-á oe bú' já'wé eeje, hedi kay'indi in t'owa ovâyütu'âamí naví tewhá eepiye di'ä-í hedânho dit'owabá'yaynídi. ²⁴ Wítumáa, in páadédi ovâyhúutu'annin diwedi tóebo naví shánkí'eedi koegi' há'to ik'o'í.' "

Jesus-di ovâyütu'an nabâapu'wan ta'gendi iví khäge'nin dipúuwídi

²⁵ Hedi Jesus iwedi namäadi wây-á báyéki t'owadi óeyuho', hedi ibéedi ovâyütu'an, ²⁶ "Wí to'wí naví'piye na'äädáho naví khäge'di dînmúunídi, hewänbo naaho shánkí wíđísígípidí iví táda-á jíyá-á inbí'wedi, háa iví kwee-á áyyä-á pá'dây'indá tí'úuwíndá inbí'wedi, hedá iví wówátsiví'wedi wänbo-á, há'to ta'gendi naví khäge'di napúuwí. ²⁷ Wí to'wí iví phé'win ihonpídi hedá naa díyuhonpídi, há'to naví khäge'di napúuwí. *

²⁸ "Wí to'wí wí tewhá hay'i ik'úuwí'in nada'dá, häyü chä' ûntáy'in páadé imaapa'í hedânho ûnhanginnáanídi háa ihay chä' imáa'in iboewá-ídi háa joe. ²⁹ Hedi páadé imaapaapídi madi iví tepúda'mân iboewá-í, hedi i' tewhá-á há'to ûnkoedí-í iboewá-ídi, hedi in to'wên gin ûnpoe'odi dâymû'indáho ônp'áhká've-í, ³⁰ hedi ditúuní, 'Nä'i sendá wí tewhá its'anpáadékúya', hewänbo há'to iboewá-í.' ³¹ Hedá wí nangewi p'ó'dédí'-á wétä maapaasôn (20,000) sundado ûnkw'ó'di wíyá nangewi p'ó'dédí' óeyäa-ídi namäädá, hedi ná'i-á tã maapaasônda'ba (10,000) ûnkw'ó, wa'di dívíyâ'pídiđibo' i' tã maapaasônda' ûnkw'ó'di-áho páadé i'ánshaa'amí hedi ipitsika'yâamí háa nat'anpúuwí'in háa joe. ³² Hedi nat'anpúuwípidáho' wa' in wé'gen kayi' deedi di'ädibo' iví t'ôekhuwa'in isaaní i' wêe p'ó'dédí' óetsika'yamídi háa dän'amí'in hedânho dányäa-ípidí. ³³ Hediho un wá' hanbá híwó úví'ánshaa'amí. Unbí hääwí íjoekanda'pídiđáho há'to naví khäge'nin ípúuwí."

Jesus natú iví khäge'nindá qayäqä waagínbá dimuu

* **14:27** Nä'in natunda', dikhâymuuní dâyt'ôephaadé-ídi, Jesus in phé'win deedi it'ôephaqe waagibá.

³⁴ “Aayä-á híwó’di namuu, hewänbo na’áhhándáho há’to wíyá áhsäá’i napúuwí. ³⁵ Nă’i aayäa na’áhhándá wínachä’muupí. Híwó wínamuupí óewóenídí nandádí háa nasátäbóedí’ändi-ádí wänbo’, i-á dâywänpich’áade’. T’ähkí naví hí’ dit’oe’in dínkhây’ä’ híwó dînt’ôeyaaní’in” gin Jesus-di ovâytu’an.

15

Jesus-di wí k’úwá napedeeji’iví’gedi ovâytu’an

¹ Báyéki tax phahsannindádí hedá wé’gen t’owa t’ôeyanpí’in gin ovâytu máa’indádí di’ää’ä Jesus-ví hí’ ônt’ôeyaanídí. ² In Pharisees-ádí hedá in Hudíyoví kuu dâyhä’o’indádí háa napoe’o’in wí’ovâyhí’anpí, hedího ditú, “Nă’i sendá hä’in t’aywóhkannin ovâysí’o hedá indádá ihúujo’.”

³ Hedího Jesus-di in Pharisees nă’i háhkangí’ hí’ ovâytu’an: ⁴ “Wí sen tägintä (100) k’úwá ipamáadi, wí wêe ûnpedeedi hân i’ámí? Gá in whägintä’đi whänu (99) ee p’ohtsaa búge diji’in ovâyjoe’ankídí namú-ípí’an i’ wêe napedee’i’ óenuuwä-ídí ishää píhay. ⁵ Hedí ishää ihaydi hânho nahíhchanpóedí iví k’uuwoe eedi ik’úuwí, ⁶ hedí iví’piye iho’đi t’ähkí iví k’ema’indá iví ówínă’indá iví k’aygipiye ituhkánnamí, hedí ovâytu’amí, ‘Naa-ádí úvíhíhchannamí, gá năä-á naví k’úwá dînpedeedi donshaadân.’ ” ⁷ Hedáhá’ Jesus natú, “Naadi wâytu máa, oe makówá wá’ ginbá namuu. Oe makówá dívíhíhchando wêe wänbo t’aywóhkandi namuu’i’ iví t’aywó’đi ijoe’an dihaydi, hewänbo whägintä’đi whänu (99) t’owa di’ände’in inbí wówátsi ta’ge dâyhonninbí’gedá oe makówá wídívíhíhchandopí.”

Wí kwee wí chă’ wáy iho’iví’gedi Jesus-di ovâytu’an

⁸ “Hedí wí kwee tä ihay kwăk’u ts’ă’i chă’ ûnjidi wêe wáy iho’đi, iko’amí’pí’an, hedá iví tewhá ee t’âmăpiye i’aa’amí i’ chă’ inuuwä-ídí ishää píhay. ⁹ Hedí ishää ihaydá iví k’ema’indádí hedá iví ówínă’indádí iví k’aygipiye ituhkánnamí hedí ovâytu’amí, ‘Naa-ádí úvíhíhchannamí, năä-á naví kwăk’u ts’ă’i donwáyho’i donshaa.’ ” ¹⁰ Hedáhá’ Jesus natú, “Naadi wâytu máa, hanbá oe makówá napoe’o. Wêe wänbo t’aywóhkandi’ iví t’aywó’đi ijoe’andá Jôesi Tádávi makówáwin t’ôepă’ă’in dívíhíhchando’.”

Jesus-di wí e’nú napedeeji’iví’gedi ovâytu’an

¹¹ Ihaydáhá’ Jesus-di ovâytu’an, “Wí sen wíje e’nûn ûn’ân. ¹² I’ tí’úugé’i’ e’nú iví tádá itu’an, ‘Táa, năa naa dí máa uví hăäwí iwedi i’ dîn’ă’i’ Hedího i’ tádá i’ hăäwí ûnkw’ó’đi’ iví wíje e’nûn ovânwíje. ¹³ Wíyá hăyú thaa naphade ihaydi nă’i tí’úugé’i’ e’nú iví hăäwí iku’ch’áakídí iví tádávi k’aygidi napee i’ chă’ wóegé, hedí wí nange kăyi’ naná’ diwepiye namăa, hedí háa nawänpida’ waagi iví wówátsi ihondi iví chă’ t’ähkí iwänpihánú. ¹⁴ Iví chă’ t’ähkí ihánú ihayhăäbá i’ nange iwáygá hânho dihaapóe, hedího hăäwídí iví wówátsi i’ámí’in wí’ûnkw’óhpí. ¹⁵ Hedího it’ôenuuwä-ídí namăa, hedí wí sendi óet’ôemăgidi owáy iví nava iwáygépiye óesan iví pehtsude ovâyhúujôenídí. ¹⁶ Hânho nada’ i’ hăäwí pehtsude dâyk’o’i wänbo ik’o’i’in nashu’múunídí, khúnkhowa hăäwí namuu wänbo’, hebo to’wídí wänbo koegí’ wänbo wí’óemăgipí. ¹⁷ Hedáhá’ wí thaa iví hangintan iwáykê’đi gin i’ánshaa’an: Naví tádávi t’ôe’in wänbo hăyú dívíshiví wówátsi i’ámí’in wí’û’amí’in koegí’ dínkw’ó, hedá shánkí wänbo-á dínkw’ó, hedí năäwá naa-á ohăhchuwamăa’ăđá o’ân. ¹⁸ Naví tádávi’piye omú-í hedí dótu’ăamí, Táa, naa dáy’t’aywó’nan i’ makówá na’ândiví’piye, hedá uví’piyá. ¹⁹ Naa ihay híwó’đi wó’muupí uví ay gin wíyá dítu’ăamídí, hewänbo uví t’ôe’i’ waagibá dí má’ve-í.’

20 “Hediho iví tádáví’piye namää, hewänbo wa’ kayi’di na’ädibo’ iví tádádí óemû’, hedi i’ tádá iví e’núví’piye nasehkanäpóedí i’ e’núví’piye i’ää hedi óeba’aa’andá óesígí’ohtsää. 21 Hedi i’ e’nú iví tádá itu’an, ‘Táa, naa dáy’taywó’nan i’ makówa na’ándivi’piye hedá uví’piyá. Naa ihay híwó’di wó’muupí uví ay gin wíyá dítu’âamídí.’ 22 Hewänbo i’ tádá iví t’ôe’in itu’an, ‘Bíwänäsadi wên sa’wó’nin k’éwé’in to binmá’, hedi binto’, hedá iví mankhú eedá binmankhúto’an, hedá iví ân deedá bin’anto’an. 23 Hedá i’ wáasí’ay âytûu’o’i binmá’ âyháyjídí, hedi âyshánkí’eedípa’í. 24 Nă’i naví e’nú-á nachuu waagibá ûnpóe, hewänbo năa nawáywówápóe. Napedee waagibá, hewänbo năa-á donwáyshaa.’ Hediho dâyshánkí’eedípa.

25 “Nă’i t’ăhkí napuwamän dihaydi i’ páadé’i e’nú owáy nava iwáygé naji’, hedi iwedi na’ădi owáy tewhá tsowa wáy napowa’ă’ ihaydi dâykha’wodá dâypúwhăă’odá hedá dívíádéndedá nat’oe. 26 Hediho wí t’ôe’i óetuhkännandi óetsika’yan, ‘Hânnan napoe’o?’ 27 I’ t’ôe’i’đi óetu’an, ‘Uví tí’ûu-ân iwáyweekán, hediho unbí tádá natsonpóe i’ wáasí’ay âytûu’o’i dâyháyjí’in, gá iví e’nú bahpíbo ûnwáypówádân.’ 28 I’ páadé’i e’nú nă’i nat’oedi nat’ayjaapóe, hedi owáy tewhá ívepiye wínatsudehíjepí. Iví tádá ûnpeedí óedaa’an nats’ûunídí. 29 Hewänbo iví tádá itu’an, ‘Ot’ôeyan tádá, naa báyéki paayo hânho ugí’ dáy’t’ôemáa, hăăđi wänbo t’ăhkí háa untsonpóe waagi dáy’a’gindo’, hewänbo wí k’úwá’ay sí’jaa’i wänbo wídímăgipí naví k’ema’indádí donshánkí’eedípa’í. 30 Hewänbo nă’i wêe e’nú uví’ úmuu’i-á hăăwí t’ăhkí năamăgi’i’ ípedee’an. Iví chă’dá t’ăhká ihánú a’yûn t’aywóhkannin dimuu’indádí iwho’k’úwídí, hedi năa iweekándá i’ wáasí’ay âytûu’o’i-á i’gí’-á mânhay.’ 31 I’ tádádí óetu’an, ‘Naví ay, ụ hăăđi wänbo t’ăhkí naa-ăđi un’ăn, hedi hăăwí naa dínkw’ó’di-á uví’ wá’ úmuu. 32 Hewänbo gínkhây’ă’ âyshánkí’eepa’í’in hedá gihíhchăă’-í’in. Nă’i uví tí’ûu úmuu’i nachuu waagibá, hewänbo năa-á nawáywówápóe, i-á napedeejiwän, hewänbo năa-á âywáyshaa.’ ”

16

Jesus-di chă’ i’gedi ovayhé’e’an

1 Jesus-di iví t’ôe’in gin wá’ ovâytu’an, “Wí kodit’owa sen wí t’ôe’i’ ûn’ăn, hedi i’ sendi hăăwí ûnkw’ó’đi t’ăhkí i’ t’ôe’i’ óe’áyînjoe’an. Hedi wí to’wídí i’ sen óetu’an, ‘Hă’i t’ôe’i’ ú’ândidá uví hăăwí wônwânpipedee’o’.’ 2 Hediho i’ kodit’owa sen iví t’ôe’i’ ituhkännandi óetu’an, ‘Háa bí’o’in naa dínhanginpóe. Náta’nan hăyú chă’ in t’owaví’wedi năahógi’in hedá hăyú-á năahánú’indá. Năa iwedi naví hăăwí dín’áyînmaa’i wíyá wú’múunípí.’ 3 I’ t’ôe’i-á ginnân i’ânshaa’an: ‘Naví tsondidá năa naví t’ôe dínjâakankhâymaa. Hândá naa dáy’ámí? Naa ihay wó’kaypí nava t’ôe dáy’ámídí, hedá owôeda’ ohăăda’yêenídí. 4 Năa-á dínhanginná háa dáy’ámí’in, hedânho owáy nă’i t’ôe dó’o’i dínjâa’an dihaydi hă’in t’owadi inbí k’aygi eeje dísigí’ámídí.’ 5 Hediho wí’in wí’ingin in t’owa iví tsondi ûnphaamuu’in ovâyťuhkännan, hedi i’ páadé’i napówá’i’ óetsika’yan, ‘Hăyú-an naví tsondi unphaamuu?’ 6 I’ sendi óetu’an, ‘Gá tăgintă (100) kwăăbay olive kă’p’oe-ân.’ I’ t’ôe’i’đi óetu’an, ‘Năa uví phahsan ta’nin. Ówănăki’, ósoge hedi ná’egó’an p’ánăntă (50) kwăăbay gin nat’ûunídí.’ 7 Wíyá wêe sen napówá’i-á óetu’an, ‘Heyâa ụ-á, hăyú-á unphaamuu?’ I’ sen natú, ‘Wêe maapaasôn (1,000) múu táhtân.’ I’ t’ôe’i’đi i’ sen óetu’an, ‘Năa uví phahsan ta’nin. Ná’egó’an khávén tăgintă (800) gin nat’ûunídí.’ 8 I’ t’ôe’i’ tsondi natú nă’i hójo’i t’ôe’i híwó’nin nap’ônbaymuu, gá híwó ipi’áyîngi’andân. Ta’gendi wâyťumáa, in to’wên Jôesi Tádá dâytaapí’in ívíwo dihă in wé’gen t’owa in waaginbá dimuu’indádí híwó dívíkanhûuwídí

hedânho híwó dívípi'áyîngi'ámídí, hebo Jôesi Tádáví ây ûnmuu'indá wáyjéđí ihay wídiháhpí.

⁹ “Hediho unho naadi wâytumáa, tobá wáy wên t'owa híwóhpí'đi dâychă'hónde wânbo', undá ûnkhây'ă' t'owa bínkhă'ge'nandi unbí chă'đibo bínk'emahóení'in, hedânho owáy i' chă' wíyá wínachă'muupí ihaydá, wí wháagé nahánde'pí iwe oe makówá wovâysígíhóení. ¹⁰ Wí to'wí chăăđă' ônjoe'andi híwó i'áyîngikanhondi-á hăăwí hehăyú'i wá' híwó i'áyîngikhây'máa, hedi wí to'wí chăăđă' ônjoe'andi isăbo'i-á hăăwí shánkí hehăyú'i wá' isă'mamí. ¹¹ Hediho nă'i chă' năă oepáa k'ayđiwi nawânpimuu'i híwó wíwín'áyîngi'anpídá, há'to i' hăăwí ta'gendi nachă'muu'i' unbí mange wovâyjoe'amí. ¹² Hedi híwó i' hăăwí wíyá to'wíwí' ûnmuu'i bín'áyîngi'anpídá, há'to wovây'măăní i' hăăwí wovây'păkhây'máawân.

¹³ “Wí t'ôe'i-á wí'ûnkodipí wíje tsonningí' híwó it'ôemá've-íđí. I' wêe óet'ay-í hedá ôejoegi'amí, i' wêe-á ôesígí-í hedá ôe'a'geení. Chă'gí'đă' úvít'ôemáadâho' wí'ûnkodipí Jôesi Tádágí'-á wá' úvít'ôe'amídí.”

Jesus-di wên Pharisee t'owa ovâyhá'an

¹⁴ In Pharisees nă'i hí' t'ăhkí dit'oe'o, hedi indi Jesus t'ămäge óetumáa, gá indá dichă'hă't'aadân. ¹⁵ Hediho Jesus-di ovâytu'an, “Undá ída' t'owa di'âanı'in unbí wówátsi ta'ge bínhonnin, hewânbo Jôesi Tádá-á ûnhanginná háa unbí pí'nă k'ó'jé bínmáa'in. Wáy wí hăăwí in t'owa di'ánde shánkí híwó'di namuu, inbí ánskaa piháa dínmuudi, hebo Jôesi Tádágí'-á nă'i hăăwí-á wí'ûnchă'muupí.

¹⁶ “John i' p'ó'p'oekandi napówá píhay i' tsontun Moses ita'nandáđí hedá i' hăăwí Jôesi Tádáví tukhe'min dâyta'nandađí ûnkw'ó wovâyhá'amídí. Hewânbo John napówá iwedí i' híwó'di tun makówá i'gedí t'owa ovây't'ôe'o', hedi hânho báyéki t'owa i'piye dívíkhăăde'. ¹⁷ Shánkí wínabâapu'wanpí makówá-á nă'i oepáa k'aydá nahăanıđí, in shánkí hínchăă'in hí'ay Jôesi Tádáví ta'nin diwe nak'ôe'in nahăanıví'wedí. ¹⁸ Gá ginnân: Wí sen iví kwee ijoe'andi wíyá kwee-áđí ikhó'yă'đá it'aywó'do', hedi wí sen wá' i' kwee ôejoe'andi-áđí ikhó'yă'đá it'aywó'do'.”

Jesus-di wí kodit'owa senbí'gedí wí sehkanăwó nawówáji'i senbí'gedá ovâytu'an

¹⁹ “Wí kodit'owa sen sa'wó i'awende' aa báyéki nachă'muu'i'đi, hedá thamu waagá hânho híwó'dá ihújuo'. ²⁰⁻²¹ Iví tewháwin phóđi wáy wí sen sehkanăwó nawówáji'i nahăape'k'ôe, i-á Lazarus gin nakhăwă. Nada' i' koegi'tă i' kodit'owa senbí măăsa iwedí najemu'i'đi ihăwówá'amí'in. Tú' t'ăhkí naphéemuudi in tséđí i' phée ônhă't'aade'. ²² Nă'i sen sehkanăwó nawówáji'i-á nachuu hedi in makówáwin t'ôepă'ăă'indi makówápiye óepiye, hedi Abraham-bí hângebá óesóge. I' kodit'owa sen wá' nachuu, hedi óekhă'k'û'. ²³ I' kodit'owa sendá oe péyége na'ândí it'ôephadende', hedi ibéedí kayí' diwe Abraham na'ândí ôemû' hedá Lazarus-á wá' Abraham-bí hângebá na'ân. ²⁴ Hedi kaygi natú, ‘Tádá Abraham, naví'piye ósehkanăpuwave. Lazarus natú'an imankhúp'ohótógikíđí naví'piye na'ăă-í, hedi naví hân dînp'oe'amí dîn'oet'êepúuwíđí. Naa năă phaa iwe hânho dont'ôephadende'.” ²⁵ Hewânbo Abraham-di óetu'an, ‘Naví ay, ti wí'ú'ánshaapí'an wa' unwówáji' ihayđi hânho híwó'di hăăwí úkw'ó'nin, hewânbo Lazarus-á híwóhpí'-á ûnkw'ó. Hewânbo năă-á năwe híwó iphadende', hedi ụ-á mânt'ôephadende'. ²⁶ Hedá wá' wên he'yin kônda hăă pinudi nak'ôe, in to'wên năwe dikw'ó'nin wídínkodipíđí nănáđi hănápiye diphaadé-íđí, tobá dida' wânbo', hedá wá' wínakodipí hănáđi nănápiye diphaadé-íđí.’ ²⁷ I' kodit'owa sen natú, ‘Hedá năă kay'indi

wída'máa tádá Abraham, Lazarus nâasaaní naví tádáví tewhá iwepiye. ²⁸ P'ánú tí'úuwín naa dínkw'ó, hedi Lazarus-di ovâytu'âamí naa dáy'an waagi wídíví'amípí, hedânho nâwe naa dont'ôephadendé' iwebá wídipóewípídí.' ²⁹ Hewänbo Abraham-di óetu'an, 'Moses ita'nannindádí in Jôesi Tádví tukhe'mín dáyta'nannindádí dínkw'ó. Háa hã'in dáyta'nan waa uví tí'úuwín dínkhây'ä' dáy'a'ginnamí'in.' ³⁰ I' kodit'owa sen natú, 'Joe, Tádví Abraham, há'to han díví'amí. Hewänbo wí to'wí dichu'kw'ó' diwedi inbí'piye namäädáho', indá dívíwäyüdi inbí t'aywó'di dáyjoe'amí.' ³¹ Abraham-di óetu'an, 'Moses-ádí in Jôesi Tádví tukhe'mindádí ovây't'ôeyanpídá, há'to to'wídí wänbo ovâywäyukannamí, tobá chuwa iwedi nawáywówápóe wänbo?'

17

Jesus-di t'aywóhkan ní'gedi ovâyhéé'an

¹ Jesus iví khäge'nin itu'an, "Ta'gendi tobá hãädi nanân wänbo hãäwídí wänbo-á in t'owa t'aywó' diwe ovâytoé'ó, hewänbo to'wí ná'i t'aywóhkan ovâykeejo'i' t'ôephade ûnpuwagí'o. ² Wí to'wí gin ovâykeejo'i'-á shánkí híwó ûnpúuwí wí k'uu kháa'i' iví k'áy eedi ônwhisógedi mâap'oe iwe óechäänú-ídí, wêe wänbo ná'in hí'innin diwedi óet'aywóhá'amí'wedi. ³ Úví'áyîngi'amí háa úví'o waagi. Unbí k'ema it'aywó'nandáho kaygindi bínkhâa'amí wíyá wí't'aywó'namípídí. Hewänbo iví t'aywó'digí' na'owójéda'póedá bín'owóje-í. ⁴ Tobáháa uví'piye tségín wí thaa it'aywó'nan wänbo', tségín na'owójéda'äädí mân'owóje-í."

Jesus-di wäyü i'gedi ovâyhéé'an

⁵ Jesus-ví t'ôekhuwa'indí óetu'an, "Díkhäge'nan hedânho wíyá shánkí uví'piye ívíwäyü-ídí." ⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Unbí wäyü-á wí hânho hínehäi'î tân'ayví hay'ida' únmúuní wänbo', únkoedí-í ná'in tay hay'in nâwe nachá'nin bîntu'amídí, 'Púu iwedi ópúwhahke'di oe p'oekwíngé ókhähto', hedi háa itu' waagi i'amí."

Háa wí pant'ôe'i' ûnkhây'ä' waa i'amí'in

⁷ "Wí to'wí wí pant'ôe'i' ûn'ändí iwhäädedi háa ônk'úwá'áyînmáadí, nava iwedi iweets'údedi, ti óetu'amí, 'Ósogedi wese óhúuyan' gin? Hedân joe. ⁸ Ha'wâa óetu'amí'wedi ginnân óetu'âamí: 'Dínhúukhây'an, hedá uví aa ó'egó'andá dí'áyîngi'an naa dáyhúubowa píhay, ihaydânho bits'anhúuyamí u'.' ⁹ Hedi i' pant'ôe'i' háa óejôn waa i'an dihaydi, ti óékú'daa'o'? Hedân joe, i-á pandá' namuu. ¹⁰ Ungí' wá' hanwaagibá namuu. I' hãäwí wovâyjôndi bînbowa ihaydá ítúuní, 'Wídíkú'daa'âamípí. Háa gínkhây'ä' waagida'mân ívítsiye'an.' "

Jesus-di tä ihay senä' diphéetaymuu'in inbí phée dínmuu'i ovâyjáa'an

¹¹ Jesus oe Jerusalem-piye namän, hedi Samaria-ádí Galilee-ádí inbí nantaa kíngé namän. ¹² Wí bú' tsowa napowamän dihaydi tä senä' diphéetaymuu'indí óemû', hedi iví'wedi kayi' diwebo dívíwóyí', ¹³ hedi Jesus kaygi óetu'an, "Jesus, háhkandi', na'inbí'piye óehkanäpuwawe." ¹⁴ Jesus-di ovâymu'di ovâytu'an, "Ja' bípûn i' méesate ipiye in owha'di wovâymu'unídí íwówa'in." Hediho iwedi dimää, hedi wa' p'óegé dimändibo diwówa. ¹⁵ Hedi in senä' diwówa'in diwedi wêe iwáybun Jesus óékú'daa'amídí nawówadi, hedi kaygi ihí'máadí Jôesi Tádví-á kw'áayébo' óemáa. ¹⁶ Jesus-ví ân nú' idége'disógedi ip'ó't'äädí óékú'daa'an. Ná'i sendá Samaria-wi namuu. ¹⁷ Jesus-di óetsika'yan, "Tí tä ihay wí'íwówapí'an? Wáyho in wé'gen whänu? ¹⁸ Ná'i

pi'wí nangewi senda'mân ibun Jôesi Táadá óekú'daa'amídí." 19 Hedáhá' i' sen óetu'an, "Ówínúdí ópûn, uví wäyü úmuudiho unwówa."

Jesus iví khäge'nin itu'an nawáy'ä' i'gedi

20 Wên Pharisees-di Jesus óetsika'yan, "Häädan Jôesi Táadí t'owa ovâytsónkhâymaa?" Jesus-di ovâytu'an, "I' hääwí bînmunde'i'dida' há'to únhanginpúuwí Jôesi Táadá t'owa ovâytsónmaa'in. 21 Hedi to'wí wânbo wí'únkhây'ähpí natúuní'in owedá' háa wíyá wáygedá' Jôesi Táadá t'owa ovâytsónmaa'in, gá unbí jáa iwebo t'owa ovâytsónmaadân."

22 Ihaydáhá' iví khäge'nin itu'an, "Owáy wí thaa na'ná' dihaydi un hânho ida'í dímuuní'in naa, t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i wí hây tähkí wânbo otsonjidi, hewânbo ihaydi há'to únkoedí-í. 23 T'owadi naví'gedi wovâytu'amí, 'Häwe hîn naji', háa 'Näwe hîn naji.' Hewânbo indadí wí'ímú-ípí. 24 Owáy naví thaa owáy'ä-ídí dînpówa ihaydi, tsígówänú hää makówa năwedá onăhay namuwăpoe'o waagibá naa opóewí. 25 Hewânbo owáypówápíđibo páadé báyéki dont'ôephadekhâymaa, hedá in t'owa năa diwówáji'indá díjoegikhâymaa.

26 "Hedi naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' owáy'ä ihaydibá t'owa díví'âamí háa hân'o'amí, 'Häwe hîn naji', háa 'Näwe hîn naji.' Hewânboe in t'owa díví'o waagibá Noah nawówáji' ihaydi. 27 I' thaa Noah i' kophé hay'i ipaa-ídí ikhây'an diwedí i' wêe thaa ibowadi itógi píhay, in t'owa húukandadí súwă-áđí díwíwânpi'o hedá dívíkhó'yánde'. Ihayhääbá i' kwă'p'oe napówáđí t'ähkí in wé'gen t'owa ovây'ot'ahánú. 28 Hedi hanwaagibá napóe Lot nawówáji' ihaydi. T'owa díwíwânpihúujo', dâysúwănde', dâyhääwikumănde' hedá dâyhääwíku'ch'áade', dâyko', hedá dâytewhăkw'óe'ó. 29 Hewânbo i' thaa Lot i' bú' Sodom diwedí napee ihaydá wí phaa makówáđí najemu, hedá k'uu nakoje'di-á wá' kwan waagibá najemu, hedi t'ähkí t'owa ovâyhánú. 30 Ha'wâagibá dívíkanhúuwí owáy i' thaa naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' owáykeepóe ihaydi.

31 "Thay thaa-á wí to'wí wha'k'aydi najidi nawândi wí'únkhây'ähpí iví tewhá ee nats'úuní'in iví hääwí ee únkw'ó'dí' ihóeníđí. Hedi wí to'wí nava iwe naji'i-á wí'únkhây'ähpí iví tewhá iwepiye ibuuníđí. 32 Wí'ún'ôede-ípí háa Lot-ví kwee únpo'e'in Sodom bú'piye iwáybuuníđí ibée ihaydi. 33 Wí to'wí iví wówátsi i'gí'dá' nada'di, iví wówátsibá iwănpipedee'amí. Hewânbo wí to'wí iví wówátsi in wé'gengí' imăgi'i-á iví wówátsibá i'aywonde'. 34 Wâytu'amí, owáy i' thaa naa owáy'ä-ídí napówa ihaydá wíje senă' wí íve dajó'k'óe'in diwedí Jôesi Táadá wêe óekekikhâymaa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhâymaa. 35 Wíje kwiýä' dăn'o't'a'in diwedí wêe óekekikhâymaa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhâymaa. 36 Wíje senă'dá nava iwá daji'in diwedí wêe óekekikhâymaa, i' wêe-á iwebo-á óejoekankhâymaa" gin Jesus-di ovâytu'an.

37 Iví khäge'nindi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, wáygan nă'i napuwagí'o?" Jesus-di ovâytu'an, "Wáyge i' pení nak'óe iwânho in oekăwă díwíwé'gekhâymaa."

18

Jesus-di jûusu i'gedi ovâyhá'o'

1 Jesus-di wên háhkangí'in ó'gedí ovâytu'an ovâyhá'amídí dínkhây'ä' häädi wânbo t'ähkí díwíjûusu'âamí'in hedi wídíwíjûusuwóyí'nípí. 2 Ginnân ovâytu'an: "Wí sen tson diwe na'ândi' wí bú' iwe nathaa, hewânbo Jôesi Táadá wí'óe'a'ginmăhpí, in t'owa wânbo-á wí'ovây'a'ginpí. 3 Iwáy bú' iwáygebá wí kwee iví sen únchuu'i nathaa, hedi ihaydá' nă'i tsondiví'piye nakhäge'da'măă'ăđi óetu'o', 'Díkhäge'nan hedânho i' to'wí

naa díhääwíkweede'i wídít'aanípídí.' 4-5 Thamuwaagi i' tsondiví'wepiye nakhäge'da'mää'ä, hewänbo wí'önt'ôeyandepí. T'ôediwän i' sen natú, 'Tobáháa Jôesi Tádá dó'a'ginmähpi wänbo', hedá t'owa wá' dovây'a'ginpi wänbo', ná'i kwee dókhäge'namí, gá dókhäge'nanpídá ihaydá' na'ää'ädi naa báyéki díkayháanú-ídän.' "

6 Ihaydi Jesus-di ovâytu'an, "Ít'oe háa ná'i híwóhpi' tsondi natú'in. Tobá híwóhpi namuu wänbo i' kwee óekhäge'nan. 7 Hewänbo Jôesi Táadí shánkí wänbo in to'wên ûnde'muu'in ovâykhäge'namípi'an, khuu-á thaa-á pín ta'gedi iví'piye dívíjûusu'odi. Ti thaa t'ähki i'di ovâytsikhakannamí? Joe, há'to'. 8 Naadi wâytumáa, i'dá wesebo ovâykhäge'namí. Hewänbo owáy naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i omuu'i náa oepáa k'aydipiye owáy'ää ihaydá, ti t'owa dovâyshaa-í wa' naví'piye dívíwâyunde'in?"

Jesus-di wí Pharisee-ví'gedi hedá wí tax phahsandidí'gedá ovâytu'an

9 Wên t'owa dí'ände' inbí wówátsi ta'ge dâyhonnin hedího wé'gen t'owavi shánkí híwó'nin dimuu. Hedího Jesus-di ná'in háhkangi'in ó'gedí ovâytu'an: 10 "Wíje sená' i' méesate hay'i ee dats'ú dänjûusu'amídí, wí wêe sen Pharisee namuu, hedá i' wêe-á tax phahsandi-á. 11 I' Pharisee wí'bo nawindi ginnân ijûusu'an: 'Jôesi Táa, naadi wíkú'daa'o' naa t'aywóhkandi' wó'muupídí wáy wên t'owa dimuu waagibá. Indá dihójo, hedá sänmindá dimuu, inbí wówátsi-á ta'ge'indá wídínmuupí, hedá pi'wênbí kwiyä'dáda dívíwhohkwomáa. Hedá wíkú'daa'o wá' há'i tax phahsandi' owe nawindi waagi'bá wänbo wó'muupí'in. 12 Jáadi waa wáygín dáyhaädä'o', hedá t'ähki tá háäwí dont'an diwedá wêe-á wímä'.' 13 Hewänbo i' tax phahsandi-á háy kayi' diwe wí'bo nawindi nawóeda' makówápiye ibée-ídí. Ipíhkhúmáhpúude nataachanpóedí it'aywó'nandi, hedí natú, Jôesi Táa, naví'piye óehkanäpuwave. Naa wí t'aywóhkandida'mân omuu.' 14 Hedí wí'gín dänweeho'. Naadi wâytu'amí, Jôesi Táadáí ná'i tax phahsandidí t'aywó'di ón'owójé, i' Pharisee-ví-á joe. To'wên t'ähki he'ennin dívípipa'indáho hí'innindá'ba ovâypa'í, hedá to'wên hí'innin dívípipa'indáho he'ennindá ovâypa'í."

Jesus-di in áyyäá ovâysíghógi

15 Wên t'owa inbí hí'innin áyyäá Jesus-ví'we dâykán i'di ovâyttägé-ídí. Iví khäge'nindi gin dâymû'di in t'owa-á ovâyte'yandi ovâytu'an ha'wâa wídíví'amípí. 16 Hebo Jesus-di in tádá'in jiyá'in ovâytu'an inbí áyyäá iví nú'piye dâymá'í, hedí iví khäge'nin itu'an, "In áyyäá naví'piye binkä'äämäa, wíwínkhâ'amípí. To'wên ná'in áyyäá waaginbá dimuu'indá Jôesi Táadáví'in ûnmuu. 17 Ta'gendi wâytumáa, to'wí Jôesi Táadáví' wínapúuwípí wí hínchää'i' ay waagibá iwâyupídí."

Wí sen kodit'owa namuu'i Jesus-ví'piye na'ää

18 Wí kw'áyewi sen namuu'i'di Jesus óetsika'yan, "Híwó'di háhkandi', hân dáy'amí hedânho in wówátsi nahándepí'in donkáyjídí?" 19 Jesus-di óetsika'yan, "Ti úhanginná háa untú'nin naa híwó'di gin dítu'odi? Jôesida'mân híwó'di namuu, wíyá to'wí-á joe. 20 Jôesi Táadáví tsonnun ho mântaa. I-á natú wíyá to'wíwí kwee-ádi háa sendádi wí'úvíwhohkwomá've-ípi, wíwínt'owat'aháanú-ípi, wí'úvísä'mamípí, t'owaví'gedi wí'úvíhójo'amípí, unbí tádá-á jiyá-á bín'a'ginmá've-í." 21 I' sendi Jesus óetu'an, "Ná'i tsonnun t'ähki dó'a'gin enúkáy omuudibo'." 22 Jesus ná'in nat'oe ihaydá i' sen óetu'an, "Wa'di wây-á háawên bí'amí'in útáy. Hâyú úkw'ó'di t'ähki mänkú'ch'âaní, hedí i' chä' mánhógi'i' in t'owa sehkanäwó diwówáji'in ovâymääní, hedânho kodit'owa unmuuní oe makówá. Hedí nâakú'ch'áadá ovâymägidá naa-ádi óká've."

²³ Nă'in nat'oe ihaydi i' sen ivi pí'nă khó'jé báyéki nataachanpóe, gá báyéki háäwí ûnk'w'ôndân, hedi wínakuchada'pí. ²⁴ Jesus-di i' sen háa nachaa waagi óemúndedi natú, "Báyéki kâ'y'in namuu wí to'wí nakodit'owamuu'i háa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho ôn'aywoenídí. ²⁵ Nabâapu'wan wí kamáyo wên agúusa tsiphó i'ge nats'ûunídí, hewânbo shánkí nabâapu'wan wí to'wí kodit'owa namuu'i háa Jôesi Tádá natú waa i'amídí hedânho ôn'aywoenídí." ²⁶ In to'wên nă'i hí' dit'oe'indá ditsikapóe, "Gin namuudá to-an ûnkodi ûn'aywondee-ídí?" ²⁷ Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Háa t'owa dínkodipí'indá Jôesi Tádá-áho ûnkodi."

²⁸ Peter-di Jesus óetu'an, "Na'indá háäwí t'âhkí gínkw'ó'dí' âyjo'e'an u-ádí gimú-ídí." ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi ta'gendi wâytumáa, háa Jôesi Tádá natú waa ôn'a'ginnamídí wí to'wí ivi tewhá ijoe'andi, háa ivi kwee, háa ivi tí'ûuwíndá pá'dây'indá, ivi jiyá-á tádá-á, háa ivi ây-á ijoe'andá, ³⁰ i-á ta'gendi báyéki shánkí ma'kw'anukí ihóení wa' năä oepáa k'aydi naji' ihaydi, hedá ivi wówátsi năä oepáa k'aydi ûnbo'wan di'an, "Na'indá háäwí t'âhaydá in wówátsi nahánde'indá imá've-í."

Powingí' Jesus ivi khäge'nin itu'an nachuwagi'o'in

³¹ Jesus ivi tä'dí wíje khäge'nin wéhánäpiye iho', hedi ovâytu'an, "Bit'ôeyan, năä-á Jerusalem-piye gimän, hedi eewá naa t'âhkí t'owagi' o'aypu'yä'i' omuu'i dînpúuwí háa in Jôesi Tádáví tukhe'mîn naví'gedi dâyta'nan waa. ³² T'owadi in Hudíyo dimuupí'inbí mange díkáaní, hedá indá dînp'âhkaakhâymaa, hedá díjânákíkhâymaa, hedá dí'ohphaykhâymaa. ³³ Púwhí'dí díwhädíkhâymaa, hedá díkhe'khâymaa. Hewânbo iwedi i' powage'i thaa iwe owáywówápúuwí." ³⁴ Hewânbo Jesus-ví khäge'nin nă'i natú'i háäbo wídika'pówápí. Háa ovâytu'andi-á wídínthaypóepí, hediho háäwí i'gedi ihí'máa'in wídika'pówápí.

Jesus-di wí sen natsí't'aamuu'i' ivi keetan óemägi

³⁵ Jericho bú' tsowa Jesus napowamän dihayháä, wí sen tsí't'aa'i namuu'i' owáy p'ôe hángé wáy nahäada'än. ³⁶ I' sen in báyéki t'owa diphademännin nat'oe, hedi natsikapóe, "Hân napoe'o?" ³⁷ Indi óetu'an, "Jesus Nazareth-wi-ân na'ä?" ³⁸ Hedi i' sen ituwínú, "Jesus, u David-ví ây iwedi'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwave." ³⁹ In ton Jesus-ví páadé dimännindá i' sen óet'e'yandi óetu'an, "Hânda'dibo?" Hewânbo i' sendá shánkí kaygá ituwínú, "U David-ví ây iwedi'i' unmuu'i', naví'piye ósehkanäpuwave." ⁴⁰ Jesus iwóyí', hedi ovâytu'an i' sen ivi'piye óemá'i'in, hedi Jesus-ví'we napówa ihaydi Jesus-di óetsika'yan, ⁴¹ "Hânnan wîn'amí'innan unda'?" I' sendi óetu'an, "Nanbí Sedó, naa oda' dînkeepúuwí'in." ⁴² Jesus-di óetu'an, "Uví keetan mánke? Uví wäyü úmuudân unwówa." ⁴³ Wesebo i' sen ûnkeepóe, hedi Jesus-ádí namändi Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáa. Hedi t'âhkí in t'owa dâymû'in ditû' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in.

19

Jesus oe Zaccheus-ví'piye na'ádâamää

¹ Jesus oe Jericho bú'piye namää, hedi i'ge naphademän dihaydi ² wí sen Zaccheus gin nakháwä'i' iwáyge na'än. I-á in tax phahsanninbí p'ó'dédí'ân namuu, hedá kodit'owa-á namuu. ³ Zaccheus-á ikhääde' Jesus óemúunídí ûnhanginpuuwídí to'wí namuu'in, hewânbo hínchää'idá' Zaccheus namuu hedá báyéki dit'owaji', hediho wí'ûnkeet'óepí. ⁴ Hediho in t'owaví páadé i'äädí wên sycamore tay ee nachá'nin kw'áye ituye, hedânho Jesus naphademändi

óemúunídí. ⁵ Jesus in tay iwe napówádí kw'áye ibéedí Zaccheus óetu'an, "Zaccheus, ówănákidi ówhanbe, nää thaa uví k'aygi dáywóyí'khâymáa." ⁶ Zaccheus tay kw'áye di iwănäwáve, hedi híhchangidi Jesus iví k'aygiye óeho'. ⁷ In t'owa nã'in dâymû' ihaydá t'aydi ditû', "Nã'i sendá wí t'aywóhkandiví tewhá iwepiye na'ádâamää." ⁸ Hewänbo Zaccheus iwínúdí Nanbí Sedó Jesus óetu'an, "Nanbí Sedó, i' hääwí naa dínkw'ó' diwedi píngé hay dówijekhâymáadáhá' in sehkanäwó diwówáji'in t'owa dovâypâkhâymáa, hedi wí to'wí dósä'mandí-á jónän ma'kw'anukí dópâkhâymáa." ⁹ Jesus natú, "Nää thaa nää k'aygiwí' òn'aywon. Nã'i sendá wá' Abraham-bí ây iwedi'i' bá namuu. ¹⁰ Naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' o'ää in dipedeji'in dovâynuuwä-ídi hedá dovây'aywoenídí."

Jesus-di ovâyty'an dínkhây'ä' i' hääwí ovâymägi'i' di híwó díví'ami'in

¹¹ Nää-á Jerusalem tsowa dipowamändi in t'owa di'ände wesebo natsondisogedee-i'in, hediho Jesus-di wây-á háhkangí'in ó'gédi ovâyty'an ovâythayyamídi han wínapúuwípí'in. ¹² Ginnân ovâyty'an: "Wí sen kw'áyewi namuu'i' ipikhây'owän wí nange kayí' wăhää iwepiye namú-ídi. Iwe i' tsondi shánkí p'ó'dédí' di nã'i sen óetsondipakhâymáa hedânho iví nangepiyebá nawáymú-ídi natsonsogedee-ídi. ¹³ Hewänbo wa' i' wêe nangepiye namääpídibo tä ihay iví t'ôe'in ituhkännandi wí'inbo wí chă' ovây'an, hedi ovâyty'an, 'Nã'i chă'di wí hääwí bínkuumä-í, hedáhá' i-á bínkü'ch'âani, hedânho wíyá shánkí chă' dînt'aanídí.' Hedáhá' namää. ¹⁴ Hewänbo in t'owa iví nange'indá nã'i sen óet'ay, hedi wên t'ôekhuwa'in i' namää iwepiye dâysan, i' tsondi p'ó'dédí' óetu'ami'dí, 'Nã'i sendá wígida'pí nanbí tsondi gínmuuní'in."

¹⁵ "Hewänbo óetsondisóge, hedáhá' iví nangepiyebá nawáymää. Hedi iví t'ôe'in ituhkännan, in ton ovâychă'annin, hedânho imúunídí háyú ònchă't'annin. ¹⁶ Wí napówádí óetu'an, 'Naví tsondi', naa tägin ma'kw'anukí chă' dót'an u' di dîn'an diwedi.' ¹⁷ I' t'ôe'i óetu'an, 'Híwó bí'an, u-á híwó'di t'ôe'i unmuu. Naa dínhanginná u-á háa úkhây'ä' waa bí'an hínchää hääwídibo'. Hediho nää-á tä bú' eeje ovâytsónmá've-ídi wísôege-í.' ¹⁸ Wíyá wêe t'ôe'i nats'ú-di-á natú, 'Naví tsondi', i' chă' naa dîn'an diwedi p'ánú ma'kw'anukí chă' dót'an.' ¹⁹ I' tsondidi óetu'an, 'U-á p'ánú bú' eeje wí tsondi wísôege-í.' ²⁰ Ihaydá wíyá t'ôe'i-á nats'ú, hedi natú, 'Naví tsondi', uví chă' dîn'andi-á wên aa iwe dó'ánnan. Námú'dí, nãwe dómáa. ²¹ Wíkhunwóda', jänákí' unmuudi. U-á hääwí uví' úmuupí' nâahónde', hedi wáy pí'wên t'owa dâykoe iwe nâahääwé'ge'o'.' ²² I' tsondidi óetu'an, 'U-á wí t'ôe'i háagí' wänbo unchă'muupí' unmuu. Nää-á háa naví'gedi untú waagi omúuní, hedi wítuhchänukhâymáa. Unchanpoe'o naa jänákí' sen omuu'in, hedân hääwí dínmuupí' dóhónde'. ²³ Háadan handi hă'i chă' wínâaho'pí wăhää dívíchă'píyémä' iwepiye? Ha'wâa bí'andáho indá naví chă' dínpiyémääniwän, hedi iwediho wíyá shánkí dînt'aaniwän, hediho owáy'ää ihaydá shánkí báyéki dínchă'kwoniwän.' ²⁴ Hedáhá' i' tsondidi in iwáyge diwinnindá ovâyty'an, 'I' chă' bínkwee-í nã'i sen, hedi i' sen i' tägin ma'kw'anukí chă' it'andi bínmääni.' ²⁵ Hebo indi i' tsondi óetu'an, 'Nanbí tsondi', i-áho tä ihay chă' ho imáa.' ²⁶ I'dá ovâyty'an, 'Naadi wâytmáa, wí to'wí anbo to'wí báyéki imáapi'-á, i' hínchää imáa'i wänbo óekwee-í. ²⁷ Hedi nää nãwe bínmá' in t'owa naa dít'aydi inbí tsondi omúuní'in wídida'pí'in, hedi nää naví páadépiyebo bint'aháanú-í.' "

Jesus oe Jerusalem bú' nats'ú, hedi in t'owadi óesígi'an

²⁸ Jesus ihí'bowa ihaydi oe Jerusalem shánkí tsowapiye ihon. ²⁹ I' okú "Olive Okú" gin dâytú'o' iwe nú' wáy nã'in wíje bú'ây daná, Bethpage-ádi Bethany-ádi. Iwáy tsowa wáy napowamän dihayhää wíje iví khäge'nin

ovãnsan dapáadémú-ídí. ³⁰ Ovãntu'an, "Jaho bápûn hã'i bú'ay nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedí dats'û' dihaydá wí búdu'ay ts'aabi namuu'i nawhiwindi dãnshaa-í, i-á wa' wáymûu wãnbo to'wí wãnbo wí'i'íhsógepí. Dãnwhihsuudi nãwe dãnma'í. ³¹ Hedí to'wídí wovãntsika'yandáho?, 'Háadan dãnwhihsuude?', ginnân dãntu'âamí: 'Gá Nanbí Sedó i' ûntáyðân.' ³² Hedího in wíje damãädi dãnshaa háa Jesus-di ovãntu'an waagibá. ³³ Hedí i' búdu'ay dãnwhihsuude' ihaydi in t'owa inbí búdu'ay dínmuu'indi ovãntsika'yan, "Heháadan dãnwhihsuude'?" ³⁴ Ovãytu'an, "Gá Nanbí Sedó i' ûntáyðân."

³⁵ Hedí i' búdu'ay Jesus ônhó, hedáhá' inbí k'éwé'in to dãn'äddíá i' búdu k'éwé ônpa'k'û', hedí Jesus óetege i'íhsôege-ídí. ³⁶ Hedí iwáy p'óegé wáy óe'íhchon dihaydá in t'owa inbí k'éwé'i to dívípädhondá oe te'p'óegá ônpa'kwohon. ³⁷ Jerusalem tsowa napowamân dihaydi in p'ôe owáy Olive Okú áagé wáypiye' nawánde' iwáygé báyéki in t'owa Jesus-ví'piye dívíwáyunde'in diji', hedí híchandi dívítuwinúndedi ditû' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in, i' báyéki pínán t'ôe ho dâymû'i namuudi. ³⁸ Jesus-ví'gedi kaygi ditû', "U-á tsondi hay'i' unmuu." "Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wôesan hedího híwó wôe'âamí." "Hãä t'ähkí sa'wó namuu oe makówá, hedá oe kw'áyebá ditúuní Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in." ³⁹ Hewãnbo wên Pharisees in t'owa-ádi diji'indi Jesus óetu'an, "Háhkandi?, uví khäge'nin ovãytu'an dituháaní'in." ⁴⁰ Jesus-di ovãytu'an, "Naadi wáytumáa, hã'in hãnda'dibo dijidá, háa ditû' waa hã'i k'uu iwe nakw'ó'di wãnbo hanbá dívítuwéenu-í."

Jesus Jerusalem imúndedi isíhtää

⁴¹ Jesus oe Jerusalem bú' shánkí tsowa namân dihaydi, i' bú' imû'dibo isíhtää, ⁴² hedí natú, "Jerusalem, nãäho hây uví t'owa wá' dínhanginnândi híchandi inbí wówátsi dínmuuní'in, hewãnbo nãä-á há'to dínhanginpúuwí. ⁴³ Wáy wí thaa naná' dihaydi in wóehãnbo'indi uví tehpaá nuuge wônnanbóedíkwokhâymaa, dívítuuyé-ídí oe búgepiye dits'úunídí, hedá wóebúge'andá t'ämäpha'gedá wóehãnkhâymaa. ⁴⁴ Uví tewhá t'ähkí wônnyukhâymaa, hedá in t'owa uví'we dithaa'indá ovâykhanukhâymaa. Há'to wí k'uu wãnbo natehpaa'ándi wônjoekankhâymaa. Nã'i t'ähkí úpúuwí gá Jôesi uví'we napówádân wôn'aywoenídí, hebo wí'úhanginnáhpí na'äã'in."

Jesus i' méesate hay'i iwedi in dâyhäwíku'ch'áade'in ovâykehpiye

⁴⁵ Ihaydá Jesus oe méesate hay'i eepiye namäa, hedí in t'owa dâyhäwíku'ch'áade'in iwedi ovâykehpiye. ⁴⁶ Ovãytu'an, "Jôesi Tádáví ta'nin deewá nã'in háa natú'in nata'muu:

Naví tewhá-á jûusugi'-ân namuu,

hewãnbo undá i' bîn'egó'an sänmin dívíwé'ge'ámígí' namúunídí."

⁴⁷ Thamuwaagi ee méesate hay'i iwe Jesus-di in t'owa ovâyhá'o'. In owhá' p'ó'dédí'indá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá, hedá wáy-á Hudíyo p'ó'dédí'indá dâytuwämäa hádídí óeháyj'i'in. ⁴⁸ Hewãnbo háa díví'amí'in wíðâyshaadebí, in t'owa háa natú'in t'ähkí hânho dívít'ôeyandedí.

20

Jesus óetsika'yan to'dan ônk'û' iví t'ôe i'amídí

¹ Wí thaa Jesus-di i' méesate hay'i ee in t'owa ovâyhá'o' hedá Jôesi Tádáví híwó'di tun ovãyt'ôe'o'. In owhá' p'ó'dédí'indá, in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá wáy-á Hudíyo tsonnindá ûnpówá, ² hedí óetu'an, "Dítu'an, háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bí'o waa bí'amídí? To'dan nã'in ta'gen wônk'û'?" ³ Jesus-di ovãytu'an, "Nãä-á naadá wá' wí hãäwí wáytsika'yamí

un. ⁴ Dítu'âamí, to'dan John ônk'û' t'owa ovâyp'ó'p'oe'amídí, ti Jôesi Tádádí háa t'owadi?" ⁵ Hedi wí'ná táye dívítumáa, "Jôesi Tádádí John ônk'û' gin gitúdáho', Jesus-di dítikagí'o, 'Hedi háadan handi wí'úvíwäyupí háa John natú'in?" ⁶ Hewänbo t'owadida' ônk'û' gin gitúdá, ná'in t'owa náwe diji'indá ná'in díkusäyü-í díháyjídí, gá John-dá Jôesi Tádáví tukhe'bi ûnmuu'in dívíwäyundedân." ⁷ Hediho indi Jesus óetu'an, "Na'indá wíghaginnáhpí to'wídí ônk'û'in." ⁸ Hedi Jesus-di ovâytu'an, "Hedáho', naadi wänbo wá' wíwäyту'ámipí to'wídí naa dínk'û'in dó'amídí ná'i háäwí dó'o'í'."

Jesus-di in yä'dâapí'in úuva áaphä äyí'ninbí'gedi ovâytu'an

⁹ Ihaydá Jesus-dá ná'in háhkangi'in ó'gedí in t'owa ovâytu'an: "Wí sen i'úuva'áakhähsaa, hedáhá' i' úuva nava-á wên senä' úuva áaphä äyí'nin dimuu'in ovâypíyémägi, hedáhá' wíyá pí'wí nangepiyá namäa, hedi báyéki p'oe iwe iwóyí'." ¹⁰ I' úuva nap'e'yin dihaydi wí t'ôe'í' óesan i' nava iwepiye hedânho in senä' dâynavapíyé'annindi i' úuva nayämu'í' óemäänídí. Hewänbo indi i' t'ôe'í' óewhädídhá' mandá'dibo-á óewáybun. ¹¹ Hedi i' sendá wíyá t'ôe'í-á óesan, hewänbo indi i' wá' óewhádi hedá jänäki-á óe'an, hedi i' wá' mandá'dibo-á óewáybun. ¹² Ihaydá i' powage'í t'ôe'í-á óesan. I' wá' óewa'an, hedá nava iwedá óechänu. ¹³ Hediho i' sen i' nava ûnmuu'í' ginnân i' ánshaa'an: 'Hân hín dáy'amí? Gá ginnân: Nää-á naví e'nú donsígí'í donsaaní. I-áho madânho óe'a'geení.' ¹⁴ Hewänbo in dâynavapíyé'annindi i' senbí e'nú ûn'ädi óemû' ihaydá wé'ge dívíhéé'andi ditú, 'Nä'i-ânkun namuu ná'i háäwí t'ähki ûnjoepuwagí'o'í'. Jaho äyháyjí hedânho ná'i háäwí nayämu'í-á ginnúunídí.' ¹⁵ Hediho i' nava iwedi óep'égidi óehay."

Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsika'yan, "Hân i' nava ûnmuu'í'di in senä' dâynavapíyé'annin ovây'amí? ¹⁶ Gá namäädá i'dá ovâyháanú-í, ihaydá i' nava-á wây-á to'wëndá ovâypíyémääni." In t'owa ná'i dit'oe ihaydá ditú, "Ha'wäa wínakhây'ähpí napúuwí'in." ¹⁷ Jesus-di tsíhtáye ovâymundedi ovâytu'an, "Hedi hân handi ná'i Jôesi Tádáví ta'nin diwe ûnta'muu'í natunda'?:

I' k'uu in tewhátehpaa'in dâyoegi'andá

nää shánki natáy'í k'uu tehpaá bé'dí napóe.

¹⁸ Hä'í k'uu-á wí k'uu wí to'wí eedi i'ânchänudi nakaanú-í'í waagi'ba namuu, hedi ná'í to'wí nakanudi iví tú' ikhoejée-í hedá ipóe'amí. Hedi i' k'uubá iví'di ûnke't'ândáho óet'ää-í."

¹⁹ In Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádí hedá in owha' p'ó'dédí'indádí dínhanginná Jesus ná'í hí' inbí'gediho ihée'annin, hediho dida' wesebo Jesus óepankáyj'í'in, hewänbo in t'owa dâykunwôeda'máadí wí'óepankê'pí.

Tax wá'âa i'gedi Jesus óetsika'yan

²⁰ In Hudíyo tsonnindi äyîngidi Jesus óemündedi dida' óekáyj'í'in híwó wí'ihí'máapídí, hedânho in Rome-'inbí tunjó óemangekáanídí, ná'í tunjó-á shánki tsonkhuu imáadí. Hediho wên senä' kaadibo ovâywá'âa Jesus háäwí óetsika'yâamídí. Ná'in senä'dá hójo'indá' dimuu, hewänbo híwó'nin dimuu waa dívíkhâymaa. ²¹ Hedi ná'in hójo'in senä'di Jesus óetu'an, "Háhkandi', ná'indá gínhanginná u-á ta'gedá' bihéé'o hedá ovâyhá'o', u'dá t'ähki t'owa-á handa'ba ovâymaa, hediho ta'gendá Jôesi Tádáví khuu i'gedá ovâyhá'o'. ²² Dítu'an, hânnan nanbí tsonnun gíntú', ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar äy-tax-wá'âa-ídi háa joe?" ²³ Hewänbo Jesus-á wesebo ûnhanginná háa inbí hójo'í ánshaa dínmuu'in, hediho ovâytu'an, ²⁴ "Wí denarius chá' dínkeeyan. Tóví ts'ay hedá toví kháwä-á eedi ûnk'óe?" Óetu'an, "Gá Caesar-ví'innân."

25 Hedí Jesus-di ovâyṭuʔan, “Hedáhoʔ, hääwí Caesar-víʔ ûnmuuʔi Caesar-bá binmää, hedí wáʔ hääwí Jôesi Tádáviʔ ûnmuuʔi-á Jôesi Tádá-á binmää.”

26 Wídínkodipí wên piháawin híʔ óetuhkannamídí in t'oa dit'oe-ídí, hedí iví híʔ dí ovâyháaʔ andi wíyá háabo wíʔ óetuʔanpí.

In Sadducees-di Jesus óetsikaʔyan in dichuuʔin diwáywówápúuwí iʔgedí

27 Wên Sadducee t'owa Jesus-víʔpiye diʔää hääwí óetsikaʔyamídí (In Sadducees-á díwáyundeʔ in t'owa dichuuʔin háʔto wíyá diwáywówápúuwíʔin.) Indi óetuʔan, 28 “Háhkandiʔ, Moses náʔin tsontun dîntaʔnan: Wí sen âypídibo nachuudi iví kwee waʔ ûnwówájidá, i senbí tíʔúu ûnkâyʔäʔ iʔ kwee-ádí ikhóʔyâ-íʔin hedânho dânʔâykw'óenídí, iʔ páʔdâyví khâwä ônhûuwídí. 29 Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tíʔúuwín senáʔ dijiʔ. Iʔ shánkí páadéʔiʔ ikhóʔyâʔ, hebo âypídibo nachuu. 30 Iʔ eedíʔi-á wáʔ iʔ kwee-ádí ikhóʔyâʔ, hedá náʔi sen wáʔ âypídibo-áho nachuu. 31 Ihaydáháʔ iʔ powageʔi-á wáʔ hanbá ûnpóe. Hedí handáʔ t'áhkí in tsédí dijiʔin tíʔúuwín dínpóe, t'áhkí wíʔínbo iʔ kwee-ádí dívíkhóʔyâʔdi dichuu dâʔâykw'ódipídíboʔ. 32 T'áʔgedá iʔ kwee-á wáʔ nachuu. 33 Náʔin tsé ihay tíʔúuwínho i-ádí dikhóhtsaakw'ónwân, hedího náä naʔin díṭuʔan, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihaydi, toʔwíwí kwee-an ûnmúuníʔ”

34 Jesus-di ovâyṭuʔan, “Kwiyäʔdádí senáʔdádí dívíkhóʔyándeʔ waʔ náä oepáa k'aydi diwówájiʔ ihaydiboʔ. 35 Hewänbo toʔwên Jôesi Tádá natú makówápiye dimännindá, in chuwa iwedí ovâywáywówápkhâymaa hedího háʔto wíyá dichuu-í, hedânho ihaydi senáʔdá kwiyäʔdá wíyá wídívíkhóhtsaakhâymaaapí, 36 gá gindi in makówáwin t'ôepaʔaaʔin waaginbá dimúunídân. Hedí Jôesi Tádáviʔây dimuu gá iʔdá wíyá ovâywáywówápkhâymaadân. 37-38 Jôesi Tádádí t'áhkí t'owa ivíʔin ûnmuuʔin ovâyúmunde diwówájiʔin dimuu waagibá. Moses wänbo náʔin híwó ithayyan iʔ wääʔi phéʔyávi nakojeʔ níʔgedí itaʔnan dihaydi. Iwe natú Nanbí Sedó Jôesi Tádá-á Abraham-bí Jôesi namuu, hedá Isaac-víʔ-á hedá Jacob-víʔ-á, tobá náʔin ho dichuu wänboʔ. Hedího dichuu wänbo taʔgendi diwówájiʔ gá Jôesi Tádá-á in diwówájiʔinbí Jôesi-ân dínmuudân, in dichumuuʔinbíʔ-á joe.” 39 Wên in Hudíyo-ví khuu dâyháʔoʔindi óetuʔan, “Háhkandiʔ, híwó bihééʔan.” 40 Hedí diwóedaʔ wíyá hääwí óetsikaʔyamídí.

To-an namuu iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídíʔ

41 Hedí Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Heháadan t'owa ditûʔ iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesogekhâymaaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí David-víây iwedíʔiʔdaʔ ûnmuuʔ 42-43 Iʔ Psalms nataʔmuu iwe David-bo natú:

Naví tsondi hayʔi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí óetuʔan,

‘Naví koʔdíngeđí ósoge,

hedí uví hânmin dovâyʔaaní hedá uví mangá wínkáaní.’

44 Náʔi toʔwí Jôesi Tádádí óesogekhâymaaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí David-dibo iví tsondi hayʔi gin óetuʔoʔ. Gin namuudá hádídanho David-víây iwedíʔiʔdaʔ ûnmúuníʔ”

Jesus iví khägeʔnin ituʔan in Hudíyoví khuu dâyháʔoʔin waaginbá wídímúunípí

45 Waʔdi t'áhkí in t'owađi Jesus ônt'ôeyandeʔ ihaydi iví khägeʔnin ituʔan,

46 “Náʔin t'owa Hudíyoví khuu dâyháʔoʔin dimuuʔinbíʔwedí bíʔâyîngiʔan. To whaadiʔindi ditoʔondi dijiʔ dâʔkeeyamídí toʔwên dimuuʔin, hedá hânho-á ovâyhíʔan t'owađi aʔgindi ovâysengitüʔâamíʔin iʔ búʔ pingé iʔge dijidi, hedá wáʔ in Hudíyoví méesate eeje hedá nashánkíʔeedináʔ dihaydá in tsonninbí soge eedí dívíkw'óeníʔin didaʔ. 47 Kwiyäʔinbí senáʔ dínchuuʔinbí tewhá ovâykweedeʔ, hedáháʔ thaa t'áhkí dívíjûusuʔodí híwóʔnin dimuu waagi dívípidaʔoʔ. Gin dívíʔodí Jôesi Tádádí shánkí ovâyṭuhchânukhâymaa.”

21

Wí kwee iví sen ûnchuu'i-á iví chă' t'ăhki imăgi

¹ Jesus ipuwăbéede' i' hay'i méesate iwe in t'owa diji' i'ge, hedi in kodit'owa dimuu'in inbí chă' dăykuudeđi i' chă' phébay iwe ovăymunde'. ² Hedá wí kwee iví sen ûnchuu'i' sehkanăwó nawówăji'i wá' wíje chă' p'í'in itógidi óemû'. ³ Hedi natú, "Ta'gendi wăytŭ'ăamí, nă'i kwee iví sen ûnchuu'i' sehkanăwó nawówăji'i-á shánkí itógi t'ăhki in wé'gen dăykuu'inbí'wedi. ⁴ In wé'gendáho inbí chă' dínphade iwedi dívímăgi, hewănbo nă'i kwee-á báyékí ûnkw'óhpi wănbo t'ăhki iví wówátsi i'ămígí' imăa'i' itógi."

Jesus iví khăge'nin itŭ'an i' méesate hay'i-á t'owa dăynayŭkhăymăa

⁵ Wáy wên iví khăge'nin i' méesate hay'i'gedi dívíhí'măa, hedi ditŭ, "Sa'wó naná sa'wó'di k'uudi napa'andi' namuudi hedá i' hăăwí ee nakw'ó'di' in t'owađi Jôesi Tádá óemăgi'i namuudá." ⁶ Jesus-di ovăytŭ'an, "Năa-áho nă'i sa'wó'di hăăwí bînmunde', hewănbo wáy wí thaa naná' dihayđi nă'i méesate-á t'owa dăynayŭkhăymăa, hedi wêe wănbo wí k'uu hă'i tehpaawedi wínate'đeegí'opí."

Jesus-di ovăytŭ'an báyékí t'ôephade na'ă'in

⁷ Indi óetsika'yan, "Hăhkandi', hănhay-an nă'i hăăwí i'gedi ditŭ'andi' napuwagi'o? Hăawin taa-an nakeepúuwí hedânho gínhanginnăanídí hăăđi nats'anpúuwí'in?" ⁸ Jesus-di ovăytŭ'an, "Bí'ăyîngi'an to'wídí wănbo pihăa wíwovăywăyŭkannamípídí. Báyékí t'owa naví khăwă i'gedi dikă'ăăgi'o, hedi wí'inbo ditŭuní innânho dimuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovăy'aywoenídí. Hedá wá' ditŭuní i' t'ă'ge thaa tsowa nanânho'. Hewănbo inbí'năpiyá wí'ímú-ípí. ⁹ Hedi t'owa-á inbí tsonnindádí hăa wíyá nangewin t'owa-ádí dívíhănbó' i'gedi ít'oedá, báyékí wí'úví'ăyîngi'ămípí. Nakhăy'ă' nă'i hăăwí napúuwí'in, hewănbo owáy napóe ihayđá i' t'ă'ge thaa wesebo wína'ăhpi."

¹⁰ Hedáhá' ovăytŭ'an, "T'owa wêe nangewin dívíhănhăymăa wăy-á t'owa wíyá wêe nangewindádí, hedá nangewin tsonnindá wá' dívíhănhăymăa. ¹¹ Wáyjé t'ăhki nanan'ă'yăpuwagi'o hedá báyékí dihaapuwađi'o, hedá báyékí t'owa-á ihayđidă'bá dihaypóedá dichuwagi'o, hedá t'owa-á dăypŭwăkhăymăa wí taa he'endi oe makówá nakeepoe'odi báyékí ovăykhunwôeda'ămí'i'. ¹² Hewănbo gin napóepídíbo wovăypanhóení, hedá unbí wăyŭ únmuudíbo jănăká wovăy'ămí, hedá in Hudíyoví méesatewin p'ó'đédí'inbí mangá wovăyjo'e'ămí wovăytsondiwekăanídí, hedá wovăypankw'ôení, hedá in nangewin p'ó'đédí'inbí'piye hedá wé'gen tsonnínbí'piyá wovăyhúuwí. Nă'i t'ăhki wovăy'ămí naví'in ímuudíbo'. ¹³ Hewănbo nă'i hăăwí únpuuwí'i namuudi únkoedí-í naví'gedi bînt'ôe'ămídí. ¹⁴ Hediho wa' napóepídíbo bí'ánshaamăa wí'úvíjăyŭe-ípí'in hăa ítŭuní'in úvípi'aywoenídí. ¹⁵ Naadi i' hí'-á i' hangintandá wăymăanı, hedânho to'wên wănbo wovăyt'e'p'ídénde'in há'to dínkoedí-í dăykeeyămídí hăa ítŭ waa ta'gen wínamuupí'in, hedá wíyá hăăwí wănbo wíđăymă've-ípí ditŭunídí. ¹⁶ Unbí hănminbí mangepiye unbí jíyá'indi tádá'indi wănbo wovăykăanı, hăa unbí tí'úuwindá pá'dăy'indá han wovăy'ămí, hăa unbí maatu'indi hăa unbí k'ema'indi wănbo', hedi wáy wên un wovăyhăanú-í. ¹⁷ Hedi báyékí t'owadáho wovăyt'aykhăymăa naví'in ímuudi. ¹⁸ Hewănbo Jôesi Tádádí wovăy'ăyîngimă've-í, wí hăy tăhki wănbo há'to i'đi wovăyjo'e'ămí. ¹⁹ Úvít'ôephadeyăă'andáho' in ta'gen wówátsi ít'anpúuwí."

Jesus-di ovaytŭ'an Jerusalem bú'-á nandă' dăyjoekankhăymăa'in

20 “Hewänbo báyéki sundado Jerusalem bú’ já’wé bûu k’úwákí diji’in bînmû’ ihaydi, únhanginnáani hanwaapídibo’ i’ bú’ nanda’ dâjjoekankhâymaa’in. 21 Hedi ihaydá in Judea nange dikw’ó’ nin dínkhây’ä’ oe okú eepiye dijaani’in, hedá in to’wên oe Jerusalem bú’ iwe diji’indáho iwedáho dipee-í, hedá in oe nava eeje diji’indáho oe bú’piyá wídimú-ípí, 22 gá ihayhääbáho Jôesi Tádádí in t’owa Jerusalem-win ovâytuhchänukhâymaaân, hedi t’ähki háa Jôesi Tádáví ta’nin diwe nata’muu’in i’ thaa i’gedi napúuwí. 23 Owáy i’ thaa napówa ihaydá, sehkanä in kwiya’ disâamuu’in hedá in dâj’âytsä’o’indá, gá ingi’-á nakâypúuwídan dijaanídí. T’owa dâjt’ôephadegí’o ná’i nange i’ge t’ähki, hedi Jôesi Tádádáho in t’owa ovâytuhchänugi’o, indádí nat’aydi. 24 Wáy wên tsijóphá’dí ovâyháanú-í, wây-á wëndá ovâypanhógidá báyéki wíyá pi’wáy nan deepiyá ovâyhûuwí. In Hudíyo dimuupí’in t’owadá in t’owa Jerusalem-win ovâytsonmá’ve-í owáy inbí thaa gin díví’amídí dínphade píhay.”

I’ to’wí t’ähki t’owagí’ na’aypuyä’i na’ä’

25 “Ná’i taa-áho oe makówa gin nakeet’ôeni: I’ thandá p’óe-á agóyó-á piháa nakeepúuwí, hedá náa oepáa k’aydá t’ähki nangewin t’owa-á háa díví’amí’in hedá háa díví’ánshaa’amí’in há’to dínhanginnáani, i’ mâap’oe hânho nasaatû’di hedá i’ he’endi p’oet’úkhú namuudá. 26 T’owa-á hânho dikhunwôeda’puwagí’odi dinagokhangí’o, háa náa oepáa k’aydi t’ähki napuwagí’o i’gedi díví’ánshaamádí. T’ähki oe makówa nasaa’i-á na’a’yäpúuwí. 27 Hedi ihaydi in t’owadi naa t’ähki t’owagí’ o’aypuyä’i’ omuu’i dímuuni okhúwá jáa o’ädi, pinnán kay wóegé hedá kohthay wóegá o’ä’. 28 Owáy ná’i hääwí nats’anpuwamän dihaydá wíyá wí’úví’óhwháye’bé-ípí, kw’áyepiye úvíbée-í, gá tsowa wovây’aywoenídí napuwamändân.”

Jesus-di wên fig tay i’gedi ihé’an hääwí ovâyhá’amídí

29 Hedáhá’ Jesus-di ginnân ovâytû’an wíyá ovâythayyamídí: “I’ fig tay i’gedi hedá wé’ge’i tay i’gedá bí’ánshaa’an. 30 Nats’antsáwäpuwamän dihaydi unbo bînmündedi únhanginná nata’ánpowa’ä’inpi’an. 31 Hedi gindidibá owáy ná’i hääwí i’gedi naadi wâyt’ôe’an bînmû’ ihaydá únhanginnáani ho púnú’ naná naa owáy’ä-í’in otsondisogedee-ídí. 32 Ta’gendi wâytumáa, t’ähki in nääwin t’owa há’to diháani wa’di ná’i hääwí t’ähki páadé nats’anpoe’opídibo’. 33 Makówa-á hedá oepáa k’aydá t’ähki nakhangí’o, hewänbo naví tundá há’to dínháani.”

Jesus-di ovâyty’an díví’âyîngi’amí’in

34 Úví’âyîngi’amí hääwí i’gedi úví’ánshaahondi’. Báyéki húukandá hedá háapuwa-á wí’úví’âamípi, hedi wâhphade wí’úví’ánshaamá’ve-ípí háa unbí wówátsigí’ úví’amí’in. Wáy i’ thaa nat’ôephadepúuwí’i’ únpoewí wa’di únhanginpoepídibo’. 35 Ihaydibá t’ämäpiye in náa oepáa k’aydi dithaa’in wên phay iwe diwêegí’o waagibá dínpuuwí. 36 Hediho häädi wänbo t’ähki íkhâymuuni’in únkhây’ä’, hedá úvíjûusumá’ve-í hedânho ná’i hääwí t’ähki napuwagí’o’i-á úvíyää’amí, hedá owáy naa t’ähki t’owagí’ o’aypuyä’ívi páadépiye íwin dihaydi híwó únpuuwí” gin Jesus-di ovâyty’an.

37-38 Ihayhääbá thamuwaa hédéndí hé’dibo t’owa dipóya’ ee hay’i méesate iwe Jesus-ví hí’ ônt’ôeyaanídí. Thaadá i’di in t’owa iwe ovâyhá’o’, hedá nakin dihaydá i’ bú’ iwedi napee’i oe Olive Okú gin dâjty’o’ iwebo’ iwhonwóyí’nídí khu’déedí.

¹ I shánkí'eedi Passover gin dâytü'o'i púnú' naná, i' oewáaseepi' pává dâyk'o'i'. ² In owha' p'ó'dédi'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hádídi Jesus óeháyí'in dâytüwämáa, hewänbo kaadibo díví'amí'in dida', gá in t'owa-á dâykhunwôeda'dân.

³ Hedá Satan i' Penísendi-á Judas-ví pí'ná khó'jé-á ûnts'ú. Judas-á Iscar-iot gin wá' óetu'o', hedí Jesus-ví tä'di wíje khäge'nin diwedí'i'bá namuu. ⁴ Hedáhá' namää in owha' p'ó'dédi'indá hedá in sundado i' hay'i méesate dâý'áyí'do'inbí tsonnindá inbí'piye. Nada' ovâyhée'amí'in hádídi Jesus óekü'p'âyní'gedi, hedânho inbí mange óekáanídi. ⁵ Indá dihíhchanpóedí Judas óetu'an chá' óewá'âa-i'in, ⁶ hedí i-á nahíjedího itüwämáa hádídi Jesus inbí mange óekáaní'in in t'owa dínhanginnáhpídíbo'.

Jesus-ádi iví khäge'nindádi dimän i' Passover shánkí'eedi koegi' dâyk'o'ídi

⁷ In Hudíyoví shánkí'eedi dínpówá i' oewáaseepi' pává dâyk'o'i', hedí ihay thaa-á naná in k'úwá'ây-á dâyhánúnde', Passover koegi' gin dâytü'o'i dâyk'o'ídi. ⁸ Hedí Jesus-di Peter-ádi John-dádi ovântü'an, "Jaho i' hääwí binkhây'an i' Passover koegi' âyk'o'ídi." ⁹ Indíá óetsika'yan, "Wähää-an unda' gamú-i'in änkhây'amídi?" ¹⁰ I'di ovântü'an, "Gá ginnân: Oe Jerusalem bú'piye bápûn, hedí iwe dats'ûndi wí sen wên p'onbay ihondí'di wovänjay-í. I-ádíba damú-í hedá i' tewhá ee nats'ûndíba dats'ûníní, ¹¹ hedí i' sen iví tewhá ûnmuu'i dântü'âamí, 'Nanbí háhkandi'di dítü'an wítsika'yâamídi, Wé'i íve eewan naví khäge'nindádi ná'i Passover koegi' âyk'o'í?" ¹² Hedí i sendi wí wha'k'ay íve hay'i wovänkeeyamí, hää t'ähkí gíntáy'i nakw'ó'di. Ee-áho i' koegi'-á dänkhây'amí." ¹³ Hedího damäädi hääwí t'ähkí dänshaa Jesus natú waagibá, hedího i Passover koegi' dänkhây'an.

Jesus-ví t'ä'ge'in kindi'in húukan

¹⁴ Húukandi ihaydi napóe ihaydi Jesus-ádi iví khäge'nindádi i' määsa iwe dívíhúukw'ódi, ¹⁵ hedí ovâytü'an, "Hânho ná'i Passover koegi' undádi okoeda', wa' ochuupídíbo'. ¹⁶ Naadá wâytümáa, há'to Passover koegi' wíyá dók'o'í i ta'gendi Passover shánkí'eedi napóe píhay, owáy otsondis-ogedee ihaydi." ¹⁷ Ihaydáhá' in k'édé méena nasaa'in iké'di ikú'daa'andi ovâytü'an, "Ná'in binke'di wí binsúwä wí'inbo'. ¹⁸ Naadi wâytümáa, nää-á wíyá wídóméenasuüwä-ípi hebo Jôesi Tádádi dítsondísóge ihaydáo wíyá méena waagibá dósüwäkhâyámáa." ¹⁹ Hedáhá' wí pává-á iké'di Jôesi Tádá óekú'daa'an, hedáhá' ihávedá ovâymägi, hedí ovâytü'an, "Ná'i-á naví tú' dínmuu, hedí naví tú'-á ungí' dáypäkhâyámáa. Ná'i pává-á bink'o'í naví'gedi úví'ánshaamá've-ídi." ²⁰ Hedí dívíkindihúubowadá in k'ede-á wíyá ovâyphade hedí ovâytü'an, "Ná'i-á naví ûnp'oe dínmuu. Ungí' naví ûnp'oe doncha'gí'o, hedí owáy gin dáy'andiho Jôesi Tádávi ts'aabi tun imägi'i ho ûnpúuwí. ²¹ Nää bít'ôeyan, i' to'wí naa díkuhpekhâyámáa'i-á nää naví nú' na'än, hedí i' määsa eedi namank'oe. ²² Naa t'owa t'ähkígí' o'aypüyä'i' ochuwagí'o, Jôesi Tádá hân'oe natú waagi, hewänbo ná'i to'wí díkuhpekhâyámáa'i-á t'ôephade ûnpúuwí." ²³ Hedáhá' iví khäge'nin dívítsika'máa, "Wé'i-angú na'in diwedí ná'in natú'in ikhâyámáa?"

Jesus-ví khäge'nin dívíthänbo wé'i-an in diwedí shánkí hay'i namuu i'gedi

²⁴ Ihaydáhá' in khäge'nin dívíthkando' wé'i-an in diwedí shánkí hay'i namuu i'gedi. ²⁵ Jesus-di ovâytü'an, "Ná'in Hudíyo dimuupí'inbí tsonnindi ovâytsonmáa, hedá dida' t'owa dítüuní'in inbí'gedi, 'I'dá híwó na'in dí'o'." ²⁶ Hewänbo hâ'mindá wí'ímúunípi. Ginnân únkhây'ä' ímúuní'in: I' shánkí

hay'i namuu'i-áho ûnkhây'ä' hýä'ä'i-áho ipipa'i'in, hedi i' to'wí itsonmáa'i-áho khäge'dida'báho ipipa'i. ²⁷ Wé'i-an i' shankí hay'i namuu, ti i' määsa iwe nahúu'ändi' háa i' t'ôe'i' ônkoe'gî'máyä'di'? I' määsa nahúu'ändi-á i' shankí hay'i namuupí'an. Hewänbo naa undá'dí wa' oji' ihaydibo wí t'ôe'i waagi'bá omuu.

²⁸ “Undá naa-ádí úvíwóyí' tobáháa dont'ôephadende wänbo', ²⁹ hediho naadá wâyku'úuwí tsonnin ímúunídí, naví Tádádí naa otsonyêenídí dínk'û' waagibá. ³⁰ Hediho owáy otsonji' ihaydi undáho naví määsa iwe naa-ádí úvíhúuyamí, hedá tsonninbí púwédé eejá úvíkw'ôení, hedi in Israel-'in tã'di wêege'in t'owa ovâytu'âamí háa híwó háa híwóhpí díví'annin” gin Jesus-di ovâytu'an.

Jesus-di Peter óetu'an, “U-á powin untúuní naa wí'dítaapi'in.”

³¹ Hedáhá' Jesus-di Simon Peter óetu'an, “Simon, ót'ôeyan: I' Penísendi Satan nada'póe un t'ähkí wovâyhóenídí hedânho wovâytayí'nídí, hedi wí to'wí itáhêejo waagibá wovâykhâymaa. ³² Hewänbo naadi wínjúusu'an, hedânho uví wäyü wí'úhâanípídí. Hediho' owáy naví'piye biwáybun dihaydi ná'in uví ti'úuwín páadé'in úmuu'in ovâykhäge'namí hedânho inbí wäyü naví'piye shankí dínkaypúuwídí.” ³³ Peter-di Jesus óetu'an, “Nanbí Sedó, naa okhâymuu u-ádí dípansôege-ídí hedá díháyjídá.” ³⁴ Jesus-di óetu'an, “Peter, ná'in wítu'âamí: Ná'i khun wa' wí dee sen ikinpídibo' u-á powin untúuní naa wí'dítaapi'in.”

Jesus iví khäge'nin itu'an tsijó phá' dâykumä-ídí

³⁵ Ihaydi Jesus iví khäge'nin itu'an, “Hänhay wâysan dihaydi naví hí' in t'owa ovây't'ôe'amídí, chã'dá hedá wí múu unbí hääwí bínkuu-ígí'-á hedá wây-á anto-á wíwínho'pí. Ihaydi ti wí hääwí untáywän?” Hedi óetu'an, “Joe, hääbo joe.” ³⁶ Hedáhá' ovâytu'an, “Nää-á to'wí ûnchã'kw'ó'di-áho iví chã' ihúuwí, hedá wí múu-á ihääwíkuu-ígí' wá', hedi to'wí wên tsijó phá' ûnk'óepí'-á iví k'éwé'in to-á iku'p'âyní wên tsijó phá' ikuumä-ídí. ³⁷ Naadi wâytumáa nakhây'ä' ná'i tun Jôesi Tádáví ta'nin diwe naví'gedi nata'muu'i napúuwí'in: T'owa ditúuní i-á wá' wí jänäkíkandi-ân namuu gin. Hääwí t'ähkí naví'gedi nata'muu'i-áho napuwagi'o-ákun.” ³⁸ Iví khäge'nindi óetu'an, “Nanbí Sedó, námú'dí, nãwe wíje tsijó phá'.” I'di ovâytu'an, “Hähay.”

Jesus oe Olive Okú gin dâytu'o' iwe ijúusu'an

³⁹ Ihaydáhá' Jesus i' bú'dí napee hedi oe Olive Okú gin dâytu'o' iwepiye namää hedá iví khäge'nindá ûnwóemää. Iwáho háyän wänbo najiwän. ⁴⁰ Iwe dipówá ihaydá ovâytu'an, “Úvíjúusu'amí hedânho wovâytayinde' ihaydi híwóhpí wí'úví'amípídí.” ⁴¹ Hedi ovâyjoe'andi wí hây namää, wí k'uu bínsäyú-i iwehaybá, hedi idége'disógedi ginnân ijúusu'an: ⁴² “Tádá, unda'dáho in t'ôephade donkhâymaa'in naa dínjâ'amí. Hewänbo háa u-á unda' waa tobá napúuwí, naa oda' waagá joe.” ⁴³ Hedi wí makówáwi t'ôepa'aa'i-á iví'we ûnkwinudee hedi kay óemägi. ⁴⁴ Hedi hânho it'ôephadendedi shankí kay'indi ijúusu'an, hedi hânho naseep'ojaadedi i' seep'o-á wí ûnp'oetã he'endi waagibá nange ûntãnde'. ⁴⁵ Hedáhá' wáy ijúusu'o' iwedi iwínúdí iví khäge'nin dikw'ôn diwepiye nawáymää. Indá hânho dik'áykháadá dikaykhanmuu, hediho dijókhá. ⁴⁶ Hedi ovâyjósandi ovâytu'an, “Heháadan íjókhá? Bíshaadi úvíjúusu'amí hedânho wovâytayinde' ihaydi híwóhpí wí'úví'amípí.”

Jesus óepankê'

⁴⁷ Waʔdi ihíʔmáadíbo báyéki t'owa dipówá. Judas-di ovâypáadémáʔ, i-á wêe in táʔdi wíje khägeʔnin diwedíʔiʔbá namuu, hedí Jesus nawin diwepiye namää óep'ohstsää-ídi. ⁴⁸ Hewänbo Jesus-di óetuʔan, “Judas, ti naa t'ähki t'owagiʔ oʔaypuyäʔi dip'ohstsää náʔin t'owavi mange dikáanídíʔ?” ⁴⁹ Hää Jesus óekhâymáaʔin iví khägeʔnin i-ádi dijiʔin dâymûʔ, hedí óetsikaʔyan, “Nanbí Sedó, ti nanbí tsijó pháʔdí häʔin t'owa äyyäa-íʔ?” ⁵⁰ Wí wêe iví khägeʔnin diwedí iví tsijó pháʔdí iʔ owhaʔ p'óʔdédíʔví t'ôeʔi p'óʔdé óewhädí, hedí iví koʔdíngeđíwin oje heʔyinboʔ ônt'óʔtsâʔ. ⁵¹ Hewänbo Jesus-di ovâytuʔan, “Wíyá haʔwâa wíʔúvíʔamípi,” hedí iʔ senbí oje ônwáykidídi ûnwówa. ⁵² Náʔin diʔäaʔin Jesus óekáyjídí in owhaʔ p'óʔdédíʔindá hedá iʔ hayʔi méesatewin sundađoví tsonnindá hedá wây-á Hudíyoví tsonnindá dimuu. Jesus-di ovâytsikaʔyan, “Heháadan unbí tsijó pháʔ wóegé unbí phé wóegá íʔäa naa díyâa-ídi wí jänákíkandiʔ omuu waagibáʔ” ⁵³ Thamuwaagi iʔ méesate hayʔi ee naa undádí ojiʔ, hedí wídípankéʔpi. Hewänbo náa-á ihayđihoʔ un únná náʔin úvíʔamídí, hedá iʔ Penísendi-á ihayđiho únná iví kay ikeeyamídí, i-á wáy t'owa dínkhunnáʔ diwe natsonjiʔi-á namuu.”

Peter-di ovâytuʔan Jesus wíʔóetaapíʔin

⁵⁴ Jesus óepankêʔdi iʔ owhaʔ shánki p'óʔdédíʔví tewhá eepiyeʔ óehoʔ, hedí óets'úde. Waʔ óehon dihayđi Peter-á tíʔúgá kayíʔdidíbo-á nawóemän. ⁵⁵ Iʔ tewhávi tehpaá búge wáy ho naphahteʔen, hedí iʔge wên t'owa dívíkw'ódi. Peter-á inbí jáa isóge. ⁵⁶ Iwe naʔándí phaadi óekonámáʔ hedí wí t'ôeʔi aʔyúdí óedamúndedí natú, “Náʔi sennânkun Jesus-ádíba najiwän.” ⁵⁷ Hewänbo Peter natú, “Joe, naadá wídótaapi.” ⁵⁸ Hây napóe ihaydá wíyá toʔwídá Peter-á óemûʔdá óetuʔan, “In Jesus-víʔin diwedí unmuu-ákun.” Hewänbo Peter-di óetuʔan, “Joe, naa-á joe.” ⁵⁹ Hedí maʔ wí óda naphade ihaydá wíyá wêe-á kayʔindí natú, “Náʔi sendá Galilee-wíba namuudi taʔgendi Jesus-ádíba najiwän.” ⁶⁰ Hewänbo Peter-di óetuʔan, “Naa wídínhanginnáhpí hääwí iʔgedí bihíʔmáaʔin.” Waʔdi ihíʔmáa ihayđibo wí dee sen ikin. ⁶¹ Ihayđíba tewhá ívedí Nanbí Sedó Jesus ibéedí Peter óedamûʔ, hedí Peter ûnʔánpówá hää Jesus-di óetuʔan waa: “Thaʔdi hédéndí waʔ iʔ dee sen ikinpídíboʔ, powin untúuní naa wídítaapiʔin” gin ho óetuʔan. ⁶² Hedí Peter iʔ tehpaá jáʔwépiye napeedí hânho isíhtäa.

In sundađodí Jesus óejänäkiʔan

⁶³ In senäʔ Jesus óeʔáyînmáaʔindi t'ämäge óetumáa hedá óemahpúudeʔ. ⁶⁴ Hedá óetsíwhiʔandi óetuʔan, “U-á úhanginná hää napuwagiʔoʔin waʔ napóepídíboʔ. Dítuʔan, toʔdan wóemahpúuʔ?” ⁶⁵ Hedá wíyá shánkílee-wíba namuudi taʔgendi Je t'ämäge hää óetumáa.

In Hudíyo tunjowaʔdi Jesus ivíʔgedí óetsikaʔmáa

⁶⁶ Waʔdédí nanân dihayđi in Hudíyo tsonnindá in owhaʔ p'óʔdédíʔindá hedá in Hudíyoví khuu dâyháʔoʔindá dívíwéʔgeʔan, indá in Hudíyoví tunjowaʔ dimuu, hedí Jesus in tunjowaʔ wháagépiye óehoʔ, ⁶⁷ hedí óetsikaʔyan, “Ti taʔgendi u-ân unmuu iʔ toʔwí Jôesi Táđáví óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídíʔ Dítuʔan.” Iʔdi ovâytuʔan, “Wâytuʔan wänbo háʔto dînwäyü-í, ⁶⁸ hedí naadá undá hääwí wâytsikaʔyandá háʔto hääbo díʔôeʔamí. ⁶⁹ Hewänbo náa iwedí páadépiye naa t'ähki t'owagiʔ oʔaypuyäʔi omuuʔi Jôesi Táđáví koʔdíngeđí ochangíʔo, i-á t'ähki kay imáaʔi namuu.” ⁷⁰ Hedáháʔ t'ähkidíbo óetsikaʔyan, “Ti untundaʔ u-ân Jôesi Táđáví ay unmuuʔin?” Iʔdi ovâytuʔan, “Hää unbo ítú waa.” ⁷¹ Hedáháʔ dívítuʔan, “Wây-á toʔwên wígíntáypí ivíʔgedí dítuʔâamídí. Iví sópho iwedíbo náʔi tun gip it'oe.”

23

Jesus oe Pilate-ví'piye óeho'

¹ Hedi in tunjowa' t'ähkí dívíwínú, hedi indihó Jesus oe Pilate-ví'piye óeho'.
² Hedi Pilate-ví'we óekándí ònt'aywó'dichänundedi ditú, "Nä'i sendá nanbí t'owa ovây't'e'ya'do', hedá i'di ovây'tu'an Caesar wí'óe-tax-wá'áa-ípí, hedá wá' natú i-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedânho natunda' wí tsondi hay'ibá namuu'in." ³ Pilate-di Jesus óetsika'yan, "Ti u-á in Hudíyoví tsondi hay'i unmuu?" Jesus-di óetu'an, "Háa u'bo untú waa." ⁴ Pilate-di in owha' p'ó'dédí'in hedá in báyéki t'owa iwe diwin-nindá ovây'tu'an, "Nä'i sendá naadi wên t'aywó'nin wânbo wídônshaapí." ⁵ Hewânbo indá kay'indi Pilate óetumáa, "T'dá iví háhkan ûnmuu'i'di nanbí t'owa ovây't'e'ya'do'. Oe Galilee nange iwe páadé gin its'an'an, iwedá Judea nange j'gá t'ähká, hedá nää-á nääwá napówá hanbá i'amídí."

Jesus oe Herod-ví'piye óeho'

⁶ Pilate nã'in nat'oedi ovâytsika'yan, "Ti nã'i sendá Galilee-wi namuu?"
⁷ Hedi "hoi" gin ditú ihaydi Pilate-di Jesus oe Herod-ví'piye óesan, gá Herod-dá oe Galilee p'ó'dédí' namuudân, hedi nää-á oe Jerusalem-dá na'ân.
⁸ Herod nahíhchanpóe Jesus óemú'di. Gáhãäðibo napuwäda', iví'gediho nat'oedi, hediho nada' Jesus-di wên pinnán òn'amídí imúuní'in. ⁹ Herod-di báyéki tsika óetsika'yan, hebo Jesus-dá háabo wí'óetu'anpí. ¹⁰ In owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá iwe diwindi kaygindi Jesus ònhíwóhpíchänunde'. ¹¹ Hedi Herod-dádí in sundado-ádí t'ämäge Jesus óe'o', hedáân, hedi jänäki-á i-ádá dimuu. Herod-dá ovây'tu'an wên sa'wó'nin k'éwé'in to Jesus óe'aawé-í, hedáhá' Pilate-ví'piye óewáysan. ¹² Páadé ihaydiho Herod-ádí Pilate-ádí hânmindá damuuwân, hebo ihay thaabá híwó'nin k'ema'indá dapóe.

Jesus óekhe'khâymaa, hewânbo Barabbas-á óema'p'ädi

¹³ Pilate-di in owha' p'ó'dédí'indá hedá in wé'gen Hudíyoví p'ó'dédí'indádi wây-á t'owa-ádí ovâywé'getu'an, ¹⁴ hedi ovây'tu'an, "Undá nã'i sen naví páadépiye dînmaa, hedi ditú'an t'owa ovây't'e'ya'do'in. Unbí páadépiyebo naadi iví'gedi dótsika'yan, hebo háawin t'aywó'nin bînchänunde wânbo wídônshaapí. ¹⁵ Herod-di wânbo-á háawin wên t'aywó'nin wí'ônshaapí, hediho nanbí'piyebá óewáysan. Nã'i sendá hääwí híwóhpí wí'i'anpí óeháyjídí. ¹⁶ Hediho otsonpúuwí púwhí'dí óewhääni'in hedáhá' dóma'p'ädi-í."

¹⁷ Páayo p'óe waa i' Passover shánki'eedi naná' dihaydi Pilate-di wêe pan óema'p'ädiinde', hedânho gin natú. ¹⁸ Hewânbo t'ähkí in t'owa dívítuwínú, "Nä'i sen náhe', hedi Barabbas-á na'ingi' nâama'p'ädi-í." ¹⁹ (Barabbas-á oe pan diwe óesóge gá in t'owa i' bú' iwe'in p'ó'dédí'indádi ovâytsaakannandân, hedá i'dá ovây't'owat'ahanú.) ²⁰ Hewânbo Pilate nada' Jesus óema'p'ädi-í'in, hediho in t'owa wíyá ovây'hée'an. ²¹ Hebo indá ihayda' dívítuwínúnde', "Wên phé'win deedi nát'óhtägek'u'!" ²² Pilate-di powingedi ovây'tu'an, "Háadan gin dó'amí? Háawin yä'däapí'innan i'an? Naadi háawin t'aywó'nin wânbo wídônshaapí óeháyjídí. Hediho otsonpúuwí púwhí'dí óewhääni'in hedá dóma'p'ädi-í." ²³ Hewânbo kaygindi ihe'jidida' ditú' Pilate-dá Jesus phé'win deedi óet'óhtägek'úuwí'in, hedi hânho dívítuwínúndediho dit'anpóe. ²⁴ Pilate nahíje háa óedaa'an waa i'amídí, ²⁵ hediho Barabbas, i' sen in tsonnin ovây'â'i' hedá ovây't'owat'ahanú'i' namuu'i' óema'p'ädi, hewânbo natsonpóe Jesus óe'amí'in háa dida' waa.

Jesus oe Calvary-piye óeho'

²⁶ Hedáhá? Jesus iwedi óeho?. Dimän dihaydá wí sen Cyrene nangewi namuu?i?, Simon gin nakháwǎ?i?, oe nava iwedi i? bú? eepiye na?ǎdi óejay, hedi in sundadodi in phé?win ivi?di òn?i?k'ù?di Jesus-ví tí?úgé óepu?nan. ²⁷ Báyéki t'owa wá? Jesus ûnwóemän, hedá wên kwiya? dimännindá hânho ditaachanpóedá dívíphkhúmáhpúude?, hedá háa iphadende?in namuudi disééji?. ²⁸ Jesus ibéedí ovâytu?an, “Un kwiya? Jerusalem-win, naa omuudi wí?úvisihtǎǎ-ípi, hewänbo ungî-á unbí áyyǎǎgî-á úvisihtǎǎ-í. ²⁹ Wáy wí thaa naná? dihaydi t'owa ditúuní ‘Hihchan dâymá?ve-í in dínkodipí?in díví?áyyamídi, hedá in hânhay wänbo díví?ayyanpí?indá wí ay wänbo dâ?âytsǎǎ?anpí?indá wá? hihchan dâymá?ve-í.” ³⁰ Ihaydáho in Jerusalem-?in t'owa dida?i i? p'in inbî?di nakaanú-í?in hedá i? okúdá ovâykǎ?kw'ôení?indá. ³¹ Naa wên tay wówá?in waagi?bá omuu?i híwóhpi dînpoe?o. Hewänbo indá tay t'aa?i waaginbá dimuudi shánki p'ándíki dînpuwagi?o.”

³² Hedá wáy-á wíje sená?dá Jesus-ádíba ovänhon ovänháyjídi. Ná?in sená?dá jänákíkaninnân damuu.

Jesus wên wíje sänminbí pinudi phé?win deedi óet'óhtägek'û?

³³ Hedi wên okú iwe dipówá, “In p'óhkhúbay” gin dâytu?o?, hedi Jesus phé?win deedi óet'óhtägek'û?, hedá in wíje jänákíkanindá wá? hanbá ovän?an. Wêe Jesus-ví yǎ?mǎngedí óewínú hedá i? wêe-á ivi ko?dínge?dá. ³⁴ Hedi Jesus natú, “Táda, ovâ?owóejé-í, háa díví?o?in wídínhanginnáhpídi.” In sundado-á díví?áyyan ivi aa dívíweejé-ídi. ³⁵ In t'owa ivi nú? iwe diwindi óemúnde?, hedá in Hudíyo p'ó?dédí?indá t'ámäga óetumáa. Ditú?, “Pi?wëndá i?di ovâ?aywon, hedi i-á i? to?wí Jôesi Tádadí t'owa ovâ?aywoenídi óesóge?i? namuudá, wí?bo ipi?aywoení?in ûnkhâ?ǎ?” ³⁶ Hedi in sundadodi wá? t'ámäge háa óe?o?. Ivi?piye dimáadi wí méena ojohay?i-á ònpähtuye, ³⁷ hedi óetu?an, “In Hudíyoví tsondi hay?i unmuudá wí?bo ópi?aywon.” ³⁸ Wên phéphá?ay ivi phé?win kw'áye nat'i?k'óe eedi ginnân nata?muu: “Ná?i-á in Hudíyoví tsondi hay?i namuu.”

³⁹ Wêe t'aywóhkandi? phé?win deedi nawhi?wondi?di óejänákítumáadi, óetu?an, “Untúhpi?an u-ân unmuu i? to?wí Jôesi Tádadí óesóge?i? t'owa ovâ?aywoenídi. Hedáho wí?bo ópi?aywon, hedá na?indá wá? dîn?aywoení.” ⁴⁰ Hebo i? wêe natú, “Ha?wâa wívihee?ámípi. Ti Jôesi Táda oe makówá na?ǎndi? wínâa?á?ginpí?an? Ná?i sen óetuhchänunde waagibá u wá? wóetuhchänunde?, ⁴¹ hedi u-ádi naa-ádi dítuhchänundedi híwó namuu, gá híwóhpi ǎn?andi nanbí tuhchänu-á gǎn?ǎǎdân. Hebo ná?i sendá háabo híwóhpi? wí?i?anpí.” ⁴² Hedáhá? Jesus óetu?an, “Jesus, owáy unp'ó?dédí?sogedeedi unwáy?ǎǎ ihaydi naa wídi?ódé?nípi.” ⁴³ Jesus-di óetu?an, “Ná?in wítu?âámí, náa thaa-á owáy t'ǎhki sa?wó naná? diwe naa-ádi unchaní.”

Jesus nachuu

⁴⁴ Taagepiye iwáypiye naná, hebo i? than namuwähán, hedi i?ge t'ǎhki nakhunpóe thí?eedi poje puwahay. ⁴⁵ Ihayhǎǎbá in aa nakhaaná?nin i? méesate hay?i kǎhó?je nawhi?wonnindá pínu-á nasivedee. ⁴⁶ Hedáhá? Jesus kaygi natú, “Táda, naa uví mange dâymá?, naví p'oweaháa dínke?” Hedi gin natú ihaydiho t'ǎ?gedi ihâa?an. ⁴⁷ I? sundado p'ó?dédí? iwe nawindi háa napóe?in imû?di Jôesi Táda kw'áayébo? óemáa, hedi natú, “Ta?gendi ná?i sendá ivi wówátsi ta?ge ihon.” ⁴⁸ In báyéki t'owa iwe dik'aapuwäwinnin háa napóe?in dâymû?di inbí?piye dívíweeho?, hedi inbí pihkhú dâymáhpúude ditaachanpóedí. ⁴⁹ Hebo wáy wên kwiya? Galilee nange iwedi Jesus-ádi di?ǎǎ?in, hedá wáy-á t'owa ivi k'ema?in ûnmuu?indá, kayi? diwebo diwin dâymúndedi.

Jesus óekhã'k'û'

⁵⁰⁻⁵¹ Wí sen Joseph gin nakhãwã'i wá' iwebá naji', oe Judea nangewi bú'ay iwe'i-ân namuu, Arimathea gin dâytu'o'i'. I-á iví wówátsi ta'ge ihon, hedi natsíkhaji' Jôesi Tádádí óesôege-ídí i' to'wí t'owa ovây'aywoení'i'. I-á wínachanpóepí híwó'nin namuu'in háa in Hudíyo tunjowa' díví'ánshaamägi'indá hedá díví'annindá Jesus óeháyjí gin ditú ihaydi. ⁵² Hediho Jesus nachuu ihaydi Joseph oe Pilate-ví'piye namää óedaa'amídi i' pení óemäänídi óekhã'k'úuwídi. ⁵³ Hedi óemägidí in phé'win diwedí óewáve, hedá wên híwó'nin aa iwá óe'ánk'û', hedi wí khãhkugí' pho ee óek'û', i' t'owáwi k'uu iwe dâys'tá'i', iwá wa'di tóebo wí'óekhã'k'û'pí. ⁵⁴ I' thaa-á in Hudíyo díví'hãwíkhây'o' kaykhanwówá thaagi', hedi i' kaykhanwówá thaa-á ho napowa'ã'. ⁵⁵ In kwiýä' Jesus-ádi oe Galilee nangedí di'ää'indá Joseph-á ûnwóemää, hedi háa Jesus oe t'owápho ee óek'û' waa dâymû'. ⁵⁶ Hedi inbí'piye diwáymää, hedi wí sa'wó nasundi woe-ádi kã'p'oe-ádi dâykây'an i' pení óe'äyú-ídí. Hebo wíyá tháwân i' kaykhanwówá thaa nanândi wídívít'ôe'anpí in Hudíyoví kuu dínmuudi.

24

Jesus wówá'i napee

¹ Wíyá tháwándá Dumíngu naná, hedi nathamupuwa'ã' ihaydi in kwiýä' i penípho iwepiye diwáymää i sa'wó nasundi woe dâykây'andi wóegé. ² Iwe i' k'uu i' t'owápho iwedi ho nahângemuudi dâymû', ³ hediho ee dits'ú, hebo Nanbí Sedó Jesus nat'ahándi wídâyshaapí. ⁴ Iwe diwãnpíwíndi wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'amí'in. Ihaydi tsíkhagipí wíje senä' waabá dãnchaa'in inbí nú' dakwínudee, hânho ots'á'ida' da'a'wennin. ⁵ In kwiýä' hânho dikhunwôeda'di dívíwãnpip'ó't'áä, hedi in senä'di ovâytu'an, "Heháadan wí nawówáji'i' in pení ovâykhã'kw'óe'ó ee bîntuwãmáa? ⁶ Jesus-á nãwe wínak'óepí, i-á nawáywówápóe-á. Ti wí'ún'ánshaapí'an háa wovâytu'annin wa' oe Galilee naji' ihaydi? ⁷ Ginnân natú: 'Naa t'ãhkí t'owagí' o'aypuyä'i-á in yä'dãapí'in t'owaví mange díkáani. Hedá phé'win deedá díkhe'khâymaa, hewänbo iwedi i' powage'i thaa iwe owáywówápuwagí'o.' " ⁸ Ihaydi in kwiýä' dín'ánpówá háa Jesus-di ovâytu'annin, ⁹ hedi iwedi dimäädi in tã'di wêe Jesus-ví khãge'nindá hedá wây-á iví k'ema'indá háa napóe'in ovây'tôe'an. ¹⁰ Nã'innân dimuu in kwiýä': Mary Magdalene-dá hedá Joanna-á, hedá wíyá Mary-á, James-ví jíyá ûnmuu'i', hedá wây-á kwiýä'dá wá' indá'dí diji'. ¹¹ Hewänbo Jesus-ví khãge'nin di'ân háa in kwiýä'di ovâytu'an waa wâyupí' hí'dã'mân namuu'in, hediho háa ditú'in wídívíwâyupí. ¹² Hewänbo Peter-á napeedi i' penípho iwepiye i'ää, hedi it'ää'dí itsíhkídi, hedi wí aadã' Jesus na'ánmú'de'i' imû', hedi iví'piye nawáymäädi na'ánde', "Hân hîn napóe'?"

In wíje oe Emmaus bú'aypiye damänninbí'piye Jesus ipikeeyan

¹³ I' thaabá-á wíje Jesus-ví k'ema'in wí bú'aypiye damän, iwá Emmaus gin dâytu'o', i-á ma'di tsé ihay míya-á Jerusalem-di naná. ¹⁴⁻¹⁵ In wíje nã'i háa napóe i'gedí wí'bo dãnhi'máa, hedi dãntsika'máa "Háadangú nã'i t'ãhkí gin napóe?" Jesus-di ovãnkáa, hedi indá'dí bá namää. ¹⁶ Hewänbo indá wí'óetaapí, inbí tsée iwedi dãnkaapóedí. ¹⁷ Hedi Jesus-di ovãntsika'yan, "Hää i'gedan hânho jashawó' dãnhi'máa damändi?" In wíje dãntsi'wóyí' hedi dabo'aats'aymuu, ¹⁸ hedi i' wêe Cleophas gin nakhãwã'i'di óetu'an, "U'dã'mân kavêe t'ãhkí in oe Jerusalem di'ádãaji'in diwedí wí'úhanginnáhpí háa nã'i phade thaa eeje napoe'o'in." ¹⁹ Jesus-di ovãntsika'yan, "Hân handi

napoe'o?" Óetu'an, "Gá Jesus oe Nazareth-wi háa ûnpóe'innân. I-á Jôesi Tádávi tukhe'bi ûnmuu, hedi Jôesi Tádá-ádi hedá in t'owa-ádi dâymû' iví hí'-á iví tsiyekandá ûnkay'in. ²⁰ Nanbí owha' p'ó'dédí'indá hedá wây-á nanbí tsonnindá in Rome-winbí mange Jesus óekán hedânho indá óetuhchânudi óeháyjídí, hediho phé'win deedi óet'óhtâgek'û'. ²¹ Hewânbo na'indá gi'ân i-ân i' namuu na'in Israel-'in dímahpâdikhâymáa'i'. Hedi nää thaa-á i' poje thaa-áho naná han napóe iwedi. ²² Hedá wá' wên kwiýä' na'inbí'wedi dimuu'indi dítu'an wên háawên na'in díháa'annin. Hédéndí hé'dibo ee Jesus óekhá'k'û' iwáygé dji', ²³ hewânbo wí'óeshaapí. Diwáy'äädi dítu wên makówáwin t'ôepa'aa'in inbí'piye dakeepóedí ovâytü'an Jesus-á nawówáji'in. ²⁴ Wáy wên na'indá dji'in i' penípho iwepiye dimää, hedi háa in kwiýä' dítu waa dâymû', hewânbo Jesus-á wídâymû'pí" gin in wíjedi Jesus óetu'an.

²⁵ Ihaydáhá' Jesus-di ovântü'an, "Undá ánsaapi'in damuu, hedá dawâyukâymuudi t'âhki háa in Jôesi Tádávi tukhe'min dítu waa wídânwâyundepí. ²⁶ Dítúhpi'an i' to'wí Jôesi Tádá dí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí ta'gendi ná'i háäwí it'ôephadekhâymáa'in, hedáhá' ên na'in díháa'annin. Hédéshánki tsondi hay'i-á óepa'í." ²⁷ Hedi Jesus-di háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe iví'gedí natü'nin t'âhki ovánthayyan. Háa Moses natü'in páadé ovântü'an, iwedáhá' in Jôesi Tádávi tukhe'mindá in wé'gen ta'kannindá háa dítu'indá.

²⁸ I' bú'ay dimän diwe tsowa dipowamän, hedi Jesus-á wa'di wíyá wáypiyé namän waagibá i'an. ²⁹ Hewânbo óepunmääní'in wídada'pí, hediho' óetu'an, "Na'indá dí ówóyí'. Háädanho napuwamän, nathaaphademänho'." Hediho indá dí i' tewhá ee nats'ûndi iwóyí'. ³⁰ Indá dí nahúu'ân dihaydi i' pává ikê'di ikú'daa'an, hedá iháve, hedá ovänmägi. ³¹ Ihaydibá datsíwaadee waa dapóe, hediho to'wí namuu'in dántaa, hewânbo wesebo wíyá wínakeepóepí. ³² Hedi dántumáa, "Oe p'óegé gimän dihaydi, Jôesi Tádávi hí' i'gedá dínthayjodi, nanbí pín kaygi gän'a'yápóepí'an."

³³ Wesebo oe Jerusalem-piye dawáymää, hedi Jesus-ví tä'di wêe khäge'nindá dí hedá wây-á wên diwé'gekw'ôndá dí dänshaa. ³⁴ Ná'in diwé'gekw'ó'nindi ovântü'an, "Nanbí Sedó Jesus-á ta'gendi nawáywówápóe, hedi Simon Peter-bí'piye nakeepóe." ³⁵ Ihaydáhá' in wíjedi ovâytü'an háa napóe'in ee p'óegé damän dihaydi, hedá hádídí Nanbí Sedó Jesus dántaa'indá i' pává iháve ihaydi.

Jesus iví khäge'ninbí'piye ipikeeyan

³⁶ Wa'di dänhi'máa ihaydibo Jesus-á inbí páadépiyá nakwínudee, hedi ovâytü'an, "Ánsaaginpidíbo' íkwoní." ³⁷ Hânho ovâypíhäädi di'ân wí p'owäqahâ-ân dínkeepóe'in. ³⁸ Hewânbo Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháadan íkhunwôeda'? Háadan í'ánde' maði naa ta'gendi wó'muupí'in? ³⁹ Naví mandá naví ándá dínmu'dí. Naa-ânkun omuu. Dítäägé-í, hedânho únhanginnáani wí p'owäqahâ wó'muupí'in. Naa tûu-á phékhú-á omuu. Wí p'owäqahâ-á ha'wâa'í wínamuupí." ⁴⁰ Hedi ha'wâa natü ihaydá iví mandá iví ándá ovâykeeyan. ⁴¹ Hânho dihihchan wânbo ovâyháa'an, hedá kây'indá dínpo'e'ó díwíwäyü-í dí háa natü'in. I'di ovâytsika'yan, "Ti koegí' háäwí nää únsaa?" ⁴²⁻⁴³ Hediho wí paa natseemuu'i' óemägi, hedi inbí páadépiyebo ik'oe.

⁴⁴ Ihaydáhá' ovâytü'an, "Undádíbo wa' oji' ihaydi naadi wáytü'an háäwí Jôesi Tádávi ta'nin diwe natü'di-áho nakhây'ä' napúuwí'in, t'âhki háa Moses ita'nandi-á, Jôesi Tádávi tukhe'min dítu'i-á, hedá i' Psalms gin dâytü'o' iwe nata'muu'i-á." ⁴⁵ Hedi ovâykhäge'nan híwó dika'póewídí háa Jôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu'in. ⁴⁶ Ovâytü'an, "Nä'i tundáho nata'muu: I' to'wí

Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí it'ôephaadé-í nachuu píhay, hedi iwedá i' powage'i thaa iwá nawáywówápúuwí, ⁴⁷ hedi i-á natsonpúuwí páadé in Jerusalem-win hedá iwedá wéngé t'âhki'in t'owa-á ovâytú'âámí inbí t'aywó'di dâyjoe'ámí hedânho ovây'owóejé-ídí, gin nata'muu. ⁴⁸ Hedi undá nã'i hãäwí bînmû' i'gedi t'owa bînt'ôe'ámí. ⁴⁹ Hedi nãä i' Yä'dâa'i P'oewâqhâq unbí'piye wâysaaní, i-á naví Tádádí wovâytú'an wovâymääni'in. Hewänbo nãä Jerusalem-bo úvíwóyí'ní unbí kay oe makówádí wovâymägi píhay."

Jesus oe makówápiye napee

⁵⁰ Hedáhá' Jerusalem diwedi ovâypiyedi i' bú'ay Bethany gin dâytú'o' iwehay ovâyho', hedi ikhóhtegedi Jôesi Tádá óedaa'an híwó ovây'ámí. ⁵¹ Wa' gin i'odibo' inbí'wedi iwijedi oe makówápiye napee. ⁵² Indá dívídege'dikw'ódi óe'a'ginmääní, hedáhá' oe Jerusalem-piyá hânho híhchandi diwáymää. ⁵³ Oe méesate hay'i eebo ihayda' dimää'ä hedá ditû' Jôesi Tádá-á hay'i namuu'in.

I Híwó'di Tun Jesus Christ-Ví'gedi John Ita'nandi'

I to'wí In Tụu gin nakháwǎ'i' nawówátsipäyi', i-á Jesus-ân namuu

¹ Hǎn'oe ts'anpáadé nanân diwe i to'wí In Tụu gin nakháwǎ'i' nayiho'. I-á Yôesi Tádá-ádí nayi', hedi i-á Yôesibá namuu. ² I-áho oe ts'anpáadé nanân diwe Yôesi Tádá-ádí nayi'. ³ Hǎǎwí t'ǎhki ikhíyé, hedi i-á wí'ikhíyépidá hǎǎbo wínakhí'yenpí. ⁴ I-á wí'bo wówátsi napäyi', hedi nǎ'in wówátsi-á ko nakeepo' t'owagi' waagi'ba namuu. ⁵ Nǎ'i ko nakhuuná' dee nakeepo', hedi hǎǎdi wǎnbo t'ǎhki nakeepo' tobáháa nakhuunân wǎnbo'.

⁶⁻⁷ Wí sen John gin nakháwǎ'i' Yôesi Tádáádí óesan nǎ'i ko i'gedi t'owa ovâytu'âamídí, hedânho John-bí hí' dit'oeđi to'wên t'ǎhki dívíwhäyü-ídí i to'wí i ko namuu'iví'piye'. ⁸ John-dá i ko-á wínamuupí, hewǎnbo i na'ǎǎ t'owa ovâytu'âamídí to'wí i ko namuu'in. ⁹ Nǎ'i to'wí In Tụu gin nakháwǎ'i' i ta'gendi ko namuu, hedi nǎǎ oepáa k'aydipiye' na'ǎǎdi t'ǎhki t'owa ovâykohthayyo'.

¹⁰ Nǎǎ oepáa k'aydi i nayi', hebo tobáháa nǎ'i oepáa ho ikhíyé wǎnbo', in t'owa nǎǎdi diyí'indi wí'óetaapí. ¹¹ I hǎǎwí ikhíyé'i iví' ûnmuu, hedi ipiye' na'ǎǎ, hewǎnbo iví t'owadi wǎnbo wí'óeséegí'anpí. ¹² Hewǎnbo wáy wëndidá óeséegí'andá iví'piye' dívíwhäyü, hedi nǎ'in t'ǎhki idi ovâymǎgi Yôesi Tádáví ây dipúwídí. ¹³ Hedi Yôesi Tádáví ây dipóe ihaydi wíyá di'âypuyä waa dínpoé, hewǎnbo t'owa di'âypuyä nǎǎ oepáa k'aydi waagibá wídi'âypuyäpí, hedi háa i tádá-ádí i yíyá-ádí dachanpóedíbo wǎnbo-á yoe, hedi háa wí sen nawǎnpitúdíbo wǎnbo-á yoe. Yôesi Tádáđân nǎ'in wówátsi ovâymǎgi.

¹⁴ I to'wí In Tụu gin nakháwǎ'i' wí t'owa napaa, hedi wí hây tǎhki na'indádí nayi'. Báyéki hay'i namuu'in âymû', gá Yôesi Tádáví wí' ayda' ûn'ǎndi' namuudân. I-á báyéki séegísehkaná imáa, hedi háa i natú waa t'ǎhki ta'gen namuu.

¹⁵ To'wí i namuu'in John-di in t'owa ovâytu'an. Oe ahkon deedi John nayidi kaygi ovâytu'máa, "Naadi wáytu'an naví tí'úugébá wí to'wí napowagit'óe'in, hedi i-á naví shánki kw'áye namuu, gá naa o'âypuyäpídíbo' i-á hǎǎdi wǎnbo t'ǎhki nawówayidân. Nǎ'i-ânkun i namuu iví'gedi wâyhi'máa'i'."

¹⁶ Báyéki séegísehkaná imáadi, ihayda' híwó'di hǎǎwí iví'wedí gín'ǎ'. ¹⁷ Yôesi Tádáádí Moses óetu'an iví tsontuü na'in dímañi'in, hewǎnbo Jesus Christ-ân óesan séegísehkaná-á hedá in ta'gen namuu'indá dínkeeyamídí. ¹⁸ To'wídi wǎnbo hǎnhay wǎnbo Yôesi Tádá wí'óemû'pí. Hewǎnbo háawi i namuu'in iví wí'da' ay ûnmuu'i' iví nú' na'ǎndidân na'in dínkeeyan.

Háa John i p'ó'p'oe kandi in t'owa ovâytu'annin

¹⁹ Owáy Jerusalem búu'ú wǎhǎǎdi in Hudíyoví p'ó'déđi'indi wên owha'-á hedá wên méesate'in khǎge'nindá ovâysan John i p'ó'p'oe kandi' óetsikáyí'nídí, "To-an unmuu" gin, ²⁰ hedi kinnân idi ovâytu'an: "Naa i to'wí Yôesi Tádáádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí wó'muupí." Kaaginpidíbo thay'eedi kin ovâytu'an. ²¹ Hedi óetsikáyin, "Hedi to-an unmuu? Tí Elijah-ân unmuu?" Idi ovâytu'an, "Naa-á i wó'muupí." Hedá háa' óetsikáyin, "Tí Yôesi Tádáví tukhe'bi' i âytsíkha'máa'i-ân unmuu?" ²² Hedi ovâytu'an, "Yoe." Hedá háa' óetu'an, "Dítu'an to-an unmuu, hedânho in to'wên na'in dísannin âyt'ôe'amídí háa untú'in. Uví'gedi dít'ôe'an." ²³ John-di ovâyhée'an hedânho dín'ânpówá-ídí

háa Yôesi Táđáví tukhe'bi' Isaiah hăn'oebo natú'in, hedi nă'i-á Isaiah-ví hí' ûnmuu:

Wí to'wí oe ahkon deedi ûntuhkwíntúní,

'In p'ôe binta'ge'an i shánkí natsonyi'igi'.

"Nă'i to'wí han natú'i waagi'ba naa omuu" gin John-di ovâytu'an.

²⁴ Wáy wên in ovâysannin John óetsikáyi'nídí Pharisees dimuu, ²⁵ hedi indi óetu'an, "I to'wí Yôesi Táđáđí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí wí'unmuupí, Elijah wânbo-á yoe, háa Yôesi Táđáví tukhe'bi' âytsíkha'máa'i wânbo-á yoe. Hedi háadan handi nă'in t'owa ovây'p'ó'p'oe'o?" ²⁶⁻²⁷ John-di ovâytu'an, "Naadâ p'oeđidâ' dovây'p'ó'p'oe'o', hewânbo unbí yâadi wáyđí wí to'wí bîntaap'î' nayi', hedi tobá naví tí'úugé napówá wânbo', naa ihay híwó'di wó'muupí iví anto wânbo dônma'p'ăđi-íđí."

²⁸ T'ăhkí nă'i owáy Bethany búu'ú'ay wăhăă napóe, oe Jordan p'o' p'ănăđi John nayidí in t'owa ovây'p'ó'p'oe'o' iwe.

Jesus-á wí k'úwá'ay Yôesi Táđáđí óesandi' waagi'ba namuu

²⁹ Wíyá tháwăn John-di Jesus óemû' ee nayi' iwepiye' na'ăđi, hedi iví'gedi natú, "Binmú'đí i na'ă'i'. I-á Yôesi Táđáđí óesan wí k'úwá'ay waagi'ba nachúu-íđí, t'ăhkí t'owaví t'aywó'di ovây'p'ó'p'oe'o' amíđí. ³⁰ Nă'ibá i namuu iví'gedi wâyhée'an. Naa otú, 'Naví tí'úugéba wí sen napówá-í, hedi i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa o'aypuyăpíđibo' i-á hăăđi wânbo t'ăhkí nawówayidân.'

³¹ Tobá to'wí namúní'in naa wíđinhanginnăhpí wânbo', naa o'ăă-á p'oeđi wây'p'ó'p'oe'o' amíđí, hedânho un Israel-'in t'owa i bîntăa-íđí."

³²⁻³³ John-di háa imû'in ovâytu'an. Natú, "Páadéđí naa wíđinhanginnăhpí to'wí Jesus namuu'in, hewânbo Yôesi Táđáđí dísan p'oeđi wây'p'ó'p'oe'o' amíđí, hedá idá dítu'an, 'I Yă'dăa'i P'oewaahăa nawhândi năapuwăkhăymăa, hedi wí to'wíwí'đi isogekhăymăa. Hedi nă'i to'wíđân i Yă'dăa'i P'oewaahăa t'owa ovây'măâní wí p'ó'p'oe'okan waagibá' kin Yôesi Táđáđí dítu'an. Hediho' i Yă'dăa'i P'oewaahăa makówáđí nawhândi wí k'o'wee waagibá dómû'-ăkun, hedi Jesus-ví'đi isóge. ³⁴ Naa kin napóedí dómû', hedânho naadi wây'tumăa Jesus-á Yôesi Táđáví ay ûnmuu."

Jesus-ví páadé'in khăge'nin

³⁵⁻³⁶ Wíyá tháwăn John-dáđí hedá wíye iví khăge'nindáđí Jesus naphademăndi óemû', hedi Jesus-ví'gedi John natú, "Binmú'đí i Yôesi Táđáđí óesandi' namuu'i'. Wí k'úwá'ay waagi'ba nachúu-í."

³⁷ John-bí wíye khăge'nin háa John natú'in dat'oe, hedi Jesus-ví tí'úugé dawóemăă. ³⁸ Jesus ibéedí ûnwóe'ăđi ovănmû', hedi ovăntsikáyin, "Hăă-an dada'?" Óetsikáyin, "Rabbi, wăhăă-an unthaa?" (Rabbi-á "hăhkandí" gin natú'da'.) ³⁹ Idí ovăntu'an, "Naa-ăđí bákă've, hedânho wănkeeyamíđí." Hediho' i-ăđí damăăđi wáyge nathaa'in dănmû'. Dipówá ihayđăho thé'êedí yôenu iwepiye' naná, hediho' i-ăđíbo dănwóyí'.

⁴⁰ Andrew-á Simon Peter-ví tí'úu ûnmuu, hedi i-á in wíye in John-bí hí' dat'oeđi Jesus-ăđí damăă'in diwedí'ibá namuu. ⁴¹ Wesebo Andrew iví pá'dây Simon ituwăho', hedi óeshaa ihayđi óetu'an, "Na'indí i Messiah âyshaa." (In hí' Messiah-á natú'da' "i to'wí Yôesi Táđáđí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí" gin.)

⁴² Hedi Andrew-di Simon Jesus-ví'piye' óeho'.

Jesus-di Simon óemû' ihayđi óetu'an, "U-á Simon unmuu, John-bí ay, hewânbo năa iwedí páadépiye' Cephas gin unkhăwă-í. (Nă'in khăwă Cephas-á Peter-ân namuu, hedi natú'da' "wí k'uu" gin.)

Jesus-di Philip-á Nathanael-ăđi ovăntu'an i-ăđi damú-'in

⁴³ Wíyá tháwǎn Jesus i'ánshaamägi oe Galilee nangepiye' namú-ídi, hedí Philip óemû'di óetu'an, "Naa-ádi ókǎ've." ⁴⁴ Philip-á Bethsaida-wi namuu, i búu'ú'ay Andrew-ádi Peter-ádi dathá'de iwebá. ⁴⁵ Philip-di Nathanael óetu'wäho', hedí óeshaa ihaydi óetu'an, "I to'wí Yôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi âyshaa, i-á Jesus oe Nazareth-wi-ân namuu, Joseph-ví ay. Iví'gedân Moses ita'nan iví ta'nin diwe, hedá in Yôesi Tádávi tukhe'min wá' iví'gedi dâytá'nan." ⁴⁶ Nathanael-di Philip óetu'an, "Naa wó'ânpí hǎäwí wänbo Nazareth-wi-á híwó'di namuu'in." Philip-di Nathanael óetu'an, "Ókǎ've naa-ádi hedího wí'bo nâapimúni."

⁴⁷ Jesus-di Nathanael iví'piye' na'ädi óemû', hedí iví'gedi natú, "Häwebâa wí na'ä' in Israel-wi khuu ta'gendi ihondi', i-á wínahôeyóhâhpí." ⁴⁸ Nathanael-di óetsikáyin, "Hádídan naa dítaa?" Jesus-di óetu'an, "I fig tay ókhxu nú' un'ân dihaydi naadi wímû', Philip-di wóetukánnanpídíbo'." ⁴⁹ Nathanael-di óetu'an, "Háhkandi', nâbâa dínhanginná ʔ-á Yôesi Tádávi ay-ân unmuu'in, ʔ-á in Israel t'owavi tsondi hay'i unmuu." ⁵⁰ Jesus-di Nathanael óetu'an, "Nää naví'piye' biwhâyunde' gá wítu'andân in fig tay nú' naadi wímû'in, hewänbo hǎ'i wíts'antu'andiví shánkí he'endi hǎäwí nâapuwâkhâymâa. ⁵¹ Ta'gendi wítumâa, makówa nakhuudeedi bînpuwägít'óe, hedá naa t'owa t'ähkígí' o'aypuyä'iví'we in Yôesi Tádávi t'ôepä'äq'in diwhádedá diwáypi'dá bînpuwâkhâymâa."

2

Oe Cana búu'ú'ay dínkhóhtsaqaná

¹ Wíye thaa naphade ihaydi owáy Galilee nange wǎhǎä dínkhóhtsaqashánkí'diná, i búu'ú'ay Cana gin dâytu'o' iwe. Jesus-ví yíyá páadébo namäädiho' iwe na'ân, ² hedá Jesus-á iví khäge'nindádá wá' ovâyhúutu'andiho dimää. ³ T'ähkí i méena dínhan dihaydi Jesus-ví yíyádi óetu'an, "Wíyá wídínméenasapí." ⁴ Jesus-di óetu'an, "Yíyá, háadan kin dítumâa? Wa'di ihaydi wídinnáhpí naví t'ôe don'amídi." ⁵ Iví yíyádi in húukhâysa'in ovâytu'an, "Háa idi wovâytu'an waa úví'amí."

⁶ Iwe sí p'onbay k'uudi napa'andi nasaa, t'owa dipówá'in díví'owídi-ídi in Hudíyoví khuu dínmuu waagi. Nǎ'i p'onbay eeye wétǎ háa powintǎ galôn dihay nasadi'. ⁷ Jesus-di in dâyhúukhâysaa'in ovâytu'an, "Nǎ'i p'onbay bînp'ide," hedího p'eedí taye dâyp'ide. ⁸ Hedáhá' ovâytu'an, "Häwedího wí binwhahó'gí, hedí unbí tsondiví'we bînhûu." Hedího háa ovâytu'an waa díví'an. ⁹ I p'oe dâyhó'i naméenapaa, hedí in húukhâysa'inbí tsondi idää, hebo wí'ûnhanginnáhpí wáyge dâyhógi'in. In wé'ge'in dâyhúukhâysande'indá'mân dínhanginná. Hedího' idi i soyingi óetukánnan, ¹⁰ hedí óetu'an, "Wây-á t'owa i shánkí híwó'di méena páadé dâyxhâysande', hedí t'owa díví'ihay'an dihaydânho i shánkí nak'âagipí' dâyxhâysande'. Hewänbo ʔ-á han wívi'anpí, ʔ-á bitsíkha'an i shánkí híwó'di tí'úuge ovâykhâysáa-ídi."

¹¹ Nǎ'in Jesus ee Cana búu'ú'ay Galilee nange wǎhǎä i'annin in páadé'in pinnán t'ôe ovâykeeyannin namuu, hedí indiho in t'owa ikeeyan i-ân hay'i namuu'in, hedí iví khäge'nin shánkí wänbo iví'piye' dívíwhâyü.

¹² T'ähkí nǎ'i naphade ihaydi Jesus-á iví yíyá-á iví tí'ûuwíndá hedá iví khäge'nindádi Capernaum búu'ú'aypiye' dimää, hedí iweho wí hâyü thaa dívíwóyí'.

Jesus-di in dâyhǎäwíku'ch'áade'in i méesate hay'i iwedi ovâykhēhpiye

¹³ In Hudíyoví shánkí'di púnú' naná, Passover gin dâytu'o'i', hedí Jesus oe Jerusalem-piye' namää. ¹⁴ I méesate hay'i tehpaá búge in t'owa

dâyhääwênku'ch'áadedi ovâymû?, wéyu-á k'úwá-á k'o'wee-á dâyku'ch'áade?, hedá wá' in dâychä'egó'o'in inbí määsa eeye dikw'ôndi ovâymû? ¹⁵ Wên púwhí' whihkannindi ipaa, hedí t'ähkí i méesate hay'i iwedi ovâykhèhpiye inbí k'úwá-á inbí wéyu-á wóegé, hedí in dâychä'egó'o'indá inbí chä' t'ämäpiye' ovâych'áa hedí inbí määsa ovâyyánú. ¹⁶ Hedá in dâyk'o'weeku'ch'áade'indá ovâytu'an, "Binyâ'an ná'i hääwí nâwedi. Ná'i méesate-á naví Tádávi wháagé ûnná. Wí kuhte'i waagibá wíyá wíwînpáa-ípi." ¹⁷ Hediho' iví khäge'nin dín'ánpówá háa to'wí Yôesi Tádávi tã'nin diwe natú'in kin:

Hânho uví wháagédi dí'âyîngimädi wí phaađi naa díphakhanukhâymáa waag-ibá ochanpo',

hedí dâymû? Jesus hanbá nachaa'in.

¹⁸ In Hudíyoví p'ó'déđi'in iwâyge diyí'indi Jesus óetsikáyin, "Háawin wên pínán úkoedi dínkeeyamídi, hedânho gínhanginnánídi u úk'óe'in ná'in t'owa ovâykhèhpiyé-ídi?" ¹⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Ná'i méesate bînnayudi poeye thaa iwebo naa wíyá dótege-í." ²⁰ Indi óetu'an, "Yónántã'di sí (46) paayo ovâyho' ná'i méesate dâytege-ídi, hedí háđidan poeye thaa iwebo wíyá nâtege-í?"

²¹ Hewânbo Jesus-á iví túu'ú i'gedân ovâyhi'máa, i méesate hay'i i'gedá yoe. ²² Hediho chuwa iwedi nawáywówápoe ihaydi, iví khäge'nin ná'in natú'in dín'ánpówá, hedí Yôesi Tádávi tã'nin diwe háa natã'muu'in hedá ná'i tuu Jesus ihée'andi-á dívíwhäyu.

Jesus ûnhanginná t'ähkí t'owa háawin dimuu'in

²³ Wa'di Jesus oe Jerusalem búu'ú nayi' ihaydi, in Hudíyoví shánkí'di thaa Passover gin dâytu'o naná' dihaydi, báyéki t'owa i pínán ovâykeeyandi dâymû'di iví'piye' dívíwhäyu. ²⁴⁻²⁵ Hewânbo Jesus wí'ipimägipí inbí mange. I-á wí'üntáypí wí to'wídi t'owaví'gedi óetu'âamídi, i-áho ûnhanginná háawin t'owa dimuu'in hedá háa inbí pí'ná khó'yé di'ánshaamuu'indá.

3

Nicodemus Jesus-ví'piye' namää

¹⁻² Wí sen Nicodemus gin nakháwã'i Jesus-ví'piye' khu'déedi namää. I-á Pharisee t'owa namuu hedá in Hudíyoví tsonnin diwedi'ibá namuu. Idi Jesus óetu'an, "Háhkandi', gínhanginná Yôesi Tádádi wóesan na'in díhã'amídi. Wí to'wí Yôesi Tádádi óekhäge'máa'idã'mân ûnkoedi ikeeyamídi i pínán uđi dínkeeyo waagibá."

³ Jesus-di óetu'an, "Ta'gendi wítumáa, in to'wên wíyídi."

⁴ Nicodemus-di óetsikáyin, "Háđidan wí to'wí nasówébo'wandi' wíyá nawáy'aypuyã-í? Wí'ûnkoedipí iví yíyávi aymúu iwe nawáyts'únídi wíyá na'aypuyã-ídi."

⁵ Jesus-di óetu'an, "Ta'gendi wítumáa, in to'wên p'oe iwedi hedá i Yã'dâa'i P'oewaahâavi'wedá di'aypuyã'indã'mân dínkoedi makówápiye' dimú-ídi. ⁶ To'wên t'owaví'wedi di'aypuyã'in t'owada'mân dimuu, hewânndi wítumáa, in to'wên wíyó to'wên i Yã'dâa'i P'oewaahâavi'wedi di'aypuyã'indá i Yã'dâa'i P'oewaahâa dâymáa. ⁷ Wíwóeháa'amípi naadi wítu'andi, wíyá i'aypuyã-í'in ûnkhây'ã? ⁸ Oepiyá nääpiyá iwaa'o', hedí i waa ít'o', hewânbo wí'ûnhanginnáhpí wãhãaphã'gedi na'ã'in háa wáypiye' namännin. Hedí hanbá wí'íka'póya'pí háđídi wí to'wí i Yã'dâa'i P'oewaahâavi'wedi na'aypuyã'in."

⁹ Nicodemus-di óetsikáyin, "Ti nakoedi-í ná'i hääwí untu'di' napúwídi? Hândidan napúwí?"

¹⁰ Jesus-di óetu'an, "U-á wí Israel-ínbí háhkandi unmuu, hedi háadan ná'i háäwí i'gedi wí'unka'póya'pí? ¹¹ Ta'gendi wítumáa, ná'i dínhanginnân ni'gedi ívíhée'o', hedá i háäwí áymû' i'gedá wâytu'o', hewänbo undá háa gitû'nin wídînséegí'opí. ¹² Ná'i oepáa k'aydiwi háäwí i'gedi naadi wâytu'an, hedi un wí'úvíwhâyundepí, hediho hádídan úvíwhâyú-í makówáwi háäwí i'gedi wâytu'andi? ¹³ Makówápiye' wíyá to'wí wänbo wínapeepí, i makówá iwedi nawhá'dida'mân, hedi naa-ân i omuu, t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i'.

¹⁴ Moses owáy ahkónu wáy i pääyu kwä'k'udi napa'andi' wên phé eedi iwhí'k'û'di itege waagibá, naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' omuu'i' wá' phé eedi dítege-í. Kin nakhây'ä' napúwí'in ¹⁵ hediho to'wên t'ähkí navi'piye' dívíwhâyunde'in wówátsi nahándepí'in dâymá've-í. ¹⁶ Yôesi Tádádí t'ähkí t'owa hânho ovâyséegídí iví wí' ayda' ûn'ándi' imägi, hediho to'wên t'ähkí iví ayví'piye' dívíwhâyú'in há'to dípedée-í hewänbo wówátsi nahándepí'in dâymá've-í. ¹⁷ Yôesi Tádá iví ay isan náä oepáa k'aydiapiye' in t'owa ovây'aywoenídí, dínkhây'ä' ovâyutchanú-í'in ovâytu'âamídá yoe.

¹⁸ To'wên t'ähkí Yôesi Tádáví ayví'piye' dívíwhâyunde'in há'to ovâytu'amí ovâyutchanú-í'in, hewänbo Yôesi Tádá ho natú in to'wên dívíwhâyupí'indá ovâyutchanukhâyamá'in, gá iví wí' ayda' ûn'ándi'piye' wídívíwhâyupídân. ¹⁹ Yôesi Tádáví ay náä oepáa k'aydiapiye' na'äa wí kohthay waagibá namúnídí hedânho t'owa dínkeepúwídí, hewänbo t'owa yä'dâapí dívítsiyekanhondi khuu eeyebo diyêení'in shánkí ovâyhi'an i kohthay ipiye' dimú-íví'wedi. Hedânho Yôesi Tádádí ná'in t'owabá ovâyutchanukhâyamá. ²⁰ To'wên t'ähkí yä'dâapí dívítsiyekanhonnindá i kohthay dâyt'ay, hediho ipiye' wídímânpi, háa dívítsiyekanhonnin dínkeepúwí'in wídida'pídí. ²¹ Hewänbo to'wên in ta'gen dívíkanhonnin i kohthay ipiye' dimân, hedânho nakeepúwídí háäwí dívíkanhondi Yôesi Tádádí ovâykhäge'dodi díví'amídí."

John i p'ó'p'oekandi Jesus-ví'gedi ihí'máa

²² Hedáhá' Jesus-á iví khäge'nindádí oe Judea nangepiye' dimää, hedi iwáy wähhäa diyí' ihaydi wên t'owa ovây'p'ó'p'oe'an. ²³⁻²⁴ In Hudíyo tsonnindi John i p'ó'p'oekandi wa' wí'óepansógepi, hedi idi wá' t'owa ovây'p'ó'p'oe'o'. Kin i'o' oe Aenon diwe, i-á Salim tso'wa naná, iwe báyéki p'oe nayidí, hedi t'owa iví'piye' dimä' ovây'p'ó'p'oe'amídí.

²⁵ Ihaydá John-bí khäge'nin wí Hudíyo-ádí p'ó'p'oekan ni'gedi dívítuhânbo'. ²⁶ Hediho John-bí'piye' dimäädi óetu'an, "Háhkandi', i to sen oe Jordan p'o' p'âná hânhay u-ádí nayí'i hedá iví'gedi in t'owa udi ovâytu'andi', náä báyéki t'owa iví'piye' dimân idi ovây'p'ó'p'oe'amídí."

²⁷ John-di ovâytu'an, "Hääwí i to'wí oe makówá na'ándidi dímägi'ida'mân áyhónde'. ²⁸ Häädankánbo naa otú i to Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí wó'muupí, hebo iví páadébo Yôesi Tádádí naa dísan, hedi undá háa otú waa ít'oe. ²⁹ Häädi dínkhóhtsaaná' dihaydi i soyingi namuu'iví k'ema iví nú' nawin, hedi i soyingi ihí'máadi nat'oedi ná'i k'ema báyéki nahíhchanpóe, hedi i sâa'i i soyingiví' ho namuu. Náä-á hanbá naa-á i soyingiví k'ema waagibá hânho ohíhchaa, gá in t'owa Jesus-ví'piye' bá dimändân iví'in ûnmúnídí. ³⁰ Nakhây'ä' Jesus-á shánkí kw'áyepiye' óetegé-í'in, hedá naa-á háäbo omuupí waa opúwí.

³¹ "Jesus-á oe makówádí na'äa, hediho t'ähkí shánkí hay'i namuu. Naa náä oepáa k'aydiwi' omuu, hediho wí náädiwi waagibá dáyhée'o' náädi'ida' omuudi, hewänbo i-á makówádí na'äadi t'ähkí shánkí hay'i namuu. ³² Hääwí imû' i'gedi hedá nat'oe i'gedá ihée'o', hewänbo wên háyúhaydida' t'owa háa natû'nin ônséegí'o'. ³³ Hewänbo to'wên iví hí'

dâyséegí'odi handidi dâykeeyo' divíwhäyunde'in Yôesi Tádá ta'ge ihée'o'in. ³⁴ Yôesi Tádávi ay isandi-á Yôesi Tádávi hí' ihée'o', gá Yôesi Tádádá khâagipí i Yä'dâa'i P'oweahâa ho óemägidân. ³⁵ Yôesi Tádá iví ay iséegidí t'ähkí tsonkhuu óemägi hääwí t'ähkí i'gedi natsonyêenidí. ³⁶ To'wên t'ähkí Yôesi Tádávi ayví'piye' divíwhäyunde'in wówátsi nahánde'pí'in dâymáa, hewänbo to'wên iví ay ônt'óyandepí'indá ná'in wówátsi wíðâyamá've-ípi, indá Yôesi Tádádí hânhay wänbo t'ähkí ovâytuchänu'bé-í."

4

Jesus-ádi wí Samaria-wi kwee-ádi dänhée'an

¹⁻³ In Pharisees dínhanginpóe shánkí báyéki t'owa Jesus-ví'piye' divíwhäyunde'in, hedá John i p'ó'p'oe'kandiví shánkí Jesus-di ovâyp'ó'p'oe'o'. (Hewänbo Jesus-ví khäge'nindida' t'owa ovâyp'ó'p'oe'o', idá yoe.) Hedí ná'i hääwí i'gedi in Pharisees dit'oe'in Jesus ûnhanginpóe ihaydi, i-ádi iví khäge'nindádí Judea nangedi dipee hedí oe Galilee nangepiye' dimää. ⁴ Galilee-piye' namân dihaydi oe Samaria nange i'gedi ûnpühpo'. ⁵⁻⁶ Taage púnú' naná' dihaydi wí Samaria-wi búu'ú'ay Sychar gin dâytü'o' iwe napówá. Sychar-á kayi' wínanáhpí wí nava iwedi hân'oebo Jacob-di iví ay Joseph óemägi'i'. Ee dâyp'owehahónde' iwe Jacob ishää'i naná, hedí Jesus kayi' wähhädi na'äädího nakaykhanmuudi ee hänge isóge ikaykhanwówá'amídi.

⁷ Wí Samaria-wi kwee ip'owehahónidí napówá, hedí Jesus-di óetu'an, "Wí p'oe dímäa donsüwä-ídi." ⁸ Jesus-ví khäge'nin i búu'ú'aypiye' ho dikoe'gi'kunmäa, hedího i-á wí'bo na'än. ⁹ Hudíyo-ádi Samaria-'indádí wíðíwíwóndepí, hedího i kweedi óetu'an, "U-á Hudíyo unmuu, hedí naa-á Samaria-wi-á omuu. Hedí háadan udi dip'oesüwägi'da'máa?" ¹⁰ Jesus-di óetu'an, "Wí'ûhanginnáhpí hääwí Yôesi Tádá napäyi'in, hedá wá' to'wí naa i wíp'oe'da'máa'i' omuu'in wí'ûhanginnáhpí. Ûhanginnándáho' udá naa dip'oesüwädaa'amíwän, hedí naadá p'oe nawówátsipäyi'i wímääniwän." ¹¹ I kweedi óetu'an, "Mä'mää, hääwí wänbo wíñamáapí p'owehakhongí'in, hedí näwe dâyp'owehahónde' iwá nawä'än. Hedí händidan ná'i p'oe nawówátsipäyi'i nâawhahóni? ¹² Na'inbí hehääwi thehtáy pahpâa Jacob-di náa dâyp'owehahónde' iwe na'in dînyoe'an. I-ádi iví e'nündádí hedá iví hääpan hääwëndádí i p'oe näwedi dâyp'owehahógi'i dâysüwände'. Ti un'ände' u-á Jacob-ví shánkí hay'i unmuu'in gáhân?" ¹³ Jesus-di óetu'an, "To'wên t'ähkí näwedi dâyp'oesüwände'in wíyá dip'oesá'aapúwí, ¹⁴ hewänbo ná'i p'oe naadi t'owa dovâymä'i'-á dâysüwädá, há'to wíyá dip'oesá'aapúwí. I p'oe naadi dovâymä'i-á wí p'ohpee inbí pí'ná waagibá napúwí, hedí iwediho in wówátsi nahánde'pí'in dâykéyí." ¹⁵ I kweedi óetu'an, "Mä'mää, ná'i p'oe i'gedi bihí'máa'i' dímäa, wíyá wí'op'oesá'aapúwípídi, hedânho ihayda' näwe wí'op'ohkhonnä'be-ípidí."

¹⁶ Jesus-di óetu'an, "Ya' ópûn, uví sedó mänkéyí hedá nääpiye' nâamá'í." "Wíðinsennänpí" gin i kweedi óetu'an. ¹⁷ Jesus-di óetu'an, "Ta'gendi untú wí'ûsennänpí'in. ¹⁸ P'ánän khóhtsaq'i unmuu, hedí ná'i sen náa unthaa'i-ádi uví sedó ta'gendi wí'ûmuupí."

¹⁹ I kweedi óetu'an, "Mä'mää, náa naa dínkeeyan wí Yôesi Tádávi tukhe'bi' unmuu'in. ²⁰ Na'in Samaria-'in t'owa gimuu'inbí páadé kâ'ä'ä'indi Yôesi Tádá ná'i p'in kw'áye óe'a'ginmä', hewänbo un Hudíyo-á ítü' oe Jerusalem búu'ú' iwebo t'owa dínkhây'ä' Yôesi Tádá óe'a'ginmääni'in." ²¹ Jesus-di i kwee óetu'an, "Biwhäyü-í ná'in: Owáy wí thaa naná' diwe t'owadi Yôesi Tádá óe'a'ginmääni ná'i p'in diwedä'ba yoe háa oe Jerusalem diwedä'ba yoe."

22 Un Samaria-ʼin taʼgendi wíʼúnhanginnáhpí toʼwí bînʼaʼginmäʼin, hewänbo naʼin Hudíyo-á gínhanginná toʼwí âyʼaʼginmäʼin, gá Yôesi Tádádí naʼin Hudíyo dídeʼmandân hedího i toʼwí t'owa ovâyʼaywonkhâymaaʼi-á Hudíyo-ân namuu. 23 Hedí nää iwedi páadépiyeʼ in toʼwên Yôesi Tádá dâʼaʼginmäʼindi taʼgendá hedá pín taʼgehaydá óeʼaʼginpâkhâymaa. Kíʼmín t'owa-áho i Tádá nadaʼ óeʼaʼginmääníʼin. 24 Yôesi Tádá-á p'oweaqhâadaʼ namuu, hedí in óeʼaʼginmäʼin dínkhâyʼäʼ taʼgendá hedá pín taʼgehaydá óeʼaʼginmääníʼin.”

25 I kweedi óetuʼan, “Naa dínhanginná i toʼwí Yôesi Tádádí óesogekhâymaaʼiʼ t'owa ovâyʼaywoenídí naʼäʼ, Christ gin óetuʼoʼiʼ. Napówá ihaydi háäwí t'ähkí dínthaykankhâymaa naʼin.” 26 Jesus-di óetuʼan, “Naadi wíhíʼmáaʼi-ân i omuu.”

27 Ihaydibá Jesus-ví khägeʼnin diwáypówá, hedí hânho ovâyháaʼan wí kwee-ádí ihíʼmáadi, hewänbo toʼwídí wänbo i kwee wíʼóetsikáyinpi, “Häa-an undaʼ?” hedí Jesus wänbo wáʼ wíʼóetsikáyinpi, “Háadan i kwee-ádí bihiʼmáaʼ?”

28-29 Ihaydihoʼ i kwee iví p'onbay iwe iyoeʼandi i búuʼúʼaypiyeʼ namää, hedí in t'owa ovâytuʼan, “Bikäʼve bînmúnídí wí sen t'ähkí háa naa dáyʼannin dítuʼandiʼ. Tigúbá i-á i toʼwí namuu Yôesi Tádádí óesogekhâymaaʼiʼ t'owa ovâyʼaywoenídí.” 30 Hedíhoʼ in t'owa i búuʼúʼay iwedi dipeedi iwáy Jesus nayíʼ iwepiyeʼ dimää.

31 Waʼdi in t'owa búuʼúdí diʼädibá Jesus-ví khägeʼnindi óetumáa, “Hähkandiʼ, shánkí yänbedi nääbo bihúuyamí.” 32 Idi ovâytuʼan, “Naa piháawi koegíʼ dómáa, un iʼgedi wíʼúnhanginnáhpí.” 33 Iví khägeʼnin wíʼná táye dívítsikaʼmáa, “Tí wí toʼwídí ônkoegiʼkán, gáhân?” 34 Jesus-di ovâytuʼan, “Háa i toʼwí naa dísandíʼ nadaʼ waagibo naa dáyʼoʼ, hedí in t'ôe idi naa díkanyônnin dóbowakhâymaa. Náʼi háäwí dóʼoʼiʼ naví koegíʼ waagiʼbá dînmuu.

35-36 Kin t'owa dítuʼpíʼan: Dâʼkoʼyikoʼ iwedi dâyhäawíwéʼgeʼo puʼwahay yôenu p'ôe naná. Hewänbo naadi wâytumáa, híwóʼgí bînmúʼdí in t'owa háä nava iʼge diʼäʼin. Häʼin t'owa-á dikhâymuu ovâywéʼgeʼamídí háäwí napaaʼi waagibá, hedí undá háäwí wéʼgekannin waagiʼinbá-á ímuudi háʼin t'owa-á bînwéʼgeʼamí Yôesi Tádávíʼpiyeʼ bînhûuwídí. Hedí kin úvíʼan dihaydá Yôesi Tádádí wovâywáʼaa-í, hedí in t'owa-á in wówátsi nahándepíʼin dâykéyí. Wây-á wëndá ho Yôesi Tádáví híʼ ovâykoe inbí píná khoréʼyé, wí toʼwí ikoʼyikoʼ waagibá, hedí in wéʼgeʼindádí undádí úvîhíhchannamí háʼin t'owa bînwéʼgeʼan dihaydi. 37 T'owa dítuʼpíʼan: Wí toʼwí ikoʼ, wíyá toʼwí-á ihäawéʼgeʼoʼ. Hedí háa dítuʼ waa nää taʼgendi napúwí. 38 Wáy úvít'ôeʼanpíʼyepiyeʼ naadi wâysangít'ôe in t'owa Yôesi Tádágíʼ bînwéʼgeʼamídí. Unbí páadébo wây-á toʼwên dívít'ôeʼan, hedí in t'ôe dívít'annin namuudi undáho in t'owa bînwéʼgekhâymaa.”

39 Oe Sychar búuʼú báyékí t'owa Jesus-víʼpiyeʼ ho dívíwhäyü gá i kweedi ovâytuʼandân, “Jesus-di háa dáyʼannin t'ähkí naa dítuʼan.” 40 Hedího náʼin t'owa Jesus-víʼwe dipówá ihaydi óedaaʼan indádí nachaʼnídí, hedího wíye thaa iwe iwóyíʼ.

41 Tíʼúugédí wây-á shánkí báyékí t'owa iweʼin Jesus-ví híʼ dít'oe di ivíʼpiyeʼ dívíwhäyü, 42 hedí náʼin t'owadi i kwee óetuʼan, “Näbáhaʼ ivíʼpiyeʼ naʼin ivíwhäyü, hewänbo u untúdídaʼbá yoe, naʼin wíʼbo iví híʼ git'oe, hedá gínhanginná taʼgendi náʼi-ân t'ähkí t'owagiʼ i aywondi namuuʼin.”

Jesus-di wí sen hayʼiví eʼnú ônehkháaʼan

43 In wíye thaa daphade ihaydi Jesus iwáygedí iyâaʼodi oe Galilee nangepiyeʼ namää. 44 I-á wíʼbo ho natú, “Wí Yôesi Tádáví tukiʼwe dipówá ihaydi óedaaʼanheʼbiʼ iví nangebo wídayʼaʼginpi,” 45 hewänbo oe Galilee

nange Jesus napówá ihaydi in Galilee-windi óeséegíkê?, gá oe Jerusalem dínshánkí?díná? dihaydi in wá? iwebá diyidân, hedi t'ähkí i'andi? óemû?.

⁴⁶ Ee Galilee nange iwebá, i búu'ú'ay Cana gin dâytü'o iwepiye? Jesus nawáymää. Iwânkun naná hândídi p'oedi ho iméenapaa. Ee Cana wí sen hay'i nayi?, hedi iví e'nú oe Capernaum búu'ú'ay iwe ûnhayk'óe. ⁴⁷ Nă'i sendá ûnhanginpóe Jesus oe Judea nangedi na'ädi Galilee nange napówá'in, hediho Jesus na'ân diwepiye? namäadi óetsikáyin, "Ti naví'piye? unmu-í naví ay dínhekháamäänídi? I-á chuwa k'áygé nak'óe." ⁴⁸ Jesus-di óetü'an, "Un t'owa t'ämägi? pinnán t'óe bînmündepídá há'to naví'piye? úvíwhäyú-í." ⁴⁹ I sendi Jesus óetü'an, "Na'inbí Sedó, naa-ádi óká've naví ay hekháa dînmäänídi wídínchúu-ípídi." ⁵⁰ Jesus-di óetü'an, "Uví'piye? ópûn, uví ay úwówaho?." I sen háa Jesus-di óetü'an waa iwhäyü, hediho? iwedi namää. ⁵¹ Wa'di namân dihaydibo? iví t'óe'indi óeyaydi óetü'an iví ay ûnwówa'in. ⁵² Idi ovâysikáyin, "Häyü ihaydan naná ûnhekháapóe ihaydi?" Óetü'an, "Tsá'di thé'eedi wí? iwe i tsáwäp'íde ûnhán." ⁵³ I tádá ûn'ánpówá wí? ihaydíba naná'nin Jesus-di óetü'an dihaydi, "Uví ay úwówa," hediho? i-ádi iví k'aygi'indádi Jesus-ví'piye? dívíwhäyü.

⁵⁴ Jesus Judea-di namäadi oe Galilee wa? nayi? ihaydi, nă'inho in wáygingi'in pinnán ovâykeeyannin namuu.

5

Jesus-di wí sen i p'obú'ay iwe óehhekháamägi

¹ Wíyá hăädi naná? diwe in Hudíyo dínshánkí?díná, hedi Jesus oe Jerusalem-piye? nawáymää. ² Oe Jerusalem wí p'obú'ay nak'óe, i-á Hebrew tütüdi "Bethesda" gin dâytü'o?. P'o kîngé p'áanú pohtâa'ây nawhaadikw'ó, hedi iwe nú? wên phódi nachá i búu'ú'in tehpaawé, "K'úwági'in Phódi" gin dâytü'o?. ³⁻⁵ Nă'i pohtâa phoe'o eeye báyéki t'owa dihaywhaakw'ó. Wáy wên ditsí't'aamuu, wáy wëndá pówhá'nin dimuu, hedá wây-á wídín'a'yákankoeipí. Iwe wí sen powintä'di khâave paayo nahay'i? nak'óe. ⁶ Jesus-di nă'i sen iwe nak'óedi óemû?, hedi ûnhanginná báyéki paayo nahay'in, hediho? óetsikáyin, "Ti ûhekháapúwí'in unda?" ⁷ I nahay'idi Jesus óetü'an, "Mă'mää, naa to'wí wânbo wídín'ánpí dip'osóge-ídi nap'o'a'yäpo? ihaydi. Wa'di ots'únídi dâysó'dinde? ihaydibo?, wíyá to'wí-á naví páadébo-á nats'úya?." ⁸ Jesus-di óetü'an, "Ówínú, uví whqhpä'ay mänke'di óyíyé." ⁹ Wesebo i sen nawówadi iwínú, hedi iví whqhpä'ay ikê'di natsiyedee.

I thaa nă'in napóe ihaydi Hudíyoví kaykhanwówá thaa-á naná. ¹⁰ In p'ó'dédi'in Hudíyodi i sen óetü'an, "Năa thaa kaykhanwówá thaa naná. Nakhâak'óe uví whqhpä'ay wóegé unyêenídi." ¹¹ Idi ovâyty'an, "I sen dínhekháa'andidân díty'an, 'Uví whqhpä'ay mänke'di óyíyé.'" ¹²⁻¹³ Indi óetsikáyin, "To-an i sen namuu ha'wâa wóetü'andi?" Hewânbo i sen nawówa'i? wí'ûnhanginnáhpí to'wí namuu'in, gá báyéki t'owa iwe diyidân, hedi Jesus-á óemû'pídibo iwedi iyâa'an.

¹⁴ Hây napóe ihaydi Jesus-di i sen i méesate hay'i iwe óeyay, hedi óetü'an, "Ót'óyan, ûhekháapóe, hediho năa-á wíyá wívit'aywó'nâamípi, hăäwí shánkí p'ándíkí? wí'úpúwípídi." ¹⁵ I sen iwáygedí namäadi in Hudíyoví p'ó'dédi'in ovâyty'an Jesus-dânho hekháa óemägi'in.

¹⁶ Hediho nă'indi Jesus óeyanäkímää, gá kî'bi hăäwí ikanhondân kaykhanwówá thaa eeye wânbo?. ¹⁷ Jesus-di ovâyty'an, "Naví Táda hăädi wânbo t'ähkí it'óemää, hedi naa-á hanbá, hedânho nă'i hăäwí dókanhon."

¹⁸ Nă'in natú ihaydi in Hudíyoví p'ó'dédi'in shánkí wânbo dida? óedahéyí'in, i

kaykhanwówá thaa i'a'ginhánúndedida'ba yoe, hewänbo wá' natúðân Yôesi Tádá-á iví tádá ûnmuu, hedi kindidiho' hääwí i-ádí Yôesi Tádá-ádí handa' damuu waagibá i'o'.

Yôesi Tádádí Jesus tsonkhuu óemägi

¹⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Háa i Tádá i'o'in naa dómunde', hedi inbá naa dáy'o'. Naa i ay omuu'i wíðínkoedipí hääwí wí'bo dáy'amídí. Hääwí i Tádá i'o'i naa hanbá dáy'o'. ²⁰ I Tádádí naa díséegí, hediho hääwí t'ähkí i'o'i dínkeeyo', hedi idá hääwí shánkí he'endi-á dó'amí'i'in naa dínkeekankhâymaa, hedânho un wovâyháa'amídí. ²¹ I Tádádí t'owa dichuu'in ovâywáywówápa', hedi handidibá naa i ay omuu'idi in to'wên naa oda'in wówátsi dovâymaäní. ²²⁻²³ I Tádá wänbo wínatúnipí t'owaví'gedi háa híwó' háa híwó'pí díví'annin. Idi naa i ay omuu'i dínk'û' han dó'amídí, hedânho t'ähkí t'owadi naa dí'a'geenídí, i Tádá óe'a'gin waabá. To'wëndi naa i ay omuu'i' wídí'a'ginpídí i Tádá naa dísandí' wänbo-á wíðây'a'ginpí.

²⁴ "Ta'gendi wâytumáa, to'wên naví hí' dín'tóyandedi hedá i naa dísandí'piye' dívíwhâyundedá wówátsi nahánde'pí'in dâymáa, hedi wí'ovây tuchänú-ípí. Chu'in waagi'inbá náa wíðimuupí, gá wówátsi dâyké'dân. ²⁵ Ta'gendi wâytumáa, náa iwedí páadépiye' in chu'in waagi'inbá dimuu'in naví tų dít'óe-í, naa Yôesi Tádáví ay omuu'i', hedi in dívít'óyande'indá wówátsi dâykéyí. ²⁶ I Tádá in wówátsi napäyí', hedi handidibá naa i ay omuu'i dínk'û' t'owa dovâywówátsimäänídí. ²⁷ Hedá idá naa dínk'û' t'owa dovâykeekw'óenídí háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, gá naa wá' t'owabá opóedân. ²⁸ Ná'in naví hí' wâytumáa'indi wíwovâyháa'amípí. Owáy wí thaa naná' diwe in penípho eeye dikw'ó'nin naví tų dít'óe-í, ²⁹ hedi ee dikhä'kw'ó' deeyedi dipeegít'óe. In to'wên híwó' dívít'siye'annin chuwa iwedí ovâypiyegít'óe wówátsi dâykéyídí, hedi in to'wên yä'dâpí dívít'siye'annindá chuwa iwedí wá' ovâypiyekhâymaa inbí tuchänu dâykéyídí.

³⁰ "Naa wí'bo háabo wíðínkoedipí dáy'amídí, hewänbo naa t'owaví'gedi otû' háawin dimuu'in Yôesi Tádádí dítu'an waabá, hedânho háa otû' waa inbí'gedi ta'gen namuu, gá dáy'odân háa i Tádá naa dísandí' nada' waagi, háa naa owänpida' waagá yoe."

Hádíðan gínhanginná to'wí Jesus namuu'in?

³¹ "Naa wí'bo naví'gedi dáy'hí'máadí ma'dân un ítúní naví hí' ta'gen wíðínmuupí'in. ³² Hewänbo wíyá to'wí naví'gedi ihée'o'i nayí', hedi naa dínhanginná háa naví'gedi ihée'o'in ta'gen namuu'in. ³³ Undá John i p'ó'p'oekandiví'piye' t'owa bínisan óehée'amídí, hedi i-á in ta'gen naví'gedi natú. ³⁴ Háa t'owa naví'gedi dítu' waa naa-á wíðintáypí, hewänbo John-bí hí' i'gedi wâytumáa hedânho háa natú'in úvíwhâyú-ídí hedá wovây'aywoenídí. ³⁵ John-dá wên phakó nakomuudi nakohkeepäyí'in waagibá namú'de, hedi wí hây tähkí ho iví kohthaydi wovâyhíhchannan. ³⁶ Hewänbo wí hääwí shánkí hay'i namuu John-bí hí'víwedí, hedi ná'i hääwídá wovâykeeyo' to'wí omuu'in. Kinnân namuu: Háa i Tádádí díyôn waa dáykanhon, hedi ná'i hääwí dáykanhondi' bínmû'di wovâykeeyo' i Tádádí naa dísannin. ³⁷ Hedá i Tádá dísandí' wá' naví'gedi ihée'an. Hewänbo undá hânhay wänbo iví tų wí'ít'oe'pí, hedi háawi i namuu'in wíwínmû'pí, ³⁸ hedi iví hí' unbí pí'ná khó'yé wíwínmáapí, gá naví'piye' wí'úvíwhâyundepíðan, tobá idi dísan wänbo'. ³⁹ Yôesi Tádáví ta'nin áyíngídi bín'tu'o', gá í'ándedân iwe únhanginpúwí'in hádídí wówátsi nahánde'pí'in bínkéyí'in, hedi ná'in ta'nin diwebá naví'gedi natú'. ⁴⁰ Hewänbo naví'piyá wí'íkä'ääda'pí ná'in wówátsi bínkéyídí.

41 “T'owa naví'gedi híwó' divíhee'amí'in naa wó'wänpit'oeda'pí. 42 Háawin un ímuu'in naa dínhanginná. Unbí pí'ná khó'yé Yôesi Tádá wíwínséegípi. 43 Naví Tádádí dísandibo o'ää hedi undi wídíséegíkê'pí. Hewänbo wíyá to'wí wí'bo nawänpi'äädá, i-á ma' bínséegíkéyí. 44 Háa i wí'da' Yôesi na'ändí unbí'gedi natú'nin áyíngi wíwovâyâmáhpí, háa híwó'gí natú' háa yoe, hewänbo in t'owa híwó' unbí'gedi divíhee'odá inbí tuu híhchandi bínhónde'. Hedânho wí'únkoedípi naví'piye' úvíwhäyú-ídí. 45 Hewänbo wí'í'ânípi naadân unbí t'aywó'di i'gedi i Tádá dót'ehpidekhâymaa'in. Í'ánde' ná'i hí' Moses ita'nandídi wovây'aywonkhâymaa'in, hewänbo iví hí'díba unbí t'aywó'di únkeepúwí, hediho idân wovây't'ehpidekhâymaa. 46 Moses naví'gedi ita'nan, hediho iví hí' ta'gendi bínwhäyudáho naví'piye' wá' úvíwhäyú-íwän. 47 Hewänbo háa ita'nannin wíwínwhäyundepí, hedânho hádídan naví hí' dínwhäyú-í?" kin Jesus-di ovâytu'an.

6

Jesus-di in p'áanú maapaasôn sená'dá in wé'ge'in t'owa-á ovâyhúuyôn

1 Wíyá háädi Jesus oe Galilee p'oekwí' p'änäpiye' namää. (Ná'i p'oekwíndá Tiberias wá' gin dâytú'o'.) 2 Báyéki t'owadi iví pínán ovâykeeyandi in dihay'in ovâyhekhâamädi dâymû'di óeyuuhon. 3-4 In Hudíyoví shánkí'di Passover gin dâytú'o'í púnú' naná. Jesus-á iví khäge'nindádí oe p'in kw'áye'piye' dipee hedi iwe dívíkw'ódi. 5 Jesus ibéedí báyéki t'owa iví'piye' di'ädi ovây'mû', hediho Philip óetsikáyin, “Wähää-an ihay koegi' áykumä-í t'ähki ná'in t'owa dâyk'oe-ígí'?” 6 Jesus-á wí'bo ûnhanginná háa ikhâymaa'in, hewänbo ná'in Philip óetsikáyin óetayí'nídí hânangúbá natúní'in. 7 Philip-di óetu'an, “Wáyín tágintä (200) thaa t'ôe díví'andi wá'âa ihay wa' wínayipí ovâykoegi'kumä-ídí, tobá t'ähkídiibo hí'índa' diyämu wänbo'.”

8-9 Wíyá khäge'di' Andrew gin nakhawä'i', i-á Simon Peter-ví tí'ûu ûnmuu'ídi Jesus óetu'an, “Náwe wí enúkáy nayí', i-á p'áanú táhtá phó'i pává'ây hedá wíye paa-á imáa, hewänbo há'i-á ihay wínayipí t'ähki ná'in t'owa ovâyhúuyôenídí.” 10 Iwáygé báyéki natáasaa, hediho Jesus iví khäge'nin itú'an in t'owa nangebo' ovâykwoyôení, hedi han díví'an. In sená'da'dibo p'áanú maapaasôn (5,000) ihay diyí'. 11 Jesus i pává ihógidi Yôesi Tádá óékú'daa'an, hedi iví khäge'nin ovây'andi ovâytu'an in t'owa iwáygé dikw'ó'nin wí'ínbo' ovây'määnidí, hedi hanbá in paa-á ovây'mägi. Häyú in t'owa dida' ihay dâyk'oe, 12 hedi dívíshu'an dihaydi Jesus iví khäge'nin itú'an, “Binwé'ge'an há'i dínphade'i', hedânho háäwí wänbo wínapedée-ípídí.” 13 Hediho t'ähki dâywé'ge'an dihaydi, tã'di wíye t'ún dâyp'íde i naphade'i pává iwedi, in t'owa i p'áanú pává'ây dâyk'oe ihaydi.

14 In t'owa ná'in pínán ovâykeeyannin dâymû'di ditú, “Ta'gendi ná'i-ân i Yôesi Tádáví tukhe'bi' namuu, iví'gedi nata'muu náä oepáa k'aydipiye' na'ä'.” 15 Jesus ûnhanginná dida' óekaygikhâymaa'in inbí tsondi hay'i' óesóge-ídí, hediho iwáygedí wíyá oe p'in kw'áye'piye'ba wí'bo namää.

Jesus p'oe kw'áayé nayí'

16 Kindi napuwamän dihaydi Jesus-ví khäge'nin oe p'oekwíngépiye' di-whá. 17 Wí kophênbay iwe dívítógi, p'oekwí' p'änäpiye' oe Capernaumpiye' diwáymu-ídí. Wa' dimän dihaydibo' nakhuupóe, hedi Jesus inbí'we wa'di wínapówápí. 18 Ihaydi kaygi iwäa'an hedi hânho nap'oet'úkhúpóe. 19 I kophênbay i dâ'yosande'i phédí dâysayde', hedi ma'di poeye háa yôenu míya dimää ihaydi Jesus p'oe kw'áayé nayídi i kophênbay tso'wapiye' na'ädi óemû', hedi dikhuwôeda'póe. 20 Hebo idá ovâytu'an, “Naa Jesus-ân omuu,

wí'íkhuwôeda'ípí." ²¹ Hediho híhchandi kophênbay iwe ôetógi, hedi p'lo kí'ge dimänninnäpiye' wesebo dipówá.

In t'owadi Jesus ôetuwämäa

²² In báyéki t'owa wa'di oe p'lo' p'änäbo diyi'indi Jesus-ví khäge'nin ho ovâymu' i kophênbay iwe wí'bo dívítógidi iwedí dimú-ídí, hediho dínhanginná Jesus indádí wínamäapí'in. Wí'da' wí kophênbay iwe na'änwän, hediho di'ân Jesus-á wa'di iwebo na'ännin. ²³ Wíyá tháwändá wây-á kophênbay hí'innin oe Tiberias búu'údí di'äa, hedi iwáy Jesus i pávagi' ikú'daamägidí in t'owa dâyk'oe iwe tso'wa diwhi'kw'ó. ²⁴ Hedi Jesus-á iví khäge'nindá iwe wídiyipi'in in t'owa dâymu' ihaydi, in kophênbay eeye dívítógikidí oe Capernaum búu'ú'aypiye' dimää óenuwä-ídí.

Jesus natú i-á i pává nawówátsipäyi'i namuu'in

²⁵ In t'owadi Jesus oe p'lo' p'änä óeshaadi óetsikáyin, "Háhkandi', háädan unpówá näwe?" ²⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytu'máa, i pinnán naadi wâykeeyandibo nakeepo' naa Yôesi Tádávi'wedí o'äa'in, hewänbo há'i bînmú'di naa ví khäge'nindá iwe wídiyiwidítuwämäapí, i pává bînk'oedi ishuhpóedíbo dítuwämäa. ²⁷ I koegí' wówátsi nahánde'pí'in napäyi'ipiye' úvíkhäa-í, i koegí' nahá'dänpo'ipiyeda'ba yoe. Naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'idí kí'bi koegí' wâymääní, gá Yôesi Tádádí kee'eedi dînk'ú'dân kin dáy'amídí" kin ovâytu'an. ²⁸ Hediho óetsikáyin, "Hännan iví'amí Yôesi Tádá áyhíhchanmäänidí?" ²⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Gá kinnân: Naa i Yôesi Tádádí dísandiví'piye' úvíwhäyú-í. Nã'innân Yôesi Tádá nada' úví'amí'in." ³⁰ Indi óetsikáyin, "Háawin pinnánnan udi dínkeeyamí hedânho wínwhäyú-ídí? Hännan bikhâymaa? ³¹ Na'inbí hehäwin thehtáy pahpá'in gínmuu'in owáy ahkónu iwéngé diyi' ihaydi ná'i koegí' manna gin dâytu'o'i dâyk'oe. Yôesi Tádávi tá'nin diwe kinnân nata'muu:

Pává makówádí ovâymägi dâyk'oe-ídí.

³² Ti háäwí ihaybá úkoedi?" Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytu'máa, Moses-á há'i pává wí'imägi, naví Tádá-ân imägi. Hedi há'i pává-á kodí'di makówáwi pává wínamuupí, hewänbo näa-á naví Tádádá ta'gendi makówáwi pává wovâymä'. ³³ Hedi ná'i pává Yôesi Tádá napäyi'i-á makówádí na'äa'i namuu, hedi t'ähki t'owa wówátsi ovâymä'."

³⁴ Indi óetu'an, "Na'inbí Sedó, háädi wänbo t'ähki kí'bi pává dímä've-í."

³⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Naa-ân pává waagi'ba omuu, t'owa wówátsi napäyi'i'. To'wí naví'piye' na'äa'i-á há'to nahähséní, hedi to'wí naví'piye' iwhäyú'i-á há'to nap'oesá'aapúwí.

³⁶ "Hewänbo ho wâytu'an waa, tobáháa dímú' wänbo', naa wídnwhäyundepí. ³⁷ To'wên naví Tádádí naa dímä'in naví'piye' di'äa-í, hedi to'wí wänbo naví'piye' na'äa'i-á naadi há'to dóyoegi'amí. ³⁸ Naa oe makówádí owhá dáy'amídí háa idi dísandi' nada' waagi, háa naa oda' waagá yoe. ³⁹ I dísandi' nada' in t'owa naa dímägi'in naadi dovây'áyíngi'amí'in hedânho wí' wänbo in diwedí wínapedée-ípí, hewänbo i t'ä'gi thaa naná' dihaydi naadi in t'ähki wíyá dovâywáywówápaa-í. ⁴⁰ Kinho naví Tádá nada' dáy'amí'in, gá nada'dân t'ähki in dínhanginná'nin naa iví ay omuu'in, hedá naví'piye' dívíwhäyunde'in wówátsi nahánde'pí'in dâymá've-í'in. Hedi i t'ä'gi thaa naná' dihaydi naadá wíyá dovâywáywówápaa-í" kin Jesus-di ovâytu'an.

⁴¹ In Hudíyoví p'ó'dédí'in iví'gedí dívít'ayhí'máa, gá natú'dân, "Naa-á i pává makówádí owhá'di-ân omuu." ⁴² Kinnân dítú': "Nã'i-á Jesus namuu, i-á Joseph-ví ay namuupí'an. Iví tádá-á iví yíyá-á áytaa. Hedi háadan näa-á natú' makówádí nawhân gin?" ⁴³ Jesus-di ovâytu'an, "Ha'wäagi

wí'úvít'ayhí'má've-ípi. ⁴⁴ To'wí wänbo wí'únkoedipí naví'piye' na'ää-ídí, naví Tádá i dísandidi naví'piye' óemaadida'mânho'. Hedi in naví'piye' di'ää'indá dovâywáywówápaa-í i t'ä'gi thaa naná' dihaydi. ⁴⁵ Wí Yôesi Tádáví tukhe'bi' hân'oe kinnân ita'nan:

Yôesi Tádádân t'ähkí t'owa ovâyhá'amí.

Hediho nää to'wên naví Tádá ônt'óyannindi iví'wedi diháhpóe'in naví'piye' di'ää-í. ⁴⁶ Naa wó'tû'pí to'wídí i Tádá óemû'in. Naadida'mân Yôesi Tádá dómû', gá ee na'ân diwedi o'äädân.

⁴⁷ "Ta'gendi wâyumáa, to'wí wänbo naví'piye' iwhâyunde'i wówátsi nahánde'pí'in imáa. ⁴⁸ Naa pává in t'owa nawówátsipäyí'i waagi'ba omuu. ⁴⁹ Tobá unbí hehääwin thehtáy pahpá'in oe ahkónu wéngé diyí' i haydi i koegí' manna kin dâytû'o'ídi ovâykhóekhúumägi wänbo', tí'úugédí dit'ahán. ⁵⁰ Hewänbo nää naadá pává makówádí nawhân ni'gedi wâyumáa, hedi wí to'wí nã'ídi óekhóekhúumägi'i há'to naháaní. ⁵¹ Naa-ân i pává makówádí na'äädí wówátsi napäyí'i waagi'ba omuu. To'wên nã'i pávadí ovâykhóekhúumägi'in hânhay wänbo t'ähkí dâywówátsimá've-í. Nã'i pává naví túu'ú dínmuu t'ähkí t'owa dovâypägit'óe'i dâywówátsikéyídi" kin Jesus-di ovâytu'an.

⁵² Ihaydiho in Hudíyoví p'ó'dédí'in dívítuhkannan. Wáy wên ditsikapóe, "Hândidan nã'i sendi iví túu'ú dípägit'óe díkhóekhúumäänídi?" ⁵³ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâyumáa, naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'ívi túu ûnp'oedi wíwovâykhóekhúumägipídáho', wówátsi wänbo wíwînmáapí. ⁵⁴ To'wên t'ähkí naví túu ûnp'oedi ovâykhóekhúumägi'indá wówátsi nahánde'pí'in dâymáa, hedá naadá i t'ä'gi thaa naná' dihaydi dovâywáywówápaa-í. ⁵⁵ Naví túu'ú ta'gendi koegí' waagi'ba namuu, hedá naví ûnp'oe-á ta'gendi swägí' waagi'ba-á. ⁵⁶ To'wí naví túu ûnp'oedi óekhóekhúumägi'i-á naa-ádi namuu hedá naa-á i-áda. ⁵⁷ Naví Tádádí naa dísandi-á i häädi wänbo t'ähkí nawówáyí'i namuu, hedi i-á nawówáyídi naa-á owówáyí'. Handidibá to'wí naadi dókhóekhúumägi'i naví'wedi íwówátsikéyí. ⁵⁸ Hediho naa-ân i pává makówádí na'ää'i' omuu, i pává unbí hehääwin thehtáy pahpá'in dâyk'oe'i' waagi'ba wí'omuupí. Hã'i pává dâyk'oe wänbo tí'úugédí dit'ahán. Hewänbo to'wên i pává naa omuu'i' dâyk'oe'indá hânhay wänbo t'ähkí dâywówátsimá've-í."

⁵⁹ Jesus nã'in natú oe Capernaum búu'ú'ay, i Hudíyoví méesate'ay iwe in t'owa ovâyhá'o' ihaydi.

Wáy wên t'owadi Jesus óeyoe'an

⁶⁰ Báyéki i-ádi dimä'nin dit'oedi ditú, "Nã'i hí'-á nakâymuu âyhónídi. To-an iséegí'amí?" ⁶¹ Hewänbo to'wídí wänbo óetu'angepídi Jesus ûnhanginná nã'i ovâytu'an ni'gedi dívít'ayhí'máa'in, hediho' ovâytsikáyin, "Tí nã'i naadi wâytu'andi' wíwovâyhí'angepídi naa-ádi wíyá wí'ípunda'pí? ⁶² Hân í'âaní undi naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i dímû'di kw'áyepiye owáypeedi páadé o'ân diwepiye'ba? ⁶³ I Yä'dâa'i P'oewaahâa nawówátsipäyí', t'owa-á wí'bo wídínkoedipí. I hí' naadi wâyumáa'i' i Yä'dâa'i P'oewaahâa'wí'wedi na'ä' hedi nã'i hí'-áho nawówátsipäyí'. ⁶⁴ Hewänbo wáy wên un wí'úvíwhâyunde'pí." Jesus-di ha'wâa ovâytu'an gá páadédíbo ho ûnhanginnândân to'wên iví'piye' wídívíwhâyukhâyamáapí'in dimuu'in, hedá ûnhanginnân wá' to'wídí óekuhpegít'óe'i namuu'in. ⁶⁵ Hedá wá' ovâytu'an, "Kindidânkun wâytu'an, to'wí wänbo naví'piye' wí'únká'äakoedipí naví Tádádí óemägidida'mân."

⁶⁶ Iví hí' ûnmuudi báyéki in óeyuuhonnin i-ádi wíyá wídípunda'pí, hediho óeyoe'an. ⁶⁷ Hedi Jesus iví tã'di wíye khäge'nin itu'an, "Heyâa un, tí undi wá' díyoe'amí'in ída'?" ⁶⁸ Simon Peter-di óetu'an, "Na'inbí Sedó, toví'piyanho

gimú-í? Uḍiḍa'mân dítumáa hádídí nǎ'in wówátsi nahándépí'in âykéyí'in. ⁶⁹ Na'in ívíwhäyümägiho hedá gínhanginnânho u i shánkí yǎ'dâa'i unmuu'in, i Yôesi Tádádí wóesandi'." ⁷⁰ Jesus-di ovâytu'an, "Naadi wí'bo un tǎ'di wíye wáyde'manpí'an, hewänbo wí' unbí'wedí Penísendi waagi'bá namuu." ⁷¹ Simon Iscariot-ví ayví'gedí ihí'máa, i-á Judas gin nakháwǎ, hedí Penísendi waagi'bá namuu gin Jesus-di óetu'an gá tobá in tǎ'di wíye khäge'ninbí'wedí namuu wänbo Jesus óekuhpekhâymáadân.

7

Jesus-ádi iví tí'ûuwindáđí

¹ Nǎ'i hǎäwí naphade ihaydi Jesus oe Galilee nange i'ge t'ähkí nayi'. Judea nangepiye' wínamäpí, in Hudíyoví p'ó'déđí'in hádídída'mân dítumáa hádídí óehéyí'in dâytuwämáadí. ² In Hudíyoví shánkí'di púnú' naná, dáy'ókhhuute'âykw'óe'ó'i shánkí'di gin dâytu'o'. ³ Hedího Jesus-ví tí'ûuwindi óetu'an, "Nǎwedí ópûn hedí oe Judea nangepiye' unmú-í, hedânho in t'owa uvi'piye' dívíwhäyunde'in iwe diyí'indi i pínán t'ôe bí'o'in wóemúníđí. ⁴ To'wí in t'owadi kee'eedí óetaa-í'in nada'di kaađibo háawên wí'i'opí. Hedânho kí'bi hǎäwí bikanhondi, úkhây'ǎ' to'wên t'ähkíví páadépiye' bí'âamí'in." ⁵ Ha'wâa óetu'an, gá tobá iví tí'ûuwín dimuu wänbo' iví'piye' wídívíwhäyundepíđân. ⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Naagi' ihaydi wa' wídínnáhpí, hewänbo ungí'-á hǎäđi wänbo t'ähkí híwó' dihaydi únná. ⁷ In t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'in há'to wovâyt'áy-í, hewänbo naa-ân dít'ay, gá dovâytumáadân inbí yǎ'dâapí tsiyekan ni'gedí. ⁸ Unnân wáy dínshánkí'diná' diwepiye' bípûn. Naa-á wa'di wó'mānpí híwó' dihaydi naagi' wínanáhpíđí kin ovâytu'an. ⁹ Hedího' oe Galilee nange iwebo iwóyí'.

Jesus Jerusalem búu'ûpiye' namää

¹⁰ Iví tí'ûuwín oe dínshánkí'diná' diwepiye' dimää ihaydi tí'úugéđí i wá' namää, hewänbo kaađibo-ân namää, keedibo-á yoe. ¹¹ In Hudíyoví p'ó'déđí'indi ee dínshánkí'diná' diwe óetuwämáa, hedí dívítsika'máa, "Wáyho i to'?" ¹² In báyéki t'owa iwe diyí'in báyéki dívíkaahí'máa iví'gedí. Wên dítú', "Híwó'di sen namuu" gin. Wáy-á dítú', "Yoe, handá yoe. Idi báyéki t'owa in ta'gen namuu iwedi ovâyya'a'o'." ¹³ Hewänbo t'ähkí in t'owa in Hudíyoví p'ó'déđí'in dâykhuwôeda'máadí kaađibo iví'gedí dívíhí'máa.

¹⁴ I shánkí'di píngé haydi naphade ihaydi Jesus i méesate hay'i ee nats'ú hedí in t'owa ovâyhá'o'. ¹⁵ In Hudíyoví p'ó'déđí'in ovâyháa'andi dítú, "Hándíđangú nǎ'i sen hânho ûnhanginná, to'wídí óehá'ānpí wänbo'?" ¹⁶ Jesus-di ovâytu'an, "Naví háhkan naví'indá' wídínmupí, hewänbo i dísandiví'in wá' ûnmuu. ¹⁷ In to'wên háa Yôesi Tádá natú waa dikanda'indáho dínhanginpúwí naví háhkan ni'gedí, háa Yôesi Tádá natú waa dikanda'indáho dínhanginpúwí naví háhkan ni'gedí, háa Yôesi Tádáví'wedí dín'ǎä'in hedíháa naví ánshaa i'gedíbo dáypihí'máa'in. ¹⁸ In to'wên inbí ánshaa dínmuu'ida' dívíhée'o'indá dívípítegé-í'in dida'. Hewänbo to'wên i ovâysandi' kw'áye óetégé-í'in dida'indá in ta'gen dívíhée'o', hedá inbí pí'nǎ kǎó'yé-á hôeyó wänbo wídâymaapí. ¹⁹ Moses-di Yôesi Tádáví tsontuu wovâyta'nanpí'an, hewänbo wéná wí wänbo un iví tǎ'kan wíwín'a'gindopí. Hǎadān naa díhéyí'in ída'?" ²⁰ To'wídí in t'owa yāadi óetu'an, "Hǎadān untú, to'wí nada' wóehéyí'in? U-á wí yǎ'dâapí' p'oewaahǎadí wóemáa, hedânho ha'wâa untú." ²¹ Jesus-di ovâytu'an, "Wên pínán t'ôe kaykhanwówá thaa iwe dáy'andibo un t'ähkí wovâyháa'an, ²² hewänbo undá unbí e'nûn áyyǎä in Hudíyoví k'ewe' taadi bîntaa'o' inbí thaa dínna' dihaydi tobá kaykhanwówá thaa nanân wänbo', gá hǎn'oe Moses-di han

wovâyôndân. (Moses-á i páadé'i wínamuupí nă'in khuu i'andi', hewânbo in shánkí hăn'oe'indáho hanho díví'an.) ²³ Năa wí enúkáy nă'in k'ewe' taadi óetaa'o' kaykhanwówá thaa nanân wânbo', hedânho Moses-ví tsontuú wíwín'a'ginhánú-ípídí. Hedi háadan handi naa-ádí ít'ay wí sen túu'ú t'ăhkíbo dônhekháa'andi kaykhanwówá thaa nanân wânbo'? ²⁴ Wí hăăwí háa pŭwăđi nakeet'óe'in bînwanpimû'dibo' wesebo wí'ítúnípí, 'Kinnân namuu,' hewânbo páadé áyîngíđi bînnuwă'í-á háa namuu'in, hedânho únkoedí-í ítúnídí ta'gendi háa namuu'in."

T'owa ditsikapo', "Ti Jesus-ân i to'wí namuu Yôesi Tádádí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí?"

²⁵ Wên t'owa ee Jerusalem diwe'in ditú, "Ti nă'i sen i to'wí na'inbí tsonnindi óehéyí'in dida'i wínamuupí'an? ²⁶ Binmú'dí, hă'in t'owa t'ăhkíví páadépiye' ihí'maa, hedi to'wí wânbo háabo wínatû'pí óewóyí'nídí. Tígú in tsonnin dívíwhâyunde nă'i-ân namuu i to'wí Yôesi Tádádí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí. ²⁷ Hewânbo kavêe i-á wínamuupí. I to'wí Yôesi Tádádí óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí na'ăă ihaydá, to'wí wânbo wí'únnhanginnánípí wăhăăwi namuu'in, hewânbo t'ăhkíđibo gínhanginná wăhăăwi nă'i sen namuu'in."

²⁸ Jesus-di i méesate hay'i iwe ovâyhá'o' ihayđi kaygi ovâytu'an, "Ítû' únnhanginná to'wí omuu'in hedá wăhăăwi omuu'indá. Naa wí'bo opichanpóedíbo wó'ăăpí. I to'wí naa dísandi' ta'gendi nawówáyí', hedi undi wíwîntaapí, ²⁹ hewânbo naadá dótaa, gá iví'wedí o'ăăđân, hedá idá dísan." ³⁰ Jesus-ví hí' únmuudi óepankéyí'in dida', hewânbo óekéyí ihayđi wa' wí'únnáhpídí to'wídí wânbo wí'óeyâ'pí. ³¹ Hewânbo báyéki t'owa iwe diyí'in iví'piye' dívíwhâyú. Kin ditû': "I-ânkun i namuu Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. Wíyá to'wí-á há'to na'ăă-í shánkí báyéki pínán ikeeyamídí nă'i senbí'wedí."

Jesus óepankéyí'in dida'

³² In Pharisees dit'oe in t'owa nă'i hăăwí Jesus-ví'gedí dívíkaahí'máadí, hediho indádí hedá in owha' p'ó'dédí'indádí wên sundado i méesate hay'i dâ'y'áyí'do'in ovâysan óepankéyídí. ³³ Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Hây tăhkíđá' undádí dáywóyí'ní, hedáhá' owáymän i dísandiví'wepiye'. ³⁴ Hedáhá' undá dínuwă-í, hewânbo há'to díshaa-í. Wáy naa omän diwepiye' wí'únpuhkoedí-ípí." ³⁵ In Hudíyo tsonnin dívítu'an, "Wáypiyan nă'i sen namän? Natû' há'to âysháa-í gín. Ti namän gáhân wáy in Hudíyo di-wadekw'ó' deeyepiye', in Hudíyo dimuupí'in t'owaví yâa natháa-ídí, hă'in Hudíyo dimuupí'in ovâyhá'amídí? ³⁶ Idí dítu'an, 'Undi dínuwă-í hewânbo há'to díshaa-í. Wáy ochangít'óe iwepiye' wí'únpuhkoedí-ípí.' Hânnangú iví hí' ûntu'da'?"

P'oe nawówátsipäyí' i'gedí Jesus-di ovâytumáa

³⁷ I t'ă'gi shánkí'dí thaa-á shánkí hay'i thaa namuu, hedi Jesus iwe nawindi kaygi ovâytu'an, "To'wí nap'oesá'aadi navi'piye' na'ăă-í isuwă-ídí. ³⁸ Yôesi Tádáví ta'nin diwe kinnân nata'muu: To'wên navi'piye' dívíwhâyunde'inbí pí'nă khó'yé wí p'o'k'ay waagibá dâymáa, hedi i p'oe-á nawówátsipäyí'i namuu." ³⁹ I p'oe i'gedí ihée'andi-á i Yă'dăa'i P'oewaahăa-ân namuu, hedi to'wên iví'piye' dívíwhâyunde'in i Yă'dăa'i P'oewaahăa dâykéyí. Hewânbo nă'i Yă'dăa'i P'oewaahăa-á wa'di wí'ovâymăgipí, Jesus wa'di makówápiye' wínapéepídí.

In t'owa wêege'in dipóe

⁴⁰ In t'owa nă'in ovaytumáa'in dit'oe ihaydi wáy wên ditú, "Ta'gendi nă'i-á Yôesi Tádávi tukhe'bi' âytsíkha'máa'i namuu." ⁴¹ Hewänbo wáy-á ditú, "I-á namuu i to'wí Yôesi Tádávi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí." Hedá wá' wáy-á ditú, "Hewänbo i to'wí Yôesi Tádávi óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí Galilee-wi wínamúnípi. ⁴² Ti Yôesi Tádávi ta'nin diwe wínatúhpi'an, i to'wí idi óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí David-ví ây iwedí'ibá namúní, hedá oe Bethlehem-dá na'aypuyägit'oe, i búu'ú'ay David na'aypuyä iwebá." ⁴³ Hediho in t'owa Jesus-ví'gedí handa' wídíví'ánshaamáapídí wêege'in dipoe. ⁴⁴ Wáy wêndi óepankéyí'in dida', hewänbo to'wídí wänbo wí'óeyâ'pi.

In Hudíyoví p'ó'dédí'in Jesus-ví'piye' wídívíwhâyundepí

⁴⁵ In méesate'in sundaóo diwáymää in owha' p'ó'dédí'indá hedá in Pharisees-á dikw'ó' diwepiye', hedi in sundaóo ovâytsikáyin, "Hedi háadan i sen wíwínmaapí?" ⁴⁶ Indi in Pharisees ovâytu'an, "Hänhay wänbo wí to'wí wí'ihée'anpí hă'i sen ihée'o waagibá." ⁴⁷ In Pharisees-di ovâytsikáyin, "Ti un wá' in ta'gen namuu iwedí idi wovâyâa'an? ⁴⁸ Ti wí'úhanginnáhpí'an wí' wänbo na'in tsonnindá hedá na'in Pharisees-á iví'piye' wí'íwíwhâyundepí'in? ⁴⁹ Yôesi Tádávi nă'in t'owa iví'piye' díwíwhâyunde'in ovâyutuchänukhâymaa, indá i tsontu Moses ita'nandi wídaytaapí." ⁵⁰ Wí sen in diwedí Nicodemus gin nakháwă'idi ovâyhée'an, i-á hănhaybo Jesus-ví'piye' namää'i' namuu. ⁵¹ Kinnân ovâytu'an: "Wígínkoedípi gitúnídí háa wí to'wí híwó' háa híwó'pí i'annin páadé iví tuu git'oe'pídíbo', hedá háawên i'annindá gínhanginpóepídíbo'. Na'inbí tsontu kí'min gínmuupí'an." ⁵² Indi óetu'an, "Háadan igí' bikhäge'hée'o? Ti u wá' Galilee iwe'ibá unmuu gáhân? Áyíngidi Yôesi Tádávi ta'nin mântu'ami, hedân úhanginpúwí wí' wänbo wí Yôesi Tádávi tukhe'bi' Galilee-wi wínamuupí'in."

I kwee wíyá kweeví sendádí it'aywó'nandi'

⁵³ T'ähkíidíbo inbí'piye' díwíweho'.

8

¹ Hewänbo Jesus-á oe Olive Okú gin dâytu'o' iwepiye' namää. ² Wíyá tháwän hé'díbo' i' méesate hay'i eepiye' nawáymää. Báyéki t'owa únpówádí indádí isóge hedi ovâyhá'an. ³ Hedi in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indádí in Pharisees-ádí wí kwee Jesus na'ân diwepiye' óeho'. Nă'i kwee-á wíyá kweeví sendádí dânt'aywó'dodí óekê'. In t'owaví páadépiye' óekwínu'an, ⁴ hedi indi Jesus óetu'an, "Hăhkandi', nă'i kwee-á wíyá kweeví sendádí dânt'aywó'dodíbo' óekê'. ⁵ I tsontu Moses ita'nan diwe kinnân díyôn: Wí kwee kin i'o'i' âyk'usâyuhéyí'in gínkhây'ă'. Heyâa u, hân úchanpo'?" ⁶ Nă'in Jesus óetu'an óetayí'nídí wên háawên híwó'pí'in natuhpée-ídí hedânho ônt'aywó'dichänú-ídí. Jesus it'ăädí oe nange iví mankhúdí hăäwí ita'nan. ⁷ Hewänbo ihayda' óetsikáyinde', hediho' idaygi'andi ovâytu'an, "Wénâ wí unbí'wedí wí'it'aywó'nanpí'dí, idân i kwee páadé óek'usâyú-í." ⁸⁻⁹ Hedi wíyá it'ăädí oe nange iwâyta'nan. In senâ' i kwee óets'úde'in nă'in dit'oe' wí'íngin t'ähkí iwedí dipee, in shánkí saydôe páadé, hedi Jesus-ádí i kwee-ádí wí'bo iwe dawindi ovănyoe'an. ¹⁰ Jesus wíyá idaygi'andi i kwee óetsikáyin, "Wáyho in ton? Ti wí' wänbo wínatúhpi'an wóetuchänú-í'in úkhây'ă'?" ¹¹ I kweedi óetu'an, "Mă'mää, to'wí wänbo háabo wínatúhpi." Jesus-di óetu'an, "Naa wänbo-á yoe. Hediho ópûn, năa iwedí páadépiye' wíyá wívit'aywó'namípi."

Jesus natú wí kohthay waagi'ba namuu'in

¹² Jesus wíyá ihée'andi in t'owa ovâytu'an, "Naa wí kohthay waagi'ba omuu t'owa t'ähkígí'. To'wí naa-ádí nayí'i há'to khuu i'ge nayêení, hewänbo i

kohthay nawówátsipäyi'i' imá've-í." ¹³ In Pharisees-di óetu'an, "U-á wí'bo uví'gedi bipihí'máa, hedânho háa untû'nin to'wí wânbo wí'ûnkhây'âhpi iwhâyú-i'in." ¹⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Tobá wí'bo naví'gedi wâytu'an wânbo', háa naadi wâytu'an waa ta'gen namuu, gá naa dínhanginnândân wâhâädi o'ää'in hedá wâhâäpiye' omännindá. Hewânbo undá wâhâädi o'ää'in háa wâhâäpiye' omännin wí'ûnhanginnáhpí. ¹⁵ Undi t'owa bînwânpimûndedibo bînt'aywó'dichânunde'. Naadá to'wí wânbo wíðônchânundepí. ¹⁶ Hewânbo wí to'wí dônchânudáho', híwó' dáy'amí, gá wí'bo wíðáy'opíðân, hewânbo i dísandi-ádí naa-ádí handa' gatû'. ¹⁷ Unbí tsontu'u ta'nin diwe wânbo kinnân natá'muu: Wí to'wí óetsondiwekân dihaydi wên wíyedi handa' iví'gedi datû'dáho', ûnkhây'ä' úvíwhâyú-i'in háa datû waa ta'gen namuu'in. ¹⁸ Naa i wí' omuu naví'gedi dáypihée'o'i', hedá naví Tádá dísandi' wá' naví'gedi ihée'o'." ¹⁹ Indi óetsikáyin, "Wáyho' uví tádá?" Jesus-di ovâytu'an, "Undidá naa wíðítaapí, naví Tádá wânbo-á wíðíntaapí. Naa dítaadáho', naví Tádá wá' dîntáa-íwân."

²⁰ T'âhkí ná'in Jesus natú i méesate hay'i ee ovâyhá'o ihaydi, i chá' nate'kw'ó'di íve nú' naná' diwe. Hedi to'wíðí wânbo wí'óepankê'pí, ihaydi wa'di wí'ûnpóepíðí óékéyíðí.

Jesus natú wáy namän dipiye' in t'owa wíðínkoedí-ípí dimú-i'in

²¹ Jesus wíyá ovâyhée'andi ovâytu'an, "Naa náwedi omän, hedi undi dítu'wâkhây máa, hewânbo unbí t'aywó'di wa'di bînmáadibo' íchuwigít'óe. Wáy omän diwepiye' bá wí'ûnkoedí-ípí ímu-i'in." ²² Hediho in Hudíyoví p'ó'dédí'in dívítu'an, "I natú wáy i namän deepiye' bá wíðínkoedí-ípí gimú-i'in. Háadan kin natú? Ti wí'bo ikhe'khây máa gáhân?" ²³ Idi ovâytu'an, "Undá náä áagéwin ímuu, naa-á oe kw'áyewi-á. Undá náä oepáa k'aydiwindá' ímuu, naa-á yoe. ²⁴ Hedânkun naadi wâytu'an, unbí t'aywó'di bînmáadibo' íchuwigít'óe, hedi to'wí naa omuu'in úvíwhâyundepíðáho ta'gendi unbí t'aywó'di bînmáadibo' íchuwigít'óe'in únpúwí. ²⁵ Hedi óetsikáyin, "To-an unmuu?" Jesus-di ovâytu'an, "Naadi páadédibo wâytumáa to'wí omuu'in. ²⁶ Wíyá báyéki háäwí unbí'gedi otúni'i naa dómáa, hedá báyéki híwó'pí' úví'andi namuudi naa dínkoedí wây't'e'p'íde-íðí. Hewânbo háa i dísandiví'wedi ot'oe'indá' t'âhkí t'owa dovâytu'o', hedi i-á in ta'genda' ihée'o'."

²⁷ Hewânbo ná'in Hudíyoví p'ó'dédí'in wíðíka'pówápí i óesandi-á Yôesi Tádá namuu'in. ²⁸ Hediho Jesus-di ovâytu'an, "Owáy naa t'âhkí t'owagí' o'aypuyä'i' undi dít'óhtägetege ihaydáho' ûnhanginnání to'wí naa omuu'in, hedá ûnhanginpúwí naa wí'bo háawên wíðáy'opí'in, hewânbo háa naví Tádádí dîhá'andíðá' dáyhée'o'. ²⁹ I dísandi' naa-ádí nayi'. Wí'bo wíðíyoe'anpí, gá naa-á háädi wânbo t'âhkí i óehíhchando'íðá' dáy'odân." ³⁰ Hedi kin ovâyhí'máa ihaydi báyéki t'owa iví'piye' dívíwhâyü.

To'innan ta'gendi Abraham-bí ây dimuu?

³¹⁻³² Jesus-di ná'in Hudíyo iví'piye' dívíts'anwhâyü'in ovâytu'an, "Naví hí' háädi waa dîn'a'ginhondáho', ta'gendi naví'wedi íháhpúwí'in ímuu, hedá ûnhanginnání háäwí in ta'gen namuu'in, hedi pan waagi'inbá wíyá wí'ímúnípi." ³³ Hedi óetu'an, "Na'indá Abraham-bí ây iwedi'innân gimuu. Na'indá hânhay wânbo to'wênbí pan wíðímuupí. Hedi háadan untú pan waagi'inbá wíyá wíðíímúnípi gin?"

³⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytumáa, to'wên t'âhkí dívít'aywó'kanhonnindá, t'aywó'díðí ovâyamáadi pant'ôe'in waagi'in dimuu. ³⁵ Wí to'wí pant'ôe'i namuu'i-á iví tsondiví k'aygi iwe háädi wânbo t'âhkí wínachá'nípi, hewânbo i tsondiví ay ûnmuu'i-áho hânhay wânbo

t'ähkí k'aygiwi-ân namuu. ³⁶ Hedi naa Yôesi Tádáví ay omuu'idi unbí t'aywó' di iwedi wâywhima'p'ädidáho', ihaydibâa ta'gendi íwhima'p'âní. ³⁷ Naa dînhanginná un Abraham-bí ây iwedi'in ímuu'in, hewänbo undá ída' díhéyí'in, gá naví hí' unbí pí'nä khó'yé wíwînmáapídân. ³⁸ Háa naví Tádádí dînkeeyannin naadi wâytu'an, hewänbo undá háa unbí tádáví'wedi ít'oe waagibá úvíkanhon" kin Jesus-di ovâytu'an.

³⁹ Hediho indi óetu'an, "Abraham-dá na'inbí hân'oe'i' tádá gínmuu." Jesus-dá ovâytu'an, "Abraham-bí ây ta'gendi ímuudáho', háa Abraham i'an waabá úví'âamíwän. ⁴⁰ Hewänbo nää undidá díhéyí'in ída', tobáháa in ta'gen naví Tádáví'wedi ot'oe'inda' wâytu'an wänbo'. Abraham-dá ha'wâa wí'i'anpí. ⁴¹ Undá háa unbí tádá i'o waabá úví'o'." Hedi óetu'an, "Tádápí'in ây wígi muupí. Wí'da' wí tádá gín'ân, i-á Yôesi Tádá namuu." ⁴² Jesus-di ovâytu'an, "Yôesi Tádá ta'gendi unbí tádá únmuudáho', naa díséegí-íwän, gá iví'wedi o'äädân, hedânho nää-á nâwe oyi'. Naa opichanpóedíbo wó'ääpí, idân naa dísan. ⁴³ Háadan wí'íka'póya'pí háa wâytmáa'in? Gá naví hí' wí'ít'óyanda'pídân. ⁴⁴ Penísendi-ân unbí tádá únmuu, hedi undá íkanda' háa unbí tádá nada' waa. Páadédí waabo nää iwehay Penísendi-á t'owa t'akhanu'i namuu, hedá in ta'gen namuu'in iví pí'nä wí'ihonpídí iwedi ihänge'o'. Häädi wên hôeyó natú ihaydá háawi namuu'in ipikeeyo', gá wí hôeyó'i namuudân, hedá in dihôeyó'inbí tádá-á dínmuu. ⁴⁵ Hewänbo naadá in ta'gen wâytu'o', hedânho wídnwhäyundepí. ⁴⁶ Wénä wí-an un ta'gendi ítúní naa dáy'taywó'nannin? Tóebo yoe. Hewänbo naadi in ta'genda' wâytmáa, hediho háadan wídnwhäyundepí? ⁴⁷ Wí to'wí Yôesi Tádáví' únmuu'idá iví hí' ônt'óyande'. Hewänbo undá Yôesi Tádáví'in ímuupídânkun wíwînt'óyandepí" kin Jesus-di ovâytu'an.

Hän'oe Abraham-di Jesus óemû'

⁴⁸ In Hudíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "In ta'gen gitúhpí'an, ụ-á Samaria-wi waagi'ba unmuu, na'inbí khuu wínâa'a'gínpídí, hedá wí yä'dâapí' p'oewaahâadi wóemáa." ⁴⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Naa wí yä'dâapí' p'oewaahâadi wídímáapí. Naa naví Tádáví'gedi híwó'da' dáy'hée'o', hewänbo undá naví'gedi híwó'pí úvíhí'máa. ⁵⁰ Wí'bo wó'da'pí otúní'in naa hay'i omuu'in. Yôesi Tádá-ânho namuu i nada'i kin natúní'in, i-áho natú' háa undá in ta'gen bînmáa'in hediháa naa-á. ⁵¹ Naadi ta'gendi wâytmáa, wí to'wí naví hí' dín'a'gindo'i-á chuwa iwe há'to napówa-í." ⁵² In Hudíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "Nábáha' gínhanginná wí yä'dâapí' p'oewaahâadi wóemáa'in. Abraham nachuu, hedá t'ähkí in Yôesi Tádáví hân'oe'in tukhe'mindá wá' dit'ahán. Hebo ụ-á untú' wí to'wí uví hí' i'a'gindo'i há'to hânhay wänbo chuwa iwe napówa-í. ⁵³ Ti na'inbí hehääwi thehtáy pahpâa Abraham-bí shánkí hay'i unmuu gáhân? I-á hedá Yôesi Tádáví tukhe'mindá dit'ahán. To-an ụ' unmuu gân un'ánde'?" ⁵⁴ Jesus-di ovâytu'an, "Naa wí'bo hay'i dáypipaadáho' háagi' wänbo wínachä'muupí. Hewänbo naví Tádádân naa hay'i dípaa, hedi ítú' i-ân unbí Yôesi únmuu. ⁵⁵ Undidá hânhay wänbo wíwîntaapí, hewänbo naadá i dótaa. Wídótaapí gin otúdáho naa wí hôeyó'i' omúní, un waagibá. Hewänbo naadá ta'gendi dótaa, hedi iví hí' dôn'a'gindo'. ⁵⁶ Unbí thehtáy pahpâa Abraham nahíhchaa gá i thaa o'ää'i' ipuwäkhâymaadân, hedi imû' ihaydiho nahíhchanpóe." ⁵⁷ In Hudíyoví p'ó'dedí'indi óetu'an, "P'ánántä paayo'i wänbo wa'di wú'muupí. Hândidan Abraham nâamû'?" ⁵⁸ Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi wâytmáa, wa' Abraham na'aypuyäpídíbo naa oyího'." ⁵⁹ Hediho dáyk'uuwóehógi óek'usäyühéyídí, hewänbo i meesate ívedi kaadibo napee.

9

Jesus-di wí sen tsít'aa'i na'aypuyä'iví keetan óemägi

¹ Jesus oe p'óegé wáy namändi wí sen óemû?, i-á tsít'aa'ibo na'aypuyä.
² Jesus-ví khäge'nindi óetsikáyin, “Háhkandi?, ti ná'i sen wên t'aywó'nin i'andân, háa iví tádá'in dânt'aywó'nandi tsít'aa'i na'aypuyä?” ³ Jesus-di ovâytu'an, “Wên t'aywó'nin i'annin namuudi kin wí'ûnpóepí, háa iví tádá'in dânt'aywó'nandi wânbo-á yoe. Ná'indá ûnpóe hedânho Yôesi Tádádí wên háawên ôn'amídí, hedí kindídi nakeepúwídí Yôesi Tádá-á nakay'in. ⁴ Thaadi t'owa dívít'ôe'amígí' naná, khu'déedá yoe. Hedí hanbá nää-ân naná i naa dísandiví t'ôe ívít'ámídí wa'dí gínkoedíibo?, gá owáy wí thaa naná? diwe na'in wíyá há'to gínkoedí-í ívít'ôe'amídí. * ⁵ Wa' nää oepáa k'aydi oyidibo naa wí kohthay t'áhkí t'owagí' waagi'ba omuu.” ⁶ Kin natú ihaydi ee nange isóp'ohén, hedí iví só'p'oe di wí nap'o'ay ipaadi i sen natsít'aamuu'i tsée eedi óe'äyu. ⁷ Hedáhá' óetu'an, “Ya' ópûn oe p'obú'ay iwepiye?, Siloam kin dâytú'o'í?, hedí uví tsée mán'owídí-í.” (Ná'in kháwä Siloam-dá natú'da? “óesandi?” gin.) Hedího i sen namäädi i'owewä, hedí iwáybun dihaydiho' iví keetan imáa.

⁸ In to'wên i senbí tso'wa dithaa'in hedá in to'wên ihääda'sógéndedi óemû'in dívítsika'máa, “Ti ná'i i to sen ihääda'sógénde'i wínamuupí'an?” ⁹ Wên ditú, “I-ânkun namuu.” Wây-á wëndá ditú, “Yoe” gin, “i waagibá ûnwânpichaa.” Hewânbo i sendá natú, “Naa-ânkun i omuu.” ¹⁰ Hedího óetsikáyin, “Hândidan handi uví keetan mánkê?” ¹¹ Idi ovâytu'an, “Wí sen Jesus gin nakháwä'i wí nap'o'ay ipaa, hedí naví tsée eedi dí'äyu, hedí ditú'an oe p'obú'ay Siloam gin dâytú'o' iwe dáy'owídí-í. Hedího' omäädi dáy'owewä, hedí naví keetan donkê.” ¹² Óetsikáyin, “Wáyho i'?” “Gáwáy” gin ovâytu'an.

In Pharisees-di i sen natsít'aamú'de'i' óehí'máa

¹³⁻¹⁴ I thaa Jesus i nap'o ipaadi i sen natsít'aamú'de'iví keetan óemägi ihaydá Hudíyoví kaykhanwówá thaa naná. Hedího to'wêndi in Pharisees-ví'piye' i sen óeho' indi óehé'e'amídí. ¹⁵ In Pharisees-di wá' óetsikáyin hádídan iví keetan ikê'in. Idá ovâytu'an, “Wí sendi nää tsée eedi dínap'o'äyu, hedá dáy'owewä, hedí nää dínkeepóe.” ¹⁶ Wáy wên in Pharisees ditú, “I sen kin i'andi-á Yôesi Tádádí wí'ônk'û'pí, gá ná'i kaykhanwówá thaa wí'i'a'ginpídân.” Hewânbo wây-á wëndá ditú, “Wí to'wí t'aywó'to'i namuu'i kí'bi pínán há'to ikeeyamí.” Hedího wêege'in dipóe.

¹⁷ Hedí wíyá in Pharisees-di i sen natsít'aamú'de'i' óetsikáyin, “Heyâa u, hân iví'gedí úchanpo? U-ân unmuu uví keetan mánkê'i'.” I sendi ovâytu'an, “I-á Yôesi Tádáví tukhe'bi namuu.” ¹⁸ Hewânbo in Hudíyoví p'ó'dédí'in wídíwíwhâyupí ná'i sen ta'gendi natsít'aamuuwân hebo nää ûnkeepóe, hedího' iví tádá'in ovântukánnan iví'gedí ovântsikáyí'nídí. ¹⁹ Hedí ovântsikáyin, “Ti unbí ay ná'i dänmuu? Ti tsít'aa'i na'aypuyä'in datúní? Hádídan handi nää ûnkeená?” ²⁰ I senbí tádá'indi ovâytu'an, “Gänhanginnândákun na'inbí ay gänmuu'in hedá tsít'aa'i na'aypuyä'indá. ²¹ Hewânbo háadí nää ûnkeená'nin wígänhanginnáhpí, hedá wá' wígänhanginnáhpí to'wídí óe'keetanmägi'in. Bintsikáyí'be i'. Senho namuu. Igí' wí'bo ipihé'e'amí.” ²² I senbí tádá'in in Hudíyoví p'ó'dédí'in dänkhuwôeda'máa, gá dáywéhpê'andân i méesate ee ovâytsudekhä'e'amídí to'wên ditú'nin Jesus-á namuu i to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa

* **9:4** Kin natú ihaydi Jesus natú'da?, wáyyédi t'óegí' naná, wáyyédi wígínkoedípi ívít'ôe'amídí, hedí wa'dí naná i-á it'ôe'amídí, gá óehéyi ihaydi wa'dí wínanáhpídân.

ovây'aywoenídí. ²³ Handidânkunho datú, “Senho namuu, hediho bintsikáyi'be i'.”

²⁴ Hediho wáygingi' i sen natsi't'aamú'de'i' óets'údedi óetu'an, “Yôesi Tádávi páadépiye' uví tuu bimăáni in ta'gen untúnídí. Gínhanginná nă'i sen ivi'gedi bihée'andi-ân t'aywó'to'i namuu'in.” ²⁵ Idi ovâytu'an, “Naa wíđinhanginnáhpí háa t'aywó'to'i namuu'in háa yoe, hewänbo nă'in ta'gendi dínhanginná: Tobáháa händídí otsi't'aamú'de wänbo', năä-á dínkeená.” ²⁶ Hediho óetsikáyin, “Hânnan wóe'an? Hândidan wóekeetanmăgi?” ²⁷ Hedi ovâytu'an, “Wâytu'anho', hewänbo wí'úvit'óyanpí. Háadan wíyá ít'oe-i'in ída'? Ti ída' gáhân un wá' idi wovâyhá'amí'in hedânho ivi'piye' úvíwhâyú-ídí?” ²⁸ Indi i sen hăäwí nachä'muupí waagi óehée'andi óetu'an, “U-ân hă'i sendi wóehá'o'i' unmuu. Na'indá Moses-ví hí'dí díhá'anninnân gimuu. ²⁹ Yôesi Tádádí Moses óehée'annin gínhanginná. Hewänbo hă'i sendá, wíginhanginnáhpí to'wídí óesannin.” ³⁰ I sendi ovâytu'an, “Whâyupiwó'nin namuu. Tobáháa naví keetan idi dímăgi wänbo' un wí'únhanginnáhpí to'wídí óesannin. ³¹ Gínhanginná Yôesi Tádádí in t'aywó'to'in wí'ovâykhăge'dopí'in híwó' díví'amídí, hewänbo in to'wên óe'a'gindo'indá hedá to'wên háa natú waa díví'o'indá, innânho idi ovâykhăge'do'. ³² I nan oepáa nakhí'yen dihaydi waagibo năä pu'wahaydi to'wí wänbo wí'únkoedipí wí tsí't'aa'i na'aypuyä'ivi keetan óemăänídí. ³³ Hă'i sen Yôesi Tádádí óesanpídáho há'to únkoedí-í háawên wänbo i'amídí.” ³⁴ Indi óetu'an, “U-á t'aywó'to'ida' un'aypuyä. Ti un'ánde gáhân u únkoedí'in na'in díhá'amídí?” Hedi iwáygedí óekhehpiyedi óekhâ'an i méesate ee wíyá nats'únídí.

In to'wên tsí't'aa'in waagi'inbá dimuu'inbí'gedi Jesus ihée'an

³⁵ Jesus ûnhanginpóe i sen óekhehpiye'in, hedi óenuwădi óeshaa, hedi óetsikáyin, “Ti i to'wí t'ăhki t'owagi' na'aypuyä'ivi'piye' biwhâyunde?” ³⁶ I sendi Jesus óetsikáyin, “Mă'măä, to-an nă'i to'wí namuu, t'ăhki t'owagi' na'aypuyä'i'? Dítu'an to'wí namuu'in, hedânho naa dínkoedí-í ivi'piye' dáywhâyú-ídí.” ³⁷ Jesus-di óetu'an, “Údi năamû'ho'. Naadi wíhí'máa'i-ân i omuu.” ³⁸ I sendi óetu'an, “Na'inbí Sedó, naa uví'piye' dáywhâyunde,” hedi Jesus-ví páadépiye' idé'gendisóge.

³⁹ Jesus natú, “Naa năä oepáa k'aydipiye' o'ăä hedânho nakeepúwídí to'wên híwó' dívíkanhonnin dimuu'in hedá to'wên híwó'pí dívíkanhonnin dimuu'indá. Naa o'ăä in to'wên wíđâymundepi'in dínhanginná'nin dínkeepúwídí, hedá in to'wên dínkeet'óe gin di'ánde'indá ditsi't'aamuu waagibá dipúwí.”

⁴⁰ Wên Pharisees iwe tso'wa diwinnindi óetsikáyin, “Ti un'ánde gáhân na'in wá' gitsi't'aamuu'in waagi'inbá gimuu?” ⁴¹ Jesus-di ovâytu'an, “Ítsi't'aamuu gin ûnhanginnândáho', t'aywó'di wíwînmá've-ípí. Hewänbo năä ítû' únkeet'óe gin, hediho wa'di unbí t'aywó'di wíwovâyâyâ'anpí.”

10

I k'úwá áyí'di-ádí ivi k'úwá-ádí inbí'gedi Jesus-di ovâytu'an

¹ “Naadi ta'gendi wâytumáa, wí to'wí kw'áayédí oe k'úwá phékhkaa búge nats'û'di i phékhkaa phódi i'gedi nats'úníwí'wedí, i-á wí sänbida' namuu. ² Hewänbo i to'wí khaa phódi i'gedi nats'úyá'di-á i k'úwá áyí'di namuu. ³ I to'wí in khaa phódi i'áyînmáa'ídi i k'úwá áyí'digí' ônhuude', hedi i k'úwá áyí'dídi in k'úwá ovâykhâyă'dedi ivi tuu dit'oedi in khaa phódi i'gedá ovâyphapiyende'. ⁴ T'ăhki ivi k'úwá i khaa búgedi ovâypiye ihaydi inbí páadépiye' namă', hedi indá ivi tuu ôntaadi ûnwóemă'. ⁵ Indá wíyá to'wí

dâytaapî'vî'di há'to diwóemu-í, hewänbo iví'wedí dishání, gá wíyá pi'wíwí tų wí'ôntaapídân."

⁶ Kin Jesus-di k'úwáwí'gedi in Pharisees ovâyhée'an hăăwí ovâyhă'ámídi, hewänbo wídika'póya'pí háa natú'da'in.

Jesus-á i híwó'di k'úwá áyí'di namuu

⁷ Hedího wíyá ovâyhée'andi kinnân ovâythayyan: "Ta'gendi wâyţumáa, wên phékhkaa phódi waagi omuu in k'úwágí'. ⁸ Báyéki in naví páadé di'ăă'in sänmin waagi'inbá dimuu, hewänbo in t'owa naví k'úwá waagi'inbá dimuu'indi wí'ovâyt'óyanpí. ⁹ Naa wên khaa phódi waagi'inbá omuu, hedá in naví'piye' dívíwhâyunde'in wên k'úwá in phékhkaa búge dits'ú'nin waagi'inbá-á dimuu. Hedí k'úwá dipí' inbí koegí' dâysháa-ídi hedá wíyá dits'úya' waagibá, in naví'piye' dívíwhâyunde'in ovây'aywoení hedá hăăwí dıntáy'i-á dâymá've-í. ¹⁰ Wí sänbi'-á na'ă' in k'úwá ovâysänhónídi hedá ovâyt'ahánú-ídi, hedá ovâyhă'dännamídi. Hewänbo naa-á o'ăă t'owa dovâywówátsimăänídi, hedí ná'in wówátsi dovâymä'i-á shánkí híwó'nin namuu.

¹¹ "Naa-á híwó'di k'úwá áyí'di waagi'bá omuu. Wí híwó'di k'úwá áyí'di-á nakhâymuu iví wówátsi iví k'úwágí'in imăänídi. ¹²⁻¹³ Wí to'wí ik'úwá'áyí'namídi óewá'ánde'i-á i kodí'di k'úwá áyí'di wínamuupí, hedí in k'úwá-á iví'indá wí'ünmuupí. Hedího wí khuyó na'ădi imúndedi nashánde', gá wá'ăadida' it'ôe'odân, hedího in k'úwádi ta'gendi wăhphade wí'ôe'âyîngimăhpí. Hedího i khuyó na'ădi in k'úwá ovâykhugihónde hedá ovâywadeyíyende'. ¹⁴⁻¹⁵ Naa i híwó'di k'úwá áyí'di waagi'bá omuu. Naví Tádádí naa dítaa, hedá naadá i-á dótaa, hedí hanbá in naví'in dínmuu'in dontaa, hedá indídi naa-á dítaa, hedí in dimuudi naví wówátsi wänbo dáymăäní. ¹⁶ Wây-á t'owa năwewin dimuupí'in diyí', indá wá' naví k'úwá waagi'inbá dimuu, hedí naa dínkhây'ă' in wá' dovâywé'ge'amí'in. Indá naví tų dín'tóyaaní, hedí in wé'ge'indádí wí'da' dipúwí, hedá wí'da' wí áyí'di dínchă'ní.

¹⁷ "Naví wówátsi dáymăäní hedá donwáykéyí. Handidănkun naví Tádádí naa díséegí. ¹⁸ To'wídi wänbo naví wówátsi wídíkwee-ípí. Naví wówátsi-á wí'bo dáypăkhâymaa. Naa dínk'ôe naví wówátsi dáymăänídi hedá donwáykéyídi, gá naví Tádádí díyôndân kin dá'y'amídi."

¹⁹ Jesus kin natú ihaydi in Hudíyo inbí ánshaa iwe wêege'in dipóe. ²⁰ Báyéki kin ditú, "Wí yă'dăapí' p'owăahăadi óemáa hedá bondoe'i-á namuu. Heháadan bînt'óyande'?" ²¹ Hewänbo wây-á wëndá ditú, "Wí to'wí wíyă'dăapí' p'owăahăadi óemáa'i há'to ihée'amí ná'i sen ihée'o waagi. Hedá wá' tí wí yă'dăapí' p'owăahăa ûnkoedi wí natsí't'aamuu'iví keetan óewáymăänídi? Hedân yoe."

In Hudíyodi Jesus óeyoegi'an

²² Te'núdi naná' dihaydi oe Jerusalem búu'ú dínshánkí'dipóe, háa i méesate hay'i hăn'oe dâwáytege waa dín'ánshaa-ídi. ²³ Jesus ná'i méesate iwe nayí', ee Solomon-bí pohtaa gin dâytú'o' i'ge. ²⁴ In Hudíyoví p'ó'dédí'indi óebûuké'di óetú'an, "Hăădi pu'wahay-an na'in dítsíkhakankhâymaa dítú'ăamídi to'wí unmuu'in? I to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi unmuudăho', năabo thay'eedi dítú'an." ²⁵ Jesus-di ovâytú'an, "Naadi wâyţú'anho', hewänbo wí'úvíwhâyundepí. T'ăhkí pínán t'ôe dókanhondi-á naa dá'y'o' gá naví Tádádí dínk'ú'dân, hedího háa naa dá'y'o'indíbo wovâykeeyo' to'wí omuu'in. ²⁶ Hewänbo naví k'úwá waagi'inbá wí'imuupídiho wí'úvíwhâyundepí. ²⁷ In to'wên naví k'úwá waagi'inbá dimuu'indi naví tų dín'tóyande', hedí naadá in dovâytaa, hedí naa díyûmá', ²⁸ hedí wówátsi nahándépí'in dovâymä',

hedí há'to hǎnhay wǎnbo dihǎáni, hedá há'to-á to'wídí wǎnbo naví mangedí ovâyhóní. ²⁹ Naví Tádádí in dímgí, hedí i-á t'ǎhkíví shánkí hay'i-ân namuu, hedí to'wí wǎnbo wí'ûnkoedípí naví Tádáví mangedí ovâyhónídí. ³⁰ Naa-ádí naví Tádá-ádí wí'da' gamuu."

³¹ Wíyá in Hudíyoví p'ó'dédí'in dâyk'uuwóehógi óek'usâyuhéyídí. ³² Jesus-di ovâytú'an, "Báyékí híwó'di hǎäwí bînmúnígí' naa dó'an, naví Tádádí dítú'an waagi. Hedí wé'in hǎäwên dáy'annin namuudan nǎä naa dík'usâyukhâymáa?" ³³ In Hudíyoví p'ó'dédí'indi óetu'an, "Na'indá wên háawên híwó'nin bi'annin namuudi wíwík'usâyukhâymáapí, hewǎnbo a'ginháhpíwó'di Yôesiví'gedí bihí'máadânho wík'usâyukhâymáa. U-á t'owada'mân unmuu, hewǎnboânbo untú Yôesi unmuu gin." ³⁴⁻³⁵ Jesus-di ovâytú'an, "In ta'nin ungí' wovâyta'nannin diwe natú'pí'an, Yôesidi in tsonnin ovâytú'an i waagi'inbá dimuu. Hǎ'in t'owa Yôesidi hǎn'oe iví tûu ovâymági'in han ovâytú'an, hedí iví hí' hǎnhay wǎnbo t'ǎhkí ta'gen ûnmuu, ³⁶ hedí háadan handi nǎä ítú' naadi Yôesi Tádá dó'a'ginhánúnde'in iví ay omuu'in otúdí? Naa-ânkun naví Tádádí díde'man iví t'ôe dôn'amídí, hedá nǎä oepáa k'aydípíyá dísan. ³⁷ Naa naví Tádáví t'ôe dáy'opídáho', wíðînwhâyú-ípí. ³⁸ Hewǎnbo naa iví t'ôe dáy'o-âkun, hedího in dáy'o'in namuudi únkây'a' naví'piye úvíwhâyú-i'in, tobáháa in otú'nin bînwhâyundepí wǎnbo'. Handidânho ta'gendi ûnhanginpúwí naví Tádá naa-ádí namuu'in hedá naa-á naví Tádá-ádá omuu'indá" kin Jesus-di ovâytú'an.

³⁹ Ihaydi wíyá óepankéyí'in dida', hewǎnbo inbí'wedí namap'ǎ.

⁴⁰ Jesus oe Jordan p'o'p'ǎnäpiye' nawáymáa, John-di páadédí in t'owa ovâyp'ó'p'oe'an diwepiye'bá, hedí iwebo iwóyí'. ⁴¹ Báyékí t'owa iví'piye' dímgí. Dítú, "John hǎäwí wǎnbo pínán wí'ikeeyanpí, hewǎnbo hǎäwí t'ǎhkí ná'i senbí'gedí natú'i ta'gen namuu." ⁴² Hedí iwáygé báyékí t'owa iví'piye' dívíwhâyú.

11

Lazarus nachuu

¹⁻² Wí sen Lazarus gin nakháwǎ'i nahaypóe. I-ádí Mary-ádí hedá Martha-ádí diti'ûuwinnmuu, hedí Bethany búu'ú'ay iwe'in dimuu. Mary-ânkunho i kǎ'p'o sawó' nasuu'i Jesus-ví ân deedi óekâyukhâymáa'i hedáhá' iví phódá óepidikhâymáa'i namuu. ³ Mary-ádí Martha-ádí Jesus ônt'ôesandi óetu'an, "Na'inbí Sedó, ót'óyan, i nâaséegí'i nahay." ⁴ Jesus ná'in nat'oe ihaydi natú, "Tobáháa nahay wǎnbo nawówayêení, hedího háa ûnpúwí'in namuudi in t'owa dâymû'di Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-í, hedá naa iví ay omuu'i wá' kw'áayébo dímgí've-í."

⁵ Tobá Jesus-di Martha-á Mary-á hedá Lazarus-á ovâyséegí wǎnbo', ⁶ Lazarus nahay'in ûnhanginpóe ihaydi wíye thaa wa'di iwáygébo' itsíkha'andi wí'ûnpúwämääpí. ⁷ Ihaydáho' iví khäge'nin itu'an, "Yaho' oe Judea-piye' giwáymú-í." ⁸ Iví khäge'nindi óetu'an, "Hǎhkandi', hǎnhaybo' in Hudíyoví p'ó'dédí'indi wóek'usâyuhéyí'in dida'pí'an. Hedí háadan eepiye' unwáypunda'?" ⁹ Jesus-di ovâytú'an, "Thaadi naná' dihaydi tá'di wíye óda nakeenáhpí'an. Wí to'wí thaadi iyíyéndé'i wínakanundepí, gá i ko nǎä oepáa k'aydigí' namuu'idi nakeenândân hedího wáy namán ní'ge imúnde'." ¹⁰ Hewǎnbo wí to'wí khuudi iyíyéndé'i-á nakanunde wí'ûnkohtaynáhpídi."

¹¹ Ihaydáhá' Jesus-di ovâytú'an, "Na'inbí k'ema Lazarus nayókhá, hedí naa omán dóyóhsaanídí." ¹² Iví khäge'nindi óetu'an, "Hǎhkandi', Lazarus nayókhândáho handidi nahewówa-í." ¹³ Indá di'ánde Jesus natú'da'in Lazarus ta'gendi nayókháwǎk'óe'in, hewǎnbo ho nachuu'in natú'da'-á. ¹⁴ Hedího

thay'eedi ovâytu'an, "Lazarus-á ho nachuu. ¹⁵ Hedi ungî' shánkí híwó' namuu naa iwe wó'yipídí i nachuu ihaydi, gá bînpuwâkhây máadân háa dônkhây máa'in, hedi handidi shánkí naví'piye' úvíwhâyumääní. Nää yaho' iví'piye' gimú-í." ¹⁶ Thomas i kwâati gin dâykâyá'de'idi in wé'ge'in khâge'nin ovâytu'an, "Yaho gimú-í, hedi Jesus óhaydáho' i-áđí bá gichúu-í."

Jesus natú i-ân t'owa ovâywáywówápa'i hedá wówátsi nahándépi'in ovây máa'i-á namuu

¹⁷ Jesus oe Bethany búu'ú'ay tso'wa napowa'ä' ihaydi óetu'an Lazarus óekhâ'k'û' iwedi yôenu thaahonaphade'in. ¹⁸ Bethany-á Jerusalem diwedi kayi' wínanáhpí, wíye míya ihayhâyú, ¹⁹ hedi Mary-á Martha-á inbí'we báyéki Hudíyo dipówa ovânsíwówá'amídí, inbí tí'ûu dân máadi.

²⁰ Jesus na'ä'in Martha ûnhanginpóe ihaydi na'ayyaypee, hewânbo Mary-á oe k'aygibo iwóyí'. ²¹ Martha-di óeyaydi óetu'an, "Na'inbí Sedó, naví tí'ûu nahay ihaydi háy nâwe unyidi há'to naháaníwân. ²² Hebo naa dînhanginná nääbo háäwí Yôesi Tádá nâadaa'andi' idi wóemääní." ²³ Jesus-di óetu'an, "Uví tí'ûu úwáywówápúwí." ²⁴ Martha-di óetu'an, "Naa dînhanginná i t'ä'gi thaa naná' diwe t'ähkí t'owa ovâywáywówápaa ihaydi nawáywówápuwagít'óe'in." ²⁵ Jesus-di óetu'an, "Naa-ân i omuu t'owa dovâywáywówápa'i', naadi dovâywówátsimä'. To'wí naví'piye' iwhâyü'i' iwówátsimá've-í tobá nachuu wânbo'. ²⁶ Hedi wí to'wí wa'di nawówayi' i naví'piye' iwhâyüdi há'to nachúu-í. Ti biwhâyunde ná'in?" ²⁷ Martha-di óetu'an, "Hedân háä, Na'inbí Sedó, naa dáywhâyunde' u-ân unmuu i Yôesi Tádádí wóesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, Yôesi Tádávi ay-ân unmuu. Ívítíkhá'máawân nää oepáa k'aydipiye' un'ää-ídi."

Jesus isíhtää

²⁸ Kin natú ihaydiho Martha iweeho', hedi iví tí'ûu Mary itü'an i'äähänge'amídí hedi óesäntu'an, "I háhkandi ho napówa hedi u-áđí nahí'da'."

²⁹ Mary ná'in nat'oe ihaydi wesebo' iwínú hedi ee Jesus nayi' iwepiye' namää. ³⁰ Jesus i búu'ú'ay iwe wa' wínapówápí, hewânbo wa'di Martha-di óeyay iwáygebo nayi'. ³¹ In Hudíyo ee tewhá íve dikw'ó'nin Mary óesíwówá'o'indi óemü' wese iwínúdí yá'wépiye' napeedi, hedi di'ân Lazarus nakhâ'k'óe iwepiye' namännin isíhtää-ídi, hediho ûnwóemää.

³² Mary oe Jesus nayi' iwe napówa, hedi óemü' ihaydi iví páadépiye' idé'gendisógedi óetu'an, "Na'inbí Sedó, naví tí'ûu nahay ihaydi háy nâwe unyidi há'to naháaníwân." ³³ Mary-á in Hudíyo ûnwóe'ää'indá dívísíhtüwínúndedi Jesus-di ovây mü' ihaydi, iví pí'ná khó'yé hânho nataachanpóe hedi nathathapóe, ³⁴ hedi ovâytsikáyin, "Wáygan Lazarus óekhâ'k'û'?" Óetu'an, "Na'inbí Sedó, hêe na'indádí ókâ'vedi nâamúnídi." ³⁵ Jesus isíhtää. ³⁶ Hediho in Hudíyo ditú, "Binmú'dí, ta'gendi Lazarus óeséegí." ³⁷ Hewânbo wáy wên ditú, "I to sen natsí't'aamuu'iví keetan óemägi. Ti wá' wí'ûnkoedipí'an Lazarus ônhékháa'amídí wa' nachuupídíbo hedânho wínachúu-ípídí?"

Lazarus óewáywówápaa

³⁸ Jesus wíyá iví pí'ná khó'yé hânho nataachanpóe, hedi wí t'ovápho nachá' diwe i pení nak'óe iwe napówa. Wí k'uu pháagi' nakhaawin t'ovápho ee. ³⁹ Jesus-di ovâytu'an, "Hä'i k'uu wéhánäpiye' bînhänge'an." I nachuu'iví pá'dây Martha-di Jesus óetu'an, "Na'inbí Sedó, nää-áho nasuhkay, nää-á yôenu thaa nahán diwedi ûnná." ⁴⁰ Jesus-di óetu'an, "Naadi wítu'anpí'an, biwhâyundedáho nâamúní Yôesi Tádá hânho nakay'in." ⁴¹ Hedi i k'uu wéhánäpiye' dâyhänge'an, hedi Jesus oe makówápiye' ibéedí natú, "Tádá, naadi

wíkú'daa'o naví yûusu dînt'óyandi. ⁴² Hedá dînhanginná hãädi wänbo t'ähkí dînt'óyande'in, hewänbo naa nä'i tuu otú nä'in t'owa näwe diyi'in dit'óe-ídí udi naa dísannin dívíwhäyümäänídi." ⁴³ Ihaydáhá' kaygi natú, "Lazarus, ópive." ⁴⁴ Hedi i sen nachu'k'óe'i napee. Wa'di aa saygi'didi na'anmuu, ivi ánda mandá wänbo', hedá ivi ts'ay-á wá' aadi ún'anmuu. Jesus-di in t'owa ovâytu'an, "Bin'ánsuu hedânho ivi'piye' namú-ídí."

In Hudíyoví p'ó'dédí'in dida' Jesus óhéyí'in

⁴⁵ Báyéki in Hudíyo Mary-ví'piye' di'ádáapóya'nin háa Jesus i'annin dâymû', hedi ivi'piye' dívíwhäyü. ⁴⁶ Hewänbo wây-á in Pharisees-ví'piye' dimää ovâytu'âamídi háa Jesus i'annin. ⁴⁷ Hediho in owha' p'ó'dédí'indádi hedá in Pharisees-ádi in Hudíyoví tuyowa' ovâywé'ge'an, hedi ovâytsikáyin, "Hânnan ivi'amí? Nã'i sendá báyéki ipínnánt'óe'o". ⁴⁸ Kin ikanhondi âymägidáho', to'wên t'ähkí ivi'piye' dívíwhäyü-í, hedá in Rome-win sundado di'ää-í hedi na'inbí méesate hay'i dînnayü-í hedá na'inbí t'owa-á dînwáde-í."

⁴⁹ Wí sen in diwedi ihay paayo na'owha'p'ó'dédí'ân, i-á Caiaphas kin nakháwä, hedi idá ovâytu'an, "Undá hääwí wänbo wí'únhanginnáhpí. ⁵⁰ Ti wí'únhanginnáhpí'an shánkí yänbedi híwó' namúni'in ungí' wí'da' wí to'wí t'ähkí na'inbí t'owagi' ivi wówátsi imäänídi, hedi handidi na'inbí t'owa t'ähkí wí'ovâyhánú-ípi." ⁵¹ I-á ivi ánskaa iwedibo nä'i hí' wínatúhpí, hewänbo wí Yôesi Táđávi tukhe'bi namuu waagibá ihée'andânho háa napuwagít'óe'in natú, gá i paayo owha' p'ó'dédí' namuudân. Hedânkunho natú Jesus-á t'ähkí in Israel t'owagi' nachuwagít'óe'in. ⁵² Hewänbo ingí'da' wínachuwagít'óepí, in to'wên Yôesi Táđávi ây únmuu'in wéngé t'ähkí diwadekw'ó'ningí'-ân wá' nachuwagít'óe, hedânho ovâywé'ge'amídi, hedá wí'da' dipúwí.

⁵³ I thaa iwedi páadépiye' in Hudíyoví p'ó'dédí'in dívíhí'máa hádídí óhéyí i'gedi. ⁵⁴ Hediho Jesus wíyá kee'eedi wí'iyíyéndepí, in Hudíyoví p'ó'dédí'indi wí'óemúnípidí, hewänbo iwedi iyáatäädi oe ahkónu nú' naná' diwepiye' namää, wí búu'ú'ay Ephraim gin dâytu'o' iwepiye', hedi iwáyge ivi khäge'nindádi iwóyí'.

⁵⁵ Ihayhääbá in Hudíyoví shánkí'di púnú' naná, Passover gin dâytu'o'i'. Wa' i shánkí'di thaa napówápídi báyéki t'owa Jerusalem búu'údi yá'wé dithaa'in iwepiye' dimää dívípkhây'amídi in Hudíyoví khuu dínmuu waa. ⁵⁶ Jesus óetuwámáa, hedi iwáyge méesate hay'i íve diyidi dívítumáa, "Tigúba i nashánkí'di'ää-í?" ⁵⁷ In owha' p'ó'dédí'indádi hedá in Pharisees-ádi in t'owa ovâyôn Jesus wáyge nayi'in dîhanginpóedí ovây't'óe'amí, hedânho óepankéyídi.

12

Wí kweedi Jesus-ví ân deedi wí ká'p'oe sa'wó' nasu'u'i' ôn'ewe

¹ Wa'di sí thaa natáy nä'in Hudíyoví shánkí'di Passover gin dâytu'o'i' dînnánídi, hedi Jesus oe Bethany búu'ú'ay iwepiye' nawáymää. Iwânkun Lazarus na'ân, i-á i sen Jesus-di óewáywówápaa'ibá namuu. ² Iweho Jesus ônkindhúukhây'an. Martha-di ovâysääsande', hedi Lazarus wá' in wé'ge'indádi nahúu'ân. ³ Hedi Mary wí ká'p'oe sa'wó' nasu'u'i' nard kin dâytu'o'i' imaa. I ká'p'oe-á wí' taa nakháa hedá hânho nachä'muu. Hedáhá' Jesus-ví ân deedi ôn'ewe, hedá ivi phóda Jesus-ví ân deedi óepídi. I ká'p'oe di ee íve i'ge t'ähkí sa'wó' nasu'p'íde. ⁴⁻⁶ Hewänbo wí' ivi khäge'ninbí'wedi natsikapóe, "Háadan nä'i ká'p'oe sa'wó' nasu'u'i' wí'iku'ch'áapí poewin tágintä (300) thaa t'óe díví'andi wá'âadi, i chá' in sehkanäwó' diwówáyí'in ovâymmäänídi?" Nã'i sen kin natú'i-á nakháwä Judas Iscariot gin, i-á Jesus

óekuhpekhâymáa'i-ân namuu, hedi ná'in natú sänbi' namuudi, in sehkanäwó' diwówayi'indi óe'áyîngimädá yoe. Idá in khäge'ninbí chä' ovây'áyînmáa, hedi iwedibo' isänhónde'. ⁷ Hewänbo Jesus-di Judas óetu'an, "I kwee ánpí ná'an. Tobá hä'i ka'p'oe imá've-í. I thaa díkhä'k'úwígí' namuu. ⁸ Häädi wänbo t'ähki in sehkanäwó' diwówayi'in t'owa undádi diyëení bínhääwímäänídídí, hewänbo näwe naa-á hánhay wänbo t'ähki há'to undádi ochá'ní."

In owha' p'ó'dédí'in dida' Lazarus óehéyí'in

⁹ Báyéki Hudíyo dínhanginpóe Jesus oe Bethany nayi'in, hediho iwepiye' dimää Jesus nayidida'ba yoe, hewänbo Lazarus i sen Jesus-di óewáywówápaa'i' óemúnídí wá'. ¹⁰⁻¹¹ Jesus-di Lazarus óewáywówápaa ihaydi báyéki Hudíyodi inbí p'ó'dédí'in ovâyyoekanhondi Jesus-ví'piyeda' dívíwhäyuhon, hediho in owha' p'ó'dédí'in dáywéhpe'an Lazarus wá' óehéyídí.

Jesus wí búndu iwe na'í'ändí oe Jerusalem búu'ú nats'ú

¹² Wíyá tháwän in báyéki t'owa in Passover shánkí'dipiye' dipówá'in dínhanginpóe Jesus oe Jerusalem-piye' na'ä'in, ¹³ hedi palm taykhóe dáyts'á'dí ún'ayyaymää, hedi kinnân dívítuhkwínuhon: "Wíséegíkénde'." "Na'inbí Sedó Yôesi Tádádí wóesan, hediho híwó' wóe'âamí." "U-á Israel-ví tsondi hay'i unmuu." ¹⁴⁻¹⁵ Jesus wí búndu'ay ho ônkê'dí iwe na'í'än, hediho Yôesi Tádáví ta'nin diwe háa ûntú' waagibá napóe. Kinnân natá'muu: Un t'owa Zion-win wíyá wí'íkhuwôeda'ípi.

Binmú'dí, unbí tsondi hay'i wí búndu'ay k'éwédí ún'ä'. *

¹⁶ (Ihaydiho Jesus-ví khäge'nin ná'i hääwí napo'i' wídika'póya'pí, hewänbo tí'úugédí Jesus wíyá oe makówápiye' nawáypee ihaydânho ná'in iví'gedí natá'muu'in dín'ánpówá, hedá dínhanginná háa natá'muu waabá óe'annin.)

¹⁷ Häädankánbo báyéki t'owa Jesus-ádi diyí' i thaa idi Lazarus óewáywówápaa'di penípho iwedi napée-í kin óetu'an, hedi náa ná'in t'owadibá in wé'ge'in t'owa ovâytumáa háa iwe i'annin. ¹⁸ Hediho ná'in wé'ge'in t'owa dínhanginpóe Jesus-á ná'in pínán t'ôe i'annin, hedânkunho ún'ayyaymää. ¹⁹ In Pharisees wí'ná táye dívíchänu'odi ditú', "Ti wíwínmúndepí'an háa ída' waagi wí'únpuwamänpí'in. Binmú'dí, báyéki t'owa i-ádída' dimän."

Wên Greek t'owa Jesus-ádi dihí'da'

²⁰ Wên Greeks dimuu'in in wé'ge'in t'owa-ádi diyí', in oe Jerusalem dínshánkí'diná' diwepiye' dí'ää'in Yôesi Tádá óe'a'ginmäänídídí. ²¹ Indá Philip-ví'piye' dimää (i-á Bethsaida búu'ú'ay oe Galilee nangewi namuu), hedi óetu'an, "K'ema, Jesus-ádi gihí'da'." ²² Philip namää Andrew óetu'âamídí, hedáhá' Philip-á Andrew-ádá Jesus-ví'piye' damää óetu'âamídí háa ditú'in. ²³ Jesus natú, "Ihaydi púnú' nanânho nakeepúwídí hay'i omuu'in, naa t'ähki t'owagi' o'aypuyä'i'. ²⁴ Hebo ta'gendi wáytumáa, wí táhtá ko'yi óekoedi iví wówátsi imä' waagibá ûnpo' hedânho shánkí báyéki iwedi natáhpaa-ídí, hedi iví wówátsi imähpídá iwedi hääbo wínapa'pí, iwebo wí'bo nawänpik'óe. † ²⁵ To'wên inbí wówátsi náa oepáa k'aydi ingí'da' dínmuu'indá inbí wówátsi dipedée-í, hewänbo to'wên inbí wówátsi náa oepáa k'aydi ingí'da' wídínmuupí'indá, inbí wówátsi hánhay wänbo t'ähki dáyamá've-í. ²⁶ To'wên naagi' dívít'ôe'âamí'in dida'dí naa díyuumá've-í'in dínkhây'ä', hediho' iwáyge

* **12:14-15** Zion-dá Jerusalem búu'ú namuu. † **12:24** Jesus näwe wí'bo' iví'gedí ihí'máa. Natú'da', i ko'yi iví wówátsi imä' hääwí iwedi napáa-ídí waagibá, i-á wá' ûnkây'ä' iví wówátsi imääni'in hedânho t'owa in wówátsi nahändepí'in dáykéyídí.

naa oyi' iwe, navi t'ôe'in iwáygebá diyêení. To'wên naagi' dívít'ôe'o'in navi Tádádí ovâytu'âamí híwó' dívítsiye'annin."

Jesus iví chuwa i'gedi ihée'an

²⁷ "Näaho navi pí'ná khó'yé dínkháapóe. Ti navi Tádá dondaa'ámí ná'in dínpuwagít'ôe'in diwedi dín'aywoenídí? Hedân yoe, ná'in dínpuwagít'ôe'in namuudânkun náa oepáa k'aydipiye' o'ää. ²⁸ Hedânho ná'in wída'máa navi Tádá, ovâykeeyamí u-á hay'i unmuu'in" kin Jesus natú. Ihaydi ná'i tũ makówádí nat'oet'ôe: "Han dáy'anho', hedá wa' wíyá hanbá dáykhâymáa."

²⁹ In t'owa iwáygé diwinnin i tũ dit'oe, hedi wáy wên ditú, "Ikwahta'a'an" gin, hedá wáy-á ditú, "Wí makówáwi t'ôepa'aa'ídi óehée'an." ³⁰ Jesus-di ovâytu'an, "Ná'i tũ-á naagi'da' wínamuupí, hewânbo ungí' wá' namuu. ³¹ Ihaydi púnú' naná Yôesi Tádádí in óetaapi'in ovâykeekw'ôenídí híwó'pí díví'annin, hedá Penísendi inbí tsondi dínmuu'i-á óet'aanídá. ³² Hewânbo naa náa nangedi dít'óhtägek'úwídí dítege ihaydi naadi t'ähkí t'owa dovâytukánnamí navi'piye' di'ää-ídi." ³³ Ná'in natú ovâythayyamídí háawin chuwa ûnpuwagít'ôe'in. ³⁴ Ee t'owa yâagedi to'wídí óetu'an, "Yôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu i to'wí idi óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí hânhay wânbo tãhkí nawówayêení'in. Heháadan untú' i to t'ähkí t'owagí' na'aypuyä'i' óetegé-í óet'óhtägek'úwídí? To-an namuu ná'i to'wí t'ähkí t'owagí' na'aypuyä'i'? Ti i-á namuu i to'wí Yôesi Tádádí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí?" ³⁵ Jesus-di ovâytu'an, "Wí kohthay waagi'bá omuu, hewânbo undádí wí hây tãhkída' ochangít'ôe. Naa oyi' iwe nakeená, hediho wa'di náa undádí oyidibo' unbí wówátsi naa-ádí binhûu, hedânho nakhuuná' ni'ge wí'íyêenípídí. To'wí khuu i'ge namãndi-á wáy namãn ni'ge wí'ûnhanginnáhpí. ³⁶ Naa i kohthay omuu'iví'piye' bíwhâyú wa' undádí oyidibo', hedânho t'owa i kohthay iwe íthaa'in ípúwídí."

In Hudíyoví p'ó'dédi'in Jesus-ví'piye' wídívíwhâyundepí

Ná'in Jesus natú ihaydiho' iwáygedí namäadi ikaayan wí'óeshaa-ípídí. ³⁷ Hewânbo tobá báyéki pínán inbí páadépiye' ikeeyan wânbo', wa'di iví'piye' wídívíwhâyundepí. ³⁸ Hediho háa Yôesi Tádáví tukhe'bi' Isaiah ita'nan waagi napóe. I-á hân'oe natú, Na'inbí Sedó, i hí' gitú'i' wídívíwhâyupí.

Hedi unkay'in wídínhanginnáhpí.

³⁹⁻⁴⁰ Hediho wídínkoedípí dívíwhâyú-ídi, gá dínpoedân háa wíyá wáygé Isaiah ita'nan waa:

Yôesi Tádádí inbí tsée ovâykhaayan, hedânho wídínkeepo'pí waagibá dínpuwídí, hedá inbí hangintandá ovâyya'an, hedânho wídika'pówa-ípídí, hedi navi'piye' wídí'ä'pí dovây'owóyé-ídi.

⁴¹ Isaiah ná'in ita'nan gá Jesus-á hay'i napuwagít'ôe'in ho ûnkeepóedân, hedânkun iví'gedi ihée'an.

⁴² Hebo tobá Jesus-ví'piye' wáy wên wídívíwhâyupí wânbo', báyéki in Hudíyo p'ó'dédi'in wânbo iví'piye' dívíwhâyumägi, hewânbo kee'eedi wídítúhpí dívíwhâyú'in gá in Pharisees-di i méesate eepiye' ovâytsudekhâa'ámídí dikhuwôeda'dân, ⁴³ hedi ná'in Hudíyo p'ó'dédi'in shánkí dida' t'owa híwó' inbí'gedi dívíhée'ámí'in Yôesi Tádá híwó' inbí'gedi dívíhée'ámí'wédi.

Jesus-ví hí' ovâytu'annin dâyyoegi'an, hedânho ovâytechänukhâymáa

⁴⁴ Hedi Jesus-di kaygi ovâytu'an, "To'wí navi'piye' iwâyunde-i-á navi'piyedá' wíiwâyundepí, hewânbo i naa disandiví'piyân wá'

iwhâyunde? ⁴⁵ Hedi to'wídí naa dímunde*di* i naa dísandí'wá' óemúnde? ⁴⁶ Naa náa oepáa k'aydipiye' o'ää wí kohthay waagi'ba omúnídí, hedânho to'wên navi'piye' díviwhâyunde'in khuu'ge wídiyêenípídí. ⁴⁷ Naa wó'tù'pí in to'wên navi hí' dit'oedi hewânbo wíday'a'gindopídí dínkhây'ä' ovâyutuchânú-í'in. Naa o'ää t'owa dovây'aywoenídí, dínkhây'ä' ovâyutuchânú-í'in otúnídá yoe. ⁴⁸ I t'ä'gi thaa naná' diwe ná'i navi hí' ho dovâytu'andi' namuudânkun in to'wên naa díyoegi'annin hedá háa otú waa wíðinséegi'anpí'in ovâyutuchânukhâymaa, ⁴⁹ gá naa háa navi Tádádí díсандí naa díyôn waagida' dáyhee'o', háa owânpida' waagá yoe. ⁵⁰ Hedi dínhanginná i tsontu navi Tádá imägi'i wówátsi nahândepí'in napäyi'in. Hedânho háa navi Tádádí dítu'anninda' naa otú' hedá ha'wâa dáyhee'o'."

13

Jesus-di iví khäge'ninbí ân ovây'owídi

¹ Wí' thaa wa' natáy i Passover shánkí'di thaagi'. Jesus ûnhanginná i thaa napowa'ä'in náa oepáa k'aydi iwedi iví Tádáví'piye' namú-ídí. Häädi wânbo t'ähki in iví'in ûnmuu'in ovâyséegi wa' náädí nayi' ihaydi, hedi náa ovâykeekankhâymaa hânho ovâyséegi'in.

² Wé'ge dívikindihúuyo' ihaydi, Penísendi*di* Simon-bí ay Judas Iscariot i ánskaa ho óemägi Jesus óeku'p'âyínídí. ³ Jesus ûnhanginná iví Tádádí t'ähki kay óemägi'in, hedá ûnhanginná Yôesi Tádáví'wedi na'ää'in hedi iví'piye'ba nawáymännin, ⁴ hediho' ee nahúu'ân diwedi iwínúdí iví k'éwé'in to ip'ädi, hedi wên p'oepidí'in aadi iseeba'áa'an. ⁵ Hedáhá' wên oewäqbay iwe ip'oesaadi iví khäge'nin i'ân'owídihon hedá in p'oepidí'in aa naseeba'áamu*u'*indídá ovây'ânpídí. ⁶ Peter-ví'we napówa ihaydi Peter-di óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, ti udi naa dí'ân'owídiikhâymaa?" ⁷ Jesus-di óetu'an, "Náa wí'unhanginnáhpí háadí kin dáy'o'in, hewânbo wáy wí thaa ûhanginpúwí." ⁸ Peter-di óetu'an, "Há'to dí'ân'owídi-í'in wímääní." Jesus-di óetu'an, "Naadi wí'owídi

idá navi' wú'muupího'." ⁹ Simon Peter-di óetu'an, "Hedáho', Na'inbí Sedó, navi man dín'owídi hedá navi p'ôndá, navi ânda'ba yoe." ¹⁰ Jesus-di óetu'an, "To'wí i'oe'iví túu'ú t'ähki kháapi' ûnmuu, iví ânda' ûn'owíditáy. Hedi undá kháapi'in ímuu, hewânbo un t'ähkidíbo-á yoe." ¹¹ Jesus ûnhanginná to'wídí óekuhpegít'óe'i namuu'in, hedânho natú, "T'ähkidíbo kháapi'in wí'ímuupí" gin. *

¹² T'ähki inbí ân ovây'owídi*bowa* ihaydi iví k'éwé'in to iwáyto*gi*, hedi indádi iwáysóge. Ihaydi ovâytsikáyin, "Ti ûnhanginná háadí kin wáy'annin? ¹³ Undi naa dítu'o háhkandi-ádi p'ó'dédi'-ádi, hedi híwó' kin ítú', ha'bi-ânkun omuudi. ¹⁴ Hediho' undá ûnkhây'ä' wí'ná táye bín'ân'owídi-í'in, gá naa unbí háhkandi' hedá p'ó'dédi' omuu'idi wáy'ân'owídi*dân*. ¹⁵ Ná'i háa dáy'annin naadi wáykeeyan hedânho háa naadi wáy'an waagibá un wá' wí'ná táye úvíkanhúuwí. ¹⁶ Ta'gendi wáytumáa, wí t'ôe'i-á iví tsondiví shánkí hay'i wínamuupí, hedá wí t'ôekhuwa'i-á i óeyôndiví shánkí hay'i wínamuupí. ¹⁷ Háa wáytu'an waa íka'póya'dáho', navi hí' bín'a'ginnamí hediho íhíhchaa-í.

¹⁸ "Hewânbo naa wó'tù'pí un t'ähkidíbo háa wáytu'an waa úvíkhâymaa'in. Naa dínhanginná to'wên in dovâyde'mannin dimuu'in. Hewânbo ná'in háa Yôesi Tádáví tã'nin diwe natú' waa ûnkhây'ä' napúwí'in: I to'wí naa-ádi ihúuyandi wânbo híwó'pí' naa díkhâymaa.

* **13:11** Páadé ihaydi Jesus in hí' "khäq" kin natúdí inbí túu'ú i'gedi ihí'máa, hewânbo tí'úuge ihaydá Judas-ví t'aywó'di i'gedân ihée'an.

19 Nää wâyṭumáa háa napuwagít'óe'in wa' napóepídíbo', hedânho napóe ihaydá úvíwhâyú-í naa i omuu hân'oedíbo' oyi'i'. 20 Ta'gendi wâyṭumáa, to'wêndi wí naadi dósandi' óeséegí'odi, indi naa wá' díséegí'o waagibá díví'o', hedi to'wêndi naa díséegí'odá, i naa dísandí wá' óeséegí'o waagibá díví'o'."

Jesus natú wí to'wídí óekuhpekhâymaa'in

21 Jesus-di ná'in ovâyṭu'an dihaydiho' iví pí'ná ûnkháapóe, hedi thay'eedi ovâyṭu'an, "Ta'gendi wâyṭumáa, un diwedi wí'di naa díkuhpekhâymaa." 22 Iví khäge'nin dívíwânpipuwä'o', to'wíwí'gedi ihí'máa'in wídínhanginnáhpídí. 23 I khäge'di Jesus-di óeséegí'i' iví nú'bá na'ân. 24 Hediho Simon Peter iman-nan ná'i khäge'didi óemúnídí, hedi óetu'an, "Jesus nátsikáyin toví'gedan ihí'máa'in." 25 Hediho' i khäge'di Jesus-ví shánkí nú' ihádidi óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, to-an i namuu wóekuhpekhâymaa'i'?" 26 Jesus-di óetu'an, "Naa wí pává i sãä iwe dóp'ohṭôení, hedi wí to'wí dópägit'óe. Iví'gedân dáyhi'máa." Hedi wí pává ikê'di ip'ohṭógidi Judas óemägi, i-á Simon Iscariot-ví ay namuu. 27 Judas i pává ikê' ihaydi wesebo' i Penísendi iví pí'ná ûnts'ú, hedi Jesus-di óetu'an, "Häawí háa bikhâymaa'i wesebo ná'an." 28 Hewänbo to'wí wänbo' in dihúukw'ó'nin diwedi wí'ûnhanginnáhpí háadí Jesus-di kin óetu'annin. 29 Judas-á i chä' múu imáa, hediho wên di'ân Jesus-di óetu'an häawí i shánkí'digí' dántáy'i' ikumä-í'in, hedá wây-á wëndá di'ân in sehkanäwó' diwówayi'in wí häawí ovâymaa'ní gân óetu'an. 30 Hediho Judas i pává ikê'di wesebo napee. Ihaydiho nakhuuná.

Jesus iví khäge'nin wên ts'aamin tsontuü imägi

31 Judas napee ihaydi Jesus natú, "Ihaydi nanânho t'owa dínhanginpúwídí naa t'ähkí t'owagí' o'aypuyä'i' hay'i' omuu'in, hedá háa naa dínpuwagít'óe'in namuudi dínhanginpúwí Yôesi Tádá wá' hay'i' namuu'in. 32 Hediho Yôesi Tádádí hay'i' naa dípaa-í iví haybá omúnídí, hedá ná'in ikhâymaa wesebo'. 33 Naví áyyää, wí hâyú thaada' undádí ochangít'óe, hedi náa in Hudíyoví p'ó'dédí'in dovâyṭu'an waagibá un wá' wâyṭumáa, undi dítuwäkhâymaa, hewänbo wáy omän diwepiye' wí'únkoedí-ípi náa ímu-í'in. 34 Naadi wên ts'aamin tsontuü náa wâypäkhâymaa, hedi kinnân namuu: Wí'ná táye úviséegíhûuwí. Naadi wâyséegí waagibá, hanbá wí'ná táye úviséegíhûuwí. 35 Úviséegíhondáho to'wên t'ähkí dínhanginná'í naví khäge'nin ímuu'in."

Jesus-di Peter óetu'an, "U-á poewin untúni naa wídítaapi'in"

36 Simon Peter-di óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, wépiyan unmán?" Jesus-di óetu'an, "Nää-á wí'úkoedípi wáy omän deepiye' díyuhhûuwídí, hewänbo wáy wí thaa wáy omän diwepiye' bá unmu-í." 37 Simon Peter-di óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, háadan wídínkoedípi wíyuhhûuwídí náa? Naa okhâymuu naví wówátsi ugí' dáymaa'nídí." 38 Jesus-di óetu'an, "Ti naa omuudi unkhâymuu uví wówátsi bimäánídí? Ná'in ta'gendi wítu'âamí: Wí dee sen wa' ikinpídíbo' u-á poewin untúni wídítaapi'in."

14

Yôesi Tádáví'piye' gipunda'dá, iví ay Jesus-ví'piye' páadé gimú-í'in gínkhây'ä'

1 Hedáhá' Jesus t'ähkí iví khäge'nin itu'an, "Ánshaa iwe wí'íkwó'nípi. Yôesi Tádáví'piye' úvíwhâyuhûuwí hedá naví'piyá. 2 Naví Tádáví' k'aygi únná' diwe báyéki ûn'ívená. Ná'in ta'gen namuupídáho há'to wâyṭu'âamíwân ta'gen namuu'in. Hediho náa omän wí íve wí'ínbo wâykhây'amídí. 3 Hedi wí íve wâykhây'amídí omäädá wíyá owáy'ää-í un wâyhûuwídí naa-ádí, hedânho wáy o'ân diwebá un wá' íkwó'ní. 4 Un únhanginná wáypíye' omännin, hedá in

p'ôe naa omän deepiye' wá' únhanginná." ⁵ Thomas-di óetu'an, "Na'inbí Sedó, wíghanginnáhpí wáypiye' unmánin wänbo'. Hedi hádídán in p'ôe unmán deepiye' gínhanginnání?" ⁶ Jesus-di óetu'an, "Naa-á in p'ôe omuu, hedá in ta'gendá, hedá in wówátsi-á. To'wí wänbo wúnkoedipí naví Tádáví'piye' namú-ídí, naví'piye' páadé na'äädida'mânho'. ⁷ To'wí naa omuu'in ta'gendi únhanginnándáho naví Tádá wá' dîntáa-íwän. Nää iwediho bîntaa hedá bînmû'."

⁸ Philip-di Jesus óetu'an, "Na'inbí Sedó, i Tádá na'in dînkeeyamí. Hähayda' gíntáy." ⁹ Jesus-di óetu'an, "Philip, gááhnhay waabo' undádí oyiho', hebo wa'di wí'úhanginnáhpí to'wí omuu'in. To'wên naa dímû'indá i Tádá wá' dâymû'. Hedi háadan dítumáa i Tádá wâykeeyamí gin? ¹⁰ Háadan wíwihâyundepí i Tádá-ádí omuu'in hedi i Tádá-á naa-ádá omuu'indá? Nă'i hí' wâytu'o'i naví'da' wíđinmuupí, hewänbo naa dáyhí'máa ihaydi naví Tádá naa-ádí namuu'i' iví t'ôe i'o'. ¹¹ Nă'i naadi wâytumáa'i binwhâyú: Naa-á i Tádá-ádí omuu, hedá i Tádá-á naa-ádá namuu. Hewänbo naví hí' dînwhâyundepídáho', i hääwí dáy'o'i namuudi bíwhâyú wé'ge gamuu'in. ¹² Ta'gendi wâytumáa, to'wên naví'piye' dívíwhâyunde'indá, naa dáy'an waabá in wá' dívíkankhâyamáa, hedá wa'di shánkí he'endi hääwí-á dívíkankhâyamáa, gá naa naví Tádáví'piye' omändân. ¹³ Úvíwhâyundédáho naa dînk'ôe'in wây'amídí i ída'po'i', naadi wây'amí-ákun, hedi hääwí naa Yôesi Tádáví ay omuu'i dó'o'ídi t'owa dínhanginnání i Tádá hay'i namuu'in. ¹⁴ Hääwí namúni wänbo ída'po'di, naa dînk'ôe'in wây'amídí úvíwhâyundédá, naa dó'amí-ákun."

Jesus-di i Yă'dâa'i P'oweahhâa iví khäge'ninbí'piye' óesankhâyamáa

¹⁵ "Undi díséegídáho' i tsontuú wâymägi'i dîn'a'ginnamí. ¹⁶ Hedi naadi naví Tádá dódaa'amí wíyá to'wí wovâykhäge'namí'i wovâysaanídi, hedi han i Tádá i'amí. Nă'i wovâykhäge'khâyamáa'i-á häädi wänbo t'ähkí undádí nayêení, i-á i Yă'dâa'i P'oweahhâa namuu, hedi in ta'gen naháhkanyí'. ¹⁷ In to'wên Yôesi Tádá dâytaapí'indá nă'i Yă'dâa'i P'oweahhâa wí'óemúndepídí hedá wí'óetaapídí há'to daykéyí. Hewänbo undidân bîntaa, undádí nayidí, hedá unbí pí'nă khó'yé i bînmá've-í.

¹⁸ "Naadi wên tádápi'in yíyápi'in waagi'inbá wíwâyyoekankhâyamáapi, naa-á unbí'piye' owáy'ä'. ¹⁹ Hây napóe ihaydi in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'indi naa wíya wídímúnípi, hewänbo undáho dímúni, hedá íwówáyêení gá naa owówáyidân. ²⁰ Hedi i thaa napówa ihaydá únhanginnání naa naví Tádá-ádí omuu'in, hedá undádí naa-ádí wé'ge gimuu'indá wá' únhanginnání.

²¹ "To'wên naví tsontuú dînhógi'in hedá dîn'a'gindo'indá, indânho naa díséegí, hedi to'wên naa díséegí'indá naví Tádádí ovâyséegí, hedá naadi wá' dovâyséegí, hedi dovâykhäge'namí shánkí híwó' dítáa-ídí" kin Jesus natú. ²² Wí khäge'di? Judas gin nakháwá'i', hebo Judas Iscariot-dá yoe, idân Jesus óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, heháadan na'indá' díkhäge'khâyamáa shánkí híwó' wítáa-ídí, hedi há'in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'indá yoe?" ²³ Jesus-di óetu'an, "To'wên naa díséegí'indá naví hí' dîn'a'gindo', hedi naví Tádádáho ovâyséegímá've-í, hedi naví Tádá-ádí naa-ádí inbí pí'nă khó'yé anthayé-í. ²⁴ To'wên naa díséegípi'indá naví hí' wíđin'a'gindopí. Hedi i hí' naadi wâytu'andi-á naví'da' wíđinmuupí, naví Tádádí dísandiví hí'-ân únmuu.

²⁵ "Nă'i hääwí naadi wâytumáa wa'di nää undádí oyidibo'. ²⁶ Hewänbo i to'wí wovâykhäge'namí'idá t'ähkí úntáy'i wovâyhá'amí, hedá t'ähká naadi wâytu'andi-á wovây'ánshaakannamí. I-á i Yă'dâa'i P'oweahhâa-ân namuu, hedi naví Tádádí i wovâysaaní gá han dódaa'andân.

27 “Naadi wâykhäge?namí hedânho ánskaa iwe wí'íkwô?nípídí. Naada? dínkoedi han wây?amí'in, in to?wên Yôesi Tádá dâytaapí'indá wídínkoedipí. Unbí pí'ná khó'yé wí'í'áyîngi-ípí hedá wí'íkhuwôeda'ípí. 28 Naví Tádávi?piye? omân hedá unbí?piyá owáy?ä? gin wâytu?andi ít'oe. Naví Tádá-á naví shánkí hay?i namuu hedí ta?gendi undi naa díséegídáho? íhíhchaa-í iví?piye? omändi. 29 Nă'i t'ăhki năă wâytumáa wa?di napóepídíbo?, hedânho owáy napóe ihaydá undi naví hí? dînwhâyú-ídí. 30 Wíyá shánkí naadi wíwâytu?amípí, gá i Penísendi na?ăđân, i-á in Yôesi Tádá dâytaapí'inbí tsondi dínmuu. Idá naa wídítsonmáapí. 31 Hewânbo năă naví Tádádí naa diyôn waa dáykhâymaa, t'ăhki t'owa dínhanginnání i-ân dóséegí'in.

“Bíwínú, yaho năwedi gimú-í.”

15

Jesus wên úuva áaphăă waagi?bá namuu

1 “Naa wên híwô?nin úuva áaphăă waagi?bá omuu, hedí naví Tádá-á i áaphăă áyí'di waagi?bá-á namuu. 2 In t'owa naví'in dínmuu'in áaphăă wa'yáy khóe waagi'inbá dimuu. T'ăhki wa'yáy khóe na?úuvapaapí? naví Tádá its'ándedi iyâa'o?, hedá i wa'yáy khóe na?úuvapaa iwedá i hí'indi híwô?pí? namuu'i-á iyâa'o shánkí báyéki híwô? napáa-ídí. 3 Undá i híwô?pí? ho únyâamuu i hí? naadi wâytu?andi bînt'óyandi. 4 Hăădi wânbo t'ăhki naa-ádi ímúní'in únkhây?ä?, hedí naa-á hăădi wânbo t'ăhki undádí omúní. Wên wa'yáy khóe wânbo wí'bo wínahăăpa?pí, nă'in wa'yáy khóe in áaphăă eedi nachândida?mân nahăăpa?, hedí hanbá un naa-ádi hăădi wânbo t'ăhki ímuupídáho?, há'to únkoedí-í híwô?di hăăwí úví'amídí.

5 “To?wên hăădi wânbo t'ăhki naa-ádi dimuu'in hedá naa-á indádí omuudá, indá báyéki híwô? díví'amí. Naa-ádi ímuupídí hăăwí wânbo há'to bîn'amí. 6 In to?wên naa-ádi hăădi wânbo dimuupí'indá wa'yáy khóe t'owa dâys'a'i? waagibá dínpuwí. Kí?bi wa'yáy khóe-á dâych'áadi nat'a?, hedí dâywé?ge?andi dâyphamăade?. 7 Naa-ádi hăădi wânbo t'ăhki íkw'ondá naví hí?-á unbí pí'ná khó'yé bînmáadá, únkoedi hăăwí wânbo ída'i Yôesi Tádá bîndaa?amídí, hedí idá wovâymaańí, 8 hedânho t'owa dínhanginnání naví Tádá hay?i namuu'in, hedího? undá báyéki híwô? úví'ăamí, hedí kindidiho ta?gendi naví khăge?nin ímúní.

9 “Naví Tádádí naa díséegí waagibá naadi wâyséegí. Naví séegí wóegé hăădi wânbo t'ăhki ímúní. 10 Naa naví Tádávi?tsontu? dôn'a?gindodi iví séegí wóegé hăădi wânbo t'ăhki omuu. Hedá undá hanbá naví tsontu? dîn'a?ginhondáho?, naví séegí wóegé hăădi wânbo t'ăhki ímúní. 11 Nă'i t'ăhki wâytu?an hedânho? i híhchan dómáa waagibá un wá? unbí pí'ná khó'yé bînmá've-ídí, hedá t'ăhki híhchanda? bînmá've-í. 12 Nă'in tsontu? naadi wâytumáa: Wí'nă táye úviséegíhúuwí naadi wâyséegí waagibá. 13 In to?wên inbí wówátsi inbí k'ema?ingí? dívimăgi'indá shánkí hay'in séegí namúní'in dâymáa. 14 Hedí undá hăăwí naadi wâyýôn waagi bînkanhondáho naví k'ema?in ímuu. 15 Năă iwedi páadépiye? naví t'ôe?in ginda? naadi wíwâytukankhâymaa?pí, gá wí tsondi-á iví t'ôe?in háa íkhâymaa?in wí'itu?opídân, hewânbo naví k'ema?innân gin wâytu?ăamí, gá hăăwí naví Tádádí dítu?andi? naadi wâyhangin?ănnandân.

16 Undi naa wídíde?manpí, naadá un wâyde?man, hedá wovâykw'ódi báyéki híwô? úví'amídí, hedí i híwô? úví'o'i-á nakâypúwí. Naví Tádádí naa dínk'ú? hăăwí ída?póe?i? wây'amídí, hedího? úvíwhâyundeda?ho? idi wovâymaańí.

17 Kinnân naadi wâytsónmáa: Wí'nă táye úviséegíhúuwí.”

In Yôesi Tádá dâytaapí'indi Jesus-ví khăge?nin ovây'táy-í

18 “In t'owa Yôesi Tádá dâytaapi'indi wovâyt'aydáho wí'ún'óde-ípi unbí páadébo naa dít'ay'in. 19 In Yôesi Tádá dâytaapi'in t'owa waagi'inbá ímuudáho', indi wovâyséegí-í, inbí'in dínmuu'in dâyséegí waagibá. Hewänbo in waagi'inbá wí'ímuupí. Naadi wâyde'man Yôesi Tádá bîntáa-ídí, hedânkun indihó wovâyt'ay. 20 Wí'ún'óde-ípi háa wâytu'annin: Wí t'ôe'i-á iví tsondiví shánkí hay'i wínamuupí. Hediho to'wên naa dít'ôephadekannannindi un wá' wovâyt'ôephadekannamí, hedi to'wên naví hí' dîn'a'ginnannindi unbí' wá' wovây'a'ginnamí. 21 Naví'in ímuudibo t'ähkí ná'i híwó'pí' hääwí t'owadi wovây'amí. Háadi? Gá i naa dísandi' wíðâytaapíðân. 22 Naadi naví hí' dovâytu'âamídi o'äapíðáho ná'i t'aywó'di wíðínmuupíwân. Hewänbo o'äa-ákun, hedânho náa wí' wänbo wí'ünkoedipí natúnídi, 'Naa wíðínhanginnáhpí dáy'taywó'nannin.' 23 To'wên naa dít'ay'indá naví Tádá wá'ho dînt'ay. 24 Wa'di indádí oyi' ihaydi báyéki hääwí dáy'an wíyá to'wí wänbo hânhay wänbo i'anpí'. Kí'bi t'ôe dáy'anpíðáho ná'i t'aywó'di wíðínmuupíwân. Hewänbo háa naa dáy'annin dâymû-ákun, hedi naa-ádi naví Tádá-ádi wí'gíndíbo dít'ay. 25 Hedi kin díví'andi naa háa inbí tã'kan naví'gedi nata'muu waa dînpóe, kinnân:

Wên híwó'pí'in wíðáy'anpí wänbo naa dít'ay.

26 “Owáy naví Tádáví'we opówá ihaydi i to'wí wovâykhäge'khâymaa'i-á naadi wâysangít'ôe. Ná'i naví Tádáví'wedi unbí'piye' nakä'äagít'ôe'i-á i Yä'dâa'i P'oweqahâq namuu. Hedi napówá ihaydi naví'gedi ihée'amí. 27 Hedá undá wá' t'owa naví'gedi bîntu'âamí, gá páadé naví t'ôe donts'an'an diwedibo' un naa-ádi íyidân.

16

1 “Ná'i hääwí naadi wâytu'an hedânho unbí whäyü wí'únháanípídi. 2 In Hudíyodi inbí méesate íve wovâytsudekhâa'amí, hedá wá' shánkí wänbo únpuwí, wáy wí thaa naná' diwe wovâyt'ahánúdáho di'âaní Yôesi Tádágí' dívít'ôemáa'in. 3 Háadan kin dívíkhâymaa? Gá Yôesi naví Tádá dínmuu'i wíðíntaapíðân, hedá naa wá' wänbo wíðítaapí. 4 Ná'i napuwagít'ôe'i wâytmáa wa' napóepíðíbo', hedânho napóe ihaydá naadi wâytu'an ní'gedi ún'ánpowagít'ôe. Naadi ná'i hääwí wíwâytu'anpí páadé naví t'ôe donts'an'an dihaydi, gá wa'di undádí oyidân.”

Háa i Yä'dâa'i P'oweqahâq ikhâymaa'in

5 “Näa tobá i naa dísandiví'piye' omän wänbo', wénä wí wänbo undi wíðítsika'máapí wähhäpiye' omännin. 6 Ná'i hääwí wâytu'andidiho' unbí pí'ná khó'yé náa báyéki únkháapo'. 7 Hewänbo in ta'gen wâytmáa: Ungí' shánkí yänbedi híwó' namuu naa omú-ídí, gá naa omäapíðáho' i to'wí wovâykhäge'khâymaa'i wína'äa-ípíðân, hewänbo omäädáho' i dósaaní unbí'piye'. 8 Hedi owáy napówá ihaydá t'owa ovâythayyamí piháa di'ánshaamuudi wíðika'póya'pí'in inbí t'aywó'di i'gedi, hedá i híwó'di namuu i'gedá, hedá Yôesi Tádádi t'owa ovâythayyannukhâymaa i'gedá. 9 Idi ovâythayyamí dívít'aywó'nannin, naví'piye' wíðíwíwhâyundepídi. 10 Naa híwó'di' omuu i'gedi ovâythayyamí, gá naa i híwó'di' omuu'i naví Tádáví'piye' omändân, hedi wíyá wíðímúnípi. 11 Yôesi Tádádi t'owa ovâythayyannukhâymaa i'gedi ovâythayyamí, gá ho natúðân idi i Penísendi óetuchänukhâymaa, i-á in t'owa Yôesi Tádá dâytaapi'inbí tsondi dínmuu.

12 “Naa wa'di báyéki wâytu'âamí'in oda', hewänbo náa wí'ünkoedipí ihay bînhónídi. 13 Hewänbo owáy i Yä'dâa'i P'oweqahâq napówá ihaydi, i-á in ta'gen t'ähkí naháhkanyí'i' namuu, idi wovâykhäge'khâymaa in ta'gen namuu'in naví'gedi ta'gendi únhanginpúwídi, gá iví ánskaa únmuu'ida'

wí'ihí'khâymaapídân, hewänbo háa Yôesi Tádádí óetu'an waagi natúní, hedá háa napuwagít'óe'in wovâytu'âamí. ¹⁴ Háa natúní'in naví'wedi ihóní hedi wovâytu'âamí. Handidi wovâyhangin'ânnamí naa hay'i omuu'in. ¹⁵ Naví Tádáví hâhkan ûnmuu'i-á naví' wá' dînmuu. Hedânho naa otú, i Yä'dâa'i P'oewaahâa háa wovâytu'âamí'in naví'wedi ihóní."

Jesus-ví khäge'nin inbí pí'nä khó'yé dikháapúwí, hewänbo wíyá dihíhchanpúwí

¹⁶ "Hanwaapídíbo' undi wídímúnípi, hedá iwedá hanwaapídíbo-á undi naa wíyá díwáymúní." ¹⁷ Wên iví khäge'nin wí'nä táye dívítu'an, "Hânnan hêe nã'in dítu'annin natu'da"? Natú, 'Hanwaapídíbo wídímúnípi' gin, hedá 'Iwedá hanwaapídíbo-á wíyá naa díwáymúní' gân. Hedá wá' natú, 'Kin napúwí gá naví Tádáví'piye' omândân.' ¹⁸ Hedi hânnangú iví hí' 'hanwaapídíbo' ûntu'da"? Hääwí i'gedi ihí'máa'in wíginhanginnáhpí."

¹⁹ Jesus ûnhanginná ditsikapúwí'in dida', hediho' ovâytsikáyin, "Ti úvítika'máa háa otu'da'in wâytu'andi, 'Hanwaapídíbo' undi wídímúnípi, hebo iwedá hanwaapídíbo-á wíyá díwáymúní'? ²⁰ Ta'gendi wâytmáa, undá íséeyêení hedá úvísíhtuwínú-í, hewänbo in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'indá dihíhchanpúwí. Hebo ík'áykhaapóe wänbo nã'i-á únphadé-í hedi híhchan bînmá've-í. ²¹ Wí kwee na'eyekhâyí'i hânho nachanpo', na'eyehaypúwí ihay nanândi. Hewänbo iví ay ûn'aypuyä ihaydá, iví hay i'gedi wíyá wí'ûn'ánpóya'pí, gá nahíhchanpóedân iví ay ûn'aypuyädi. ²² Hedi hanbá undá nää únpo'. Un ík'áykhaapo' naa wáypíye' omândi, hewänbo owáy naa wíyá o'äa ihaydá unbí pí'nä khó'yé íhíhchaa-í, hedi to'wí wänbo wí'ûnkoedí-ípí unbí híhchan ûnmuu'in wovâykwée-ídí.

²³ "Hedi ihaydi wí'úntâynípi hääwí wänbo ditsikáyí'nídí. Ta'gendi wâytmáa, hääwí naví Tádá bindaa'andi', naví'piye' úvíwhâyundedi, idi wovâymaáni. ²⁴ Nää pu'wahay wa'di hääwí wänbo wí'ída'póepí naví'piye' úvíwhâyunde wänbo'. Nää bindaa'an, hedânho bînhóní, hedá báyéki híhchan bînmá've-í.

²⁵ Nã'i hääwí wâytu'andi wâyhá'amídí ûnthaykantáy, hewänbo owáy wí thaa naná' diwe kindídi wíyá wíwâyhée'amípi, thay'eedân naví Tádáví'gedi wâytu'âamí. ²⁶ Hedi ihaydi shánkí híwó' bîntaadi un íhääwída'púwí naví'piye' úvíwhâyundedi, hedi wíyá wínatâynípi naa naví Tádáví'piye' wâyýûusu'amídí, hewänbo idi wovâyséegídí unnânho iví'piye' úvíyûusu'amí. ²⁷ Hedi idi wovâyséegí gá undi naa díséegídân hedá úvíwhâyundeda naa iví'wedi o'äa'in. ²⁸ Nää oepáa k'aydipiye' naví Tádáví'wedân o'äa-áakun. Hedi nää-á nãwedi naví Tádáví'piyebá ováymän."

²⁹ Iví khäge'nindi óetu'an, "Nábáha' thay'eedi bihí'máa, nää-á uví hí'-á ûnthaykantáy'i' wí'úmuupí. ³⁰ Nää gínhanginpóe u hääwí t'ähkí úhanginná'nin, hedá hääwí to'wídí wóetsikáyí'ní'in nada'i' u úhanginnânho wa' wóetsikáyí'pídíbo'. Hedânho ívíwhâyunde Yôesi Tádáví'wedi un'äa'in."

³¹ Jesus-di ovâytu'an, "Nää-á ítû' naví'piye' úvíwhâyunde'in, ³² hewänbo nää iwedí un t'ähkí íwadedée-í, hedi wí'inbo' unbí p'óegé bînkéyí hedi naa wí'bo díyoe'amí. Hewänbo naví Tádá naa-ádí nayídi ta'gendi wí'bo há'to oyêení. ³³ Naadi t'ähkí nã'i wâytu'an hedânho naa-ádí ímuudi ánshaa iwe wí'íkwó'nípidí. In Yôesi Tádá dâytaapí'inbí yáagé wa' íyi' ihaydibo bînt'ôephadekhâymaá, hewänbo kay'indi úvíwínú-í, naa i yä'dâapí' nää oepáa k'aydiwi dót'an."

17

Jesus iví khäge'ningí' iyûusu'an

¹ Jesus iví khäge'nin nä'i t'ähkí itu'an dihaydi makówápiye' ibéedí kinnân iyûusu'an: "Tádá, ihaydiho dinná. Nää ovâykeeyan naa uví ay omuu'i hay'i omuu'in, hedânho u-á hay'i unmuu'in naadi dovâykeeyamí. ² Udi dísóge t'ähkí t'owaví tsondi omúnídí, hedânho naadi t'ähkí in udi dímägi'in in wówátsi nahándepe'in dovâymaänídí. ³ Uda' i ta'gendi Yôesi unmuu, hedá naa-á Jesus omuu, i udi dísandi' t'owa dovây'aywoenídí, hedi in to'wên u-ádí naa-ádí dítaa'indáho wówátsi nahándepe'in dâymáa. ⁴ Wa'di nää oepáa k'aydi oyi' ihaydi in t'owa dovâykeeyan u-á hay'i unmuu'in, gá in t'ôe udi dikanyônnin t'ähkí dóbowadân. ⁵ Tádá, naa hay'i omuu wa'di u-ádí oyi' ihaydibo', wa' hääwí wänbo nakhi'yenpi' ihaydibo'. Nää uví'piye' owáymän, hediho ovâykeeyamí naa hay'i omuu'in, háa omú'de waagibá.

⁶ "In to'wên nää oepáa k'aydi udi naa dímägi'in dovâykeeyan háawi unmuu'in. Indá páadébo' uví'in úmuu, hedá udi indá dímägi, hedi uví hí' wôn'a'ginnan. ⁷ Nää in dínhanginpóe hääwí t'ähkí udi dímägi'i ta'gendi uví'wedi na'ä'in, ⁸ gá hääwí udi naa dítu'andi' naadi dovâytu'andân, hedi dâyséegí'an. In dínhanginná ta'gendi uví'wedi o'ä'ä'in, hedá dívíwhâyunde' udi dísannin.

⁹ "Naadi ingí' dovâyüusu'o'. Nää t'ähkí t'owagi'in wídäyyüusu'opí, hewänbo in udi dímägi'ingí'inda'mân dáyyüusu'o', indá uví'in úmuudi. ¹⁰ T'ähkí navi'in dínmuu'in uví'in wá' úmuu, hedi uví'in úmuu'indá navi'inbá dínmuu. Hedi háa inbí wówátsi dâyhon waagidibo' nakeepo' naa hay'i omuu'in. ¹¹ Nää uví'piye' omän, hedi nää oepáa k'aydi wó'yêenípí, hewänbo ná'indá náadibo' wa'di diyi'. Naví Tádá, u shánkí yä'dáa'i unmuu'i', uví kay úmuu'idi áyîngidibo' ovâyma've-í, i kay udi dímägi'idibá, hedânho wí'da' waagibá dimúnídí, naa-ádí u-ádí wí'da' gamuu waagibá. ¹² Wa'di indádi oyi' ihaydi áyîngidi híwó' dovâymaá uví kay úmuu'idi, i kay dímägi'idibá, hedá dovây'âyîngimáadi wí'da'mân in diwedi napedee, i-á i hã'bi namuu napedeegít'óe'i', hediho háa uví ta'nin diwe iví'gedi nata'muu waa ûnpóe.

¹³ "Hedi nää uví'piye' omän, hedi dáyyüusu'odi ná'i t'ähkí otû' wa'di nää oepáa k'aydi oyidibo', hedânho inbí pí'ná khó'yé t'ähkí híhchan dâymá've-í, naa dómáa waagibá. ¹⁴ Naadi uví hí' dovâymaägi, hedi in t'owa wóetaapí'indi ovây'tay, hã'in t'owa waagi'in wídimuupídí, naa wänbo wá' in waagi wó'muupí waagibá. ¹⁵ Naadi wíwída'máapí nää oepáa k'aydi iwedi ovâyâa'amídí, hewänbo wída'máa udi áyîngidibo' ovâyma've-ídan, hedânho i Penísendi wí'ovâyhónípídí. ¹⁶ In wóetaapí'in waagi'inbá wídimuupí, naa wänbo wá'-á yoe. ¹⁷ In ta'gen ovâyhá'amí hedânho ta'gendi uví'piye' dívímäänídí. Uví hí'-á in ta'gen namuu. ¹⁸ Udi naa nää oepáa k'aydipiye' dísan waagibá, naadi ná'in navi'in dínmuu'in wá' t'ämäpiye' nää oepaa k'aydi dovâysankhâymaá. ¹⁹ In navi'in dínmuudi naa uví'piye' dáymä' hedânho in wá' ta'gendi uví'piye' dívímäänídí.

²⁰ "Naadi ná'ingí'inda' wídäyyüusu'opí, hewänbo wé'ge'in t'owagi' wá' dáyyüusu'o', in to'wên ná'inbí hí' dínmuu'idi navi'piye' dívíwhâyükhâymaá'in, hediho wí'da' waagibá dipúwídí. ²¹ Naví Tádá, u-á naa-ádí unmuu, hedá naa-á u-ádá omuu, hedi hanbá innân wá' na'indádi dimúní'in naa oda'. Hedi kin naa dáyyüusu'o' hedânho t'ähkí t'owa dívíwhâyü-ídi udi naa dísannin. ²² Naadi he'ennin dovâypaá-í, udi naa hay'i dípaá waagibá, hedânho wí'da' dipúwídí, u-ádí naa-ádí wí'da' gamuu waagibá. ²³ Naa indádi omuu, hedi u-á naa-ádá unmuu, hediho ta'gendi wí'da' dipúwí, hedi handidi t'ähkí t'owa dínhanginnání udi naa dísannin, hedá dínhanginnání wá' udi ná'in naa-ádí dimuu'in ovâyséegí'in, udi naa díséegí waagibá.

24 “Naví Tádá, naa oda’ in ʋdi dímgí’in naa-ádi dikwó’ní’in wáy naa ochangít’óe iwebá, hedânho ʋdi naa hay’i dípaá’in dâymúnídí. ʋdi naa hay’i dípaá gá ho wa’di ná’i nan oepáa nâakhiépídíbo naa díséegídân. 25 Tádá, ʋ ta’gedá’ bi’o’i’ unmuu’i’, tobá báyéki t’owadi wíwóetaapi wânbo’, naadi wítaa, hedi ná’in naví’in dínmuu’in dínhanginná ʋdi naa dísanin. 26 Háawi unmuu’in naadi dovâhangin’ânnan, hedá shánkí híwó’ dovâhangin’ânkhâymáa, hedânho ʋdi naa díséegi waagibá hã’bi séegibá inbí pí’ná khot’yé dâymá’ve-ídí, hedá naa-á indádá omúní.”

18

Jesus óepankê’

1 Jesus iyûsubowa ihaydi iví khäge’nindádi iwedi dimää, hedi owáy Kidron kó’ p’ânäpiye’ dimää. Iwáyge wí nava’ay na-olive-taysaa’i nak’óe, hedi Jesus-ádi iví khäge’nindádi i nava’ay iwe dits’ú. 2 Judas i Jesus óeku’p’égi’i’ ûnhanginná wáyge iwe naná’nin, hãyan wânbo Jesus iví khäge’nindádi iwepiye’ namäadi. 3 Hediho Judas-di wên Rome-win sundado-á wên sundado i méesate hay’i dâý’áyí’do’indá hedá wên Pharisees-á ovâymaa, hedi phakó-á kohséephé naphaamuu’i-á inbí k’uuphé-á dínmahkânmuu’i wóege iwe dipowá. 4 Jesus ûnhanginná hãäwí t’ähkí háa ûnpuwagít’óe’in, hediho i’ähtuyedi inbí páadépiye’ iwínú, hedi ovâysikáyin, “To-an bîntuwämáa?” 5 “Gá Jesus i Nazareth-wi-ân” kin óetu’an. Idá ovâytu’an, “Naa-ân i omuu.” Judas i óeku’p’égi’i’ iwebá indádi nayí’.

6 “Naa-ân i omuu” gin ovâytu’an dihaydi tí’ûupiye’ dívíhädidi dikanu. 7 Hedáhá’ wíyá ovâysikáyin, “To-an bîntuwämáa?” Indi óetu’an, “Gá Jesus i Nazareth-wi-ân.” 8 Jesus-di ovâytu’an, “Wâytu’anho naa-ân i omuu. Hediho naada’ dítuwämáadá, ná’in wé’ge’in bînpunmäa.” 9 Ha’wâagi ovâytu’an dihaydi háa hãädankánbo’ iyûusu’an waa napóe. Kinnânho iyûusu’an: “Wí’ wânbo in dímgí’in diwedi wíðinpedée-ípi.” 10 Simon Peter wí tsiyó phá’ imáa, hedi iwhahkê’di i owha’ p’ó’dédi’ví t’ôe’i Malchus gin nakhawá’i’ óewhädidi iví kó’ðingédi’in oeyay he’yinbo ònt’ó’ts’á’. 11 Jesus-di Peter óetu’an, “Uví tsiyó phá’ hã’i súde iwebá mänwáyto’. Ná’in t’ôephade naví Tádádi naa dînsannindá dínkhây’ä’ donphadé-í’in.”

Jesus oe Annas-ví’piye’ óeho’

12 In sundado-ádi inbí tsondi-ádi in hay’i méesatewin áyí’nindádi Jesus óepankê’di óekhowhi’an. 13 Iwedi oe Annas-ví’piye’ páadé óeho’. Ihay paayo-á Caiaphas na’owha’p’ó’dédi’ân, hedi Annas-á Caiaphas-ví yahsédo-á ûnmuu. 14 Caiaphas-dá in Hudíyoví p’ó’dédi’in hãädankánbo ovâytumakhe’odi ovâytu’an, “Shánkí yânbedi híwó’ namúní wí’da’ wí to’wí t’ähkí in t’owagí’ nachúu-ídí.”

Peter natú idá Jesus óetaapi’in

15-16 Simon Peter-ádi wíyá khäge’di-ádi Jesus-ví tí’úuge damän. I owha’ p’ó’dédi’di ná’i khäge’di’ óetaa, hediho i khäge’di’ ûnkoedi nats’únídi i tewhá tehpaá búge i owha’ p’ó’dédi’ nathaa iwe. Peter-á oe tehpaá yá’wébo-á phódi nú’ óeyoe’an, hediho i khäge’di nawáypee ná’i a’yú iphódi’áyînmáa’i’ óehée’amídi, hedi Peter oe tehpaá búgepiye’ óets’úde. 17 I a’yúdi Peter óetu’an, “Hã’i sen óepankê’iví khäge’dibá unmuupí’an.” Peter natú, “Naa-á yoe.”

18 Nat’êediho in t’ôe’indá in hay’i méesatewin sundado-á phaa’uudi dâypa’ t’égi, hedi phaa nú’ disúwáwin. Peter wá’ iwebá iwínú.

I owha’ p’ó’dédi’di Jesus óetsika’máa iví háhkan ni’gedi

¹⁹ I tewhá íve i owha' p'ó'dédí'di Jesus óetsika'máa iví khäge'ninbí'gedi hedá iví hí' in t'owa ovâyhá'o' i'gedá. ²⁰ Jesus-di óetu'an, "Naa t'owa t'ähkíví páadépiye' dáyhee'owän, hedi häädi wänbo t'ähkí dovâyhá'owän inbí méesate hí'índi' eeye hedá inbí méesate hay'i' ee-á, wáyge t'ähkí in Hudíyo dívíwé'ge'o' eeye. Hääwí wänbo kaadibo wó'túhpí. ²¹ Heháadan ná'i hääwí naa dítsika'máa? In to'wên dîntóyannin ovâytsikáyi' ní háa dovâytu'annin. Indá dínhanginná háa otú'in." ²² Jesus ná'in natú ihaydi, wí méesatewi sundado iwe nú' nawindidi Jesus óets'emapháve, hedi óetu'an, "Ha'wâagá i owha' p'ó'dédí' wínâahée'amípi." ²³ Jesus-di óetu'an, "Wên háawên híwó'pí'in naa otúdáho', úkhây'ä' ovâytu'âamí'in hääwí namuu'in. Hewänbo háa otú waa in ta'gen namuu-ákun, hedânho wí'úk'óepí díts'emapháve-i'in."

²⁴ Hedáhá' Annas natsonpóe Jesus nakhówhimuudi i owha' p'ó'dédí' Caiaphas-ví'piye' óesaanídí.

Peter wíyá natú Jesus óetaapí'in

²⁵ Oe yá'wé Peter wa'di nasúwáwin, hedi in wé'ge'in iwe diwinnindi óetsikáyin, "Ti ɔ wá' há'i senbí khäge'dibá wí'unmuupí'an?" "Yoe," kin natú, "naa-á yoe." ²⁶ Wí sen i owha' p'ó'dédí'ví t'ôe'ibá namuu'i' iwe wá' nawin, i-á i sen Peter-di óe'oyets'â'iví maatu'i' ûnmuu, hedi idi Peter óetsikáyin, "Ti Jesus-ádi oe na-olive-taysaa iwe wíwímû'pí'an?" ²⁷ Peter wíyá natú "yoe" gin, hedi wesebo wí dee sen ikin.

Jesus oe Pilate-ví'piye' óeho'

²⁸ Wa'déedíbo naná, hedi Jesus-á Caiaphas-ví'wedi óeho' i Rome-wi tųyônbi tewhá hay'i iwepiye'. In Hudíyo ná'i Rome-wi tųyônbi tewhá ee wídits'úhpí, gá inbí khuu dínmuudi dínkhâak'óedân dits'úní'in, hediho dits'ündáho' wídín'ähpí ná'i Passover shánkí'di koegi' dâyk'óe-i'in. *

²⁹ Hediho Pilate oe yá'wépiye' napee, hedi in t'owa ovâytsikáyin, "Háawin t'ehpide-an ná'i senbí'gedi dînmá'?" ³⁰ In Hudíyodi óetu'an, "Ná'i sen wên t'aywó'nin i'ánpídá há'to uví'piye' âymá'íwän." ³¹ Pilate-di ovâytu'an, "Un wí'bo bînpíhûu i', hedá bîntuyó'nandi bîn'an unbí tsonţuú úntú' waagibá." In Hudíyodá óetu'an, "Hewänbo un Rome-'indá na'in Hudíyo wídînk'úyá'pí wí to'wí âyhéyí'in, yä'dâapí i'andi âyshaa wänbo'." ³² Ná'in ditú' dihaydi Jesus-ví hí' háa nachuwagít'óe i'gedi ta'gen napee. †

³³ Pilate iví tųyôn tewhá ee nawáyts'ú, hedi Jesus óetukánnandi óetsikáyin, "Ti ɔ-á in Hudíyoví tsondi hay'i-ân unmuu?" ³⁴ Jesus-di óetsikáyin, "Ti ɔ-ân wí'bo unhangin'ânda', háa in Hudíyodi naví'gedi wóetu'andibo dítsika'máa?" ³⁵ Pilate-di óetu'an, "Ti naa-ân Hudíyo omuu gin un'ânde gáhân? Uví t'owadibo hedá in owha' p'ó'dédí'indádi naví mange wóekán. Háawin t'aywó'ninnan bí'an?" ³⁶ Jesus-di óetu'an, "Naa tsondi hay'i' omuu, hewänbo in náä oepáa k'aydiwin tsonnin waagá yoe. Hä'bi tsondi omuudáho' in to'wên dovâytsónmáa'in dívíhânsaa-íwän naa in Hudíyoví mange wídíkâanípídí. Hewänbo otú waa, náädiwin tsonnin waagi wó'muupí." ³⁷ Pilate-di óetsikáyin, "Hedáho', ti ta'gendi wí tsondi hay'i-ân unmuu?" Jesus-di óetu'an, "U'bo untú waa, há'bi' omuu. Hedi náä oepáa k'aydiyiye' o'ää hedá o'aypuyä, in ta'gen namuu i'gedi dáyhee'amídí. To'wên in ta'gen ho dínhanginná'nindá naa dînt'óyande'." ³⁸ Pilate-di óetsikáyin, "Hândidan to'wí ûnhanginná'ní hääwí in ta'gen namuu'in?"

* **18:28** I tųyôndá Hudíyo wínamuupí, hedi in Hudíyo-á dínkhâak'óe ná'in Hudíyo dimuupí'inbí hääwí dâytägé-ídí. † **18:32** Jesus ho natú wên phé'wan deedi nachuwagít'óe'in. Handidi in Rome-'indi in yanäkikannin ovâyhânúnde', hewänbo in Hudíyodá ná'in yanäkikannin dimuu'in ovâyk'usâyunde' ovâyhânú-ídí.

Jesus óekhe'khâymaa, hewänbo Barabbas-á óema'p'ädi

Pilate nä'in natú ihaydi in Hudíyo ee diyi' iwepiye' nawáypeedi ovâytu'an, "Naadi wên t'aywó'nin ná'i sen i'annin wänbo wíðônshaapí. ³⁹ Hewänbo paayo p'óe waagi ná'i Passover shánkí'di naná' dihaydi undi dídaa'o' wí pan wáyma'p'ädi-ídi. Ti náä ná'i Hudíyoví tsondi hay'i dóma'p'ädi-í'in ída'?" ⁴⁰ Dívítuwínú, "Hä'i-á yoe. Barabbas-ân gida' nâama'p'ädi-í'in." Barabbas-á sänbi namuu.

19

¹ Hedího Pilate natsonpóe waa in sundado di Jesus óepiye hedí púwhí'dí óewhähwhä'nän. ² In sundado wên wäakhän dâ'ophidé'andi óep'óhtógi. Hedáhá' wên p'í tsáawä'in k'éwé'in to-á óetógi, tsondi hay'ívi aa waagi'inbá namuu'in, ³ hedí wí'in wí'íngin in sundado ívi páadépiye' diphademändi óeyanákítumáa, "Hännan un'än, u Hudíyoví tsondi hay'i' unmuu'i'," hedá óets'emapháve. ⁴ Pilate wíyá oe yá'wépiye' napeedi in t'owa ovâytu'an, "Bít'óyan, naadi i dópiyegít'óe undi bînmúnídi, hedânho únhanginnánídi naadi wên t'aywó'nin i'annin wänbo wíðônshaapí'in." ⁵ Hedího Jesus oe yá'wépiye' óepiye. In wäakhän ô'n'ophidé'annin nap'óhto'on, hedá in p'í tsáawä'in k'éwé'in to-á nato'on. Hedí Pilate-di in t'owa ovâytu'an, "Binmú'dí, náwe i sen nawin." ⁶ In owhá' p'ó'dédi'indádi hedá in hay'i méesate'in sundado-ádi óemú' ihaydi háyan wänbo dívítuwínú, "Wên phé'wan deedi nát'óhtägek'u'." Pilate-di ovâytu'an, "Unnân bînhûu bînt'óhtägek'úwídi. Naadá wên háawên t'aywó'nin i'annin wänbo wíðônshaapí." ⁷ In Hudíyodi Pilate óetu'an, "I-á natú Yôesi Táđávi ay namuu'in, hedí wên tsontuú gínk'óe'in natú', wí to'wí kin ihée'o'i-á nachúu-í'in ûnkây'ä'."

⁸ Pilate ná'i hí' nat'oe ihaydi shánkí wänbo nakhuwôeda'póe, ⁹ hedího' ívi tuyôn tewhá ívepiye' nawáyts'ú, hedí Jesus óetsikáyin, "Ta'gendi wăhăäwi-an unmuu?" Hewänbo Jesus-di háabo wí'óetu'anpí. ¹⁰ Pilate-di oetsikáyin, "Ti wídhée'amípi'an? Ti wí'úhanginnáhpí'an naada'mân dînk'óe háa wíma'p'ädi-í'in hediháa u dovâymăäni'in phé'wan deedi wóet'óhtägek'úwídi?" ¹¹ Jesus-di óetu'an, "Yôesi Táđávi wíwônku'ú'pídáho há'to úku'níwân háa wänbo naa dí'amídi. Hedího i sen uví mange naa díkândi-áho uví shánkí it'aywó'nän."

¹² Pilate ná'in nat'oe ihaydi shánkí wänbo nada' Jesus óema'p'ädi-í'in, hewänbo in Hudíyo dívítuwínú, "Ná'i sen nâama'p'ädidá, u i tsondi Caesar-ví'näpiye' wí'unmuupí. Wí to'wí wí tsondi hay'i namuu gin natú'di-á Caesar-ví hânbi' namuu." ¹³ Háa ditú waa Pilate nat'oe ihaydi Jesus oe yá'wépiye' óepiye, hedí in t'owa ovâytu'ó'do' iwe Pilate isóge. Iwáho dâytu'o nak'uupháagíkw'ó' diwe gin, hedí Hebrew tuqdáho "Gabbatha" gin dâytu'o'.

¹⁴ Wa'di Passover shánkí'di yâadi naná. Ihay thaa-á dâyhăäwíkhây'o wíyá tháwängí', kaykhanwówá thaa nanání'i'. Náä taage iwápiye' naná. Pilate-di in Hudíyo ovâytu'an, "Binmú'dí, náwe unbí tsondi hay'i únwin."

¹⁵ Dívítuwínú, "Náwedí nâyâa'an, phé'wan deedi nát'óhtägek'u'." Pilate-di ovâytsikáyin, "Ti unbí tsondi hay'i wáy't'óhtägek'úwí?" In owhá' p'ó'dédi'indi óetu'an, "I-á na'inbí tsondi hay'i wíginmuupí. Na'indá wí'da' tsondi hay'i gín'än, i-á Caesar-ân namuu." ¹⁶ Hedího Pilate-di Jesus inbí mange óeyoe'an phé'wan deedi óet'óhtägek'úwídi.

Jesus phé'wan deedi óet'óhtägek'ú'

¹⁷ Hedáhá' Jesus óeho'di iwedí napee wên phé'wan igí'in ipi'íhhondi, hedí in okú "P'óhkhúbay" gin dâytu'o' iwe dipówá, Hebrew tuqdá ditú "Golgotha" gin. ¹⁸ Iweho in sundado di Jesus in phé'wan deedi óet'óhtägek'ú', hedá

wá' wáy-á wíye senä'dá Jesus-ví wí'nä kíngédí hanbá ovän'an, hedi Jesus-ví phé'wan pinudi ônkídi. ¹⁹ Pilate natsonpóe wên phéphá' eedi ná'i tųu dáyta'namí gin: "Nä'i-á Jesus oe Nazareth-wi namuu, Hudíyoví tsondi hay'i?", hedi kin dáyta'nandi in phéphá'-á ee phé'wá' kw'áye dáy't'óhtägek'û'. ²⁰ Jesus phé'wan deedi óet'óhtägek'û' iwe oe Jerusalem búu'ú tso'wa naná, hediho báyéki Hudíyo iwe diyi', hedi in phéphá' ee háa nata'muu'in dáytu'an. Hebrew tųudá, Latin tųudá, hedá Greek tųudá nata'muu. ²¹ In Hudíyo owha' p'ó'dédí'indi Pilate óetu'an, "Wí'úkhây'ähpí nâata'namí'in ná'i hí' 'Hudíyoví tsondi hay'i' gin, hewänbo kinnân nâata'namí: 'Nä'i sennân natú, Naa in Hudíyoví tsondi hay'i omuu.' " ²² Pilate-di ovâytu'an, "Háa otsonpóe waa dáyta'namí'in wídó'egókhâymaápi."

²³ In yôenu sundadodi Jesus phé'wan deedi óet'óhtägek'û' ihaydi ivi aa dívíwiye, hedi pi'dinbo wí'íngí dáyhógi. Hewänbo ivi k'éwé'in to he'yinbo namuudi wáygé wänbo wí'ünpánye'enpi. ²⁴ Hediho ditú, "Hä'in k'éwé'in to-á wí'âyíve-ípi, hewänbo ív'âywámí áymúnídí to-angú in nat'anpúwí'in." Hedi han díví'andi ná'in Yôesi Tádáví tų'nin diwe ho nata'muu'in napóe:

Naví aa dívíwiyedi pi'dinbo wí'íngí dáyhógi,
hedá naví k'éwé'in togí'in díví'áywan.

²⁵ Jesus-ví phé'wan nú' ná'in yôenu kwiýä' diwin: Jesus-ví yíyá-á, hedá Jesus-ví yíyávi tí'úu-á, hedá Clopas-ví kwiýó Mary-á, hedá Mary Magdalene-dá. ²⁶ Jesus ivi yíyá iwe nawindi imû', hedá ivi khäge'di' iséegí'í wá' imû', hediho ivi yíyá itu'an, "Yíyá, nää iwedi hä'i sen uví ay waagi'ba úmúní." ²⁷ Hedáhá' ivi khäge'di' itu'an, "Nä'i-á uví yíyá waagi'ba úmuu nää." Hediho i khäge'didi ivi wháagépiye' Mary óeho' óe'âyíngí'amídí.

Jesus nachuu

²⁸ Jesus-áho ûnhanginná ná'i t'ähkí iphade'in hedânho háa Yôesi Tádáví tų'nin diwe ivi'gedi nata'muu waagibá napúwídí. Ihaydáhá' natú, "Naa op'oesá'aa." ²⁹ Iwe nú' wên sä'äwé whoegi'in naméena'oyohay'isaa'in nachá, hediho wên hääwên nap'ohsaadee'in i méena iwe dáy'p'ohtógi, hedi wên poesú hyssop kin dáytu'o' eedi dáy't'i'k'û'di Jesus-ví sóe iwepiye' ôntegedi, ³⁰ i méena ip'ohún. Ihaydáhá' natú, "Naví t'ôe dínbo'wanho'," hedi ip'qhwhayedibo' ipichuwamägi.

Jesus oe wa'määge óeyún

³¹ I thaa in Hudíyo dáyhääwíkhây'o'i kaykhanwówá thaagi' naná, hedi ná'i kaykhanwówá thaa na'ä'i shánkí hay'i thaa dínmuudi wídida'pí in chu'in ee phé'wan deedi ovâyyo'e'amí'in. Hediho Pilate óedaa'an natsonpúwídí in dit'óhtägekw'ó'nin ovâypothâaní'in shánkí a'yuu'gi dichúu-ídí, hedá phé'wan deeyedá ovâywháve-í. ³² Hediho' in sundado dimäädi in senä' Jesus-ádíba phé'wan deeyebá ovânt'óhtägek'û'in wí'gíndíbo' ovänpótháa. ³³ Hewänbo Jesus-ví'we dipówádí óemû' ho nachuu'in, hediho' ivi pó wí'ontháapi. ³⁴ Wí sundado ivi yún phédí Jesus wa'määge óeyún, hedi p'oe-ádí ûndádí wónkí ûnpee.

³⁵ (Kin napóe'in naa ná'in dóta'do'i dómû', hediho i'gediho dóta'do', hedânho un wá' ná'i hääwí úvíwhâyú-ídí. Háa otû' waa ta'gen namuu, naa dínhanginná in ta'gen otû'in.)

³⁶ Ha'wâa Jesus óe'an dihaydi ná'i Yôesi Tádáví tų'nin diwe nata'muu waa napóe:

Wéhpêe wänbo ivi phékhúu wí'onthâanípi.

³⁷ Hedá wá' wíyá wáygé Yôesi Tádáví tų'nin diwe kinnân nata'muu:
In t'owadi i to'wí óeyúndi' óemúní.

Jesus óekhă'k'û'

³⁸ Wí sen Joseph gin nakhăwă oe Arimathea búu'ú'aywi namuu, hedi Jesus-ví'piye' iwhăyunde', hewănbo in Hudíyoví p'ó'dédí'in ovăykhuwôeda'di năăhaydi wínada'pí t'owa dínhanginnání'in iwhăyunde'in. Jesus nachuu ihaydi Joseph-di Pilate óedaa'an i pení óekhu'wamăănídí, hediho Pilate-di óemăgidi óeho'. ³⁹ Hedá Nicodemus wá' napówá wí woe sa'wó' nasu'u'i tăgintă (100) taa nakhăa'i' ikándí, nă'i woe-á myrrh-ádí aloe-ádí nawôemuu. (Nicodemus-á hănhay Jesus-ví'piye' khu'déedí namăa'i-ân namuu.) ⁴⁰ Joseph-ádí Nicodemus-ádí i pení óeho'di híwó'di aa ts'ă'i iwe óe'ănnan i sa'wó' nasu'u'i woe wóégé. Kindidân in Hudíyodi wí pení óekhăhkukhăymăa'i óekhă'o'. ⁴¹ Jesus phé'wan deedi óet'óhtăgek'û' iwáy tso'wa wáy wí nava'ay nataysaa'i nak'óe, hedi iwe wí khăhkugi' t'ovăpho ts'aabi nachă, iwe to'wí wănbo wa'di wí'óekhă'k'û'pí. ⁴² Hediho tso'wabo nanândi, hedá ihay thăwăndá in Hudíyoví kaykhanwówá thaa dínândi dívíkhăy'amí'in dínkhăy'ădi, Jesus iwe óekhă'k'û'.

20

Wáy Jesus óekhă'k'û' iwe wí'óeshaapí

¹ Dumingu naná' dihay thaa Mary Magdalene i t'ovăpho Jesus óekhă'k'û' iwepiye' namăa. Hé'déndí hé'dibo wa'di nakhunândibo namăa. Napówádí i k'uu pháagí' dăyt'ídi' wéhănăpiye' nahăngewindi imû'. ² Hediho Mary iwedí i'ăădi Simon Peter-ádí i wí' khăge'di Jesus-di óeséegí'i-ădi ovănshaa, hedi ovăntu'an, "Na'inbí Sedó Jesus i t'ovăpho iwe óeyăa'an, hedi wáygé óewăyk'û' in wígínhanginnăhpí."

³ Hediho Peter-ádí i wí' khăge'di-ădi Jerusalem búu'ú'dí dapeedi i t'ovăpho iwepiye' damăa dănmúnídí háa iwe nak'óe'in háa yoe. ⁴ Wí'gíndíbo dăn'ăăhon, hewănbo i wí' khăge'di shánkí nashăadí Peter-ví páadé i'ăăhondi páadébo napówá. ⁵ It'ăă itsíhkéenídí, hedi i aa Jesus óe'ănnandi' oe íve nange nakw'ôndi imû', hewănbo' ee t'ovăpho ee wínats'úhpí. ⁶ Iví tí'úugé Simon Peter napówá, hedi i-á ee t'ovăpho ívepiye' nats'ú, ⁷ hedá i wá' i aa iwe nakw'ôndi imû', hedá in aa Jesus nap'ó'ănmuu'indá wá' imû'. Nă'indá na'íhpa'andi oe wéhănăpiye' wí'bo nak'óe, i wé'ge'i aa-ădá wínak'óepí. ⁸ Hediho' i wí' khăge'di páadé napówá' i wá' t'ovăpho ee nats'ú, hedi nă'i aa nakw'ôndiho' imû'di Jesus nawáywówápóe'in iwhăyü. ⁹ (Yôesi Tădăví tă'nin diwe natû' Jesus nawáywówăpuwagít'óe'in, hewănbo Jesus-ví khăge'nin wa'di nă'i hăăwí i'gedí wídika'póyă'pí.) ¹⁰ In wíye khăge'nindá inbí'wepiye' dănweeho'.

Jesus-á Mary Magdalene-ví'piye' ipikeeyan

¹¹ Mary-á oe t'ovăpho iwe napówádí yá'wébo naséewin, hedi wa'di naséeyidi it'ăădi i t'ovăpho ívepiye' itsíhkídi. ¹² Hedi wíye makówáwin t'ôepă'ăă'in dă'ăats'ă'imuu'in Jesus nak'óewăn diwe dă'ăndí ovănmû', i wí' iví p'ôn ûnk'óewăn diwe na'ăn, hedi i wí'-á iví ân ûnk'óewăn diwá. ¹³ Indi Mary óetsikáyin, "Hăădan unséeyi'?" Ovăntu'an, "Gá naví tsondi dînpiyedân, hedi wáygé óek'û' in wídínhanginnăhpí." ¹⁴ Kin natú ihaydibá ibée, hedi Jesus iwe nawindi óemû', hewănbo ta'gendi Jesus namuu'in wí'ûnhanginnăhpí. ¹⁵ Jesus-di Mary óetsikáyin, "Hăădan unséeyi'? To-an năatuwămăa?" Mary-á na'ăn Jesus-á i nava áyí'di namuu'in hediho' óetu'an, "Mă'măă, wáygépiye' năaho'dăho', dítu'ăămí wáygé năak'û' in hedânho' omú-í dókéyídi." ¹⁶ Ihaydi Jesus-di óekhăyă, "Mary." Mary-á wíyá ibéedí Jesus-ví'di itsăakídi hedi óetu'an, "Rabboni." (Rabboni-á Hebrew tuđi natu'da' "hăhkandi" gin.) ¹⁷ Jesus-di óetu'an, "Naví'di wívitsăăkêenípí, wa'di i Tădăví'piye' wó'peepídi.

Hewänbo ópûn, in to'wên naví tí'ûuwîn páádé'in waagi'inbá dînmuu'in ovâytu'an naví Tádáví'piye' omän, i-á unbí Tádábáho' únmuu, i-á naví Yôesi dînmuu hedá unbí Yôesibá únmuu." ¹⁸ Hedího Mary Magdalene iwedi namäädî in khäge'nin ovâytu'an, "Na'inbí Sedó Jesus dómû'," hedî ovâyto'e'an hää Jesus-di óetu'an waa.

Jesus iví khäge'ninbí'piye' ipikeeyan

¹⁹ Wa'di Dumîngu naná, hedî nakin dihaydi Jesus-ví khäge'nin wí tewhá íve diwé'gekw'ó. In Hudíyoví p'ó'dédí'in ovâykhuwêda'dî t'ähkí i phódi dínphéhti'dîn. Ihaydi Jesus inbí páádépiye' nakeepóedí ovâytu'an, "Ánshaaginpidíbo' íkwó'ní." ²⁰ Kin natú ihaydi iví mandá hedá iví wa'mäagé-á hää únmuu'in ovâykeeyan hedânho óetaa-ídí. Iví khäge'nin báyéki dihihchanpóe Na'inbí Sedó Jesus óemû'di. ²¹ Hedáhá' wíyá ovâyhée'andi ovâytu'an, "Ánshaaginpidíbo' íkwó'ní. Naadi naví t'ôe dîn'amídí wâysankhâymaa, naví Tádádí iví t'ôe dôn'amídí dísan waagibá." ²² Kin natú ihaydi iví hâadi ovâysiphaydi, hedî ovâytu'an, "I Yä'dâa'i P'oewahhâa unbí pí'ná khó'yé únts'úní. ²³ To'wênbí t'aywó'di dín'owó'yennin ítúdáho', ho dín'owó'yen. Hewänbo wídín'owó'yenpí gin ítúdáho', wa' wídín'owó'yenpí."

Jesus-di Thomas óehée'an

²⁴ Hewänbo wí' in tä'di wíye iwedi in wé'ge'indádí wína'änpíwän Jesus dínpówá ihaydi. Nă'i khäge'di-á Thomas gin nakháwă, hedî Kwâati wá' gin óetu'o'. ²⁵ Hedího' in wé'ge'in khäge'nindi Thomas óetumáa, "Na'indá Na'inbí Sedó Jesus âymû'." Hewänbo Thomas natú, "Naadá i kwâk'u ônkhâhkídi iwe dómû'pídá, hedî namanphohchân deedi naví mankhúdi dótägepidá, hedá oe wa'mäagé únphohchân diwe wá' naví mandi dótägepidá, há'to dáywhâyú-í nawówáyí'in."

²⁶ Wí yâadi naphade ihaydi iví khäge'nin tewhá íve wíyá dikw'ó, hedî Thomas-á indádí nää na'än. T'ähkí i phódi naphéhti'dîn, hewänbo Jesus inbí páádépiye' nakwînuudeedi ovâytu'an, "Ánshaaginpidíbo' íkwó'ní." ²⁷ Hedî Jesus-di Thomas óetu'an, "Năwe uví mankhúdi dítägé-í. Naví man dînmú'dí. Ómanki' naví wa'mäagé iwe. Whâyupî' wíyá wí'unmúnípi, hewänbo bi-whâyú-í-á." ²⁸ Thomas-di Jesus óetu'an, "U-ân naví tsondi dînmuu, naví Yôesi-á." ²⁹ Jesus-di óetu'an, "Ti nábáha' biwhâyú dímû'di? Hewänbo in dívíwhâyunde'indá shánkí dihihchâa tobá dímû'pí wänbo'."

Háadi nă'in tq'nin óeta'nannin

³⁰ Jesus-ví khäge'nindi báyéki wíyá pinnán t'ôe i'andi' óemû', hewänbo nă'in tq'nin deeda t'ähkí i pinnán t'ôe i'an ni'gedi wínata'muupí. ³¹ Hewänbo nă'i hí'-á nata'muu hedânho úvíwhâyú-ídí Jesus-áho namuu i to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedá wá' úvíwhâyú-ídí Yôesi Tádáví ay-á namuu, hedânho han úvíwhâyundedi in wówátsi nahánde'pí'in imă'in bînmá've-í.

21

Jesus-á tsédi diyí'in khäge'ninbí'piye' ipikeeyan

¹ Wí hâyú thaa naphade ihaydi, Jesus iví khäge'ninbí'piye' wíyá ipikeeyan oe Tiberias p'oekwíngé. Kinnân napóe: ² Nă'inho wé'ge diyí': Simon Peter-á, Thomas-á (i-á Kwâati gin óetu'o'), hedá Nathanael-á (i-á Galilee nangewi búu'ú'ay Cana gin dâytu'o iwe'i namuu), hedá Zebedee-ví e'nündá, hedá wây-á wíye Jesus-ví khäge'nindádí. ³ Simon Peter-di in wé'ge'in ovâytu'an, "Naa opaap'okumän," hedî óetu'an, "Na'in wá' u-ádí gimän." Hedího

dimäädi wí kophênbay iwe dívítógi, hewänbo khuu t'ähkí wídiséegípóepí. ⁴ Nathay'ä' ihaydi Jesus oe p'oe kwí' k'áygé nawin, hewänbo iví khäge'nindá wídnhanginnáhpí i namuu'in. ⁵ Hedi Jesus-di ovâysikáyin, "K'ema'in, ti hääbo wí'íséegípóepí'an?" Óetu'an "yoe" gin. ⁶ Idi ovâytu'an, "Unbí paap'oku'in hä'i kophênbay ko'dínäpiye' p'oe iwe bínchänú-í, hedi iwe bínhóní wên." Hediho háa natú waa díví'an, hedi báyéki in ton paa dâwhahógidi wídnkoe dipí in paap'oku'in dâytegé-ídi.

⁷ I khäge'di Jesus-di óeséegí'idi Peter óetu'an, "I-á Na'inbí Sedó Jesus namuu." Simon Peter iví k'léwé'in to napä'din it'ôe'amídi, hedi ná'in óetu'annin nat'oe ihaydi iwáyto'gikídi ipip'ohke't'áve oe p'o' k'áygépiye ikohsáy-ídi. ⁸ I kophênbay p'o' k'áygédi kayi' diwe wína'ánpí, ma' hádi poewintä (30) kwi'óhpa taa iwehaydida', hediho' in wé'ge'in khäge'nindá i kophênbay iwedí eepiye dimää, in paap'oku'in napaapi'dendi dâytäähondi.

⁹ P'o' k'áygé dipówa ihaydi i kophênbay iwedí dipee, hedi wí phaa'uu phaa iwe dipaakho'kw'ôndi dâymû', hedá wí pává-á nakhâykw'ó. ¹⁰ Jesus-di ovâytu'an, "Binmá' wên paa hä'in bínwhahógi'in diwedí." ¹¹ Simon Peter i kophênbay iwe itógi in paap'oku'in oe p'o' k'áygé iwhaapiye. Tägintädáhá' p'ánántä'di poeye (153) paa gáhä'ánnin dito'on, hewänbo tobá báyéki dipaato'on wänbo' in paap'oku'indá wáydi wänbo wínasi'venpí. ¹² Jesus-di ovâytu'an, "Bíkä've, bíhé'déndihúuyan." T'ähkídi bo diwôeda' óetsikáyi'nídi "To-an unmuu" gin, i-á Na'inbí Sedó Jesus namuu'in dínhanginnândi. ¹³ Hedi Jesus i húugi' nasaa iwepiye' namäädi i pává ihógi hedi ovâymägi, hedá i paa wá' ovâymägi.

¹⁴ (Nää poewingí' Jesus iví khäge'ninbí'piye' ipikeeyan nawáywówápóe iwedí.)

Jesus-di Peter óehé'an

¹⁵ Dívíhúubowa ihaydi Jesus-di Simon Peter óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti udi naa díseegi ná'in wé'ge'indivi shánki?" Peter-di óetu'an, "Hoi, Na'inbí Sedó, u-ân úhanginná naadi wíseegi'in." Jesus-di óetu'an, "In t'owa naví k'úwá'ây waagi'inbá dínmuu'in ovâyhúuyôení." ¹⁶ Wáygingí' óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díseegi?" Peter-di óetu'an, "Hoi, Na'inbí Sedó, u-ân úhanginná wíseegi'in." Jesus-di óetu'an, "In t'owa naví k'úwá' waagi'inbá dínmuu'in ovây'âyingi'amí." ¹⁷ Poewingí'we Jesus-di Peter óehé'andi óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díseegi?" Peter naháachanpóe nää poewingí' Jesus-di óetsikáyindi, "Ti naa díseegi" gin, hediho' óetu'an, "Na'inbí Sedó, hääwí t'ähkí úhanginná, naadi wíseegi'in úhanginná." Jesus-di óetu'an, "In t'owa naví k'úwá' waagi'inbá dínmuu'in ovâyhúuyôení. ¹⁸ Ta'gendi wítumáa, shánki ts'aabi' unmuu ihaydi wí'bo bipí'awende' hedá biyíyende' wéngé unda' i'ge t'ähkí. Hewänbo owáy unsedópaa ihaydá bikhóhtäähâymaa hedi wíyá to'wídi wônwhi'amí hedá wóepahkekhâymaa hedá wáy unpunda'pí'wepiye' wóehúuwí." ¹⁹ Kin natúdiho Jesus-di ónthayk'û' háawin chuwa únpuwagít'óe'in, hewänbo ná'in iví chuwa únmuu'indá t'owa dínhanginná Yôesi Táda hay'i namuu'in. Hedá Peter óetu'an, "Naa-ádi óká've."

²⁰ Peter ibéedi i khäge'di Jesus-di óeséegí'i dânwóe'ädi óemû'. Häädankánbo' i khuu dívíkindihúuyo' ihaydi ná'i-ânkun namuu i khäge'di Jesus-ví nú' ná'ándi óetsikáyin, "Na'inbí Sedó, wé'i-an namuu i wóekuhpegít'óe'i?" ²¹ Hedi nää Peter-di i óemû'di Jesus óetsikáyin, "Heyâa ná'i sen, Na'inbí Sedó?" ²² Jesus-di Peter óetu'an, "Owáy naa owáy'äa pihay i nawówayêeni'in oda'dáho', naví áyngi-ân dínmuu, uví'-á yoe. U-ân naa-ádi

ókä've.” ²³ Hedi in Jesus-ví khäge'nin ditû' nă'i khäge'di há'to nachúu-í'in. Hewänbo Jesus-á wínatúhpí i khäge'di wínachuwağít'óepí'in, hewänbo nawänpitú-á, “Owáy naa owáy'äă pıhay i nawówayêení'in oda'dáho', naví áyîngi-ân dînmuu, uvî'-á yoe.”

²⁴ Nă'i Jesus-ví khäge'di-ân namuu nă'i hăäwí ita'nandi', hedi ibá natû' ta'gendi napóe'in. Hedi na'in gínhanginná háa i natú'in in ta'gen namuu'in.

²⁵ Jesus wíyá báyekí hăäwí i'an nă'in ta'nin diwe nata'muupî', hedi hăäwí t'ähkí i'gedi nata'muudáho', o'ánde t'ähkí năä oepáa k'aydi há'to nayâanání'in i ta'di dâyta'namí'igî'.

Háa Jesus-ví T'òekhuwa'in Díví'annin

¹⁻⁴ K'ema Theophilus, in páadé'in ta'nin wînta'nannin diwe wítu'anpí'an t'ähkí nã'i hääwí Jesus-di in t'owa ovâyhá'andi hedá i'andi-á páadé it'òe'an dihaydi waabo oe makówápiye napee píhay. Nachuudáhá' nawáywówápóe ihaydi, iví t'òekhuwa'in händídíbo ovâyde'manninbí'piye hâyänbo ipikeeyan. Jónántä (40) thaa t'ähkí báyéki hääwí i'an ovâykeeyamídi ta'gendi wíyá nawáywówápóe'in, hedá Jòesi Tádávi khuu i'gedi ovâytumáa. Napeepídíbo', wa'di indádi najidíbo' i' Yä'däa'i P'owəəəhəə óekaymägidi ovâytu'an, "Nää Jerusalem-di wí'ípee-ípi. Naadi ho wâytu'an naví makówáwi Tádá iví tun imägi wí to'wí wovâysangí'o'in. Hedího nää úvitsíkha'amí nã'i na'äa píhay. ⁵ John i' p'ó'p'oe'kandidá ho wovâyp'óp'p'oe'an p'oe'dida', hewänbo nää iwedi báyéki thaa naphadepídíbo' i' Yä'däa'i P'owəəəhəə bínkáyí wí p'ó'p'oe'kan bínkê' waagibá."

Jesus makówápiye napee

⁶ In Jesus-ví t'òekhuwa'in i-ádi diwé'geji'indi óetsika'yan, "Nanbí Sedó, ti nää-ân ihaydi naná untsondisogedee-i'in hedânho na'in Israel'in t'owa díma'p'äädí-ídi in Rome-'inbí'wedi?" ⁷ Jesus-di ovâytu'an, "Wíwovây'mägipi nã'i hääwí i'gedi únhanginnáani'in. Naví Tádáda'mân ûnk'óe únhanginnáani'in häädi háa wé'i thaa-á nã'i hääwí napuwagí'o'in. ⁸ Hewänbo ginnân undá únpuwagí'o: I' Yä'däa'i P'owəəəhəə únwáani hedi ihaydá in kay bínkaykhây'máa, hedi t'owa t'ähkí naví'gedi bintu'âamí nää Jerusalem bú', hedá t'ähkí Judea nange i'ge Samaria nange i'gá, hedá t'ämäpiye nää oepáa k'aydi i'ge t'ähká."

⁹ Jesus-di ovâyhi'bowá ihaydi, wa'di óemúndedíbo makówápiye Jòesi Tádádi óepiye, hedi okhúwá jáa nats'undi wíyá wí'óemû'pí.

¹⁰ Hewänbo wa'di kw'áyepiye napeemändi óemúnde' ihaydibo', tsíkhagipi wíje senä' waagí'iná dänchäq'in, ts'ä'i da'aamuu'in, inbí hänge dakwínudee. ¹¹ Nã'in wíjedi ovâytu'an, "Un Galilee'in senä', kw'áyepiye íbéesaadi wí'íweenípi. Tobá Jesus makówápiye napee wänbo', i'bo háa nää namää'in bínmú' waagibá nawáy'ä'."

Matthias óede'man Judas-ví t'òe òn'amídi

¹² Hedího Jesus-ví t'òekhuwa'in okú kw'áyedi diwânde oe Jerusalem bú'piye dimáa. In okú-á "Olive okú" gin dâytü'o', hedi Jerusalem tsowa naná, madi píngé míyada' iwedi. ¹³ Oe Jerusalem dipówá ihaydi i' tewhá ee dithaa iwe oe wha'k'ay ívepiye dípee. Ginnân dikháwä: Peter-á, John-dá, James-á, Andrew-á, Philip-á, Thomas-á, Bartholomew-á, Matthew-á, wíyá James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Simon-dá (i-á páadédi Zealot t'owa iwe nato'onwän*), hedá Judas-á (i-á wíyá wêe James gínbá nakháwä'iví ay ûnmuu). ¹⁴ Nã'in senä'dá hedá wên kwiyä'dá hedá Jesus-ví jiyá Mary-á hedá Jesus-ví tí'úuwindádi hâyänbo díwíwé'ge'o' dívíjûusu'amídi.

¹⁵ Wí thaa in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in diwé'gekw'ó, madi tågintädáhá' wétä (120) ihay diji', hedi Peter iwínú ovâyhéé'amídi. ¹⁶ Ovâytu'an, "Tí'úuwin páadé'in, hân'oebo' i' Yä'däa'i P'owəəəhəədi David óetu'an háa Judas Iscariot únpuwagí'o'in, hedi David háa óetu'an waa ita'nan. Hedí nã'in David ita'nannindá ûnkhây'ä' napúuwí'in. Judas-dân in t'owa ovâykeeyan

* **1:13** In Zealot t'owa-á inbí nange hânho dâysígídi dida' in Rome-'in t'owa ovâykehpeeyé-i'in, hedi dikhâymuu indádi dívíhânmamídi.

wáygé Jesus naji'in, indi óepankáyjídí. ¹⁷ Judas-á nanbí'wedi'i'ábá namuu, gá óede'mandân na'in íví'o'inbá i'amídí" gin Peter-di ovâytu'an.

¹⁸ (Nă'i Judas-á in Hudíyo p'ó'dédí'indi óewá'âa yă'dâapí hăăwí i'amídí hedáhá' i' chă' ihógi'i'di wí nava ônkumă, hedi iwebá páadépiye nake't'ândi nange nawoe, hedi nasihpândi íví see t'ăhkí ûnpee. ¹⁹ T'ăhkí in t'owa Jerusalem dithaa'in dínhanginpóe nă'in ûnpóe'in, hediho inbí tundi i' nava dâytu'o' "Akeldama" gin. Akeldama-á natunda' "nava na'ûnp'oecha'dee iwe" gin.)

Hedi gin wá' Peter natú, ²⁰ "In ta'nin Psalms diwe Judas-ví'gedi gin nata'muu:

Iví wháagé ônjoe'amí,

hedi tóebo iwe há'to ithaayé-í.

Hedá nă'in wá' nata'muu:

Wíyá to'wídí íví t'ôe ôn'amí.

²¹⁻²² "Hedânkun gínkhây'ă' wíyá sen âysôege-í'in t'owa ovâytu'â'amídí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe'in, na'indi âytumăa waagibá. Nakhây'ă' nă'i âyde'mamí'i-á namúuní'in wí to'wí na'indádí bá namăă'i' t'ăhkí i' thaa wa'di Jesus na'indádí naji' ihaydibo', John i' p'ó'p'oe'kandidi in t'owa ovâyp'ó'p'oe'o' ihaydi waabo Jesus oe makówápiye napee píhay" gin Peter-di ovâytu'an.

²³ Hediho' in iwe dikw'ó'nindi wíje senă' ovănde'man. I' wêe Joseph Barsabbas gin nakháwă, Justus gin wá' óetu'o', hedá i' wêe-á Matthias-ân namuu. ²⁴⁻²⁵ Hedi ginnân dívíjûusu'an: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, u-á úhanginná t'owa t'ăhkíví pí'nă kô'jé hăa di'ânshaamuu'in. Judas uví t'ôekhuwa'i' úmuuwăn, hewănbo íví t'ôe ijoe'andi in tuhchănu ûn'ă'in ûnpóe. Năa na'in dínkeeyamí wé'i-an nă'in wíje iwedí âysôege-ídi Judas-ví t'ôe ôn'amídí." ²⁶ Hedi wíje k'u'ây eedi in senă'bí kháwă ovănta'k'û', hedi wêe k'uu dâykê' Matthias-ví kháwă ûnk'ôe'i'. Hediho Matthias-á wí Jesus-ví t'ôekhuwa'i-á napóedí in wé'gen t'ôekhuwa'indádí bá iwón.

2

I' Yă'dâa'i P'oe'wăqahăa napówá

¹ In Hudíyoví shánkí'eedi thaa dínpówá, Pentecost gin dâytu'o', hedi t'ăhkí in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in oe Jerusalem bú' diji'in i' tewhá ee diwé'gekw'o. ² Tsíkhagipí hăăwí dit'oe wí wăq hânho kaygi waagibá makówádí nawândi, hedi i' wăq íve t'ăhkí naji'. ³ Hedi báyéki pha'ây waagibá nakeet'ôe'i dâymû', hân'ây waagibá namuu'i', hedi nă'i nawadēdeedi wí'ínbo ovâytăge. ⁴ Hedi i' Yă'dâa'i P'oe'wăqahăa pín ta'gedi dâymăadí ovâykhăge'nan báyéki wíyá pí'wí tundi dínhí'koedí-ídi.

⁵ Oe Jerusalem báyéki Hudíyo t'owa dithaa, báyéki nange eejedi dipówá'in, indá Jôesi Táda óe'a'ginmă'in dimuu. ⁶ Nă'in t'owa hăăwí wí wăq waagi'ábá namuu'i' dit'oe ihaydi, báyéki i' tewhá eepiye dimăă. Wídínhanginnáhpí hăa napoe'o'in, gá t'ăhkí inbí tundi wí'ínbo dipit'oeđân in Jesus-ví t'ôekhuwa'in dívíhí'măadí. ⁷ Hediho dit'oeđi hânho ovâyháa'an, hedi ditú, "Nă'in t'owa dívíhí'măa'indá, ti t'ăhkí Galilee nange'indá' wídimuupí'an? ⁸ Hedi háadan handi nanbí nange'i hí' dívíhí'măadí git'oe'o? ⁹⁻¹¹ Na'indá Parthia-windá gimuu, hedá Media-windá, Elam-windá, Mesopotamia-windá, Judea-windá, Cappadocia-windá, Pontus-windá, Asia-windá, Phrygia-windá, Pamphylia-windá, Egypt-windá, Crete-windá, Arabia-windá, hedá Libya-windá oe Cyrene bú' tsowa, hedá wáy wên na'indá Rome bú'dá gi'ădăapówá. Wáy wên na'in Hudíyo gimuu, hedá wáy wêndá Hudíyo gimuupí wânbo nă'in Hudíyoví

khuu âyhon. Hewänbo tobá wăhăäwin gimuu wänbo?, nă'in senä? nanbí tundi dívíhí'máadí git'oe'o, hedi dítumáa i' báyékí he'endi Jôesi Tádá i'an ni'gedi."

¹² T'ăhkí in t'owa ovâyháa'andi wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'ámí'in, hediho wí'nă táye dívítsika'máa, "Hännangú napoe'o năwe?"

¹³ Hewänbo wáy wēndi in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâywānpip'âamáadí dítú, "Nă'indá báyékí diméenamuu."

Peter-di in t'owa Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôe'o?

¹⁴ In tă'di wíje (12) Jesus-ví t'ôekhuwa'in in t'owaví páadépiye dimää, hedi Peter-di kaygi ovâytu'an, "Un t'owa na'in waagin Hudíyobá ímuu'in, un kayi' wăhăädi í'ăă'in hedá năä Jerusalem íthaa'indá, nă'i hăäwí wáyťuhkankhây máa'in naa oda'únhanginpúuwí'in, hediho áyíngidi bítôeyanbe.

¹⁵ Un í'ánde na'in giháapoe'o, hewänbo wígipoe'opí, hédéndí whănu iwe nats'annādi. ¹⁶ Nă'i hăäwí năä bînmunde'i-á Jôesi Tádáví tukhe'bi Joel hăn'oe natú napuwagi'o'in. Ginnân ita'nān:

¹⁷ Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú,

I' t'ă'ge'i thaa púnú' napuwamān dihaydi gin naa dáykhây máa:

Naví Yă'dăa'i P'owəəhăə khăəgipídíbo dovây määni t'ăhki nange'in t'owa.

Ihaydá unbí ây dívíhée'ámí naví tukhe'min waagibá,

in e'nündá hăäwí dovâykeeyandi' dâymúuní waagibá dínpuuwí,

hedá in saydôe-á inbí ää iwebô-á dovâyhée'ámí.

¹⁸ Owáy i' thaa napówá ihaydi

t'ăhki in naagi'in dívít'ôemáa'in naví P'owəəhăə khăəgipídíbo dovây määni,

kwiýä'dá senä'dá i' dovây määni,

hedânho in wá' naví tukhe'min waagibá dívíhée'ámí.

¹⁹ Hedi makówá-á hedá năä oepáa k'aydá i'ge t'ăhki

wí taa wáykeeyamí wovâyhá'ámí'i':

Ūnp'oe hăäwí waagi'ba bînpuwăkhây máa,

hedá phaa-á, hedá eeyăă khunwi-á.

²⁰ I' than nakhunpúuwí,

hedá i' p'ôe-á p'í'-á napúuwí ūnp'oe waagibá.

Nă'i t'ăhki napuwagi'o i' shánki hay'i thaa naa dóde'mandi' napówápídíbo'.

²¹ Hebo to'wên t'ăhki naa díkháyă'dedi díkhăge'daa'annin dovây'aywoeni,' gin Jôesi Tádáví hí' ūnmuu Joel ita'nandi'."

²² Hedi Peter wa'di ihí'máadí natú, "Un t'owa Israel-win, bít'ôeyan háa wáyťuhkankhây máa'in. Jesus Nazareth-wi t'ămäge'i pinnán t'ôe i'an. Jôesi Tádáví Jesus in kay óemăgi nă'i hăäwí i'amídí hedi handidi wovâykeeyan ta'gendi óesannin. Unbo únhanginná háa napóe'in, hăäwí Jesus i'andi bînpimû'di. ²³ Hăn'oebo Jôesi Tádá i'ánshaamăgi hedá únhanginná háa ikhây máa'in, hediho Jesus-áho unbí mange wovâyjoe'an, hedi undá in to'wên in tsontun dáy'a'ginpí'inbí mangá bînkán wên phé'win deedi óet'óhtăăgé-ídí, hedânkun undi bînhay. ²⁴ Hewänbo nă'i t'ôephade iphade'i' nachuu ihaydi Jôesi Tádáví ónjăa'an, hedá óewáywówápaa, gá chuwa-á in kay wí'imáapídân i' óet'aanídí. ²⁵ Hăn'oebo Jesus-ví'gedi David ita'nandi gin natú:

Nanbí Sedó, naa dînhanginná ū-á hănhay wänbo t'ăhki naa-ádi unji'in, naví páadépiyá naví ko'dínăpiyá naa-ádi unji', hedânho kay'indi dáywínunde' ánshaaginpídíbo'.

²⁶ Hediho naví pí'nă khó'jé ohíhchan, hedi naví híhchan ni'gedi dáyhée'ámí.

Tobá naví tú' dînychuu wänbo',

naa dínhanginná hedá dótsíkha'máa owáywówápúuwí'in.

²⁷ Jôesi Tádá, naa uví yä'dâa'i t'ôe'i omuudi ɔ'di há'to naví hâa dínjoe'amí in chu'indádí, owáy ochuu ihaydi há'to naví tú' dînsijemääni.

²⁸ Ʋ'dá naa dínkeeyan in p'ôe i'ge dáy'ahtuyehúuwí'in wówátsi donkáyjídí, hedá naa-ádi unjidi ɔ'di báyéki díhíhchanmääni, gin David ita'nan Jesus-ví'gedi."

²⁹ Hedi Peter wa'di ihí'máadi natú, "Tí'úuwín páadé'in, nää thay'eedi wáyutuhkankhâymaa nanbí hehääwi thehtáy pahpâa David-ví'gedi háa únpóe'in. I-á nachuu hedá ôekhá'k'û', hedi wa'di gínhanginná wáy nakhá'k'ôe iwe, nâwáy wáydi tsowa naná. ³⁰ David-á Jôesi Tádávi tukhe'bi namuu, hedi David únhanginná Jôesi Tádá iví tun ta'gendi imägi'in iví thehtáy pahpá'ây iwedí wí wêe ôntsondisogekhâymaa'in, David natsondi'ân waagibá. ³¹ Háa napuwagi'o'in David ho imû' waagibá napóe, hedi únhanginná i' to'wí Jôesi Tádádi óesogekhâymaa'i' t'owa ovây'aywoenídí nawáywówápuwagi'o'in, hediho David ná'i to'wí'gedi ihée'andi natú, in chu'indádí wí'ôe'joe'kankhâymaapi, iví tú' wânbo wí'únsijegi'opi. ³² I to'wí Jôesi Tádádi óewáywówápaa'i-á Jesus-ân namuu, hedi na'in iví t'ôekhuwa'in gimuu'indiho âymû'di gínhanginná nawáywówápóe'in. ³³ Jôesi Tádádi Jesus-á makówápiye óepiyedi iví ko'díngedí óesóge. Jôesi Tádá iví tun imägi i' Yä'dâa'i P'oweahâa-á Jesus óemääni, hedi háa natú waa i'an. Hediho i' hääwi nää nâwe it'oe'o'i' hedá bînmunde'i-á i' Yä'dâa'i P'oweahâa-ân i'o'. ³⁴⁻³⁵ David-á iví'gedi wí'bo wí'ihí'máapi makówápiye napee-i'in, hewânbo Jesus-ví'gedân ihí'máa. Ginnân David natú:

Naví tsondi hay'i' óetɔ'an Nanbí Sedó Jôesi Tádádi,

'Naví ko'díngedí ósoge,

hedí uví hânmindá dovây'taaní hedá uví mangá wînmá'í.'

³⁶ "Un Israel t'owa t'âhki únkây'ä' ná'in ta'gendi únhanginnáani'in: Tobá Jôesi Tádá natú wânbo Jesus-ân namuu i' shánki natsonji'i-á hedá i' to'wí t'owa ovây'aywoenídí óesóge'i-á, undá ída'póe wên phé'win deedi óet'óhtägek'úuwí'in" gin Peter-di ovây'tɔ'an.

³⁷ In t'owa háa Peter-di ovây'tɔ'an waa dit'oe ihaydi pí'nä khó'jé di-taachanpóe, hedi indi Peter-á hedá in wé'gen Jesus-ví t'ôekhuwa'indá ovâytsika'yan, "Tí'úuwín páadé'in, hânnan nää gínkhây'ä' iví'amí'in?"

³⁸ Peter-di ovây'tɔ'an, "Un t'âhki unbí t'aywó'di binjoe'an hedá íp'ó'p'oe'púuwí bínkeeyamidí Jesus Christ-ví'piye úvíwâyunde'in, hediho unbí t'aywó'di wovây'owóje-ídí, hedá Jôesi Tádádá ná'i wovây'pági'o'i bínkáyjí, i-á i' Yä'dâa'i P'oweahâa namuu, ³⁹ gá Jôesi Tádá iví tun imägidân i' Yä'dâa'i P'oweahâa-á ovây'pâhkhâymaa'in to'wên t'âhki iví'piye ovây'tuhkánkhâymaa'in — undádi, unbí tí'úugé kâ'ä'ä'indádi, hedá wé'gen t'owa owáy kayi' ni'gedi dithaa'indádi."

⁴⁰ Báyéki wíyá hâ'bibá Peter-di kay'indi ovây'tɔ'an, hedá háa díví'amí'in ovây'tumakhe'andi ovây'tɔ'an: "Úntáy wovây'aywoení'in hedânho wíwovây'tuhchâânú-ípídí ná'in híwóhpi'in t'owa nâwe dithaa'in ovây'tuhchâanukhâymaa waagibá."

In Jesus-ví'piye dívíwâyü'in háa dithaa waa

⁴¹ Ná'in t'owa Peter-ví hí' dâysígikê'in ovây'p'ó'p'oe'an, hedi i' thaa ma'í poje maapaasôn (3,000) wây-á t'owa in wé'gen ho dívíwâyü'indádi dívíwón. ⁴² Hedi ginnân dívíkanhon: In Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí hâhkan t'âhki dâyt'ôeyandedá dâysígíhónde', hedá in wé'gen dívíwâyü'indádi híhchandi

díwíwé'ge'o', hedá wé'gá díwíhúujodá díwíjûusu'o'. ⁴³ Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâykhäge'nán báyéki t'âmäge'i pínán t'ôe dâw'ámídí, hedího in t'owa ná'i hääwí dâymúndedi ovâyháa'an. ⁴⁴ T'ähki in Jesus-ví'piye díwíwäyü'in wêe k'aygi'indá' waagi'inbá dimuu, hedá hääwí t'ähki dínkw'ó'di-á díwíwijende'. ⁴⁵ Häädi inbí tewhá-á nava-á hedá wíyá hääwí dínkw'ó'di-á dâykü'ch'áa ginhay-á, in dínáy'indádí i' chä' dâyhógi'i díwíwijende'. ⁴⁶ Thamu waa i' méesate hay'i' iwe díwíwé'ge'o', hedí wí thaa wí to'wíwí'we díwíhúujo', wíyá thaa-á wíyá to'wíwí'wá. Híhchandá khâagipídibo-á wé'ge díwíhúujo'. ⁴⁷ Ihayda' ditû' Jôesi Tádá-á hânho híwó'di namuu, hedí t'ähki in wé'gen t'owa inbí'piye híwó dichaa.

Thamu waa Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wây-á shánki báyéki t'owa ovây'aywonde', hedânho shánki dit'owasôemän.

3

Wí sen ûntsi'kodipí' ônehkháa'an

¹ Wí thaa Peter-ádi John-dádí i' Hudíyoví méesate hay'i eepiye damää. Thamuwaa thí'êedi poje iwe in t'owa díwíjûusu'o', hedí ihaydibá dapówá. ² In méesate phódi, "Sa'wó'nin Phódi" gin dâytü'o' iwe wí sen na'án. Ná'i sendá iví wówátsi thaa t'ähki na'aypüyä ihaydi waabo wûntsi'kodipí, hedí iví k'ema'indi in méesate phódi eepiye thamuwaa óemáyä', in t'owa ditsudemännin ovâychä'daa'ámídí. ³ Peter-á John-dá i' méesate eepiye datsudemändi i' sendi ovânmu', hedí ovânchä'daa'an.

⁴ Indi ta'gebo óemúndedi Peter-di óetu'an, "Hín na'in díwí'dí." ⁵ I' sen inbí'piye ibéedi itsíkha'an hääwí óemäänídí. ⁶ Hebo Peter-di óetu'an, "Chä' wänbo wídómáapí, hewänbo hääwí dómáa'i'á wípägi'o. Jesus Christ Nazareth-widi dínk'û' wítü'âamídí, ówínúdí ójáyé." ⁷ Hedí Peter-di i' senbí ko'díngedí'in man ônyâ'dí óekwínukhäge'nán. Wesebo iví ánda ánápênda ûnkaypóe. ⁸⁻⁹ Kw'áye'piye ichänudi iwínú, hedí wesebo natsi'dee, hedí in wíje-ádi i' méesate eepiye dits'û. Ee íve oepiyá nääpiyá naji' hedá ichänumáa, hedí natû' Jôesi Tádá-á hânho hay'i namuu'in. In t'owa t'ähki ee diji'indi i' óemû', hedá háa natû'nindá dit'oe. ¹⁰ Hedí óemû'di óetaa to' namuu'in — ná'i-ânkun in sa'wó'nin méesate phódi iwe ichä'da'sógénde'i namuu. Hedího nää nawówadi hânho báyéki ovâyháa'an.

Háa Peter-di in t'owa i' méesate hay'i' ee ovâyty'an waa

¹¹ I' sen Peter-ádi John-dádí inbí'di natsaachá owáy i' méesate pohtâa iwe diwin diwe. (Ná'i pohtâa-á "Solomon-bí pohtâa" gin dâytü'o'.) In t'owa t'ähki hânho ovâyháa'andi in poje senä'bí'piye díwíwänäho'. ¹² Háa díwí'o'in Peter imû' ihaydi ovâyty'an, "Un t'owa Israel-win, háadan wovâyháa'an ná'i sen nawówadi, hedí háadan na'in dídamúnde'? Ti í'ánde' ná'i sen ônehkháa'annin na'innân kay ánmáadibo', hedíháa Jôesi Tádá ánwänpi'a'gindibo'? Handá wínapóepí. ¹³ Abraham-dá, Isaac-á, hedá Jacob-á, nanbí hehääwin thetáy pahpá'in gínmuu'indi Jôesi Tádá óe'a'gínmägi, hedí i-ânkun iví ay Jesus shánki kw'áye isóge. Ná'i Jesus-bá undi in tsonninbí mange bínkán, hedí Pilate-di óemahpädikhâyamáawän, hebo undá wí'íhíjepí. ¹⁴ Jesus-á yä'dâa'idá' namuu hedá iví wówátsi ta'ge ihon, hewänbo undi bínjoegi'andi Pilate bîndaa'an wí to'wí t'owa t'akhanu'i namuu'i' óema'p'äädi-ídí, hedá Jesus i' nawówátsipäji'i namuu'i-á bínhay. ¹⁵ Hewänbo Jôesi Tádádí i' óewáywówápaa, hedí na'indibo' i' wíyá nawówáji'di áypimû'. ¹⁶ Na'in Jesus-ví'piye ánwâyunde', hedí i'dânkun ná'i sen nâwe bínmúnde'i hedá bîntaa'i' óekaymägi. Jesus-di in wäyü dímägi'di ná'i sen unbí páadépiye nahekháapóe.

17 “Hediho nää gin wâyťukhankhâymáa, tí’úuwín páádé’in: Naa dínhanginná undá hedá unbí tsonnindá úví’annín háa Jesus bín’an waa wí’únhanginnáhpídí ta’gendi to’wí namuu’in. 18 Hân’oebo Jôesi Tádá íví tukhe’min itú’an ná’i hääwí háa napuwagí’o’in, hediho indá dâyta’nan í’ to’wí í’đi óesogekhâymáa’i t’owa ovây’aywoenídí it’ôephadekhâymáa’in. Háa Jôesi Tádá natú waa napóe. 19 Hediho nää unbí t’aywó’đi binjoe’andi Jôesi Tádáví’piye bípimáa, ihaydá í’đi unbí t’aywó’đi únmuu’i wovâyjâa’amí, hedânho shánkí híwó’đi híhchandi wówátsi thaa Nanbí Sedódí wovâymaßání, 20 hedá wá’ Jesus unbí’piye wovâywáysaaní, i-ân í’ namuu Jôesi Tádádí óede’mandí’ t’owaví aywondí’ óesôege-ídí. 21 Hewânbo Jesus-á oe makówa wăhăă nachangí’o owáy Jôesi Tádá hääwí t’ăhki ts’aabi’ iwáypa’ídí nakhâymuupíhay. Hân’oebo Jôesi Tádádí íví yă’đâa’in tukhe’minbí sóphogedí dítú’an gin íkhâymáa’in. 22 Hediho Moses-di nanbí hehăăwin thehtáy pahpá’in ginnân ovâyťu’an:

Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí tukhe’bí’ unbí t’owa iwedí’i’bo namuu’i wovâysangí’o,

naa dísan waagibá,

Undá t’ăhki í’đi wovâyťukhankhâymáa’i bín’a’ginnamí,

23 hedi wí to’wí íví hí’ ônt’ôeyanpídí,

i-áho íví t’owa iwedí óeweejé-í hedá óeháyjí.

24 “Samuel wá’, hedá t’ăhki in wé’gen Jôesi Tádáví tukhe’min Samuel-ví wówátsi thaa iwedí páádépiye diwówáji’indá, indi dít’ôe’an háa nää ná’i thaa eeje napuwagí’o’in. 25 Hewânbo háa in Jôesi Tádáví tukhe’min dítú waa ungi’-ânkun dítú, hedá háa Jôesi Tádá unbí páádé kă’ăă’indádí iwéhpêe’an waa, undádí wá’ inbá iwéhpêe’an. Ginnân Abraham óetú’an:

Wí uví ây iwedí’i namuu’i’đi

t’owa t’ăhki nää oepáa k’ayđi dikw’ó’nín ovâyhíwó’namí.

26 Hediho Jôesi Tádádí Jesus-á óede’man íví t’ôe’i namúunídí, hedi unbí’piye páádé óesan wovâyhíwó’namídí unbí t’aywó’đi únmuu iwedí wovâyjâa’amídí.”

4

Peter-á John-dá ovântunjó’diwekán

1 Wa’đi Peter-ádí John-dádí in t’owa dănhí’máa ihayđi, wên Hudíyo owha’-á Sadducee t’owa-á hedá í’ méesate áyí’đi sundađo p’ó’đedí’-ádí in dawin diwepiye dimáa. 2 Háa in wíjedí in t’owa ovâyhá’o’in wí’ovâyhí’anpí, gá Jesus nawáywówápóe í’gedí ovâyťumáadân, hedi ná’i natunda’ wé’gen t’owa ho dichuu’in wá’ diwáywówápuwagí’o. * 3 Hediho ovănpansóge, hedi kindi nanândiho wíyá tháwăn puwahayđi pan tewhá eebo’ ovănjoe’an. 4 Hewânbo báyéki t’owa inbí hí’ dít’ôe’in Jesus-ví’piye dívíwăyü, hedi nää t’ăhki in t’owa dívíwăyü’in diwedíbo háđée ma’ p’ánú maapaasôn (5,000) ihay diji’ in senă’đă’.

5 Wíyá tháwăn in Hudíyo p’ó’đedí’indá in tsonnindá hedá in Hudíyoví khuu dăyhă’o’indá t’ăhkídíbo ee Jerusalem dívíwé’ge’an. 6 Annas í’ owha’ p’ó’đedí’ namuu’i’ iwebá na’ân, hedá Caiaphas-á, hedá wíyá sen John ginbá nakhăwă’i-á, Alexander-á, hedá wây-á Annas-ví maatu t’owa’indá dikw’ó. 7 Peter-á John-dá ovănts’úde in t’owaví páádépiye ovănwéęenú-ídí, hedi ovăntsika’yan, “To’đan in kay wovănmăgi ná’i sen hehkhăa dănmăänídí? To’đan wovănk’ú’ han dăn’amídí?”

* 4:2 In Sadducee t’owa dívíwăyü in chu’indá há’to diwáywówápúuwí’in.

⁸ Hedi Peter pín ta'gedi i' Yä'däa'i P'oewaahâa imáadi ovâytu'an, "Un Hudíyo p'ó'dédi'indádi tsonnindádi, ⁹ náä thaa undi dítsika'máa wên háawin híwó'nin háa wí sen nahaywän ûnpóe i'gedi, hedá hádi dí ûnhehkháapóe'indá. ¹⁰ Hedânho un t'owa t'âhki hedá t'âhki in wé'gen Israel-'indá ûnkây'ä' ná'in ûnhanginpúuwí'in: Jesus Christ oe Nazareth-widi na'in dínk'û' ná'i sen unbí páadépiye nawindi' anhehkháa'amídi. Hedi Jesus-bá phé'win deedi bînt'óhtägek'û', hewänbo Jôesi Tádádí óewâywówápaa. ¹¹ Jesus-ví'gedi ginnân nata'muu:

I-ânkun wí k'uu waagi'ba namuu

hedí undá tewhátehpaa'in waaginbá-á ímuu.

Hedi tobá bînjoegi'an wänbo'

i-á i' k'uu shánki natáy'i waagibá napóe tehpaá bé'dí.

¹² I'da'mân ûnko di t'owa ovây'aywoenídí. Náä oepáa k'aydi t'âhki wíyá to'wí wänbo wí'ônk'û'pí dín'aywoenídí, ná'i Jesus gin nakháwä'idá'mân" gin Peter-di ovâytu'an.

¹³ In Hudíyoví p'ó'dédi'in ovâyháa'an Peter-ádi John-dádi wôeda'ginpídíbo dánhé'e'andi dit'oe di, dínhanginnândi ná'in wíjedá t'owa he'ennin háa ta'dihá'in wídamuupí'in. Hedi ihaydi dín'ánpówá Jesus-ádi dínjýénde'in damuu'in. ¹⁴ Hedi i' sen onhehkháa'andi' iwebá nawindi dâymû'diho wíyá háa wänbo wídínk'óepí ovântu'âamídi. ¹⁵ Hediho ovântu'an in tunjowa' diwé'gekw'ó' diwedi já'wépiye dapee-i'in wí'bo dívíhée'amídi. ¹⁶ Hedi wí'ná táye dívítsika'yan, "Hânnan ná'in senä'ây'amí? Báyéki in t'owa náä Jerusalem-'in dínhanginná ná'in pinnán t'ôe hay'in dän'annin, hediho na'indá wígínkodipí gitúunídí wídän'anpí'in. ¹⁷ Náä ná'in wíje senä'âytu'âamí Jesus-ví'gedi wíyá dánhé'e'andáho âytuhchänukhâymaa, hedânho wây-á shánki t'owa ná'i háäwí i'gedi wídit'oe-ípídi."

¹⁸ Hediho wíyá oväntsudejôndi ovântu'an wíyá wänbo Jesus-ví'gedi wídänhée'amípi hedá wídänhá'amípi. ¹⁹ Hewänbo Peter-ádi John-dádi ovâytu'an, "Wé'innan ân'amí? Ti undi dítu'an waa háa Jôesi Tádádí dítu'an waa na'in ân'a'ginnamí? Undá ûnkây'ä' úví'ánshaa'amí'in wé'innan Jôesi Tádá natúuní'in shánki híwó'nin namuu'in. ²⁰ Hebo na'indá wígánkodipí hânda'dibo gachanídí. Gänkhây'ä' t'owa äntu'âamí'in háa änmû'indá gat'oe'indá."

²¹⁻²² Hedáhá' in Hudíyo p'ó'dédi'indi shánki kay'indi ovântu'an ovântuhchänukhâymaa'in, hewänbo ovänma'p'ädi. Wên t'aywó'nin wänbo ovântuhchänú-i'in wí'ovänshaapí, hedi ovântuhchänudáho in t'owa há'to ovâyhi'amí. In t'owadi Jôesi Tádá kw'áayébo' óemáa, iví pinnándí ná'i sen ûnhehkháapóedí. I' sendá jónäntä (40) paayo'iví shánki' namuu.

In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in dívíjûusu'o' shánki kay'in dimúunídí

²³ Ovänma'p'ädi ihaydi wesebo Peter-á John-dá inbí k'ema'inbí'piye damáa, hedi ovâytu'an háa in Hudíyo owha' p'ó'dédi'in hedá in tsonnin dítu'in t'âhki. ²⁴ Inbí k'ema'in ná'in dit'oe ihaydi Jôesi Tádá ví'piye t'âhkídíbo ginnân dívíjûusu'an: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, u-ân háäwí t'âhki nâakhíjé. Makówá-á, náä oepáa k'aydi i'gá, mâap'oe-á, hedá háä t'âhki iwe nasaa'i-á nakw'ó'di-á diji'i-á nâakhíjé. ²⁵⁻²⁶ Hân'oebo' i' Yä'däa'i P'oewaahâadi na'in dívíhée'an nanbí hehääwi thetáy pahpáa David-ví sóphogedi. I-á úví t'ôe'i úmuu, hedi ginnân ita'nan:

Háadan in Hudíyo dimuupí'in dívít'ayjaa'o'?

Háadan in Hudíyo dimuu'in háäwí nachä'muupí i'gedi díví'ánshaamáa? In tsonnin t'âhki nangewin dívít'aywínú,

hedí dívíwé'ge'an dívíhansa'idí Nanbí Sedó Jôesi Tádá ví'piye

hedá i' to'wíwí'piyá i'đi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.

²⁷ Hediho ta'gendi han napóe. Nă'i bú' iwe Herod-á Pontius Pilate-á in Hudíyo dimuupí'indá hedá in Hudíyo-ádí t'ăhki dívíwé'ge'an uví yă'dâa'i t'ôe'i Jesus óehănmamídí, i-á ư'đi nâasóge t'owa ovây'aywoenídí. ²⁸ U-á báyékí hangin-tandá kay-á mănmaadı untú nă'i t'ăhki ũnkhây'ă' napúuwí'in, hedi t'ăhki háa untú waa napóe. ²⁹ Nanbí Sedó Jôesi Táa, năa-á inbí hí' háa ditû'nin ót'ôeyanbe. Ditû' indi jănăki na'in dikhâymaa'in, hewănbo na'in uví t'ôe'in gimuudí ư'dá kay dímăăní uví hí' khunwôeda'ginpídíbo wínhée'amídí. ³⁰ Wida'măa t'owa ovâykeeyamí'in in kay úk'ôe'in ovâyhehkhăa'amídí, hedá ovâykeeyamí uví yă'dâa'i t'ôe'i Jesus-ví kayđi t'ămăge'i pínán t'ôe-á nakodí'in."

³¹ Dívíjûsubowa ihayđi ee diwé'gekw'o' diwe t'ăhki na'a'yăpóe, pín ta'gedí i' Yă'dâa'i P'owəəhăa dăymăa, hedi khunwôeda'ginpídíbo Jôesi Tádáví tun t'owa ovây't'ôe'o'.

In Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in inbí hăăwí wí'nă táye dívíyămunde'

³² T'ăhki in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in handa' di'ánshaapóe, hedá wêeda' dimuu waa dichăa inbí pínă khó'jé. To'wí wănbo wínatúhpí, "Nă'i naa dómăa'i' naví'da' dînmuu," hewănbo t'ăhkídíbo inbí hăăwí t'ăhki dívíyămunde'. ³³ Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'ôekhuwa'in báyékí ovâykaymăgi in t'owa ovâytu'ăamídí Nanbí Sedó Jesus nawâywówápóe i'gedí, hedá Jôesi Tádá-á t'ăhki indádă hânho híwó'di-á namuu. ³⁴⁻³⁵ Hediho tóebo hăăwí wănbo wí'untáypí. To'wí wănbo wí nava háa wí tewhá ũnmuu'i' iku'p'égidá, i' chă' ihógi'i-á in Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí'piye ihúja' ovây'aanídí, hedá indá in shánkí dîntáy'inbí'piye ovâywijende'.

³⁶⁻³⁷ Wí sen Joseph gin nakhăwă'i ginbá i'an. Wí nava iví' ũnmuu'i' iku'p'égi, hedi i' chă' in Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí'piye iho'đi ovây'an. Nă'i sendá wí Levi-ví ây iwedi'i'bá namuu, oe Cyprus na'aypuyă'i', hedi in t'ôekhuwa'indi óekhăyă' "Barnabas" gin. (Nă'in khăwă-á Hudíyoví tundi natunda' "Wí to'wí t'owa ovâykhăge'do'i' kwee waa sen waa di'ăanídí" gin.)

5

Ananias-ádí Sapphira-ádí háa dănpóe'in

¹ Wí sen Ananias gin nakhăwă'i-á iví kwee Sapphira-ádí inbí nava dănkup'égi, ² hedi i' chă' dănhógi iwedi wí hăyú Ananias ikaakw'óđi ingí', hedi i' naphade'i chă' in Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí'piye iho' ovây'aanídí. Iví kwee ũnhanginnă háa i'annin t'ăhki. ³ Peter-di óetu'an, "Ananias, Satan i' Penísendi uví pínă khó'jépiye nâatsudemăgipí'an. I'dă wóetu'an i' Yă'dâa'i P'owəəhăa'v'piye bihójo'amí'in, hediho t'ăhki i' chă' i' nava dănkup'égi iwedi'i' wínăamaapí. ⁴ I' nava mănku'p'égipídíbo', ti uví' wí'úmuupí'an? Hedá mănku'p'égi ihaydá, ti háa unda' waagi i' chă'di bi'amí'in wí'úkodipí'an? Hebo nă'in yă'dâapí'in ánshaadi wóekê'di Jôesi Tádáví'piye bihójo'an, t'owaví'piyedă'bá joe."

⁵ Ananias nă'in hí' nat'oe ihayđi nachuhkanu, hedi in t'owa háa napóe'in dínhanginpóe ihayđi báyékí dikhunwôeda'póe. ⁶ In e'nûn iwe diji'in i' pení wên aa iwe dăy'ánk'û', hedi iwedi óepiyedi óekhă'k'û'.

⁷ Mađi poje óda naphade ihayđi Ananias-ví kwee ũnpówá, hewănbo wa'di wí'ũnhanginnăhpí háa iví sen ũnpóe'in. ⁸ Peter-di óetu'an, "Dítu'an, ti năhayđă'mân i' chă' wovănwă'ăa i' nava dănkup'égi ihayđi?" I-á natú, "Hedi hăa, hăhayđă'mănkun."

⁹ Peter-di óetsika'yan, "Háadan wí'gíndíbo dănwéhpêe'an Nanbí Sedóví P'owəəhăa dăntayí'nídí dănshaa-ídí tigúba wovăntuhchăănú-í iví'piye

dänhójo'andi? Ót'ôeyan, hää phódi já'wé in uví sen óets'ankhã'k'û'in dín'ahsaatû', hedi indibá chu'i wóepiyegí'o." ¹⁰ Wesebo i' kwee Peter-ví ân nú' nachuhkanu. In e'nûn dits'ûndi óechuhshaadã iwedi óepiye, hedi iví senbí nú'bã óekhã'k'û'. ¹¹ T'ãhkí in méesate'in t'owa hedã t'ãhkã in wé'gen t'owa nã'in hãa napóe'in dínhanginpóedí khunwôeda'di ovâyhógi.

Jesus-ví t'ôekhuwa'in dívípínnánt'ôe'o'

¹² In Jesus-ví t'ôekhuwa'in báyéki t'ãmäge'i pínnán t'ôe dâyo'o' in t'owa dâymúunídí. T'ãhkí in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in dívíwé'ge'o' i' méesate hay'iwi pohtãa iwe, "Solomon-bí pohtãa" gin dâytû'o'i'. ¹³ In wé'gen t'owa híwó dívíhée'an in Jesus-ví'in dimuu'inbí'gedi, tobã indádí dívíwé'ge'amídí dikhunwôeda' wänbo'. ¹⁴ Hewänbo shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwâyü, senã'dádí kwiýã'dádí, hedi in wé'gen ho dívíwâyü'indádí dívíwón. ¹⁵ Hãa napoe'o'in in t'owa dâymû'di báyéki in dihay'in oe p'óegépiye ovâyho', hedi inbí whohpã' eeje ahkhây eejá ovâykw'ódi, hedãho madãn Peter naphademãndi iví ókhundi wänbo ovâyánãní, hedi handídi wáy wên ovâyhehkhãa'amí. ¹⁶ Hedã in t'owadã i bú'ây oe Jerusalem tsowa iwéngé nakw'ó' deejedã in dihay'in ovâymayã', hedã in to'wên in yã'dãapí'in p'oweahhãdi ovây't'ôephadekando'in wã' ovâymayã', hedi t'ãhkí ovâyhehkhãa'an.

Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovây't'ôephadekando'

¹⁷ Hediho' i' Hudíyo owha' p'ó'dédí' hedã in i-ádí diji'indã, Sadducee t'owa dimuu'in, hãho dithúupóe. ¹⁸ Hediho in Jesus-ví t'ôekhuwa'inbí'piye dikhennmããdi in yã'dãapí tsiyekannin dipankw'ó' diwebã ovâypankw'ódi. ¹⁹ Hewänbo i' khun Nanbí Sedó Jôesi Tãdádí wí makówãwi t'ôepã'ãã'i' óesan i' pan tewhá phódi ihuu-ídí, hedi i' makówãwi t'ôepã'ãã'i'di ovâypiyedi ovây'tû'an, ²⁰ "Jaho bípûn oe méesate hay'i eepiye, hedi owe úvíwéénú-í, hedi in t'owa nã'in wówãtsi ts'ãamin ní'gedi bînt'ôe'amí." Hediho hãa ovây'tû'an waa díví'an.

²¹ Nathay'ã' ihaydi i' méesate hay'i eepiye dits'ú, hedi in t'owa ovâyhãhkanhon. Wa' han díví'odibo' i' owha' p'ó'dédí' hedã in i-ádí diji'indã inbí'we dívíwé'ge'andi in se'daa in Israel tunjowa' dimuu'in ovây'tuhkãnnan, hedi wên sundado oe pan tewhá eepiye dâysan in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovây'mã'ídí. ²² Hewänbo i' pan tewhá iwe dipówã ihaydi wí'ovâyshaapí, hediho dívíwâybundi inbí tsonnin ovây't'ôe'an i'gedi. ²³ Ovây'tû'an, "Na'in âymû' i' pan tewhá phódi téegít'aa nati'dinnin, hedã in pan áyí'nin ee phódi nú'-ã diwinnindã. Hebo in phódi âyhuudi gits'ú' dihaydi wénã wí wänbo in senã' wí'âyshaapí." ²⁴ I' méesate áyí'di p'ó'dédí' hedã in owha' p'ó'dédí'indã nã'in dit'oe ihaydi wídínhanginnãhpí hãa díví'amí'in. Wí'nã táye dívíwãnpitsika'mãa, "Hãnnangú dínpóe? Hãnnan wíyã napuwagí'o?"

²⁵ Ihaydi wí to'wí nats'ûndi ovây'tû'an, "Bít'ôeyan, in senã' bînpankw'ódi'in oe méesate hay'i' íve diwindi in t'owa ovâyhá'o'." ²⁶ Hediho i' méesatewin sundadóví p'ó'dédí' iví khãge'nin wóegé i' méesate hay'i' iwepiye dimãã, hedi in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâywáymaa, hewänbo wí'ovâywã'anpí, gã han díví'andã dikhunwôeda'dãn in t'owadi ovâyk'uhssäyú-í'in.

²⁷ Hedi in tunjowa' diwé'gekw'ó' diwepiye nã'in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâyts'údedi in tunjowa'ví páadépiye ovâywínú, hedi i' owha' p'ó'dédí'di ovây't'e'p'íde gin: ²⁸ "Na'indi kay'indi ho wây'tû'an in t'owa wíwínhá'ãamípí nã'i Jesus gin nakhãwã'iví'gedi, hebo nãã-ã undã nãã Jerusalem i'ge t'ãhkí in t'owa shánkí wänbo bînhã'o', hedã wã' Jesus-ví chuwa ûnmuudi na'in dínchãänú-í'in ída'."

²⁹ Peter-ádí in wé'gen Jesus-ví t'òekhuwa'indádí óetu'an, "Shánkí gínkhây'ä? Jôesi Tádá háa dítu'an waa ây'a'ginnâamí'in t'owaví tun ây'a'ginnamí'wedi. ³⁰ Undi Jesus phé'win deedi bînt'òhtägedi bînhay, hewänbo Jôesi Tádá, i' to'wí nanbí páadé kâ'ää'indi óe'a'ginmä'i'dibá óewâywówápaa. ³¹ Jesus-ân Jôesi Tádá iví ko'díngedí óesóge, tsondi-á aywondi-á namúunídí, nã'in Israel t'owa ovâykhäge'namídí inbí t'aywó'di dâyjoe'amídí hedânho ovây'owóejé-ídí. ³² Na'in gínhanginná nã'i t'ähkí napóe'in, hedânho i'gedi wâytumáa, hedá i' Yä'dâa'i P'owewaahâadâ hanbá wovâytumáa, nã'i P'owewaahâa-á Jôesi Tádádí in to'wên óe'a'ginmä'in ovâymägi."

³³ In Hudíyo p'ó'dédí'in nã'i hí' dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe, hedí in Jesus-ví t'òekhuwa'in ovây't'aháanú-i'in dida'. ³⁴ Hewänbo wí Pharisee sen Gamaliel gin nakháwä'i' iwínú in tunjowa' ovây'hée'amídí. I-á Hudíyoví khuu hâhkandi namuu, hedí t'ähkí in t'owadi óe'a'gin. I'dá wên senä' ovây'tu'an in Jesus-ví t'òekhuwa'in oe já'wépiye ovây'peeyé-i'in, iwe wí hây t'ähkí dívítsikha'amídí.

³⁵ Hedí Gamaliel-di in tunjowa' ovây'tu'an, "Naví t'owa Israel-win, híwó bí'ánshaa'an wa'di nã'in senä' háawên bîn'anpídíbo'. ³⁶ Ti wí'ún'ánshaapi'an wí sen Theudas gin nakháwä'i' wí hâyú paayo phade nängé naji', hedí nã'i Theudas-á natú, 'Naa-ân hay'i omuu,' hedí ma'di jónân tägintä (400) senä' i-ádí dívíwón. Hewänbo wên sundadodi óehay, hedáhá' in óeyuümáa'in t'ämäpiye diwijedee, hedí hääwí t'ähkí dâ'y'andi' háagi' wänbo wídínchä'póepí. ³⁷ Hedáhá' wíyá hâyú paayo naphade ihaydi, t'owa ovâykháwähónde'i paayo naná' dihaydi, Judas i' Galilee-wi sen na'ää, hedí báyéki t'owa ovây'hée'andi i-ádí dívíwón. Hedí háa Theudas ûnpóe waabá Judas wá' ûnpóe. I-á óehaydá t'ähkí in óeyuümáa'in diwijedee.

³⁸ "Hedânho nää wâytumáa, háa nã'in senä' bîn'o'in úvíwóyí'ní. Ánpí bin'an. Háa dikanda'in hedá inbí t'òe-á inbí ánshaada' dínpiuudáho', háa Theudas-á Judas-á dânpóe waagibá dínpuuwí, hedího há'to háa díví'o waa dínkâypuuwí. ³⁹ Hewänbo Jôesi Tádádânho inbí t'òe iwe ovâykhäge'máadáho', nã'in senä'dá há'to bînt'aaní, hedá wá' ma'di Jôesi Tádáví'piyeda' úvíwänpihânsa'i."

⁴⁰ Hedího in Hudíyo p'ó'dédí'indi Gamaliel-ví tumakhe ônt'òeyan. In Jesus-ví t'òekhuwa'in ovâywâytsudejôn, hedí ditsonpóe in sundadodi púwhí'dí ovâywhääní'in, hedí Jesus-ví'gedi wíyá wídívíhée'amípí gin ovây'tu'andiho ovâyma'p'ädi. ⁴¹ Hedího tunjówhäagédí dipee. Hânho dihíhchanpóe, gá Jôesi Tádá indádí báyéki nahíhchandi i'di ovâymägidân nã'in wôeda' iwehay ovâykáanídí Jesus namuudi. ⁴² Hedí thamuwaagi i' méesate hay'i ee hedá tewhá i'ge t'ähká dívíjýéndedá t'owa Jesus-ví'gedi ovây't'òekanhon, hedí ovây'há'o' Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.

6

In tsédí diji'in méesate'in khäge'nin ovâyde'man

¹ Ihayhääbá shánkí wänbo t'owa Jesus-ví'piye dívíwâyunde', hedí in Israel nangedi já'wedí di'ää'in Hudíyo in kodi Israel-'inbí'piye' dit'ayyaapóe. Ditû' in kwiya' inbí senä' dînt'ahánnin thamuwaagi ovâykoegi'hääwímä' dihaydi nã'in já'wedí di'ää'in kwiya' shánkí hí'índa' ovâykoegi'mä' in kodi Hudíyo kwiya'ví'wedi. ² Hedího in tä'di wíje Jesus-ví t'òekhuwa'indi in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in t'ähkí ovâywé'ge'andi ovây'tu'an, "Na'indá gínwó'ná Jôesi Tádáví hí' áyt'òe'odi, hedího híwó wínamúunípí nanbí t'òe áyjoe'amídí áywänpikoegi'phaadé-ídí. ³ Hedânho tí'úuwín páadé'in, tsédí wên senä' unbí'wedi binde'man áykw'òenídí nã'i koegi' ovâymäänídí. Nã'in senä' gi'min dimúuní'in dínkhây'ä': T'owa ditû' híwó'nin senä' dimuu'in, hedá i'

Yä'dâa'i P'oweahhâa pín ta'gedi dâymâa'indá híwó'di hangintan dâymâa'indá dimúuní. ⁴ Hedi ná'in Jesus-ví t'òekhuwa'in gimuu'indáho ívíjûusu'amí hedá Jôesi Tádáví hí'âyhá'amí, hedi ná'indáho nanbí t'òe-á gínmúuní."

⁵ T'ähkí in méesate ee dikw'ó'nin háa in Jesus-ví t'òekhuwa'in ditú'in ovâyhí'an, hediho Stephen óede'man, i-á báyéki wäyü imáa'i' namuu, hedá i' Yä'dâa'i P'oweahhâa pín ta'gedi imáa'i-á. Ná'in wé'gen senä' wá' ovâyde'man: Philip-á, Prochorus-á, Nicanor-á, Timon-dá, Parmenas-á, hedá Nicholas oe Antioch-wi-á (i-á Hudíyo namuupí wänbo in waagibá iwäyunde'i' namuu). ⁶ Hedi ná'in senä' ovâyde'mannin in Jesus-ví t'òekhuwa'inbí'piye ovâykán, hedi inbí'di in t'òekhuwa'in dívímankw'ódi ingí' ovâyjûusu'an.

⁷ Shánkí wänbo t'owa Jôesi Tádáví hí' dit'oe, hedi oe Jerusalem in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in disômän. Báyéki in Hudíyo owha' wänbo ná'i hí' dâya'gindi dívíwäyü.

Stephen óepankê'

⁸ Stephen báyéki Jôesi Tádáví sígísehkanä imáa, hedi Jôesi Tádáí kay óemägi, hediho t'ämäge'i pinnán t'òe he'endi i'ó' in t'owa dâymúuní. ⁹ Hewänbo wên senä' Stephen-dáí dívítuhkando'. Indá ná'i Hudíyoví méesatewin dimuu, "Ovâyma'p'ä'di'in Pant'òe'inbí Méesate" gin dâytü'ó', hedi Cyrene-windá Alexandria-windá Cilicia-windá hedá Asia-windá dimuu. ¹⁰ Hewänbo i' Yä'dâa'i P'oweahhâadi Stephen báyéki híwó'di hangintan óemägi ihée'amí, hediho in senä' wídkodipí óet'aaní. ¹¹ Hediho indi wên senä' ovâywá'áa íví'gedi dívíhójo'amí, hedi ná'in ditú, "Ná'in git'oe a'gínpi waagi ihée'andi Moses-ví'gedi hedá Jôesi Tádáví'gedá."

¹² Gindidiho in t'owa hedá in Hudíyo tsonnin hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'ó'indá t'ähkí ovâyte'ya'nan, hediho Stephen-bí'piye dikhenmäädi óeyâ', hedi khóhkaydi in tunjowa'ví'piye óeho'. ¹³ Hedi wên senä' ovâyts'úde íví'gedi dívíhójo'amí. Ginnân ditú: "Ná'i sendá häädi wänbo t'ähkí híwóhpí ihée'ó ná'i Jôesi Tádáví méesate i'gedi hedá i' tsontun Moses ita'nan ni'gedá. ¹⁴ Hedi git'oe natúdí, ná'i sen Jesus oe Nazareth-wi ná'i méesate hay'i' inayukhâymâa'in hedá ná'i khuu Moses-di dímgí'i-á t'ähkí i'egókhâymâa'in."

¹⁵ T'ähkí in tunjowa'di tsíhtáye Stephen óemúnde', hedi íví ts'ay wí makówáwi t'òepa'aa'íví'in waagibá ûnkeepóe'in dâymû'.

7

Stephen-di in Hudíyo tsonnin ovâyhi'máa

¹ I' owha' p'ó'dédi'di Stephen óetsika'yan, "Ti ná'i ditú'di t'ähkí ta'gen namuu?"

² Stephen-di ovâyty'an, "Má'mää'indá tí'ûuwin páadé'indá, naa dînt'òeyan. Jôesi Tádá i' sa'wó'di kohthay eedi nathaa'i nanbí páadé'i thehtáy pahpâa Abraham-bí'piye ipikeeyan, wa'di Abraham owáy Mesopotamia nange wăhää nathaa ihaydibo', oe Haran bú'piye wa' namäapídiibo', ³ hedi Jôesi Tádáí óetu'an,

'Uví maatu t'owa mänjoe'amí hedá uví nangá,

hedi unmu-í ná'i nange wínkeekankhâymâa iwepiye.'

⁴ Hediho in Chaldean-bí nangedi napeedi oe Haran wăhääpiye ithayegiho'. Íví tádá ûnchuu ihaydá Jôesi Tádáí óetu'an iwedá namú-i'in, hedi náa nange náa githaa iwe napówá. ⁵ Jôesi Tádáí Abraham hääwí wänbo ná'i nange iwe wí'óemägipí íví' ûnmúuní, wí nan i'ähkêní'i wänbo joe. Hewänbo Jôesi Tádá íví tun imägi wáy wí thaa ná'i nan óepähkhâymâa'in íví' ûnmúuní, hedá owáy nachuu ihaydá íví tí'úugé kă'ää'indá inbí' dínpuwagi'ó. Hedi ná'i t'ähkí Jôesi Tádáí Abraham óetu'an wa'di íví páadé'i ay ûnpuyäpídiibo'. ⁶ Óetu'an wá'

iví tí'úugé kǎ'ǎǎ'in wíyá nange inbí' dínmuupí'we dívíthayekhâymáa'in, hedí ee nange'in t'owadi jónǎn tǎgintǎ (400) paayo t'ǎhki ovâypankhonkhâymáa'adǎ ovâyt'ôephadekankhâymáa. ⁷ Hebo óetu'an wá', 'Naadǎ in t'owa uví tí'úugé kǎ'ǎǎ'in ovâypanhógi'in dovâytuhchǎnukhâymáa, hedǎ hǎ'in t'owaví nangedi uví tí'úugé kǎ'ǎǎ'in dipeegi'o, hedí nǎ'i nangepiye di'ǎǎ-í, hedí nǎwe naa dí'a'ginmǎáni.' ⁸ Hedího Jôesi Tádǎ gin iwéhpêe'andi Abraham óetu'an wên k'ewe taadi óetaa'amí'in, Abraham ikeeyamídi nahíje'in. Hedí Abraham wí e'nú ûnpuyǎ, i-á Isaac gin nakhǎwǎ, hedí kháve thaa naphade ihaydi nǎ'in k'ewe taadibá óetaa'an. Hedǎ Isaac wá' iví e'nú Jacob hanbá i'an, hedǎ Jacob-á iví tǎ'di wíje (12) e'nún hanbá-á, indǎ nanbí hehǎǎwin thehtáy pahpá'in gínmuu.

⁹ "Nǎ'indǎ inbí tí'úu Joseph-ví'piye dithúupóedí óeku'p'égi, hedí wây-á senǎ' oe Egypt-piye dimǎnnindi óekumǎdi indǎdí óeho'. ¹⁰ Hewǎnbo Jôesi Tádǎ wá' i-ádí namǎa, hedí t'ǎhki iví t'ôephade iwedi óejǎa'an. Jôesi Tádǎdí Joseph óekhǎge'nandiho i' Egypt-wi tsondi p'ó'dédí' Pharaoh gin óetu'o'i'di báyéki óehí, hedǎ óemû' híwó'di hangintan imǎa'in, hedího i'di Joseph óesóge in Egypt'inbí tunjó dínmuunídi hedǎ iví hǎǎwí t'ǎhki ôn'áyîngi'amídá.

¹¹ "Thayhǎǎbǎ oe Egypt nange hedǎ Canaan nangǎ wéngé t'ǎhki dihaapóe, hedího báyéki t'owa dâyt'ôephadende'. Nanbí thehtáy pahpá'in wǎnbo wídâykoegi'shaadepí. ¹² Hedí oe Egypt dínkoegi'bá'yennin Jacob ûnhanginpóe, hedího iví e'nún nanbí thehtáy pahpá'in gínmuu'in iwepiye isan dâykoe'gí'kuumǎ-ídi. Ihaydá páadé iwepiye dits'anmǎa. ¹³ Hedí wíyá dimǎa ihaydi Joseph-di ovâykeeyan i-á inbí tí'úu dínmuu'in, hedǎ Pharaoh-á ûnts'anhanginpóe to'wên Joseph-ví t'owa ûnmuu'in. ¹⁴ Hedí Joseph-di iví maatu t'owa-á hedǎ iví tádǎ Jacob-á ovâyt'ôesan iví'piye oe Egypt di'ǎǎ-í'in. Indǎ tségintǎ'di p'ánú (75) ihay diji'. ¹⁵ Hedího gindidi Jacob-ádí nanbí wé'gen thehtáy pahpá'indǎdí oe Egypt-piye dimǎa, hedí iwe dívíthaye dichuu píhay. ¹⁶ Tíúugédi i' pení phékhkún Egypt-di oe Shechem-piye dâyhó' hedí iwe wí t'owápho iwe wíyá dâywákhǎ'kw'ódi. Báyéki paayo phade nǎ'i hǎǎwí napóepídi'bo nǎ'i t'owápho-á Abraham wí chǎ'di ho ikumǎ Hamor-ví e'núnbí'wedi.

¹⁷ "Iwedi báyéki paayo naphade, hedí nanbí t'owa oe Egypt nange wǎhǎǎ báyéki di'âyt'owasôe, hedí i' thaa tsowa na'ǎ' Jôesi Tádǎ i'amídi hǎa i'di Abraham óetu'an waa óekhâymáa'in. ¹⁸ Hedí ihaydi wíyá tsondi p'ó'dédí' ts'aabi' Egypt nange nasogedee, i-á hǎǎwí wǎnbo Joseph-ví'gedi ûnhanginnáhpí' namuu. ¹⁹ I-á wên háawên jǎnǎki'in nanbí t'owaví'piye i'an, i'dǎ nanbí thehtáy pahpá'in ovâykaygi'an inbí ây hí'innin já'wébo dâyjoe'amídi dínchuu-ídi.

²⁰ "Thaydibǎ Moses na'aypuyǎ, hedí hânho sa'wó'di-á na'aymuu. Iví jíyá-ádí iví tádǎ-ádí poje p'óe t'ǎhki inbí k'aygibo óe'áyîngi'an. ²¹ Ihaydáhá' oe já'wépiye óepiye óejoe'amídi, hebo Pharaoh-ví a'yú ûn'ǎǎdi óeshaadi iví'piye óeho', hedí iví' ûnmuu waabǎ óesówé. ²² Moses-á nǎ'in Egypt-winbí háhkan t'ǎhki naháhpóe, hedí iví hí'-á hedǎ t'ǎhki i'annindǎ ûnkay.

²³ "Moses-á jónǎntǎ (40) paayo'i napuwamǎn dihaydi i'ánshaamǎgi iví t'owa in Israel-'in napuwǎmú-ídi. ²⁴ Hedí namǎa ihaydi wí Egypt-wi sendi wí Israel-'i' sen óewa'odi óemû', hedího Moses-di nǎ'i Israel-'i' ôn'aywoenídi namǎa, hedí hǎa i' Egypt-widi i' Israel-'i' óe'an waabǎ Moses-di i' Egypt-wi óe'an óedahay píhay. ²⁵ Moses na'ánde' iví t'owa dínhanginnáani'in Jôesi Tádǎdí óesóge'in inbí t'ôephade iwedi ovâyma'p'ǎǎdi-ídi, hewǎnbo indǎ wídínhanginnáhpí.

²⁶ "Wíyá tháwǎn nawáy'ǎǎ ihaydi wíje Israel-'in dǎnyándedi ovǎnmû', hedí ovǎnk'emakannamídi ikhǎǎ. Ovǎntu'an, 'Bát'ôeyanbe un senǎ', undǎ tí'úuwin

waaginbá damuu, hedi háadan wí'ná táye dānwā'o'?' 27 Hewānbo i' sendi i' wēe sen óewa'o'i'di Moses óewānpichānuđi óetu'an, 'To'dan wōnk'ū' na'in dítsonmá've-ídí háa dítu'āamídí híwóhpí ān'o'in? 28 Ti naa wá' díháyj'i'in unda', tsá'di i' Egypt-wi náa'an waabá?' 29 Moses ná'in nat'oeđi Egypt-di nashavepee, hedi oe Midian nangepiye namāāđi iwe wí já'wéđí'i waagibá ithaye. Iwáy wāhāāho wíje e'nūn ūnpuyā.

30 "Wíyá jónāntā (40) paayo naphade ihayđi wí thaa oe Sinai p'in nú' ahkónu wáy naji' ihayđi, wí makówáwi t'ōepa'āq'i wēn wāā'i phé'yāvi nakoje'nin jáage nawindi óemū'. 31 Moses ná'i imū'di óehāa'an, hedi shánkí nú'piye iháđi híwó imúunídí, hedi Nanbí Sedó Jōesi Táa ihée'andi nat'oe. Gin Moses óetu'an: 32 'Naa-á Jōesi Táđá omuu, uví thehtáy pahpá'in Abraham-dá Isaac-á hedá Jacob-á indi dí'a'ginmāgi'i'. Moses nakhunwōeda'pōeđi nathāthapōe, hedi wíyá imúuní'in wínada'pí. 33 Hebo Nanbí Sedó Jōesi Táađi óetu'an, 'Ó'antop'āđi, hā'i nan unwin diwe báyékí na'a'ginmuu, naví' dīnmuuđi. 34 Ta'gendi naa dómū' háa in Egypt-windi naví t'owa ovāyt'ōephadekando'in, hedá inbí haytuhkwíndá ot'oe, hediho dovāyma'p'āāđi-ídí owá. Náa-á ū-á bikhāy'āmí, oe Egypt-piye wíwāysankhāymāa ovāykhāge'namídí.'

35 "Hediho Jōesi Táđáđi Moses óesan in Israel t'owaví tsondi dīnmúunídí hedá ovāyma'p'āāđi-ídá, tobá hāndídí indi óejoegi'andi óetu'an wānbo', 'To'dan wōnk'ū' nanbí tsondi gínmuunídí hedá dítu'āamídá háa híwó háa híwóhpí ív'i'o'in?' Hedi Moses in Israel t'owaví'piye namāa ihayđi i' makówáwi t'ōepa'āq'i in wāā'i phé'yāvi nakoje'nin jáagé nawindi óehée'andi'ba i-áđi namāa óekhāge'namídí. 36 Ná'i Moses-á t'āmāge ipínnānt'ōe'an oe Egypt nange wāhāā, hedá i' p'i' māap'oe gin dāytū'o' iwe tsowa-á, hedá i' ahkónu iwá jónāntā (40) paayo diji' ihayđi. Handiđiho i'di in Israel t'owa Egypt nangedi ovāypiye. 37 Ná'i Moses-dānkun in Israel t'owa ginnān ovāytū'an: 'Jōesi Táđáđi wí tukhe'bi' unbí t'owa iwedí'ibo namuu'i wovāysangi'o, naa dísan waagibá.' 38 Ná'i Moses-á in Israel-'indáđi naji' oe ahkónu i'ge. Oe Sinai p'in nú' nanbí thehtáy pahpá'indáđi naji', i' makówáwi t'ōepa'āq'i'di wíyá óehée'an dihayđi, hedi i' t'ōepa'āq'i'di óehée'andi wí hí' nahāndepí' ihógi na'in dítu'āamídí.

39 "Hebo nanbí thehtáy pahpá'in wídida'pí Moses ōnt'ōeyaaní'in, hediho óewānpijoegi'an, hedá oe Egypt-piye diwāypunda'di dibo'aakw'ó. Hediho Aaron dāytū'an, 40 'Wí hāāwí āy'a'ginmāānigi' hedá dīnpāadéhuwígí'-á dīnpa'í. Ná'i sen Moses oe Egypt-di dípiye'i-á, wígínhanginnāhpí háa ūnpóe'in.' 41 Ihayhāāđi wí hāāwí wí wāasí'ay waa ūnchāq'i dāypaa, i-á inbí jōesi dīnmuu waa dāychāq, hedá dāy'animāat'ahánú inbí a'gin dívimāānídí, hedi ná'i hāāwí inbí mandibo dāypaa'i'di báyékí ovāyhíhchanmāgi.

42 "Hediho Jōesi Táđáđi ovāyjoe'an hedānho i' thandá p'óe-á hedá in agóyó oe makówá disaa'indá dāy'a'ginmāānídí. Hān'oebo wí Jōesi Táđáví tukhe'bi ita'nan háa Jōesi Táđá natú'in, ginnān:

Un Israel t'owa, oe ahkónu jónāntā (40) paayo íji' ihayđi,
bīn'animāat'ahánúndedi unbí a'gin bīnmāānídí,
ta'gendi naagi' wí'úví'anpí.

43 Naa dí'a'ginmāāníví'wedí

wí híyāā'i te'aa'ay pho' Moloch bīnsóge bīnhūuwídí,
hedá wí hāāwí wí agóyó waabá ūnchāq'i' Rephan gin dāytū'o'i-á bīnhon.
Ná'in wíjedi mandibo bīnpaa'in bīn'a'ginmāgi.

Hedānho wēn t'owa dovāysankhāymāa wovāyhūuwídí kayi' wāhāāpiye oe Babylon-ví shánkí onāđi.

⁴⁴ “Jôesi Tádádí Moses óhéé'an nanbí thehtáy pahpá'in ovâytu'amídí wí te'aa gáhâyú'i dâypa'i'in, hedí Moses ônkeeyan háa nakeet'ôení waa. Nă'i te'aa gáhâyú'i-á íve i' k'uu pháagîn dak'óe Jôesi Tádáví tsontun eedi nata'muu'i', hedí i' te'aa dâykée'i oe ahkónu i'ge diji' ihaydi. ⁴⁵ Hedí nanbí thehtáy pahpá'indá i' te'aa gáhâyú'i-á inbí ây ovâyjoe'an, hedáhá' inbí ây-á i' te'aa dâymaa Joshua-di năa nange ovâyts'úde ihaydi. Ihaydibá in t'owa nă'i nan diwewin dimú'de'in Jôesi Tádádí ovâykhehpiye. Hedí nă'i te'aa dínk'óe inbí tsondi hay'i David-ví thaa puwahay. ⁴⁶ David-dá Jôesi Tádá óehíhchannan, hedí gin ijûusu'an: ‘Nanbí Sedó Jôesi Táa, u Jacob-di hăn'oe wóe'a'ginmă'i', wí wháagé ugí' wínk'úuwí'in naa dímăa.’ ⁴⁷ Hebo David-ví ay Solomon-dân Jôesi Tádágí' ontewhák'û', David-dá joe.

⁴⁸ “Hewänbo Jôesi Tádá i' shánkí kw'áyewi namuu'i' i' tewhá t'owa inbí mandi dâyk'w'ódi eejedá'ba wínathaapí, i-á t'âmäpiye nathaa. Hăn'oe wí iví tukhe'bi' gin ita'nan:

⁴⁹ Jôesi Táa natú,

‘Makówa t'ähkí naví sogé'i waagi'ba dînmuu,

hedá năa oepáa k'aydá wí ân kaykhanwówákandi waagibá-á naagi' namuu.

Wí wháagé dítôenídí wänbo wí'únkodipí bínk'úuwídí,

hedí wáyge dáykaykhanwówá'amí'in wídîntáypí.

⁵⁰ Ti naví mandibo hăa t'ähkí wídók'híjépi'an?' gin Jôesi Táa natú.

⁵¹ “Un t'owa p'óhkây'indá' ímuu, hedí wâyupí'in ímuudi Jôesi Tádáví hí' pí'nă khó'jé wí'únts'úya'pí hedá wí'ít'oe'opí. I' Yă'dăa'i P'owəəəhăa hăədi wänbo t'ähkí bínjoegimăa. Háa unbí hehăəwin thehtáy pahpá'in díví'an waagibá úvíkanhon. ⁵² Indá Jôesi Tádáví tukhe'min t'ähkí ovây't'ôephadekannanpí'an. Ovây't'ahánú in t'ôepa'aa'in hăn'oe dítú'in nă'i to'wí iví wówátsi ta'ge ihondi namuu'i' nakă'ăăgí'o'in. Hedí i' napówa ihaydá undidá tunjówháagé bînmangekán, hedí handidi undibo bînhay. ⁵³ Tobá Jôesi Tádádí in makówáwin t'ôepa'aa'in ovâysan wänbo iví tsontun wovâymăänídí, nă'i tsontundá wívín'a'ginnanpí.”

Stephen óek'usäyü

⁵⁴ Wa'di Stephen-di ovâyhí'máadí in Hudíyo p'ó'dédi'in hânho dít'ayyaapóedí ôndawă'ts'inde'. ⁵⁵ Hewänbo Stephen-dá i' Yă'dăa'i P'owəəəhăa pín ta'gedí imáadí oe kw'áyepiye ibée, hedí oe makówa Jôesi Tádáví sa'wó'di kohthay ônmú', hedá Jesus-á Jôesi Tádáví ko'díngedí nawindi óemú'. ⁵⁶ Hedí Stephen natú, “Bînmú'dí, makówa nakhuudeedi dómúnde', hedá i' t'owa t'ähkígí' na'aypüyä'i-á Jôesi Tádáví ko'díngedá nawin.”

⁵⁷ In iwe diwinnin díví'ojemankw'ódidi dívítuwínú, hedá t'ähkídibo wé'ge iví'piye dikhenmăa. ⁵⁸ Hedí khóhkaydi oe bú' já'wépiye óeho', hedí in ônt'e'p'íde'in inbí k'éwé'i to dívíp'ădidi wí e'nú Saul gin nakhăwă'iví nú' dâyjoe'an i'âyîngi'amídí, hedáhá' Stephen óek'usäyü óeháyjídí. ⁵⁹ Wa'di óek'usäyunde' ihaydibo ijûusu'an gin: “Nanbí Sedó Jesus, naví hăa dînke'.”

⁶⁰ Hedí idége'disógedi gin kaygi natú, “Nanbí Sedó Jôesi Táa, in t'aywó'nin nă'in t'owa díví'o'in wí'ovâychăänú-ípí.” Gin natúdího' iví wówátsi ibowa ijó'k'û' waagibá.

8

Saul-di in méesate'in t'owa ovây't'ôephadekando'

¹⁻² Stephen óehaydi Saul-dá óehí'an. Hebo wây-á senă' Jôesi Tádá óe'a'gindo'indidá báyéki dívísíhtăädi Stephen óekhă'k'û'. I' thaa iwedi páadépiye t'ähkí in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in oe Jerusalem dikw'ó'nin

báyékí ovâyt'ôephadekando?, hedi in t'âhkí dijândi t'âmâpiye diwadedee oe Judea nange Samaria nangá i'ge t'âhkí. In Jesus-ví t'ôekhuwa'indá Jerusalem-bo dívíwóyí'.

³ Saul-di in méesate'in t'owa báyékí ovâyjänäkí'o'. Tewhá ee t'âhkí ijíyéndedi kwiýä'dá senä'dá inbí'jedibo ovâywhaapiyende?, hedá ovâypankw'óe'ó.

Oe Samaria nange Jôesi Tádáví híwó'di tun ovâyt'ôe'o'

⁴ Hediho in t'âmâpiye dishavepee'in wéngé t'âhkí dívíjyéndedi Jôesi Tádáví hí' ônt'ôekanhon. ⁵ Philip wí Samaria-wí bú'piye namäädi Jesus-ví'gedi ovâyt'ôe'o'. Ovâytumáa Jesus-á namuu i' to'wí Jôesi Tádáví óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. ⁶ Báyékí t'owa dívíwé'ge'an hedá háa Philip-di ovâytumáa'in áyîngidi dívít'ôeyande?, i' pinnán t'ôe i'andi dâymû'di. ⁷ Báyékí yä'dâapí'in p'oweahhâa dívítuwínúndedi in t'owa ovâymáa'in diwedi dipee, hedá báyékí in dín'a'yâkankodipí'indá dipóhay'indá ovâyhekháa'an. ⁸ Hedânho in bú'win hânho dihihchanpóe.

⁹⁻¹¹ Ee bú' wí sen Simon gin nakháwä'i wí'bo natû' i-á hay'i namuu'in, hedi ichuget'ôe'odi báyékí paayo in Samaria nange'in t'owa ovâyháa'o'. Hediho gin i'odi t'âhkí t'owa he'ennin dimuu'indá he'ennin dimuupí'indá ônt'ôeyande?, hedi ditû', "Nä'i sendá i' namuu Jôesi Tádáví óepínnânkaymăgi'i'." ¹² Hebo Philip-á i' híwó'di tun Jôesi Tádáví khuu i'gedi ovâyt'ôe'o' hedá ovâytumáa Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádáví óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedi in t'owa dívíwäyudi ovâyp'ó'p'oe'an, kwiýä'dá senä'dá. ¹³ Simon wânbo wá' iwäyü, hedi óep'ó'p'oe'an dihaydi Philip-ádi wé'ge dänjýénde?, hedi hânho óeháa'o' t'âmäge'i' pinnán t'ôe Philip i'o'i' imû'di.

¹⁴ Oe Jerusalem in Jesus-ví t'ôekhuwa'in dit'oe in Samaria-'in t'owa Jôesi Tádáví tun ônkê'in, hediho Peter-á John-dá inbí'piye ovânsan. ¹⁵⁻¹⁶ Nä'in wíje dapówá ihaydi in dívíts'anwäyü'ingí' ovâyjûusu'an i' Yä'dâa'i P'oweahhâa dâykáyjídí, gá i' Yä'dâa'i P'oweahhâa wa'di inbí'piye wídín'äpídân. Ovâywânpip'ó'p'oe'an Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyudi. ¹⁷ Hedáhá' inbí'di wí'ingin dänmank'û'di i' Yä'dâa'i P'oweahhâa dâykê'.

¹⁸ Hedi nä'in Jesus-ví t'ôekhuwa'in in t'owaví'di dänmank'û'di i' Yä'dâa'i P'oweahhâa dâykê'in Simon imû'di ovânchä'määní'in nada?, ¹⁹ hedi ovântu'an, "Naa wá' dínk'u' hedânho t'âhkí naa inbí'di dâymank'û'in i' Yä'dâa'i P'oweahhâa dâykáyjídí."

²⁰ Hebo Peter-di óetu'an, "Uví chä' wóegébo péyégépiye unmu-í, gá un'ándedân i' hääwí Jôesi Tádá imä'i chä'di nâakuumä-í'in. ²¹ Jôesi Tádáví wóemúnde pí'nä khó'jé ta'ge wí'unmuupí'in hediho nä'in t'ôe há'to úkoedí-í bí'amídí. ²² Nää-á nä'i yä'dâapíkan unkanda'i náJoe'an, hedi pín ta'gedi Nanbí Sedó Jôesi Tádáví'piye bijûusu'amí hádéebá nakodídi ná'i gin un'ánshaamuu'i' wôn'owóejé-í. ²³ Naa-á dînhanginná hânho unthúut'óe'in, hedá uví t'aywó'didi wóewhimáa waagibá úpóe."

²⁴ Simon-di ovântu'an, "Nanbí Sedó Jôesi Tádáví'piye dînjuusu'amí hedânho ná'i dítu'andi naa wídînpúuwípídí."

²⁵ Hedi Peter-ádi John-dádi hääwí Jesus-ví'gedi dânhanginná'di' in t'owa ovâytu'an dihaydi, hedá Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôe'an dihaydi, Jerusalem-piye dawáymää. Dänweehon dihaydi báyékí Samaria nangewi bú'ây i'gedi daphade, hedi Jôesi Tádáví híwó'di tun ovâyt'ôekanhon.

Philip-ádi i' Ethiopia nangewi tsondi-ádi

²⁶ Ihayhäädibá wí makówáwi t'ôepa'aa'i'di Philip óetu'an, "Ókhây'andi nä'in aakonpiye'in p'ôe i'ge unmu-í, indá Jerusalem-di Gaza-piye namän."

(Iwe wí ahkónu naná.) ²⁷ Hediho ikhây'andi namää. P'óegé iwéngé namän dihaydi wí sen óemû'. Nă'i sendá Ethiopia-wi tsondi namuu, in Ethiopia-winbí tsondi p'ó'déđi' kweeví chă' t'ăhkí ōn'âyînmăa'i namuu, i' kwee-á Candace gin nakhăwă. Nă'i sen oe Jerusalem-dă najiwän Jôesi Tádá óe'a'ginmăânídí, ²⁸ hedi năă iví'piye iweehon dihaydi iví te phoge na'ândí in ta'nin Jôesi Tádáví tukhe'bi Isaiah ita'nannin itundo'. ²⁹ I' Yă'dăa'i P'owəəhăəđi Philip óetu'an, "Ja' unmu-í hă'i te năakăanídí."

³⁰ Hediho Philip iwănakídídi óekăa, hedi i' sen itundodi nat'oe, hedi óetsika'yan, "Ti unka'póya' hă'i năatundo'i'?" ³¹ Óetu'an Philip, "Hândidan oka'póewí wí to'wídí wídînthayyohpídí? Han unchanpóedí ti năă te phoge bitôení naa-ádi bisôege-ídí?"

³² Jôesi Tádáví ta'nin diwe itundo'i ginnân natû':

Wí k'úwă óekhe'gí'o'i dăyhúja' waagibá óeho',

hedi wí k'úwă'ay óephó'k'owandedi sîgînpídíbo hândă'dibo nawănpik'óe waagibá,

i'ba wă' háabo wínatúhpí.

³³ Óewôeda'iwekán, hedá híwó'dá wí'ôntunjó'nanpí.

To'wí wăbo háabo wí'ûnkodipí natúunídí iví tí'úugé kă'ăă'inbí'gedi

gá iví wówátsi năă oepăa k'aydi ûnbowadeedân.

³⁴ Hedi i' Ethiopia-wi tsondidi Philip óetsika'yan, "Toví'gedan Isaiah ihí'măa? Ti wí'bo iví'gedi háa wíyá to'wíví'gedi ita'nan? Ti u'di dítu'amí?"

³⁵ Hediho Philip-di ōnthayyan nă'i hí' Isaiah ita'nandi-á Jesus-ví'gedân namuu'in, hedáhă' i' híwó'di tun Jesus-ví'gedi shánkă ōnthayyan.

³⁶ Iwáy p'óegé wáy damăndi nap'o'k'óe iwe dapówă, hedi i' tsondidi Philip óetu'an, "Hîn námú'dí, hăwe nap'o'k'óe. Ti wínakodipí'an díp'ó'p'oe'amídí?"

³⁷ Philip-di óetu'an, "Híwó namuu-ákun unp'ó'p'oe'púuwídí, pín ta'gedi biwăyundedi." Hedi óetu'an Philip "Naa dăywăyunde-ákun Jesus Christ-á Jôesi Tádáví ay namuu'in."

³⁸ Hediho i' tsondidi i' sen isanhondi' óetu'an i' te iwóyí'ní gin, hedi Philip-ádi i' tsondi-ádi ee nap'o'k'óe iwe dawă, hedi Philip-di óep'ó'p'oe'an. ³⁹ P'oe iwedí dapee ihaydi Nanbí Sedó Jôesi Táaví P'owəəhăəđi tsíkhağipí Philip iwedí óeho', hedi i' tsondidi wíyá wí'óemû'pí, hebo iví'piye namän dihaydi báyékí nahíhchanpóe.

⁴⁰ Philip-á oe Azotus bú' óekán, hedi iwedího i' bú'ây i'ge t'ăhkí Jôesi Tádáví híwó'di tun ovây't'óekanhon oe Caesarea bú' napówă píhay.

9

Jesus-ví'piye Saul ipimăgi

¹ Ihayhăăbă Saul ívíwo jănăkí in Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwăyunde'inbí'gedi ihí'măa. Natû' i'di ovây't'akhanukhăymăa'in. ² Hediho in Hudíyoví owăa' p'ó'déđi'ví'piye namăa wí ta'di óedaa'amídí. Nă'i ta'di ihondiho in ta'ge óemăgi i' Hudíyoví méesate oe Damascus bú' eejepiye námú-ídí, hediho wên t'owa, háa kwiya' háa senă' dimuu'in Jesus-ví p'ôe i'ge dimănnin ovâyshaadá, oe Jerusalem-piye ovâypanmă'í ovâypankw'ôenídí.

³ In p'óegé Damascus-piye namän dihaydi, tsowa napowamăndi, tsíkhağipí wí ko makówádí nawă, hedi óe'ánkê'. ⁴ Hedi nange nakanu, hedi wí to'wídí óehée'andi nat'oe. Óetsika'yan, "Saul, Saul, háadan u'di naa dít'ôephadekando?" ⁵ Saul natsikapóe, "Nanbí Sedó, to-an unmuu?" Hedi óetu'an, "Naa Jesus-ân omuu, u'di naa dít'ôephadekando'i'." ⁶ Ówínú, hedi i' bú'piye unmu-í. Iwânho wóetu'ămí háa bi'ămí'in."

7 In senä' i-áđi dimännin diwänpikwĩnudeedi háabo wíđitundeepi. Diwänpit'oe hewänbo hääbo wíđâyũ'pí. 8 Saul iwĩnú, hewänbo itsíwaa ihaydá hääbo wí'ũnkeet'óepi, heđiho Damascus-piye óepaho'. 9 Poje thaa ivi keetan wí'imáapi heđá wá' húukan wänbo sũwä wänbo wí'i'ohpi.

10 Nă'i bú' Damascus iwáho wí sen Jesus-vi'piye iwäyunde'i' Ananias gin nakháwă'i nathaa. Nanbí Sedó Jesus-di óekháyă'dedi waagibá ûnt'oepoe, heđi Ananias natú, "Nanbí Sedó, hää-an unda'?"

11 Heđi Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Wesebo Judas-vi tewhá eepiye unmu-í. Ivi tewhá-á năá bú'win p'oe iwe na'an, Ta'ge'in P'oe gin dâytũ'o'. Eedi wí sen Saul gin nakháwă'ivi'gedi untsikapúuwí, Tarsus bú'wi-ân i' namuu.

12 Năäbo ijũusu'o', heđi i' tewhá ee na'an diwe untsudemăndi wóemunde waagibá năäho ûnts'anpuwamăn, heđá wá' wóemunde' uvi mandá năatăgedá ivi keetan wíyá ikáyjídí."

13 Hewänbo Ananias natú, "Nanbí Sedó, báyéki t'owadi nă'i senbí'gedi dít'oe'an. Dítũ uvi t'owa Jerusalem-windá i'di hânho ovâyjănăki'an.

14 Heđá in Hudíyoví owha' p'ó'dédí'indi ônk'ũ' năwe wá' in t'owa t'ăhki wóekháyă'de'in dívijũusu'odi ovâypankw'ôeníđí."

15 Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di óetu'an, "Ópũn, naadân wí'bo dóde'man naví t'oe dîn'amídí. I'dá in Israel t'owa-á heđá in wé'gen t'owa wá' inbí tsonnin wóegé ovâyt'oe'amí to'wí omuu'in naa. 16 Naadân wí'bo dônthayyămí báyéki it'ôephadekhâymaa'in naví t'oe dîn'amídí."

17 Heđiho Ananias i' tewhá óetu'an deepiye namăä, heđi nats'ũ. Heđi ivi mandi Saul óetăgedi óetu'an, "Tí'ũu páadé'i Saul, hă'in p'óegé năä Damascus bú'piye un'ă' ihaydi Nanbí Sedó Jesus uvi'piye ipikeeyan. Heđi i'dibá naa dísan wíyá úkeepúuwídí, heđá i' Yă'dăa'i P'owewăhăa pín ta'gedi mănă've-ídí." 18 Wesebo wí hăăwí paa okhowa waagi'bă namuu'i' Saul-vi tsée iwedi ûnjăapoe, heđi wíyá ûnkeepoeđi iwĩnú. 19 Ihaydiho óep'ó'p'oe'an, heđi ihũyandi ivi kay iwáykê'.

Oe Damascus Saul-di Jesus-vi'gedi ovâyt'oe'o'

Saul wí hăyũ thaa oe Damascus-bo iwóyĩ' in t'owa Jesus-vi'piye dívíwäyunde'indádí. 20 Heđi wesebo i' Hudíyoví méesate eeje namăä, heđi ovâythayjo' Jesus-á Jôesi Táavi ay-ân ûnmuu'in. 21 In t'owa ivi hí' dít'oe'in t'ăhki ovâyhăa'andi dívípítumăa, "Tí nă'i-ân wínamuupí'an i' to'wídí oe Jerusalem ovâyhănúnde'i' t'ăhki in Jesus óekháyă'de'in dívijũusu'odi? Tí năäpiye wína'ăăpí'an hă'min t'owa ovâywănpipanhóeníđí, in Hudíyoví owha' p'ó'dédí'inbí'piye ovâyhũuwídí?"

22 Hebo Saul-vi hí'-á shánkí wänbo ûnkaypuwamăndi ovâythayyan Jesus-áho ta'gendi namuu i' to'wí Jôesi Táđádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníđí, heđiho in Damascus'in Hudíyo hăäbo wíđâyshaapí óetu'ăamídí.

23 Báyéki thaa naphade ihaydi in Hudíyo dívíwé'ge'an háawin wên ánshaa dâyk'úuwídí háđídí Saul óeháyjídí waagi. 24 Khu-á thaa-á i' bú' tehpa phóđi iwe óetsíkha'măa óeháyjídí. Hewänbo Saul ûnhanginpoe háa óekhâymaa'in, 25 heđi wí khun wên ivi hí' iwe dívíwäyunde'indi i' bú'wi tehpa iwepiye óeho', heđi naphohchá' diwe wên t'ûnbay hay'in diwedi óewăve.

Saul oe Jerusalem bú' naji'

26 Saul Damascus-di oe Jerusalem-piye namăä, heđi in wé'gen Jesus-vi'piye dívíwäyunde'indádí iwóení'in nada'. Hewänbo t'ăhkíđíbo i' dâykunwôeda', wíđi'ănpídí ta'gendi Jesus-vi'piye iwäyunde'in. 27 Hewänbo Barnabas-di in Jesus-vi t'ôekhuwa'inbí'piye óeho' indi óetaa-ídí, heđi ovâytũ'an háa Saul ûnpoe'in in p'óegé oe Damascus-piye namăndi. Háa Saul-di Nanbí Sedó

Jesus óemû' waagi hedá Jesus-dá óehée'an waagá ovâytû'an. Ovâytû'an wá' háa Saul khunwôeda'ginpídíbo' in t'owa oe Damascus Jesus-ví'gedi ovâyt'ôe'annin. ²⁸ Hediho in Jesus-ví t'ôekhuwa'indi Saul óesígikê', hedi i-á oe Jerusalem i'ge t'âhkí indádí naji'. Iwe wá' khunwôeda'ginpídíbo' in t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi ovâyt'ôe'an. ²⁹ Wên t'owa iwe diji', Hudíyobá dimuu hebo Israel nange já'wédí dí'ää. Indádí wá' ihí'máadáhá' ituhkannan, hedi dit'aypóedí hádídí óeháyji'in dâytuwámáa. ³⁰ Hewänbo in tí'ûuwín páadé'in háa óekháymáa'in dínhanginpóe ihaydi, oe Caesarea bú'piye óeshaveho', hedá iwedáhá' wíyá bú' Tarsus-piye óesan.

³¹ Nă'i naphade ihayhää in méesate'in t'owa díwíwé'ge'o'in i' nange Judea-á Galilee-á Samaria-á to'wídí wänbo wí'ovâyjänäki'ohpi, hedi shánki dikaypóe. Hedi Nanbí Sedó Jôesi Táa báyéki dâya'ginmä' hedá i' Yă'dâa'i P'oweaahâadi ovâykhäge'máa, hedânkun shánki wänbo dit'owasôe.

Peter ipínnánt'ôe'o' in bú' Lydda-á Joppa-á eeje

³² Ihaydibá Peter t'ämäpiye namändi Jôesi Táadávi t'owa oe Lydda bú' dikw'ó'nin napuwäpówá. ³³ Iwe wí sen Aeneas gin nakháwă'i' óejay. Nă'i sendá wí'ûn'a'yâkankodipídí kháve paayo wí'ûnkodipí ishâa-ídi. ³⁴ Peter-di óetu'an, "Aeneas, nă-á Jesus Christ-di wóehekhâamăgi. Óshaa, mänpa'shâa." Hedi wesebo han i'an. ³⁵ In t'owa Lydda bú' dithaa'in t'âhkí hedá o'ge oe Sharon nange dithaa'indá háa ûnpóe'in dâymû', hedi báyéki in diwedi Nanbí Sedó Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in dipóe.

³⁶ Ihaydibá wí kwee Tabitha gin nakháwă'i', Jesus-ví'piye iwâyunde'i', ee Joppa bú' nathaa. (Ivî kháwă-á Greek tundi "Dorcas" ûnmuu, hedi nă'in hí' Dorcas-á "Păä" gin natunda'.) Nă'i kweedá hăädi wänbo t'âhkí t'owa híwó ovây'o', hedá in sehkanăwó diwówáji'indá ovâykhäge'máa. ³⁷ I-á nahaypóedí nachuu, hedi i' pení óe'owídi inbí khuu dínmuu waagibá, hedi oe wha'k'ay íve óek'û'. ³⁸ Lydda iwedi Joppa-á kayi' wínanáhpí, hedi ee Joppa in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in dínhanginpóe Peter-á oe Lydda naji'in, hedi wíje senă' iví'piye ovânsan óetu'âamídi, "Tí wesebo na'indádí wí'ûn'ää-ípí'an, hedi a'yuu giwáymú-í."

³⁹ Hediho Peter wesebo ikhây'andi indádí namăa. I' tewhá ee dipówá ihaydi oe wha'k'ay ívepiye óepiye. T'âhkí in kwiya' dikw'ó'nin inbí senă' dín'tahánnin Peter-ví nú' diwindi diséjei', hedi ônkejo' i' báyéki to-á k'éléwé'i aa-á Dorcas ipaa'i' wa' nawówáji' ihaydibo'. ⁴⁰ Peter-di t'âhkí ovâypeejôndi idége'disóge ijûusu'amídi, hedi ibéedí i' pení óemúndedi natú, "Tabitha, óshaa." I' kwee itsíwaadi Peter óemû'di ishaasóge. ⁴¹ Peter-di óemanyâ'di óekwínukhäge'nandá in kwiya'dádí in wé'gen Jôesiví t'owa-ádi ovâytuhkannan dits'ûnídí, hedi i' kwee wíyá nawówápóe'in ovâykeeyan. ⁴² In Joppa-win t'owa dínhanginpóe háa napóe'in hedi báyéki Nanbí Sedó Jesus-ví'piye díwíwâyü.

⁴³ Peter ee Joppa nă'i sen Simon gin nakháwă'iví'webo híwó hay thaa iwóyi'. Simon-dá púje tăvikandi'-ân namuu.

10

Cornelius-di Peter óetuhkánnan iví'piye na'ää-i'in

¹ Oe Caesarea bú' wí sen Cornelius gin nakháwă'i' nathaa. I-á tăgintă (10) sundađoví tsondi namuu, hedi iví sundađo-á "Italy-win" gin ovâytû'o'in diwedi'in dimuu. ² I-ádi iví k'aygi'indádí hăädi wänbo Jôesi Táadá óe'a'ginmä' tobá Hudíyo dimuupí wänbo', hedi in sehkanăwó diwówáji'in Hudíyo t'owa

hăyû-anho ovâychă'mă' ovâykhăge'namíđi, hedá hăăđi waa Jôesi Tádáví'piye ijûusu'o'.

³ Wí thaa thí'êedi poje iwáypiye nanândi, wí makówáwi t'ôepa'aa'i' Cornelius ûnpówáđi kee'eedi óemû' waagibá ûnpóe, hedí óekháyă'.

⁴ Cornelius hânho óepíhăă, hedí i' makówáwi t'ôepa'aa'i' óedamúndedi óetu'an, "Nanbí Sedó, háadan un'ăă?"

Hedí i' t'ôepa'aa'i'đi óetu'an, "Jôesi Tádá uví jûusu nat'oe, hedá wóemû' in sehkanăwó diwówáji'in t'owa ovâychă'măgi'in hedího háa bí'annin wí'ûn'ôede-ípí. ⁵ Năă-á wên senă' Joppa bú'piye u'đi ovâysaaní, indá wí sen Simon gin nakhăwă'i' óenuuwă-í năwepiye óemă'íđi, i' sendá Peter gin wá' nakhăwă. ⁶ I-á iwóyinde' wí púje tăvikandi' Simon gimbá nakhăwă'íwí tewhá ee, nă'i tewhá-á mâap'oe nú' nak'ôe." ⁷ I' makówáwi t'ôepa'aa'i'đi Cornelius óehí'bowa ihayđi ijăa'an, hedí Cornelius-di wíje iví tewhá'in t'ôe'indá hedá wí sundado-á ovâythăkannan, nă'i sundadodá hăăđi waa Cornelius óekhăge'do hedá Jôesi Tádá óe'a'ginmă'. ⁸ Háa i' makówáwi t'ôepa'aa'i'đi óetu'an waa Cornelius-di ovâythayyan, hedáhă' Joppa-piye ovâysan.

⁹ Wíyá tháwăn taagepiye wa'đi in senă' p'óegé dimândi, i' bú' tsowa dipowamăn dihayđibo', Peter oe wha'k'aypiye napee ijûusu'amíđi. ¹⁰⁻¹¹ Nahăshépóedí ihúuyamí'in nada', hebo wa' dăyhăăhăa'odibo na'ăăk'ôe waagibá ûnpóe, hedí makówá nakhuudee'in ûnkeepóe, hedí wí hăăwí nangepiye nawhăve'ăđi imû', i-á wên aa pháagi'in waagi'inbá namuu, hedí jónu wéegé eeje nawhimuu. ¹² In aa iwe t'âmăge'in animăa hăăwên dikw'ôn, hăăpandá p'oe kanu-á păăyu-á hedá tsídé-á. ¹³ Hedí to'wíđi óehí'măadı nat'oe ginnân: "Peter, ówínú, ovâyhănú hă'in hedá ovâyk'ôe."

¹⁴ Hebo Peter natú, "Joe, há'to, Nanbí Sedó. Naa hănhay wănbô wíđók'oe pí hăăwí nanbí khuu gínmuudi gínkhăak'ôe'i', gi'bi hăăwí khăă'i gin âytumăa'i'."

¹⁵ Hedá wíyá i' hí' nat'oe ginnân: "Wí'úkhăy'ăhpí untúní'in nakhăak'ôe'in hăăwí Jôesi Tádá natú'i híwó'di namuu'in." ¹⁶ Powin gin napóe, hedí ihayđi in aa pháagi'in wesebo makówápiye óetege.

¹⁷ Peter i'ánshaamăa hăă-angú i' hăăwí ûnkeepóe'i' namuu'in, hedí ihayđibá in senă' Cornelius-di ovâysannin wáy Simon-ví tewhá ûnk'ôe'in dăysha, hedí oe tehpaá phóđi dipówá. ¹⁸ Hedí ditúkhwínpóedí ditsikapóe, "Ti năwe Simon Peter iwóyí?"

¹⁹ Wa'đi Peter i' hăăwí ûnkeepóe i'gedí i'ánshaamăadı i' Yă'dăa'i' P'oe waahăđi óetu'an, "Ót'ôeyanbe, poje senă'di wóetuwămăa. Năă-áho ówhanbe, hedí ánsaaginpíđibo' indáđi ópûn. ²⁰ Naadân dovăytu'an năăpiye di'ăă-i'in." ²¹ Hedí Peter in senă' diji' iwepiye nawân hedí ovăytu'an, "Naa-ân i' omuu undi dítuwămăa'i'. Háadan í'ăă?"

²² In senă'di óetu'an, "Cornelius-dáho na'in dísan, i-á sundádoví tsondi namuu. I-á iví wówátsi ta'ge ihon, Jôesi Tádá óe'a'gin, hedí iví'gedí in Hudíyo t'ăhkí híwó dívíhée'o'. Wí makówáwi t'ôepa'aa'i'đi óetu'an u' wóetu'ăamíđi iví tewhá eepiye unmú-íđi, hedânho wí hí' uví'wedí nat'oe-íđi." ²³ Hedího Peter-di ovăytu'an dits'úuní gin, iwebo dívíwho'kw'ôeníđi i' khun.

Hedí i' tháwăndá hé'đibo Peter ishaadi ipikhăy'an, hedí indáđi namăa, hedá wên Joppa-win Jesus-ví'piye dívíwăyunde'indá wá' dimăa. ²⁴ Wíyá tháwăndá oe Caesarea dipówá. Cornelius-áho iví'we natsíkha'ăn, iví ây-á maatu'indá k'ema'indá ovâywé'ge'annin wóegé. ²⁵ In Peter-'in t'ăhkí i' tewhá ee dipówá ihayđi Cornelius-di óesengitu'an, hedí Peter-ví páadépiye idége'disóge óe'a'geeníđi. ²⁶ Hebo Peter-di óekwínukhăge'nan, hedí óetu'an, "Ówínú, u' waagibá naa wí t'owăđă'mân omuu."

27 Hedí dānhí'hondi i' tewhá íve dats'ú. Peter-di in báyéki t'owa iwe diwé'gekw'o'nin ovâymû', 28 hedí ovâytu'an, "Ti wí'úhanginnáhpí'an wí Hudíyo ûnkhâak'óe'in iví khuu ûnmuudi pí'wên t'owa-ádí iwóení'in hedá inbí'piye ná'ádāamú-i'indá? Hebo Jôesidi naa ná'in díhā'an: Naa wídkhây'āhpí otúuní'in wây-á t'owa híwó'nin wídimuupí'in háa naa dínkhâak'óe'in indádí dáywóenídí. 29 Hedānkun nāwepiye o'āā-ídí dídaa'andi naa 'joe' gin wó'túhpí. Hedí nāā-á dítu'āamí háadí u'dí dítu'kannannin."

30 Cornelius-di óetu'an, "Poje thaa phade poje iwe thí'ēedi, nāā waabá naná, hedí naví tewhá ee dáyjūusu'odi o'ān, hedí tsíkhagipí wí sen ots'á'i aa nato'ondi dínkeepóe, hedí naví hānge nakwinudee. 31 I'dí naa dítu'an, 'Cornelius, Jôesi Tádá uví jūusu nat'oe, hedá i' hāāwí u'dí in sehkanāwó diwówáji'in ovâymāgi'i' imû', hedí háa bí'o'in há'to ûn'ôede-í. 32 Nāā-á wí to'wí oe Joppa-piye násān, Simon óetu'āamídí uví'piye ná'āā-ídí, i-á Peter gin wá' nakhāwā. Wí púje tāvikandi'ví'we ná'ān, i-á Simon gínbā nakhāwā, hedí māap'oe nú' nathaa.' 33 Hedího wesebo wên senā' dovâysan wóetu'kannamídí, hedí u-á wesebo un'āādí híwó bí'an. Nāā-á nāwe t'āhkí gikw'ó, hedá Jôesi Tádá-á wá' nāwe ná'indádíbā ná'ān. Nāā gikw'ó ívít'ôeyaanídí hāāwí t'āhkí háa Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wóetu'an waa ná'in dí'tôe'amídí."

Peter-di in Cornelius-'in Jôesi Tádáví hí' ovâyt'ôe'o'

34 Hedí ginnān Peter natú: "Nāā naa dínhanginná ta'gendi Jôesi Tádádí t'owa t'āhkí handa' ovâymāa'in. 35 T'āhkí to'wên i' dāy'a'ginnin hedá híwó díví'o'indá i'dí ovâysígíhónde', tobá wāhāāwin dimuu wānbo'. 36 I'dí iví tun in Israel t'owa ovâymāgi, hedí ovâytu'an dínkodí i-ádí dívíwóenídí Jesus Christ i'andi namuudi, i-á t'owa t'āhkígi' shánki natsonji'i-ān namuu. 37 Un úhanginná háa tí'úgedí napóe'in oe Galilee nange hedá háyú Judea nange naná' t'āhká, John i' p'ó'p'oe'kandi'dí in t'owa dip'ó'p'oe'púuwí'in ovâytu'an dihaydí. 38 Úhanginná Jôesi Tádádí iví Yā'dāa'i P'oe'wāhāā ōnsannin Jesus Nazareth-wi', hedānho Jesus-áho óesóge'in ikeeyamídí hedá in pinnándá óemāānídá, hedí Jôesi Tádá i-ádí najídi Jesus-di híwó in t'owa ovây'o' wáy namāā wānbo', hedá háyú i' Penísendi dí ovâyt'ôephadekannannin hehkhāa ovâymāgi.

39 "Hāāwí Jesus-ví'gedí gínhanginná'dí ná'indi t'owa áyt'ôe'o', háa i'an waa ee Jerusalem bú' hedá i' wé'ge'i bú'ây in Hudíyoví nange t'āhká naná'dí'. I-á óet'óhtāgek'ú'dí óehay. 40 I-ānkun i' namuu Jôesi Tádádí óewáywówāpāa'i', hedí dínkeeyan i' powage'i thaa nachuu iwedí wíyá nawówápóe'in. 41 T'āhkí t'owadá wí'óemû'pí, hebo ná'in iví'gedí ívíhée'amídí páadébo díde'mannindānho i' āymû'. Wíyá nawówápóe ihaydí i-ádí ívíhúuyan. 42 Hedí i'dí ná'in díjôn Jôesi Tádáví tun in t'owa áytunphaadé-ídí, hedá áytu'āamídá ta'gendi i-ānkun namuu Jôesi Tádádí óesóge'i' t'āhkí t'owa ovâykeekw'óenídí háa híwó háa híwóhpí díví'annin, wí'gíngí in ho díchuu'indá in wa' diwówáji'indá. 43 T'āhkí Jôesi Tádáví tukhe'mindi dítu'an, t'āhkí to'wên Jesus-ví'piye dívíwáyunde'inbí t'aywó'dí dín'owó'jen. Jesus-ānkun ōnk'ú' gin dín'amídí."

In Hudíyo dimuupí'in i' Yā'dāa'i P'oe'wāhāā dāykē'

44 Wa'dí Peter-di gin ovâytumáadí i' Yā'dāa'i P'oe'wāhāā nawá t'āhkí in iví hí' ōnt'ôeyande'inbí'wepiye. 45 Hedí in Hudíyo Jesus-ví'piye dívíwáyunde'in Peter-ádí dí'āā'in hānho ovâyhāa'an, i' Yā'dāa'i P'oe'wāhāā in Hudíyo dimuupí'in wá' báyéki'bo ovâymāgídi. 46 Dínhanginpóe ovâymāgi'in inbí hí' ho

dit'oedi, gá pi'wí tundi dívíhée'odân, hedá Jôesi Tádá ívíwo hay'i namuu gin ditû'dá.

⁴⁷ Hedi Peter-di in i-ádi di'ää'in ovâytu'an, "Nä'in t'owa-á i' Yä'dâa'i P'oewaahâaâyê, na'in i' äykê' waabá. Hedânkun tóebo wí'ûnk'óepí ovâykhâa'amídí p'oedi ovâyp'ó'p'oe'amí'in, hewä." ⁴⁸ Hediho in Cornelius-in ovâytu'an dínkhây'ä' dip'ó'p'oe'púuwí'in, dâyekeeyamídí Jesus Christ-ví'in dimuu'in. Hedáhá' indi óedaa'an wí hâyú thaa indádi iwóyí'nídí.

11

Peter-di ovâytu'máa in Jerusalem-in méesate'in háa napóe'in

¹ In Jesus-ví t'òekhuwa'indá hedá in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in oe Judea t'ähkí dikw'ó'nindá dínhanginpóe in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' Jôesi Tádáví hí' iwe dívíwâyú'in. ²⁻³ Hebo wáy wên t'owa Jerusalem bú'win dichanpóe t'ähkí t'owa Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in dínkhây'ä' in Hudíyoví khuu wá' dâyhúuwí'in. Hediho Peter Jerusalem-piye namää ihaydi indi óetu'an, "Häawí gínkhâak'óe'i bí'an. Heháadan in Hudíyoví k'ewe taa dâymáapí'in t'owaví'we unji', hedá indádá bihúuyan?" ⁴ Hedi Peter-di ovâythayyan t'ähkí háa páadé iwediibo napóe'in.

⁵ Ginnân natú: "Oe Joppa bú' o'ân dihaydi naa dáyjûusu'o', hedi o'äak'óe waagibá dínpoedí wí häawí dínkeepóe. Wên aa pháagín waagínba namuu'in makówádí nawândi dínkeepóe, jónu wéegé eeje nawhimuu'in, hedá naví nú' dínpówá. ⁶ Hedi híwó in aa phoge dómû', hedi t'ämäge'in hääpandá p'oekanu-á pâyü-á tsidé-á dovâymû'. ⁷ Hedi to'wídí díhí'máadí ot'oe. Ginnân dítu'an: 'Peter, ówínúdí ovâyhánú hä'in hedá ovâyk'óe.'

⁸ "Hebo naa-á otú, 'Joe, há'to Nanbí Sedó. Hânhay wänbo naví sóphoge wídótógipí wí häawí nanbí khuu gínmuudí gínkhâak'óe'i', gi'bi häawí khâa'i gin âytumáa'i'.

⁹ "Hebo oe makówádí wíyá i' hí' ot'oe, gin: 'Wí'úkhây'ähpí untúuní'in nakhâak'óe'in häawí Jôesi Tádá natú'i híwó'di namuu'in.' ¹⁰ Powin gin napóe, hedá hää t'ähkí makówápiye óewáytege.

¹¹ "Thaydibáho poje senä' Caesarea bú' iwedi ovâysannin i' tewhá ee o'ân diwe dipówá. ¹² Hedi i' Yä'dâa'i P'oewaahâaadi dítu'an, 'Ánsaaginpidíbo' indádi ópûn.' Wên sí tí'úuwín páadé'indá wá' naa-ádi dimää, hedi i' sen dítuhkánndiví tewhá ee gits'ú. ¹³ I'dân na'in dítu'an wí makówáwi t'òepa'äa'i' iví tewhá íve nawindi óemû', hedi i' t'òepa'äa'i'di ginnân óetu'an: 'Wên senä' oe Joppa-piye ovâysân ná'i Simon náwe óemá'idí, i-á Peter gin wá' nakháwä. ¹⁴ I'dibá wovây't'òekankhâymáa hádídí ụ-á hedá hâyú uví k'aygi'indá wovây'aywoení'in.'

¹⁵ "Cornelius-di naa díhí'bowa ihaydáhá' naadá dovâyhée'an. Wa'di báyéki otúhpídíbo i' Yä'dâa'i P'oewaahâa inbí'wepiye nawân, páadé na'in gínpoé waagibá. ¹⁶ Hedi dín'ánpówá i' to hí' Nanbí Sedó Jesus häädi wänbo natú'di, gin: 'John-di t'owa p'oedída' ovâyp'ó'p'oe'an, hebo undá i' Yä'dâa'i P'oewaahâa-á bínkáyjí wí p'ó'p'oekan waagibá.' ¹⁷ Jôesi Tádádí i' Yä'dâa'i P'oewaahâa ovâymägi, hedá hanbá na'in dímägi, Nanbí Sedó Jesus Christ-ví'piye ívíwâyú ihaydi. Hediho hää-an naa omuu, ti naa dínk'óe Jôesi Tádá dówóyí'nídí? Naa-á joe."

¹⁸ Hediho in t'owa háa Peter-di ovâytu'annin dit'oe ihaydi wíyá wídítúhpí híwóhpí i'annin. Dítú, "Jôesi Tádá hânho hay'i namuu. I'di in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' ovâykhäge'nan inbí t'aywó'di dâyjoe'amídí, wówátsi nahándépí'in dâymá've-ídí."

Oe Antioch bú' Jôesi Tádádí tun dâywâyunde'

¹⁹ Stephen óehay ihaydi phaapiyedi in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in ovâyjänáki'o' hediho t'âmäpiye dishavemää. Wáy wên oe Phoenicia nangepiye dimää, wây-á oe Cyprus nangepiyá, hedá wây-á oe Antioch bú'piyá. Eeje indi in Hudíyo t'owada'mânho Jesus-ví'gedi ovâytu'an, in Hudíyo dimuupí'in t'owa-á joe. ²⁰ Hewänbo wáy wên in dijá'nin senä'dáho oe Antioch bú'piyebá dimää'indá in Hudíyo dimuupí'in wá' Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi ovây't'ôe'o'. Nă'in senä'dá Cyprus-windá hedá Cyrene-windá dimuu. ²¹ Hedi Nanbí Sedó Jôesi Tádádí nă'in senä' ívíwo ovâykaymăgidi híwóhay t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwâyüdi iví'piyá dívímăgi.

²² Oe Jerusalem in méesate'in t'owa háa oe Antioch napóe'in dínhanginpóe, hediho iwepiye Barnabas óesan. ²³⁻²⁴ Barnabas-á híwó'di sen namuu, hedi pín ta'gedi i' Yă'dâa'i P'owəəhâa-á imáa, hedi ívíwo Jesus-ví'piye iwâyü. Hedi oe Antioch napówa ihaydi imû' hânho híwó'di Jôesi Tádádí ovây'o'in, hediho nahíhchanpóe, hedi ovây'tumakhe'an pín ta'gedi Nanbí Sedó Jesus-ádí dimúunídí. Báyéki t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíts'anwâyü.

²⁵⁻²⁶ Ihaydáhá' Barnabas-á Antioch iwedi oe Tarsus bú' naná' diwepiye namää Saul óenuuwă-ídí, hedi óeshaa ihaydi oe Antioch eepiyebá óemaa. Iwânho indá hedá in wé'gen méesate'in t'owa-á wí paayo t'ăhkí dívíwé'ge'o', hedi in wíjedi báyéki t'owa ovây'há'an. Ee Antioch in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in páadé ovâyts'ankhăyă' "Christian" gin.

²⁷ Ihaydibá wên Jôesi Tádádí tukhe'min Jerusalem diwedi oe Antioch-piye dimää. ²⁸ Wí wêe in diwedi Agabus gin nakhăwă'i' iwínú, hedi in méesate'in t'owa ovâytu'an, "I' Yă'dâa'i P'owəəhâa'di naa dínhangin'ănnan dihaapuwa'gi'o'in wăhăă t'ăhkí." Háa Agabus natú waa ta'gendi napóe Claudius natsondimuu ihaydi. ²⁹ Hediho in Antioch-win Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in t'ăhkí dâywéhpêe'an hăyü dínkodi ihay inbí chă' dâywé'ge'amí'in, in tí'ûuwin páadé'in oe Judea dithaa'inbí'wepiye ovâysaanídí. ³⁰ Hediho han díví'andi Barnabas-ádí Saul-ádí i' chă' ovăn'an, hedi indá in Jerusalem méesate'in tsonninbí'wepiye dănho'.

12

In Jesus-ví'piye' dívíwâyunde'in wíyá ovây't'ôephadekannan

¹ Ihayhăă han napoe'o iwáydi i' nangewi tsondi Herod wên méesate'in t'owa ovâyjänáki'amídí natsonpóe. ² Hedá wá' natsonpóe James wí tsijó phá'dí óehăyjidí, i-á John-bí pá'dây ûnmuu. ³ Herod ûnhanginpóe háa i'annindi in Hudíyo ovâyhíhchannannin, hediho Peter wá' óepankăyjidí natsonpóe. Gin i'an nă'i Hudíyoví shánkí'eedí dinná' dihaydi, "Oewáaseepî' pává koe shánkí'eedí" gin dăytü'o'. ⁴ Peter óeyă'di óepansóge, hedi tă'dí sí (16) sundadodi óe'ăyînmăa, jó'năngin díví'egó'o'. Iwedânho i' Hudíyoví shánkí'eedí Passover gin dăytü'o' naphade ihaydi, Herod-di Peter óepiyekhăymăawăn in t'owaví páadépiye ôntunjó'namídí. ⁵ Hebo wa'di Peter napannăn dihaydi, in méesate'indi ihayda' ônjûusu'o' Jôesi Tádádí óekhăge'namídí.

Peter i' pan tewhá iwedi óema'p'ăûnwhihsuu.

⁶ Khu'déedí naná, hedi wíyá thăwăn hédénpiye Herod-di Peter óepiyekhăymăawăn. Perer-á nakadénawhimuu wíje sundadoví jáagé, hedi handidi najó'k'óe. In wây-á wíje sundado-á oe pan tewhá já'wé'in phódi iwe da'ăyînwîn. ⁷ Tsíkhagipí wí makówáwi t'ôepă'ăa'i' iwe nakwînuđee, hedi pan tewhá íve nakohkeepóe. I' makówási t'ôepă'ăa'idi Peter k'uuwoe eedi óewádá'andi óekheshaa, hedi óetu'an, "Ówănăki', óshaa." Hedi i' kadéna khóe

eeje nawhimuu'i' ûnwhihsuu. ⁸ Hedi Peter óetu'an, "Uví siba'áa-ádí uví anto-ádí óto'." Hediho Peter han i'an. Hedáhá' óetu'an, "Nää-á uví k'éwé'in to-á wá' óto', hedi naví tí'úugé unwóe'ää-í."

⁹ Hediho Peter pan tewhá iwedi i-ádí napee, hebo wí'ûnhanginnáhpí háa i' makówáwi t'ôepa'aa'i i'o'in ta'gendi napoe'o'in háa hádeewáy iví ánskaa iwe waagi ná'i háäwí imúnde'in. ¹⁰ Wêe sundado na'áyînwîn diwe daphade, hedá wíyá wêe-á, hedáhá' in kwák'u phódi iwe dapówá, i' bú' p'óegé iwe nachá'nin. In phódi wí'bo napikhuudee. Hedi dapee, hedi wéhpêe p'ôe daphade, ihaydáhá' i' makówáwi t'ôepa'aa'i wáypiye napóedí Peter wí'bo óejoe'an.

¹¹ Nää-á Peter ûnhanginpóe ná'i háäwí ta'gendi ûnpóe'in, ääda' wínamuupí, hedi ginnân i'ánskaa'an: "Näbâa dînhanginná ta'gendi Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví t'ôepa'aa'i isan naa Herod-ví mangedi hedá in Hudíyo t'owaví'wedá dîn'aywoenídí, hedânho háawên jänäkí'in dikanda'in wídí'amípídí."

¹² Ihaydáhá' John Mark-ví jíyá Mary-ví'piye namää. Ee-á háyü-anho t'owa dívíjûusu'odi dikw'ó. ¹³ Napówá ihaydi in já'wé'in tehpa phódi iwe ipópó'an, hedi wí tewhá t'ôe'i a'yü, Rhoda gin nakháwä'i namää imúunídí to-angú namuu. ¹⁴ Peter ihée'andi nat'oedi i' a'yü wese ûnhanginná to'wí namuu'in. Hânho nahíhchanpóedí in phódi ihuu-íwí'wedí oe ívepiye i'äät'súde in t'owa ovâyt'ôe'amídí, "Peter oe já'wé tehpa phódi iwe nawin." ¹⁵ Indi óetu'an, "U-ân unbondoemuu." Hebo i' a'yü-á ihe'jidida' natû', "Háa wâytu'an waa ta'gennânkun namuu." Indi óetu'an, "Hádeewáy wí makówáwi t'ôepa'aa'i namuu, Peter óe'âyînmáa'i'."

¹⁶ Wa'di dívíhí'maadíbo Peter-á ihe'jidida' ipópó'o', hedi in phódi dâyhû ihaydi to'wí namuu'in dâymû'di ovâyháa'an. ¹⁷ Peter imannan dituháanídí, hedi ovâyt'ôe'an háa Nanbí Sedó Jôesi Táa iví makówáwi t'ôepa'aa'i' isan waa i' pan tewhá iwedi óepeeyé-ídí. Hedáhá' ovâytu'an, "James-á hedá in wé'gen tí'ûuwîn páadé'indá bint'ôe'an háa dînpóe'in." Hedi iwedi wíyá wáypiye namää.

¹⁸ Nahé'dénpóe ihaydi in sundado hânho dîntû'. ¹⁹ "Wáyho Peter?" gin dívítsika'máa. Herod natsonpóe dâynnuwä-ídí, hebo wí'óeshaapí. Hediho Herod-di in áyí'nin ovâytsika'yan háa napóe'in, hedi in wídínhanginnáhpídí natsonpóe ovâyháanú-ídí.

Ihaydáhá' Herod-dá Judea nange iwedi oe Caesarea bú'piye namää, hedi wí háyü thaa iwe iwóyí'.

I' tsondi Herod nachuu

²⁰ Herod hânho nat'ay in t'owa Tyre-á Sidon-dá dithaa'inbí'piye. In t'owa ná'in wíje bú'win Herod-ví nange iwedi inbí húugí' dín'ää'ä, hedânho dívíwé'ge'an dívíhée'amídí, hedáhá' wên senä' iví'piye ovâysan. Indá Herod-ví tewhá ee p'ó'dédi' t'ôe'i-ádí dívík'ema'an, i-á Blastus gin nakháwä, hedi i' óetu'an Herod óedaa'amídí wíyá indádí wínat'ay-ípídí.

²¹ Herod wí thaa ovâyhée'amídí ide'man. Iví tsondiwi aa i'awe, hedáhá' i' tsondi púwédé eedi isóge, hedi thaa t'ähkí in t'owa ovâyhée'an. ²² Ihí'máa ihaydi in t'owa ginnân dívítuwînúnde', "Jôesidân dîhí'máa waagibá nat'oet'ôe, wí sendida'ba joe." ²³ Wesebo Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepa'aa'i' óesan Herod óehay'amídí, hedi pubádi iví see ônk'oediho nachuu. Han ûnpóe idi in t'owa wí'ovâytu'anpídí Jôesi Tádádá'mân hay'i namuu'in.

²⁴ Hewänbo báyéki t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun shánkí wänbo dit'oe'o, hedá báyéki ônsígíhónde'.

²⁵ Ihayhãábá Barnabas-á Saul-ádí inbí t'ôe oe Jerusalem dānbowa, i' chã' in méesate'in tsonnin ovāymāgidi, hedí iwedi oe Antioch-piye dawāymāa. John wá' indádi dānho', i-á Mark gin wá' nakháwã.

13

Barnabas-á Saul-á ovānde'mandá ovānsan Jôesi Táđáví hí' t'owa ovāyt'ôe'amídí

¹ Oe Antioch bú' iwe in wé'gen méesate'indádi wên Jôesi Táđáví tukhe'mindá hedá wên iví hí' ovāyhá'o'indá diji'. Ginnân dikháwã: Barnabas-á, Saul-á, Simeon-dá (i-á “Phéndi Sen” gin óetũ'o'), Lucius-á (i-á Cyrene nange'i namuu), Manaen-dá (i-ádí hedá i' tsondi Herod-ádí wé'ge dasôe). ² Wí thaa diwé'gekw'ó Nanbí Sedó Jôesi Táđá óe'a'ginmāānídí hedá dívíhãdã'amídá, hedí i' Yã'dāa'i P'oewaahãadi ovāytũ'an, “Naadi Barnabas-á Saul-ádí dovānde'man wí t'ôe hãäwí dīn'amídí. Nãä-á undá in wíjebá bīnsôege-í han dān'amídí.” ³ Hedího wíyá dívíhãdã'an, hedí in wíjevĩ'dí dívímankw'ódiidi ovānjũusu'an, hedí ovānsan.

Barnabas-á Saul-á oe Cyprus daji'

⁴⁻⁵ Hedího Barnabas-á Saul-ádí damāa, i' Yã'dāa'i P'oewaahãadi ovāntũ'an waa. John Mark wá' indádi naji' ovānkhãge'namídí. Oe Seleucia bú'piye dimāa, iwedáhá' kophé iwedi wí p'ojãadi Cyprus gin dāytũ'o' iwepiye dimāa. Hedí Salamis bú'-á dipówá, hedí iwe Jôesi Táđáví tun in Hudíyoví méesate eje ovāyt'ôe'o'.

⁶ In poje senã' nã'i p'ojãadi i'ge t'āhkí diji', ihaydáhá' oe Paphos bú' dipówá. Iwe wí Hudíyo sen óemũ', Bar-Jesus gin nakháwã'i' (Greek tundi “Elymas” gin nakháwã). I-á pinnāndi namuu hedí natũ' i-á Jôesi Táđáví tukhe'bi-ān namuu, hewānbo ihójomāa. ⁷ Nã'i sendá i' nangewi tsondi Sergius Paulus-ví k'ema ūnmuu. Sergius Paulus-á hānho há'i sen namuu, hedí Jôesi Táđáví hí' nat'ôeyanda'dí Barnabas-á Saul-á ovāntuhkānnan. ⁸ Hebo nã'i pinnāndi nada' ovānkhãa'amídí, hedānho i' tsondi' óetũmāa, “Wíwíwāyũ-ípí háa wóetũmāa'in.” ⁹ Hedí Saul (nãä Paul gin wá' óekháyã'de') i' Yã'dāa'i P'oewaahãa pín ta'gedí imāa, hedí tsíhtáye Elymas óedamúnde', ¹⁰ hedí óetũ'an, “U-á Penísendiví ay-ān kavēe unmuu, ũ-á wí hójo'ida' unmuu, hãäwí bi'o'i-á yã'dāapĩ'da' namuu, hãäwí híwó'di namuu'i-á nāat'ay, ũ-á Jôesi Táđáví ta'ge'in p'ôe māmāāgi'amí'in unda'. ¹¹ Nãä-á ót'ôeyanbe, Nanbí Sedó Jôesi Táđáđá wóetuhchānukhāymāa, hedānho untsi't'aapúuwí, hedá ívíwo hay thaa i' than wānbo wí híyãã wānbo wínāamúunípí.”

Paul ihí'bowa ihaydi wesebo Elymas-ví tsée iwe ūnkhãadeedi t'āhkí ūnkhunpóe, hedí oepiyá nãäpiyá najidi wí to'wí óetũwāmāa óepaamá've-ídi. ¹² Háa Elymas ūnpóe'in i' tsondidi óemũ' ihaydi Jôesi Táđáví tun iwäyũ. I' hãäwí Nanbí Sedó Jôesi Táđáví'gedí nahāhpóe'i'dí óehāa'an.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú' Pisidia nange naná' diwe daji'

¹³ Paul-ádí iví k'ema'indádi Paphos-di kophé iwedi dimāa, hedí oe Pamphylia nange iwe Perga bú' dipówá. Iwe John Mark-di Paul-á Barnabas-á ovānjoe'an hedáhá' i-á Jerusalem-piye nawāymāa. ¹⁴ Perga iwedi in wíje damāa, hedáhá' Antioch bú' oe Pisidia nange dapówá. Hedí kaykhanwówá thaa in Hudíyoví méesate'ay ee dats'ũ Jôesi dān'a'ginmāānídí. ¹⁵ Wí to'wí wí hãyũ háa Moses ita'nān diwedi itunnan, hedá wíyá to'wí-á hãyũ-á in Jôesi Táđáví hān'oe'in tukhe'min dāyta'nān diwedá itunnan. Dāntunkanbowa ihaydi in méesate p'ó'dédi'indi to'wí óetũ'an Barnabas-á Saul-ádí ovāntũ'amídí, “Tí'ũuwin páadé'in, tì wên tumakhe wānbo nã'in t'owa

ovâymääni? Dada'dáho nää ovâyhée'amí." ¹⁶ Hediho Paul iwínúdí imannan dívít'ôeyaanídí, hedi ginnân ovâytu'an:

"Un Israel t'owa, hedá un wé'gen t'owa Jôesi bîn'a'ginmä'indá, bít'ôeyanbe. ¹⁷ Na'in Israel t'owa Jôesi Tádáví'piye íwâyunde', hedi hân'oebo' i'dân nanbí thehtáy pahpá'in dînde'man, hedá oe Egypt nange dithaa ihaydi ovâykhäge'nân díví'âyt'owasôewé-ídí, tobá iwewin wídimuupí wänbo', hedáhá' iví kaydi hä'i nange iwedi ovâypiye. ¹⁸ Hedi jónántä paayo ahkon ni'ge diji' ihaydi ovây'âyîngi'an. ¹⁹ Hedi Jôesi Tádádí ovâykhäge'nân tsé ihay hääge'in t'owa ná'i nange Canaan gin dâytu'an diwe ovâyháanú-ídí, hedáhá' i'di in Israel t'owa Canaan ovâywiye. ²⁰ Jónän tägintädáhá' p'ánántä (450) paayo óeho' ná'i t'ähki napúuwídí.

"Iwedáho Jôesi Tádádí ovâytsonninkw'óe'ó, iví tukhe'bi Samuel óesóge puwayhay. ²¹ Hedi in t'owadi Samuel óedaa'an wí kw'áye'i tsondi ovâysôege-ídí, i' wé'ge'i nange'in t'owa dín'ân waagibá, hediho Jôesi Tádádí Saul ovâymägi, i-á Kish-ví ay ûnmuu, hedi in Benjamin-bí ây iwedi'i'ábáho namuu. Saul-á jónántä (40) paayo inbí kw'áye'i tsondi dínmuu. ²² Ihaydiho híwóhpí i'andi Jôesi Tádádí óejâa'an, hedi David óesóge inbí kw'áye'i tsondi dínmuunídí, i-á Jesse-ví ay ûnmuu. Jôesi Tádá natú, 'Naa dînhanginná David-ví ánskaa-á naví' waagibá ûnmuu'in, hedá i-á hääwí t'ähki háa naa otú waa ikanhûuwí. ²³ Jôesi Tádá iví tun imägi David-ví thehtáy pahpá'ây iwedi wí na'ä'in ná'in Israel-win t'owa ovây'aywoenídí, hedi i-áho nää napówá, i-á Jesus-ânho namuu.

²⁴ "Hewänbo wa'di Jesus iví t'ôe its'an'ánpídíbo', John i' p'ó'p'oekandi'di in Israel-win t'owa t'ähki ovâytumáa, 'Unbí t'aywó'di binjoe'an, ihaydânho wây'p'ó'p'oe'amí.' ²⁵ Hedi John iví t'ôe ibowakhây'o' ihaydi, ihayda' ovâytumáa, 'Ti naa-ân i' bîntsíkha'máa'i' omuu gin í'ánde'? Naa-á joe. Bít'ôeyanbe, naví shánkí tí'úugá wíyá to'wí napowagi'o, i-á naví shánkí itsonmáa'i' namuu. Naa ihay híwó'di wó'muupí iví anto wänbo dôn'p'äädí-ídí, ginnânho John natú.

²⁶ "Tí'ûuwín páadé'in, un Abraham-bí ây iwedi'in ímuu'indá hedá un wé'gen t'owa Jôesi Tádá bîn'a'ginmä'indá, undádí na'indádí Jôesi Tádádí dítu'an hádídí in t'owa ovây'aywonde'in. ²⁷ Hewänbo in t'owa Jerusalem dithaa'in hedá inbí tsonnindá ta'gendi wídínhanginnáhpí to' Jesus namuu'in, hedá i' hí' Jôesi Tádáví tukhe'min Jesus-ví'gedí dâyta'nandi wídika'póya'pí. Tobá inbí méesate eeje kaykhanwówá thaa waa ná'i hí' dâytundo wänbo', híwó wídika'póya'pí. Hedânho dítú Jesus óeháyjí'in ûnkhây'ä', hediho háa in Jôesi Tádáví hân'oe'in tukhe'min dâyta'nân waa ta'gendi napóe. ²⁸⁻²⁹ Hääwí t'ähki Jesus óe'andi Jôesi Tádáví ta'nin diwe ho nata'muu. Ná'in t'owadi Pilate óedaa'an natsonpúuwídí Jesus óeháyjídí, tobá wên t'aywó'nin wí'ônshaapí wänbo'. Hedi han óe'andá nachuudá in phé'win diwedi óewáve, hedá wí t'owápho ee óek'û'.

³⁰⁻³¹ "Hewänbo Jôesi Tádádí óewáywówápaa. Häyän wänbo wên t'owaví'piye Jesus ipikeeyan, indá dimuu in to'wên óeyuuhonnin Galilee iwedi Jerusalem iwehay wa' nachuupídíbo'. Hedi ná'in t'owadá wé'gen t'owa ovâytumáa nawáywówápóe'in dâymû'.

³²⁻³³ "Hedi nää-á na'indá wá' ná'i' híwó'di tun wây't'ôe'o': Jôesi Tádá nanbí hehäawi thehtáy pahpá'in iví tun imägi Jesus óewáywówápakhây'máa'in, hedi háa ovâytu'an waa ná'in inbí ây iwedi'in gimuu'ingí' i'an. In eedi'in Psalm diwebo háa Jôesi Tádádí Jesus óetu'an waa ginnân nata'muu:

Nää thaa dovâykeeyan naa uví Tádáho omuu'in.

³⁴ Wíyá wáygé Jôesi Tádá gin wá' natú:

Naadi David dótu'an ta'gendi hânho híwó dókhây'máa'in,

hedì un wá' hanbá wâykhâymáa.

Hedì ná'i hí'-á ginnân natunda': Jesus-ví tú'-á wí'ûnseejé-ípí gá óewáywówápkhâymáadân, hedì há'to wíyá nachuu-í. ³⁵ Hedânho David-di wây-á wéhpée Psalm ita'nan diwe Jôesi Tádá gin óetu'an:

Uví yä'dâa'i ayví tú' wínâasijepäkhâymáapí.

³⁶ David-á wí'bo iví'gedì wí'ihí'máapí. Iví thaa wa' nawówáji' ihaydi háa Jôesi Tádádí óetu'an waa iví t'owagí' i'an, ihaydáhá' nachuu, hedì iví páadé kã'ää'in ovâykhã'kw'ódi iwebá óekhá'k'û', hedìho iví tú'ho ûnsije. ³⁷ Hewänbo Jesus-ví tú'-á wí'ûnsijepí, i-á i' Jôesi Tádádí óewáywówápaa'i namuu.

³⁸⁻³⁹ "Tí'ûuwin páadé'in, naa oda' íkapóewí'in ná'in nää wâythkankhâymáa'in: Háa Jesus i'annin namuudi unbí t'aywó'di wovây'owóje-í. Tobá i' tsontun Moses ita'nandi bîn'a'ginnamídí úvíkhãäde wänbo', há'to unbí t'aywó'di wovâyjãa'amí, hewänbo Jesus-ví'piye úvíwâyundedáho wovâyjãa'amí-ákun. ⁴⁰ Nää undá bí'âyíngi'an hedânho ná'in Jôesi Tádáví hí' iví tukhe'min dâyta'nannin wí'ûnpúuwípídí:

⁴¹ Un ítú'in naví hí' wídînchã'muupí'in bít'ôeyan.

Unbí thaa eeje wí hääwí wâyupíwó'di namuu'i hânho hay'i namuudi naa dáykhâymáa,

hedì wí'úvíwâyukhâymáapí tobá wí to'wídí wovâythayjo wänbo'.

Hedìho wovâyháa'amí, hewänbo wí'úvíwâyü-ípí, hedânho íchuuwí."

⁴² Paul ihí'bowá, hedì i-ádí Barnabas-ádí i' Hudíyoví méesate iwedi dapeemän dihaydi in t'owa dida'ji' owáy wíyá kaykhanwówá thaa ná'i hääwí dit'oe i'gedí bá shánkí ovâyhée'amí'in, ⁴³ hedì dínwé'gek'ewe' dihaydi, báyéki in t'owa Paul-ádí Barnabas-ádí dimää, hedì in wíjedi ovâytumakhe'an Jôesi Tádáví sígísehaná iwe dívíwâyuhûuwídí. Wáy wên ná'in t'owa-á Hudíyo dimuu, wây-á wëndá Hudíyo dimuupí wänbo in Hudíyoví khuubá dâyhon.

⁴⁴ Wíyá jãadi i' kaykhanwówá thaa naná' diwe, t'ähkí waa in bú'win t'owa dívíwé'ge'an ná'i Jôesi Tádáví tun Paul-ádí Barnabas-ádí dânt'ôe'odi dit'oe-ídí. ⁴⁵ In Hudíyoví p'ó'dédí'indi ná'in báyéki t'owa in wíjeví'piye dimändi ovâymu' ihaydi, ívíwo dithúupóe, hedì ovâytumáa Paul-ví hí'-á ta'gen wí'ûnmuupí, hedá iví'gedá híwóhpí dívíhée'an. ⁴⁶ Hebo Paul-ádí Barnabas-ádí khunwóeda'ginpídíbo' ovâyhée'an. Ginnân datú: "Nakhây'ä' Jôesi Tádáví hí' un Hudíyo páadé wây't'ôe'amí'in, hedìho han än'an. Hebo bînjoegi'andi úvíkeejo' undá in wówátsi nahándepí'in bínkáyjí'in wí'ímuupí'in, hedânho nää na'indi wâyjoekankhâymáa, hedá in Hudíyo dimuupí'inbí'piye gamän, ⁴⁷ gá Nanbí Sedó Jôesi Tádádí iví ta'nin diwe na'in ginnân dítú'andân:

Naadi u' wíde'man wí ko waagi'ba unmuunídí,

in Hudíyo dimuupí'inbí'piye unmu-ídí,

in t'owa t'ähkí nää oepáa k'aydi hádídí ovây'aywoení'in ovâytu'âamídí."

⁴⁸ In Hudíyo dimuupí'in iwebá diji'in ná'i hí' dit'oe'di hânho dihihchanpóe, hedì dítú, "Nanbí Sedó Jôesi Tádáví hí' híwó'di ûnmuu." Hedì t'ähkí in to'wên Jôesi Tádádí ovâyde'mannin ná'in wówátsi nahándepí'in dâykáyjídí iví'piye dívíwâyü.

⁴⁹ Hedì shánkí wänbo t'owa i' nange t'ähkí dikw'ó'nin Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun dit'oemän. ⁵⁰ Hewänbo in Hudíyodi in bú'win kwiýä' kodit'owa dimuu'in Jôesi Tádá óe'a'ginnin ovây't'e'ya'nan, hedá in sená' kw'áye'in dimuu'in wá', hedìho ná'indá Paul-á Barnabas-á ovänjänäkí'an hedá inbí nan diwedi ovänkhehpiye. ⁵¹ Hedìho inbí anto iwedi dänna'jeepídí in t'owa ovâykeeyamídí kodi wídí'v'anpí'in, hedáhá' ná'i wêe bú' Iconium eepiye damää. ⁵² Hedì in Antioch bú' dithaa'in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in hânho dihihchanpóe, hedá pín ta'gedá i' Yä'dâa'i P'owäqahã-á dâymáa.

14

Paul-áđí Barnabas-áđí Jôesi Táđáví tun oe Iconium bú' ovâyt'ôe'o'

¹ Haa Paul-á Barnabas-á oe Antioch dānpóe waabá oe Iconium wá' dānpóe. I' Hudíyoví méesate'ay ee dats'ú, hedí hānho híwó ovâyhée'andi báyéki t'owa Hudíyo dimuu'indá Hudíyo dimuupí'indá Jesus-ví'piye dívíwäyü. ² Hewānbo wēn Hudíyo inbí hí' dívíwäyunde'indá wāy-á Hudíyo dimuupí'in ovâyt'e'ya'nan, hedího ná'in Hudíyo dimuupí'in in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'inbí'piye haa dichaa. ³ Hebo Paul-á Barnabas-á híwó hay jāadi iwebo dānwóyí', hedí khunwōeda'ginpídíbo Nanbí Sedó Jesus-ví'gedí dānhí'maa. Hedí i'đá ovānkaymāgi pinnān t'ôe dān'āmídí, hedānho in t'owa ovâykeeyāmídí i' hí' iví sīgísehkanā ūnmuu i'gedá ta'gen namuu'in. ⁴ Hebo in t'owa i' bú'windá dit'oedi handa' wídi'ānsaamuupí. Wēndá in Hudíyo-áđí dipóe, wēndá in wíje Jesus-ví t'ôekhuwa'indáđá.

⁵ Hedího wēn Hudíyo-áđí wēn Hudíyo dimuupí'indáđí in bú'win p'ó'đéđí'in wóegé díví'ānsaamāgi ovānwā'āmídí hedá ovānk'usäyü-ídá. ⁶⁻⁷ Hebo haa ovānkāymā'in Paul-á Barnabas-á dānhanginpóe, hedího oe Lycaonia nangepiye dajān, hedí wíje bú' Lystra-á Derbe-á iwe hedá i'ge t'āhká Jôesi Táđáví híwó'di tun in t'owa ovâyt'ôekanhon.

Paul oe Lystra bú' ôek'usäyü

⁸ Ná'i bú' Lystra iwe wí sen natsi'dee'ipí' na'ān. Na'aypuyāđibo ha'bi namuu, hedího wāymūu wānbo wí'ijíyepí. ⁹ Paul ihí'maadí ná'i sendá nat'ôeyannān. Paul-đá ta'gebo óemū'di ūnhanginná i' sen in wäyü ūnehkhāapūwídi imāa'in, ¹⁰ hedího kaygi ôetu'an, "Óta'gewínú." Hedí i' sen ichānuwínúdi natsi'dee.

¹¹ In báyéki t'owa iwe diji'in haa Paul i'annin dāymū'di di'ānde wēn wíje inbí jôesi damuu'in, hedího kaygi ditú inbí tundi, "Wēn jôesi damuu'in makówáđi nanbí'wepiye dawān hedí na'in t'owa waaginbá dapaa." ¹² Ditú Barnabas-á Zeus-ān namuu, hedí Paul-á Hermes gân ôekháýä', gá Paul shānkí ihí'maadān. * ¹³ Wí méesate hay'i oe bú'đi já'wé nak'ôe, iwe in t'owa Zeus dāy'a'ginmā'. I' méesatewi owha' wēn tōedo-á hedá póvi ophídé'i-á i' bú' tehpaā phódi iwepiye imaa, hedí i-áđí in t'owa-áđí in tōedo dāyt'ahāanú-i'in dida' ovān'a'ginmāānídí.

¹⁴ Hebo Paul-á Barnabas-á haa in t'owa dívíkhāymā'in dānhanginpóe ihaydi inbí k'léwé'in to dānwhée'an ovâykeeyāmídí haa díví'o waa wí'ovānhí'anpí'in, hedá in t'owaví jāa dān'āāts'údedí dāntuwínú, ¹⁵ "Háadan gin úví'o? Na'indá t'owada' gamuu un waaginbá. Na'indá ga'āā Jôesi Táđáví híwó'di tun wāyt'ôe'āmídí, hedānho ná'i hāāwí nachā'muupí' úví'o'i bīnjoe'āmídí, hedá i' nawówāji'i Jôesiví'piye úvíwāyü-ídá. I-ān makówá-á nandá māap'oe-á hedá hāāwí t'āhkí eeje nakw'ó'di-á ikhíjé. ¹⁶ Hedí tobá hān'oebo nāa puwahay wāyje t'āhkí'in t'owa haa díví'āmí'in dida' waa Jôesi Táđáđi ovāykanmāgi wānbo', ¹⁷ thay'eedi ovâykeeyan hāawi i' namuu'in hānho híwó ovây'andi. I'dān in kwan makówáđi wovāyjemu, i'dibá hāāwí i' nan diwedi napaa'i wovāypaye. I'dān koegi' wovāymā' hedá wíyā hāāwí unbí pínā wovāyhíhchannamígí'-á," gin Paul-di ovāytū'an. ¹⁸ Hebo tobá t'āhkí ná'i ovāytūmāa wānbo', báyéki t'ôe dānpóe in t'owa ovāywóyí'nídí in tōedo wíđāyt'ahāanú-ípídí in ovān'a'ginmāānídí.

* **14:12** In Lycaonia-win t'owa-á in wé'gen Greek t'owa waaginbá dimuudi báyéki jôesi dínkw'ó. I' shānkí p'ó'đéđí-á "Zeus" gin ôekháýānde', hedá wí t'ôekhuwa'i-á "Hermes" gân nakhāwā.

¹⁹ Ihaydibá wên Hudíyo Antioch bú'win hedá Iconium bú'windá dipówá, hedi Paul-á Barnabas-á ovântunsúumáadí in Lystra-win t'owa háa ná'in dipówá'in ditú waagida' dívíwäyu. Hediho Paul óek'usäyu hedi óehay gin dichanpóedí ee bú'dí já'wépiye óewhaapiye. ²⁰ Hewänbo wên Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in Paul-ví'wepiye di'ää, hedi wa'di iví'ge dibûuwin dihaydi iwínú, hedá wíyá i' bú' iwebá nawáyts'ú. Wíyá tháwándá i-ádi Barnabas-ádi oe Derbe bú'piye damää.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch bú'piye dawáymää

²¹ Oe Derbe bú' Jôesi Tádáví híwó'di tun ovâyt'ôe'an, hedi báyéki t'owa Jesus-ví'piye dívíwäyu. Ihaydiho oe Lystra-á Iconium-dá i'gepiye hedá Pisidia nangewi bú' Antioch-piyá dawáymää. ²² Ná'i bú' eeje in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâykhäge'nann shánkí kay'indi dívíwäyü-ídí, hedá dântumakhe'an ta'gendi dívíwäyuhûuwí'in. Ovâytü'an, "T'ähkí na'in âyt'ôephaadé-í'in gínpuuwí oe makówá gipówápídíbo'." ²³ Hedi t'ähkí i' méesate eeje tsonnin ovâykw'ódi, hedáhá' dänjûusu'andá dänhaädä'andá t'ähkí in dívíwäyu'in ovâytü'an, "Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wovâypahûuwí."

²⁴ Nää-á Pisidia nange i'ge daphademää, hedá Pamphylia nange iwá dapówá. ²⁵ Iwe in Perga bú'win t'owa Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôe'an, hedá iwedá wíyá wêe bú' Attalia-piye damää. ²⁶ Iwedáhá' kophé iwedá i' wêe Antioch bú' iwepiye dawáymää. Iwedânho hân páadédí wäpiye damää hedi damääpídíbo in méesate iwe'in t'owadi ovânjûusu'an Jôesi Tádáví sígísehkanádi ovân'âyíngi'amídí, iví t'ôe dän'amídí. Hedi nää-á inbí t'ôe-á dänbowadi dawáy'ää.

²⁷ Oe Antioch dapówá ihaydi t'ähkí in méesate'in t'owa ovâywé'ge'an, hedi ovâytü'an háa Jôesi Tádádí ovânkhäge'nannin i' t'ôe dän'andi t'ähkí, hedá ovâythayyan háa in Hudíyo dimuupí'in wá' Jôesi Tádádí ovâymägi'in dívíwäyü-ídí. ²⁸ Báyéki thaa oe Antioch in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indádi dänwóyí'.

15

Oe Jerusalem in méesate'in tsonnin dínwé'gepoe

¹ Wên senä' oe Antioch dipówá Judea nange iwedi, hedi indi in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâyhá'o'. Gin ovâytü'an: "In Hudíyo waaginbá ík'ewetaamuupídá Moses natsonpóe waa, undá há'to' oe makówápiye ímú-í." ² Paul-á Barnabas-á ívíwo wí'ovânhi'anpí háa in senä' dipówá'in ditü'nin, hedi indádi báyéki dívítuhkannan. Hediho Paul-á Barnabas-á hedá wây-á wên Antioch-win senä'dá ovâyde'man Jerusalem-piye dimú-ídí, iwe ovâyhée'amídí in Jesus-ví t'ôekhuwa'indá in méesate'in tsonnindádi ná'i hääwí napóe i'gedi.

³ Hediho ná'in senä' Antioch iwedi ovâysandi ná'in wíje nange Phoenicia-á Samaria-á i'ge diphade. Eeje in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâytü'an hääwí t'ähkí háa in Hudíyo dimuupí'in dínpóe'in, inbi khuu dâyjoe'andi Jesus-ví'piye dívímägi. Hedi ná'i hí' dit'oedi hânho dihihchanpóe. ⁴ Jerusalem bú' in senä' dipówá ihaydi, in méesate'in t'owa-ádi in Jesus-ví t'ôekhuwa'indádi hedá in méesate iwe'in tsonnindádi in ovâysígíhógi. Ihaydiho Paul-ádi Barnabas-ádi ovâytü'an t'ähkí i' hääwí Jôesi Tádádí ovâykhäge'nandi díví'amídí i'gedi.

⁵ Hebo wên Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indá Pharisee t'owa-ân dimuu, hedi dívíwínúdí ginnân ditú, "In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á dínkhây'ä' in Hudíyoví k'ewe taadi ovâytaa'amí'in, hedá wá' nakhây'ä' ovâytü'äämí'in t'ähkí i' tsontun Moses ita'nandi' dâya'ginnamí." ⁶ Hediho indádi in Jesus-ví

t'òekhuwa'indádí in méesate iwe'in tsonnindádí dívíwé'ge'an ná'i hääwí i'gedí dívíhée'amídí.

⁷ Híwó hayho dívíhée'an, ihaydiho Peter iwínúdí ovâytu'an, "Tí'ûuwín páadé'in, ûnhanginná hâyú hay paayo phade Jôesi Tádádí naa díde'mannin in Hudíyo dimuupí'in dovâyhée'amídí iví híwó'di tun dit'oe-ídí hedá i'piye dívíwäyú-ídí. ⁸ Jôesi Tádá t'owa t'âhkíví ánshaa ûnhanginná, hedi na'in dínkeeyan i'dá in Hudíyo dimuupí'in wá' ovâysígíhógi'in i' Yä'dâa'i P'oweaahâa ovâymägidí. Na'in dímägi waabá in ovâymägi. ⁹ Hedá ikeeyan t'âhkí indádí na'indádí handá' dímáa'in, gá indi iví hí' ònwâyüdi i'dá inbí t'aywó'di inbí pí'nádí ovâyjâa'andân. ¹⁰ Heháadanho náa un ída' Jôesi Tádá bînt'ayjaa'amí'in? Undá ítsonpoe'o in Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye dívíwâyü'in wên hääwên kây'in díví'amí'in, hewänbo háa bîntsonmáa'indá na'in wígínkodípí iví'amídí, nanbí thehtáy pahpá'in wá' wänbo wídínkodípí. Wí hääwí khâa'i inbí t'ú'k'eegi bîn'í'k'úya' waagibá úví'o'. Ha'wâa wí'úví'amípí. ¹¹ Na'indá ívíwâyunde Nanbí Sedó Jesus-ví sígísehkaná ûnmuudibo dîn'aywoenídí, hedá in Hudíyo dimuupí'in wá' handidibá ovây'aywoení."

¹² Ihaydáhá' Barnabas-ádí Paul-ádí ovâyhée'an. In t'owa t'âhkí diwé'gekw'ó'nin hânda' dikwodee ovânt'òeyandedí in wíjedi ovâytmáadí háa Jôesi Tádádí ovâñkhäge'nannin t'âmäge'i pinnán t'òe dâñ'amídí in Hudíyo dimuupí'in t'owa-ádí daji' ihaydi. ¹³ Dâñhí'bowa, ihaydáhá' James-dá ginnân ihée'an: "Tí'ûuwín páadé'in, náa-á naa-áhá' dînt'òeyan. ¹⁴ Simon Peter-di na'in dítu'an Jôesi Tádádí in Hudíyo dimuupí'in t'owa wá' ovây'âyîngimáa'in, hedi handidi dínkeeyan wên in diwedi ovâyhógi'in iví'in ûnmúunídí. ¹⁵ In Jôesi Tádáví tukhe'min hân'oebo hanbá dítu, hedi háa Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú'in ginnân dâyta'nan:

¹⁶⁻¹⁸ 'T' tsondi David-ví ây iwedi'inbí tsonkhuu dínhándí wí tewhá nakanu'i waagi'inbá dipóe,

hewänbo wáy wí thaa naa owáy'ä' hedá inbí tsonkhuu dovâywáymääni.

Háa dimú'de waagibá dovâywákwohkhâymaa.

Naa han dâykâymaa hedânho t'âhkí in wé'gen t'owa dida'ídí dítaa-í'in, hâyú in Hudíyo dimuupí'in dovâyhógi'in naví'in dínmuunídí.'

Ginho Nanbí Sedó Jôesi natú, i'dá hân'oe ná'i hääwí t'owa ovâyhangin'ânnan."

¹⁹ Hedá James gin wá' natú, "Ná'i hí' Jôesi Tádá natú'i namuudi, ginnân naa dînchanpoe'o: Wígínkhây'âhpí in Hudíyo dimuupí'in Jôesiví'piye dívíts'anwâyü'in âytü'âamí'in háawin kây'in dâ'y'amídí. ²⁰ Han íví'amí'wedi, âyta'namí ginnân âytü'âamídí: Wídây'k'o'í'pí i' koegí' nakoekhâak'óe'i gá in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymägidân, * hedá wíyá to'wíwí kwee-ádí háa sendádí wídíwíwho'kw'ôenípí, hedá in animâa ovâyk'éwhihánú'inbí píví i' ûnp'oe napeepí'-á wídây'k'o'í'pí, hedá i' ûnp'oe wänbo-á wídây'k'o'í'pí. † ²¹ Gin naa otü' gá ná'i hääwí i'gedí Moses ita'nandân, hedi kaykhanwówá thaa waagi Hudíyoví méesate eeje báyéki paayo phade waabo ná'in Moses ita'nannin t'owa dâytundo', hedá iví hí'-á t'âhkí bú' naná' deeje ònt'òe'o'."

* **15:20** 15:20 In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á dâyhääwíkhíjé inbí jôesi dínmuunídí, hedi koegí'-ádí wíyá hääwí-ádí ná'i jôesiví'piye dâyhúja' dâya'ginmäänídí, hedáhá' i' koegí'ba dâykü'ch'áa'ge' in t'owa dâyk'o'í'pí. In Hudíyo dîchanpoe'o ná'i koegí' dâyk'loedá, in wé'gen t'owaví jôesi dâya'ginmää' waagibá díví'amí. † **15:20** In Hudíyo dínkhâak'óe ná'i píví na'ûnp'oepeepí' dâyk'o'í'pí, hediho in Jesus-ví t'òekhuwa'in wídida'pí in Hudíyo dimu'u'in gi'bi píví dâyk'o'í'pí in Hudíyo dimu'u'in wí'ovâyháachannamípí.

In Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in wên ta'nin ovâysan

²² Hedího in Jesus-ví t'òekhuwa'indá in méesate'in tsonnindá hedá t'ähkí in wé'gen méesate'indá ginnân ditú, "Wên senä' na'inbí'wedibá dimuu'in âyde'mamí, hedí Antioch-piye âysaaní Paul-á Barnabas-á indádí." Hedího Silas-á Judas-á ovänkê', ná'i Judas-áho Barsabbas gin wá' nakháwă. In méesate'in t'owadi ná'in senä' báyéki ovân'a'gin. ²³ Hedí wên ta'nin indádí dâýho' ginnân nata'muu'in:

"Un Hudíyo ímuupí'in hebo nanbí tí'úuwín páadé'in ímuu'in, un oe Antioch bú' hedá in nange Syria-á Cilicia-á íthaa'in, na'in Jesus-ví t'òekhuwa'indá hedá in méesate'in tsonnindá unbí tí'úuwín páadé'in gimuu'indi wâysengitumáa. ²⁴ Na'in gínhanginpóe wên t'owa náwedí dimää'indi piháawi háäwí wovâytu'annin, hedího inbí hí' dínmuudi wí'únhanginnáhpí háa úví'amí'in, hedá t'ähkí únbéedee. Hebo na'indá há'in t'owa wí'âytu'anpí ha'wâa díví'amí'in. ²⁵⁻²⁶ Hedânho ívíwé'ge'an hedí âywéhpêe'andi gitú híwó namúuní'in Paul-á Barnabas-á unbí'piye wâysaaní. Indá senä' âysígí'in damuu, hedá dakhâymuu inbí wówátsi Nanbí Sedó Jesus Christ-gí' dânmääní. Hedá wá' gitú híwó namúuní'in wây-á wên senä' âyde'mamí indádí damú-ídí, ²⁷ hedího Judas-á Silas-á âysan. Háa ná'in ta'nin diwe âyta'nan waa indibo hanbá wovâythkankhâymáa. ²⁸⁻²⁹ I' Yä'dâa'i P'oweahâa natú híwó wínamuupí'in wí háäwí kâý'i wâytu'âamídí úví'amídí hedá na'in wá' hanbá gichaa. Hebo ná'i hí'áho únkây'ă' bín'a'ginnamí'in: Wíwínk'o'ípí i' koegí' in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymägi'i', hedá wíwín'ûnp'oek'o'ípí, hedá in animâa ovâyk'éwhihánú'inbí píví i' ûnp'oe napeepí' wíwínk'o'ípí, hedá wíyá to'wíwí kwee-ádí háa sendádí wí'úvíwho'kw'ôenípí. Ná'i háäwí wí'úví'anpídí híwó únpúuwí. Sndgidího'."

³⁰ Hedího Judas-á Silas-á Barnabas-á hada Paul-á Antioch-piye ovâysan. Dipówá ihaydi in méesate'in t'owa t'ähkí ovâywé'ge'an hedí in ta'nin ovâymägi. ³¹ In t'owa dâytunnan dihaydi hânho dihihchanpóe in híwó'nin tumakhe dit'oedi.

³² Judas-ádí Silas-ádí Jôesi Tádáví tukhe'min damuudi in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in báyéki ovâyhée'andi ovâytu'an kwee waa sen waa dí'âaní, hedí inbí hí'dí ovâykhäge'nan shánki kay'indi dívíwäyú-ídí. ³³⁻³⁴ Ihay háyú thaa iwe da'ân, ihaydáhá' datú Jerusalem-piye dawáymú-í'in, iwedibáho páadé ovânpunjôn. In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in Antioch-ín dimuu'indi ovântu'an, "Jôesi Tádádí wovân'âyîngihûuwí háä p'óegé damändi," hedí damää.

³⁵ Hebo Paul-á Barnabas-ádí oe Antioch-bo dânwóyí'. Eewân indá hedá báyéki wây-á dikw'ó'nindádí Nanbí Sedó Jôesi Tádáví hí' in t'owa ovây't'ôe'ó'.

Paul-ádí Barnabas-ádí dânwije

³⁶ Wí háyú thaa naphade ihaydi Paul-di Barnabas óetu'an, "Jaho gawáymú-í t'ähkí bú' eeje, háä Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun äntunphade eeje, hedá há'in méesate'in tí'úuwín páadé'in änmúuní, gánhanginpúuwídí tigú híwó'gí dimän." ³⁷ Barnabas-á nada' John Mark indádí bá dânhûuwí'in. ³⁸ Hebo Paul-á wínahíjepí. Ihe'jidida' natú' Mark-á indádí wíđānhûuwí, gá oe Pamphylia nange diji' ihaydi ovânjoe'andân, hedí iwe Mark wíyá wínada'pí indádí in t'ôe i'amí'in. ³⁹ Hedí ívíwo dântuhkannandi dânwije. Barnabas-di Mark óekê' i-ádí damú-ídí, hedí kophé iwedi oe Cyprus-piye damää. Hewânbo Paul-dá Silas-á óede'man. ⁴⁰ In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in dívíjûusu'an Jôesi Tádádí ovânsígí'âyînhûuwí'in, hedí damää. ⁴¹ In nange Syria-á Cilicia-á i'ge damää, hedí in méesate'in t'owa ovâykhäge'nan shánki kay'indi dívíwäyú-ídí.

16

Paul-áá Silas-áá Timothy namäa ovänkhäge'namídí

¹ Cilicia nange iwedi Paul-á Silas-á ná'i bú' Derbe-piye damäa, hedá wíyá bú' Lystra-á. Iwe wí sen Timothy gin nakháwä'i' nathaa, i-á Jesus-ví'piye iwäyunde'i namuu. Iví jíyá Hudíyo-ân ûnmuu, hedi i' wá' Jesus-ví'piye iwäyü, hebo iví tádá-á Greek-ân ûnmuu. ² In Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in oe Lystra-á Iconium-dá dithaa'in ditú' Timothy-á híwó'di sen namuu'in. ³ Paul nada' Timothy-di oványuuhûwí'in, hewänbo páadé óeho' i' Hudíyoví k'ewe taadi óetaa'amídí, gá ee dimän ni'ge báyéki Hudíyo dithaadân, hedi indá t'ähki dínhanginná Timothy-ví tádá Greek ûnmuu'in. ⁴ Iwáy bú' iwéngé dimän dihaydi in méesate'in t'owa ovâyhangin'annan háa in Jesus-ví t'ôekhuwa'indá hedá in méesate'in tsonnindá oe Jerusalem ditú'in, hedá ovâyty'an ná'i hí' dáy'a'ginnamí'in. ⁵ Hedi in méesate'in t'owa shánkí kay'indi dívíwäyü, hedá shánkí wänbo t'owa-á dívíwäyuhon.

Háa Paul oe Troas imû'in

⁶ Oe Asia i' Yä'däa'i P'oewaahâadi Jôesi Táadáví hí' i'gedi wí'ovâyhi'mägipi, hediho in nange Phrygia-á Galatia-á i'ge diphade. ⁷ Oe Mysia nange nantaa dipówá ihaydi ná'i nange Bythinia ditsudeda', hewänbo i' Yä'däa'i P'oewaahâadi ovâykhâ'an. ⁸ Hediho Mysia nange i'ge wá' daphade, hedi Troas bú' iwá dapówá.

⁹ I' khun Paul wí hääwí ûnkeepóedí imû' waagibá ûnpóe. Wí sen Macedonia-wi iví páadépiye nawindi kay'indi óeda'máa, "Nää Macedonia-piye óká've na'in díkhäge'namídí." ¹⁰ Hedi Paul ná'i ûnkeepóe i'gedi ditú'an dihaydi wesebo na'in ívíkhây'an Macedonia-piye gimú-ídí, gínhanginnândi ta'gendi Jôesi Táadá nada' iví híwó'di tun in t'owa iwe'in âyt'ôe'amí'in. *

Oe Philippi bú' Lydia-á Jesus-ví'piye iwäyü

¹¹ Troas-di kophé iwedi gimäädí i' p'ojâadi Samothrace-piye gipówá, hedá wíyá tháwändá iwedáhá' ná'i bú' Neapolis-piyá gimää. ¹² Iwe i' kophé iwedi giwá, hedi nangedibo oe Philippi-piye gimää. Philippi-á hay'i bú' namuu Macedonia nange iwe, hedi báyéki Rome-'in t'owa iwe dithaa. Hâyü thaa iwebo ívíwóyí'.

¹³ I' kaykhanwówá thaa-á i' bú' tehpa phódi já'wépiye gipee, ihaydáhá' p'o'k'áygépiyá gimää, gá gichanpóedân in Hudíyo t'owa iwepiye dimää'ä dívíjûusu'amídí. Iwá wên kwiýä' diwé'gekw'ó, hedi nange ívíkw'ódidí âyhée'an. ¹⁴ Wí kwee in diwedi nakháwä Lydia gin. I-á Thyatira bú'wi-ân namuu, hedi i' aa p'í tsääwä'i' ívíwo nachä'muu'i kühcha'i namuu. I'dá Jôesi Táadá óe'a'ginnmä', hedi Paul-ví hí' ònt'ôeyandedí Nanbí Sedó Jôesidi óekhäge'nán háa natú'in isígíkáýjídí. ¹⁵ Lydia-á hedá iví k'aygi'indá dívíwäyüdi ovâypp'ó'p'oe'an. Ihaydiho i'di na'in ditú'an, "Nää-á únhanginpóe naa ta'gendi Nanbí Sedóví'piye dáywäyunde'in. Hedáho naví tewhá eepiye bíká've, hedi iwebo úvíwóyí'ní." Hânho kay'indi dítumáadího gimää.

Paul-á Silas-á ovänpansóge

¹⁶ Wí thaa ee dívíjûusu'o' ipiye gimän dihaydi, wí a'yúdí díjay. Ná'i a'yú-á wên t'owadi óekumä, hedi wí yä'däapí' p'oewaahâadi óemää. Ná'i p'oewaahâadi hää t'ähki hí' óetu'o' natúunídí háa t'owa dínpuwagi'o'in. Iví tsonnin hâyü-anho dâychä'hónde' i' i'o'i'dí. ¹⁷ Hedi Paul-á na'indá i' a'yú gínwóejí'dí ituwínúnde' ginnân: "Ná'in senä'dá Jôesigí' dívít'ôemää, i-á i' shánkí kw'áyewi namuu. Indá wovâyty'â'amí hádídí wovây'aywoení'in."

* **16:10** Luke nää indádí naji', i' to ná'i hääwí ita'nandí'.

18 Hăyú thaa ginho i'ó' Paul nat'ayjaapóe píhay, hediho ibéedí i' yă'dâapí' p'oewaahâa óetu'an, "Jesus Christ-di naa dínk'û' wíjôenídí, hă'i a'yúví'wedí ópeeve." Hedi i' p'oewaahâa wesebo ûnpee.

19 I' a'yúví tsonnin dínhanginná i' a'yúdí wíyá wí'ovâyçhă't'ankhâymáapí'in, hediho indi Paul-á Silas-á ovănyâ'di ovănk'hókay'an i' bú'win p'ó'déedí'in dikw'ó' diwepiye i' bú'pinge, 20 hedá ovâytu'an, "Nă'in Hudíyo senă'dá nanbí bú' iwe in t'owa ovây't'e'ya'do'. 21 Indá inbí khuu nanbí t'owa ovây'hă'o', hedi na'in gínkhâak'óe nă'in khuu âykáyí'in háa ây'a'ginnamí'in, na'indá Rome t'owa gimuudi."

22 Hediho in wé'gen t'owa iwe diji'indi Paul-á Silas-á ovănyâ', hedi in bú'win tsonnindi inbí aa ovănw'hée'an, hedi ditsonpóe ovănw'hăäní'in. 23 Báyékí ovănw'hădi ihaydáhă' ovănpansóge, hedi i' pan tewhá áyí'di óetu'an híwó ovăn'áyíngi'amí'in. 24 Gin óetu'an dihaydi i'dá pan tewhá pinge ovănsóge, hedi ovănpó't'ăăk'û'.

25 Khun pinudi hăădi Paul-á Silas-á dănjûusu'o' hedá dănkha'wo' Jôesi Tádá óekú'daa'amídí. In wé'gen pan dikw'ó'nindi ovănt'ôeyande'. 26 Ihaydi tsíkhagipí i' nan hânho na'a'yăpóe, hedi i' pan tewhá tepú wănbo na'a'yăpóe. Wesebo i' pan tewhá phódi nakhuudee, hedi i' kadéna in pan ovâywhi'kw'ódi'i dínwhisuudee. 27 I' pan tewhá áyí'di najósa'wo hedi i' pan tewhá phódi nakhu'undi imû', hediho na'ân t'ăhkí in pan dishavepee'in, hediho iví tsijó phá' iwhahkê' hedi ipikhe'khâymáawăn. 28 Hebo Paul ituwínú, "Wí'bo wíwiwă'amípí. Na'indá t'ăhkí wa'di năăbo gikw'ôn."

29 I' pan tewhá áyí'didi wí to'wí óetu'an, "Wên phakó dînmă'," hedi ônmaadi i' pan tewhá ee iwănăts'úde. Hânho nathathapoe'o nakhunwôeda'di, hedi wesebo Paul-ádi Silas-ádi inbí páadépiye idége'disóge. 30 Hedi iwínúdí oe já'wépiye ovănpíye hedi ovăntu'an, "Naví sedó'in, hănnan dáy'amí naa dîn'aywoenídí?" 31 Indi óetu'an, "Nanbí Sedó Jesus-ví'piye bíwăyú, ũ-ádi uví k'aygi'indádi, handidânho wovây'aywoení."

32 Hedi Paul-ádi Silas-ádi Nanbí Sedó Jôesi Tádáví hí' i' pan áyí'di-á hedá t'ăhkí iví k'aygi'indá ovâytu'an, 33 hedi wese i' khun i' pan áyí'didi ovănhô' ovăn'owêedí-ídi ee datsa'an deeje, hedá wesebo-á i-á hedá in wé'gen iví k'aygi'indá ovăyp'ó'p'oe'an. 34 Hedáhă' Paul-á Silas-ádi iví tewhá eepiye ovănpíye hedá ovănhúujôn. I-á iví k'aygi'indá t'ăhkí ívíwo dihíhchanpóe, năă-áho Jôesi Tádáví'piye dívíwăyudi.

35 Wíyá tháwăn hédéndí in bú'win tsonnindi wên áyí'nin senă' ovâysan i' pan áyí'di óetu'ăamídí Paul-á Silas-á ovănma'p'ăădi-i'in. 36 I' pan áyí'didi Paul óetu'an, "In bú'win tsonnindi naa dítu'an wănma'p'ăădi-i'in. Năă-áho damú-í. Jôesi Táadáho wovăn'áyíngihúuwí." 37 Hebo Paul-dá in áyí'nin senă' dipówá'in ovâytu'an, "Tobá wí t'aywó'di wídínshaapí wănbo', hedá tobá oe Rome gănk'hăwăta'k'óe wănbo', in bú'win tsonnin ditsonpóe na'in díwhăäní'in in t'owa t'ăhkí dímúuní iwe, hedáhă' dípansóge. Hedá năă-á kaadibo wăypiye dísaaní'in dida'. Hebo há'to han dí'amí. Ja' ovâytu'an năwe wí'bo di'ăă-i hedi indân dípeemăäní."

38 Hediho in áyí'nin senă'di in bú'win tsonnin ovây't'ôe'an háa Paul natú'in. In wíje Rome'in damuu'in in tsonnin dínhanginpóe ihaydi hânho dikhunwôeda'póe, 39 hediho i' pan tewhá eepiye dimăă hedi kay'indi ovăntu'an, "Dîn'owójé undi." Hedáhă' iwedi ovănpíye hedi ovăndaa'an i' bú'dí dapee-i'in. 40 Hediho pan tewhá eedi dapeedi Lydia-ví'piye damăă. Iwe in Jesus-ví'piye dívíwăyunde'in ovâykweewaasenwaatu'andi ee bú'dí dapee.

17

Oe Thessalonica bú' Paul-á iví k'ema'indá ovâyt'ôephadekannan

¹ Paul-á Silas-á nă'in wíje bú' Amphipolis-á Apollonia-á i'ge daphade, ihaydáhá' Thessalonica bú' dapówá. Iwe wí Hudíyoví méesate'ay dínk'ôe. ² Hedi Paul i' Hudíyoví méesate eepiye namăă, ihayda' i'o waabá wăhăă namăă wănbó'. Eewá poje jáadi kaykhanwówá thaa eeje Jôesi Tádáví ta'nin ovâytundo', hedi i-ádi indádi dívíhée'an itunnan ni'gedi. ³ Haa Jôesi Tádáví ta'nin natunda'in ovâythayyan, hedá ovâykeeyan nă'in ta'nin ta'gendi natû'nin i' to'wí Jôesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí it'ôephadekhâymaađáhá' nachuwagí'o, hebo wíyá nawáywówápuwagí'o. Hedá ovâytû'an wá', "Nă'i Jesus, iví'gedi naadi wâytumăa'i', i-ân i' namuu Jôesi Tádádi óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí." ⁴ Wên Hudíyo iwe diji'indá hedá báyékí Hudíyo dimuupí'in Jôesi Tádá dâya'a'ginmă'indá, hedá báyékí p'ó'dédí'in kwiya' wá', indá dívíwâyü ta'gen namuu'in haa Paul natû'nin, hedi Paul-ádi Silas-ádi dívíwón.

⁵ Hewänbo in wé'gen Hudíyo-á dithúupóe báyékí t'owa dívíwâyüdi, hediho wên senă' dichă'muupí'in hăădi waa ee bú' pingé dívíkwinumăa'in ovâyhógidáhá' báyékí wây-á t'owa ovâywé'ge'an, hedi ovâyt'e'ya'nandi ee bú' t'ăhkí dínwănpitû. Ihaydáhá' in Hudíyo-ádi in senă'dádi wí sen Jason gin nakhăwă'iví tewhá eepiye dimăă, i-á Jesus-ví'piye iwâyunde'i' namuu, hedi in phódi ônthâaní'in dívíkhăăde'. Paul-á Silas-á ovântuwămăa oe já'wé ovânpeeyé-ídí in t'owaví páadépiye. ⁶ Hebo in wíje wí'ovânshaapí, hediho in senă'di ovâypiye Jason-dá hedá in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indádi. Khóhkaydi in bú' tsonninbí'piye ovâyho', hedi dívítuwínúndedi ditû, "Nă'in senă'di wăhăă dimăă wănbó t'owa ovâyt'e'ya'do', hedi năă-á năăwá dipówá. ⁷ Hedi nă'i Jason-dá ovâysígíhógi. T'ăhkí nă'in t'owa i' tsondi Caesar-ví tsontun dâya'a'ginhănúnde'. Ditû' wí to'wí Jesus gin nakhăwă'i' i' kodí tsondi namuu." ⁸ Hediho in t'owa t'ăhkí hedá in bú'win tsonnindá dit'oe ihaydi dit'ayyaapóe. ⁹ Ihaydiho in tsonnindi Jason-dá in i-ádi diji'indádi ovâychă'wá'ăakannan ovâyma'p'ăădi-ídí.

Oe Berea bú' báyékí t'owa Jesus-ví'piye dívíwâyü

¹⁰ Wesebo i' khun in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indi Paul-á Barnabas-á wíyá bú'piye ovânsan, Berea gin dâytû'o'i'. Iwe dapówá ihaydi i' Hudíyoví méesate'ay eepiye damăă. ¹¹ In t'owa iwe'indá in Thessalonica-winbí shánkí dikhâymuu ovânt'ôeyaanídí. Haa datû'in dit'ôeyanda', hedi thamuwaagi Jôesi Tádáví ta'nin dâytundo' dínhanginpúuwídí tigúba haa ovâytû'an waa ta'gen namuu'in. ¹² Báyékí t'owa inbí hí' ovânwâyü, in diwedí wên p'ó'dédí'in Greek senă'dá kwiya'dá diji'.

¹³ Hewänbo wên Thessalonica-win Hudíyo dínhanginpóe Paul-dá Jôesi Tádáví hí' oe Berea wá' ovâyt'ôe'o', hediho iwepiye dimăădi báyékí t'owa hânho ovâyt'e'ya'nán. ¹⁴ Wesebo in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indi Paul oe mâap'oe k'áygépiye óesan, hebo Silas-á Timothy-á Berea-bo dănwóyí'. ¹⁵ Wên t'owa-ádi Paul namăă, hedi indi Athens bú'piye óeho'. Iwe i'di ovâytû'an oe Berea-piye diwáymú-i'in, Silas-á Timothy-ádi ovântu'ăamídí hăădi dănkodi ihaydi iví'piye da'ăă-i'in. Hediho han díví'an.

Paul-di in Athens-'in t'owa ovâyhé'an

¹⁶ Wa'di Paul-di Silas-á Timothy-á oe Athens ovântsíkhă'máadíbo kodí wínachanpóepí imúndedi báyékí hăăwí dínkw'o'dí in t'owa dâykhi'jédi inbí jôesi dínmuu waa dâychăa'i'. ¹⁷ Hediho in Hudíyoví méesate'ay ee báyékí ovâyhé'an Hudíyo-á Hudíyo dimuupí'indá, to'wên Jôesi Tádá dâya'a'ginmă'in. Hedá wá'

thamuwaa-á bú' pinge dâyhäawíku'ch'áade' iwe in to'wên diphademännindá ovâyhée'o'.

¹⁸ Hedá wëndá senä' wá' iwe diji', indá in Epicurean t'owa-á Stoic t'owa-á inbí háhkan dínmuu'in dívíhá'o'. * Nă'in senä' Paul-ádi dívítuhkandodi wên ditsikapóe, "Hânnan nă'i hăhsó'yó natunji'?" Hedá wëndá ditú, "Hádéewáy pí'wên t'owaví jôesiví'gedi ihí'máa." Gin ditú' gá Paul-di Jesus-ví'gedi ovâyt'ôe'odân, hedi ovâytumáa nachuu'in hedá nawáywówápóe'indá.

¹⁹ Hediho in tunjowa'ví'piye óeho', ee okú eedi Areopagus gin dâytú'o'i', hedi óetú'an, "Na'indá gihangin'ânda' nă'i ts'aabi' hăäwí i'gedi u'di t'owa ovâyhá'o'i'. Ti na'in dit'ôe'amí i'gedi? ²⁰ Báyéki hăäwí năwe bihée'andi wémûu wânbo wígit'oepí, hedânho háa natunda'in gínhanginnáaní'in gida'."

²¹ (In Athens-windádi hedá in já'wé'in t'owa iwe dithaa'indádi hăädi wânbo t'ăhki hăäwí wânbo ts'aabi' namuu i'gedida' dívíhí'máa hedá dit'oe'o. Hedânkun han óetú'an Paul.)

²² Hediho Paul in tunjowa'ví páadépiye iwínú hedi ovâytú'an, "Un Athens'in t'owa, naadi wâymunde' un báyéki únăäwíkw'ó'nin bîn'a'ginmä'in.

²³ Unbí bú' i'ge ojidi wáyjé unbí jôesi bîn'a'ginmä'i dómû', hedá wá' wí antâa-á dómû', iwe bînăäwíkw'óe'ó i' bîn'a'ginmä'igi', hedi eedi gin nata'muu: Wí jôesigi' nă'i antâa âypaa, tobá i' âytaapí wânbo'. Nă'i mađi bîn'a'ginmä' tobá bîntaapí wânbo', hediho năa-á iví'gedá naadá wâyt'ôekankhâymáa. ²⁴ "I-á Jôesi Tádá namuu, i-á nă'i nan oepáa-á hedá i' hăäwí t'ăhki iwe nakw'ó'di-á ikhíjé, hedi i-á oe makówa-á năa nangá shánkí natsonji'. Hedânkun i' méesate t'owa dâyk'w'ódi eejedá'mân wínathaapí. ²⁵ Hediho t'owaví'wedí khăge' wânbo wí'úntáypí, gá hăäwí wânbo t'owa dâypa'i wí'úntáypídân. I'dânkun t'owa t'ăhki inbí wówátsi-á inbí hăa-á hedá hăäwí dîntáy'i t'ăhká ovâymă'.

²⁶ Jôesi Tádádí wêe sen ikhíjé, hedi iwediho t'ăhki nange'in t'owa dipuyă năa oepáa k'aydi t'ăhki dívíthaayé-ídi. Hewânbo in dipuyăpídíbo' Jôesi Tádá i'ânskaa'an hăädi hedá wéngé dívíthaayé-i'in. ²⁷ Jôesi Tádádí in t'owa ovâykhíjé indi óenuuwă-ídi, hedi hádéeabá óeskaa-í óetuwămáadi. Hewânbo ta'gendi na'in t'owaví'wedí kayi' wínajihpi, wêeví'wedí wânbo-á joe. ²⁸ Jôesi Tádá namuudânkun na'in giwówáji', hedá íví'a'yănmáa, hedá t'owa-á gimuu. Wáy wên unbí ta'kannin wânbo ditú, 'Na'in wânbo iví ây gimuu.' ²⁹ Hediho Jôesi Tádáví ây gimuuđi wígínkhây'ăhpí gi'ăaní'in i-á wí hăäwí waagi'ba namuu'in t'owa i'gedi diwânpí'ânskaapóedí inbí mandibo dâypaa'i' óedodi háa kwăk'u ts'ă'i'đi háa k'uudi. ³⁰ Jôesiví'gedi t'owa híwó wídika'póya'pí ihaydi, i'đi wí'ovâytú'anpí ihaydiho naná ovâytuhchăänú-i'in, hewânbo năa t'owa t'ăhki wéngé t'ăhki diji'in ovâytumáa inbí t'aywó'di dâyjoe'amídi wí'ovâytuhchăänú-ípídi, ³¹ gá owáy wí thaa ide'mandi' naná' diwe ovâyta'gekeekw'ôení t'ăhki t'owa háa híwó háa híwóhpí díví'annin, hedi wí senho óesóge gin ovâytú'amídi, hedi nă'i sen óewáywówápaađi thay'eedi dînkeeyan óesóge'in" gin Paul-di ovâytú'an.

³² Wí to'wí nachuu'i nawáywówápóe i'gedi dit'oe ihaydi, wên dip'âajidi t'ămäge Paul óetumáa, hewânbo wây-á wëndá ditú, "Owáy wíyá hăädi nă'i bihée'andi' wíyá git'oe-i'in gida'." ³³ Hedi Paul iwediho namăa. ³⁴ Wên senä' iví hí' ônwăyudi i-ádi dívíwón. Wí sen in diwedí Dionysius gin nakhăwă, i-á Areopagus-wi tunjowa' diwedí'i'ba namuu. Wí kwee wá' iwăyü, Damaris gin nakhăwă'i'. Hedá wáy wây-á t'owa iwe diji'in wá' dívíwăyü.

³⁵ Wí kwee wá' iwăyü, Damaris gin nakhăwă'i'. Hedá wáy wây-á t'owa iwe diji'in wá' dívíwăyü.

³⁶ Wí kwee wá' iwăyü, Damaris gin nakhăwă'i'. Hedá wáy wây-á t'owa iwe diji'in wá' dívíwăyü.

³⁷ Wí kwee wá' iwăyü, Damaris gin nakhăwă'i'. Hedá wáy wây-á t'owa iwe diji'in wá' dívíwăyü.

* **17:18** In Epicureans dívíwăyunde' i' shánkí híwó'di hăäwí in t'owagi' namuu dihíhchaanídí năa oepáa k'aydi. In Stoics-á diháhkanji' ta'gendi gihíhchaanídí wígínkhây'ăhpí hăäwí wânbo gida'i-in hedíháa wáydi wânbo wíghaytaachaánípi.

18

Paul-di Jôesi Tádáví híwó'di tun oe Corinth bú' ovâyt'ôe'an

¹ Nă'i naphade ihaydi Paul Athens-di namăă, hedi Corinth bú' napówá. ² Iwe wí Hudíyo sen Aquila gin nakháwă'í' óets'antaa, i-á oe Pontus nange na'aypuyă. Iví kwijó Priscilla-ádi Italy nange wăhăădi dats'anpówá, gá i' Rome-wi tsondi p'ó'dédí' Claudius-di t'ăhkí in Hudíyo oe Rome-di ovâykhhepiyedân. ³ Paul-á nă'in wíje'inbí'piye namăă hedi indádi iwóyí'. I-ádi indádi te'aapa'in dimuudi wé'ge dívít'ôe'an. ⁴ Kaykhanwówá thaa eeje Hudíyoví méesate'ay eepiye Paul namăă'ă, hedi kay'indi ovâyhée'o'. Ikhăăde Hudíyo dimuu'in hedá Hudíyo dimuupí'indá iví hí' ônsígí'amídí.

⁵ Silas-ádi Timothy-ádi Macedonia-di dapówá ihaydiho Paul wíyá wí'ite'aapaapí, hebo thaa t'ăhkí Jôesi Tádáví hí' in t'owa ovâyt'ôe'o', hedi thay'eedi in Hudíyo ovâyhá'o' Jesus-áho namuu i' to'wí Jôesi Tádáví óesóge'í' t'owa ovây'aywoenídí. ⁶ Hewănbo wí'ônsígí'anpídí iví'piye dit'ayjaapóe, hedá híwóhpí'ďă' iví'gedí dívíhée'an. Hediho iví aa iwedi ina'jeepídí ovâykeeyamídí ovâyjoekankhâymăa'in. Ovâytü'an, "Jôesi Tádáví'wedi ípedeedă, unbí'innân únmuu, naa wíďinchăănú-ípí. Năa iwedi páadépiye in Hudíyo dimuupí'innân nă'i hí' dovâyt'ôekankhâymăa."

⁷ Hediho ovâyjoe'andi wí sen Justus gin nakháwă'í'piye namăă. Justus-á i Hudíyoví méesate'ay nú' nathaa, hedi Jôesi Tádá báyéki óe'a'gin. ⁸ I' Hudíyo méesate p'ó'dédí' nakháwă Crispus gin. I-ádi iví k'aygi'indádi t'ăhkí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwăyü, hedá báyéki wăy-á nă'in Corinth-win t'owa wá' Jôesi Tádáví tun dit'oedi dívíwăyudăhá' ovâyp'ó'p'oe'an.

⁹ Wí khun Paul-di Nanbí Sedó Jesus óemû' waagibá ûnpóe, hedi Paul óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ípí ovâyt'ôe'ăamídí naví'gedí, wíwíwóyí'nípi. ¹⁰ Naadi wí'ăyîngimăa, hediho wí to'wídí wóeyă'ďă há'to wóewă'amí, gá năa bú' báyéki t'owa naví'in đînpúuwí'in dithaadân." ¹¹ Hediho Paul wí paayodă píngé ee bú' iwóyí' Jôesi Tádáví hí' ovâyhá'odi.

¹² Oe Achaia nange wăhăă Gallio óep'ó'dédí'sóge ihayhăăđibá, in Hudíyo dívíwé'ge'andi Paul ûnkenmăă, hedi oe tunjó wháagépiye óeho'di Gallio óetu'an, ¹³ "Nă'i sendá t'owa ovâyhá'o' Jôesi Tádá pihăa óe'a'ginmăänídí, nanbí khuu gínmuu waagá yoe."

¹⁴ Paul ihí'khâymăawân hebo Gallio-di in Hudíyo ovâytü'an, "Nă'i sen wên háawin t'aywó'nin hedihaa wên háawin wăhphade yă'ďăapí'in namuu'in i'andáho', ihayďânho híwó namúuní naa dăytsíkha'amí unbí t'ehpide tun iví'piye wăyt'ôeyaanídí. ¹⁵ Hewănbo năa úwíwănpituhănbó wáy wí tun namuu i'gedí, wáy wíkháwă namuu i'gedă, hedá unbí khuu i'gedă. Hedáho unnânho únpikhăy'ă' nă'i hăăwí bínkodí'amí'in. Naa wó'da'pí otúuní'in gi'bi hăăwí háa híwó'di háa híwóhpí' namuu'in." ¹⁶ Gin Gallio-di ovâytü'an dihaydi i' tunjó wháagé iwedi ovâykhhepiye. ¹⁷ Ihaydi in t'owadi nă'i Hudíyoví méesate p'ó'dédí' óeyă', i-á Sosthenes gin nakháwă, hedi Gallio-ví páadépiyebo óewhă', hewănbo háa díví'o'indi Gallio wí'ôe'ăyîngimăgipí.

Paul oe Antioch bú'piye nawáymăă

¹⁸ Paul oe Corinth bú'bo wíyá hăyü thaa iwóyí', hedáhá' in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwăyunde'in ovâyjoe'andi i-ádi Priscilla-ádi hedá Priscilla-ví sen Aquila-ádi oe Cenchrea bú'piye dimăă. Cenchrea iwe Paul óek'owa, t'owa ovâykeeyamídí i'annin háa Jôesi Tádáví'piye iví tun imăgi waa. * Iwedáhá' kophé iwedă oe Syria nangepiyá dimăn. ¹⁹ Hebo iwe dipówápídíbo' oe

* **18:18** Wáyjéđi in Hudíyo senă' inbí tun dívímă' Jôesigí' dívít'ôe'amídí, hedi inbí phó dăysôemă' inbí t'ôe dăybowa píhay.

Ephesus bú'piye dimää, hedi Aquila-ádi Priscilla-ádi ee bú'bo dänwóyí'. Paul-dá ovänjoe'andi in Hudíyoví méesate'ay eepiyá namää, hedi iwe in Hudíyo-ádi báyéki ihée'an. ²⁰ Wëndi óedaa'an báyéki thaa indádi iwóyí'nídí, hewänbo Paul wínahíjepí. ²¹ Ovâysengitü'andi ovâytü'an, "Jôesi Tádá natúdáho naa wíyá unbí'piye owáy'ää-í." Hedi iwedi kophé iwedi namää.

²² Oe Caesarea bú' napówá, iwedáhá' oe Jerusalem-piye namää in iwe'in méesate'in t'owa ovâysengitü'âamídí. Iwedáhá' oe Antioch-piyá namää. ²³ Iwáy wăhăă báyéki thaa na'ân, hedi iwedi oe Galatia nange i'ge t'ăhkí hedá Phrygia nange i'gá namää in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in ovâykhăge'namídí shánkí kay'indi dívíwăyü-ídí.

Apollos-di Jôesi Tádáví híwó'di hí' oe Ephesus-á Corinth-á ovây't'ôe'an

²⁴ Ihayhăădibá wí Hudíyo sen Alexandria bú' iwe na'aypüyă'i' Apollos gin nakhăwă'i' oe Ephesus-bá napówá. Nă'i sendá nahí'magan, hedá Jôesi Tádáví ta'nindá híwó'dá ôntaa. ²⁵ I-á Nanbí Sedó Jesus-ví khuu i'gedi ûnhanginná, hediho pín ta'gedi wây-á t'owa i'gedi ovâyhí'máa, hedá áyîngidá Jesus-ví'gedi ovâyhá'o', tobá John i'p'ó'p'oekandiví hăhkan ni'gedidă' ûnhanginnân wänbo'. ²⁶ Khunwôeda'ginpídíbo' in Hudíyoví méesate'ay ee Apollos-di ovâyhée'an. Priscilla-ádi Aquila-ádi dat'oe ihaydi inbí'piye óeho', hedi Jôesi Tádáví khuu shánkí thay'eedi ônthayyan.

²⁷ Hedáhá' Apollos-á Achaia nangepiye napunda', hedi in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'indi óetu'an híwó namuu'in namú-ídí, hediho indi in Achaia-win Jesus-ví'inbá ûnmuu'in ovâyta'nan Apollos óesígíkáyjí'in. Apollos-á oe Achaia napówá ihaydi báyéki ovâykhăge'nan in to'wên Jôesi Tádáví sígísehkană ûnmuudi Jesus-ví'piye dívíwäyü'in. ²⁸ Iví tun ûnkay, hedi in t'owa t'ăhkíví páadépiye in Hudíyo ovâytü'an pihăa dívíwäyunde'in, hedi Jôesi Tádáví ta'nin ovây'tundodi ovâythayyan Jesus-á namuu i' to'wí Jôesi Tádáví óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.

19

Oe Ephesus bú' Paul-di Jesus-ví'gedi ovâyhée'an

¹ Wa'di Apollos oe Corinth bú' wáy naji' ihaydi, Paul i' nange i'gedi na'ăădi Ephesus bú' napówá, hedi wên t'owa John i' p'ó'p'oekandiví hí' ônwăyü'in ovây'mû'. ² Paul-di ovâytsika'yan, "Ti nă'i Yă'dăa'i p'oewaahăa bînkê' úvíwäyü ihaydi?" Indi óetu'an, "Na'in wíginhanginnăhpí wí Yă'dăa'i P'oewaahăa wänbo naji'in." ³ Paul-di ovâytsika'yan, "Hăadan handi wovăyp'ó'p'oe'an?" Indi óetu'an, "Gá John i' p'ó'p'oekandiví hăhkan âywăyudân." ⁴ Paul-di ovâytü'an, "John-di in t'owa ovăyp'ó'p'oe'an gá inbí t'aywó'di dăyjo'e'andân, hedi ovâytumăa, 'Naví tí'úugé wí napowagí'o'iví'piye úvíwăyü-í.' Hedi hă'i-á Jesus-ân namuu."

⁵ Paul-ví hí' dit'oe ihaydi ovăyp'ó'p'oe'an dăykeeyamídí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye dívíwäyü'in. ⁶ Hedi Paul iví'di imank'û'di i' Yă'dăa'i P'oewaahăa dínwân, hedi wíyá pí'wí tundi dívíhí'máa, hedá Jôesi Tádáví tukhe'min waabá dívíhée'an. ⁷ Mađi tă'di wíje senă' iwe diji'.

⁸ Poje p'óe t'ăhkí Paul in Hudíyoví méesate eepiye namăă'ă, hedi khunwôeda'ginpídíbo' in t'owa ovâyhí'máa. Ovâythayjo' Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Tádáví óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedi ikhăăde' iví hí' ônsígí'amídí. ⁹ Hebo wáy wên dívíp'óhkây'andi wídívíwäyupí, hedá Jesus-ví p'ôe i'gedá híwóhpí-á in iwe dikw'ó'nin ovâyhée'an. Hedânho Paul-di nă'in ovâyjoe'andi in Jesus-ví'piye dívíwäyunde'in i-ádi ovâyho', hedi wí tewhá eepiye dimää, wí sen Tyrannus gin nakhăwă'i'di t'owa ovâyhá'o' iwe. Iwá

Paul-di thamuwaagi Jôesi Tádávi hí' ovâythayjo'. ¹⁰ Wíje paayo t'ähkí Paul gin i'an, hedí handidi in t'owa Asia iwéngé dithaa'in Na'inbí Sedó Jesus-ví'gedi dit'oe, Hudíyo dimuu'indádi Hudíyo dimuupí'indádi.

Sceva-ví e'nûn dida' in yä'dâapí'in p'owəəhəə ovaykhepeeyé-i'in

¹¹⁻¹² Jôesi Tádádi Paul óekhəge'nan pinnán t'ôe i'amídí, gi'bi hääwí in t'owa wémûu wänbo dāymû'pí', hedího aa'ây hääwí dedantāa hääwí itäge'i' in dihaykw'ó'ninbí'piye ovâyho', hedí dihehkháapóe, hedá yä'dâapí'in p'owəəhəə-á in t'owa ovāymāa'in dínpee.

¹³ Ihayhääbá wên Hudíyo wá' wéngé t'ähkí dívijíyēnde nă'in yä'dâapí'in p'owəəhəə t'owaví'wedí ovaykhepeeyé-ídi. Năa-á indá dívikhäde hanbá díví'amídí Jesus-ví kháwă ônkháýă'dedi. Ginnân ovāytūmāa in p'owəəhəə: "Nă'i Jesus-ví kháwă dônkháýă'de', iví'gedí Paul-di in t'owa ovāyt'ôe'o', hedího naadi wítsonmāa năäbo ópeeve nă'i t'owaví'wedí." ¹⁴ Wí Hudíyo owha' p'ó'dédí' Sceva gin nakháwă'i tsé ihay e'nûn gin díví'o'in ûnkw'ó. ¹⁵ Hewänbo han ditú ihaydi, i' yä'dâapí' p'owəəhəədi ovāytū'an, "Jesus dótaa, hedá to'wí Paul namuu'indá dínhanginná. Hebo undá — to'innan ímuu?" ¹⁶ Hedí i' sen i' yä'dâapí' p'owəəhəədi óemāa'i'di ovāytəəchənudi hânho ovāymahpúu ovāyt'an píhay, hedí aawhée buugi'nin diwəhkanmuu'in i' tewhá iwedi dishavepee.

¹⁷ In Ephesus bú' dithaa'in Hudíyo-á Hudíyo dimuupí'indá dínhanginpóe háa dínpo'e'in, hedího dikhunwôeda'póe, hedí ditú' Nanbí Sedó Jesus hânho hay'i namuu'in. ¹⁸ Hedí báyéki in Jesus-ví'piye dívíwäyū'in Paul-ví'we dipówá, hedí dívít'aywó'dihäätsi'andá dāykeekw'ódi háa dívitsiyekanonnin. ¹⁹ Wáy wên dichugekanhá'indá inbí chuge hăhkan ta'di dāykán, hedí dāyphahánú in t'owa t'ähkí dāymūunídi. I' ta'di háyú nachă'muu'in dāymaapaa ihaydi p'ánăntă maapaasôn (50,000) kwăk'u ts'ă'i chă' napóe. ²⁰ Handidiho shánki wänbo t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádávi hí' dit'oe'o hedá i'piyá dívíwäyunde'.

Háa Paul nakanda' waa

²¹ Nă'i hääwí napóe'i naphade ihaydi, Paul i'ánshaamăgi namú-ídi oe Macedonia nangepiye hedá Achaia nangepiyá hedáhá' oe Jerusalem bú'piyá. Natú, "Owáy eepiye omăa ihaydăhá' dínkhâyă' oe Rome-piye wá' omú-i'in."

²² Oe Macedonia-piye wíje iví khăge'nin isan, Timothy-á Erastus-á damuu, hebo i-á shánki hây tăhki oe Asia nangebo iwóyí'.

Demetrius-di in t'owa ovāyt'e'ya'nan hedânho híwóhpí díví'amídi

²³ Ihayhäädi oe Ephesus báyéki t'owa dit'ayyaapóe in Jesus-ví p'ôe i'ge dimănninbí'wepiye. ²⁴ Wí sen Demetrius gin nakháwă'i' iwe na'ăn, i-á kwăk'u ts'ă'i'di ihăäwípa'i namuu, hedí méesate hí'índi ípa', nă'i méesate-á i' kwee Diana dāy'a'ginmă' iwe'i méesate hay'i waagibá nakeet'ôe'i'. Demetrius-á hedá in wé'gen i-ádi dívít'ôemāa'indá híwó hay chă' dínst'úya' inbí t'ôe iwedi. ²⁵ Hedího Demetrius-di iví t'ôe'in hedá wāy-á wéndá hă'bi t'ôebá díví'o'indá ovāywé'ge'an, hedí ovāytū'an, "K'ema'in, únhanginná báyéki chă' nanbí t'ôe iwedi gínts'úya'nin. ²⁶ Unbo bînmû' hedá ít'oe háa nă'i sen Paul ikanhonnin. I' natú' in jôesi t'owa dāypa'in dāy'a'ginmăänídi ta'gennin jôesi wídimuupí, hedí wí'gíngí năa Ephesus-á hedá nă'i Asia nange t'ăhká t'owa iví hí' ovāywäyukannan, hedá iví hí' ûnmuudi báyéki t'owa Diana-ví'wedí dívijāa'an. ²⁷ Hădéé nanbí t'ôe i'gedí t'owa híwóhpí díví'ánshaa'amí'in napúuwí. Hedá iwedá mađi wá' napúuwí t'owa di'ăanı'in i' hay'i kwee Diana i' to'wí na'índi ây'a'ginmă'iví méesate wí'ûnchă'muupí'in. Hedá tobáhăa t'ăhkí t'owa năa Asia-windádi hedá in wé'gen hăwéngé t'ăhkí

dithaa'indádí nää óe'a'ginmä' wänbo', maḍi nää iwedi páadépiye di'âaní hay'i wínamuupí'in."

²⁸ In t'owa háa Demetrius natú'in dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe, hedi dívítuwínunde gin, "Diana nää Ephesus-wi namuu'i báyéki hay'i namuu."

²⁹ Hedi shánki báyéki t'owa diwé'gepóe, hedi dívít'ehuwinunde', hedi wên wíje senä' oványâ'di ovânkhóhkay'an oe bú' pingé t'owa dívíwé'ge'o' iwepiye. In senä'dá Gaius-á Aristarchus-á gin dakháwă, indá Macedonia nangewin damuu, hedi Paul-ádi wéngé t'âhki dânjiyende'. ³⁰ Paul in t'owa dikw'ó' diwepiye natsudeda' ovâyhée'amídí, hewänbo in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'indi óekhâa'an. ³¹ Hedá wên Asia-win p'ó'dédí'in senä' Paul-ví k'ema'in ûnmuu'indi Paul ônt'ôesan óetu'âamídí in t'owavi páadépiye wí'ikeehûuwípi'in.

³² In t'owa t'âhki wé'ge shánki dínthkwíntû'. Wênho wên háawên dívítuwínunde', hedá wây-á shánki piháa wänbo-á. Wên háyúhaydida' t'owa dínhanginná háadí diwé'gepóe'in. ³³ Hedi in Hudíyodi wí sen Alexander gin nakháwă'i' oe páadépiye óewínúdí óetu'an háa natúuní'in. Hediho Alexander imannan in t'owa dívít'ôeyaaní. Nada' in t'owa ovâytu'âamí'in in Hudíyo wí'ovâyhíwóhpícháânú-ípídí nă'i napuwamän ni'gedi. ³⁴ Hebo Alexander-á Hudíyo namuu'in in t'owa dínhanginpóe ihaydi t'âhkídíbo maḍi wíje ôeda t'âhki shánki kaygi wänbo dívítuwínunde', "Nă'i Ephesus-winbí Diana hânho hay'i namuu" gin.

³⁵ T'ôediwän i' bú'wi ta'kandidi hânda' ovâykannan in t'owa, hedi ovâytu'an, "Un Ephesus-win ímuu'in, t'âhki t'owa wéngé t'âhki dikw'ó'nin dínhanginnáhpí'an na'in Ephesus bú'win t'owa nă'i hay'i Diana-ví méesate ûnmuu'i' ây'âyîngimáa'in, hedá i' k'uu Diana waagibá ûncháa'i' oe makówádí ûnke't'á'di-á wá' ây'a'gindo'. ³⁶ Tóebo wûnkodipí natúunídí nă'i háäwí ta'gen wínamuupí'in. Hedânho ánpí íkwo'ní, hedi wíyá háawên wí'úví'amípi híwó úví'ánshaapídíbo'. ³⁷ Undi nă'in wíje senä' năäpiye bînmaa tobá háäwí wänbo méesate iwedi wíðänsä'manpi wänbo', hedi háa nanbí Diana ây'a'ginmä'iví'gedi háawin t'aywó'nin wídatúhpí wänbo'. ³⁸ Hediho Demetrius-ádi in i-ádi dívít'ôemáa'indádí wí to'wí ônt'e'p'êede-í'in dida'dá, dínkhây'ă' óetsondiwekáani'in. In tsonnin dívíwé'gekw'óe'ó t'owa ovâytonjó'namídí, hedi in t'owavi t'ehpide tun ovâytl'ôeyande'. ³⁹ Hebo wíyá háäwí i'gedi íhéeda'dá, hedân úntsíkhakanpoe'o in bú'win p'ó'dédí'indi in t'owa t'âhki ovâywé'ge'an píhay. ⁴⁰ Nă'i gin otú, gá maḍi in Rome-win tsonnin ditúunídan un năwewin t'owa unbí p'ó'dédí'indádíbo úvípihánmáa'in. Háa nää thaa napóe waa wínakhây'âhpí napúuwí'in, hedi tóebo wí'ûnkodipí ovâytu'âamídí háadí un t'owa úvít'aywé'ge'andi."

⁴¹ Hedi han natú ihaydi ovâytu'an t'âhkídíbo' inbí'piye dimú-í'in.

20

Paul-á iví k'ema'indádí oe Macedonia-piye hedá Greece-piyá dimää

¹ T'âhki hânda' napóe ihaydi Paul-di in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in ovâywé'ge'an, hedi ovâytu'an kwee waa sen waa di'á'be-ídí. Hedáhá' ovâysengitu'andi ovâyjoe'an oe Macedonia nangepiye namú-ídí. ² Ee Macedonia iwéngé t'âhki íjiyendedi in dívíwâyunde'in iwe dikw'ó'nin wá' hanbá ovâyhée'an, hedáhá' oe Greece-piyá namää. ³ Iwáy wăhăă poje p'óe na'ân. Ihaydáhá' ikhây'an oe Syria nangepiye kophé iwedi namú-ídí, hewänbo ûnhanginpóe in Hudíyo óeháyjí i'gedi dívíhí'máadí, hediho iví ánshaa i'egó'andi oe Macedonia nange i'ge nawáymää.

⁴ Nă'in senä' i-ádí dimää: Sopater oe Berea bú'wi', i-á Pyrrhus-ví e'nú ûnmuu; Aristarchus-á hedá Secundus-á oe Thessalonica bú'win damuu'indá; Gaius oe Derbe bú'wi-á; Tychicus-ádí Trophimus-ádí oe Asia nangewindá; hedá Timothy-á. ⁵⁻⁶ Nă'in senä' oe Troas bú'piye dipáadémää, hedí Paul-ádí naa-ádí oe Philippi bú'bo änwóyí', in Hudíyoví shánkí'eedi dínphade píhay, nă'i shánkí'eedi dâytú'o' "Owáaseepí' Pává Dâyk'o'i Thaa" gin. * Ihaydá iwedá kophé iwedi gamää, hedí p'ánú thaa naphade ihaydi oe Troas gapówá, in wé'gendi na'in dítsíkha'máa iwe, hedí wí jáadi iwe gíkw'ó.

Oe Troas i' e'nú Eutychus nachuudi óewáywówápaa

⁷ Dumîngu iwe ívíwé'ge'an i' méesa buwá âyk'o'ídí, hedí Paul-di díhí'máa. Khunpinu puwahaydi ihée'an gá wíyá tháwân iwedi ijâakankhâymaadân. ⁸ T'âhkídíbo oe wha'k'ay íve giwé'gekw'ó, hedí báyéki naphakókohsaa. ⁹ Wí e'nú Eutychus gin nakháwá'i nawháphódikhuuchá' deedi na'ân, hedí hânho najóeda'puwamân Paul thaa t'âhkí ihí'maadí. Téegîndi najókhandi, na'ân diwedi oe já'wépiye najóke't'á, hedí óedaygi'an dihaydi chu'i óeshaa. ¹⁰ Paul wha'k'aydi nawá, hedí idége'disógedi i' e'nú óeba'aakê', hedí ovâytú'an, "Ívíwo'gi wí'ítaachanpúuwípi. Nă'i-á năa nawówámuu." ¹¹ Hedího wíyá oe wha'k'aypiye napee, hedí indádi ipáváhavedi ihúuyan, hedá shánkí ovâyhée'an nathay píhay. Ihaydá ovâyjoe'an. ¹² I' e'nú íví'piye indi wówá'i óeho', hedí báyéki díhíhchan.

Paul oe Miletus bú'piye namää

¹³⁻¹⁴ Paul-di ho dítu'an kophé iwedi gipáadémú-í oe Assos bú'piye i' âytsíkha'amídí, hebo i-á nangedíbo namú-í hedí iwe i' wá' i' kophé itokhâymaá. Hedího han íví'an, hedáhá' Assos iwedá Mitylene bú'piyá gimää. ¹⁵ Iwedá wa'di kophé iwedi Chios-piye gimää, i-á p'ojâadi namuu, hedá wíyá tháwándá wíyá p'ojâadi Samos-á gipówá. Oe Trogyllium bú' ívíwóyí', hedá wíyá tháwándá oe Miletus bú' gipówá. ¹⁶ Paul i'ánshaamägi oe Ephesus wí'iwóyí'nípidí, báyéki thaa oe Asia nange i'ge wínyêenípídí. I-á nawó'on oe Jerusalem napóewídí híwó' dihaydibo', in Hudíyoví shánkí'eedi thaa Pentecost gin dâytú'o' dínnáhpídíbo', hádéeho ûnkodídi.

Paul-di in Ephesus bú'in méesate'in p'ó'dédi'in ovâytumakhe'an

¹⁷ Wa'di Miletus wáy naji' ihaydibo', oe Ephesus bú'piye it'ôesan, in méesate'in tsonnin ovâytú'amídí íví'piye dí'ää-ídí. ¹⁸ In dipówá ihaydi ovâytú'an, "Un t'âhkí ûnhanginná háawi sen omuu'in i' páadé'i thaa Asia opówá ihaydi waabo năa puwahay. ¹⁹ Naa Nanbí Sedó Jesus-gí' dáy't'ôe'andi wídáypitegendepí. Hâyân wânbo dâysíhtä in t'owaví'gedi o'âyîngipóedí. Báyéki t'ôephade dînpówá in Hudíyodi dí'annin namuudi. ²⁰ Un ûnhanginná naa wídáywóyí'pí'in hääwí wânbo úntáy'i wâytú'odi wâykhäge'namídí, hedá íwé'gekw'ó' deejá unbí wháagé i'gá wâyhá'o'. ²¹ Kay'indi naadi wâytú'an wí'gín Hudíyo-á Hudíyo ímuupí'indá unbí t'aywó'di bînjoe'amí'in hedá Jôesi Tádáví'piye úvíbee-í'indá, hedá Nanbí Sedó Jesus Christ-ví'piye úvíwäyü-í.

²² "Năa-á Jerusalem-piye omân, ginho i' Yă'dâa'i P'oweahâadi dítu'andi. Naa wídînhanginnáhpí háa owáy wâhâä dînpuwagí'o'in, hewânbo nă'indáho dînhanginná: ²³ Năa bú' i'ge ots'ú eeje t'âhkí, i' Yă'dâa'i P'oweahâadi dînthayyan ta'gendi dípansogekhâymaá'in hedá dont'ôephadekhâymaá'indá. ²⁴ Hewânbo háa dînpóe wânbo hääbo wídînmupí, tobáháa díháyjí háa owówápee-í wânbo'. Naa owânpida' dóboewá-í'in in t'ôe Nanbí Sedó Jesus-di

* 20:5-6 Luke wíyá Paul-ádí naji'.

dítu'an dó'amí'in. Hedi ná'in t'ôe-á ginnân namuu: I' híwó'di tun Jôesi Tádávi sígísehkaná i'gedi pín ta'gedi in t'owa dovây't'ôe'amí.

²⁵ “Undádi naa oji' Jôesi Tádávi khuu i'gedi wâyt'ôe'odi. Hewânbo nää dînhanginná wêedi wânbo un diwedi há'to wíyá dímúuní'in. ²⁶ Hedânho nää-á naadi ta'gendi wâytu'âamí ná'in: Wí to'wí Jôesi Tádávi'wedi napedeedáho', tóebo wí'únkodipí naa dínchäänú-ídí, ²⁷ gá wó'khunwôeda'pídân wâytu'âamídí hääwí t'ähkí Jôesi Tádá ikhâymáa'in. ²⁸ Wí'bo bípi'áyîngi'an, hedá t'ähkí há'in t'owa Jôesi Tádávi'in ûnmuu'indá bin'áyîngi'an, wí k'úwá áyí'di' iví k'úwá i'áyí'do waagibá. I' Yä'dâa'i P'oewaahâadi un wovâytsonninkw'ódi, wên k'úwá áyí'nin waaginbá ímúunídí. In t'owa Jôesi Tádávi méesate eeje'in dimuu'in iví'in ûnmuu, ingí' iví ay imägidi iví ûnp'oe ich'âanídí. ²⁹ Naa dînhanginná owáy naadi wâyjoe'an dihaydáho', wây-á wên t'owa unbí'ye dipowagí'o, wên t'ayjaa'in khunjó in k'úwá dâyhäänú-ídí di'ää'ä waagibá, ³⁰ hedi wáy wên unbí jâa diji'indi wânbo in Jesus-ví'piye dívíwâyü'in ovâyhójo'amí, indádi dâypuhkannamídí. ³¹ Hedânho bí'áyîngi'an hâ'min t'owadi, hedá wí'ún'ôede-ípí naadi poje paayo t'ähkí khuu-á thaa-á wâyhá'annin, hedá un ímuudiho navi tsí'p'oe donch'âa.

³² “Nää wâytmáa, Jôesi Tádávi wovây'áyîngi'amí hedá wovâysígísehkaná'o'in wovâyhangin'ânnamí. I' ûnkodi wovâykhäge'namídí kay'in ípaa-ídí hedânho shánkí iví'piye úvíwäyü-ídí, hedá wá' ûnkodi i' kää'ää ûnmuu'i wovâydenkw'ódi'i wovâymaäní'in. Hedá to'wên t'ähkí i'di ovâyde'mannin wá' ná'i híwó'di hääwí'ba diyämu-í. ³³ Wíyá to'wíwí chä'dá aa-á naagi' wó'da'pí. ³⁴ Naví mandi dâyt'ôe'andi i' dîntáy'i donhógi, hedá hanbá in to'wên naa-ádi diji'in dîntáy'i wá' ingí' dovâyhógi. Un t'ähkí ná'in ûnhanginná. ³⁵ Naa häädi wânbo t'ähkí ha'wâa dáy'an wâykeeyamídí hâa únkây'ä'in úví'amí'in. Hânho úvíkhää-í to'wên dîntáy'in bínkhäge'namídí. Wí'ún'ôede-ípí ná'i tun Nanbí Sedó Jesus-ân wí'bo natú'in: ‘To'wí imä'i-á shánkí nahíhchan to'wí ihónde'iví'wedi.’”

³⁶ Paul ihí'bowa ihaydi idége'disóge hedi t'ähkí in wé'gendádi dívíjûusu'an. ³⁷ T'ähkídi'bo hânho dívísíhtädi Paul óeba'aakê' hedi hânho óesígísegitu'an. ³⁸ Dik'áykhaápóe i'di ovâytu'andi, “Undi wíyá há'to dímúuní” gin. Hedáhá' t'ähkídi'bo na'indádi i' kophé iwepiye dimää dísegitu'âamídí.

21

Paul Jerusalem-piye namää

¹ Na'indi in t'owa âyjoe'an dihaydi i' p'ojâadi Cos gin dâytu'o' iwepiye ta'gebo gimää. Wíyá tháwân oe p'ojâadi Rhodes gin dâytu'o' iwepiye gimää, iwedáhá' oe Patara bú'piyá. ² Iwe wíyá kophé oe Phoenicia nangepiye namändi na'ân, hedi ívítógidi iwedi gimää. ³ Cyprus p'ojâadi nanbí yä'mängedí nak'óe, hedi i' giphademändi âymû'. Iwedá oe Syria nangepiye gimää, hedi Tyre bú' gipówá. Wí hé iwepiye dâyhondi' dâydaykhâymáa. ⁴ Wa' gin díví'odi wên Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in âynuwä, hedi âyshaadi wí jâadi indádi ívíwóyí'. Indi Paul óetu'an Jerusalem-piye wínamú-ípí gin, gá i' Yä'dâa'i P'oewaahâadi ovâytu'andân hâa ûnpuwagí'o'in. ⁵ Na'in kophépiye wíyá gimú-ídí napóe ihaydi, t'ähkí in sená' inbí kwiya' hedá inbí áyyää wóegé oe bú' já'wépiye dípaho', hedi mâap'oe kíngéwi okhá' deedi ívídege'dikw'ódidí ívíjûusu'an. ⁶ Ívisengituhkanbowa ihaydi na'in gimännin i' kophé iwe ívítógi, hedi in Tyre-windá dívíweeho'.

⁷ Tyre iwedi gimää hedi oe Ptolmais bú' gipówá. In Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in iwe dithaa'in âysengitu'an, hedi wí thaa indádi ívíwóyí'.

⁸ Wíyá tháwân iwedi gipee, hedi oe Caesarea bú' gipówá. Wí sen Philip

gin nakháwǎ'íví'piye gimää, i-á Jôesi Tádáví híwó'di tun ovâyt'ôe'o'i namuu, hedi i-ádí ívíwóyí'. I-á wêe namuu in tsédí diji'in senä' diwedi, in oe Jerusalem ovâyde'mannin in Jesus-ví t'ôekhuwa'in ovâykhâge'namídí. ⁹ Philip-á jónu a'yûn khóhtsaapi'in ûnkw'ó, indá Jôesi Tádáví tukhe'minnân ûnmuu. ¹⁰ Hǎyú thaa iwe gikw'ôn dihaydi wí sen Agabus gin nakháwǎ'í' oe Judea nangedi napówá. I-á wá' Jôesi Tádáví tukhe'bibá namuu. ¹¹ I' sen nanbí'piye na'ää, hedi Paul-ví ba'áa ônkê'di wí'bo iví ândádí iví mandádí ipiwhi'an, hedi natú, "I' Yǎ'dâa'i P'oweahâa natú, gimbá in Jerusalem-win Hudíyodi óewhikhankhâymáa to'wí ná'in ba'áa iví'in ûnmuu'i', hedá in Hudíyo dimuupí'inbí mange óekánkhâymáa."

¹² Ná'in git'oe ihaydi in wé'gen t'owa-ádí kay'indi Paul âytumáa oe Jerusalem-piye wínamú-ípi gin. ¹³ Hebo Paul natú, "Hǎnnan úví'o'? Hǎadan íséjei'? Hǎadan dík'áykhaa'o'? Naa okhâymuu t'owadi díwhi'amídída'ba' joe, okhâymuu wá' oe Jerusalem Nanbí Sedó Jesus-gí' ochuu-ídí." ¹⁴ Wíginkodipí âyhíjekannamídí, hediho giwǎnpitú, "Hǎa Nanbí Sedó Jôesi Tádá natú waa napúuwí," hedi wíyá wí'âytú'anpí.

¹⁵ Wíyá hǎyú thaa naphade ihaydi nanbí hǎäwí âykhâ'an hedi Jerusalem-piye gimää. ¹⁶ Wên Caesarea-win Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in na'indádí dimää. Oe Jerusalem gipówádí Mnason-bí tewhá eepiye dího' iwe gikwonídí. Ná'i sendá Cyprus-wi namuu, hedi wí in páadé'in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'inbí'wedi'i'ba' namuu.

Paul-di James-á in méesate'in tsonnindá ovâytú'an hǎa ûnpóe'in

¹⁷ In Jerusalem-win Jesus-ví'piye díwíwâyunde'indi híhchandi dísigíhógi. ¹⁸ Wíyá tháwǎn Paul-ádí na'indádí James-ví'piye gipuwämää. T'ǎhkí in méesate'in tsonnin wá' iwe dikw'ó. ¹⁹ Paul-di ovâysengitú'an, hedáhá' t'ǎhkí hǎa napóe waabá ovâytú'an, hǎa Jôesi Tádádí in Hudíyo dimuupí'in ovây'an waa in t'ôe Paul i'annin namuudi. ²⁰ Ovâyt'ôe'andi dit'oe ihaydi Jôesi Tádá kw'áayébo dâymáa.

Hedáhá' Paul-á óetú'an, "Tí'ûu páadé'i', úhanginná báyéki maapaasôn in Hudíyo wá' Jesus-ví'piye díwíwâyumági'in, hedi indá i' tsontun Moses ita'nan deepiye hânho dívíkay'o'. ²¹ Ná'in Hudíyo uví'gedi ginnân ovâytú'an: U'di t'ǎhkí Hudíyo in Hudíyo dimuupí'inbí nange eeje dithaa'in ovâyhá'o' Moses-ví hí' dâya'ginnamípi'in, hedá inbí áyyǎä in Hudíyoví k'ewe taadi wí'ovâytaa'amípi'in, hedá in Hudíyoví khuu-á wíðây'âyíngi'amípi'indá. ²² Ná'in Hudíyo dimuu'in Jesus-ví'piye díwíwâyú'in ta'gendi dínhanginpúuwí ǔ náwe unpówá'in. Hediho ívítsika'yan hǎa gínkhây'ǎ' íví'amí'in. ²³ Gá ginnân: U-á ná'in wítuhkankhâymáa'in ó'an. Nanbí jǎa jónu senä' diji', inbí tun Jôesi Tádá dâymági'in hǎa igí' dívíkhâymáa'in. ²⁴ Indádí ópûn, hedi hǎa ditú waa dívíbowa'in dâymeeyan dihaydi, ǔ-á hǎa díví'o waa hanbá bi'amí, hedá ingí' ovâywá'âa-i t'ǎhkí ovâyk'owé-ídí. * Gin bi'andáho t'ǎhkí t'owa dínhanginnáaní ná'i Moses-ví tsontun mân'a'gindo'in, hediho hǎäwí uví'gedi ditú'di-á ta'gen wínamuupí'in. ²⁵ Hewǎnbo in Hudíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in na'indi âyta'nan âytú'âamídí ná'in na'in âywéhpêe'annin: Wíðâyk'o'ípi i' koegí' in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymági'i', † hedá wíðây'ûnp'oe'k'o'ípi, hedá in animáa ovâyk'éwhihánú'inbí píví i' ûnp'oe napeepí' wá' wíðâyk'o'ípi, hedá wíyá to'wíwí kwee-ádí hǎa sendádí wídívíwho'kw'ôenípi."

* **21:24** Wa' in senä' ovâyk'owapídíbo dínkhây'ǎ' wên animáa dâykuumǎ-i'in dâyhǎqnú-ídí Jôesi Tádá óemäänídí. † **21:25** Námú'dí 15:20.

²⁶ Hediho Paul-di in jónu senä' i-áđi ovâyho', hedi wíyá tháwän indáđi háa dínkhây'ä' waa díví'an inbí khuu dâ'y'a'ginnamíđi, hedi i' méesate hay'i ee dits'ú in owha' ovâytu'âamíđi háyú thaa ovâyhûuwí'in ná'i t'ähkí dâ'yboewá-íđi. Ihayđânho dâ'yk'úwákhânugí'o wí'ingí' Jôesi Táđá óemääníđi.

Paul i' méesate hay'i' iwe óepankê'

²⁷ Hedi i' jáadi naphademän dihaydi wên Hudíyo Asia-windi Paul ee méesate hay'i' iwe óemû', hedi indi in t'owa iwáyge diji'in Paul-ví'piye ovây'tayjaa'andáhá' óeyâ'. ²⁸ Ginnân dívítuwínúnde': "Un t'owa Israel-win, díkhäge'nan. Ná'i-ân namuu i' sen wéngé t'ähkí t'owa ovây'tumáa'i nanbí khuu gínmuu'i hedá nanbí t'owa-á hedá ná'i méesate hay'i-á háagi' wänbo wígínchá'muupí'in, hedá wá' ná'in Hudíyo dimuupí'in wänbo ná'i méesate ee i'đi ovâyts'úde, hedânho ná'i tewhá Jôesi Táđáví' ûnmuu'i' ôn'a'ginhánú." ²⁹ Gin ditú gá Trophimus oe Ephesus-wi óemû'đân Paul-áđi oe bú' i'ge dajidi, hediho di'ân Paul-di i' méesate ee óets'úde'in.

³⁰ In t'owa ee bú' i'ge t'ähkí dit'ayjaapóe, hedi wáy Paul nawin diwepiye dívíwänhö'đi óeyâ'đi i' méesate eedi já'wépiye khóhkaydi óeho', hedi in phóđi dâyt'íđi. ³¹ Paul óeháyj'i'in dida', hediho to'wí i' Rome-win sundadoví p'ó'đéđi' tsondiví'piye namää óet'ôe'míđi in Jerusalem-win t'owa t'ähkí báyéki dit'ayjaapóe'in. ³² Wesebo i'đi wên sundado inbí tsonnin wóegé ovâywé'ge'an, hedi indá owáy in t'owa diji' iwepiye díví'äähö'. Iví sundado wóegé dipówáđi in t'owadi ovây'mû' ihaydi wesebo Paul óewhăđidi dívíwóyí'. ³³ I' sundadoví p'ó'đéđi' Paul-ví'piye namäädi iví khóe ônyâ', hedi in sundado ovâytu'an kadénadi óewhi'amí gin, hedá in t'owa ovâytsika'yan, "To-an ná'i sen namuu? Hânnan i'an?" ³⁴ Wên t'owa wí hăäwí dívítuwínúnde', wây-á wëndá hăäwí piháa-á, hedânho hânho dîntuhkwîntû'đi wí'ûnkodipí ûnhanginpúuwí'in ta'gendi háa napóe'in. Hediho in sundado ovâytu'an, "Nanbí sundado tewhá iwepiyebo bînts'ûude-i' gin. ³⁵ In sundadođi iwáy she'áy iwepiye óeho', hedi iwedáhá' óetegekê'đi kw'áye'piye óepiye, gá in t'owa hânho dívít'ayyaa'odân, ³⁶ hedi Paul ûnwóemändi dívítuwínúnde' "Ja' áyháyj'i" gin.

Paul-di wí'bo iví'gedi in Hudíyo ovâyhée'an

³⁷ In sundadođi Paul inbí'piye óetsudehon dihaydi, Paul-di Greek tundi i' sundado p'ó'đéđi' óetu'an, "Ti wên háawên wítu'âamí?" I'đi Paul óetu'an, "Naa wíđínhanginnáhpíwän Greek tundi bihée'o'in. ³⁸ Hediho u-á wí'unmuupí i' to Egypt-wi', wên t'owa i' nangewin tsonnindađi ovâyhánkannandi', hedáhá' i'đi in jónu maapaasôn (4,000) senä' oe ahkónupiye ovâyho', t'owa t'akhânu'in gin ovâytu'o'in." ³⁹ "Joe" gin Paul natú, "Naa Hudíyo-ân omuu. Tarsus bú'wibá omuu, hă'i-á wí bú' hay'i' oe Cilicia nange iwe'i namuu, hedi iwe othá'de. Ti ná'in t'owa naa díhí'măäní?" ⁴⁰ Hediho in t'owa ovâyhée'amíđi óemăgíđi Paul she'áy kw'áye wáy iwínú, hedi imannan dívít'ôeyaaníđi. Dituhán dihaydi inbí Hebrew tundi ovâyhée'an. Ginnân ovâytu'an:

22

¹ "Mă'măä'indá tí'ûuwîn páadé'indá, bít'ôeyan. Naadi wây'tuhkankhây'máa naa háawên wänbo híwóhpí'in wíđáy'anpí'in." ² Hebrew tundi ovâyhí'máadi dit'oe ihaydi shánkí wänbo hândá' dínpóe.

³ Hedáhá' ovâytu'an, "Naa Hudíyo-ân omuu. Oe Tarsus bú' Cilicia nange iwe o'aypuyä, hewänbo náä Jerusalem osôe. Gamaliel naví háhkandi dînmuu, hedi i'đi áyîngíđi nanbí thehtáy pahpá'inbí khuu naa díhá'an. Háa Jôesi Táđá

nada' waagi naa pín ta'gedi oda' dáy'amí'in, nää thaa un íkanda' waagibá, ⁴ hedânho naa osôedi o'ân híwó namúuní'in há'in Jesus-ví p'óegé dí'ahsaa'in báyéki t'ôephade iwe dovâykáanídí ovâyt'ahâanú-ídí, hedi naa otsonpóedí kwiýä'dá senä'dá ovâywhi'ankídáhá' ovâypankw'ódi. ⁵ I' owha' p'ó'dédí'-ádí hedá in tunjowa'-ádí dínkodi wovâytu'âamídí naadi in ta'gen wâytumáa'in. Indá wí ta'di naa dímägi nanbí Hudíyo t'owa oe Damascus bú' dovâymäänídí, hedi naa omää in t'owa Jesus-ví'piye díwíwâyunde'in owáy wăhăä dikw'ó'nin dovâypanhóenídí hedá nää Jerusalem-piye dovâywáymá'ídí ovâyguhchăänú-ídí."

Paul-di ovâytu'an hádídí Jesus-ví'piye iwâyü'in

⁶ "Naa p'óegé omändi oe Damascus bú' opowamän dihaydi taage púnú'dí naná. Tsíkhagipí wí ko makówádí nawá hedi dí'ánkê'. ⁷ Nangepiye okanu, hedi wí to'wídí naa díhí'máadi ot'oe. Ginnân natú: 'Saul, Saul, háadan u'di naa dí't'ôephadekando?'" ⁸ Naa otsikapóe, 'Nanbí Sedó, to-an unmuu?'. I'dá dítu'an, 'Naa Jesus Nazareth-wi omuu. Naa i' u'di dí't'ôephadekando'i-ân omuu.' ⁹ In to'wên naa-ádí diji'in i' ko dâymû', hebo i' to'wídí díhí'máa'iví tun wídika'pówápí. ¹⁰ Naa otú, 'Nanbí Sedó, hânna dáy'amí?' I'di dítu'an, 'Ówínúdí oe Damascus-piye ópûn, hedi iwe wóetu'amí háa úkhây'ä' bi'amí'in.' ¹¹ I' ko hânho nakaydi naa otsí't'aapóe, hediho in naa-ádí diji'indi naa dípahtsaakê', hedi handidi oe Damascus opówá.

¹² "Wí sen Ananias gin nakháwä'i' iwe nathaa. Nă'i sendá ta'gendi Jôesi Tádá óe'a'gin, hedá in Hudíyoví khuu-á t'ăhkí ihon, hedi t'ăhkí in Hudíyo Damascus dithaa'in dítu' híwó'di sen namuu'in. ¹³ Naví'piye na'ăadi naví nú' iwínú, hedi dítu'an, 'Tí'ûu páadé'i Saul, uví keetan mánke?'. Wesebo naví keetan donkê'di i' dómû'. ¹⁴ I'di naa ginnân dítu'an: 'Jôesi Tádá nanbí thehtáy pahpá'indi óe'a'ginmä'i'dân wóede'man háa nakanda'in úhanginnánídí, hedá Jesus i to'wí iví wówátsi ta'ge ihondi namuu'i nâamúunídá, hedá i' tun wóetuhkankhâymaa'i' unt'oe-ídá. ¹⁵ Ta'gendân u' i'gí' bihee'amí, hedi u'di t'owa t'ăhkí hăäwí nâamû'i hedá unt'oe'i-á ovâytu'âamí. ¹⁶ Hediho nää wíyá shánkí wívitsíkha'amípi. Ópûn, un'p'óp'oe'púuwí, hedá Jesus nádaa'an uví t'aywó'di wônjâa'amídi, gin Ananias-di dítu'an."

Paul-di ovâythayyan Jôesi Tádádí óetu'annin in Hudíyo dimuupí'inbí'wepiye namú-í'in

¹⁷ "Jerusalem-piye owáymää ihaydi i' méesate hay'i ee ots'ú'di o'ăăji' waabá dînpóe. ¹⁸ I' ää iwe Nanbí Sedó Jesus dómû', hedi dítu'an, 'Oe Jerusalem hăäwí naví'gedi ovâyguhkankhâymaa'i há'to wónsígí'amí, hediho ówănăki', iwedi ópeeve.' ¹⁹ Hedi naa otú, 'Hewänbo Nanbí Sedó, indá dínhanginnân naa wéngé t'ăhkí i' Hudíyoví méesate eeje dáyjýéndewän in uví'piye díwíwâyunde'in dovâypanhóenídí hedá dovâywhăänídá. ²⁰ Hedi Stephen i' uví'gedi ovây't'ôe'andiví ûnp'oe ôneh'áa ihaydi, naa wá' ok'aawin ee nú'. In to'wêndi óehéyi'ninbí k'éwé'i aa dovây'âyînmáa, hedi híwó díví'o' gin naa o'ân.' ²¹ Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di dítu'an, 'Ópûn, naadi kayi' wăhăäpiye wísankhâymaa, in Hudíyo dimuupí'inbí'wepiye.' "

²² In t'owadi Paul ônt'ôeyande', hewänbo nă'i hí' in Hudíyo dimuupí'inbí'gedi natú ihaydi dívít'ehtuwínú, "Binhe', wínachă'muupí nawówayêenídí." ²³ Wídítuhándepídí shánkí dívítuwínúnde', hedi inbí k'éwé'i aa dâythathă'o' hedá kw'áyepiye dâynahchănunde dâyekeeyamídi dit'ay'in. ²⁴ I' Rome sundado p'ó'dédí'di in sundado ovâytu'an Paul inbí'piye óets'ûude-í'in óewhăhwhă'namídi hedânho ûnhanginpúuwídi háadi in t'owa Paul-ví'piye dívít'ehtuwínúnde'. ²⁵ Hediho óewhiwínú púwhí'dí óewhăänídí, hebo Paul-di

óetu'an in tãgintã (100) sundadóví tsondi iwe tsowa nawindi?, "Ti i' tsontun natû' úk'óe'in naa díwhãñídí? Naa-á oe Rome dínkhãwãta'k'óe, hedí wa'dí wíwínkeek'û'pí háa naa híwóhpí dáy'annin háa joe."

²⁶ Nã'in nat'oe ihaydi in sundadóví shánkí p'ó'dédí'ví'piye namää hedí óetu'an, "Ti úhanginná háa bitsiyekhây'o'in? Nã'i sendá oe Rome únkhwãta'k'óe." ²⁷ I' sundadóví shánkí p'ó'dédí' Paul-ví'piye namäädi óetu'an, "Dítu'an, ti oe Rome úkhãwãta'k'óe?" "Hedân hoi" gin Paul natú. ²⁸ Óetu'an Paul, "Naa oe Rome dínkhãwãta'k'úwídí báyéki chà' dáywá'aa." Paul-dí óetu'an, "Naví tádá'in Rome-win t'owa damuudího naa wá' Rome-wibá omuu." ²⁹ Wesebo in to'wên Paul óetsikakhâymaa'in ivi'wedí dívíjãatã. I' sundadó tsondi p'ó'dédí' wânbo nakhunwôeda'póe ûnhanginpóedí Paul-á Rome-wi t'owabá namuu'in, gá i'báho natsonpóedân kadénadi Paul óewhi'ãmí'in.

Paul-di in Hudíyo tunjowa' ovâyhi'máa

³⁰ I' sundadó tsondi p'ó'dédí' nahangin'ânda' ta'gendi háawin híwóhpí'in in Hudíyodi Paul ôñchãnunde'in, hedího wíyá tháwân óewhihsuu hedí in Hudíyo owha' p'ó'dédí'in hedá in wé'gen Hudíyo p'ó'dédí'indá dívíwé'ge'ãmí'in ovâytu'an. Ihaydiho Paul óets'úde inbí páadépiye óewéñú-ídí.

23

¹ Paul-di in tunjowa' ta'ge ovâyímúndedí ovâytu'an, "Tí'ûuwín páadé'in, Jôesi Táđáví páadépiye nã'in naadi wâytu'ãmí: Naví pí'nã khó'jé dínhanginná naví wówátsi thaa t'ãhkí híwó'nín wówátsi donhonnin." ² Nã'in nat'oedí Ananias i' owha' p'ó'dédí' namuu'i'dí in Paul-ví nú' diwinnin ovâytu'an sóe eedí óemaphãave-í'in. ³ Paul-di óetu'an, "U-ân Jôesi Táđádí wóemaphavekhâymaa. Wí paa ijánúmáa'i waagi'ba unmuu. Úkhây'ã' úhanginpúuwí'in háa wên t'aywó'nín dáy'annin háa joe, nã'i tsontun namuu'i natû' waagi, hewânbo u wí'bo hã'i tsontunbá wínãa'a'ginpí, nã'in t'owa dísomaphãave-í'in ovâytu'andi." ⁴ In iwe diwinnindi Paul óetu'an, "Háadan Jôesi Táđáví owha' p'ó'dédí' uví hí'dí mân'a'ginhánúnde?" ⁵ Paul-di ovâytu'an, "Tí'ûuwín páadé'in, naa wídínhanginnáhpí owha' p'ó'dédí' namuu'in. Dínhanginnândáho há'to han otúuníwân, gá Jôesi Táđáví ta'nín diwe ginnân nata'muudân: Wígínkhây'ãhpí wên háawên t'aywó'nín nanbí t'owaví tsonninbí'gedí gitúuní'in."

⁶ Hedí Paul-di ovâyímû' wáy wên in iwe diji'in Sadducee t'owa dimuu'in hedá wëndá Pharisee t'owa-á. Hedího kaygi in tunjowa' ovâytu'an, "Tí'ûuwín páadé'in, naa Pharisee t'owa-ân omuu, naví táđá Pharisee-bá dínmuu. Nãwe dítsondiwekán gá in dichuu'in diwáywówápúuwí'in dáywâyundédân." ⁷ Han ovâytu'an dihaydi in Pharisees-áđí in Sadducees-áđí dívítuhkannan, hedí diwijedeedí wêege'in dipóe. ⁸ Gin díví'an gá in Sadducee t'owa wídívíwâyundepídân in dichuu'in wíyá diwáywówápúuwí'in, hedá p'oewaãhãa-á makówáwin t'ôepa'aa'indá diji'in wídívíwâyundepí; hewânbo in Pharisee t'owa-á dívíwâyunde diji-áku. ⁹ In t'owa t'ãhkí shánkí kaygi dívítuwínúnde', hedí wên Hudíyoví khuu dáyhá'o'in, Pharisee t'owabá dimuu'in, dívíwínúdí kay'indi dítú, "Nã'i sendá wên háawin t'aywó'nín i'annin wânbo wí'âyshaadepí. Mađi hádeewáy wí p'oewaãhãadi háa wí makówáwi t'ôepa'aa'i'dí ta'gendi óehée'an."

¹⁰ Hânho dívítuhkandodí dívítsaakhây'o', hedího i' sundadó tsondi p'ó'dédí' nakhunwôeda'póe. Na'ánde Paul hânho óewa'ãmí'in, hedího in sundadó ovâyjôn, "Ja' bípûn, Paul bínkê'dí hã'in Hudíyoví'wedí bínjãa'ãmí, hedí unbí'piyebo bints'ude."

11 I' khun Paul-ví hânge Nanbí Sedó Jesus nakwinudeedi óetu'an, "Wí'unkhunwôeda'ípi. U' oe Jerusalem naví'gedi ho bihée'an, hedá oe Rome hanbá bikhâymaa."

Paul óeháyjî'in dida'

12-13 Wíyá tháwân hédéndí wên Hudíyo dívíwé'ge'an dívíhée'amídí wên ánskaa dâyk'úuwídí. Ditú, "Ívíhaadâkhâymaa, hedi wí'ívíhúukankhâymaaapí Paul âyhay píhay. Han íví'anpídá, tobá Jôesi Tádádí dítuhcháñnú-í." Nă'in gin ditú'in jónântă'diví (40) shánkí diji'. 14 Hedi dimăă in owha' p'ó'dédí'indá hedá in Hudíyo tsonnindá inbí'wepiye, hedi háa dâywéhpêe'annin ovâytú'an. Háa dikanda' i'gedi ovâythayyan dihaydiho ovâytú'an, 15 "Năa undádí hedá in tunjowa'dádá i' sundadoví tsondi p'ó'dédí' bint'ôesân. Bintú'an Paul năa unbí'piye óemá'í'in. Bintú'an shánkí íhangin'ânda' háa Paul i'annin. Na'indáho gikhâymuuní âyháyjídí năa tsowa napôwápídíbo'."

16 Hebo Paul-ví määmă'ay nat'oe dívíkhakwogí'o'in óeháyjídí, hediho in sundadoví'piye nats'ûndi i'gedi Paul óetu'an. 17 Paul-di wí tăgintă (100) sundadoví tsondi óetuhkännandi óetu'an, "Nă'i e'nú i' sundado tsondi p'ó'dédí'ví'piye náhûu. I' e'núdí wên háawên óetu'amí'in nada'." 18 Hediho i' e'nú i' sundadoví tsondi p'ó'dédí'ví'piye óeho', hedi óetu'an, "Paul i' to gínpannândí'di naa dítuhkännandi dítú'an nă'i e'nú uví'piye dómá'í gin, wên háawên wóetu'âamí'in nada'di."

19 I' sundadoví tsondi p'ó'dédí'di i' e'nú oe hângepiye óepahtsaakê' wí'bo dayêenídí, hedi óetsika'yan, "Hăă-an naa dít'ôe'amí'in unda'?" 20 I' e'núdí óetu'an, "In Hudíyo dâywéhpêe'an wóedaa'amídí tha'di Paul tunjówháagépiye óehúuwídí, háa i'annin shánkí dihangin'ânda' waagibá. 21 Hebo wíwóewăyukannamípí. Jónântă'diví (40) shánkí senă' dívíkhakw'ó óeháyjídí. Jôesi Tádáví páadépiye dívítunmăgi wídívíhúuyamípí'in wídâyp'oesuwwă-ípí'in Paul óehay píhay. Năa dikhâymuu hedi ditsíkha u' untúunídí i' năasaaní'in." 22 Óetu'an i' e'nú, "To'wí wânbo wínâatu'âamípí nă'i dít'ôe'andi'." Hedi iwáygedí óesan.

Paul i' tunjó Felix-ví'piye óeho'

23 Hedi i' sundadoví tsondi p'ó'dédí'di wây-á wíje senă' ovântuhkännan, indá tăgintă (100) sundado dântsonmăa'in damuu, hedi ovântú'an, "Wíje tăgintă (200) sundado nangedí'indá, hedá tségintă (70) kwăăjêe k'éwédí'in sundado-á, hedá wây-á wíje tăgintă (200) júnphé wóegé'in sundado-á ovâytú'an dívíkhây'amí'in, năa khun whănu iwáypíye oe Caesarea-piye dimú-ídí. 24 Hedá wíje wên kwăăjêe Paul i'íhsôege-ígí' bínputesoge, hedi oe Felix i' tunjóví'wepiye bin'âyínhûu." 25 Hedi wên ta'nin ita'nandi gin natú:

26 "Naví tunjó Felix hânho wí'a'gindi', naa Claudius Lysias-di wísengitú'an. 27 Wên Hudíyodi wí sen Paul gin nakhăwă'i' óeyâ'di óekhe'khâymaaawân, hewânbo naa dínhanginpóe i-á oe Rome ûnkhăwăta'k'oe'in, hediho in sundado-ádí omăă inbí mangedí dójăa'amídí. 28 Háawin híwóhpí'in ôñchănunde'in naa ohangin'ânda', hediho inbí tunjówháagépiye naadi dóho'. 29 Naa dínhanginpóe in híwóhpí'in ônt'e'p'ídénde'indá wên háawin kây'in wânbo óepansôege-ídí háa óeháyjídí wínamuupí'in. In Hudíyo wên háawên inbí khuu i'gedída' dívíwânpihí'măa. 30 Ihaydáhá' to'wídí naa dít'ôe'an dâywéhpêe'annin nă'i sen óekhegi'o'in, hediho wesebo uví'piye i' dósan, hedi in to'wên in híwóhpí'in ônt'e'p'ídénde'in dovâytú'an uví'piyân dimú-í'in wóetu'âamídí háadi iví'piye dit'ay'in" gin ita'nan.

31 Hediho in sundado háa ovâyjôn waagi díví'an. Khu'déedí oe Antipatris bú'piye Paul óeho'. 32 Wíyá tháwân in sundado kwăăjêe k'éwédí'indída' Paul

óehon, hedí in wé'gen sundado inbí'wepiye dívíweeho'. ³³ Oe Caesarea bú' in Paul-'in dipówá ihaydi i' tunjó in ta'nin ôn'an hedí Paul iwebo óejoe'an. ³⁴ In ta'nin i' tunjó itunkanbowa ihaydi Paul óetsika'yan, "Wé'i nangewi-an unmuu?" "Oe Cilicia-wi-ân" gin Paul-di óetu'an. ³⁵ I' tunjó ná'in nat'oedi Paul óetu'an, "Owáy in to'wên wônt'e'p'idénde'in dipówá ihaydânho naadi wîntunjó'namí." Ihaydá in áyí'nin ovâyjôn Paul híwó óe'áyîngi'ámí'in i' tewhá hay'i Herod ik'û' iwe.

24

In Hudíyodi Paul ônt'e'p'idénde'

¹ P'ánú thaa naphade ihaydi, Ananias i' owha' p'ó'dédí' namuu'i-á hedá wên Hudíyo tsonnindá dipówá. Wí sen Tertullus gin nakháwá'i' hânho nahí'há'i namuu'i' indádi dâykán, hedí i' tunjóví'piye dimää i' tunjó óetu'âamídí háa Paul i'annin. ²⁻³ Paul óets'úde, hedí Tertullus-di i' tunjó óehée'an Paul ônt'e'p'êede-ídí. Ginnân natú:

"Nanbí tunjó Felix, u' báyékí wí'a'gindi', báyékí gikú'daapóe t'ähkí na'ingí' wéngé t'ähkí bí'andi namuudi. U' unmuudânkunho hânpídíbo báyékí paayo githaa, hedá uví hangintandi báyékí híwóhpí' nanbí nan diwedi dînjâa'an. ⁴ Nää naa wó'da'pí hânho wíjâap'íde'ámí'in, hedího unsehkanät'óedí wí háy tãhkiwân dînt'ôeyaaní, han unchanpóedí. ⁵ Ginnân hîn napóe: Na'indi ná'i sen ovâyt'owat'e'ya'dodi âymû'. Ná'in Hudíyo wéngé t'ähkí ovâypitsaakando', hedá i-á p'ó'dédí' namuu in to'wên i' Nazareth-wí senbí hãhkan deepiye dívíwâyunde'ingí'. ⁶⁻⁸ Nanbí méesate hay'i wânbo i'a'ginhánú, hedânkun âypankê'. Gida'wân âytunjó'namí'in âynuuwá-ídí háa ta'gendi nanbí khuu i'a'ginnanpídí háa joe. Hebo Lysias i' sundadoví tsondi p'ó'dédí' napówá, hedí kay'indi nanbí man diwedi óejâa'an, hedáhá' ovâyjôn in to'wên ônt'e'p'íde'in uví páadépiye di'ää-ídí. U'di wí'bo híwó ná'i sen nâatsika'yandáho úhanginpúuwí t'ähkí ná'i iví'gedí wít'e'p'idénde'i ta'gen namuu'in" gin ovâytu'an.

⁹ T'ähkí ná'i Tertullus Paul-ví'gedí natú'di' in Hudíyo hanbá ditú, hedá ditú i' t'ehpide tun Tertullus ihí'máa'i ta'gen namuu'in.

Paul wí'bo iví'gedí ihí'máadí i' tunjó Felix óetu'an híwóhpí wí'i'anpí'in

¹⁰ I' tunjó imannan Paul óehí'määnídí, hedího ginnân Paul-di óetu'an: "Naa dînhanginná báyékí paayo ná'in t'owagí'in tunjówháagé un'ännin, hedânho báyékí ohíhchan dáyhée'ámídí wí'bo dáy'aywoenídí. ¹¹ Mađi tã'di wíje (12) thaa phade ihaydi naa Jerusalem-piye omää Jôesi Tádá dó'a'ginmäänídí. ¹² T'ôepídíbo úhanginpúuwí ná'i ta'gendi namuu'in. Naa to'wí-ádí wídaytuhânbopí, hedá wídivâyt'owat'e'ya'nanpí i' Hudíyo méesate hay'i' iwe, háa inbí méesate hí'indi eeje wânbo joe, hedíháa i' bú' i'ge wânbo joe. ¹³ Indá wídínkeekankodipí ná'i naví'gedí dînt'e'p'idénde'i ta'gen namuu'in.

¹⁴ "Hebo ná'innân naa otúuní: In p'óegé iwe naa dáy'ahtuyende'indá ná'in t'owa ditú' pí'wên p'óegé namuu'in, hewânbo i'ge dáy'ahtuyendedí Jôesi Tádágí' dáy't'ôemáa, i-á nanbí thehtáy pahpá'indí óe'a'ginmá'. T'ähkí ná'i khuu Moses ita'nandi' hedá in Jôesi Tádáví tukhe'min dáyta'nandi-á naa dáywâyunde'. ¹⁵ Háa ná'in t'owa dívíwâyunde'in napuwagí'o'ínbá naa wá' dáywâyunde', hedí ginnân namuu: Jôesi Tádádí t'ähkí in dichuu'in ovâywówápakhâymáa, híwó'nindá híwóhpí'indá. ¹⁶ Hedí gin dáywâyundedi, hãädi wânbo t'ähkí dáykhääde Jôesi Tádáví páadépiye hedá t'owaví páadépiyá híwó dáytsiye'ámídí, hedânho naví pí'ná khó'jé dînhanginnáanídí híwó dáykanhonnin.

17 “Báyékí paayo Jerusalem bú’ iwe wó’ánpíwän, hedáhá’ dáywáybun wí chä’ in naví t’owa dikäákw’ó’nin dovâymaänídí, hedá wí naví hääwí dínmuuni’i-á Jôesi Tádá-á dómäänidá. 18 I’ méesate hay’i ee gin dáy’o’ ihaydi in t’owadi naa dímu’. Naa dáykhây’anho’ Jôesi Tádá dó’a’ginmaänídí, nanbí khuu gínmuu waabá. Báyékí t’owa iwe wídijihpí, hedí t’ähkí hânda’ naná. 19 Wên Asia-win Hudíyo wá’ iwe diji’. Indáho dínkhây’ä’ wóetu’âamí’in háawin wên t’aywó’nin naa dáy’annin, naví’gedí wóet’e’p’êede-í’in dida’dí. 20 Hewänbo nää náwe wídijihpídí, tobá ná’in diji’indân wóetu’âamí háawin t’aywó’nin dáy’annin dínhanginpóe’in in Hudíyoví tunjówháagèpiye díkán dihaydi. 21 Ná’in wéhpêeda’mân dáy’an iwe owin dihaydi: Dáytwínúdí dovâytu’an, ‘Naa dítsondiwekán gá in dichuu’in diwáywówápúuwí’in dáywáyundedân’ ” gin Paul-di óetu’an.

22 Felix Jesus-ví p’ôe i’gedí híwó ûnhanginná, hedího in iwe diji’in ovâytu’an, “Nää-á wíyá wí’ívíhéé’ámípi. Owáy Lysias i’ sundadóví tsondi p’ó’dédí’ napówá ihaydânho naadi wâytu’âamí háa unbí hí’ i’gedí o’ánde’in.” 23 Hedího wí sundadóví tsondi gin óetu’an, “Ná’i sen ná’áyíngi’an, hewänbo napannân waagidá joe. Iví k’ema’in i’ ovâypuwämmaäni, i’ hääwí ûntáy’i’ ônkáanídí.”

Felix-ádi Drusilla-ádi Paul ônt’ôeyan

24 Wí háyú thaa naphade ihaydi Felix nawáy’ää iví kwee Drusilla wóegé, i-á Hudíyo kwee-ân namuu. Paul óets’údedí dânt’ôeyansóge, hedí Paul-di ovánthayk’û’ hádídí to’wí Christ Jesus-ví’piye iwäâyú-í’in. 25 I’dí ovánhí’máa hádídí inbí wówátsi ta’ge dänhûuwí i’gedí, hedá háa dawänpida’ waa dänkanhûuwí’in wídänkhây’ähpi i’gedá, hedá i’ thaa Jôesidi t’owa ovâykeekw’ôení háa híwó háa híwóhpí díví’an ni’gedá. Han ihí’máadí Felix nakhunwôeda’póedí óetu’an, “Náwedí ópeeve wíyá wítuhkánnan píhay, häädi naa dínpóe ihaydi.” 26 Hebo Felix natsíkha Paul-di óechä’määnidí, hedânho óewá’âadá óema’p’äädi-í, hedího ihayda’ óetuhkándo’ i-ádi ihée’ámídi.

27 Wíje paayo daphade ihaydi Felix óetunjóâa’an hedí Porcius Festus natunjósogedee. Felix-di Paul oe pan diwebo óejoe’an, in Hudíyo-ádi nak’emamúuni’in nada’dí.

25

Paul nada’ Caesar-di ôntsonnamí’in

1 Festus i’ tunjó ts’aabi namuu’i’ oe Caesarea bú’ napówá, hedí poje thaa naphade ihaydá iwedá oe Jerusalem bú’piyá namää. 2-3 Oe Jerusalem napówá ihaydi in owha’ p’ó’dédí’indádí hedá in wé’gen Hudíyo senä’ he’ennindádí Paul wíyá ônt’e’p’íde, hedí kay’indi Festus dida’póe wên hääwên ovây’ámídi. Dida’ Paul oe Jerusalem-piye óemá’í’in, gá dínwéhpêemuudân dívíkhakw’ôení’in óeháyjídí wa’ p’óegé namändibo’. 4-5 Felix-di ovâytu’an, “Paul-á oe Caesarea napannân. Naa wí háyú thaa iwe oepiye owáymän. Hedáho wên unbí senä’ he’ennin bîntu’âamí naa-ádi dímu-í, hedí wên híwóhpí’in Paul i’andáho’, indi óetunjó’diwekáani.”

6 Festus mađi wíyá kháve háa tă thaa iwebo iwóyí’, hedáhá’ Caesarea-piye nawáymää. Wíyá tháwän ovâytsionnamídí isóge, hedí in sundado ovâytu’an Paul dikenmú-í’in. 7 Paul óekán, hedí nats’ú’ dihaydi in Hudíyo oe Jerusalem-di di’ää’in iví nú’ iwéngé diwindi ônt’e’p’ídéndedí ditû’ báyékí kây’i hääwí híwóhpí’ i’andi, hewänbo wídínkodípí ta’gendi dáythayyamídí ná’i ditû’dí ta’gen namuu’in. 8 Paul wí’bo i’aywoenídí ihée’andi gin natú: “Naadi in Hudíyoví khuu wídovây’a’ginhánupí, hedá ná’i Hudíyoví méesate hay’i ee a’ginkhanugi’ wó’ts’úhpí, hedá wên háawin t’aywó’nin wänbo in Rome-’inbí tsondi Caesar-ví’piye wídáy’anpí.”

⁹ Hebo Festus in Hudíyo ovâyhíwó?namí?in nada?, hediho Paul óetsika?yan, “Ti oe Jerusalem-piye unpunda? iwe naví páadépiye wíntsonnamídí ná?i wônt'e?p'ídénde? i'gedi?”

¹⁰ Paul-di óetu?an, “Joe, năwebânkun dîntsonnamí?in oda?. Năä uví páadépiye owindi i? tsondi Caesar-ví páadépiye owin dîntsonnamídí waagibá namuu. Hedá wá? u-á wí?bo híwó úhanginná wên háawên t'aywó?nin wânbo in Hudíyoví?piye wídáy?anpí?in. ¹¹ Wáy wên háawên t'aywó?nin dáy?andáho?, hedi ná?in t'aywó?nin namuudi ochuu-í?in dínkhây?ădâho?, há?to otúuní wídíháyjípí?in. Hebo năä hăăwí ná?in t'owadi dînt'e?p'ídénde?i ta?gen namuupídá, to?wí wânbo wí?ûnk'óepí inbí mangepiye díkáaní?in. Hediho oe Rome diwe Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjó?namí?in oda?” gin Paul-di óetu?an.

¹² Festus-di in óetumakhemáa?in ovâyhée?an, ihaydáhá? Paul-ví?piyá ibéedí óetu?an, “Caesar-ví tunjówháagé iwe wôntunjó?namí?in unda?dihó iví?piye wísaaní.”

Paul-di Agrippa-ádi Bernice-ádi ovânhée?an

¹³ Hăyú thaa naphade ihaydi i? tsondi Agrippa iví kwee Bernice-ádi oe Caesarea dapówá Festus óesengitu?amídí. ¹⁴ Wí hăyú thaa da?ân dihaydi Festus-di Paul-ví?gedi Agrippa óet'ôe?an. Ginnân óetu?an:

“Năä pan diwe wí sen na?ân Felix i? tunjó phade?i?di óejoe?andi?. ¹⁵ Naa oe Jerusalem oji? ihaydi in Hudíyo owha? p'ó?dédí?indi hedá in tsonnindá hă?iví?gedi dít'e?p'íde, hedi in dida? otúuní?in hă?i t'ehpide tun ta?gen namuu?in. ¹⁶ Hewânbo dovâytu?an, ‘In Rome-windi hănhay wânbo wí to?wí wí?óekândepí in to?wên ônt'e?p'ídénde?inbí mange. Páadé nakhây?ă? in to?wên ônt'e?p'ídénde?inbí páadépiye iwéénú-í?in, hedân wí?bo i'aywoenídí ihée?amí ná?i hăăwí ônt'e?p'ídénde? i'gedi.’

¹⁷ “Hediho năwe diwé?gepóe ihaydi wídáytsíkha?anpí. Wíyá tháwânho dovâytsonnamídí dáysóge, hedi in sundado dovâytu?an i? sen óets'ûude-í?in. ¹⁸ Iví?gedi dít'e?p'íede-ídi dívíwínú ihaydi, naa o?ân wên háawin kâ?in i?annin dítuhkankhâymaa?in, hebo han wídíví?anpí. ¹⁹ Nă?i sen Paul gin nakháwă?i-ádi dívíwânpituhkando? inbí wăyü dínmuu i'gedi hedá wí sen Jesus gin nakháwă?iví?gedá, i-á nachuu wânbo Paul natú nawówáji? gin. ²⁰ Naa wídínhanginnáhpí hádídí dóshaa-í?in ná?i hăăwí háawin namuu?in, hediho dótsika?yan, “Ti oe Jerusalem-piye unpunda?, iwe ná?i hăăwí wônt'e?p'ídénde? i'gedi wíntunjó?namídí?” ²¹ Hebo Paul nada?póe năä pan diwebo nachaní?in hedá iwedá Caesar-ví tunjówháagépiye namú-í Caesar-di ôntunjó?namídí. Hediho in sundado dovâytu?an óe?áyí?namí?in Caesar-ví?piye dósan píhay” gin Festus-di Agrippa óetu?an. ²² Hedi Agrippa natú, “Naa wá? ná?i sen háa natú?nin ot'oe-í?in oda?” Festus-di óetu?an, “Tha?dibo unt'oe-í-áhay.”

²³ Wíyá tháwân Agrippa-ádi Bernice-ádi ná?i íve hay?i dats'ú, wên sundado tsonnin he?ennin wóegé hedá wây-á bú?win tsonnin wóegá. Sa?wó da?aamuu, hedá hăăwí t'ăhkí hânho sa?wó nakeet'óe. Festus natsonpóe Paul óets'ûude-í?in. ²⁴ Hedi Festus-di ovâytu?an, “Tsondi Agrippa hedá un t'owa năwe íji?in t'ăhkí, binmú?dí ná?i sen. Iví?gedi t'ăhkí in Hudíyodi oe Jerusalem-windáđí hedá năwe diji?indáđí naa díhée?an. Dívítüwínúndedi naa dítü?an ná?i sen óeháyjí?in ûnkhây?ă?. ²⁵ Naadi wên háawin wânbo wídônshaapí óeháyjídí. Hebo i-á wí?bo nada?póe Caesar-di ôntunjó?namí?in, hediho naa dáy?ânshaamăgi Caesar-ví?piye dósaaní?in. ²⁶ Hebo hăăwí wânbo wídínhanginnáhpí ná?i senbí?gedi naví tsondi p'ó?dédí? Caesar dônsta?namí?in. Hedânho un t'ăhkíví páadépiye dómaa bînhée?amídí, hedi shánkídí uví páadépiye, naví tsondi Agrippa. Hedi bîntsikabowa ihaydi shánkí dínhanginpúuwí hăăwí i'gedi Caesar

dônta'namí'in. ²⁷ Han dáy'an, gá dînchanpóedân bondoe'i namúuní'in wí pan dósaa'ndí páadé wíдовъthayyanpídí hää i'gedi ônt'e'p'idénde'in."

26

Paul wí'bo i'aywoenídí ihí'máadí Agrippa óetu'an híwóhpí wí'i'anpí'in

¹ Agrippa-di Paul óetu'an, "Naadi wínk'úya' uví'gedi bipihée'amídí." Hedi Paul imannandi ihée'an wí'bo i'aywoenídí. Gin natú:

² "Tsondi Agrippa, nää naadi wítuhkankhâymáa naví'gedi hedá ná'i hääwí ná'in Hudíyodi naa dînt'e'p'idénde' i'gedá, hedi naa ohíhchan u-ân i' un-muu'in uví páadépiye owindi. ³ Hedi shánkídí ohíhchan u-á ta'gendi ná'i Hudíyovi khuu dínmuu i'gedi úhanginnândi, hedá úhanginná wáygehää handa' wídíví'ánshaa'opí'in. Hediho pín ta'gedi wída'máa dînt'ôeyaani'in.

⁴ "T'ähkí in Hudíyo dínhanginná háa naví wówátsi donphade'in o'e'núji' ihaydi waagibo', wí'gín oe naví nangá hedá oe Jerusalem bú' iwá. ⁵ Hedi in dida'dáho wóetu'âamí ná'in: Báyéki paayo dínhanginná naa páadédíbo Pharisee omuu'in, hedi ná'in Pharisee t'owa-á nanbí khuu shánkí kay'in dâyhúja' ná'in wé'gen Hudíyo t'owaví'wedí. ⁶ Nää naa dítunjó'diwekán gá dáywâyundédân Jôesi Tádá i'amí'in iví tun nanbí thehtáy pahpá'in ovâymagi'in. ⁷ T'ähkí in tá'di wíje Israel-ví e'nûnbí ây iwedi'in wá' ná'in in Jôesi Tádá natú'in ikhâymáa'inbá dívíwâyunde', hediho khuu-á thaa-á i' ôe'a'ginmä'. Hedi nää, naví tsondi unmuu'i', naa wá' hanbá dáywâyundédíbo' in Hudíyodi naa dînt'e'p'idénde'. ⁸ Heháadan un Hudíyo wí'únkodipí úvíwâyú-ídí Jôesi Tádádí in dichuu'in ovâywâywówápa'in?

⁹ "Naa-ân o'ânwân báyéki dînjänäkíkanpoe'o'in ná'i Jesus oe Nazareth-wi gin nakháwá'iví'piye. ¹⁰ Hediho oe Jerusalem han dáy'an. In owha' p'ó'dédí'indi naa dînk'û' báyéki t'owa Jesus-ví'in ûnmuu'in dovâypankw'ôení'in, hedá ovâyt'akhanukhâymáa ihaydi naví tun wá' eepiyebá dáymagi. ¹¹ Hâyänbo naa omää in Hudíyovi méesate eejepiye otsonpúuwídí ovâywhähwhä'namídí, hedá dáykhää dovâykaygi'amídí dítúunídí Jesus-ví'piye wídívíwâyundepí'in. Naa hânho inbí'piye ot'ayyaapóedí Hudíyo namuupí'wi bú' i'ge dáykhenjýénde dovâyhóenídí."

Paul-di Agrippa óetu'an háa ûnpóe'in hediho Jesus-ví'piye iwâyunde'in

¹² "Hediho han dáy'amídí naa oe Damascus bú'piye omänwân. In owha' p'ó'dédí'indi wên ta'nín ho dîn'an dóhûuwídí dînk'úuwídí in Jesus-ví'piye dívíwâyunde'in dovâypanhóenídí. ¹³ Naví tsondi unmuu'i', taagedi oe p'óégé omän dihaydi wí ko oe makówádí nawândi dómû', i' thanbí shánkí nakohkay'i namuu, hedi ná'i kodi na'in gimännin t'ähkí dí'ánhógi. ¹⁴ T'ähkídíbo nange gikanu. Ihaydi wí to'wídí Hebrew tundi díhéé'andi ot'oe. Dítu'an, 'Saul, Saul, háadan naa dít'ôephadekando'? U wí'bo biwänpiwá'o', wí búdu in phék'e'indi ôesanhonnin i'á'ts'ádíndedí ipiwá'o' waagibá. ¹⁵ Naa otsikapóe, 'Nanbí Sedó, to-an unmuu?' I'dí dítu'an, 'Jesus-ân omuu, u'dí dít'ôephadekando'i'. ¹⁶ Nää ówínú. Naa uví'piye dáykeeyan gá wíde'mandân naví t'ôe dîn'amídí, hedi u'dí t'owa ovâyt'ôekankhâymáa nää thaa dímû'in, hewänbo ná'ida'ba joe, owây wíyá uví'piye dáykeeyandi hääwí wítuhkangí'o'i wá' ovâyt'ôekankhâymáa. ¹⁷ Naadi wísankhâymáa wí'gín in Hudíyo dimuu'inbí'piye hedá in Hudíyo dimuupí'inbí'piyá, hedi inbí'wedí naadi wín'aywoení. ¹⁸ Dínkhunná waagibá dikw'ó, hewänbo u'dí ovâykhäge'khâymáa dínkeepúuwídí hedá Jôesi Tádáví ko i'ge dívíhûuwídí. Hedá Satan i' Penísendiví mangedi ovâyjâa'andi Jôesi Tádáví mange ovâykwohkhâymáa. Hediho naví'piye dívíwâyundedi inbí

t'aywó'di ovây'owóejé-í, hedá in wé'gen navi'piye dívíwâyundedi navi'in dínmuu'indádí dívíwóení' gin Jesus-di dítu'an."

Paul-di Agrippa óetu'an iví t'ôe i'gedi

¹⁹ "Hediho tsondi Agrippa, háa Jesus-di dítu'an waa makówádí dínkeepóedí díhéé'andi naa dáy'a'ginnan. ²⁰ Páadé in Damascus bú'win dovâyhéé'an, iwedá in Jerusalem-indá, hedá oe Judea nange i'ge'in t'ähká, hedá in Hudíyo dimuupí'in wänbo-á. Dovâytu'an inbí t'aywó'di dáyjoe'andi Jôesi Tádávi'piye dívíhâadi-í, hedá híwó dívítsiye'amí dáykeeyamídí ta'gendi inbí t'aywó'di dáyjoe'annin. ²¹ Gin dáy'odiho wên Hudíyodi i' méesate hay'i khó'jé díyâ' hedi díháyj'i'ín dívíkhäädé'. ²² Hewänbo Jôesi Tádádí häädí wänbo t'ähki naa díkhäge'do', hediho nää näwe owindi in ta'gen namuu'in t'ähki t'owa dovâytumáa, tobáháa he'ennin dimuu háa he'ennin dimuupí wänbo'. Hääwí t'ähki ná'in t'owa dovâytumáa'i-á, Moses-ádí in Jôesi Tádávi tukhe'mindádí dítu'in napuwagí'o'ínbá namuu, hedi wíyá hääwí wänbo wó'tú'pí. ²³ Indá dítu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí it'ôephadekhâymaa'in nachuu píhay, hedi i-á i' páadé'i namúuní chuwa iwedi nawáywówápúuwídí, hedânho i'di wí'gín Hudíyo-á Hudíyo dimuupí'indá Jôesi Tádávi p'óegé ovâykeekankhâymaa."

²⁴ Wa'di Paul ná'i hääwí ithaykw'óe'ó ihaydi Festus tsíkhagipí ituwínú, "Paul, u-á bondoe'i-ân unmuu. Báyéki bihá'an, hedânkun unbondoepuwamân."

²⁵ Hebo Paul-di óetu'an, "A'gindi Festus, naa bondoe'i wó'muupí. Naa híwó donhangintanmáadí in ta'gen namuu'indá' dáyhi'máa. ²⁶ I' tsondi Agrippa näwe na'ándi' ûnhanginná ná'i hääwí t'ähki i'gedi. Hedânkun iví páadépiye dáyhi'máadí hääwí wänbo wídókaayohpí. Naa híwó dínhanginná t'ähki ná'i hääwí napóe i'gedi Agrippa-á nat'oe'in, gá kaadi wínapóepídân. ²⁷ Tsondi Agrippa, ti biwâyunde' háa in Jôesi Tádávi tukhe'min dítu'in? Dínhanginnân biwâyunde'in" gin Paul natú. ²⁸ Agrippa-di Paul óetu'an, "Ti un'ân gáhân u'di wesebo wí Christian dípa'i'in?" ²⁹ Paul-di óetu'an, "Hádeebá wesebo háa wíyá shánki díhúuwí. Hebo naa Jôesi Tádávi'piye dáyjûusu'o' u-ádí hedá t'ähki ná'in nää thaa dit'ôeyankw'ó'nindádí naa waagibá ípúuwí'in. Hewänbo naa wó'da'pí kadénadi íwhimúuní'in, naa owhimuu waagibá."

³⁰⁻³¹ Paul ihí'bowa ihaydi i' tsondi Agrippa hedá i' tunjó Festus-á, Bernice-á, hedá in wé'gen iwe dikw'ó'nindá dívíwínú, hedi oe já'wépiye dipeedí dívíhéé'an. Dítu, "Ná'i sendá háawin wên wänbo wí'i'anpí óeháyjídí háa napanchanídí wänbo'." ³² Hedi Agrippa-di Festus óetu'an, "Ná'i sen dóma'p'äädí-i'in dínkodiwân, hewänbo nää wídínkodipí, gá Caesar-di ôntunjó'namí'in nada'póedân."

27

Paul wí kophé óetógi Rome-piye namú-ídí

¹ Hediho in tsonnin di'ánshaapóe na'in kophé iwedi oe Italy-piye dísaanídí, * hediho Paul hedá wây-á pandádí ovâyjoe'an wí tągintä (100) sundado ovâytsónmáa'iví mange. Ná'i sendá Julius gin nakháwă, hedi in sundado i' Rome-wi tsondi p'ó'dédí'ví'in gin ovâykháyă'de'in diwedi'i-ân namuu. ² Wí sen Aristarchus gin nakháwă'i wá' na'indádí naji', i-á Macedonia nangewi bú' Thessalonica iwedi'i namuu. Hedi wí kophé Adramyttium bú' iwedi'i' ívítógi. Ná'i kophé-á nakhâymuu i' bú'ây eeje oe Asia nange p'o kینگé i'gepiye namú-ídí.

* **27:1** Luke wíyá Paul-ádí naji'.

³ Wíyá tháwǎn oe Sidon bú' iwe ívíwóyí'. Julius-di Paul híwó óe'andi iví k'ema'in óepuwămăgi, indi hăăwí ûntáy'í' óemăănídí. ⁴ Iwedá i' kophé iwedi gimăă, hewănbo i' wăădi tí'ûupiye díchănuhúja', hediho oe Cyprus p'ojăadi shánkí nawaakaypí i'gedi gimăă. ⁵ Oe p'o' p'ănăpiye giphade, hedi Cilicia nange hedá Pamphylia nangá p'o kíngé i'ge gimăă, hedáhá' oe Lycia nange wí bú' Myra gin dăytú'o' iwe gipówá. ⁶ Iwe i' sundadoví tsondi wíyá pí'wí kophé Alexandria-wi namuu'i' ishaa. Nă'i kophé-á Italy-piye namăn, hediho dítú'an iwe ívítôení'in.

⁷ I' wăă hânho nakaydi jóngíďa' wí hăyú thaa gipundee, hedá báyéká ívít'ôe'andi Cnidus bú' tsowa gipówá. I' wăă kay'i namuudi ee gimăn diwepiye wíyá wíginpuhkodipí, hediho Crete k'áygé i'gedi giphade, Salmone gin dăytú'o' iwe, hedá nawaakaypí'we i'gedá gimăn. ⁸ Jóngíďa' p'o kíngé i'ge gipundee, hedi wí bú' Lasea gin dăytú'o' i' tsowa gipówá. Năwe naná' diwá dăytú'o' "Híwó naná i' kophé dívíwóyí'nígí'" gin.

⁹ Iwebá híwó hay thaa gikw'ó. Ihaydi nate'núpuwamăndi híwó wínamuupi wíyá shánkí gimú-ídí, hedânho Paul-di ginnân ovăytumakhe'an: ¹⁰ "K'ema'in, naa ochanpoe'o wíyá shánkí năwedi gimăăďá âyt'ôephadekhăymăa. Nă'i kophé-á hé wógebo gipedée-í, hedá wăy wên wá' dívíp'ot'ahăanú-í." ¹¹ Hebo i' sundadoví tsondi Paul-ví hí' ônt'ôeyaaní'wedi i' sen i' kophé iví' ûnmuu'i' hedá i' sen isanhondi-á inbí hí'-á shánkí ovănt'ôeyan. ¹² Nă'i kophé nawhi'ăn diwe wăhphade híwó' diwe wínanáhpí dăyte'núphaadé-ídí, hediho t'ăhkí waa díví'ánshaamăgi i' kophé iwedi wíyá bú'ay Phoenix gin dăytú'o' i' oe Crete nangebá naná' diwepiye dimú-ídí, iwe dăyte'núphaadé-ídí. Oe Phoenix dăykophéwhikw'óe'ó, hedi aakonpiye thanpiye jăadi hedá p'inpiye thanpiye jăadá óewăă'ahkhănde'.

Hânho iwăă'andá ikwă'nan

¹³ Hediho aakonpha'gedi híyăă iwăă'an dihaydi di'ân hăa dítú waagi díví'amí'in, hediho iwedi gimăăďi nă'i Crete p'ojăadi tsowa p'o kíngé i'gedi gimăn. ¹⁴ Hebo hăy napóe ihaydi wí wăă hânho kay'i nă'i Crete nange i'ge iwăă'an, i' wăă-á p'inpiye thanpiye jăadi'i wăă gin dăytú'o'. ¹⁵ I' wăă hânho nakaydi i' kophé óenándí wíyá páadépiye wí'ûnpuhkodipí, hediho i' kophé dăybée, hedi wáy i' wăădi díhon diwepiyedá' gimăă. ¹⁶ Wí p'ojăadi'ay Cauda gin dăytú'o' i' tsowa giphade, i' wăă wăhphade wínakaypí iwe, hedi báyékí ívít'ôe'an i' kophé'ay âywhimăa'i nă'i kophé gáhăyú'i' iwe kw'áye âytaygé-ídí. ¹⁷ I' kophé'ay dăywhisóge ihayďá i' kophé gáhăyú'i' whihkannin kay'indi dăywhibuugi'an wínatha'dee-ípídí. Hedá i' te'aa i' wăădi i' kophé óechănunde'i-á dăywăve, gá dikhunwôeda'dân oe Syrtis gin dăytú'o' iwe dikhăkwodee-í'in, i' p'oe iwe wăhphade wínowă'ănpídí. Hediho iwedi díwănpip'omăa.

¹⁸ Wíyá tháwǎn wá' i' wăă hânho nakay, hediho in kophé'in senă' wí hé i' kophé iwe naku'undi p'oe i'wepiye dăychănu, i' kophé wăhphade wínakhăa-ípídí. ¹⁹ Hedá wíyá tháwăndá inbo i' kophé'i hăăwí wá' p'oe iwe dăychănu. ²⁰ Báyékí thaa agóyó wănbo than wănbo wí'ăymû'pí, hedi i' wăă nahănpídí kay'i iwăă'o'. Hediho gi'ân há'to wówá'in gipee-í'in.

²¹ Báyékí thaa wí'ívíhúuyanpí. Hedi Paul inbí páadépiye nawindi ovăytú'an, "K'ema'in, shánkí híwó namúuníwăn naví tun dînt'ôeyaanídí Crete diwedi wígipee-ípí'in otú waa. Hăy úvít'ôeyandăho há'to nă'i kăy iwe gipóewíwăn hedá i' hăăwí há'to gipedée-íwăn. ²² Hebo năă wí'úví'ăyîngimăănípí. Tobáhăa nă'i kophé natha'dee wănbo há'to to'wí wănbo óep'ohăyjí. ²³ Naa Jôesi Tăďáví' omuu, hedá iví t'ôe-á dôn'o', hedi khu'di wêe iví makówăwi t'ôepă'ăq'i

dînpówá, ²⁴ i-á navi nú' nawindi ginnân dítu'an: 'Paul, wí'unkhunwôeda'ípi. U' ta'gendi Caesar-ví páadépiye bikwinugi'o, hedi u' unmuudi ná'in u-ádí diji'in há'to wêe wänbo nachuu-í.' ²⁵ Hedânho k'ema'in, wí'ikhunwôeda'ípi. Naa dáywäyunde ná'in Jôesi Tádá natú'inbo napuwagí'o'in. ²⁶ Hewänbo wí p'ojâadi eedi gikhâhkwodee-í."

²⁷ Wíje jâadi daphade, hedi wa'di i' wâadi i' mâap'oe Adriatic gin dâytu'o' i'ge díchânuhon. Khun pinudi hâädi naná' dihaydi in kophé'in sená' dítu nan tsowa nú' gipowamännin. ²⁸ Dâywä'äntaayan, hedi wétä'di jónu (24) kwi'óhpa taa nawä'än gin dâyshaa. Wíyá shánkí háy dimäädá wíyá dâywä'äntaayan dihaydá tä'di kháve (18) kwi'óhpa taa-á nawä'än. ²⁹ Dikhunwôeda' i' kophé k'uu eedi óechânukhâymaa'in, hediho i' kophé tí'ûuphá'gedi jónu kháa'i kwák'u maayää'i dâywaje whihkannin eeje, hedá diwówayêenídí nathay píhay dívíjûusu'an.

³⁰ Ná'in kophé'in t'ôe'in i' kophé iwedí diwhaveda' dijáanídí, hediho i' kophé'ay p'oe iwe dâywáve. Hedáhá' i' kophé gáhâyú'i páadépiyedi wíyá maayää'i dâywajekhâymaa waagibá díví'o'. ³¹ Hebo Paul-di in sundado hedá inbí tsondi-á ovâytu'an, "Ná'in kophé'in t'ôe'in ná'i kophé iwe dívíwóyí'pídá, undá há'to wówá'in ípee-í." ³² Hediho in sundado i kophé'ay nawhi'ändiví whihkannin dâyts'â', hedi i kophé'ay nama'p'ä.

³³ Nathaypuwamän dihaydi Paul-di ovâytu'an dívíhúuyamí gin. Ovâytu'an, "Wíje jâadi t'âhkí hânho úví'ánshaamáadi húukanpí'inbo íji". ³⁴ Hediho náa naadi kay'indi wâytumáa, háawin wên híwóhpi'in wänbo wí'ûnpuwagí'opi, hedânho bíhúuyan, wí koegí' untáy íchuu-ípídí." ³⁵ Ihí'bowa ihaydi wí pává ikê'di Jôesi Tää ikú'daa'an, hedi wí ihávedí ik'oe. ³⁶ Indi gin i'annin óemû'di shánkí híwó dichanpóedí in wá' dívíhúuyan. ³⁷ Wégín tágintädhá' tségintä'di sí (276) t'owa i' kophé iwe gito'on. ³⁸ T'âhkí dívíshu'an dihaydi, i' táhtân p'oe iwe dâychânu, i' kophé ihay wínakhaa-ípídí.

I' kophé natha'dee

³⁹ Nathanpee ihaydi, in kophé'in t'ôe'in i' nan dâymû'i' wídâytaapí. Hewänbo na'okhânná hedá nap'oehángíná' diwe dâymû', hediho díví'ánshaamägi dínkodídháho i' kophé dâypuhkannamídí iwepiye, hedânho i' okhân deedi dâywóyí'nídí. ⁴⁰ I' kwák'u maayää'i nawhi'wa'jendiví whihkannin dâyts'â', hedi i' p'oe iwebo dâyjoe'an. Hedi ihaydibá i' kophé óebéede'i phéphá' nawhimuu'i whihkannin dâywhihsuu. Hedáhá' in páadépiye'in te'aa dâytege, i' wâadi i' kophé ee na'okhânná' diwepiye óechânuts'ûude-ídí. ⁴¹ Hebo wí'náphá'gedi nap'ohkayji' iwe na'okhânbóedí'än, hedi iwe i' kophé páadépiye ichânudi nakhâhsogedeedi wínajâapóepí. Ihaydá i' kophé tí'ûupiye'i' i' p'oe oepiyá nääpiyá kaygindi na'a'yäpoe'odi óewhéekanhon.

⁴² In sundado díví'ánshaamáa in pan ovâyháanú-ídí, hedânho nan diwepiye wídívíkohsáy-ípídí dijáanídí. ⁴³ Hewänbo Paul-ví wówátsi ôn'aywoení'in i' sundadoví tsondi nada'di to'wí wänbo wí'ovâykhe'mägipí. In to'wên dikohsayhá'in ovâyjôn p'oe iwe dívíjaymú-í nan diwepiye dívíkohsáy-ídí. ⁴⁴ Ihaydáhá' in wé'gendá ovâytu'an i' phéphá' háa i' kophéwí phéwhée óep'omáa'i'di dívítsahsaa-í'in. Handidânho t'âhkídíbo nan diwe wówá'in gipówá.

¹ T'ähkídíbo nan deedi wówá'in gipówá ihaydi, ná'i p'ojâadi Malta gin dâytú'o'in gínhanginpóe. ² In t'owa iwe'indi híwó dísigí'an. Ikwa'dodi nat'êe, hediho dâypa't'égi, hedi dítú'an i' phaa nú'piye ívîhâadi-ídí ívísúwá'amídí. ³ Paul iphé'âywé'ge'an ipha'kw'ôenídí, hedi ipha'kw'ôe'ó ihaydi wí p'âyü phaadi óesúwánandi phé jâadi napee, hedi Paul-ví man deedi ikhuugee-whi'k'û'. ⁴ In t'owa i' nange'indi i' p'âyü Paul-ví man deedi nawhi'k'ôe'in óemû', hedi dívítú'an, "Ná'i sendá mađi ta'gendi t'owa t'akhanu'i' namuu, hedi tobá óep'ohaypí wänbo', nanbí jôesi 'Ovâyt'owatuhchânunde'i" gin gínkháwă'i'di há'to óewówápeemăáni." ⁵ Hewänbo Paul iví man iwádâa'andi i' p'âyü i' phaa iwe nake't'á, hedi háabo Paul wí'ûnpóepí. ⁶ In t'owa di'ánde' i' p'âyüdi óekhuugee ee ûntee-i'in, háa mađi wesebo nachuhkaanú-i. Hewänbo thaah t'ähkí dívítsíkha'andi Paul háabo wí'ûnpóepí, hediho inbí ánshaa dâye'ego'andi dívítú'an, "Ta'gendi ná'i sendá Jôesi waagi'ba namuu."

⁷ I' sen ná'i p'ojâadi ee natsonnândi' Publius gin nakháwă. Ívísúwá'o' iwe tsowa ûnnavakw'ó, hedi sígídí na'in díhógidi iví tewhá ûnná' diwe poje thaah díwóyí'măgi hedá híwó'dá dí'âyíngi'an. ⁸ Publius-ví táđá whohte eedi ûnhayk'ôe. Natsáwăp'íde' hedá nasihaydi óe'ăăde'. Ee nahayk'ôe eepiye Paul nats'ú, hedi iví mandí óetăgedi ónjûusu'andi hehkháa óemăgi. ⁹ Ná'in napóe ihaydi báyéki in wé'gen nangewin dihay'in Paul-ví'piye dí'ăă, hedi in wá' hehkháa ovăymăgi. ¹⁰ Indi báyéki díhăăwímăgi na'in, hedi poje p'ôe naphade ihaydi iwedi gimăn dihaydi i' gíntáy'i' t'ähkí díməgi.

¹¹ Wí kophé Alexandria-wi namuu'i' i' p'ojâadi iwebá ite'núphade'i' iwe ívítógi. I' kophé-á Castor-ádi Pollux-ádi gin dâytú'o'. * ¹²⁻¹³ Oe Syracuse bú' gipówá, hedi poje thaah iwe ívívóyí'. Iwedi p'ó kíngé j'geda' gimăa, hedi Rhegium bú' iwe gipówá. Wíyá tháwăn aakonpha'gedi iwăa'an, hediho wíyá tháwăndá Puteoli bú' gipówá. ¹⁴⁻¹⁵ Iwe wên Jesus-ví'piye dívívâyunde'in âyshaa, hedi indi kay'indi dítú'an indádi wêe jâadi ívívóyí'ní'in. Iwedi wíyá gimăndi oe Rome-piye wây-á tí'ûuwîn páadé'in Rome-win dimuu'in nanbí'gedi dínhanginpóe, hediho gín'ayjay'ăă. Dâyhăăwíku'kw'ôe'ó iwe Ap-pius gin dâytú'o' iwehay wáy wên dí'ăă, wây-á wêndá wăphade kayi' wídi'ăhpídí oe "Poje Kaykhanwówá Tewhá" gin dâytú'o' iwe díjay. Paul-di ovăymû' ihaydi Jôesi Táđá óekú'daa'an, hedá iví pí'nă khó'jé-á shánkí nakaypóe. Han âyphade, ihaydáhá' wí hăyü thaah iwe oe Rome gipówá.

Oe Rome Paul napannăn diwe in Hudíyo ovâyhí'măa

¹⁶ Oe Rome gipówá ihaydi Paul wí'bo óethayemăgi, hewänbo wí sundadodi óe'âyíngimăa.

¹⁷ Poje thaah naphade ihaydi Paul-di in Hudíyo p'ó'dédí'in oe Rome dithaa'in iví'we ovâywé'getú'an. Dípówá ihaydi ovâytu'an, "Tí'ûuwîn páadé'in, tobá nanbí thehtáy pahpá'inbí khuu a'gínkhanu naa wídáy'anpí wänbo', hedá nanbí t'owaví'piye wên yă'dăapí'in wänbo wídáy'anpí, in Jerusalem-win p'ó'dédí'indi dípankê', hedi ná'in Rome-winbí mange díkán. ¹⁸ In Rome-windi háawin t'aywó'nin naa dáy'annin dínnuwă, hewänbo indá dínhanginpóe háawin díháyjí'in wänbo wídáy'anpídí, hediho díma'p'ăădi-i'in dida'wän. ¹⁹ Hewänbo in Hudíyo wídida'pí in Rome-windi díma'p'ăădi-i'in, hediho shánkí híwó dínpóe otúunídí Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjó'namí'in. Naa gin dáy'an tobá wên t'ehpide tun wídómăapí wänbo naví t'owa in Hudíyo dimuu'in dovâyt'e'p'êede-ídí. ²⁰ Hedânkun naadi wăytuhkănnan ná'i hăăwí j'gedi

* **28:11** Ná'i kophé páadépiye wíje p'ônbay waagi dakeet'ôe'in dachá, indá in Alexandria t'owaví jôesi dínmuu, Castor-ádi Pollux-ádi gin dakháwă.

wâyhée'amídí. I' to'wí in Israel-win t'owaḍi óetsíkha'máa'iví'piyebá naa dáywâyundedânho ná'i kadénadi owhimuu."

²¹ Indi Paul óetu'an, "Na'in wên ta'nin wânbo uví'gedi natû'nin oe Judea-di wí'âyké'pí, háa wí Hudíyo tí'ûu páadé'i owedí na'ââ'i wânbo wên híwóhpí'in nat'oe'in uví'gedi wínatúhpí. ²² Hebo na'in gínhanginná to'wên t'âhkí híwóhpí dívíhí'máa'in ná'in ts'aamin háhkan ni'gedi. Hedânho gida' u'di dítu'âamí'in háawi uví wâyü úmuu'in."

²³ Hediho in Hudíyo wí thaa dáyde'man wíyá di'ââ-ígí', hedi i' thaa napówá ihayḍi báyéki di'ââ. Hédéndí hé'dibo iwedi nakin diwehay báyéki háâwí Paul-di ovâyhée'an. Háa Jôesi Táḍáḍí t'âhkí t'owa ovâysígíhóení'in nada' waa ovâythayyan, hedi Moses-ví tun ni'gedi hedá Jôesi Táḍáví tukhe'minbí tun ni'gedá ovây't'ôe'andi ikháâde Jesus-ví'piye ovâywâyukannamídí. ²⁴ Paul-ví hí' dâysígí'andi dívíwâyü wáy wên, wáy wéndá joe. ²⁵ Hedi in Hudíyo handa' wídín'ánshaamuupíḍi iwedi dívíjâa'an, hewânbo wa' dipeepíḍibo Paul-di ná'i t'â'ge hí' ovây'tu'an: "I' Yâ'dâa'i P'oewaahâḍi hân'oe Isaiah óetu'an unbí thehtáy pahpá'inbí'piye namú-íḍi ná'i Jôesi Táḍáví hí' ovây'tu'âamíḍi:

²⁶ Ihayḍa' ít'ó've-í, hewânbo há'to íka'póewí,
ihayḍa' bînmú'be-í, hewânbo há'to únkeepúuwí.

²⁷ Íp'óhkâymuuḍi wí'íka'póya'pí.

Úví'ojemankw'óḍiḍáhá' úvítíkhämu.

Gin úví'anpíḍá unbí tséedí bînmúuní

hedá unbí ojedá ít'oe-í

hedá ta'gendi íka'póewí,

hedá naví'piye í'ââ-í yâ'dâa'in wâypa'íḍi, gin Jôesi Táḍá natú.

Ná'i hí' natú'i-á ta'gen namuu. ²⁸ Hedânho náa ná'in únkhây'â' únhanginnáani'in: Jôesi Táḍáví hí' in Hudíyo dimuupí'in ovâysan ovây'aywoeníḍi. Innânkun dívít'ôeyaani." ²⁹ Paul íhí'bowa ihayḍi in Hudíyo dívítuhânbodí dipee.

³⁰ Paul wíje paayo iwe na'ân, hedi iwá'âa i' tewhá ee nachaníḍi. To'wên ûnpuwâpówá'in t'âhkí ovâysígíhógi. ³¹ I'di Jôesi Táḍáví khuu i'gedi ovây't'ôe'an, hedá Jesus Christ i' shánki natsonji'iví'gedá ovâyhá'an. Khunwôeda'ginpíḍibo ihée'an, hedi to'wíḍi wânbo wí'óekhâa'anpí.

In Ta'nin Paul-di In Rome Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i, Jesus Christ-gi' dáy't'ôe'o'idi ná'in ta'nin wâysande' un Rome búu'úwi iwe íthaa'in. Yôesi Tádádí naa díde'man hedá dísaanígi' díso'ge iví híwó'di tuu t'owa dovây't'ôe'amídi. ² Hân'oebo Yôesi natú ná'i híwó'di tuu na'in díma'nní'in, hedí iví tukhe'min iví ta'nin diwe i dáyta'nann. ³⁻⁴ Iví ay Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i gínmuu'iví'gedi dáyta'nann. Na'aypuyá ihaydi nat'owasenpaa, hedí iví thehtáy pahpaa David i hân'oe'i tsondi namuu'iví tí'úugé ká'ää'inbí'wedího na'aypuyá. Hedí Jesus nachuudi nawáywówápóe ihaydi i Yá'dâa'i P'oewaahâadi dínkeeyan ta'gendi Yôesi Tádáví ay wá' ûnmuu'in. ⁵ Haa Jesus i'an waa namuudi Yôesi Tádá navi'piye' híwó'di namuu, hedího in Hudíyo dimuupí'in t'owa wéngé t'ähkí dithaa'inbí'piyeho naa dísan dovâykhäge'namídi iví tuu ipiye' díviwhâyú-ídi hedá ön'a'ginnamída. Kin dáy'o' hedânho t'owadi óetegé-ídi. ⁶ Hedá un wá' Yôesi Tádádí wovây'tukánnan Jesus Christ-ví'in ímúnídi.

⁷ Hedího un t'ähkí oe Rome íkw'ó'nin wâysengitumáa. Yôesi Tádádí wovâyséegí hedá wovâyde'man iví t'owa ímúnídi. Idá hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-dída séegísehkaná wovâyma'nní hedá wovâykhäge'namí ánsaaginpidíbo' íkwó'nídi.

Paul oe Rome-piye' napunda'

⁸ Hedí náa-á häädi Jesus Christ dóhé'e'an ginhay-á Yôesi navi Tádá dókú'daa'o' un t'ähkí ímuudi, gá wéngé t'ähkí t'owa dívíhí'maadân unbí whâyú i'gedi. ⁹⁻¹⁰ Yôesi Tádá-áho ûnhanginná ná'i naa otú'di ta'gen namuu'in. Igí' pín ta'ge haydi dáy't'ôemáa t'owa dovâytu'odi i híwó'di tuu iví ay Jesus-ví'gedi, hedí häädi wänbo t'ähkí wâyúusu'o'. Yôesi dóda'máa i-á natúdáho hanwaapídiibo unbí'piye' dípunma'nní, ¹¹ gá hânho o'ádâapunda'dân. Naa oda' hääwí i Yá'dâa'i P'oewaahâadi naa díhá'andi' wâyphadé-í'in, hedânho unbí whâyú shánkího únkay-ídi. ¹² Kinnân otú'da': Undádí naa-ádi wé'ge ívíkhäge'namí kwee waa sen waa gi'âanídi, handa' ívíwhâyundedi.

¹³ Tí'úuwín páadé'in, oda' ûnhanginná'nin háyân wänbo dáy'ánsaamáa omú-ídi unbí'piye', hewänbo häädi waa hääwídi dí'ahkhánde'. Hânho oda' báyékidí unbí búu'úwín Jesus-ví'piye' dovâywhâyú'amí'in, in wé'ge'in Hudíyo dimuupí'in t'owa dovâywhâyú'an waagibá. ¹⁴⁻¹⁵ Naa t'ähkí t'owa hääwí ophaamuu waagibá ochaa, tobá háawin dimúni wänbo', in Greek tuudi dívíhée'o'indá in pí'wí tuudi dívíhée'o'indá, in hânho díhá'indá in díháhpí'indá, gá Yôesidi naa díso'gedân iví híwó'di tuu t'ähkí t'owa dovây't'ôe'amídi. Hedânho shánkí oda' un oe Rome diwe íkw'ó'nin wá' wáy't'ôe'amí'in.

Yôesi Tádáví híwó'di tuu-á únkay

¹⁶ Yôesi Tádáví híwó'di tuudi naa wídiwôeda'mähpi. Ná'i tuu-ân nakay, hedí i'gedi Yôesidi t'ähkí t'owa in ipiye' díviwhâyunde'in ovây'aywonde', páadé in Hudíyo dimuu'indá, hedá in Hudíyo dimuupí'indá wá'. ¹⁷ Ná'i híwó'di tuudi díhá'andi gínhanginná háa Yôesi Tádádí t'owa ovâychaamáa'in t'aywó'di dáyma'apí waagi. Hewänbo inbí whâyú dínmuu'ídiida' kin i'o', hääwí híwó'di díví'o'i namuudá yoe, iví ta'nin diwe ûnta'muu waagi:

Wí to'wí Yôesiví'piye' ta'gendi iwhâyundeda'ho', iví whâyú ûnmuudíbo Yôesidi óechaamáa t'aywó'di imáapí waagi,

hedí wówátsi óemǎáni.

Yôesi Táǎǎdí wên t'owa ovâytuchânukhâymaa

18 Yôesi Táǎǎ oe makówa na'ândidi dínkeeyo' ovâytuchânukhâymaa'in in to'wên óe'a'ginpí'indá hedá in yǎ'dâapí' dǐví'o'indá, háa dǐví'o'in namuudi nat'aydi. Hedí híwó'pí dǐví'odibo Yôesiví ta'gen ûnmuu'in ônkaayo hedânho wé'ge'in t'owa wíðâytáa-ípídí. 19 Dínkoedi híwó' dínhanginnánídí Yôesiví'gedí, gá idi ovâyhangin'ânnandân. 20 Yôesi Táǎǎ pínán kay imáa hânhay wânbo nahánde'pí'in, hedí idǎ' Yôesi namuu hânhay nanân wânbo'. Tobá tséedí Yôesi âymúnde'pí wânbo', ná'i nan oepáa ikhíyé ihaydi waabo' thay'eedí ná'i hǎǎwí gínhanginná iví'gedí i hǎǎwí ipaa'idi. Hedânkun t'owa wíðínkoedipí ditúnídí wíðínhanginnáhpí'in.

21 Hewânbo tobá Yôesiví'gedí t'owa dínhanginnân wânbo', óe'a'ginnamí'wedi hedíháa óekú'daa'amí'wedi dínkhây'ǎ' waagi, inbí ánskaa wíðínchǎ'muupí hedá inbí hangintandá dâymáapídí khuu i'gebo diyi'. 22 Báyéki dihá kin di'ánde', hewânbo hanginta'hpí'indá' dimuu. 23 Tobá Yôesi-á t'ǎhkí' kw'áye namuu wânbo', hedá iví wówátsi-á hânhay wânbo wí'ûnhánde'pí, ná'in t'owadáho wíyá wí'óe'a'ginmáhpí; hedí tobá Yôesi nachu'pí wânbo hedá t'owa-á dit'ahánde wânbo', báyéki hǎǎwí t'owa waabá dínchǎ'in dâykhiyé inbí yôesi dínmúnídí, hedá báyéki wíyá hǎǎwí-á dâypaa, tsídé-á p'oekanu-á hǎǎpandá pǎǎyu-á waagá dínchǎ'i', hedí ná'i hǎǎwí dâypaa'i wá' dâya'a'ginmá'.

24 Hedího Yôesidi ovâyyoe'o' dǐví'amídí ná'i yǎ'dâapí' inbí píná kǎó'yédí dikanda'i', hedí wôeda'ginpídí yǎ'dâapí' hǎǎwí wí'ná táyedi inbí túu'údí dǐvítsiye'o'. 25 Wíyá wíðívít'óyandepí in ta'gen namuu'in Yôesiví'gedí, hedí i hôeyó namuu'idǎ' dǐvíwhâyunde'. I hǎǎwí Yôesi ikhíyé'idǎ' dâya'a'ginmá' hedá ipiye' dǐvíyûusu'o', Yôesiví'piyá yoe, i-á ná'i hǎǎwí ikhíyé'i namuu. Idǎ'mân hay'i namuu kin t'owa dínkhây'ǎ' hǎǎdi wânbo t'ǎhki ditúní'in. Hamân.

26 Hedí in t'owa ná'i yǎ'dâapí'kan dǐví'o'indá Yôesidi ovâyyoe'o' i wôeda'wó'gí hǎǎwí hânho dikanda'i wíyá dǐví'âamídí. In kwiya' wânbo háa inbí wówátsi thaa dínmúní waagi wíðithaapí, hedá wây-á kwiya'dádí inbí túu'údí dǐvít'aywó'kanmáa. 27 Hedí in sená' wá' han waagibá dǐvíkanhon. Inbí kweeyôe-ádí dǐvítháye'bé-iví'wedi dínkhây'ǎ' waagi, shánkídí dida' wây-á sená'dádí inbí túu'údí dǐvít'aywó'kanmá've-i'in. Hedí ná'in sená' wôeda'wó'gí wí'ná táyedi dǐvítsiye'odi i tuchânu dín'ǎ'i ovâymá', hedí inbí t'aywó'dí dínmuudi inbí túu'ú dâypede'o'.

28 Dichanpo' wínachǎ'muupí'in Yôesiví'gedí ta'ge dǐví'ánskaa'âamídí, hedího Yôesidi ovâyyoe'o' inbí yǎ'dâapí' ánskaa-ádí, i hǎǎwí dínkankhây'ǎhpí' dǐví'amídí. 29 Yǎ'dâapí'-ádí híwó'pí'-ádíidǎ' inbí píná kǎó'yé dinto'on; hânho dihá't'aa; wây-á to'wëndádá háa'wânbo-á dimuu; hânho dithúut'óe; hǎǎdi wânbo t'ǎhki dit'owat'akhânuda'; hânho dǐvít'aymáa; hǎǎdi wânbo t'ǎhki dǐvíhōeyómáa; wây-á t'owaví'gedí yanákí dǐví'ánskaamáa hedá dǐvíhí'máa; 30 t'owa dâytûusúu'o'; Yôesi dâyt'ay; t'owa t'âmägi' dâytumáa; dǐvíyengi; dǐvípíphuude'; wíyá shánkí t'aywó'dí ts'aabi i'gedí dǐví'ánskaamáa dǐví'amídí; inbí táǎǎ-á yíyá-á wíðâyt'óyandepí; 31 inbí ánskaa-á wíðínchǎ'muupí; háa dǐvítu'u'an waa wíðíví'opí; inbí maatu'indá wíðâyséegípí; wây-á to'wênbí'piye' wíðí'iyapo'pí. 32 Yôesi natsonpóe in to'wên ha'wâa dǐví'o'indá dínkhây'ǎ' dihááni'in, hewânbo ná'i dínhanginnân wânbo handǎ' dǐvíkanhon, hedá hǎ'idǎ'ba yoe, ovâyhí'an wây-á to'wên hanbá dǐví'amídí.

2

Na'indá wígínk'óepí gitúnídí t'owaví'gedi háa dín'ä'in

¹ Hediho wí to'wídí wây-á t'owa ovâytuusúu'odi natû' t'aywó'to'in dimuu'in, i-á há'to ûnkoedí-í natúní'in wí'bo wí'it'aywó'nanpí'in, tobá to'wí namúní wänbo'. In wé'ge'inbí'gedi kin waagi ihée'odi, wí'bo iví t'aywó'di ipikeekw'óe'ó, gá in waagibá it'aywó'dodân. ² Hedi gínhanginná Yôesi híwó' i'o'in in t'owa kin díví'o'in ovâyutuchänudi, gá i-á ûnhanginnândân ta'gendi háawin dimuu'in. ³ Nă'i to'wídí wây-á to'wên ovâytuusúu'odi hewänbo in waagibá it'aywó'dodi ma'di na'ände Yôesidi há'to óetuchänú-í'in. ⁴ Hedá wá' tobá Yôesi na'inbí'piye' híwó'di namuu wänbo hedá hânho nabo'atã wänbo-á, ma'di nă'i to'wí na'ände hăäbo wínamuupí'in. Ti wí'ûnhanginnáhpí'an Yôesi i-ádi híwó'di namuu'in, gá Yôesi nada'dân nă'i to'wí iví t'aywó'di iyoe'amí'in?

⁵ Hewanbo t'óyanpí'da' namuudi hedá iví t'aywó'di iyoe'anpídí, iví tuchänu shánkí pín'aywó'nin ûnmúní owáy Yôesidi t'owa ovâyutuchänu ihaydi, inbí t'aywó'di dínmuudi nat'aydi. Ihaydá Yôesi in t'owa ovâyta'gekeekw'ôení háa híwó' háa híwó'pí díví'annin. ⁶ Wëndá híwó' íví'o', hedá wëndá híwó'pí íví'o', hedi Yôesidi na'in wí'inbo dímmánní hăäwí gín'ä'i'. ⁷ Wáy wên t'owa-á hăädi wänbo t'ähkí híwó' dívíkanhon, hedi dida' Yôesidi ovâytege-í'in hedá híwó' ovâyma've-í'in, hedá dida' hânhay wänbo t'ähkí diwówayêení'in. Nă'in t'owa-á Yôesidi wówátsi nahándeipí'in ovâymmánní. ⁸ Wây-á t'owa-á dihăäkhăäda ingí'da' hăäwí t'ähkí dikanda', hedi Yôesiví ta'gen ûnmuu'in wí'ôn'a'gínpi, hewänbo shánkídi in yă'dăapi'in namuu'in dívíkanhon. Kí'min t'owa-áho Yôesidi ovâyutuchänukhâymaa, indádi nat'aydi. ⁹ To'wên t'ähkí dívíyă'dăapítsiye'annindá wí'inbo báyéki t'ôephade dínpuwí, páade in Hudíyo dimuu'indá, hewänbo wá' in Hudíyo dimuupí'indá. ¹⁰ Hewänbo in t'owa híwó' díví'annindá Yôesidi ovâytege-í hedá híwó' ovâyma've-í, hedá híhchan ánskaa-á ovâymmánní, páade in Hudíyo dimuu'indá, hewänbo wá' in Hudíyo dimuupí'indá, ¹¹ gá Yôesidá t'ähkí t'owa handa' ovâymaadân.

Yôesi Tádádá'mân ûnk'óe natúnídí t'owaví'gedi háa dín'ä'in

¹² In Hudíyo dimuupí'in wídyataapí i tsontu Moses ita'nandi', hewänbo dívít'aywó'dodibo' ovâyutuchänú-í tobá i tsontu dâymáapí wänbo'. Hedá in Hudíyo-á nă'i tsontu-á dâymáapí wänbo', dívít'aywó'dodibo i tsontu dâymáapí inbí t'aywó'di dínmuu'i ovâykeekw'ôení. ¹³ In to'wên Yôesiví tsontu dâymáapí ginnannindáho Yôesidi ovâychamáa t'aywó'di wídyamáapí waagi, in to'wên diwänpit'o'indá'ba yoe. ¹⁴ Tobá in Hudíyo dimuupí'in Moses-ví tsontu dâymáapí wänbo', háa nă'i tsontu natû' waagi wí'bo díví'odá, kindídi nakeepo' ho dínhanginná'nin háa híwó'di namuu'in hedá háa híwó'di namuupí'indá, ¹⁵ hediho háa díví'o'in namuudi nakeepo' i tsontu Moses ita'nandibá inbí ánskaa iwebo dâymáa'in, hedi inbí pí'nă khó'yé wá' di-taachanpo' háa híwó' díví'o'in háa yoe. ¹⁶ Hediho i thaapówa-í Yôesi Tádádí t'ähkí t'owa ovâykeekw'ôenídi háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, tobá kaadi díví'an wänbo'. Hedi Christ Jesus-áho i namuu óesóge'i kin ovaytu'amídi. Kindá ihayda' t'owa dovâytu'o', Yôesiví híwó'di tuu dovâyto'e'odi.

In Hudíyo-ádi Yôesiví tsontu ûnmuu'i-ádi

¹⁷ Ma'di wí to'wí wí'bo iví'gedi ihí'máadi natû' wí kodí'di Hudíyo namuu'in, hedi na'ände Moses-ví tsontu itaadibo' ôn'aywoení'in, hedi iyêngihée'odi natû' Yôesi óe'a'ginnmá'in. ¹⁸ I-á ûnhanginná háa Yôesi nada'in i'amí'in, hedá ûnhanginná wá' wé'i wí yă'dăa'i namuu'in wé'i wí yă'dăapi' namuu'indá gá Yôesiví tsontu iwedi naháhpóedân, ¹⁹ hediho na'ände' ovâypahúuwí'in in to'wên tsí't'aa'in waagi'inbá dimuu'in, Yôesiví'gedi

wídínhanginnáhpídí, hedá in to'wên phahkhuy ee dikw'ó'ningí'-á wí kohthay waagibá namuu gin na'ánde'. ²⁰ Hedá wá' nada' in to'wên Yôesiví'gedi háäbo wídínhanginnáhpí'in ovâyhäawíthayyámí'in, hedá in to'wên áyyäa waagi'inbá dimuu'in ovâyhá'amí, gá ná'i tsontuú imáa'in diwedi ûnhanginnândân t'ähkí in ta'gen namuu'in. ²¹ Idi pí'wên t'owa ovâyhá'o', hedi háadan i-á wí'bo wí'ipihá'opí? Idi ovâytumakhe'o wídívísä'mamípídí, hedi háadan i isä'bo'? ²² Wây-á t'owa ovâytu'o wíyá to'wívi sedó-ádi háa kwiyo-ádi wídívíwhohkwomá've-ípi gin, hedi háadan i-á wí'bo kinbá it'aywó'do'? I natú' it'ay'in i háäwí t'owa dâykhiyé'i' inbí yôesi dínmuu waa dâychaa'i', hedi háadan i-á ná'i háäwíba isä'bo' i tewhá wáyyé nakw'ó' deeye? ²³ Iphuudegi natú' Yôesiví tsontuú itaa'in, hedi háadan ná'i tsontuú i'a'gindopídí Yôesi wôeda' iwe óesógénde'? ²⁴ Háa Yôesiví ta'nin diwe nata'muu waa napo', kinnân natú'di:

Háa un Hudíyo ímuu'in úví'o'in namuudi ná'in Hudíyo dimuupí'in Yôesiví'gedi yanäki dívíhee'o'.

In Hudíyoví k'ewe' taađibo há'to in ovây'aywoení

²⁵ Wí Hudíyo Yôesiví tsontuú i'a'gindodáho', in Hudíyoví k'ewe' taa imáa'indá ûnchá'muu; hewänbo ná'i tsontuú i'a'gindopídá, tobá nataamuu wänbo' iví taa wí'ûnchá'muupí. ²⁶ Hedi wí Hudíyo namuupí' Yôesiví tsontuú i'a'gindodi tobá in Hudíyoví k'ewe' taa imáapí wänbo', Yôesidi óechaa nataamuu waagibá. ²⁷ Wí to'wí iví túu'ú ûnk'ewe'taamuupídí hewänbo i tsontuú i'a'gindodá un Hudíyo ímuu'in wovâykeekw'óe'ó híwó' wí'úví'opídí, gá i tsontuú wívin'a'gindopídân, tobá ná'i tsontuú-á untá'muu wänbo hedá tobá ík'ewe'taamuu wänbo'.

²⁸⁻²⁹ To'wí wänbo wí Hudíyo waa nawänpi'aypuyädibo ta'gendi Hudíyo wínamuupí. Hedi wí to'wí in ta'gennin k'ewe' taa wí'imáapí wên k'ewe' taadi iví túu'ú eedi óewänpitaa'andibo'. Hewänbo nakhây'ä' wí to'wí iví pí'ná khó'yé-áho kodí'di Hudíyo namúní'in hedânho ta'gendi ha'bi namúnídí, hedá in ta'gennin k'ewe' taa-á pí'ná khó'yébá imá've-i'indá ûnkhây'ä'. Hedi kin waagi ûpo' i tsontuú iwänpi'a'gindodida'ba yoe, hewänbo i Yä'dâa'i P'oweahâadi óetaa'an waagibá nakhây'ä'. Wí to'wí ha'biví'gedi Yôesi-ân híwó' ihée'o', t'owada'ba yoe.

3

¹ Ma'di to'wí na'âní, “Häa-an in Hudíyo dâymáa in wé'ge'in t'owa dâymáapí'?” Hedi háagí'innan nachä'muu hä'in Hudíyoví k'ewe' taa'?”

² Gá báyéki'í'innân. Páadé iweho Yôesidi in Hudíyo iví tsontuú ovâymägi dâ'yâyngi'amídí. ³ Hedi tobá wáy wên in háa dínkhây'ä' waagi wídíví'opí wänbo', ti Yôesi wá' ûn'óde-i' i'amídí háa ituu'an waagi? ⁴ Yoe, há'to ûn'óde-i. Gínkhây'ä' gitúní'in Yôesi-á wí'ihôeyó'opí'in tobá t'ähkí t'owa dihôeyó wänbo'. Yôesiví ta'nin diwe iví'gedi ûntú' waa:

Ihée'andá t'owa dínhanginnání ta'ge ihí'máa'in.

Hedi t'owadi ônt'e'p'idénde wänbo dínhanginpúwí hânhay wänbo híwó'pí wí'í'opí'in.

⁵ Hewänbo ma'di wí to'wí t'owada' namuudibo kin na'ánde': “Naa dâyhíwó'pí'andá, Yôesi-á shánki híwó'dá i'o'in nakeepo'; hedânkun híwó' wínamuupí Yôesidi dítuchänú-i'in.” ⁶ Hewänbo wígínkhây'ähpí kin waagi ívíhee'amí'in. Yôesi wí'bo híwó' i'opídá, hândidan i-á ûnkoedí-i ta'ge natúní'in in t'owa dívít'aywó'nannin? ⁷⁻⁸ Hedi ma'di to'wí kinnân natúní: “Naa dâyhôeyó'andáho', iwedi nakeepo' Yôesi-á shánki hay'i namuu'in, gá i-á wínahôeyópídân. Hediho kin napo'di Yôesi wí'ûnk'óepí

dítu'âamídí t'aywó'to'i omuu'in." Hewänbo to'wí kin ihée'andiví hí' ûntu'da' gínkhây'ä' ívít'aywó'nâamí'in, hedânho na'inbí t'aywó'di iwedi hääwí híwó'di napúwí. Wên t'owa yanäki naví'gedi dívíhōeyóhí'máadi dítu' kin waagi naa oháhkanyí'in. Hə'min t'owa-áho i tuchänu dín'ä'i' dāyhóní-áhe'.

T'ähkídíbo dívít'aywó'nan

⁹ Nää otsikapúwí, ti na'in Hudíyo shánki híwó'nin gimuu in wé'ge'in t'owaví'wedi? Hedân yoe. Naadi ho wāykeekw'ódi t'ähkídíbo t'aywó'to'indá' gimuu'in, na'in Hudíyo-á hedá in Hudíyo dimuupí'indá. ¹⁰ Yōesiví tə'nin diwe kinnān ûntə'muu:

To'wí wänbo iví wówátsi ta'ge wí'ihonpí, wí' wänbo yoe.

¹¹ To'wí wänbo wínaka'póya'pí háa in yä'dāa'in namuu'in, to'wí wänbo wínada'pí Yōesi óetaa-í'in.

¹² T'ähkídíbo Yōesiví'wedi dívíhānge'an, inbí wówátsi-á hääbo wídínchä'muupí, wí' wänbo wína'ānpí híwó' i'o'í'.

¹³ Wí penípho óehuudi nasuū waagibá inbí hí'-á tay'i dínmuu, hōeyóda' inbí hān diwe dínkw'ó, háa dítu' waa whānpūuví só'p'oe waagi'ba dínmuu,

¹⁴ hedí inbí sóphogedi t'aywó'di hí'-á hedá hí' nawhāhkant'óe'i-á báyékiho dínpi'.

¹⁵ Häädi wänbo t'ähkí dikhāymuu dāyt'owat'ahánú-ídí,

¹⁶ wāhāā dimāā wänbo hääwí dāypeede'o', hedá t'owa-á ovāyda'hāachando'.

¹⁷ Háa inbí wówátsi tsāaginpidíbo dāyhūuwí'in wídínkoedihanginnáhpí,

¹⁸ hedí Yōesi-á hāy wänbo-á wídāy'a'ginpí.

Yōesidi in t'owa ovāychaamāa t'aywó'di wídāymáapí waa inbí whāyu dínmuudíbo', háa díví'o'in namuudá yoe

¹⁹ Gínhanginná t'ähkí Yōesiví tsontuū natú'di-á in to'wên dāy'a'ginnamídí dívísó'dēe'ingí'in namuu'in, hedânho wídítúnípidí wídívít'aywó'nanpí'in, hedího t'ähkí t'owa dínhanginnání Yōesiví'piye' dívít'aywó'nannin.

²⁰ Yōesi há'to natúni wí to'wí t'aywó'di imáapí' waagi namuu iví tsontuū ōn'a'ginnamídí iwānpisó'díndedíbo', gá nā'i tsontuudá in t'owa ovāykeekw'óe'ódān dívít'aywó'do'in. ²¹⁻²² Hedího nāā-áho nā'in nathaypōe háa t'ähkí Yōesiví tə'nin diwe ûntu' waa: Yōesidi in t'owa ovāychaamāa t'aywó'di wídāymáapí waagibá inbí whāyu Jesus Christ-ví'piye' dínmuudi,

i tsontuū dāy'a'ginnamídí dívísó'díndedída'ba yoe. Nā'i tuu-á t'ähkí t'owagí' namuu, t'ähkí t'owa hā'mindā' gimuudi, ²³ gá t'ähkídíbo ívít'aywó'nandān, hedího to'wí wänbo yä'dāa'ida' wínamuupí Yōesi t'ähkí yä'dāa'i namuu waagibá. ²⁴ Gínt'anmuupí wänbo Christ Jesus iví ûnp'oedi iwá'āa na'inbí t'aywó'di iwedi díma'p'ādi-ídí, hedí nā'i namuudiho Yōesi Tádádí iví séegisehkanā ûnmudi díchaamāa t'aywó'di wí'āymáapí waagibá.

²⁵⁻²⁶ Hānwänbo Yōesi Tádá i'ānsaamāgi Jesus óesaanídí, iví ûnp'oe ich'āanídí, hedânho iví'piye' ívíwhāyundeda'ho na'inbí t'aywó'di dīnyā'amí. Hānhay waabo t'owa dívít'aywó'nan wänbo Yōesi Tádá nabo'atādi itsikha'andi wesebo wí'ovāytuchānupí dín'ä waagi. I-á wí'bo t'aywó'di wí'imáapí kin i'an wänbo', gá Jesus-dáho in t'owaví t'aywó'di ovāyyāakankhāymāadān. Hedího nāā-á híwó'da' i'o'in na'in dínkeeyo', to'wên Jesus-ví'piye' dívíwhāyunde'in ovāychaamāadi t'aywó'di wídāymáapí waagibá.

²⁷ Hedího Yōesi Tádádí ha'wāa na'ingí' i'andi, ti gínk'óe ívíyēngihée'amídí? Hedân yoe. Háadi? Gá Yōesi Tádádí díchaamāadān t'aywó'di wí'āymáapí

waagi hääwí híwó'di íví'andi namuudá yoe, hewänbo Jesus-ví'piye' ívíwänpiwhäyundedân. ²⁸ Hedânho gínhanginná Yôesi Tádádí t'owa ovâyçhaamá t'aywó'di wíðâymáapí waagi inbí whäyü dínmuudíbo', i tsontuü dâý'a'ginnamídí dívíkhäädëdídá' bá yoe.

²⁹ Hedí ti gi'âaní Yôesi-á in Hudíyoví'dá' namuu'in, in Hudíyo dimuupí'inbí-á yoe? Hedân yoe. Yôesi-á in Hudíyo dimuupí'inbí' wá' namuu, ³⁰ gá wí'dá' wí Yôesi na'ándân, hedí idáho ovâyçhaamá in Hudíyo dimuu'in Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'in t'aywó'di wíðâymáapí waagibá, hedá in Hudíyo dimuupí'in wá' hanbá. ³¹ Hedânho na'inbí whäyü gínmuudíbo ti ná'i tsontuü-á äyyoe'gi'o'? Hedân yoe. Nää-á shánkí gínkoedi äy'a'ginnamídí háa natû' waa.

4

Abraham-bí whäyü háawin ûnmuu'in

¹ Nää wäyhí'khâymáa Abraham-bí'gedí háa ûnpóe'in, i-á na'in Hudíyo gimuu'inbí páadé'i thehtáy pahpâa gínmuu. ² Yôesi natúðáho idá Abraham-dá óeçhaamá'in t'aywó'di imáapí waagi híwó' i'odíbo', hedânho Abraham ûnkoedi-íwän íví híwó'di tsiyekan ni'gedí iyêngihée'amídí. Hewänbo Yôesi wínatúhpí Abraham-dá ûnkoedi iyêngihée'amí'in. ³ Yôesiví tã'nin diwe kinnân nata'muupí'an:

Abraham Yôesiví'piye' iwhäyüðânkun Yôesidi óeçhaamá t'aywó'di wí'imáapí waagi.

⁴ Kin waagi namuupí'an: To'wí it'ôe'andi-á óewá'ánde', hedí íví wá'âa ûnt'anmuu häyü it'ôe'an waagidi, wí'óewänpidamähpí. ⁵ Hewänbo to'wí wänbo híwó'di hääwí i'andi nawänpimuudíbo há'to ûnkoedi-í natúnídí t'aywó'di wí'imáapí waagi' bá namuu. Yôesidá'mân ûnk'óe wí to'wí óeçhaamá've-ídi t'aywó'di wí'imáapí waagi, ná'i to'wí t'aywó'to'i namuu wänbo', hedí kin óeçhaamá íví whäyü ûnmuudíbo', híwó' i'amídí iwänpikhäädëdídá yoe. ⁶ Hedânkun David hân'oe natú in to'wên Yôesidi ovâyçhaamá'in t'aywó'di wíðâymáapí waagi dihíhçaa-í, hewänbo híwó' díví'amídí dívíkhäädë'in namuudá yoe. ⁷ Kinnân itã'nan:

In to'wên inbí yä'dâapí tsiyekan ovây'owóyé'indádí
in to'wên inbí t'aywó'di ovâyâa'annindádí dihíhçaa.

⁸ I to'wí Yôesidi wíyá wí'óetu'opí t'aywó'kandi gin nahíhçaa.

⁹ Hedí to'gí'an ná'i híhchan namúní? Ti in Hudíyogí'dá'? Yoe, in Hudíyo dimuupí'ingí' wá' namuupí'an. Gínhanginnáhpí'an Yôesi natú'in idi Abraham óeçhaamá t'aywó'di wí'imáapí waagi íví whäyü ûnmuudí. ¹⁰ Hewänbo ti Abraham in Hudíyo-ví k'ewe' taadi ho nataamuu ihaydân kin Yôesi íví'gedí natú? Yoe, wa'dí óetaa'anpídíbo-ân. ¹¹ Tí'úugédân Yôesi natú Abraham in taa ikéyí'in nathaypúwídí Yôesidi ho óeçhaamá'in t'aywó'di wí'imáapí waagi. Hewänbo kin Yôesi ho i'an Abraham-bí whäyü ûnmuudíbo wa' in taa imáapídíbo'. Hedânkun Abraham-dá t'ähkí in to'wên ta'gendi Yôesiví'piye' dívíwhäyunde'inbí tádá waagi' bá dínmuní, tobá ná'in Hudíyoví k'ewe' taa dâymáapí wänbo', hedí in wá' Yôesidi ovâyçhaamá t'aywó'di wíðâymáapí waagi. ¹² Hedá in to'wên kin ditaamuu'indá wá' Abraham-dá inbí tádá waagi' bá dínmuu, hewänbo in t'ähkíví-á yoe. Abraham-bí äy waagi'in ta'gendi dimúnídí, indá dínáy íví ahtaa eeye díví'ahtuyé-ídi, i waagibá whäyü dâymá've-ídi, in taada' bá yoe, gá ná'i whäyü-áho Abraham imáadân wa' in taa ikê'pídíbo'.

¹³ Yôesidi iví tuu Abraham óemägi idi Abraham-dádí iví ây iwedi'indádí ovâymaa'ní'in hääwí t'ähkí nää oepáa k'aydiwi', hewänbo kin natú gá Abraham óechaamáadân t'aywó'di wí'âyáapí waagi iví whäyü ûnmuudi, i tsontuu i'a'ginnamídi ikhäädedidá yoe. ¹⁴ Yôesidi i hääwí ipäkhâymaa'i' in to'wên i tsontuu dâya'a'ginnamídi dívísó'dinde'in ovâymaa'nídáho', in whäyü iví'piye' wínatâynípi, hedi i tuu Yôesi imägi'i-á hääbo wí'ûnmúnípi. ¹⁵ Hewänbo wí to'wí i tsontuu i'a'ginhánúdá Yôesidi óetuchänunde'. Tsontuu wänbo nayipídá há'to nakoedi-í wí to'wí i'a'ginhánú-ídi, hewänbo nayi-ákun nã'i tsontuu.

¹⁶ Hedânkun hääwí híwó'di iví'anpídíbo Yôesi iví tuu imägi t'ähkí in Abraham-bí ây iwedi'in dimuu'in dínkoedi iví séegísehkanä dâykéyi'in inbí whäyü dínmuudi. Hedi kin Yôesidi ovây'âamí in to'wên i tsontuu dâymaa'indá'ba yoe, hewänbo t'ähkí in to'wên dívíwhâyunde'in Abraham iwhäyü waagibá. Abraham-dá tádá waagi'ba gínmuu t'ähkí na'in ta'gendi Yôesiví'piye' ívíwhâyunde'ingí'. ¹⁷ Yôesiví tã'nin diwe ûnkw'ó háa Yôesi natú waagi:

Abraham, wí tádá waagi wísóge báyéki t'owagí' wéngé dithaa wänbo'.

Abraham-dá Yôesivípiye' iwhâyunde', hediho Yôesidi i-á ho óecha hã'in t'owaví tádá dínmuu waagi. Yôesi-á ûnkoedi chu'in wänbo ovâywówápaa-ídi, hedá tobáháa hääwí wa' wínapóepí wänbo', napúwí gin Yôesi natúdáho', napúwí-ákun.

Háa Abraham Yôesiví'piye' iwhäyü waa na'in wá' gínkhây'ä' ívíwhâyü-i'in

¹⁸ Hediho tobá whäyupíwó' waa namuu wänbo' Abraham-dá iwhäyü báyéki t'owa wéngé t'ähkí dithaa'inbí tádá dínpuwagít'óe'in, gá Yôesidi óetu'andân báyéki tí'úuge kã'ää'in ûnkwó'gít'óe'in, hedi han ûnpóe. ¹⁹ Iví túu'ú i'gedi i'ánshaamáadí, há'to i'âykw'óení waa nachaa, ma'di tãgintã (100) paayo'i ho namuudi, hedá iví kwiyo Sarah-á wãhphade kwiyo nää ûnmuudiho', há'to nasáhpúwí i'gedi wá' i'ánshaa'an. Hewänbo tobá kin namuu wänbo iví whäyü wa'di ûnkay. ²⁰ Yôesiví tuu óemägi'in ônwhäyü, hedi iví whäyü ûnhäänívi'wedi shánki ûnkaypóe, hediho Yôesi-áho kw'áayébo' óemáa. ²¹ Iví pí'nã khó'yého' ûnhanginná Yôesi ûnkoedi'in hääwí t'ähkí natú'i' i'amídi. ²² Hedânkun Yôesi natú idi Abraham óechaamáa t'aywó'di wí'âyáapí waagi iví whäyü ûnmuudi. ²³ Hewänbo nã'i hí' Abraham-bí'gedi Yôesi natú'i' Abraham-gí'dã' wínatã'muupi, ²⁴ hewänbo na'ingí'-ân wá' nata'muu, gá Yôesi-á natú'dân na'in wá' dícháa t'aywó'di wí'âyáapí waagi iví'piye' ívíwhâyundedi, idá Jesus na'inbí tsondi shánki hay'i gínmuu'i' óewáwówápaa. ²⁵ Yôesi Tádadí Jesus óemägi na'inbí t'aywó'di gínmuudi nachúu-ídi, hedá óewáwówápaa nakeepúwídi dícháamáa'in t'aywó'di wí'âyáapí waagi. Jesus-ví'piye' ívíwhâyundeda'ho Yôesi Tádadí dícháamáa t'aywó'di wí'âyáapí waagi.

5

¹ Hediho nää Na'inbí Sedó Jesus Christ-di na'indádí Yôesi Táda-ádi díwón, gá Yôesi Tádadá dícháamáadân t'aywó'di wí'âyáapí waagi na'inbí whäyü gínmuudi. ² Hedi na'inbí whäyü gínmuudibá Jesus-di Yôesi Táadávi'piye' díkán, iví séegísehkanä âytáa-ídi, hedi häädi wänbo t'ähkí nã'i séegísehkanä-á âymá've-í. Hedi hânho ívíhíhchando', gá gínhanginnândân wáy wí thaa-á Yôesiví sa'wó'di kohthay iwe i-ádi gikwó'gít'óe'in. ³ Hewänbo hãhaydi'dã'ba wíghíhchanpí. Gíhíhchan wá' âyt'ôephadende wänbo', gá tobáháa gínpóe wänbo nã'i t'ôephade namuu'idi gíhãhpo'dân ívíyää'amídi. ⁴ Hedá ívíyää'andá shánki gikweesenpa', hedi gikweesenpaa iweda'ho shánki gínhanginná ho napúwí'in háa Yôesi natú waa dípãgít'óe'in. ⁵ Hedi kin ívíwhâyundeda' há'to

gichanpúwí híwó'pí'piye' ívíwhäyunde'in, gá i Yä'däa'i P'oewaahäa Yôesidi dímägi'i na'inbí pí'nä khó'yé âymáadân, hedí idá dínthayyo Yôesi Tádádí hânho na'in díséegi'in. ⁶ Wa'di wí'bo ívípikhäge'namídí yä'däa'in gimúnídí gínkoedípídíbo', híwó' naná' dihaydân Christ nachuu na'in gimuuđi, in Yôesi ây'a'ginpí'in gimuu wänbo'. ⁷ Nabâapu'wan óeshaa-ídí wí to'wí nahíye-í'í wíyá to'wígí' nachúu-ídí, tobáháa i wíyá to'wí i tsontu i'a'gindo wänbo'. Ma'dân wí to'wí nahíye-í wíyá to'wí íví wówátsi ta'ge ihondi namuu'igí' nachúu-ídí. ⁸ Hewänbo wa'di na'inbí wówátsi thaa t'aywó'diwe gikw'ó' dihaydibo Christ na'ingí' nachuu. Kindidân Yôesi Tádádí dínkeeyan na'in hânho díséegi'in.

⁹ Hedânkun ta'gendi gínhanginná Jesus-di dín'aywoení'in Yôesi Tádádí wídítuchänú-ípídí, gá na'ingí' ho nachuudi íví ûnp'oe ich'áadân, hedânho Yôesi Tádádí dícháamá've-ídí t'aywó'di wí'âyamáapí waagi. ¹⁰ Yôesi Tádáví hânmin gimú'dewän, hewänbo nää-á i-ádí ívíwón íví ay na'ingí' nachuudi. Hedího nää Yôesi Tádá-ádí ívíwónđí gínhanginná ta'gendi dín'aywoení'in gá íví ay wíyá ûnwówápóedân. ¹¹ Hewänbo hâhayda'ba wínamuupí, nää-á gihíhchan wá' gá Jesus Christ, i shánkí natsonyi'i namuu'i hedá i Yôesi Tádá-ádí díwónđi-á, idího dínkeeyan háawi Yôesi Tádá namuu'in.

Háa Adam i'annin namuudi in chuwa na'in dínkán, hewänbo háa Christ i'annin namuudá wówátsi âymáa

¹² Wí wí' to'wí Adam gin nakháwä'i' it'aywó'nan, hedí i-á it'aywó'nandi t'ähkí t'owa t'aywó'di giyámu. Adam-dá it'aywó'nandi nachuu, hedí na'in wá' ívit'aywó'nandibo t'ähkídíbo git'aháanı. ¹³ Wí tsontu wänbo nayipídáho Yôesi há'to natúní t'owa wídaytsontu'a'ginmáapí'in hedího wínatúníпі dívít'aywó'nannin. Hewänbo nää oepáa k'aydi in t'owa-á dívít'aywó'doho wa'di Moses i tsontu ita'nanpídíbo'. ¹⁴ Nă'in gínhanginná gá Adam-bí thaa iwedi Moses-ví thaa iwehay chuwa-á t'ähkí t'owa dínpówádân, tobá inbí t'aywó'di dínmuu'i Adam-bí t'aywó'di waagi wídínmuupí wänbo'. ¹⁵ Háa Adam ûnpóe'indi díhá'o Jesus-ví'gedi, i-á Adam-bí wówátsi thaa ihaydi wa' nää oepáa k'aydi wínapówápí. Hewänbo háa Adam i'annindá hedá háa Jesus i'annindá handá' wídánmuupí. Hääwí Yôesidi khâagipí dímä'i-á Adam-bí t'aywó'diví shánkí nakay. Wí' wí sen Adam namuu'i Yôesiví p'óegedí ihänge'andibo t'ähkí t'owa dit'ahán. Hewänbo Yôesiví séegísehkanä-á hedá hääwí dímä'i-á shánkí gáhâyú'i ûnmuu Adam-bí t'aywó'di ûnmuu'iví'wedi, hedí t'ähkí t'owa dínkoedi ná'i Yôesi imä'i dâyhónídí, wí' wí sen Jesus Christ namuu'iví séegísehkanä ûnmuudi. ¹⁶ Hedí háa napóe'in i Yôesi Tádádí dímä' iwedi hedá háa napóe'in Adam-bí t'aywó'di iwedá handá' wídánmuupí. Nă'in wéhpêe t'aywó'nin Adam i'annin namuudá Yôesi Tádá natú tuchänu-á na'ää-í, hewänbo tobá báyéki wây-á t'owa báyéki t'aywó' diví'o wänbo', Yôesidi wí híwó'di hääwí wá'âapídíbo na'in dímä' waagibá idí dícháamáa t'aywó'di wí'âyamáapí waagi. ¹⁷ Hedânkun wí wí' sen it'aywó'nandibo chuwađi na'in t'ähkí díhógi. Hewänbo háa ná'i wíyá wí sen Jesus Christ namuu'i' i'annindá shánkí hay'in namuu. Idá hânho báyéki séegísehkanä-á dímä', hedí kinnân dítumáa: Tobá gínt'anmuupí wänbo', i-á natú' idí dícháamáa t'aywó'di wí'âyamáapí waagi, hedí wówátsi nahándepe'in âymá've-í, hedá iwe tsonnin waagi'inbá githáa-í.

¹⁸ Hedího ha'wâagi napóe. Wéhpêe t'aywó'nin Adam i'annin namuudiho tuchänu napówá t'ähkí t'owagí', hedá han waagibá wí wí' ta'gedá' hääwí Jesus i'annin namuudi nakoedi t'ähkí t'owa ovâytu'amídí t'aywó'di dâymáapí'in waagi'in dimuu, hedá wówátsi nahándepe'indá ovâymaßäni. ¹⁹ Wí wí' to'wí Adam namuu'i háa Yôesi Tádádí óetu'an waa wí'i'a'ginpídího t'ähkí t'owa dit'aywó'to'inpaá. Hanbá i wíyá wí' to'wí Jesus namuu'i'

i'a'ginnandibo t'ähkí t'owa dínkoed dipúwí'in in Yôesidi ovâyçhaamáa'in t'aywó'di wíðâyamáapí waagi. ²⁰ Yôesi iví tsontuú imägi t'owa ovâythayyamídi háyú hânho dívít'aywó'nannin. Hewänbo i t'aywó'di gínkeepóe ihaydá Yôesiví séegísehkanä-á shánkí wänbo-á ünkeepóe. ²¹ Hediho i t'aywó'di kay'i namuudibo t'owa ovây'tandânho chuwahe dínk'óe, hewänbo Yôesi Tádáví séegísehkanä-á t'aywó'diví shánkí ûnkay, hediho na'in díçhaamáa t'aywó'di wí'âyamáapí waagi hedânho wówátsi nahándepí'in âykéyídi, háa Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i gínmuu'i na'ingí i'annin namuudi.

6

Háa Christ i'annin namuudiho ta'gendi giwówayêení

¹ Báyéki t'aywó'di dîn'owóyéndediho Yôesiví séegísehkanä shánkí ünkeepóe. Hediho hân gínkhây'ä' íví'amí'in? Ti in ta'gen gínk'óe ívít'aywó'kanhûuwídi wíyá shánkí iví séegísehkanä ünkeepúwídi? ² Hedân yoe. T'owa chu'in dimuu'indá wíðívít'aywó'dopí, hediho t'owa chu'in waagi'inbá gínkhây'ä' gimúní'in hedânho t'aywó'di eeye wí'ívíhûuwípídi. ³ Na'in díp'ó'p'oe'an âykeeyamídi Christ Jesus-ádi wí'ðá' gimuu'in. Ti wí'úhanginnáhpí'an díp'ó'p'oe'an dihaydi i-ádi gichuu waagibá âykeeyan. ⁴ Hedânkun díp'ó'p'oe'an dihaydi, i-ádi gichuudáhá' díkhä'kw'ódi waagibá napóe, hedânho Yôesi Tádáví pínnán kaydi Christ nawáywówápóe waagibá, na'indá wá' wówátsi ts'aamin âymá've-í.

⁵ I-ádi gichuu waagibá gipóe, hediho kindidi i-ádi wí'ðá' waagibá gipóe. Hedânkun i nawáywówápóe waagibá na'in wá' díwaywówápaa-í. ⁶ Gínhanginná ná'in: T'aywó'to'in t'owa gimuuwän, hewänbo Jesus-ádi phé'wan deedi gichuu waagibá gínpoé hedânho háa gimú'de waagi'in wíyá wígmúnípídi, hedá iwedá i t'aywó'di iwedi díma'p'ädi-í, ⁷ gá to'wên dichuu'indá t'aywó'di iwedi díma'pândân. ⁸ Ná'in ívíwhâyunde: Christ-ádi gichuudá i-áðíba giwówayêení, ⁹ hedi gínhanginná Christ nawáywówápóedí hânhay wänbo wíyá wínachûu-ípi. Chuwaði há'to wíyá óet'aaní. ¹⁰ Christ nachuudiho t'aywó'didi há'to wíyá óekéyí, hedi náa wíyá nawáywówápóedá hânhay wänbo t'ähkí nawówayêení i Tádá óehíhchanmäänídi. ¹¹ Hedi un wá' chu'in ímuu waagi kin únkây'ä' i'âaní'in hedânho wí'úvít'aywó'kanhûuwípídi. Náa-á Jesus Christ-ádi ímuudi unbí wówátsi bîn'amí Yôesi Tádá bínhíhchannamídi.

¹² Hedânkun wí'úvímäänípi i t'aywó'didi wovây'taanídi, hedi unbí túu'ú iwe háa íwänpichaa waagi wí'úvíkanhûuwípí, ná'i túu'ú-á wáy wí thaa únkhangít'óe. ¹³ Wáy wí wänbo' unbí túu'údi t'aywó'kan wänbo yä'dâapíkan wänbo wíwínkanmäänípi. Shánkídi kinnân úví'amí: Unbí wówátsi-á Yôesi Tádá bínmääní gá idân chuwa iwedi wovâywhahógidi wówátsi ts'aamin wovâymagidân, hedá unbí túu'ú t'ähkídi híwó'dida? Yôesi Tádági' bîn'amí. ¹⁴ Náa iwedi t'aywó'didi wíyá wíwovây'tankhâyamáapí gá wí'úvívänpísó'dínepíðân híwó'nin ípúwídi i tsontuú bín'a'gindodibo, hewänbo Yôesiví séegísehkanädân wovâykhäge'do híwó' úvíkanhûuwídi.

Gínkhây'ä' híwó'di ívíkanhûuwí'in

¹⁵ Hediho kin napó'di hânna náa íví'amí? Ti gínk'óe i tsontuú ây'a'gínhanú-ídi hedi kin ívít'aywó'nâamí? Hedân yoe. ¹⁶ Unpihanginnáhpí'an wí to'wíwí'piye' úvímägidá igí'ðá' úvít'óe'amídi hedá idá' bín'a'ginnamídi, hedân ná'i to'wíwí pant'óe'in waagi'inbá ímuu. Hediho hanbá úvívänpít'aywó'kanhondá kindidi t'aywó'diví panho ímuu, hedá íchûu-í. Hewänbo Yôesiví'piye' úvímägidá bín'a'ginnamídi, iví pant'óe'in waagi'in ímuu, hedi idá wovâyçhaamáa t'aywó'di wíwínmáapí waagi. ¹⁷ Naadi Yôesi

dókú'daa'o', gá tobá úvít'aywó'dodi ná'i t'aywó'diví pant'ôe'in waagi'in ímú'de wänbo', nää-á pín ta'ge haydi in ta'gen háhkan wovâymägi'in bîn'a'gindodân. ¹⁸ Nää-áho t'aywó'di iwedi íma'p'ä, hedi unbí wówátsi thaa úvímägi híwó'dida' úví'âamídi. ¹⁹ Yä'dâakan ni'gedá t'ôedi íka'póya', hedânho ná'in pant'ôe'inbígedi naadi wâyhí'máa wâythayyamídi shánkí íka'pówá-ídi. Wáymûu-áho úvít'aywó'dodi wên pant'ôe'in waagi'inbá ímuuwän, hediho unbí túu'ú t'âhkídi úvít'aywó'dowän, hedá häädi wänbo t'âhkí híwó'pî' úví'owän. Hewänbo nää-á Yôesiví'piye' úvípimääni iví pant'ôe'in waagi'in ímúnídi, unbí wówátsi ta'ge bînûuwídi, hedânho yä'dâa'inda' ímúnídi háa Yôesi nada' waagi.

²⁰ T'aywó'diví pant'ôe'in ímuu ihaydi wí'ída'píwän unbí wówátsi ta'ge bînûuwídi. ²¹ I t'aywó'di hääwí úví'andidi nää wovâywôeda'mä', hedi hândidan ná'i t'aywó'didi wovâykhäge'nan? Wéngédi wänbo yoe. I t'aywó'di úví'o'i namuudi chuwa iwe ípowagit'ôewän. ²² Hewänbo t'aywó'di iwedi íma'p'ändi nää-á Yôesiví pant'ôe'in waagi'in ímuu, hedi idi wovâykhäge'do' yä'dâa'in ípúwídi. Hedi Yôesiví'piye' úvímägidihó wówátsi nahánde'p'in bínkéyi. ²³ T'aywó'digi' ívít'ôe'andá chuwa-ân na'inbí wá'âa-á gínmúni. Hewänbo Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i-ví'in gimúdá, in wówátsi nahánde'p'in Yôesi Tádagí dímä'.

7

Paul khóhtsaq i'gedi ita'do' hedânho wíyá hääwí giháhpúwídi

¹ Tí'ûuwin páadé'in, tsontuú i'gedi ûnhanginná'nin ímuu, hediho wâyhí'khâymaa kinnân: Únhanginnáhpí'an únkây'ä' ná'i tsontuú bîn'a'ginnamí'in háyú wówátsi untä'ân diwe pu'wahayda'. ² Gá kinnân: Wí kwee nakhóhtsaq'ändi-á únkây'ä' íví sedó-ádida' natháa-í'in háyú wówátsi thaa íví sedó untä'ân diwehay. Hewänbo íví sedó ûnchuu ihaydáho íví sedó-ádí wíyá wínowhi'ánpí. Hannânho natû' in khóhtsaq tsontuú. ³ Hedi wíyá pí'wí sendádí ithayedá wa'di íví sedó ûnwówayidibo', íví sedóví'piye' it'aywó'do'. Hewänbo íví sedó ûnchuudáho in khóhtsaq tsontuú iwedi nawhima'p'ä, hediho wíyá pí'wí sendádí íkhó'yä'dáho t'aywó'to'i wínamúnípi.

⁴ Un wá' kin waagibá únpó', naví tí'ûuwin páadé'in. Christ-ví túu'ú ûnchuu ihaydá un wá' íchuu waagibá únpóe hedi kindidi ná'i tsontuú Moses ita'nan diwedi wovâywiye. * Hediho nää-á únkoedi wíyá to'wíwí' ímúní'in, i to'wí nawáywówápóe'i-ân i namuu. Hediho nää-á íví' gimúdi gínkoedi híwó'di hääwí Yôesi Tádagí' íví'âamí'in. ⁵ Háa giwänpida' waagi ívít'aywó'dodi na'inbí wówátsi áyhonwänho', hedi ihaydá wíyá shánkí ívít'aywó'namí'in gida'po' ná'i tsontuú git'o'di, hedi chuwa iwe gipóya'wän ná'i t'aywó'didi na'inbí túu'ú dîntsonmáadibo'. ⁶ Hewänbo nää-á i tsontuú iwedi gima'p'ä. Nää-á Christ-ádí gichuu waagibá gínpo'di i tsontuudi wídîntsonmáapí. Nää-á wíyá ts'aabi giháhpóe Yôesi áy'a'ginnmäänídi i Yä'dâa'i P'owäqhâadi díhá'o waagi, háa íví'owän waagá yoe i tsontuú nata'muu'i' áy'a'ginnamídi ívísó'dinde ihaydi.

Wáyyedí shánkí i tsontuú gínhanginnândi shánká ívít'aywó'do'

⁷ Hedi ti gitúní ná'i tsontuú-á t'aywó'di namuu gin? Hedân yoe. I tsontuudidá'mânho dínkeeyan hääwí ta'gendi t'aywó'di namuu'in. Gá kinnân: I tsontuú-á natû', Hääwí wíyá to'wí únk'w'ó'di' wí'ída'ípi.

* **7:4** Ná'i hí' wínatu'da'pí wíghínkây'ähpí i tsontuú áy'a'ginnamí'in, hewänbo natu'da'-á, wíghínáypí i áy'a'ginnamí'in hedânho Yôesidi dícháqmá'we-ídi t'aywó'di wí'âyamápi waagi, gá Jesus-ví'piye' ívîwhâyundéda han dícháqmáadân.

Han natúnípidá há'to naa dínhanginnáníwän wíyá to'wíwí hääwí odada'di dáy'taywó'do'in. ⁸ Hewänbo hä'in tsontuü i'gedi oháhpóe ihaydá shánkí dáy'taywó'nami'indá oda'póe, hedího wíyá i hääwí naví' namuupí' shánkí owänpida'. Hewänbo i tsontuü nak'óepidá há'to ta'gendi dínhanginnáníwän dáy'taywó'nannin. ⁹⁻¹⁰ Naa o'ân owówámuu'in wa' Yôesiví tsontuü oka'pówápí ihaydibo'. Hewänbo ná'in tsontuü natú'in wíðínkhây'ähpí wíyá to'wíwí hääwí oda'í'in ta'gendi oka'pówá ihaydá, shánká dáy'taywó'nami'indá oda', hedí ochuu waagibá dínhanginpóe. Hedího tobá ná'in wówátsi äykéyídí Yôesidí iví tsontuü dímägi wänbo', naa-á in chuwaḍa' dínkán. ¹¹ I tsontuü i'gedi oháhpóe ihaydá, i t'aywó'didá in ta'gen ná'i tsontuü i'gedi namuü'in dínkaayan, hedí ná'i t'aywó'didibá díhay waagibá dínpo'e.

¹² I tsontuü Moses ita'nandi-á Yôesiví'wedí na'ää, hedí t'ähkí i hí' iwe nata'muu'i yä'dâa'i-á ta'gendi-á híwó'di-á namuü. ¹³ Tí ná'i híwó'di tsontuüdi wí'bo in chuwa dínkán? Hedân yoe. Naví t'aywó'didân in chuwa dínkán. Hewänbo tobá ná'i tsontuü-á híwó'di namuü wänbo', naa dáy'taywó'nandânho i tsontuü natú chuwa iwe díkáani'in. Hedího dínhanginpóe ta'gendi háawi i t'aywó'di namuü'in. I tsontuüdân dínthayyan t'aywó'di-á hânho yä'dâapí' namuü'in.

Hääwídi na'inbí pí'nä khó'yé dínhänbo waagibá gínpo'

¹⁴ Gínhanginná Yôesiví P'owəəhəəḍi ná'i tsontuü dímägi'in. Hewänbo naa-á wí to'wí háa okanda' waagi dáywänpi'o'i omuu, gá t'aywó'diví pant'ôe'i waagibá omuudân. ¹⁵ Naa wíðínhanginnáhpí háadí kin waagi dáy'o'in. Tobá híwó' okanda' wänbo', híwó' wíðáy'opí, hewänbo i híwó'pí' dót'ay'i-á ihaydá' dáy'o'. ¹⁶ Hedí híwó'pí' ta'gendi wó'kanda'pí wänbo dáy'odá, iwedi na-keepo' naa ochanpo'in i tsontuü-á híwó'di-ânkun namuü'in. ¹⁷ Hedího nää-á naa-á wí'bo i wó'muupí ha'wäagi dáy'o'i', hewänbo i t'aywó'di naví pí'nä dínkw'ôndidân kin waagi díkando'. ¹⁸ T'owa-ân omuüdi hääbo híwó'di naví pí'nä khó'yé wíðínkw'ôhpí. Ná'i-á dínhanginná gá tobá híwó' okanda' wänbo wíðínkoedipidân. ¹⁹ Wíyá otúní: I híwó'di okanda'i-á wíðáy'opí, hewänbo i híwó'pí'-áho dáy'o', oda'pí wänbo'. ²⁰ Hedí i okanda'pí'-á dáy'andáho', naa-á wí'bo i wó'muupí ha'wäagi dáy'o'i', hewänbo i t'aywó'di naví pí'nä dínkw'ôndidân kin waagi díkando'.

²¹ Hedánkun kin waagi hääḍi wänbo t'ähkí dínpo' naa: Híwó' okanda' wänbo', shánkí wíðínbāpu'wanpí dáy'taywó'namidí. ²² Naví pí'nä khó'yé-á ochanpo' Yôesiví tsontuü-á híwó'didá' namuü'in. ²³ Hewänbo dínhanginná hääḍi wänbo t'ähkí naví túu'ú t'ähkí iwe wíyá pí'wí hääwí nayi', i-á naví híwó'di ánskaa-ádí ihänbo waagibá, hedí naví túu'ú iwedi owänpit'aywó'dikanda'di wí pant'ôe'i waagi opo'. ²⁴⁻²⁵ Hedí kindidího naví pí'nä khó'yé-á ta'gendi Yôesigí'ḍa' ot'ôeda'. Hewänbo naa t'owada' omuüdi dáy'taywó'do'. Áhkhi'yowän, to'dan díkhäge'namí naa, hedânho ná'i túu'údi chuwa iwe wíðíkáanípídí? Naadi Yôesi Táḍá dókú'daa'o' gá Jesus Christ i shánkí natsonyi'i namuü'idáho díkhäge'dodân.

8

I Yä'dâa'i P'owəəhəəḍi na'in díkhä'ge'máa na'inbí wówátsi yä'dâa'i äyhüuwídi

¹ Hedího nää-á in to'wên Christ Jesus-ádí dimuu'indá Yôesi Táḍáḍí wí'ovâyutchanú-ípí, ² gá Christ Jesus-ádí wí'ḍa' waagibá gimuüdi i Yä'dâa'i P'owəəhəəḍi wówátsi napäyi'i' ûnkoedidân díma'p'äḍi-ídí t'aywó'diwedi hedá chuwa iwedá. ³ Na'indá t'owada' gimuüdi wígikaypí, hedího Yôesiví tsontuü

ihay wí'ây'a'gindopí hedânho t'aywó'diwedí dîn'aywoenídí. Hewänbo Yôesi Tádá-ânho ûnkoedi dîn'aywoenídí. Kin i'ámídí iví ay dînsan wí t'owa napáa-ídí, na'in kaypí'in t'aywó'to'in t'owa waagibá napóe, hedí tobá t'aywó'dí wí'i'anpí wänbo na'inbí t'aywó'dí gínmuudi nachuu. Handidiho ná'i t'aywó'dí-á óet'an, hedânho t'aywó'dí na'in wíyá wídít'aanípídí. ⁴ Hedí kin i'an hedânho Yôesiví tsontuu natú waa na'inbí wówátsi ta'ge âyhúuwí. Hedí nää-á háa giwänpida' waagida' wí'ívíkanhonpí, hewänbo háa i Yä'dâa'i P'oewaahâa natú iví'amí waagân.

⁵ In to'wên háa diwänpida' waagi díví'o'indá háädi wänbo t'ähkí díví'ánshaa'o háäwí dikanda' i'gedida', hewänbo in to'wên háa i Yä'dâa'i P'oewaahâa nada' waagi díví'o'indá háädi wänbo t'ähkí díví'ánshaa'o' i háäwí i Yä'dâa'i P'oewaahâa nada'póe'i'. ⁶ Hedí háa giwänpida' waagi iví'amí'in ní'gedida' iví'ánshaamáadá chuwa iwe gipówa-í, hewänbo háa i Yä'dâa'i P'oewaahâadi dítu'an waagi i'gedí iví'ánshaamáadá ta'gennin wówátsi-á híhchan ánskaa-á gín'ää-í. ⁷ Hedánkun wí to'wí háa nawänpida' waagi i'amí'indá' i'ánshaa'odi Yôesiví hánbí' waagi'ba namuu, gá Yôesiví tsontuu wí'i'a'gindopídân, hedí wí'ûnkoedipí on'a'ginnamídí. ⁸ Hedí kí'min t'owadá há'to Yôesi óehíhchannamí.

⁹ Hewänbo Yôesiví P'oewaahâa ta'gendi unbí pí'ná khó'yé únthaadá háa i natú' waagi úvíkanhúuwí, háa íwänpida' waagida'ba yoe. Wí to'wí iví pí'ná khó'yé i Yä'dâa'i P'oewaahâa Christ-di ónsandi' imáapídá Christ-ví' wínamuupí.

¹⁰ Hewänbo tobá unbí t'aywó'dí únmuudi unbí túu'ú únchúwí wänbo', Christ unbí pí'ná khó'yébo bínmáadá i Yä'dâa'i P'oewaahâadi wówátsi nahándépí'in wovâyma', gá Yôesi Tádádí wovâychaamáadân t'aywó'dí wíwínmáapí waagibá. ¹¹ Yôesi Tádádí Jesus óewáywówápaa, hedí iví Yä'dâa'i P'oewaahâa unbí pí'ná khó'yé únthaadá, i Tádádíba undá wíyá wovâywówápaa-í, Christ Jesus óewáywówápaa waagibá. Tobá unbí túu'ú únchuu wänbo', Yôesiví P'oewaahâa unbí pí'ná khó'yé únthaadi Yôesidi wówátsi wovâymaäni.

¹² Hedího tí'úuwín páadé'in, nää-á háäwí giphaamuu waagibá háäwí híwó'dí gínkhây'ä' iví'amí'in, háa giwänpida' waagida'ba yoe. ¹³ Háa íwänpida' waagida' unbí wówátsi bínhondá íchuu-í. Hewänbo i Yä'dâa'i P'oewaahâa úvímägidáho wovâykhäge'namídí i t'aywó'dí unbí túu'údí úví'o'i bínyaa'amídí, kindidânho in ta'gennin wówátsi bínkéyí.

¹⁴ T'ähkí in to'wên Yôesiví P'oewaahâadi ovâyphahonnindá Yôesiví ây dimuu. ¹⁵ Yôesiví P'oewaahâa bínkê' ihaydá pant'ôe'in dikhuwôeda'in waagi'in wí'ímuupí, páadédí íchaa waagibá. Hewänbo i Yä'dâa'i P'oewaahâadi wovâyseegíhógi Yôesi Tádáví ây ímúnídí, hedânho Yôesiví'piye' úvíyúusu'o' ihaydá wí'inbo bínkháyä'ní "Naví Tádá" gin. ¹⁶ I Yä'dâa'i P'oewaahâadânho na'inbí pí'ná khó'yé díhangin'ândo' Yôesi Tádáví ây gimuu gin. ¹⁷ Hedí iví âyho gimuudi i háäwí iví âygi' iwiyekw'ódi'i' âyhóní. Christ-ádi wé'ge ná'i háäwí âyhóní. Christ-ví'in gimuudibo âyt'ôephadende' i it'ôephade waagibá, hedího i-ádíba Yôesi Tádádí he'ennin dípaa-í.

Tobá nää t'ôephade iwe gikw'ôn wänbo', wáy wí thaa-á háä t'ähkí híwó' gínpuwí

¹⁸ Ná'i sa'wó'dí háäwí Yôesidi dínkhâymaa i'gedí dáy'ánshaamáadí, naa ochanpo' nää oepáa k'aydiwi t'ôephade-á háäbo wínamuupí waagibá. ¹⁹ Háä t'ähkí nakhí'yendi-á nawó'onpo'dí natsíkha Yôesi Tádá ikeekw'ôenídí na'in ta'gendi iví ây gimuu'in. ²⁰⁻²¹ Yôesi Táa i'ánshaamáagi háäwí t'ähkí nakhí'yendi' nachä'muupí waagibá napúwí'in. Ná'i háäwí wí'bo kin waagi wínapuwagít'óepí, hebo Yôesi-ân natú kin napúwí'in. Hewänbo wá' natú ná'i háäwí nakhí'yendibá wíyá híwó'dí napúwí hedânho wínakhanmú-ípídí.

Kindidi owáy Yôesi Tádáví ây chuwa iwedi dima'p'ãndi hää t'ähki sa'wó' ingi' dínpoedi, ná'i hääwí nakhí'yendi-á wá' hanbá napúwí.

²² Ná'i gínhanginná, wí kwee na'eyehaydi ûnhaytû' waagibá, ná'i hääwí t'ähki nakhí'yendi-á wá' han waagibá napo', wa'di wiyá ts'aabi wínakhí'yenpídí. ²³ Hedi kin waagi wí'ûnpo'pí ná'i hääwí nakhí'yendida'. Na'in wänbo gínhaytû' waagibá gínpo', giwó'onpo'di gitsíkhakw'õndi Yôesi Tádá ikeeyamídí na'in iví ây gipúwídí díseegíhógi'in, hedá na'inbí túu'ú ts'aabi dínpáa-ídí wá' gitsíkhakw'ó. Hedi dínkeeyamídí han dínkhâymáa'in, idi i Yä'dâa'i P'oewaahhâa na'in dímagi. ²⁴ Yôesidi dín'aywon dihaydi waabo ná'i napúwídí ívitsíkhahon. Wí to'wí wí hääwí itsíkha'máa'i ho ikê'dáho', hedáho wa'di wínatsíkhapi. Háadan wí to'wí wiyá itsíkha'amí wí hääwí ho ikê'di? ²⁵ Hewänbo hääwí âykê'pí' wa'di âytsíkha'máadáho', nakhây'ä' gibo'atä-i'in tobá wó'ondi âytsíkha'máa wänbo'.

I Yä'dâa'i P'oewaahhâadi díkhäge'máa

²⁶ Hedá wá' kay gíntáydi i Yä'dâa'i P'oewaahhâadá díkhäge'do'. Kaypí'in gimuudi wáyyedí wígiyûsuháhpí, hedi i hí' wí'âyshaadepídí gínwänpihaytû'. Hewänbo kin gínpo'di, na'inbí haytuu iwedibo' i Yä'dâa'i P'oewaahhâadá na'ingí' Yôesi Tádá óehée'o'. ²⁷ Yôesi Tádá-á ûnhanginná hääwí na'inbí pí'ná khó'yé gínkw'ó'di', hediho ûnhanginná háa i Yä'dâa'i P'oewaahhâa natu'da'in, gá Yôesi Tádá nada' waagi i Yä'dâa'i P'oewaahhâa-á Yôesi Tádáví t'owagi' iyûusu'odân.

Yôesidi na'in díseegídiho hääwídí wänbo há'to díwiyé-i iví'wedi

²⁸ Ná'i wá' gínhanginná: Tobáháa napo' wänbo', ná'i hääwí napo'idiho Yôesi-á híwó' íkhâymáa in to'wên i óeséegí'ingí', innânkun iví'in ûnmúnídí ovâytukánnan, i'ânshaamägi waagi. ²⁹ Hân'oëbo ûnhanginná to'wên dimúní'in in iví'in ûnpuwagít'óe'in, hedi iwéhpê'an indá iví ay Jesus ûnmuu'i waagibá dipúwí'in. Kindidiho Jesus wí pá'dây waagibá namúní hedá na'indá báyéki tí'ûuwín waagi'inbá-á. ³⁰ In to'wên ha'mín dipúwí'in Yôesi Tádá iwéhpê'an dimuu'indá idi ovâytukánnan iví'in ûnmúnídí, hedi iví'in ûnmúnídí ovâytukánnandá natú t'aywó'di wíðâyamáapí'in waagi'in dimuu, hedi ná'in t'aywó'di wíðâyamáapí'in waagi'in dimuu'in ovâytu'annindá he'ennin ovâypáa-i, háa Jesus namuu waagibá.

³¹ Hedânkun, ná'i hääwí t'ähki i'gedi gínhanginnândi, nää-á ta'gendi ná'in gínkoedi gitúnídí: Yôesi Tádá-á na'inbí'näpiye' namuudiho to'wídí wänbo há'to dí'taaní. ³² Yôesi Tádá-á wínakhâapóepídí iví ay Jesus imägi na'in t'owa t'ähkígí' nachúu-ídí. Hedi kin i'andânkun, nakhâapídí t'ähki wé'ge'i híwó'di hääwí wá' ta'gendi dí'määni. ³³ Yôesi Tádá-ân namuu i natû'di' in to'wên ovâyde'mannindá t'aywó'di wíðâyamáapí'in waagi'in dimuu, hedânho to'wí wänbo wí'ûnkoedipí ta'gendi dín'taywó'dichänú-i'in. ³⁴ Hediho to'wí wänbo wí'ûnk'óepí natúnídí na'inbí t'aywó'di gínmuudi gínkhây'ä' dí'tuchänú-i'in, gá Christ na'in gimuudi nachuudân, hedá wiyá shánká hääwí-á i'an, i-á nawáywówápóe-á, hedi nää-á Yôesi Tádáví ko'dínädá na'ân, hedi iwedi na'ingí' dînyûusu'odiho Yôesi Tádá dînda'máa.

³⁵ Christ-di díseegídi to'wídí wänbo há'to díwiyé-i iví'wedi, tobá âyt'ôephadende wänbo', háa sehkanäwó' na'inbí thaa gínmuu wänbo', háa na'inbí whâyü gínmuudi t'owadi díyanäki'o wänbo', háa koegí'-á awegí'-á gíntáy wänbo', háa díwha'amí'indá dí'tahänú-i'indá t'owa dida' wänbo'.

³⁶ Kin gínpo' háa Yôesiví tã'nín diwe nata'muu waagi:

Na'inbí Sedó Yôesi, uví'in gimuudibo na'indá häädi wänbo t'ähki dí'takhânuhây'o'.

Wên k'úwá ovâyt'ahánú-í'in gimuu waagi t'owadi dímaa.
³⁷ Hewänbo tobáháa ná'i t'ähkí gínpo' wänbo', wéngedí wänbo wídít'aanípí, hewänbo na'indáho git'anpo', gá Christ i díséegí'i namuudân, hedí díkhäge'do'. ³⁸⁻³⁹ Naa dáykoediwhâyunde hääwídí wänbo há'to díwiyé-í Yôesi Tádáví séegí iwedi, ná'i séegí-á Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i gínmuu'idi dímägi. Tobá giwówayidi háa gichuu wänbo', há'to iwedi giwiyedée-í. Makówáwin t'ôepá'aa'indi wänbo há'to iwedi díwiyé-í, háa p'oewaahâavi tsonnindi hediháa wáy wíyá to'wí tsonkhuu imáa'idi. Tobáháa napóe wänbo náa háa páadépiye' gimän diwe, háa hääwí oepáa kw'áye hediháa nansoge núugé na'ándidi, háa wáy wíyá hääwí nakhí'yendidi há'to iví séegí iwedi díwiyé-í.

9

Háa Yôesi Tádádí in Israel t'owagí' ovây'an waa

¹ Naa háa otugít'óe'indá ta'gen namuu, naa wídáyhôeyómáapí, gá Christ-ví' omuudân, hedá i Yä'dâa'i P'oewaahâadá naví pí'ná khó'yé donmáadí díhangin'ândo ta'ge dáyhí'máa'in. ²⁻³ Naa hânho ok'áykáa, hedá naví pí'ná khó'yé häädi wänbo t'ähkí otaachanpo' dáy'ánshaamáadí naví t'owaví'gedi, indá náa oepáa k'aydi naví maatu'in dimuu. Híhchangidi Christ-ví'wedá owiyedée-í, kin naa dínpóe'indi ovâykhäge'namídáho'. ⁴ Indá Israel-ví ây iwedi'inbá dimuu, hedí Yôesi Tádádí ovâyhógi iví sówé'ây waagi'inbá dimúnídí, hedá idá iví sa'wó'di kohthay iví'wedí ûn'ä'i' ovâykeeyan. Háa iwéhpêe'annin in Israel-'inbá ovâytu'an, hedá iví tsontu-á ovâymägi. Ovâyýéye háa óe'a'ginmäánídí, hedá háa ovâykhâymaa'in ovâytu'an. ⁵ In hân'oe'in se'daa-á ná'in Israel-'inbí thehtáy pahpá'in dínmuu, hedí Christ nat'owapaa ihaydi inbí'wedí'ibá namuu. I-á Yôesi namuu, i-á t'ähkí itsonmáa, hedí t'owa dínkhây'ä' hânhay wänbo t'ähkí óetége'bé-í'in. Hamân.

Háa Yôesi Tádá in Israel-'in t'owa ovâytu'an waaho i'an

⁶ Hewänbo naa ok'áykáa gá tobá ná'i t'ähkí dâymáa wänbo', Yôesi-ádi wídimuupídân. Naa wó'tû'pí Yôesi Tádá-á wí'i'a'ginpí'in iví tuu imägi'in, hewänbo kinnân napo': Báýékí in Israel-ví ây iwedi'indá kodí'nin Israel-'in wídimuupí, * ⁷ hedá wá' t'ähkí in Hudíyo iwedi'indá Abraham-bí kodí'nin ây iwedi'in wídimuupí iví tûu ûnp'oe diwänpimuudibo', hewänbo kinnân Yôesi Tádádí óetu'an Abraham:

Uví ay Isaac úmuu'iví ây iwedi'indá'mânho ta'gendi uví tí'úugé kã'ää'in kin ovâytu'âamí.

⁸ Ná'i hí' kinnân natu'da': T'ähkí Abraham-bí tûu ûnp'oe-á Yôesi Tádáví ây wídimuupí, hewänbo in to'wên háa Yôesi Tádá iví tuu imägi waa di'áypuyä'in, inbí'gedidá'mân gitúní ta'gendi Abraham-bí ây iwedi'in dimuu. ⁹ Kinnânho Yôesi Tádádí iví tuu Abraham óemägi háa ônkâymaa'in:

Wí paayo náa iwedi uví'piye' owáy'ää-í, hedí ihaydá uví kwiyo Sarah wí enúkáy ho i'aypuyäkhâymaa.

¹⁰⁻¹² Hebo Yôesi wíyá shánkí natú. Rebecca-di wên kwâati ovân'ayyan, hedí in áyyä-á wí'da' tádá dänmuu, i-á na'inbí thehtáy pahpâa Isaac namuu, Abraham-bí e'nú. Hewänbo wa'di in áyyä da'aypuyäpídibo', wa'di háawên dän'anpídibo', háa híwó'di háa híwó'pí', Yôesidi Rebecca kinnân óetu'an: I páadé'i-á i tí'úugé'igí' it'ôe'âamí.

* **9:6** Wí to'wí kodí'di Israel-'i namúnídí ûnkây'ä' ta'gendi Yôesiví'piye' iwhâyú-í'in.

Hedî Yôesi-á kin i'an nahanginpúwídi i-ân namuu t'owa ovâyde'bo'i', háawên díví'annin namuudida'ba yoe, hewänbo idânho to'wên napida'in ovâyde'bodân. ¹³ Yôesi Tádá-á iví tã'nin diwe kinnân natû': Jacob-á dóde'man, hewänbo iví pá'dây Esau-á dóyoe'gi'an.

Wígínkhây'ähpí gitúní'in Yôesi-á híwó'pí i'o'in háa nada' waa i'odi

¹⁴⁻¹⁵ Hedân ti gitúní Yôesi Tádá-á ta'ge wí'i'opí wí to'wí óede'bodi hedá wíyá to'wí óeyoe'gi'odá? Hedân yoe. I-áho ûnkoedi kin i'amídi, hedího Moses óetu'an,

To'wíwí'piye' naa oda'i-áho o'iyapúwí,
to'wíwí'piye' osehkanäkanda'i-áho dósehkanä'amí.

¹⁶ Hedânkun Yôesiví iya ûnmuudibo wí to'wí ide'bo', ná'i to'wí óede'mamí'in nawânpida'dibo-á yoe, háa isó'dinde'dibo-á yoe. ¹⁷ Yôesi Tádáví tã'nin diwá ûntã'muu háa idi i Egypt-wi tsondi hay'i óetu'an waa, kinnân:

Naadi wínk'û' untsonchã'nídí

hedânho háa wíkhâymaa'in namuudi naví kay dínmuu'in donkeeyamídi,
hedá nää oepáa k'aydi t'ähkí t'owa háawi naa omuu'in dínhanginnání.

¹⁸ Hedânkun Yôesi háa nada' waa i'odi wáy wênbí'piye' na'iyapo', hedá wây-á wëndá t'óyanpí'in dimúní gin ovâykannan.

¹⁹ Ma'di wí to'wídi dítikáyí'ní naa, "Ha'wâagi Yôesi i'odá háadan idi in t'owa ovây't'e'p'idénde"? Tóebo wí'ûnkoedipí Yôesi óekhâ'amídi i'amídi háa nada' waagi." ²⁰ Hewänbo naadá i kin natû'di kinnân dótu'amí: "To-an unmuu Yôesi nâatũwhännamídi, t'owa'ayda' unmuudi? Ti wí nat'údi ûnk'óe i nat'úpa'i' óetu'â'amídi, 'Wí'úkhây'ähpí háa omuu waagi naa dípaa-i'in'? Hedân yoe. ²¹ I nat'úpa'i-á ûnk'óepí'an i pí'indi hääwí nada'i' ipáa-ídi. Ná'i pí'in diwedibo' ûnkoedi wên nat'ú sa'wó'gí'inda' ipáa-ídi, hedá wây-á hääháakangí'indá."

²² Hedânho Yôesi Tádá wá' ûnk'óe kinnân i'amídi: Tobáháa nada' wänbo ikeeyamí'in hânho nat'ay'in t'owaví t'aywó'di dínmuudi, hedá iví kay ûnmuu'in âytáa-i'in nada' wänbo-á, owáy oedi i-á nabo'atádi itsíkha'o' ovây'tuchänú-ídi in to'wên inbí t'aywó'di dínmuudi nat'aydi, inbáho' ovây'hänú-i'in dínkhây'ä'. ²³ Hedá wá' nada' in to'wên iví iya ônhógi'in ovâyhangin'ânnamí'in háa hay'i i namuu'in, inbá páadédibo' ovâyde'man báyéki híwó'di hääwí dâyhónídi. ²⁴ Hedî na'innân gimuu in Yôesi Tádádí dítukännannin iví iya âyhónídi. Wáy wëndá Hudíyo gimuu, hewänbo wây-á wígimuupí. ²⁵ Kinnân Yôesi Tádá natú, hedî Hosea-á hân'oe itã'nan:

In to'wên naví t'owa dínmuupí'indáho
naadi dovâytu'amí naví t'owa gin.

In to'wên naadi wído'vâyséegípíwân,
indá nää-á in to'wên dovâyséegí gin dovâytu'amí.

²⁶ Hedî wáy Yôesidi wáymûu ovâytu'an diwe, "Undá naví t'owa wí'ímuupí" gin, iwebáho nää-á ovâytu'â'amí "Yôesi i nawówáyí'iví ây" gin.

²⁷ Hedá hân'oe Isaiah-á in Israel t'owaví'gedi kaygi'di natú:

Tobáháa in Israel-win t'owa hânho báyéki diyi wänbo', hâyú okhá i mâap'oe k'áyge i'ge nakw'ó' dihaybá,
wên hâyúdída' ovây'aywoeni,

²⁸ gá Na'inbí Sedó Yôesi-á wínahayyêepúwípídi iví tuchänu ibowá-ídi nää oepáa k'aydi, háa natú waagi.

²⁹ Isaiah wá' natú kinnân napúwí gin:

Na'inbí Sedó i hääwí t'ähkí itsonmáa'i namuu'idi wên tí'úugé kã'äã'in dín'yoe'anpída,

giháaníwän in t'owa Sodom búu'úwindáđí Gomorrah-windáđí t'ähkí diháan waagibá.

In Hudíyo Yôesiví'wedi dipede

³⁰ Hediho háa ots'antú waa kinnân natu'da?: In t'owa Hudíyo dimuupí'in dívíwhäyundedi dipóe in to'wên Yôesi Tádáđí ovâychaámáa'in t'aywó'di wíđâymáapí waagi, tobáháa hádídí kî'min dipúwí'in dâytuwämáapí wänbo? ³¹ Hewänbo in Israel-índá dâynuwände hádídí t'aywó'di wíđâymáapí'in waagi'in dipúwí'in, hewänbo wíđâyshaadepí. ³²⁻³³ Hedi háadan wíđâyshaadepí? Gá dívíwänpiwhäyú-íví'wedi dívíkhäädédân híwó' díví'amídí hedânho Yôesidi ovâychaámá've-íđí t'aywó'di wíđâymáapí waagi. Wí k'uu Yôesi Tádáví ta'nin diwe i'gedi nata'muu'i' iwe dip'idedi dikanu waagibá dínpoé. Kinnân natú?: Bit'óyan, oe Zion búu'ú iwe wí dósóge.

I-á wí k'uu waagi'ba namuu, t'owa iwe dip'idedi dikanunde?, hewänbo to'wên iví'piye' dívíwhäyunde'indá há'to dichanpúwí híwó'pí'piye' dívíwhäyunde'in. †

10

¹ Tí'úuwin páadé'in, pín ta'ge haydi Yôesi Tádá dóda'máa naví t'owa in Israel-ín dimuu'in ovây'aywoenídí. ² Ta'gendi wâytumáa, indá hânho dida' Yôesi óehíhchanmääní'in, hewänbo piháa dívísó'dinde díví'amídí. ³ Ho wíđínhanginnáhpí háa Yôesi i'o'in hedânho idi t'owa ovâychaámá've-íđí t'aywó'di wíđâymáapí waagi, hediho indá dâytuwämáa hádídí ha'min wí'bo dívípipáa-íđí, hediho háa Yôesidi kin ovây'amí'in wíđâyhóndepí. ⁴ Nääho t'ähkí in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhäyunde'indá wíyá ho wíđíntáypí dívísó'dêe-íđí i tsontuú dâya'a'ginnamídí hedânho dipúwíđí in to'wên Yôesi Tádáđí ovâychaámáa'in t'aywó'di wíđâymáapí waagi.

⁵ In t'owa dívísó'dinde'in Yôesiví tsontuú dâya'a'ginnamídí hedânho Yôesidi ovâychaámá've-íđí t'aywó'di wíđâymáapí waagi, inbí'gedi Moses kinnân ita'nan:

Wí to'wí t'ähkí Yôesiví tsontuú i'a'gindo'i-á wówátsi imá've-í.

⁶ Hewänbo kinnân nata'muu in to'wên inbí'gedi inbí whäyú dínmuudi Yôesidi ovâychaa'in t'aywó'di wíđâymáapí waagi:

Wí'ítúní, "To'wí ûnkhây'ä' makówápiye' napée-í'in."

(Nä'indá natu'da?, Christ óedaa'amídí makówáđí nawhaye'ä-íđí.) Hedá wá' nata'muu:

⁷ Wí'ítúní, "To'wí ûnkhây'ä' in chu'in dikw'ó' diwepiye' nawhání'in."

(Nä'indá natu'da?, in chuwa'inbí'wedi Christ óetegé-íđí óewówápaa-íđí.)

⁸ Hewänbo kinnân nata'muu:

Yôesiví tuu-á undáđího nayi',

unbí sóedí ítúní hedi unbí pí'nä khó'yé-á bînmáa.

Hedi ná'i tuu whäyú i'gedi namuu'i-á t'owa âyt'ôe'o'. ⁹ Hedânkun t'owaví páadépiye' ítúđí Jesus-á i shánkí natsonyi'i namuu'in, hedá Yôesi Tádáđí wíyá óewáywówápaa'indá unbí pí'nä khó'yé-á úvíwhäyundedi, wovây'aywoení,

¹⁰ gá na'inbí pí'nä khó'yé Jesus-ví'piye' ívíwhäyundeda Yôesi Tádáđí díchaámáa t'aywó'di wí'âyámáapí waagi, hedi iví'piye' ívíwhäyunde'in gitúđá, dín'aywoení. ¹¹ Yôesiví ta'nin diwá ûntú',

In to'wên iví'piye' dívíwhäyunde'indá há'to dichanpúwí híwó'pí'piye' dívíwhäyunde'in.

† 9:32-33 Christ-á i k'uu namuu, hedi iví'piye' wíđívíwhäyundepíđí dikanunde waagibá dínpoé.

12 T'ähkí t'owagí? handa? napo?, in Hudíyogí'indá, in Hudíyo dimuupi'ingí'indá wá?, gá t'ähkí t'owagí? wí'da? wí shánkí natsonyi'i na'ándân, hedí idá báyéki híwó?di ovâyma? in to'wên iví'piye? dívíyûusu?annin ovâykhäge?namídi. 13 Yôesiví tạ'nin diwá ûntû? waagi:

To'wên i shánkí natsonyi'iví'piye? dívíyûusu?andi di'aywonda?póedí idá ovây'aywoení-ákun.

14 Hewänbo hádídan iví'piye? kin dívíyûusu?amí iví'piye? wídíwihâyundepídi, hedá hádídan dívíwihâyú-í iví'gedí wídínhanginnáhpídi, hedá hádídan dínhanginpúwí to'wídí iví tûu wí'ovây't'ôe'anpídi, 15 hedá hádídan wí to'wídí ovây't'ôe?amí Yôesidi wí'ôesánpídi? Kinnân Yôesiví tạ'nin diwe nata'muu:

In to'wên wí híwó?di tûu dâymáyä'inbí ahtaa-á sa'wó? dínkeet'ôe.

16 Hewänbo Isaiah natú waagibá, t'ähkí in Hudíyo Yôesiví híwó?di tûu wídâyséegí'anpí. Kinnân ita'nan:

Na'inbí Sedó Yôesi, wên háyúhaydida? t'owa i háäwí naví'wedí dit'oe'i? dívíwihâyú.

17 Hedânkun Yôesiví'piye? ívíwihâyú-ídi, gíntáy iví tûu git'ôe-ídi, hedá ná'i tûu-á git'o? wí to'wídí Christ-ví'gedí dít'ôe'odi.

18 Héyâa in Israel-'in, ti Yôesiví tûu wídít'oe'pí'an? Dít'oe-ákun, Yôesiví tạ'nin diwe ûntû? waa:

Yôesiví tûu-á nää oepáa k'aydi t'ähkí ûntûmää,

hedího t'owa t'ähkí wáyyé t'ähkí dikw'ó'nin ná'i tûu dínpówá.

19 Hedânkun in Israel-'in dínhanginnândákun háa Yôesi ikhâymaa'in. Kin Moses páádé ita'nan háa Yôesidi ovây'tu'an waa:

Wây-á pí'wên t'owa dimuu'in naadi dovây'aywondibo wâythúukannamí,

Háa há'in t'owa hangintan dâymáapí'ingí? dovâykhâymaa'in namuudi wây't'e'ya'namí.

20 Hedá Isaiah-á shánkí kay'indá ihí'máadi ná'i Yôesiví hí? ûntú:

In to'wên naa wídítu'wämáapí'indi naa díshaa.

Inbí'piye? dáyyeeyan, naví'gedí ditsikayipí wänbo?.

21 Hewänbo in Israel t'owaví'gedí Yôesi kinnân ihí'máa:

Häädí wänbo t'ähkí okhóewaa'ân ná'in t'owa dovâyséegí'amídi,

tobá wídí'a'ginmáapí wänbo?

hedá naví tûu dînyoe'gi'o wänbo-á.

11

Yôesidi in Israel-'in ovâyséegísehkanä?andiho wáy wên in ovâyde?man

1 Hedího ti gí'âaní Yôesi Táda iví Israel-'in t'owa iyoegi'annin? Hedân yoe. Naa wá? Israel-wibá omuu, naa-á Abraham-bí ây iwedi'ibá omuu, hedá Benjamin-bí t'owa iwedi'ibá omuu. 2 Hedího Yôesi-á iví t'owa wí'yoegi'anpí, indá hân'oebo ûnhanginná iví'in ûnmúní'in. Ta'gendi un ûnhanginnáhpí'an háa iví tạ'nin diwe Elijah-ví'gedí ûntû'nin. Elijah-di in Israel-'inbí'gedí Yôesi óhí'máadi kinnân ovây't'e'p'íde:

3 Na'inbí Sedó, t'ähkí in wé'ge'in uvi tukhe'min wônt'ahánú,

hedá t'ähkí uvi antâa-á wônnyu.

Naada'mân ote'dee, hedí t'owa hádídi naa díhéyí'in dituwäyí?.

4 Hedí kinnân Yôesidi óetu'anpí'an:

Tsé maapaasôn (7,000) ihay senä? dovây'âyîngimáa hedí wa'di naví'näpiyebo dimuu,

indá Baal-ví páadépiye' wídívidé'gendikw'ódipí óe'a'ginmäänídí. *

⁵ Nää wa'di hanbo napo'. Yôesi-á naséegísehkanät'óedí wa'di wên hâyú haydi Israel-'in Yôesidi ovâyde'mannin dikw'ôn. ⁶ Hewänbo iví séegísehkanä ûnwânpimuudibo Yôesidi ovâyde'man, hääwí híwó'di díví'andidida'ba yoe. Hedí hääwí híwó'di indá díví'andidibo idi ovâyde'mandáho', há'to iví séegísehkanä ûnmuu'idida' ovâyde'mamíwän.

⁷ Hedího kinnân napóe: T'ähkí in Israel-win t'owa wídínhanginpóepí hádídí dipúwí'in in to'wên Yôesidi ovâychaamáa'in t'aywó'di wíðâymaapí waagi, hewänbo in to'wên Yôesi Tádádí ovâyde'mannindáho dínhanginpóe, hedí in wé'ge'indá t'óyanpí'indá' dipóe. ⁸ Yôesi Tádáví tã'nin diwá ná'in wé'ge'in t'owaví'gedí kinnân natã'muu:

Yôesidi inbí hangintan ovâypedee'an,

hedí tsée nakeet'óepí'-á, oeyay nat'o'pí'-á ovâymaagi,
hedí nää thaa pu'wahay kinbo dínpo'.

⁹ David wá' hân'oe inbí'gedibá natú,

Báyekí hääwí dínkw'ó'dibo di'ánde híwó' dínpo'in, hewänbo Yôesi dóda'máa ná'i hääwí dínkw'ó'dibá wên phay iwe diwhêe'in waagibá dínpuwídí, háa hääwí iwe dip'idedi waagibá dínpuwí iwe dikanú-ídí, hedá iwebo inbí tuchänu dín'ä'i-á dâyhóní.

¹⁰ Ditsíkhämugí't'óe waagibá dínpuwí hedänho wídíнкеet'ôenípídí,

hedá häädi wänbo t'ähká inbí túu'ú-á dínbé'gayní dínhékhkáadí waagibá.

¹¹ Hedího hânann natú'da' ná'i otú'i'? Tí natú'da' ná'in Israel-'in t'owa dikanu'in wíyá há'to dikwinudée-í waagibá dínpoe? Hedän yoe. In Israel t'owaví t'aywó'di dínmuudiho Yôesidi in Israel-'in dimuupí'in t'owa-áho ovây'aywon, hedí iwediho' in Israel-'in t'owa wá' hânho didá'í hanbá dínpuwí'in. ¹² In Israel-'in t'owa pedee iwe dipówádí Yôesiví'wedí dívíhänge'an, hebo iwedi t'ähkí in wé'ge'in t'owa Israel-'in dimuupí'in Yôesiví tuu dâyhógi, hedí handidân dikodit'owapaa waagi'inbá dipóe. Hedího owáy in Israel-win dívíwhâyunde'in shánkí báyekí dipóe ihaydá, in wé'ge'in t'owa-á wá' wíyá shánká híwó' dínpuwí.

In t'owa Hudíyo dimuupí'in ovây'aywoení

¹³ Un Hudíyo ímuupí'in, nää-á undá wâyhí'khâymaá: Yôesi Tádádí naa unbí'piye' dísan, hedího naa ochanpo' naví t'óe-á báyekí dín'a'ginmuu'in.

¹⁴ Hääwên naadi wây'o'in namuudí, ma'di in to'wên naa waagibá Israel-'in dimuu'in wá' hânho didá'í i tuu un wâyma'i dâyhónídí, hedí kindidí wáy wên in wá' ovây'aywoení. ¹⁵ Yôesi Tádádí in Hudíyo ovâyyoegi'an dihaydi idi in wé'ge'in t'owa t'ämäpiye' nää oepáa k'aydi dithaa'in ovâyk'emahógi. Hedänkun owáy idi in Hudíyo ovâywáyséegí'an dihaydá, shánkí wänbo híwó' namúní, ihaydá indá chu'in diwáywówápóe'in waagi'inbá dimúní.

¹⁶ I páadé'i pává dâyhahkê'i Yôesi óemägidá, t'ähkí i wé'ge'i pává wá' iví'da' ûnmuu. Hedá i taypúu Yôesi óemägidá, i wa'yáy khóe wá' iví'ba ûnmuu. †

¹⁷ In Hudíyo wên olive tay óekhähkídi'in waagi'inbá dimuu, hewänbo wáy wên in diwedi wa'yáy khóe dâys'tâ'i waagi'inbá dimuu, hedí un Hudíyo ímuupí'indá wên olive tay nawänpisôe'inbí wa'yáy khóe waagi'inbá-á ímuu, ná'i wa'yáy dâys'tâ'i-á i wé'ge'i wa'yáy-ádí dâywänpit'ihśaa, hedího i taypúu iwediwi tayp'oeđi i wa'yáy khóe dâyt'ihśaa'i híwó' nasôemän waagibá, nää-á hanbá hääwí in Hudíyo iwedi na'ä'ídi híwó' undá wá' únpo'. ¹⁸ Hedího nää-á

* **11:4** Baal-á wí hääwí wí sen waagibá ûnchaa'i namuu, i-á in wé'ge'in t'owa dâyhíyé inbí yôesi dínmúnídí. † **11:16** I páadé'i pává-á in taypúu-á in Hudíyoví páadé kã'ä'ä'in t'owa Yôesidi ovâyde'mannin waagi'ba namuu, hedí i wé'ge'i pává-á wa'yáy khóe-á in shánkí tí'úugé kã'ä'ä'in Hudíyo waagi'ba-á namuu.

wí'í'âanípí i wé'ge'i wa'yáyví shánkí híwó'nin ímuu'in. Wí'úvíyêngihée'ámípi, undá wa'yáy khóe waagi'inda' ímuudi, hediho ná'i tayp'oe wíwînmähpi i taypúu nawówámúnídi, i taypúudân un unbí wówátsi khóekhúu-á wovâyma'.

¹⁹ Hewänbo ma'di wí Hudíyo namuupí'-á kin natúní, "I wé'ge'i wa'yáy khóe-á óets'â' hedânho na'in dít'ihśáa-ídi." ²⁰ Nă'indá ta'gen namuu. In Hudíyo ovâyts'â' gá Christ-ví'piye' wídivíwhâyupídân, hedi undá unbí whâyú únmuudi wovây't'ihśaa. Hewänbo úvíyêngihí'má've-ívi'wedi únkhây'ă' hânho úví'áyîngi'ámí'in. ²¹ Yôesidi in Hudíyo ovây'tuchănu, tobá in tayví kodí'di wa'yáy khóe waagi'inbá dimuu wänbo', hediho háa díví'an waagibá úví'odáho hanwaagibá un wá' wovây'tuchănú-í.

²² Hediho iwedi nakeepo' Yôesi-á t'owaví'piye' hânho híwó'di namuu'in, hewänbo wáy wênbí'piyá kháa'i namuu. In to'wên ivi'wedi dívíhange'annindá ovây'tuchănunde', hewänbo unbí'piyá híwó'di namuu, hedi ná'i híwó'di wovây'o'i bînséegíkéndedá kin waagibá wa'di ikanhûuwí. Hewänbo bînséegíhógipídá un wá' wí wa'yáy khóe waagibá wovâyts'âa-í. ²³ Hedi in Hudíyo ovâyts'â'in díví'egó'andáhá' wíyá dívíwhâyudá, Yôesi Tádádí ovâywáy't'ihśáa-í, gá i-á únkoedidân han i'ámídi. ²⁴ Hedânkun un t'owa Hudíyo ímuupí'in wên olive tay napsîe'inbí wa'yáy khóe waagi'inbá ímuu, hedi iwedi wovâyts'â'di wây-á olive tay óekoe'in deedi wovây't'ihśaa, tobá páadédi iwedi'in ímuupí wänbo'. Hediho shánkí wínabâapu'wanpi in Hudíyo in tay eedibá ovâywáy't'ihśáa-ídi, gá indá in tayví kodí'di wa'yáy khóe waagi'inbá-á dimuudân.

Yôesi-á t'ăhki t'owaví'piye' nasehkanăpo'

²⁵ Tí'ûuwîn páadé'in, naa oda' un Hudíyo ímuupí'in wên ta'gen ní'gedi íka'pówá-í'in, hedânho únhanginnândi wí'úvíchăă'âamípi. Năwehaydi ná'in ta'gen wa'di wínaka'powamuupí, hedi kinnân in namuu: Tăhki in Israel-win t'owa há'to hăădi wänbo t'ăhki yoegikannin dimúni, hewänbo báyéki in Hudíyo dimuupí'in t'owa Yôesiví'piye' dívíwhâyú iwēhayda'mân ha'min dimúni. ²⁶ Hedi owáy ná'in wé'ge'in t'owa Yôesiví'piye' di'ăă ihaydânho t'ăhki in Israel-in wá' ovây'aywoeni. Yôesi Tádáví tă'nin diwe ûntă'muu háa i natú'in:

I aywondi-á Zion diwedi nakă'ăăgít'óe,

hedi in Israel-inbí yă'dăapíkan ovây'yăa'ámí.

²⁷ Hedi owáy inbí t'aywó'di dovây'owóyé ihaydáho

háa ingí' dovây'ámídi dówéhpê'an waa napúwí.

²⁸ Yôesiví híwó'di tuu in Hudíyo dăyyoegi'andi năă-á Yôesiví hânmin dipóe. Hewänbo háa díví'annin namuu'indi un Hudíyo ímuupí'in wovâykhăge'nan Yôesi bîntăa-ídi. Hewänbo Yôesidi ná'in Hudíyo t'owa ovây'séegi gá ivi hehăăwin thetáy pahpá'in ovâyde'mandân. ²⁹ Yôesidá in to'wên ovâyde'mannin wí'ovâyyoegi'opí, hedá i hăăwí híwó'di ovây'măgi'i wí'ovâykweedepí. ³⁰ Wăymûu un Hudíyo ímuupí'indá Yôesi Tádá wíwîn'a'ginmăapí, hewänbo năă in Hudíyodi óe'a'gindopídího' unbí'piye' na'iyapo'. ³¹ Hanwaagibá in Hudíyodi năă Yôesi wí'óe'a'gindopí, hewänbo unbí'piye' na'iyapo'di inbí'piye' wá' na'iyapúwí. ³² Yôesi-á natú t'ăhki t'owadi wí'óe'a'gindopídí inbí t'aywó'di dínmuu'idiho pan waagi'inbá dipaa, hedi kindidi t'ăhki t'owa handă' ovây'măadi t'ăhki'í'piye' na'iyapúwí.

Gínkhây'ă' Yôesi Tádá âytegê-í'in

³³ Yôesi-á hânho hay'i namuu. Ivi hangintandá há'i-á hânho báyéki únmuudi há'to âytaayámí, hedi há'to gínhanginnání háadi háa hândidi i'o' háa ikanhon-nin. ³⁴⁻³⁵ Ivi tă'nin diwe ûntă'muu waa:

To'wí wänbo wí'ûnhanginnáhpí háa Yôesi Táďá na'ánshaamuu'in,
to'wí wänbo wí'ûnkoedipí óetumakhemăănídí.

To'wí wänbo wí'ûnkoedipí natúnídí, "Naadi háäwí Yôesi dómăgi,
hedânho i-á ûnkhây'ă' díwáywá'ăa-í'in."

³⁶ Yôesi-áho háäwí t'ăhki ikhiyé. Háä t'ăhki wa'di namän Yôesiví mange imáadi, hedá háä t'ăhki iví'-á ûnmuu. Hediho hănhay wänbo t'ăhki kw'áayébo' aymá've-í. Hamân.

12

Yôesiví'piye' pín ta'ge haydi ívímăăní

¹ Tí'ûuwín páadé'in, Yôesidi iví séegísehkană wovâykeekw'ódi, hediho nă'in namuudi kaygi'di kinnân wăytumăa: T'owadi in animăa dăyt'ăhănú'in Yôesi óemă', hedí han waagibá unho unbí túu'ú úvímăăní, hewänbo wówá'innân, hedá wá'yă'dăa'indă' ímúni hedânho bínhíhchanmăănídí. Kindidân unbí pí'nă khó'yé Yôesi bín'a'ginmăăní. ² Háa in t'owa Yôesi dăytaapí'in díví'o waagibá wí'úvíkanhûuwípi, hewänbo binmăă Yôesidi ánskaa ts'aabi wovâymăănídí, hedi handidího unbí wówátsi wovây'egó'amídí. Kindidânho únhanginpúwí háa Yôesi nada'in úví'amí'indá híwó'nindă' namuu'in, hedá óehíhchando'indá, hedá t'ăhki ta'gennindá.

³ Hedi Yôesidi naa dínk'û' un wí'inbo nă'in wăytumakhe'amídí: Wí'í'ăanípí he'ennin ímuu'in hă'mín ímuupídí, hewänbo ta'gendi unbí'gedí úví'ánshaa'amí, hedânho únhanginnánídí háa únkoedi úví'amídí i whăyü Yôesidi wovâymăgi'idi. ⁴⁻⁵ Na'inbí túu'ú-á hăyúdíbo gínpa'an, hewänbo nă'i háäwí-á handă' wí'it'ôe'opí. Hanwaagi'inbă na'in gimuu. Tobáhăa báyékídí giyi wänbo wí'dă' waagibá gimuu, gá Christ-ádi wí'dă' gimuudân, hedá giwhí'kw'ó wéhpêe túu'ú gimúnídí waagibá. ⁶ Yôesidi pí'dinbo magan dímăgi, hewänbo t'ăhki hă'bidă' wígínmuupí. Wí to'wí ûnkoedidi wí Yôesiví tukhe'bi waagibá ihée'amídí, i-á ûnkhây'ă' kin i'amí'in hăyü iví whăyü ûnmuu ihay iwedi. ⁷ To'wí méesatewi khăge'di' namúní'in ûnkoedi'i-á ûnkhây'ă' híwó i'amí'in. To'wí Yôesiví tų ovăyhă'amí'i namuu'i-á ûnkhây'ă' híwó' ovăyhă'amí'in. ⁸ To'wí natumakhehă'i-á ûnkhây'ă' iví tumakhe imăăní'in. To'wí iví háäwí ûnkw'ó'di iwiyendedi wé'ge'indádí, i-á pín ta'ge haydi ovăymăăní. To'wí óetsondisóge'i namuu'i-á ûnkhây'ă' hânho it'ôe'amí'in. To'wí in sehkanăwó' diwówáyí'in ovăykhăge'do'i-á ûnkhây'ă' híhchangidi kin i'amí'in.

⁹ Un Únkhây'ă' ta'gendi bín'towaséegíhûuwí'in, wănpidida'bă yoe. I háäwí t'aywó'di namuu'i-á bínyoe'amí hedá háäwí yă'dăa'i namuu eedă téegí t'aagă úvítsaasăa-í. ¹⁰ Wí'nă táye úvíséegíhûuwí tí'ûuwín páadé'in dínkhây'ă' waagi, hedá úví'a'ginmă've-í háädi wänbo t'ăhki. ¹¹ Wí'íbăa-ípí, hewänbo pín ta'ge haydi Na'inbí Sedó Yôesigí' úvít'ôe'amí. ¹² Yôesiví híwó'di háäwí wovăypăgít'ôe'i bínstíkha'măadíbo' íhíhchăa-í. Bín'tôephădende wänbo bíyăă'an. Háädi wänbo t'ăhki úvíyûusu'ă'amí. ¹³ Yôesiví t'owa háäwí dín'táy'indádí i háäwí ûnkw'ó'di bínwiyé-í, hedá unbí k'aygipiyă bínséegí'amí.

¹⁴ Yôesi bínđaa'amí idi híwó'dă' ovăy'ă'amídí in to'wên wovăyt'ôephădekando'in. Híwó' gin otú, híwó'pí-ă yoe. ¹⁵ Wí to'wí nahíhchăa'i-ădíbă íhíhchăa-í. Wí to'wí naséeyidă i-ădíbă úvísíhtăă-í. ¹⁶ T'ăhkidí handă' úvímă've-í. Wí'úvíyêngi'ánshaamă've-ípí, hewänbo in wăhphăde kw'ăye'in dimuupí'indádí úvívóení. Wí'í'ăanípí háä t'ăhki íhă'in.

¹⁷ Wí to'wíđí yanăki wovăy'odă yanăkidíbă wívînăwă'ăa-ípí. I háäwí t'owa t'ăhki dínhanginnă'di híwó'di namuu'indă bín'ă'amí. ¹⁸ Unnânho únk'ôe úvíkhăă-ídi hedânho nakoedidăho t'ăhki t'owa-ădí tsăaginpídíbo unbí wówátsi

bínhhũuwí. ¹⁹ Un wâyséegí'in, nă'in wâytu'amí. In t'owa un wovâywhă'o'in wíwînwhă'amípí, hewänbo Yôesiví'we binyoe'an nă'i tuchănu, gá Yôesiví tạ'nin diwe kinnân ûntă'muudân:

“Naa-ân dînk'ôe t'owa dovâyutuchănú-ídí,
naa-ân dînk'ôe dovâymaßăníđí hăăwí dín'ă'i’,”
kin Na'inbí Sedó Yôesi natú.

²⁰ Kin wá' nata'muu:

Uví hănbí nahăhsêndi nákoegí'măă,
hedí nap'oesá'aadă nap'oemăă.

Kin úvî'odă i-á hânho nawôeda'póedí iví wôeda'dí óephahănúnde waagibă nachanpúwí.

²¹ Wíwînmaßăníđí hăăwí yă'dăapî' namuu'idí wovây'taaníđí, hewänbo híwô' úvî'odibo yă'dăapî' hăăwí namuu'i' bînt'aaní.

13

Gínkhây'ă' in tsonnin ây'a'geení'in

¹ Na'in t'ăhki gínkhây'ă' in to'wên dítsonmăa'inbí khómapho' ívíkw'ôení'in, gá Yôesi natúđího gíntsonninkw'ôndân, hedího Yôesidânho inbí tsonkhuu ovâymaß'. ² Hedănkun to'wíđí in to'wên dăytsonkhuumăa'in ovây'a'gindopíđí, hăăwí Yôesi ik'û'i wănbô wí'i'a'ginpí, hedí wí to'wí kin i'o'i-áho óetuchănú-í. ³ In to'wên híwô' dívî'o'indă in tsonnin wíđăykhuwôeda'ípí, hewänbo in yanăkí dívî'o'indăho dikhuwôeda'í. Hedího i to'wí natsonnăndi' wíwínkhuwôeda'ípí'in ídă'dăho', híwô'dă' úvíkanhũuwí, hedí unbí'gedí híwô'dă' ihée'amí. ⁴ I-á Yôesiví t'ôe'i waagi'bă namuu, i-á unbí híwô'gí'dă' i'o'. Hewänbo úvíyă'dăapí'odă, íkhuwôeda'í, nă'i tsondi-á wên ta'gen ûnk'óedí wovâyutuchănú-ídí, gá Yôesiví t'ôe'i waagi'bă namuudího tuchănu imáyă'dân in to'wên dívîyă'dăapí'o'ingí'. ⁵ Hedího un únkhây'ă' in tsonnin dimuu'in bîn'a'ginnamí'in, hewänbo i tuchănu bínkhuwôeda'díđă'bă yoe. Shánkíđí bîn'a'ginnamí gá unbí pí'nă khó'yé un únhanginnăndân nă'indă in ta'ge'in namuu'in.

⁶ Hedího i tax chă' in tsonnindi wovâyphahsande'i-á úvíwă'ánde', gá indă inbí t'ôe dăy'odibo Yôesigí' waagibă dívít'ôemăadân. ⁷ Hedího in t'ăhki bînmăăní hăăwí dín'ă'i'. Hăăwí in tsonnindi wovâyphahsande'i t'ăhki úvíwă'ăa-í, hedă in to'wên in tsonkhuu dăymăa'indă hânho-á bînpí'a'geení.

T'owa âyséegíhũuwí hedă híwô'dă íví'amí

⁸ Únkhây'ă' unbí séegí wí'nă táye hăăđi wănbô t'ăhki íphaamúní'in, hewänbo wíyă hăăwí wănbô-á yoe. Wí to'wíđí t'owa ovâyséegíhondăho', kindíđi t'ăhki Yôesiví tsontu'ôn'a'gindo'. ⁹ I tsontu' kinnân namuu:

Wíyă to'wíví sedó-ăđí háa kwiyó-ăđí wí'úvíwhqkwomă've-ípí,
wíwînt'owat'ăhănú-ípí,
wí'úvísă'măamípí,

thúudí wíyă to'wíví hăăwí wí'íđă'ípí,

hedă wíyă hă'bi tsontu' wă' nakw'ô. Hewänbo t'ăhki nă'i tsontu' wé'ge wên wéhpêedă' tsontu' waagi'bă namuu, kinnân:

Hăa un wí'bo úvípíséegí waagibă, wé'ge'in t'owa wă' bînséegíhũuwí.

¹⁰ Wí to'wí t'owa t'ăhki iséegí'i-á há'to wíyă to'wí yanăkí óe'amí. Hedího ta'gendí bînt'owaséegíđă, kindíđi t'ăhki i tsontu' bîn'a'gindo'.

¹¹ Nă'i wâytu'andi-á úví'ăamí, gá únhanginnăndân hăăđi nană'nin. Năă-á shánkí tso'wa nană Jesus nawăypowă-ídí dîn'aywoeníđí páadé iví'piye' ívít'sanwhăy' ihayđiví'wedí, hedího năă-á ihayđího nanân íyósa'wô-ídí

waagibá namuu. ¹² Nää-á wa' nawáypówápídíbo gínkhũná waagibá gínpuwamän, hewänbo i khũ naphademän hedi nathay'ä' kin waagibá napo', hediho i t'aywó'di in t'owa nakhũná' dihaydi díví'o'i' äyyoe'ámí, hedi sundado inbí kwák'u hân aadi di'aamuu'in waagi'inbá gimúní, nathayná' diwe ívíiyé-ídí. ¹³ Nää-á t'owa thaadi dínkhây'ä' waagibá, híwó' na'inbí wówátsi äyhũwí. Wáy dínshánkí'dipo'di dívít'aywó'do' eeye wí'ívimá've-ípí, wígisuwátsit'ôenípí, tsé waagi'inbá wígiyêenípí, wí'ívit'aymá've-ípí, hedá wí'ívíthúumá've-ípí. ¹⁴ Hewänbo wí kwák'u hân aadi wovây'áyîngi'o waagibá, Na'inbí Sedó Jesus Christ-dân wí'bo wovây'áyîngi'ámí, hedi i t'aywó'di kaygi'di íkanda' i'gedi wí'úví'ánshaamá've-ípí.

14

Wí'nä táye wí'ívitũsúumá've-ípí

¹ Wí to'wí íví whäyũ kay'in wí'ünmuupí wänbo binséegíke', hewänbo hääwí híwó' naka'póya'pí i'gedida' i-ádi úvítũhänmâamídá yoe. ² Gá kinnân: Ma'di wí to'wí iwhäyunde' hääwí koegí' namuu wänbo ik'oedi wí'it'aywó'dopí'in, hewänbo wíyá to'wí íví whäyũ kaypí'in ünmuu'i-á wí'ípívík'ohpí. * ³ I to'wí koegí' t'ähkí ik'o'i-á wí'ünkhây'ähpí na'âaní'in i to'wí ípívík'ohpí'ví hânho shánkí híwó'di namuu'in, hedi i to'wí ípívík'ohpí' wá' wínatúní ípívík'o'i-á yä'dâapí i'o'in, gá Yôesidi i wá' óeséegímáadân. ⁴ U-á wí'úk'óepí wíyá to'wíwí t'ôe'i mântũsúu'ámí. I t'ôe'íwí tsondida'mân ûnk'ôe óetu'ámí haa híwó' haa híwó'pí' i'o'in. Hedi ta'gendi Na'inbí Sedóví t'ôe'i híwó' i'ámí, gá Na'inbí Sedó ûnkoedidân óekhäge'namí. ⁵ Hedá wá' ma'di wí to'wí nachanpo' wí thaa shánkí na'a'ginmuu wé'ge'i thaaví'wedi, hewänbo wíyá to'wí-á nachanpo' t'ähkí thaa ha'bi thaada' naná'nin. Gínkhây'ä' wí'inbo ívípí'ánshaamääní'in nã'in ni'gedi. ⁶ I to'wí wí thaa wíyá thaaví shánkí i'a'gindo'i-á Na'inbí Sedó óe'a'ginnamíadân i'o'. Hedi i to'wí t'ämägi' koegi' ik'o'i-á wá' Na'inbí Sedó óe'a'geenídí kin i'o', gá i koegi' óemägidí Yôesi óekú'daa'odân, hedi i to'wí wí hääwí ik'ohpí'-á Na'inbí Sedó óe'a'geenídí kin i'o', i wá' nakú'daapóedí kinbá i'o'. ⁷⁻⁸ Tobá giwówayídi haa gichuu wänbo', wí' wänbo na'ingí'da'mân kin wí'íví'opí, gá giwówayídi Na'inbí Sedógi'-ân giwówayí', hedi gichuudá Na'inbí Sedógi' bá gichu'. Hediho tobá giwówayídi haa gichuu wänbo Na'inbí Sedóví'indá' gimuu. ⁹ Christ nachuu hedá nawáywówápóe hedânho t'owa t'ähkígi' i shánkí p'ó'dédí' namúní, in ho dichuu'ingí'-á hedá in wa'di diwówayí'ingí'-ádi. ¹⁰ Hediho wí' wänbo wí'únk'óepí unbí tí'ũuwin páadé'in bîntũsúu'ámí'in, hedi wí'únk'óepí íchanpúwí'in undá inbí shánkí híwó'nin ímuu'in. Wáy wí thaa wänbo na'in t'ähkí Yôesiví páadépiye' gikwînudée-í, hedi ihaydi i-ânho natúní ta'gendi háawin gimuu'in. ¹¹ Kinnân Yôesiví ta'nin diwe nata'muu: "Ta'gendi naa owówayí'" kin natú Na'inbí Sedó,

"hedí ta'gendibá t'ähkí t'owa naví páadépiye' dívídé'gendikwokhâymaa, hedá t'ähkíidíbo-á ditugít'ôe naa-ânkun ta'gendi Yôesi omuu'in."

¹² Hedi ná'i hí' natú'da' na'in t'ähkí gínkhây'ä' Yôesi äytũ'ámí'in haa íví'annin hedá háadi íví'anníndá. ¹³ Hedânkun wíyá ívítũsúu'âamíwí'wedi, íví'ánshaamääní hääwí wänbo wí'íví'ámí'pí'in na'inbí tí'ũu páadé'i' óet'aywó'kannamí'i'. ¹⁴ Na'inbí Sedó Jesus-ádi omuudiho naa dînta'gendihanginná hääbo wí'bo wí'gínkhâak'óepí'in, hewänbo wí to'wí wí hääwí igí' ûnk'hâak'óe'in nachanpóedáho', hedân ta'gendi hä'i hääwí-áho ûnk'hâak'óe-ákun. ¹⁵ Gá

* **14:2** Nã'i píví i'gedi ihí'máa'i-á t'owa inbí yôesi dâymägi.

kinnân: Hăăwí bînk'oe'i namuudi unbí tí'ûu páadé'i bînháachanmáadîho', háa úví'o'indáho nakeepuwagít'oe ta'gendi wíwînséegîhonpí'in. I hăăwí bînk'o'idân wíyá to'wíwí wówátsi wíwînpedee'amípí, igî' Christ nachuudi. ¹⁶ Tobáháa híwó'gí úví'o kin íchanpo' wânbo', hăăwí úví'o'i yanákí namuu gin t'owa ditúdáho', wíyá wí'úví'âamípí. ¹⁷ Yôesigî' na'inbí wówátsi âyhondáho hăăwí koegî'-á sūwăgî'-á namuu i'gedida' wí'íwí'ânshaamáapí, hewânbo nă'i' i'gedân: I Yă'dâa'i P'oweahâadi na'in dikhăge'máa in ta'ge'in p'ôegé i'ge gimú-ídí, hedá tsăaginpidîbo-â na'inbí wówátsi-â âyhon, hedá híhchanda âymáa. ¹⁸ To'wí kî'bi namuu'i Christ-gî' it'ôe'o'idá Yôesi ôehîhchanmă' hedí t'owa-â wá' ditúní híwó' i'o'in.

¹⁹ Hedânkun nă-â ívísó'dêe-í ívî'amídí i hăăwí dikhăge'do'i na'inbí wówátsi wé'ge sa'wó'gí âyhûuwídí, nă'i hăăwídîbá dikhăge'namí wí'nă táye na'inbí whăyū ívíkay'amídí. ²⁰ Hăăwí íwânpikoeda'dîbo wíwînpedee'amípí háa Yôesi wí to'wígí' i'annin. Hăăwí koegî' wânbo wínakhâak'óepí ôek'oe-ídí, hewânbo híwó' wínamuupí wí hăăwí to'wí ik'ôe-ídí, han i'odá wíyá to'wí-â in ta'ge'in p'ôegédí ôehange'odi. ²¹ Shánkí híwó' namúní wíwînpívík'oe-ípí háa wíwînméenasūwă-ípí háa wíyá hăăwí unbí tí'ûu páadé'i' in ta'ge'in p'ôegé iwedi ôehange'o'i wí'úví'amípí.

²² Tobáháa háa nă'i hăăwí i'gedí wí to'wí nachaa wânbo', i-ádí Yôesi-ádida' dănkây'ă' dăhanginnání'in. Wí to'wí híwó' i'o gin ûnchanpo'dí, hedá tí'úugédá híwó'pí i'annin wínachanpóepídí, i-â nahîhchaa. ²³ Hewânbo wí to'wí wí hăăwí ik'oedáho', hewânbo wí'ûnkoedihanginnâhpí híwó' namuu'in ik'ôe-ídí, Yôesi-â natúní híwó'pí i'annin, gá nă'i to'wí-â ta'gendi wí'ûnhanginnâhpídân háa híwó' i'annin háa yoe, hedí wí hăăwí ívî'odá hewânbo ta'gendi wígichanpo'pí híwó' namuu'in kin ívî'amídí, hă'indá t'aywó'nin namuu na'ingí'.

15

Wé'ge'in t'owa bînhîhchanmăănî, unda'ba yoe

¹ Na'inbí whăyū kay'in gínmuudá gínkhây'ă' in to'wên inbí whăyū kay'in dínmuupí'in âykhăge'nâamí'in, wí to'wídí wíyá to'wíwí hé ôntegende waagibá, hedí háa giwânpida' waagida' wí'íwí'âamípí. ² Gínkhây'ă' na'inbí tí'ûuwîn páadé'inbí'gedí ívî'ânshaa'âamí'in hedá ingî' híwó'dá ívî'âamí hedânho inbí whăyū dínke'ennídí, ³ gá Christ wânbo-â wí'bo ívî'gedida' wí'í'ânshaa'anpídân. Yôesi Tádáví ta'nin diwe kinnân nata'muupí'an háa Christ-di ôetu'annin Yôesi Tádá:

I yanákí hí' uví'gedí dívíhée'andi-â
naví'webá dînpówá.

⁴ Hedí nă'i hăăwí Yôesi Tádáví ta'nin diwe hăn'oe dăyta'nandi-â nata'muu hedânho na'in dîhá'amídí âytsíkha'amídí i hăăwí híwó'dí Yôesidí na'ingí' dínkhây'máa'i', gá i hăăwí iwe nata'muu'idá na'in dîkweewaasenwaatūmáadân hedá dikhăge'do' ívî'yă'ă'amídí.

⁵⁻⁶ Yôesidânho dîkweewaasenwaatūmáa, hedí tobá háa gínpo' wânbo dikhăge'do' ívî'yă'ă'amídí, hedí idá wovâykhăge'namí wá' wí'da' waagi unbí pí'nă khó'yé ímúnídí. Kindidîho úví'âamí háa Christ i'an waagibá, hedânho t'ăhkídîbo wé'ge Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-ídí, i-â Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví Tádá ûnmuu.

In t'owa Hudíyo dimuupí'in wá' Yôesi Tádáví tūu dit'ôe-í

⁷ Wí'nă táye bîséegíhó'gí. Christ-di un wovâyséegíhógi waagibá, un wá' wí'nă táye úvîséegíhûuwí, hedânho t'owa Yôesi Tádá dăytegé-ídí.

8 Wí'ún'óde-ípí nǎ'in: Christ wí khǎge'di waagi in Hudíyoví'we napówá, t'owa ovâykeekw'ôenídí Yôesi Tádá-á ta'gendi i'o'in háa na'inbí hehǎäwin thehtáy pahpá'in ovâytu'an waa ikhâymáa'in, ⁹ hedá wá' Christ wí khǎge'di waagi napóe hedânho in Hudíyo dimuupí'inbí'piye' na'iyapo'di indá Yôesi Tádá kw'áayébo' âymá've-ídí. Kinnân Yôesiví ta'nin diwe ûnta'muu:

In Hudíyo dimuupí'indádí oyidi naadi wítegé-í,
hedá iwebá dókha'wodi uví khǎwǎ wínkháyǎ'ní.

¹⁰ Wíyá wáygá kinnân nata'muu:

Un Hudíyo ímuupí'in Yôesiví t'owa-ádí bíhíhchanpuwave.

¹¹ Hedá wíyá wáygá wá' nata'muu:

Un Hudíyo ímuupí'indi Na'inbí Sedó bintégé,
un t'owa t'âmäpiye' ówînge'indi báyéki bintégé.

¹² Isaiah wá' kinnân ita'nan:

Wí Jesse-ví ây iwedi'i na'aypuyǎ'i-á
in Hudíyo dimuupí'ingí' ôntsondisogekhâymáa,
hedi i-ân namuu i dâysíkha'máa'i' híwó' ingí' ovây'amídí.

¹³ Yôesi Tádádá na'in díhangin'ândo' híwó'di dínkhâymáa'in, hediho' iví'piye' úvíwhâyundedi idibá báyéki wovâyhíhchanmǎäní hedá wovâykhǎge'namí ánskaa iwe wí'íkwo'nípídí, hedânho i Yǎ'dâa'i P'oewaahâadi kay wovây'mǎäní hǎäwí Yôesi Tádádí na'in dínkhâymáa'i' hǎädi wänbo t'ǎhki ítsíkhakwo'nídí.

Paul-di ovâythayyo' háadi nǎ'i hǎäwí i'gedi idi ovâyta'do'

¹⁴ Naví tí'ûuwín páadé'in, naa-á ta'gendi dáywhâyunde' undá hânho híwó'nin ímuu'in, undá Yôesiví khuu i'gedi báyéki únhanginná, undá únkoedi wí'nǎ táye úvítumakhe'amídí. ¹⁵⁻¹⁶ Hewänbo wáy wí hǎäwí i'gedi wó'yoegipídí wáyta'nan hedânho ún'ánpówá-ídí. Kin waagi wáyta'nan gá Yôesi Tádá naví'piye' híwó'di namuudi wên t'ôe dímgidân dáy'amídí, hediho nǎä Christ Jesus-gí' dáy't'ôemáa un t'owa Hudíyo ímuupí'in wáykhǎge'namídí. Wí owha' hǎäwí Yôesi Tádáví'piye' ihúya' waagibá, naadá Yôesiví híwó'di tuu in Hudíyo dimuupí'in dovâyt'ôe'o' hedânho indá Yôesi Tádáví'piye' dovâyhûuwídí, hedi idá ovâyséegihónde gá i Yǎ'dâa'i P'oewaahâadi ovâykhǎge'nandân iví'in dimúnídí.

¹⁷ Hediho Christ Jesus-ádí wé'ge gamuudi naa dínkoedi naví t'ôe Yôesigí' i'gedi híwó' dáyhée'amídí. ¹⁸⁻¹⁹ Hewänbo hǎäwí Christ-di díkhǎge'nan dáy'amí i'gedida'mânho wôeda'ginpídíbo dáyhée'amí. Háa otú waagidá háa dáy'an waagidá, hedá i t'âmägi' pínán t'ôe i Yǎ'dâa'i P'oewaahâadi díkhǎge'nandi dó'amídí namuudá, in Hudíyo dimuupí'in t'owadi Yôesi óe'a'gindo'. Hediho Jerusalem búu'ú iwedi oe Illyricum nangepiye' t'âmäpiye' omändi nǎ'i híwó'di tuu Christ-ví'gedi dovâyt'ôekanhon. ²⁰ Hǎädi wänbo t'ǎhki wáy Christ-ví'gedi wídit'oe'pí eeyeda' naa dáysó'dinde nǎ'i Yôesiví híwó'di tuu t'owa dovâyt'ôe'amídí. Wáy wíyá to'wí naví páadébo ipúupaa iwebá naa wó'da'pí wí hǎäwí dópaa-i'in, ²¹ hewänbo háa Yôesi Tádáví ta'nin diwe ûnta'muu waa oda' napúwí'in, kinnân:

To'wên wa'di to'wídí wänbo Yôesiví'gedi ovây't'ôe'anpí'indá dínthaypúwí,
in to'wên wa'di iví'gedi dit'oe'pí'indá dika'pówí.

Paul oe Rome-piye' napunda'

²² Hediho kin dáy'odi hânho dínwó'nândi wa'di wídkoedipí unbí'piye' omú-ídí. ²³⁻²⁴ Hewänbo nǎä-á naví t'ôe t'ǎhki nǎngé donbowa, hedi báyéki paayo wâymuní'in oda'di nǎä-á ma'di unbí'piye' omú-í. Oe Spain-piye' ophademändibo' oda' wâymuní'in, hedá wí hǎyú yâadi undádí o'ádâachǎ'ní hedi ihaydi naa oda' undi díkhǎge'namí'in eepiye' omú-ídí.

²⁵ Hewänbo nää-á oe Jerusalem-piye' omän wí hääwí in Yôesiví t'owa iwe'in dovâyhûuwídí, ²⁶ gá in Macedonia-ádí Greece-ádíwin méesate'in t'owa wí chä' dâwwe'ge'amídí díví'ánshaamägidân, in to'wên Yôesiví t'owa sehkanäwó' diwówayí'in oe Jerusalem dimuu'in ovâymäänídí. ²⁷ In Macedonia-windá in Greece-índádí wí'bo ditú híwó' namúni kin díví'amídí, hewänbo ta'gendi hääwí in Jerusalem-'in dínphaamuu'í' ovâywaywá'ánde waagibá díví'o', gá in Hudíyo dimuu'indi páadé in Hudíyo dimuupí'in ovâyyämúðân i híwó'di hääwí Yôesi Tádádí inbí hâagí' ovâymägi'í', hedí nää-á in Hudíyo dimuupí'indá dínkhây'ä' ovâyyämú-í'in i hääwí in Hudíyo dimuu'in dínây'í híwó' ovâykhóekhûmäänídí. ²⁸ Nă'í t'ôe dînbowadee ihaydi i chä' in Jerusalem-'inbí mange dovâykándí, iwedí oe Spain-piye' omän, hedí ihaydá dáywóyí'ní wâymúnídí. ²⁹ Naa dînhanginná owáy unbí'we opówá ihaydá báyéki híwó'di hääwí Christ-ví'wedí wâyoye'amí.

³⁰ Tí'ûuwin páadé'in, unbí whäyü Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'piye' únmuudi hedá in séegi i Yă'dâa'í P'oweahhâadi na'in dímägi'in namuudá, kaygi'di naadi wâyda'máa Yôesi Tádáví'piye' pín ta'ge haydi dînyûusu'amídí, naa wí'bo wâyüusu'o waagibá. ³¹ Úvíyûusu'amí hedânho in Judea nangewin t'owa Yôesi óe'a'gindopí'indi bahpíbo naa díphademääní, hedá Yôesi Tádáví t'owa oe Jerusalem-windá in khäge' dovâyhonnin híhchandi dâyséegi'amí. ³² Hedího Yôesi Tádá natúdáho unbí'we híhchandibo opówá-í, hedá undádí o'ân dihaydi dínkoedí-í dáykaykhanwówá'amídí. ³³ Yôesi Tádádí na'in dikhäge'do' ánsaaginpidíbo gikwó'nídí, íbá un t'ähki-ádí nacha'ní. Hamân.

16

Paul-di in méesate'in t'owa ovâysengitumáa

¹ Naa oda' na'inbí tí'ûu páadé'í Phoebe bîntáa-í'in, I-á i Cenchrea búu'úwi méesate'í khäge'di namuu. ² I-á Na'inbí Sedóví' únmuudi bînséegi'an, Yôesiví t'owa dínkhây'ä' waagibá, hedá hääwí i ûntáydá, hă'í únk'w'ó' diwedí bînyämú-í, gá idá báyéki t'owa ovâykhäge'nandân, hedá naa wá' dikhäge'nan.

³ Priscilla-ádí Aquila-ádí naví sengitü-á dovânsan, indá naa-ádí Christ Jesus-gí' ívít'ôe'an. ⁴ Indá dakhâymuu inbí wówátsi dänmäänídí naa bahpíbo opúwídí. Hedího dovänkú'daa'o', hewänbo naadida'ba yoe, t'ähki in Hudíyo dimuupí'in méesate'indi wá' ovänkú'daa'o'. ⁵ Hedá in t'owa inbí tewhá ee dívíwé'ge'o'in Yôesi óe'a'ginmäänídí, in wá' bînsengitü'âamí.

Hedá nă'in wé'ge'in t'owa wá' dînsengitü'âamí: Epanetus, naadi dóséegi'í', i-á oe Asia nange i páadé'í Christ-ví'piye' iwhäyü'í namuu, ⁶ hedá Mary-á, hânho ungí' it'ôe'o'í namuu, ⁷ hedá Andronicus-ádí Junius-ádí naví t'owa dînmuu'indá. Naa-ádí indádí wé'ge gipankw'ônwan, hedí Yôesiví t'ôekhuwa'indi híwó' ovântaa. Indá naví páadébo Christ-ví'piye' dänwhäyü.

⁸ Hedá Ampliatus-á wá' dînsengitü'âamí, i-á dóséegi hedí i wá' Na'inbí Sedóví'piye' iwhäyunde', ⁹ hedá Urbanus-á, i-á na'indádí Christ-gí' it'ôe'an, hedá Stachys-á, i-á dóséegi, ¹⁰ hedá Apelles-á, nakeepo' i-á ta'gendi Christ-ví' únmuu'in, hedá Aristobulus-ví' k'aygi'indá, ¹¹ hedá Herodion-dá, i-á naví t'owabá dînmuu, hedá in to'wên Narcissus-ví' k'aygi'in diwedí Na'inbí Sedóví'piye' dívíwhäyunde'indá.

¹² Hedá wá' dînsengitü'âamí Tryphena-ádí Tryphosa-ádí, indá Na'inbí Sedógi' hânho dânt'ôe'o', hedá Persis-á, i-á dóséegi, hedá i wá' Na'inbí Sedógi' hânho it'ôe'an. ¹³ Rufus-á wá' dînsengitü'âamí, i-á Yôesidi óede'mandi' namuu, hedá iví yíyá-á, naví yíyá waagibá dóchaa. ¹⁴ Dînsengitü'âamí Asyncritus-á, Phlegon-dá, Hermes-á, Patrobus-á, Hermas-á hedá in tí'ûuwin páadé'in indádí

diyi'indá. ¹⁵ Hedá wá' dînsengitu'âamí Philologus-ádí Julia-ádí, hedá Nereus-ádí hedá i kwee iví tí'ûu ûnmuu'i-ádí, hedá Olympus-á, hedá t'âhki in wé'ge'in Yôesiví t'owa indádí diyi'indá.

¹⁶ Wí'ná táye úvíséegísengitu'âamí. T'âhki Christ-ví méesate eeyewin t'owa t'âmäpiye' dikw'ó'nindi wovâysengitu'o'.

Paul-di ovâytumáa dívípi'âyîngi'amí'in

¹⁷ Tí'ûuwin páadé'in kaygi'di wâytumakhemáa, in to'wên wovâywiyé-í'in hedá in ta'ge'in p'ôe iwedi wovâyhânge'amí'in dida'inbí'gedi úví'âyîngi'amí, indáho hääwí ihâhpóe'iví'wedi wiyá piháawi wovâyhá'o'. Inbí'wedi úvíyâa'amí. ¹⁸ Kí'min t'owa-á Na'inbí Sedó Christ-gí' wídívít'ôe'opí, hewânbo ingí'da' háa dida' waagi dívíwânpi'o'. T'owaví'gedi dívíhí'máadí inbí hí' sa'wó' dînt'oet'ôe, hewânbo kindidi in to'wên ihay ka'powa dâymáapí'in ovâyhōeyó'o'. ¹⁹ T'âhki t'owa dínhanginná undi Yôesi bîn'a'gindo'in, hedího naa ohíhchaa han úví'odi. Hewânbo naa oda' in hangintan bînmá've-í'in hedânho únhanginnánídí wé'i wí híwó'di namuu'in hedí iwediho t'aywó'kanhá'in ímúnípidí. ²⁰ Yôesi Tádádí na'in díkhäge'do' ánsaaginpidíbo gikwó'nídí, hedí idibáho hây napóe ihaydi Penísendiví kay ônhánú-í hedânho undi bînt'áanídí. Christ-ví séegísehkanä-á bînmá've-í.

²¹ Timothy naa-ádí Yôesigí' it'ôe'o'ídi wovâysengitu'an, hedá Lucius-á Jason-dá hedá Sopater-á naví t'owa dînmuu'indi wá' wovâysengitu'an.

²² (Naa Tertius omuu'i' dóta'do háa Paul natú'in, hedá naadi wá' Na'inbí Sedóv' omuudi wâysengitumáa.)

²³ Gaius-di wá' wovâysengitu'an. Naa iví k'aygi o'ân, iwebá t'âhki in Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'in ná'i búu'úwin dimuu'in dívíwé'ge'o'. Hedá Erastus-á ná'i búu'úwi chä'i'âyí'do'ídi wá' wovâysengitu'an, hedá na'inbí tí'ûu páadé'i Quartus-di wá'.

²⁴ Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä bînmá've-í t'âhkídíbo'. Hamân.

In Ta'nin Paul-di In Philippi Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

¹ Na'in Paul-ádi Timothy-ádi Christ Jesus-gi' änt'ôemáa. Nă'in ta'nin wâyta'do' un méesate'in p'ó'dédi'indádi in khăge'nindádi hăa Philippi búu'ú íthaa'in, hedá t'ăhká un wé'ge'in Yôesi Tádávi t'owa Christ Jesus-ádi ímuu'in wá' wâyta'do'.

² Yôesi Tádá na'inbí Tádá gínmuu'i-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkană wovâymaăní hedá wovâykhăge'namí ánshaaginpíđibo' íkwô'níđí.

Paul-di in méesate'in t'owa oe Philippi búu'ú dikw'ô'nin ovâyûusu'o'

³ Hăăđi unbí'gedi dáy'ánshaa'an ginhay naadi naví Yôesi donkú'daa'o' un ímuuđi, ⁴ hedí hăăđi wănbô un t'ăhkígi' dáyûûusu'an ginhay-á híhchandi kin dáy'o', ⁵ gá i páadé'i thaa úvíwhăyû iwedibo năa pu'wahayđi na'in díkhăge'nandân i híwô'di tûu Jesus-ví'gedi t'owa âyt'ôe'amíđí. Páadé úvít'sanwhăyû ihayđi Yôesi Tádá unbí pí'nă khó'yé wí hăăwí híwô'di i'an, ⁶ hedí naa ta'gendi dínhanginnă Yôesi Tádábă namuu nă'i íkhăymăa'i' năa iwedí páadépiye', hedí owáy i thaa Christ Jesus nawáypówá ihayđá nă'i híwô' wovây'o'i-á únbowadée-í.

⁷ Hedí híwô' namuu kin ochăa-íđi unbí'piye', hăăđi wănbô t'ăhkí navi pí'nă khó'yé híhchandi unbí'gedi dáy'ánshaamăadí. Yôesi Tádá navi'piye' híwô' nachăadí wí t'ôe dímăgi dôn'amíđí, hedí undíđá naa díkhăge'măa nă'i t'ôe dáy'amíđí. Nă'in khăge' undi dímă' tobă opannăn wănbô hăa hă'in tsonninbí páadépiye' owin wănbô Yôesi Tádávi híwô'di tûu dôn'âyînmă've-íđi hedá dovâythayyamíđi ta'gen namuu'in. ⁸ Yôesi Tádá ûnhanginnă in ta'gen naa otû'nin, unbí'piye' báyékí otaachanpo'. Hăa Christ Jesus iví pí'nă khó'yé naséegímuu waagibă naa wá' hanbă unbí'piye' ochăa.

⁹ Hedího nă'in namuudi naadi wâyûûusu'o' kin únpúwíđi: Shánkí wănbô unbí séegí únsôe-í, hedí iwedá wíyá shánkí híwô'di hangintandă ka'powa-á wovâymaăní. ¹⁰ Kindidânho ûnhanginnăní wé'i wí híwô'di namuu'in hedá wé'i wí híwô'pî' namuu'indă, hedânho i híwô'pî' namuu iwedí úvíyăa'amí, hedího owáy i thaa Christ nawáypówá ihayđi yă'dăa'indă' ímúní hedá to'wíđi wănbô-á hă'to wovâyte'p'íde-í. ¹¹ Jesus Christ-dânho wovâykhăge'namí báyékí híwô'di hăăwí úví'ăamíđí, hedânho t'owadí Yôesi Tádá kw'ăayébo' óemă've-í, hedá ditúní hay'i namuu'in.

Paul napannăn wănbô Yôesiví tûu t'owa ovây't'ôe'o'

¹² Tí'ûuwín páadé'in, naa oda' nă'in ûnhanginnăní'in: Hăa naa dînpóe waagíđi shánkí báyékí t'owa i híwô'di tûu Jesus-ví'gedi dit'oe, ¹³ hedího t'ăhkí in âyî'nin sundăđo nă'i tsondiví tewhá iwe'in dímuu'indă hedá in wé'ge'in t'owa năwe dithaa'indă dínhanginpóe naa Christ-gi' dáywănpit'ôemăadíbo' opannănnin. ¹⁴ Hedá naa opannănnin dínhanginnăndího t'ăhkí waa in tí'ûuwín páadé'in năa Rome dithaa'inbí whăyû Na'inbí Sedó Yôesiví'piye' shánkí dínkaymăn, hedá năa inbí khuwôeda' dínhăndedí Yôesi Tádávi tûu in t'owa shánkí ovây't'ôe'o'.

¹⁵⁻¹⁷ Wáy wên inbí ánshaa híwô'di dínmuuđiho Christ-ví'gedá t'owa ovây't'ôe'o', hedí indă naa díséegíđi kin díví'o', dínhanginnăndi Yôesi Tádáđi naa dísóge'in i híwô'di tûu Jesus-ví'gedi dó'âyîngi'amíđí. Hewănbô wây-á wêndă naa díwănpithúumăadí hedá dituhănt'ôedá in t'owa Christ-ví'gedi ovây't'ôe'o',

hedího pín ta'ge haydi wídiví'opí, indá ingí'da'mân diví'o'. Di'ánde naa wa' nää pan dee o'ándí shánkí wänbo t'ôephade iwe dítôení'in.

¹⁸ Hewänbo hää indi dí'o wänbo wídiví'áyîngimähpí. Hää híwó' hää híwó'pí diví'ánshaamáa wänbo', Christ-ví'gedi in t'owa ovây't'ôe'odá híwó'di namuu, hedího shánkí wänbo naa díhíhchando'.

¹⁹ Hedí wa'di híhchandibo' omúní. Un t'ähkídíbo naa dînyûusu'odi, hedá i Yä'dâa'i P'oewaahâa Jesus Christ-di dímä'idí naa díkhäge'dodá, handidi dînhanginná t'ähkí híwó' naa dînpuwagít'ôe'in. ²⁰ Hânho wên hääwên oda', hedí dáywhâyunde nã'in oda'in dînpuwagít'ôe'in, hedí nã'innân in namuu: Há'to hääwídiví dîwôeda'määni'i dáy'amí. Nää pu'wahay khuwôeda'ginpídíbo' oyi', hedí nää hä'bibo omúní'in oda', hedânho hää naví wówátsi donhon waagidi t'owa dítúnídí Christ hay'i namuu'in, tobáhää owówayi' hää díhay wänbo'. ²¹ Kinnân naagi' namuu: Christ-ân naví wówátsi waagi'ba dînmuu, hedí ochuudáho shánkí wänbo i-ádí ochá'ní. ²² Hewänbo wa'di nää oepáa k'aydibo naví wówátsi dîntä'ándáho', shánkí wänbo híwó'di hääwí naví t'ôe iwedí dînpée-í, hedího naa wídiví'hanginnáhpí wé'i wí dóde'mamí'in, hää owówayêení'in hää ochúu-í'in. ²³ Naa wêege'in ánskaa-á donmáa. Nää oepáa k'aydi'in wówátsi dóyoe'amí'in oda' Christ-ádí ochá'nídí, gá han dînpóedáho shánkí híwó' naagi' namúnídan. ²⁴ Hewänbo ungi'-áho shánkí natáy wa'di näädí dáywóyí'nídí. ²⁵ Naa dînhanginná nã'in wáytumáa'in ta'gen namuu'in, hedího wá' dînhanginná näädíbo dáywóyí'ní'in undádí owówayêenídí, hedânho unbí whâyü únmuu'i shánkí únkay-ídí hedá iwedá shánká íhíhchaa-í, ²⁶ hedá owáy unbí'we wíyá opówá ihaydá Christ-di shánkí báyéki wovâyíhchanmääni naa omuudi.

²⁷ Hewänbo tobáhää napóe wänbo híwó'nin wówátsi bînhûuwí, i híwó'di tûu Christ-ví'gedi natû' waabá íthaa-ídí. Kín únkây'ä' úví'amí'in hedânho tobá unbí'piye' opuwämää wänbo hää omääpí wänbo', naa dînhanginnáni kay'indi íwinnin, hedá unbí ánskaa-á unbí taachandá wa'di wêeda' únmuu'indá, hedá i híwó'di tûu Jesus-ví'gedi t'owa dîvíwhâyü-ídí un wé'ge úvísó'dinde'indá. ²⁸ To'wên unbí'piye' híwó' dicháapí'in háy wänbo wíwínkhuwôeda'ípi. Íkhuwôeda'pí'in wovâyímúndedi bînkeekw'ôení indá dîpedeemuu'in, hewänbo undá Yôesi Tádádânho wovây'aywoení'in. ²⁹ Yôesi Tádádí wovâymä' Christ namuudi bînt'ôephadé-ídí, iví'piye' úvíwhâyü-ídída'ba yoe. ³⁰ Undidá naa ho dímû' hää wí Yôesi Tádáví sundado waagibá dáyhânbo'in, hedá nää-á únhanginpóe wa'di hanbo dáy'o'in. Hedá un wá' nää hanbá bînphadende'.

2

Hää Christ i'an waabá na'in wá' gínkhây'ä' úví'amí'in

¹ Christ-ádí gimuudi gínkoedi wí'nã táye ívíkweewaasenwaatu'âamídí. Idi díséegídí gínkoedi wí'nã táye ívíbo'aawówá'amídí. I Yä'dâa'i P'oewaahâadi dîwóndedi gínkoedi wí'da' gimuu waabá gíchää-ídí. Na'inbí pí'nã khó'yé gitaachanpo'di gínkoedi wí'nã táye ívísehkanähûuwídí.

² Hedího únkây'ä' wêhpêeda' í'ánshaamúní'in hedá wí'nã táye-á úvíséegíhûuwí'in hedá t'ähkí unbí hää-á unbí taachandá handá' únmuúní'indá. Handidiho shánkí wänbo naa díhíhchanmääni. ³ Wên háawên wänbo ungi'da', hää úvípitegé-ídída' wí'úví'âamípí, hewänbo áagé úvípikw'ôení hedá in wé'ge'in t'owa-á unbí shánkí híwó'nin dimuu waagibá íchanpúwí. ⁴ Wây-á wé'ge'in t'owaví wówátsi bîn'áyîngimá've-í, unbí'da'ba yoe. ⁵ Hää Christ Jesus í'ánshaa'an waabá un wá' únkây'ä' hanbá úví'ánshaa'amí'in. ⁶ Tobá hää Yôesi Tádá namuu waagi'ba Christ wá' häädi wänbo t'ähkí hä'bibá namuu wänbo', wínachanpóepí únkhây'ä'in wa'di hä'bibo namúní'in, ⁷ hedího napida'di iví

hääwí t'ähkí iyoe'an wí pant'ôe'i waagibá napáa-ídí. Wí t'owa waagibá na'aypuyä hedá wí t'owa waagibá-á iví wówátsi iho'. ⁸ Hedáhá' Yôesi Tádá óe'a'ginnandi iví wówátsi imägidi wên phé'wan deedi nachuu.

⁹ Hedi han i'andi Yôesi Tádádí shánkí kw'áye óesóge, hedá natú i-á to'wên t'ähkí shánkí hay'i namuu'in, ¹⁰ hediho t'ähkí díbo dívidé'gendikw'ôení Jesus óe'a'ginmääní, t'ähkí oe makówa dikw'ó'nindá, nää oepáa k'aydi i'ge diyi'indá, hedá nan soge núgé dikw'ó'nindá, ¹¹ hedá t'ähkí díbo-á ditúni Jesus Christ i shánkí p'ó'dédi' namuu'in, hedi kindidi nakeepúwí Yôesi Tádá hay'i namuu'in.

Gínkhây'ä' ívísó'dêe-i'in Yôesigî' githáa-ídí

¹² K'ema'in, undádí oyi' ihaydi häädi wänbo t'ähkí naví hí' dînt'óyande', hediho nää-á wá' tobá undádí wó'yipí wänbo shánkí dînt'óyaaní. Yôesi Tádádí wovây'aywon, hediho ihayda' úvísó'dí'be-í hääwí únkhây'ä'i' úvíkanhûuwí, hedânho t'owa bínkeeyamídi in wovây'aywonnin ímuu'in. ¹³ Yôesi Tádá-ân unbí pí'ná khó'yé ún'ándí iwebá it'ôemáa, hedá idáho wovâykhäge'máa hedânho ída'ídí háa i natsonpóe waa úvíkanhûuwí'in, hedá wá' wovâykhäge'do' kin úví'âamídi.

¹⁴ Tut'ayginpídibo tūwhānpídibo hääwí t'ähkí bín'amí. ¹⁵ Handidi t'owadi wíwovây'aywón'áamí, hedi unbí pí'ná khó'yé-á yä'dâa'indá' ímúní, hedânho úvípikeekw'ôení Yôesi Tádáví ây ta'gendi ímuu'in, hedá yä'dâa'indá unbí wówátsi-á bínhûuwí tobá in híwó'pí'in t'owaví yâa íthaa wänbo', indá in ta'ge'in p'óegé namupí i'gedá' dimän. Oe makówa in agóyódi dínko'o' waagibá nakhây'ä' nää oepáa k'aydibo un wá' wí ko waagi'inbá ímúní'in, ¹⁶ i tūwawówátsipäyí'i' in t'owa ovâyhondi. Kin úví'andá, owáy i thaa Christ nawáypówa ihaydi naa dínkoedí-í híhchandi otúnídi híwó' dáy'annin, hedá wí ää'i' íkhäde waagibá naa wá' ochanpúwí hânho dáykhä'in, hediho hääwí dáy'andi' wídinpedeepí. ¹⁷ T'owadi animáa dáy't'ahánú'in Yôesi Tádá óemä' waagibá, undá iví'piye' úvíwhâyundedi unbí wówátsi-á iví'piye' úvímägi hedá igî' úvít'ôemáa. Ma'di naví ûnp'oe donch'âaní hedânho unbí t'ôe Yôesigî' únbowadée-ídí, hebo tobá han dînpóe wänbo naa ohíhchanpo', hedá un wá' kí'min híhchan bínmá've-i'in oda'. ¹⁸ Naa ohíhchaa waagibá un wá' únkhây'ä' íhíhchaa-i'in, hediho unbí híhchan oyâmu-í.

Timothy-ví'gedi Epaphroditus-ví'gedá Paul ita'nan

¹⁹ Na'inbí Sedó Jesus natúdáho hanwaapídibo Timothy unbí'piye' dósaaní hedânho háa íkw'ó'nin dínhanginpúwídi hedi kindidi naa obo'aawówápúwí. ²⁰ Wíyá to'wí wänbo i waagi naa-ádí wína'ānpí. Idá'mân na'áyîngidi ta'gendi unbí'gedi i'ānshaa'o'. ²¹ T'ähkí in wé'ge'in unbí wówátsi i'gedída' díví'ānshaamáa, Christ Jesus-ví t'ôe i'gedá yoe. ²² Unbo únpíhanginná Timothy-dá dínkeeyannin i-á ta'gendi báyéki nachä'po'in. Wí ay iví tádá íkhäge'do waagibá, idá naa báyéki díkhäge'nan i híwó'di tūw Jesus-ví'gedi änt'ôe'ámídi. ²³ Hediho owáy háa naa dínpuwagít'ôe'in dínhanginpóe ihaydi, wesebo unbí'piye' i dósaaní, ²⁴ hedi naví pí'ná khó'yé ochaa Na'inbí Sedó Yôesidi hanwaapídibo naa wá' unbí'piye'bá dípuhpägit'ôe'in.

²⁵ Hewänbo naa ochanpo' nakhây'ä'in Epaphroditus unbí'piye' wesebo dówáysaaní. Dínkhäge'táy ihaydi undá naví'piye' i dînsan, hedi naagí' wí tí'ûu waagi'bá namuu, naa-ádá wé'gá änt'ôe'an, hedá wíye sundado wé'ge änhânbo di waagi'inbá gamuu. ²⁶ Nää hânho un napuwāda', hedá nat'oe un únhanginpóe'in i-á nahay'in, hedi hä'indá óe'áyîngimägi hediho unbí'piye' dówáysaaní. ²⁷ Ta'gendi hânho nahaywän, chuwa k'áygého na'ānwän. Hewänbo Yôesi Tádá ún'iyapóedí óehékháamägi. Hedi han i'andi naví'piye'

wá' na'iyapóe, hedânho wíyá shánkí wänbo wó'k'áyk'áapúwípídí. ²⁸ Hediho wíyá shánkí wó'tsíkhada'pí unbí'piye' dówáysaanídí, hedânho i bînmúnídí hedá íhíhchanpúwídí, hedi handidí naa-á ánskaa iwe wó'cha'nípí. ²⁹ I-á Na'inbí Sedó Jesus-ví' namuudi híwó' híhchandi bînséegíkéyí. I-ádí hedá to'wên i waagi'ba dimuu'indádí bîn'a'ginnamí, ³⁰ gá Christ-ví t'ôe ôn'odi chuwa k'áygéhay napówádân, hedá háäwí naagi' i'andi i-á nakhâymuu iví wówátsi imäänídí. Ná'i háäwí undá wí'únkoedípi dîn'amídí naví'wedí kayí' diwe íkw'ôndí.

3

Háa in ta'ge'in wówátsi ívîhûuwí'in.

¹ Tí'ûuwîn páadé'in, nää ná'i wâyta'âamí: Na'inbí Sedó Jesus-ví'in ímuudiho' úvîhíhchanmá'vê-í. Tobá ná'i háäwí i'gedí wâyta'nan wänbo', kaykhan wídînpó'pí inho wâyta'nanninbá nää wíyá wâyta'namídí, hedi ná'i hí' wâyta'do'idá wovây'aywoení.

² Úvî'áyingí'âamí há'in hôeyó'in háhkannin dimuu'inbí'wedí, indá yä'dâapí'da' díví'o', indá in Hudíyoví k'ewé' taadi ovâytaa'an wänbo ná'in taa-á wên tsaa nachä'muupí'indá'mân inbí túu'ú dînmuu. ³ Na'innân in ta'gen k'ewé' taa waagi'inbá âymáa'in gimuu, gá Yôesiví P'oewaahâadi na'in díkhäge'dodân Yôesi Tádá ây'a'ginmäänídí, hedá na'indá híhchandi gitû' Christ Jesus-ví'in gimuu'in, hedá wí'ívíwhâyundepí háäwí wí'bo ívî'o'idíbo na'in dîn'owóyé-í'in.

⁴ Ma'dí wí to'wí nachanpo' híwó'dí háäwí i'odíbo' ôn'owóyé-í'in, hewänbo kinho nachanpóedáho naa-á dînkoedí-í iví shánkí ochanpúwí'in i háäwí naa dáy'andíbo dîn'owóyé-í'in. ⁵ Naa-á khâave thaa ihay'i omuudi in Hudíyoví k'ewé' taadi dítaa'an; naví tádá-á yíyá-á Israel-'in dînmuu; wí Benjamin-bí ây iwedí'i-ân omuu, hedânho wí kodí'dí Hebrew omuu, hedi Pharisee t'owabá omuudi in waagibá Moses-ví khuu t'âhkí dônho; ⁶ hedi pín ta'ge haydí naví whâyü khuu donhondi in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in t'owa t'ôephade iwe dovâykw'ódi. I tsontuü Moses ita'nandí' t'âhkí dó'a'gindodí to'wí wänbo wí'únkoedípi dînt'e'p'íde-ídí.

⁷ Ná'i háäwí namuudi naa dáyyengi'owän, hewänbo nää Christ dóséegídí ná'i háäwí nachä'muupí waabá dînchanpo'. ⁸ Hedi ná'i háäwída'ba yoe, háäwí t'âhkân nachä'muupí waagibá dînchanpo', gá nää-á Christ Jesus naví p'ó'dédí' dînmuu'i dontaadân, hedi i-á shánkí híwó'dí namuu háäwí t'âhkí'wedí. Hedi nää Jesus dótaadi ná'i wé'ge'i háäwí dînpedee waagibá dóchaa, hedi ná'i háäwí-á phé'yävi whée óecha'gít'óe'ida' waagi'ba namuu gín otúní hedânho Christ shánkí híwó' dótaa-ídí. ⁹ Naa oda' Christ-ádí wí'da' gamúní'in hedânho Yôesi Tádádí díchaa'vê-ídí t'aywó'dí wídómáapí waagi. Hewänbo há'to kin díchaa-í i tsontuü Moses ita'nandí' dó'a'ginnamídí dáykhäädédíbo', hewänbo Christ-ví'piye' dáywhâyundédân, gá Yôesi Tádá natû'dân in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'innân idí ovâychaa'vê t'aywó'dí wídây'vê waagi. ¹⁰ Naa oda' ta'gendi Christ dótaa-í'in. I-á nawáywówápóedí in kay imáa'in napäyí', hedi naa oda' ná'in kaybá díimääní'in dómá'vê-ídí. Hedá i-á it'ôephade waagibá naa wá' hanbá dont'ôephade-í'indá oda', hedá háa i namuu waagibá nachuu ihaydí, naa wá' hanbá omúní'indá oda', ¹¹ hedânho tobáháa napóe wänbo' owáy naa ochuu ihaydí owáywówápúwí.

Páadépiyedq' ívîkhä-í

¹² Naa wó'tû'pí Christ ho dótaa'in háa dínkhây'ä' waa, hedi naa wó'tû'pí ho opóe'in háa dínkhây'ä' omúní waagi, hewänbo há'bi opúwídí ihayda'

dáykhääde⁷ i dîntáy⁷i donhónídí, gá hangî⁷-ân Christ Jesus-dídá ho naa díké⁷dân. ¹³ Tí⁷úuwîn páadé⁷in, wí⁷ochanpo⁷pí t'ähkí hä⁷i dîntáy⁷i ho donhógi⁷in, hewänbo ná⁷inda⁷ dáyo⁷: Haa ho dînpóe⁷indá dáyo⁷annindá i⁷gedi wídáy⁷ánshaa⁷opí, hewänbo shánkídí háa dáykhäymáa i⁷gedân dáyo⁷ánshaakanhon. ¹⁴ Wí ää⁷i⁷ páadébo napówa-ídí ikhääde waabá naa wá⁷ dáykhääde hedânho hääwí Yôesi Tádádí dímmáni⁷in ot'anpúwídí. Hedi kinnân idi dínkhây⁷máa: Christ Jesus naagi⁷ i⁷annin namuudi Yôesi Tádádí makówápiye⁷ dítkánkhây⁷máa.

¹⁵ T'ähkídíbo hangintan dâymáadi ta⁷gendi dikweesenpaa⁷indá dínkhây⁷ä⁷ díví⁷ánshaamääni⁷in ná⁷i otú⁷i híwó⁷di namuu⁷in. Hedi wí to⁷wí háy piháa i⁷ánshaamáadá, Yôesi Tádádí ná⁷in wänbo ônthayk⁷úwí. ¹⁶ Hediho in náhaydi giháhpóe⁷inbá ívíkanhondi, hanbá na⁷inbí wówátsi âyhúuwí. ¹⁷ Tí⁷úuwîn páadé⁷in, háa naa naví wówátsi donhon waabá un wá⁷ t'ähkí hanbá unbí wówátsi bînhúuwí. In to⁷wên yä⁷dâa⁷in wówátsi dâyhonnin háa wâykeeyan waagibá híwó⁷ bînmúni, hedi háa díví⁷o waa un wá⁷ hanbá úví⁷âamí. ¹⁸ Häyän wänbo wâytu⁷an hedi náa-á sée⁷indidá wíyá wâytumáa, báyéki t'owa háa inbí wówátsi dâyhon diwedi nakepo⁷ dâyyoegimáa⁷in háa Christ-di na⁷ingí⁷ dîn⁷an waa phé⁷wan deedi nachuu ihaydi. ¹⁹ Indáho péyégepiyeho dimân. Yôesi dâyo⁷a⁷ginmääni⁷wedi húukandá suwä-á i⁷gedi shánkí díví⁷ánshaa⁷o⁷. Hääwí wôeda⁷wó⁷di díví⁷o⁷ i⁷gedá dívíyêngihée⁷o⁷. Indá i hääwí náa oepáa k'aydiwi i⁷gedida⁷ díví⁷ánshaamáa. ²⁰ Hewänbo na⁷indáho makówa i⁷gedá íví⁷ánshaa⁷o⁷, gá iwá na⁷inbí úwäná waagibá gínnândân, hediho pín ta⁷ge haydi âytsíkha⁷máa na⁷inbí aywondi gínmuu⁷i⁷ iwedí gínwáy⁷ää-ídí, i-á Na⁷inbí Sedó Jesus Christ namuu, ²¹ hedi i-áho in kay imáadi na⁷inbí túu⁷ú kaypí⁷ gínmuu⁷i⁷ gínchuwa⁷git⁷ôe wänbo dîn⁷egókhây⁷máadáhá⁷ ts'aabi dînpakhây⁷máa, háa iví⁷ ûnmuu waagibá nawówápóe waabo⁷. I-áho hääwí t'ähkí i⁷gedi natsonyidi ûnkoedi kin i⁷amídi.

4

¹ Hediho naví tí⁷úuwîn páadé⁷in, Na⁷inbí Sedó Yôesiví⁷piye⁷ kay⁷indi úvíwhäyühúuwí. Naadá un báyéki wâyséegídí wây⁷múni⁷in oda⁷. Undidá naa díhíhchando⁷, hedi hääwí dáyo⁷andi ot'anpóe⁷i waagi⁷inbá ímuu gin wâychaa⁷.

² Euodia-ádi Syntyche-ádi kaygi⁷di dovântumáa dänwóeni hedi wí⁷ dânpáa-í, indáho Na⁷inbí Sedó Jesus-ví⁷in wí⁷gín damuudi. ³ Hedá u ta⁷gendi naa-ádi bit⁷ôe⁷o⁷i⁷ unmuudi, wída⁷máa ná⁷in kwiya⁷ ovänkhäge⁷namídí wí⁷ dapúwídí, indá dânt⁷ôe⁷o⁷i⁷ híwó⁷di tuu Jesus-ví⁷gedi t'owa dânt⁷ôe⁷amídi. Hedá Clement-dádi wây-á wé⁷ge⁷indádi hanbá dívít⁷ôe⁷o⁷, inbí kháwä-áho in ta⁷nin diwe dînta⁷muu, iwe natú⁷ to⁷wên dimuu in wówátsi nahánde⁷pí⁷in dâymáa⁷in.

⁴ Na⁷inbí Sedó Jesus-ví⁷in ímuudi häädi wänbo t'ähkí úvíhíhchanmá⁷ve-í, hedá wíyá hanbá wâytu⁷âamí, úvíhíhchanmá⁷ve-í.

⁵ T'ähkí t'owa-ádi híwó⁷da⁷ ímúni, Na⁷inbí Sedó Jesus-áho hanwaapídíbo na⁷ädi. ⁶ Báyéki ánskaa iwe wí⁷íkwó⁷nípi, hewänbo hääwí t'ähkí i⁷gedi úvíyúusu⁷âamí-á, hedá Yôesi Tádá-á hääwí untáy⁷i bîndaa⁷amí, hedi kin úví⁷odi bînkú⁷daa⁷âamí wá⁷. ⁷ Yôesi Tádádí díkhäge⁷do⁷ ánsaa⁷gínpidíbo gikwó⁷nídí, tobá na⁷in t'owada⁷ gimuudi wí⁷gínhanginnáhpí wänbo háa kin dîn⁷o⁷in. Hedi kin wovây⁷odi t'ähkí unbí pí⁷ná khó⁷yé bînmáa⁷i-á unbí hangintandá wovây⁷âyínmá⁷ve-í, Christ Jesus wé⁷ge ímuudi.

⁸ Tí⁷úuwîn páadé⁷in, ná⁷i-á naví t'ä⁷gidi hí⁷ unbí⁷piye dînmuu: Häädi wänbo t'ähkí ná⁷i hääwí i⁷gedi úví⁷ánshaa⁷âamí: hääwí ta⁷gen namuu⁷indá na⁷a⁷ginmuu⁷i-á, in ta⁷ge⁷in p'óege i⁷ge wovâyhondi-á, i yä⁷dâa⁷i namuu⁷i-á, naséegímuu⁷i-á, t'owa t'ähkí ovâyhi⁷andi-á, i shánkí híwó⁷di namuu⁷i-á,

hedá i'gedi t'owa híwó' dívíhée'o'i-á. ⁹ Naví hí' ít'oe hedá naví tsiyekan dînmû', hediho t'ähkí naví'wedi íhähpóe'i-ádí i háhkan naví'wedi bînhógi'i-ádí ihaydá' úvíkanhûuwí, hedi kin úví'odá Yôesi Tádá undádí nayêení, idá díkhäge'do' ánsaaginpidíbo gikwó'nídí.

¹⁰ Tobá híwó' hay thaa naphade wänbo nää undi wíyá naa dí'ánsaamáa díkhäge'namídí, hedi handidân Na'inbí Sedódi báyéki híhchan naa dímägi. Naa dînhanginná ta'gendi naví'gedi ho úví'ánsaa'o'in, hebo nää pu'wahaydi wí'únkoedipí háa íchäa'in dînkeeyamídí. ¹¹ Naa dînhäwítáy'in wó'tû'pí. Ohähpóe ohíhchäa-idí tobá hâyú dînk'w'ôn wänbo'. ¹² Naa dînhanginná naví wówátsi donhûuwí'in wí sehkanäwó' nawówayi'i waagibá háa wí kodit'owa namuu'i waagibá. Naa ohähpóe hádídí ohíhchanpúwí'in, tobá híwó' dáyhúuyo háa ohähsên wänbo', tobá báyéki dînk'w'ôn háa hääwí dîntáy wänbo'. ¹³ Christ-di in kay dímädiho ná'i hääwí t'ähkí dînkoedi dáy'amí'in.

¹⁴ Hewänbo tobá hääwí t'ähkí dîntáy'i dómáa waabá ochäa wänbo', undá naví'piye' híwó'nin ímuu díkhäge'nandi wa' náwe dont'öephadendedíbo'.

¹⁵ Un Philippians, unbo ná'i únhanginná: Oe Macedonia nange iwedi opáadépee ihaydi i híwó'di tuu Jesus-ví'gedi t'owa dovây't'öe'amídí, undídá'mân hääwí naa díyämú, wây-á méesate iwe'indídá yoe, undídá'mân dînchä'san. ¹⁶ Oe Thessalonica búu'ú wänbo o'ándí dînhäge'táy ihaydi undi wáymûuví shánkí hääwí dînsan. ¹⁷ Wí'í'äänípí nää wáyda'máa'in wíyá hääwí dímäänídí, hewänbo oda' unnânho báyéki híwó'di bînhóní'in Yôesiví'wedi, wí to'wí iví t'öe iwedi báyéki wá'áa ihónde waagibá. ¹⁸ Nää-á hääwí dîntáy'i-á hedá shánkí wänbo dîntáy'iví'wedi dómáa. Ná'i báyéki hääwí-á dómáa gá Epaphroditus-di hääwí undi dînsandi' dînkándân. T'owadi hääwí sa'wó' nasuu'i-ádí hedá animáa dáyhanú'indádí Yôesi Tádá ônhon óemäänídí, hedi i-á iséegihógidi nahíhchanpo'. Hedi hanbá ná'i hääwí undi naa dînsandídá wá' Yôesi Tádá óehíhchando'. ¹⁹ Hediho Christ Jesus-ví'in ímuudi naví Yôesidiho hääwí un úntáy'i wovây'määní iví báyéki híwó'di hääwí ûnk'w'ó' diwedi. ²⁰ Hânhay wänbo t'ähkí na'inbí Yôesi kw'áayébo' âymá've-í, i-á na'inbí Tádá gínmuu. Hamân.

Paul-di ovâysengitü'an

²¹⁻²² Yôesi Tádáví t'owa t'ähkí ovâysengitü'âamí, indá Christ Jesus-ví'in dímuudi. In tí'ûuwin páadé'in naa-ádí diyi'indá hedá t'ähkí in wé'ge'in Yôesi Tádáví t'owa nää dikw'ó'nindá wovâysengitü'an, i tsondi Caesar-ví tewhá ee dikw'ó'nindi shánkí wänbo'.

²³ Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí pí'ná khó'yé bînmá've-í.

In PáadÉ'IN Tə'nin Paul-di In Thessalonica Búu'úwi Méesate'in T'owa ovâyta'nannin

¹ Na'in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu'indi un méesate'in t'owa oe Thessalonica búu'ú íthaa'in wâyta'do', undá Yôesi na'inbí Tádáví'in hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví'indá ímuu. Yôesiví séegísehkanä bînmá've-í, hedí idí wovâykhâge'námí ánsaaginpidíbo' íkwô'nídí.

Háa Yôesiví t'owa oe Thessalonica búu'ú dithaa'in dívíwhâyunde waa hedá háa inbí wówátsi dâyhon waa

² Hăădi waa ívíúusu'o' ihaydi Yôesi Tádá âykú'daa'o' un ímuudi, ³ hedí Yôesi na'inbí Tádáví'piye' ívîhăđíndedí ívíúusu'amídí hăădi wânbo t'ăhki íví'ánshaa'o' háa úví'o'in Jesus-ví'piye' úvíwhâyundedí, hedá háa báyékí úvít'ôemáa'indá Jesus bînséegídí, hedá háa úvíyăă'o'indá Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ăă-ídí úvít'síkha'máadí.

⁴ Tí'úuwín páadé'in, un Yôesi Tádádí wovâyséegí'in, gínhanginná idí wovâyde'mannin íví'in ímúnídí. ⁵ Yôesi Tádáví híwô'di tų na'indi wây mági'i tųđă' wínamuupí, hewânbo hăăwí kay'i namuu, hedí wây t'ôe'odi i Yă'dăa'i P'owăăhăă na'indádí nayi', hedí gínhanginná nă'i tų-á ta'gen namuu'in. Undá únhanginná háawin wówátsi âyhonnin undádí giyi' ihaydi, hedí t'ăhki íví'andi-á ungí'dă' namuu. ⁶ Hedí ihaydi úvísó'dêe na'in waagi'inbá hedá Na'inbí Sedó Jesus waagi'ba-á ímúnídí, hedí tobáhăa báyékí t'ôephade únpówá wânbo', i Yă'dăa'i P'owăăhăădi híhchan wovây mági na'inbí tų dínhógi ihaydi.

⁷ Hedího t'ăhki in wé'ge'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in oe Macedonia nange hedá Greece nangá dikw'ô'nin undá bînkeeyan háawin wówátsi in dínkhây'ă' dâyhúuwí'in. ⁸ I tų Na'inbí Sedó Jesus-ví'gedí thay'eedi unbí'wedí napeedi oe Macedonia-piye' hedá Greece-piyá nawăđedee, hewânbo iwepiyedă'ba yoe, wéngé t'ăhki t'owa ho dit'oe háa Yôesiví'piye' úvíwhâyunde'in, hedího wínatáypí wíyá háawên unbí whâyü i'gedí âytü'âamídí. ⁹ Hă'in t'owabo unbí'gedí dítü' háa undi na'in díséegí'annin, hedá háa hăăwí bínkhíyédí unbí yôesi waa bínchăă'i bînyoe'annin Yôesiví'piye' úvíwhâyü-ídí, hedá háa năă-á i kodí'di Yôesi bîn'a'ginmă'in, i-á i ta'gendi nawówáyí'i namuu, ¹⁰ hedá wá' dit'oe háa năă íví ay únmuu'i bîntsíkha'máa makówádí nawáy'ăă-ídí, i-á Jesus namuu, i Yôesi Tádádí óewáywówápaa'i', hedí idíba dín'aywonkhây máa owáy ihay thaa Yôesi Tádádí t'owa ovây tuchănu iwe, inbí t'aywô'di dínmuudi nat'aydi.

2

Háa Paul oe Thessalonica búu'ú Yôesigí'it'ôe'an waa

¹ Tí'úuwín páadé'in, únhanginná unbí'we giyi' ihaydi háa íví'an waa wínapedeepí. ² Undá únhanginná unbí'we gipówápídíbo báyékí dít'ôephadekannannin hedá báyékí híwô'pí' na'in dîhéé'annindá oe Philippi búu'ú. Hewânbo tobáhăa báyékí t'owadi dí'ahkhăa'amí'in dida' wânbo na'inbí Yôesidí khuwôeda' dînyăa'an íví híwô'di tų wây tų'âamídí. ³ Na'indi wâywhâyü'amídí ívísó'dinde' ihaydi, in ta'gen namuu iwedí wí'ívîhânge'anpí, hedá na'inbí ánsaa-á yă'dăapí' wígínmuupí, hedí hăăwí wânbo unbí'wedí wí'âykaayanpí. ⁴ Yôesi Tádádí na'in dítayi', hedá dímû' ihay híwô'nin gimuu'in íví híwô'di tų âyt'ôe'amídí. Hedího ívíhí'máadí wí'ívísó'díndepí

t'owa âywänpihíhchannamídí, hewänbo Yôesi Tádá-ân âyhíhchannamíðân. I-áho hääwí t'ähkí na'inbí pí'nä khó'yé âymáa'i' imúnde'. ⁵ Un únhanginná sa'wó'gí unbí'gedi wí'íwíwänpihéé'anpí, hedá wá' wí'íwíhóeyó'anpí undi hääwí dímmañídí. Yôesi Tádá únhanginná ná'indá in ta'gen namuu'in. ⁶ Hedá undádí giyi' ihaydá wí'íwí'ísó'dindepí t'owa na'inbí'gedi híwó' dívíhéé'amídí, un wänbo-á háa wây-á to'wên wänbo-á yoe, tobáháa Christ-ví t'ôekhuwa'in gimuudi gínk'ôe wänbo he'ennin dípaa-ídí.

⁷ Hewänbo na'in undádí giyi' ihaydi, wí yíyá iví áyyää itsäa'odi ovây'âyínmáa waagibá wâysehkanä'an. ⁸ Na'indi báyéki wâyda', hedí na'inbí séegí unbí'piye' gínmuudânkun gikhâymuu Yôesi Tádáví híwó'di tuu wâymmañídídá'ba yoe, hewänbo na'inbí wówátsi wá'. ⁹ Tí'ûuwín páadé'in, tí wí'ún'ánshaapí'an, undádí gikw'ó' dihaydi báyéki ívít'ôe'an. Yôesi Tádáví híwó'di tuu wâytuuphadende' ihaydíba khuu-á thaa-á ívít'ôe'an wá' âychä't'aanídí, hedânho un wí'bo wí'úntâynípí hääwí gíntáy'i dímmañídí.

¹⁰ Un Christ-ví'piye' úvíwhâyunde'indádí na'in gikw'ó' dihaydi, háa na'inbí wówátsi âyhon waagi yä'dâa'indá ta'ge'indá gínmuu, hedá to'wí wänbo-á wí'únkoedipí wên háawên wänbo na'inbí'piye' dînt'e'p'íde-ídí. Un únhanginná hedá Yôesi Tádá wá' únhanginná ná'in in ta'gen namuu'in. ¹¹⁻¹² Hedá wá' un únhanginná wí'ínbo wâyhéé'annin, hedí na'indi wâytumakhe'an wí tádá iví áyyää ihée'o waagibá, hedá wâykweweawaasenwaatu'an, hedá kaygi'dídá wâyhéé'an unbí wówátsi híwó' bínhûuwídí hedânho Yôesi Tádá nahíhchaa-ídí. Idânho wówâytukánnan iví'piye' í'äa-ídí makówápiye' ímu-ídí hedá iwá he'ennin ípúwídí.

¹³ Hedí wíyá hääwí namuudi wá' Yôesi Tádá häädi wänbo t'ähkí âykú'daa'o'. Ná'i tuu wâytumáa'i' un ít'oeđi hedá bînséegí'andá Yôesiví'wedí na'äa'in úvíwhâyü, t'owaví'wedída'ba yoe. Hedí ta'gendi Yôesiví tuu-ân únmuu, hedí ná'i tuubá un ipiye' úvíwhâyunde'inbí pí'nä khó'yé it'ôemáa.

¹⁴ Tí'ûuwín páadé'in, háa in Judea nangewin méesate'in t'owa Yôesi Tádá óe'a'ginmä'in hedá Christ Jesus-ví'piyá dívíwhâyunde'in dínpoé waagibá un hanbá únpoé. Unbí ówînge'in t'owadibo wówây't'ôephadekannan in Hudíyodi inbí t'owa oe Judea ovây't'ôephadekannan waagibá. ¹⁵ In Hudíyodânkun hân'oe Yôesi Tádáví tukhe'min ovâyhanú, hedá indibá Na'inbí Sedó Jesus óehay, hedá na'indá wá' díkhehpiye. Indídá Yôesi Tádá háy wänbo wí'óehíhchandopí, hedá to'wên t'ähkí dâyyoegi'o'. ¹⁶ Dívísó'dêe dí'ahkhâa-ídí in Hudíyo dimuupí'in t'owa hádídí ovây'aywoení'in wí'ây't'ôe'âamípídí, hedí handídí ná'in Hudíyoví t'aywó'di dínsôemân, hedího Yôesi Tádá inbí'piye' nat'aydi náa inbí tuchânu ho dínpowá.

Paul hânho nada' in Thessalonica-win méesate'in t'owa ovây'múni'in

¹⁷⁻¹⁸ Tí'ûuwín páadé'in, unbí'wedí wí háy tähkí giwiyedee, hewänbo tobá undádí wígikw'óhpí wänbo wa'di na'inbí pí'nä khó'yé unbí'gedi wây'ánshaamáa, hedího hânho wíyá wây'múni'in gida', hedí unbí'piye' gimú-ídí ívísó'dinde'. Naa Paul háyänbo dáysó'dêe wây'múni'dí, hewänbo i Penísendiđi dí'ahkhánde'. ¹⁹ Owáy Na'inbí Sedó Jesus nawáy'äädí iví páadépiye' giwin dihaydi, gitsíkha unnân iwebá wây'múni'dí, hedá un ímuudá gihíhchangít'ôe, hedá unbí'gedá ívíyêngihéé'amí, wí hääwí git'anpóe'i' ímuu waagibá. ²⁰ Un ímuudânkun na'in hânho híwó' gichanpo' hedá ívíhíhchando'.

3

¹⁻³ Na'in hânho gihangin'ânda' háa un únpo'in, hedí báyéki gitaachanpóedí wígitsíkhakanda'pí gínhanginpúwí'in, hedânho gi'ân shánkí híwó' namúni kinnân íví'amí'in: Naa oe Athens o'ân dihaydi iwebo dáywóyí', hedí iwedí

na'inbí tí'úu páadé'i Timothy unbí'piye' âysan, i-á na'indádí it'ôe'o' t'owa ovây't'ôe'amídí Yôesi Tádáví híwó'di tųu Christ-ví'gedi. Hediho unbí'piye' i wâysan wovâykweewaasenwaatu'âamídí hedá wovâykhäge'namídí shánkí kay'indi Christ-ví'piye' úvíwhäyú-ídí, hedânho i t'ôephade únpóe'i' namuudi wí'úvíyâa'amípídí unbí whäyü iwedi. Unbo únpihanginná Yôesi Tádádí ná'i t'ôephade dînpúuwí'in imä'. ⁴ Wa'di undádí giyi' ihaydibo wa' napóepídíbo' ihayda' wâytu'o' âyt'ôephadegít'ôe'in, hedi únhanginná hanho napóe'in.

Timothy-di Paul óetu'an in Thessalonica-win méesate'in t'owa híwó' dimännin

⁵ Hedânkun báyéki otaachanpóedí wídîntsíkhakoedípí Timothy unbí'piye' dósanídí. Naa hânho ohangin'ânda' unbí whäyü i'gedi háa kay'in únmuu'in háa yoe. Áyîngi iwe o'ânwân gá o'ândân hádiwáy i Penísendi wovây't'annin, hedi wovây't'andá hääwí t'âhkí ungí' ív'andi pedee'in gínpuwí. ⁶ Hewânbo nää-á Timothy na'inbí'we nawáypówá, hedi wí híwó'di tųu úvíkanhon ní'gedi dînkán. Idi dítu'an unbí whäyü wa'di únkay'in hedá séegí-á bînmáa'in, hedá häädi wânbo t'âhkí na'inbí'gedi híwó'da' úví'ânshaamáa'in, hedá ta'gendá ída'in wíyá díwáymúní'in, na'indi wây'múní'in gida' waagibá. ⁷ Hedânho tí'úuwín páadé'in, wa'di híwó'bo úvíwhäyunde'in gínhanginpóe ihaydi báyéki gihíhchanpóe, tobáháa báyéki kây'i t'ôephade iwe gikw'ôn wânbo'. ⁸ Nää gínhanginná unbí whäyü Na'inbí Sedó Jesus-ví'piye' kay'in únmuu'in, hediho hânho sa'wó' na'inbí wówátsi âyhon. ⁹ Na'indi Yôesiví'piye' wây'yûusu'odi hânho gihíhchanpo', hediho un ímuudi tobáháa hâyü Yôesi Tádá âykú'daa'o wânbo', ihay kú'daa wânbo wa' wí'ây'ohpí. ¹⁰ Khuu-á thaa-á pín ta'ge haydi Yôesi Tádáví'piye' ívíyûusu'o' idi dípunmäänídí unbí'piye', hedânho wíyá wâyhá'amídí, hedi handidi wíyá hääwí úntáy'i' íhâhpúwí shánkí híwó' úvíwhäyú-ídí.

¹¹ Yôesi na'inbí Tádá hedá Jesus na'inbí tsondi hay'i-á âyda'máa unbí'piye' díhûuwídí. ¹² Gida'po' Na'inbí Sedó Jesus-di wovâykhäge'namídí hedânho shánkí wânbo wí'ná táye úvíséegíhûuwí, hedá wé'ge'in t'owa-á wá' hanbá bînséegíhûuwí. ¹³ Handidânho Na'inbí Sedó Jesus-di unbí pí'ná khó'yé shánkí wovâykaymääní, hediho owáy i nawáypówá ihaydi t'âhkí in wé'ge'in t'owa ív'ín únmuu'in wóegé, undá yä'dâa'inbo Yôesi Tádáví páadépiye' úvíwínú-í, hedá wên háawin wên wânbo wovây't'e'p'íde-í'in wíwînmá've-ípí unbí pí'ná khó'yé.

4

Gínkhây'ä' híwó' na'inbí wówátsi âyhûuwí'in Yôesi âyhíhchannamídí

¹ Tí'úuwín páadé'in, nää ná'i wâytu'âamí: Háa unbí wówátsi bînhûuwí'in Yôesi Tádá bînhíhchannamídí wâyhá'anho', hewânbo Na'inbí Sedó Jesus-di dînk'ú' wâydaa'amídí hedá wây'tumakhe'amídí shánkí wânbo úvísó'dêe-í'in kin úví'âamídí. ² I tsontu wâytu'andi' un únhanginnânho', hedi ná'i tsontu-á Na'inbí Sedó Jesus-ví'wedân na'ää.

³ Kinnân Yôesi Tádá nada' úvíkanhûuwí'in: Yä'dâa'inda' unbí wówátsi bînhûuwí, hediho to'wí unbí sedó háa kwiyo' wí'únmuupí'-ádí wí'úvíwhohkwomá've-ípí. ⁴⁻⁵ Yôesi Tádá nada' un únhanginnání'in háa unbí túu'ú bîntsonmá've-í'in, hedânho yä'dâa'in ímúní hedá t'owadá wovây'a'geení, hedi unbí túu'údí háa íwânpichaa' waagida' wí'úví'âamípí, hedânho in wé'ge'in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'in dívíkanhon waagi wí'úví'âamípí. ⁶ To'wí wânbo wí'ûnkhây'âhpí wíyá to'wí Jesus-ví'piye' íwhäyunde'i' híwó'pí óemá've-í'in háa ív'í kwee háa sen óekwee-í'in. Thay'eedi hedá kay'indá ho wâytu'an, Na'inbí Sedó Yôesidi in to'wên han dív'í'o'indá

ovâyutuchänukhâymaa. ⁷ Yôesi Tádádí na'in dítukánnan iví'in gimúnídí hedânho yá'dâa'inda' gipúwídí, tsé waagi'inbá giyêenidá yoe. ⁸ Hedího to'wên ná'i híwó'dí háhkan dâyyoegimáadáho wí hí' t'owaví'da' wí'ovâyyoegi'opí, hewänbo Yôesi Tádáví hí'-ân ônyoegi'o'. Yôesi Tádádânho iví P'oweahhâa dímgí, hedí ná'i P'oweahhâa-á yá'dâa'i namuu.

⁹ Wínatáypí naadi wâyta'namí'in háa únkhây'ä' in wé'ge'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in bînséegíhûuwí'in. Yôesi Tádádí ho wovâyhá'an kin úvíkanhûuwí'in. ¹⁰ Hedí ta'gendi undi t'ähkí in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in háa Macedonia nange dikw'ó'nin bînséegí, hewänbo kaygi'di wâytmáa wíyá shánkí wänbo bînséegíhûuwí.

¹¹ Úvísó'dí'be-í unbí wówátsi hanginpí híwó' bînhûuwídí, hedá ún'áyîngiwó'náhpí i'ge wí'úvítomá've-ípi, hedá unbí wówátsi únmuu'igí' úvít'oe'âamí bînpichä't'aanídí, háa na'indi wâytu'an waagibá. ¹² Kin úvíkanhondi t'owaví khäge' wí'úntâynípí, hedá háa unbí wówátsi bînhon waagidi t'owa Yôesiví'piye' dívíwhâyundepí'in dimuu'indá wovây'a'ginhûuwí.

Háa napuwagít'oe'in Jesus nawáy'äâ ihaydi

¹³ Tí'ûuwín páadé'in, gida' un únhanginnání'in háa in to'wên inbí wówátsi dâybowa'in dînpuwagít'oe'in. Wáy wên t'owa-á i'gedí wídínhanginnáhpí, hedânkun to'wí nachuu ihaydi dik'áykhaapo'. Naa wó'da'pí íchanpúwí'in háa in dichâa waagibá. ¹⁴ Ívíwhâyunde Jesus nachuu'in hedá nawáywówápóe'indá, hedânkun kin wá' ívíwhâyunde': To'wên Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in inbí wówátsi dâybowa wänbo', Yôesi Tádádí ovâywáywówápaa-í Jesus-ádí dikwó'nídí owáy nawáy'äâ ihaydi.

¹⁵ Ná'in wâytukankhâymaa'in Na'inbí Sedó Jesus-ví hí' únmuu: I nawáy'äâ ihaydi in to'wên inbí wówátsi dâybowa'inbí páadébo na'in wa'di giwówáyí'in iví'piye' wígmänpí. ¹⁶ Kinnân napúwí: T'owa dit'oe-í wên tsontuú kaygi nakeetú'nin waagi'inbá, hedá i p'ó'dédí' makówáwi t'ôepa'aa'iví tuú waagibá-á, hedá Yôesi Tádáví tenphé waagibá-á. Ihaydáhá' Na'inbí Sedó Jesus-á makówádá nawhání. Ihaydibá in to'wên dihánnin Jesus-ví'piye' dívíwhâyú'indá diwáywówápúwí, ¹⁷ hedáhá' na'in wa'di giwówáyí'indá wé'ge in dihánnindádí oe okhúwá nakw'ó' diwepiye' dípiyegít'oe, hedí iwe Na'inbí Sedó Jesus âyyáy-í, hedího i-ádí hânhay wänbo t'ähkí gikwó'ní. ¹⁸ Hedího únkhây'ä' ná'i háäwí i'gedí wí'ná táye úvíhí'má've-í'in hedânho wí'ík'áykhaa-ípídí.

5

Gínkhây'ä' gikhâymuní'in Jesus nawáy'äâ-ídi

¹ Tí'ûuwín páadé'in, háädi háa wé'i thaa Jesus nawáy'ä' i'gedí wâyta'namí'in wínatáypí. ² Ünbo ta'gendi únpihanginná Na'inbí Sedó Jesus nawáy'ä'in, hewänbo wínahanginnáhpí háädi i thaa nanání'in. Wí sänbi tsíkhagipí khu'déedí na'äâ waagibá, Jesus wá' tsíkhagipí napowagít'oe. ³ T'owa ditú'be-í, "Häawí t'ähkí áyîngipídíbo híwó' gínmän, hedího há'to háäwí wänbo híwó'pí' gínpuwí." Hewänbo wa'di ha'wâa dívíhí'máadíbo t'ôephade dínpuwí, hedí há'to iwedí bahpíbo dipée-í. Tsíkhagipí ná'i dînpuwagít'oe, wí kwee nats'an'eyehaypo' waagibá.

⁴ Hewänbo tí'ûuwín páadé'in, undá wên t'owa khuú ee dithaa'in waagi'in wí'ímuupí, undá híwó' únkeet'oe, hedího Jesus nawáy'ä'i thaadi áyîngipídíbo wíwovâyhónípí, wí sänbidi wovâyhóní waagibá. ⁵ Undá t'owa háäwí t'ähkí thaadida' úví'o'in hedá nakohtayná' ní'ge ímännin waagi'inbá ímuu, in

t'owa hääwí t'ähkí khuudi nakohkeet'óepí ee díví'o'in waagi'inbá wíginuupí.
⁶ Hedânho wíginhây'ähpí t'owa yó'in dimuu'in waagi'inbá gimúni'in, hewânbo giyósa'wo waagi gikwo'ní, hedá na'inbí tsiyekandá híwó'dá ây'âyîngihûuwí. ⁷ Khu'déedân t'owa diyókhâyä' hedá dívísuwäyíyénde'.
⁸ Hewânbo na'in thaadi'in gimuu, hediho na'inbí tsiyekan gínkhây'ä' ây'âyîngi'âamí'in. Yôesivípiye' ívíwhâyü-í hedá t'owa-á âyséegihûuwí, hedi kin íví'odá wên sundado dikhâywinnin waagi'inbá gimúni, inbí pîkhkú iwe'í kwâk'u aa dívípitógidi inbí túu'ú dâ'y'âyîngi'âamí. Hedá pín ta'gedi gitsíkha-í Yôesidi dîn'aywoenídí, hedi handidá in sundado inbí kwâk'u p'óhkhândá inbí p'ôn dâ'y'âyîngi'o'in waagi'inbá gimúni. ⁹ Na'inbí Sedó Jesus na'ingí' i'annin namuudi Yôesi Tádádí díde'man dîn'aywoenídí, t'aydi dítuchänú-ídá yoe. ¹⁰ Jesus na'ingí' nachuu, hedi owáy nawáy'äâ ihaydi tobáháa na'inbí wówátsi âybowa wânbo háa wa' giwówayi wânbo' hânhay wânbo t'ähkí i-ádí gikwo'ní. ¹¹ Hediho wí'ná táye úvíkay'âamí hedá úvíkweewaasenwaatu'âamí, háa nää úvíkanhon waagibá.

Báyékí hääwí i'gedi ovây tumakhe'an

¹² Tí'ûuwín páadé'in, ná'in na'indi wâyda'máa: Bîn'a'ginnamí in to'wên unbí'ge diyi'in Na'inbí Sedó Yôesidi ovâykw'ódi'in wovâypahûuwídi hedá wovâyhá'âamí. Indá kin dâ'y'âamí báyékí dívít'ôemáa. ¹³ Hediho ná'i hääwí wovây'o'i namuudi báyékí bîn'a'ginhûuwí hedá bînséegihûuwí. Hedi t'ähkídibo tsaginpídiibo wé'ge íthaa-í.

¹⁴ Tí'ûuwín páadé'in, ná'in tumakhe wá' wâymaäní: In dit'ôeda'pí'in bîntu'âamí ha'min wídimúnípi. In dikhuwôeda'in dimuu'in ovâykhäge'namí wídkhuwôeda'-ípí. In kay'indi dívíwínundepí'indá wá' ovâykhäge'namí. T'ähkí t'owa-ádí úvíbo'atá'âamí. ¹⁵ Wí to'wídi wíyá to'wí híwó'pí óe'andáho', wíwinkanmäänípi i wí'di híwó'píba ônwâybuunídí, hewânbo undá únkhây'ä' häädi wânbo t'ähkí úvísó'dêe-í'in wí'ná táye híwó'da' úvíkanhûuwídi, hedá wé'ge'in t'owa t'ähká wá' hanbá bînhûuwí. ¹⁶ Häädi wânbo t'ähkí íhíhchaa-í. ¹⁷ Häädi wânbo t'ähkí íkhâymuní úvíyûusu'âamí. ¹⁸ Íkú'daapúwí tobáháa háa napóe wânbo'. Kinnânkun Yôesi Tádá nada' úví'âamí'in, gá Christ Jesus-ví'in ímuudân.

¹⁹ Í Yä'dâa'i P'oewaahâavi t'ôe wíwîn'ahkhâa-ípi. ²⁰ Yôesi Tádávi tukhe'min dimuu'inbí hí' hääwí dínchä'muupí waagibá wíwînchanhûuwípi. ²¹ Hewânbo hääwí t'ähkí híwó' bîntayí'ní, hedá i híwó'di namuu'ida' bînkxonhûuwí. ²² T'ähkí yä'dâapi' namuu iwedí úviyâa'âamí, tobáháa hääwí namúní wânbo'.

²³ Yôesi Tádádí díkhäge'do' ánsaaginpidíbo gikwo'nídi, hedi idânho wovâykhäge'namí wá' yä'dâa'inda' ímunídi, hedi idá unbí wówátsi thaa t'ähkí wovây'âyîngi'âamí, unbí p'oewaahâa-á unbí hâa-á hedá unbí túu'ú-á, hedânho owáy Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'äâ ihaydi hääwídi wânbo wíwovây't'e'p'íde-ípí. ²⁴ Hedi Yôesi Tádádí ta'gendi wovây'âyîngikhâymaa. Idá wovây'tukánnan íví'in ímunídi, hedi háa natû' waa ta'gendi i'o'.

²⁵ Tí'ûuwín páadé'in, dînyûusu'âamí.

²⁶ T'ähkí in wé'ge'in méesate'in tí'ûuwín páadé'in iwe dikw'ó'nin bînséegisengitu'âamí.

²⁷ Naadi wáytonmáa, ná'in ta'nin t'ähkí in wé'ge'in méesate'in tí'ûuwín páadé'in dit'ôe-ídi bîntu'âamí, gá Na'inbí Sedó Jesus kin nada'dân.

²⁸ Na'inbí Sedó Jesus Christ-di íví séegísehkanä wovâymaäní.

In Eedi'in Ta'nin Paul-di In Thessalonica Búu'úwi Méesate'in T'owa Ovâyta'nannin

¹ Na'in Paul-á Silas-á hedá Timothy-á gimuu'indi ná'in ta'nin wâyta'do' un méesate'in t'owa oe Thessalonica búu'ú íthaa'in, Yôesi ná'inbí Tádáví'in hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-vi'indá ímuu. ² Yôesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkanä wovâymääní hedá wovâykhäge'namí ánsaaginpidíbo' íkwô'nídí.

Paul-di ovâyûusu'o' t'ôephade dínpóedí

³ Tí'ûuwin páadé'in, un ímuudi gínkhây'ä' häädi wänbo t'ähkí Yôesi Tádá áykú'daa'amí'in, hedá híwó'dá namuu han íví'amí'in, gá unbí whâyü Jesus-vi'piye' shánkí kay'in únpuwamändân, hedá shánkí wänbo-á wí'ná táye-á úviséegíkanhondá. ⁴ Hedânkun wáhää wänbo t'ähkí Yôesi óe'a'ginmä' eeye híhchandi unbí'gedí ívíhée'o', gá úvíyää'odân hedá úvíwhâyuhondá tobáháa unbí whâyü únmuudiho t'owadi wovâywha'o hedá wovây't'ôephadekando wänbo'.

⁵ Yôesi Tádáví'in ímuudibo nääho un bînt'ôephadende', hediho i-ânho natúní un ihay híwó'nin ímuu'in makówápiye' ímu-ídí. Hedi handidi idi na'in dínkeeyo híwó'da' i'o'in, i híwó'di ún'ä'i' wovâymädi. ⁶ Gínhanginná Yôesi Tádá-á ta'ge i'o', hediho in to'wendi wovây't'ôephadekando'inbá idá hanbá ovây't'ôephadekankhâymaa, ⁷ hewänbo un nää bînt'ôephadende'indá unbí t'ôephade iwedí wovâyâakankhâymaa, hedá na'indá wá' hanbá díkhâymaa. Ná'indáho napúwí owáy Na'inbí Sedó Jesus nawáypówá ihaydi. Owáy makówádí nawáy'ädi nakeepuwagít'óe íví kay'in makówáwin t'ôepa'aa'in wóegé hedá wí phaa kop'í'áade'i nakeet'óe'i waagi'ba' wóegá. ⁸ Ihaydibá in to'wên i híwó'di tûu namuu'i' íví'gedí wídyá'a'ginhonpi'indádí hedá in Yôesi Tádá óetaa'i'in wídida'pí'indádí idi ovây'tuchänukhâymaa. ⁹ Hedi kinnân inbí tuchänu dínmúní: Hânhay wänbo t'ähkí dipedeeyêení, gá Na'inbí Sedó Jesus-vi'wedí ovâywiyeikhâymaadân, hedá íví kay báyéki únmuu'indá há'to dâymúní. ¹⁰ Ná'i napuwagít'óe owáy i thaa Jesus nawáypówá ihaydi. Ihay thaa in to'wên íví'piye' dívímägi'in he'ennin ovây'páa-í, hedi ná'in íví'piye' dívíwhâyunde'indibá óetegekhâymaa. Hedá undá wá' na'inbí hí' wâyphade'andi' dínwhâyundedí indádíba' íkwô'ní.

¹¹ Hedi ná'i gínhanginnândiho', häädi wänbo t'ähkí wâyûusu'o'. Na'inbí Yôesidi wovây'tukánnan íví'in ímúní, hediho áyda'máa idi wovâykhäge'namídí híwó' unbí wówátsi bînhûuwídí hedânho i-á natúnídí ta'gendi íví'in ímuu waagi íthaa'in. Áyda'máa wá' in kay wovâymäänídí hedânho háa idá' waagibá híwó'nin ímúní, hedá íví kaydi wá' wovâykhäge'namí bînbowá-ídí hääwí t'ähkí úví'o'i Jesus-vi'piye' úvíwhâyundedí. ¹² Hedi owáy ná'i ívíyûusu'o'i napóe ihaydi unbí híwó'di wówátsi únmuudi t'owa ditúní Na'inbí Sedó Jesus hay'i namuu'in, hedá undá he'ennindá ípúwí íví'in ímuudi. Ná'i-á napuwagít'óe gá Yôesi Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi inbí séegísehkanä wovâymägidân.

2

Háa napúwí'in Jesus nawáy'äpídíbo'

¹ Tí'ûuwin páadé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ä', hedi i na'ân diwe díwé'gekhâymaa, hedi nää i'gedí wâyhí'khâymaa. ² Ma'di wí to'wídí

wovâyty'âamí Jesus-ví thaa ho ûnpówá hediho nawáy'ää gin. Hedá wá' ma'di wovâyty'âamí ná'i hääwí i'gedi ûnhanginná'nin gá wí p'oewaahâadi óetu'andân, háa wí hí' i'gedi nat'oedá, háa wên ta'nin dõtá'nannin diwá kin nata'muudá. Hewänbo kin to'wídi wovâyty'andáho naadi kay'indi wâytmáa wesebo wí'iyashapúwípí háa báyéki áyíngi-á wíwovâymaßânípi. ³ Wívinmaßânípi to'wídi wänbo wovâyáa'amídi in ta'gen namuu iwedi, tobáháa dívíkhäde wänbo'. Wa' Jesus nawáy'äapídiibo ná'i wâytukangít'óe'i napuwagít'óe: Báyéki t'owa Yôesi Tádávi'wedi dívíyâakankhâymaa hedá i to'wí yä'dâapíkan t'ähki ikhâymaa'i nakeesogegít'óe, i-á ha'bi namuu napedeegít'óe'i. ⁴ Ná'i to'wí yä'dâapíkan t'ähki ikhâymaa'i-á hääwí wänbo t'ähki t'owa inbí yôesi dínmuu waa kin dâychaa'i hedá dâya'ginmä'i-á iyoegikhâymaadáhá' i-áho ná'i hääwí t'ähkívi shánki kw'áye ipitegekhâymaa, hedá Yôesi Tádávi méesate hay'i ûnmuu iwe wänbo wí'bo ipisogekhâymaa hedi natúní "Naa-áho Yôesi omuu."

⁵ Ti wí'ún'ánshaapí'an wa' undádí oyi' ihaydibo ná'i hääwí t'ähki i'gedi naadi wâyty'annin? ⁶ Owáy ná'i yä'dâapíkan t'ähki ikhâymaa namuu'ivi thaa ûnpóe ihaydáho i-á nats'ankeepúwí, hewänbo náa hääwídi óe'ahkhánde', hedi unbo ûnhanginná hääwí namuu'in. ⁷ Náabo báyéki yä'dâapíkan kaadibo dâyanmaa, hewänbo wí to'wí náa ná'i yä'dâapíkan i'ahkhánde' hedi kin wa' ikanhûuwí óeyâ'an píhay. ⁸ Hedi owáy óeyâ'an dihaydânho i to'wí yä'dâapíkan t'ähki ikhâymaa'i namuu'i nakeepúwí. Hewänbo owáy Na'inbí Sedó Jesus napówá ihaydi ná'i yä'dâapíkan diví wówátsi óekwee-í óewänpisiphaydeedibo', Jesus-ví kohthay ûnmuu'idibo óehéyi. ⁹ Hewänbo óehaypídiibo' i Penísendidi kay óemääni t'ämägi' pínnaan t'óe i'amídi t'owa ovâyhóeyówhäyu'amídi, ¹⁰ hedi t'ämägi' yä'dâapi' namuu'i wóegé wá' nayêeni in dipedeegít'óe'in dimuu'in ovâyhóeyó'amídi. Indá dipedeegít'óe gá in ta'gen namuu'in ovây'aywoeni'in wídwâségeikhâymaapídan. ¹¹ Hediho Yôesi Tádávi in ta'gen namuu'in diwedi dívíyâa'amídi ovâymaßáni, hediho hôeyóda' dívíwhâyukhâymaa. ¹² Hedi ná'in namuudi to'wên t'ähki in ta'gen namupí'in dívíwhâyundedi híhchandi dívíyä'dâapítsiye'o'indáho Yôesi Tádávi ovâytyuchänukhâymaa.

Nakhây'ä' inbí whäyu kay'in dínmúni'in

¹³ Tí'ûuwin páadé'in, un Na'inbí Sedó Yôesidi wovâyséegi'in, un ímuudá häädi wänbo t'ähki Yôesi Tádá äykú'daa'o', gá hân'oe naná' dihaydibo idi wovâyde'mandân wovây'aywoenídi. Hedi i Yä'dâa'i P'oewaahâadi wovâykhäge'maadí Yôesi Tádávi'in ípúwídi hedá in ta'gen namuu'in bínwhâyundedi idi wovây'aywon. ¹⁴ Yôesivi híwó'di tuu na'indi wâyty'óe'andi' it'oe ihaydi idi wovâytyukánnan iví'in ímúnídi, hedânho Na'inbí Sedó Jesus Christ hay'i namuu waagibá un wá' he'enninbá ímúnídi. ¹⁵ Hediho tí'ûuwin páadé'in, to'wí wänbo wívinmaßânípi wovây'egó'amídi háa úvíwhâyunde waagi, hedá in khuu na'indi na'inbí hí'dá hedá ta'nindá wâyhá'annin wívinýoe'amípi.

¹⁶⁻¹⁷ Yôesi na'inbí Tádá gínmuu'idi dínkeeyan idi na'in díséegi'in, hedi iví séegísehkaná ûnmuudibo na'in díkhäge'nan häädi wänbo t'ähki kwee waa sen waa gi'á'be-ídi hedá ta'gendi gínhanginnánídi hääwí natú'i dímaßáni'in áyhóni'in. Hediho Yôesi Tádá-á hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-á áyda'máa shánki wovâykhäge'namídi un wá' kwee waa sen waa í'âanídi, hedá áyda'máa in kay wovâymaßánídi hedânho t'ähki híwó'di namuu'ida' úví'âamídi hedá híwó'di i'gedída' úvíhée'amídi.

3

Paul-di ovâyda'máa ônyûusu'amídí

¹ Tí'ûuwîn páadé'in, náa ná'i wâytu'âamí: Na'in dînyuusu'amí, hedânho háa unbí'ge napóe waagibá Na'inbí Sedó Jesus-ví tuu ûnmuu'i' wesebo t'âmäpiye' t'owa dínhanginpúwídí, hedá t'owadi Yôesi Tádá kw'áayébo' óemá've-ídí. ² Hewânbo to'wên t'âhki Jesus-ví'piye' wídíwihâyundepí, hedího úvíyûusu'amí wá' Yôesi Tádádí há'in t'owa hânho yä'dâapí'in dimuu'in ovây'ahkhâa-ídí hedânho na'in wídíwóyí'nípídí.

³ Na'inbí Sedó Jesus háa iví tuu imägi waagi i'o', hedí idân in kay wovâypâkhâymaa hedá i yä'dâapí' namuu'iví'wedí wovây'âyîngikhâymaa.

⁴ Hedá wá' Na'inbí Sedódí naa díkhäge'máa ná'i dáywhâyú-ídí: Undá t'âhki háa wâyýôn waa úvíkanhon, hedá hanbo-á úvíkankhu'wakhâymaa.

⁵ Na'inbí Sedó Jesus-di wovâypahûuwí hedânho Yôesi Tádáví séegí ûnmuu'in unbí pí'ná khó'yé bînmá've-ídí, hedá wá' háa Christ i'an waagibá un wá' hääwí t'âhki i'gedí úvíyää'amídí.

Dínkhây'ä' wí'inbo híwó' dívít'ôe'amídí

⁶ Tí'ûuwîn páadé'in, ná'in tsontuu Na'inbí Sedó Jesus Christ-di dínk'û' wâymaa'nídí: Wí to'wí na'inbí tí'ûu páadé'ibá namuu'i baa'in wówátsi ihondáho hedá na'indi wâyhá'an waagi wínathaapídá, undá wí to'wí kí'bi namuu'iví'wedí úvíyâa'amí. ⁷ Unbo únpíhanginná háawin wówátsi âyhonnin undádí giyi' ihaydi, hedího háa na'in íví'o waagibá un wá' únkây'ä' hanbá úví'amí'in.

⁸ Undádí giyi' ihaydi na'in wígibâakw'ôhpi na'inbí wówátsi ây'amídí, hedá wá' wáymuu wânbo-á wá'âapídá wí'ívíhúuyánpi, hewânbo khuu-á thaa-á shánki ívít'ôe'an hedânho un wí'úntâynípídí unbí chä' bînhânú-ídí hääwí dímaa'nídí. ⁹ Ha'wâa íví'an hedânho únkeepúwídí háa un wá' únkây'ä' waa unbí wówátsi bînhûuwí'in, hedí kin íví'an tobá wâydaa'amí'in díhääwímää'nídí gínk'ôe wânbo'. ¹⁰ Wa'di undádí giyi' ihaydibo ná'in tsontuu wâymagi: To'wí nat'ôeda'pí'-á wíwínhúuyôenípí.

¹¹ Kin wâyhí'máa gínhanginpóedí wây wên un diwedí úvíbâawhaakwomáa'in. Báyéki dínwó'nân waagibá díví'o', hewânbo dín'âyîngiwó'náhpí i'gedá'mân dívíwânpitomáa. ¹² Na'inbí Sedó Jesus Christ-di na'in dínk'û' kí'mín t'owa ná'in tsontuu âymää'nídí hedá kaygi'di âytu'âamídá: Hanginpi híwó' inbí wówátsi dáyhûuwí, hedá dívít'ôe'amí inbí wówátsigí' dáychä't'aanídí.

¹³ Hewânbo tí'ûuwîn páadé'in, undá ihayda' híwó'da' úvíkanhûuwí, wí'úvíwóyí'nípí. ¹⁴ Wí to'wí ná'i hí' ná'in ta'nín diwe wâyta'nannin i'a'ginnanpídí, to'wí namuu'in bîn'âyîngi'amí, hedá i-áda wí'íyêenípí hedânho nawôeda'púwídí. ¹⁵ Naa wó'tu'da'pí to'wí há'bi' namuu'i' unbí hânbi' ûnmuu waagibá bînchâamá've-i'in, hewânbo shánkídí unbí tí'ûu bîntumakhe'o waagibá ná'i to'wí bîntumakhe'amí hedânho i-á ûnhanginpúwídí híwó' wí'ikanhonpi'in.

I t'ä'gi hí' Paul-di ovâyta'nandi'

¹⁶ Na'inbí Sedó Jesus-dân díkhäge'do' ánsaaginpídíbo gikwo'nídí, hedí tobáháa napóe wânbo' idáho häädi wânbo t'âhki han wovâykhâymaa, hedá íbá undádá namú-í.

¹⁷ Hedí náa naa Paul omuu'ídi naví mandibo wâysengituta'do', kinbá t'âhki ta'di dósan deeye dáy'o'. Kínhêe dóta'do hedânho únhanginnánídí ta'gendi naví'wedí na'ä'i namuu'in.

¹⁸ Na'inbí Sedó Jesus Christ-di un t'âhkídí íví séegísehkanä wovâymaa'ní.

In Páadé'in Ta'nin Paul-di Timothy Ônta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i ná'in ta'nin dóta'do'. Naa Christ Jesus-ví t'ôekhuwa'i omuu, Yôesi Tádá na'inbí aywondi gínmuu'idí hedá Christ Jesus i pín ta'ge haydi áytsíkha'máa'idá dítu'andi kí'bi t'ôe'i omúni'in. ² Naadi u Timothy ná'in wínta'do'. U-á naví kodí'di ay waagi'ba unmuu, naa waagibá Christ-ví'piye' biwhâyundedi. Yôesi Tádá-ádí hedá Na'inbí Sedó Christ Jesus-ádí séegísehkaná wóemáani hedá uvi'piye' da'iyapúwí hedá wóekhäge'namí ánsaaginpidíbo' uncha'nídí.

Paul-di ovâyumakhe'an díví'áyîngi'ámídí in hôeyó'in háhkanninbí'wedí.

³ Naa oe Macedonia nangepiye' omääpidíbo wítumakhe'an, hedí náá-á inbá wítumakhekhâymaa: Oe Ephesus búu'úbo biwóyí'ní, gá iwe wên t'owa piháa dâyhá'odân, hedí udi ovâyôení ha'wâa wídíví'âamí'ín. ⁴ Ovâytu'âamí wídíví'hí'má've-í'pí ná'i háäwí pehtsiyeda' waagi'ba namuu i'gedí hedá inbí hehäwin thehtáy pahpá'inbí kháwä háä'dibo hânho báyéki dín'ta'muu i'gedá. * T'owa ná'i háäwí i'gedí'á díví'hí'máadáho dívíwân'pit'aymáa, hedího kin díví'odá inbí hí'dí há'to ovâykhäge'namí díví'ámídí háa Yôesi Tádá natsonpóe waa, hewänbo iví'piye' ívîwhâyundeda' gínhanginná háa natsonpóe'in ívî'ámídí. ⁵ Hedího oda' udi kin ovâyôení'in hedânho in séegí dâymá've-í'in. Hedí híwó'dida' inbí ánsaa dínmuudáho', hedá háäwí híwó'di namuu'in dínhanginná'dida' díví'odá, hedá Yôesi Tádá'í'piyá pín ta'ge haydi dívíwhâyundeda', handidânho ná'in séegí dâymá've-í. ⁶ Hewänbo wên t'owa-áho han wídíví'opí, hewänbo háäwí nachä'muupí i'gedí'á díví'hé'e'odi Yôesí'í ta'ge'in p'ôegedí díví'hânge'an. ⁷ Dida' háhkannin dipimúni'in hedânho t'owa Yôesi Tádá'í' tsontu'u in t'owa ovâyhá'âamídí, hebo inbo wídika'póya'pí háa dítu'nin, hedí tobá dí'ánde' wänbo dínhanginná'nin háa díví'hí'máa i'gedí, ta'gendi wídínhanginnáhpí.

⁸ Gínhanginná Yôesi Tádá'í' tsontu'u-á híwó'dida' ûnmuu'in, hewänbo ta'ge ovâyhá'âamí'in nakhây'ä. ⁹ Ná'i-áho gínkhây'ä' gínhanginná'ín: Yôesi Tádá-á iví tsontu'u wí'imägí'pí in t'owa inbí wówátsi ta'ge dâyhonningí', hewänbo t'owa kinnân díví'o'ingí'-ân: Tsontu'u dâya'á'gínhánúnde', t'óyanpí'indá dimuu, Yôesi Tádá-á wí'ôe'a'gínmähpí, díví't'aywó'do', Yôesi Tádá-á'á wídíkw'ôhpí, Yôesi Tádá'í' háäwí-á ûnchá'muupí waagá dâyo'o', inbí yíyá-á tádá-á báyéki ovâywhá'o', dâyt'owahánúnde', ¹⁰ tsé waagi'inbá diyí', sená'dá wây-á sená'dádíbo dívíwhqhwomáa, t'owa-á ovâyhónde' ovâyku'ch'âanídí, hôeyó'indá dimuu, ovâytyó'dodá dívíwân'pihōeyó'o', hedá wíyá háäwí ha'wâagi namuu'idá'ba dívíkanhondibo in ta'gen háhkan namuu'in dâyyoegimáa. ¹¹ Yôesi Tádá i áytegende'idá naa dísóge t'owa dovây't'ôe'âamídí háa iví hânho híwó'di tuu ûntú' waa ná'in háhkan ní'gedí.

Paul-di Yôesi Tádá óékú'daa'an

¹² Na'inbí Sedó Christ Jesus dókú'daa'o' gá nachanpóedân naa híwó' dó'âamí'in háa dítu'an waa, hedího naa dísóge iví t'ôe dôn'âamídí, hedá dókú'daa'o' wá' in kay dímägidí kin dáykanhûuwídí. ¹³ Hedí idá kin naagí' dín'an tobá a'gínháhpí waagi iví'gedí dáyhi'máawän wänbo', hedá yanáká

* **1:4** In Hudíyo inbí hân'oe'in thehtáy pahpá'inbí kháwä dâytá'kw'ódi inbí'gedí wídín'óde-ípidí, hewänbo wá' inbí'gedí dâyo'ógédípaadi dívítuhkando ná'i ógédí i'gedí háa ta'gen namuu'in háa yoe.

dó'an, hedá iví t'owa-á dovâywhá'an. Hewänbo Yôesi Tádá naví'piye' nasehkanápóe wíðinhanginnáhpídí ta'gendi háa dáy'o'in. Nă'i hăăwí dáykanmáa wa'di Christ-ví'piye' dáywhâyundepídíbo'. ¹⁴ Hewänbo Na'inbí Sedódá hânho báyéki séegisehkană dímăgi. Năă-áho Christ Jesus-ví'piye' dáywhâyunde hedá dóséegi wá'.

¹⁵ Nă'i tuu naadi wâytukankhâymaa'i-áho whâyuwó'di namuu, hediho t'owa dínkhây'ă' t'ăhki dâyséegi'amí'in: Christ Jesus-á năă oepáa k'aydipiye' na'ăă na'in t'aywó'to'in gimuu'in dîn'owóyé-ídí. Hedi náaho i shánki p'ándíki' omuu. ¹⁶ Hewänbo Yôesi Tádá naví'piye' na'iyapóe, hedânho in to'wên dívíwhâyukhâymaađi in wówátsi nahánde'pí'in dáykéyí'indáho naa i shánki p'ándíki' omuu'i dímúni háa dînpóe waa, hediho indá dínhanginpúwí Christ Jesus hânho nabo'ată'in. ¹⁷ Hăăđi wänbo t'ăhki Yôesi Tádá ây'a'ginhûuwí, hedá kw'áayébo' âymá've-í. I-ân i tsondi shánki hay'i namuu, i-ân wínachu'pí, i-ân wínakee'ănpí, i-ân i wí'đă' Yôesi namuu. Hamân.

Háa Timothy ûnkhây'ă' i'amí'in

¹⁸ Timothy, u naví ay waagi'ba unmuu'i', nă'i wítumáa'i-á oda' áyîngidi năă'amí'in, i-á háa in Yôesi Tádávi tukhe'mindi ho wóetu'an waa bi'amí'inbá namuu, hedi inbí hí'điho wóekhăge'namí Yôesi Tádávi t'ôe híwó' mân'amíđi, wí híwó'di sundado híwó' ihânbo waagi'ba unmúníđi. ¹⁹ Biwhâyú'bé-í nă'in ta'gen hăhkan, hedá hăăwí ûhanginná'di híwó'di namuu'indá bîkanhûuwí. Wáy wên t'owa-áho nă'i híwó'di hăăwí dâyyoe'gi'an, hediho năă-á piháawi hăhkan dívíwhâyunde'. ²⁰ Hymenaeus-ăđi Alexander-ăđi ho ha'min damuu. Indáho Satan i Penísendiví mange naadi dovânyoe'an hedânho dahăhpúwíđi Yôesi Tádávi'gedi wíđănyanăkíhí'má've-ípíđi.

2

Háa in méesate'in t'owa dínkhây'ă' díví'amí'in dívíwé'ge'o' ihayđi

¹ Páadé kaygi'di wítumáa, u-ăđi hedá uví méesate'in t'owa-ăđi úvíyûusu'amí t'owa t'ăhki'gi', hedá ingí-á Yôesi Tádá-á bînhée'amí, hedá i-á bîndaa'amí hăăwí dîntáy'i' ovâymăäníđi, hedá bînkú'daa'ăamí. ² Úvíyûusu'amí i nangewi tsondi hay'igí' hedá t'ăhki in wé'ge'in tsonningí-á, hedânho khuwôeda'ginpídíbo githáa-í hedá t'owadá t'ămăgá wíđí'ăamípí, hedá hăăđi wänbo Yôesi Tádá-á hedá t'owa t'ăhka ây'a'géeni. ³ Híwó' namuu kin ívíyûusu'amíđi, hedi kin íví'odi Yôesi Tádá na'inbí aywondi gínmuu'i' âyhíhchando'. ⁴ Yôesi Tádá-á nada' t'ăhki t'owa ovây'aywoeni'in hedá háa in ta'gen hăhkan namuu'in dihăhpúwí'indá. Hedi i-á t'ăhki t'owagi' namuu, ⁵ gá wí'đă' wí Yôesi na'ăndân, hedi i-ăđi hedá na'in t'owa-ăđi na'inbí pinuđi wí'đă' wí to'wí gínwin díwóeníđi, i-á Christ Jesus-ân namuu, hedi t'owabá napóe. ⁶ I-á ipimăgidi iví wówátsidi iwá'ăa hedânho t'ăhki t'owa wówátsi ovâymăäníđi. Hedi Yôesi Tádá ide'man i thaa hăăđi kin Jesus i'amí'in, na'in dínkeek'úwíđi nada'in t'ăhki t'owa ovây'aywoeni'in. ⁷ Hedi Yôesidi naaho díso'ge igí' dáyhée'amíđi hedá iví t'ôekhúwa'i-á omúníđi, t'owa dovây't'ôe'amíđi nă'i hăăwí i'gedi. In ta'gen wâytumáa, wíđăyhôeyómăapi, naaho díso'ge-i-ân omuu nă'in Hudíyo dimuupí'in t'owa dovây'hă'amíđi háa dívíwhâyú-í'in hedá hăăwí ta'gen namuu'i-á.

⁸ Naa oda' t'ăhki i méesate eeye in senă' inbí man dáytege-ídí dívíyûusu'amíđi, hewänbo wíđínkhây'ăhpí nă'i mandibá dívít'aywó'năamí'in, hedá wé'ge'in t'owa-ăđi wíđit'ây-ípí, hedá wíđívítukannăamípí.

⁹ Hedá in kwiya' wá' oda' ha'minbá dímúni'in. Indá dínkhây'ă' híwó'đă' díví'ăwé'bé-í'in, dívíyêngi'amígí'đă'ba yoe, hewänbo dívípi'a'gindo

waa dínchaa-ídí díví'awé-í. Wídívíwänpiphóhkoedi'âamípi hedá wídívíwänpitôenípi báyéki óedo-á, sa'wó'di k'uu-á, aa hânho nachâ'muu'i-á, dívíwänpichaa'âamídi. ¹⁰ Han díví'âamíwí'wedi in kwiya' dínkhây'ä' sa'wó'nin dívípipáa-i'in hääwí híwó'di díví'o'idi. Nă'i-ânho i hääwí híwó'di namuu in kwiya'gí, in Yôesi Tádá dâya'gin gin ditû'nin. ¹¹ Kwiya'dáho hânda'dibo-á a'gindi-á ee méesate dikwo'ní Yôesiví tûu dihâhpúwídi. ¹² Naa wó'da'pí kwiya'di in senă' ovâyhă'ami'in hâa ovâytsónmă've-i'in, hewânbo hânda'dibo dikwo'ní. ¹³ Háadan kin otû'? Gá i sen Adam páadé óekhíyédân, ihaydáhă' i kwee Eve-á óekhíyé, ¹⁴ hedá wá' i kwee Eve-á i Penísendidi iví hôeyó t'âhkí óedawhăyu'an, i sen Adam-dá yoe, hedího i kweedi Yôesi Tádávi tûu ôn'a'ginhânú. ¹⁵ Yôesi Tádádáho kwiya' ovây'âyîngi'ami díví'ayyo' ihaydi iví'piye' dívíwhâyundedi, hedá t'owa-á dâyséegídá, hedá yă'dâa'in wówátsi-á dâyhondá hedá dívípi'a'gindodá.

3

In méesate'in tsonnin háawin dínkhây'ä' dimúní'in

¹ Nă'i tûu t'owa ditû'di-á ta'ge'ida' namuu: Wí sen méesatewi tsondi namúní'in nada'dáho', nă'i t'ôe i'ami'in nada'i-á híwó'di-ânkun namuu. ² Hediho wí méesate'i tsondi-áho kí'bi namúní'in ûnkhây'ä': Híwó' iví wówátsi ihûuwí hedânho to'wí wânbo há'to ûnkoedi-í iví'gedi natúnídi híwó' wí'i'opí'in, wí'da' kwiyo' ûnchă'ní, hâa i'o wânbo-á âyîngídá i'ami, híwó'nin nap'ônbaymúní, t'owa-ádá híwó'di-á namúní, iví k'aygi ee-á in t'owa-á ovâyhéegí'ami, t'owagí-á híwó'di háhkandi namúní, ³ wí sūwăto'i-á tsaa'i-á wínamúnípi, hewânbo ûnp'oe khaapi' namúní, wí t'aytuwă'i wínamúnípi, hedí chă' ni'gedá wâhphadá wí'i'ânshaamá've-ípi, ⁴ iví k'aygídá híwó'di tsondi-á namúní hedá iví âyyăă-á hâa díví'o wânbo t'ôyannindá a'ginhă'indá dimúní. ⁵ I-á ûnkhây'ä' kí'bi sen namúní'in iví tewhá ee, gá wí sen iví k'aygídi híwó'di tsondi namuupídá Yôesi Tádávi méesate'in t'owa wânbo-á há'to híwó' ovây'âyîngi'ami. ⁶ Hedi i-áho Jesus-ví'piye' its'anwhăyu'i wínamúnípi, gá kí'bi namuudáho ma'di iyêngi-í hedí kin i'andáho Yôesi Tádá iví'gedi natúní it'aywó'nan gin, hâa Yôesi Tádá i Penísendiví'gedi natú waabá, iyêngimáadi it'aywó'nan. ⁷ Hedi nakhây'ä' wá' in t'owa méesate'in dimuupí'indi nă'i méesatewi tsondi óe'a'geeni'in, hedânho yă'dâapi iví'gedi wídívíhí'máve-ípi hedí Penísendidáho ônphayk'û' iwá wíawhêe-ípi.

In méesate'in khăge'nin háawin dínkhây'ä' dimúní'in

⁸ In senă' méesate'in khăge'nin dimuu'in wá' hă'minbá dimúní, hedânho ovây'a'ginhûuwídi, inbí hí' wídây'egó'âamípi, báyéki méena wídâysúwă'bé-ípi, chă' hă't'aa'in wídimúnípi, ⁹ hewânbo pín ta'ge haydi in háhkan Yôesi Tádádi na'in dínthayyannin dívíwhăyu-í. ¹⁰ Wa' méesate khăge'gí'in ovâykw'ódipídíbo nakhây'ä' ovâytayi'ní'in, hedí híwó'nin dipeedáho' ovâyde'mamí. ¹¹ Nakhây'ä' t'owadi nă'in méesate'in khăge'ninbí kwiya' wá' ovây'a'geeni'in, hedá nă'in kwiya'dá pi'wênbí'gedi yanákí wídívíhí'má've-ípi, hedá sūwăto'indá wídimúnípi, hedá hăădi wânbo t'âhkí dívíkanhûuwí hääwí dínkankhây'ä'i'. ¹² Wí sen méesate khăge'di namuu'i-á ûnkhây'ä' wí'da' ûnkweechă'nídi, hedá híwó'di tsondi-á namúní iví k'aygídi iví âyyăă-ádi hedá in wé'ge'in ûnkw'ó'nindádá. ¹³ Méesate khăge'nindá híwó' inbí t'ôe dâya'odá t'owadi kw'aye ovâykw'ôeni, hedí dínkoedi-í khuwôeda'ginpídíbo dívíhée'amidí Christ Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde' i'gedi.

I hääwí Jesus-ví'gedi ívíwhâyunde'i'

¹⁴ Tobá o'ánde wänbo hanwaapídibo uví'piye' omú-í'in ná'i hääwí-áho náäbo wîntá'do', ¹⁵ hediho ohayyêepóedáho' úhanginnání háa t'owa dínkhây'ä' dívíkanhûuwí'in in wé'ge'in Yôesi Tádávi k'aygi'indádí dívíwé'ge'an dihaydi. Ná'in t'owa-áho i nawówayi'í Yôesiví kodí'nin méesate'in dimuu, hedi in ta'ge'in háhkan dâyekeeyo' hedá dâ'âyínmáa. ¹⁶ Hedi t'âhkídíbo dínkhây'ä' ditúní'in i hääwí Yôesiví'gedi ívíwhâyunde'i-á ta'gendi he'endi namuu, ná'i hääwí wígínhanginnáhpí idi na'in dínthayyan píhay. Hedi kinnân namuu: I-á wí t'owabáho napaadi náä oepáa k'aydi napówa. Hedá iví wówátsi ta'ge ihonnin i Yä'dâa'í P'oewaahâadâ dínkeeyan. In makówáwin t'ôepá'â'indídá óemû'. In Hudíyo dimuupí'in t'owa-á iví'gedá ovâyt'ôe'an. T'owa-á iví'piyá dívíwhâyü wa' náä oepáa k'aydi nayi' ihaydibo'. Hedá oe kw'áye sa'wó' naná' deepiyá napee.

4

Wên hôeyó'in háhkannin dipowagít'ôe

¹ I Yä'dâa'í P'oewaahâaho thay'eedi natú i t'ä'gi thaa napowa'ä' ihaydi wên t'owa inbí whâyü Yôesiví'piye dâyyoegikankhâymaa hedi kin díví'andiho ovâyt'óyankhâymaa in t'owa in dihôeyó'in p'oewaahâadi ovâymáa'in, hedá ná'in yä'dâapí'in p'oewaahâavi háhkanho dâyséegí'amí. ² Ná'i háhkandá wên hôeyó'in t'owa paa waagi'inbá dívíyánúmáa'in dimuu'indi wé'ge'in t'owa ovâyhá'amí. Ná'in yä'dâapí'in háhkannindá wí to'wí ipahánúdí na'ôepóedí háabo nataachanpo'pí' waagi'inbá dimúní, indá yä'dâapí díví'o wänbo wíditaachanpúwípí. ³ Gá kinnân: T'owa ovâykhâakankhâymaa dívíkhó'yâa-ídí, hedá ovâytü'â'amí wáy wí koegi'-á wídây'k'ôe-ípí. Hewänbo Yôesi Tádá-áho ná'i hääwí imägi hedânho in to'wên iví'piye' dívíwhâyunde'indáho in ta'gen dínhanginná'nindi ná'i hääwígí' óekú'daa'amí hedá dâyk'ôe-í. ⁴ Hääwí t'âhkí Yôesi Tádádí dímägi'i-áho híwó'di namuu, hedi âyyoegi'amíwí'wedí âyhóní, igí' Yôesi Tádá âykú'daa'andi. ⁵ Hedi ná'i hääwí-á híwó'di namuu gá Yôesi Tádá han natú'dân, hedá âyhónde' ihaydi ívíüusu'o'.

Wí Jesus-ví híwó'di t'ôe'í háa unkhây'ä' i'amí'in

⁶ Ná'i hääwí udi in méesate'in t'owa ovâyhá'amí, hedi handidi Christ Jesus-gí' híwó' bit'ôe'amí, hedi ná'i Yôesi Tádávi hí' ívíwhâyunde'i-á hedá ná'i híwó'di háhkan náa'a'ginnandi-á koegi' waagi'ba namúní wóekaymäänídí. ⁷ Hewänbo ná'i hí' pehtsiye waagi'ba namuu'i-á wínâa'âyíngí'amípí, ná'i hí'dá t'owa-á Yôesi Tádávi'wedá ovâywänpiyâa'o'. U-á shánkídí úkhây'ä' bikhää-í'in uví wówátsi mánhûuwídí Yôesi Tádá nada' waabá. ⁸ Na'inbí túu'ú âykay'amídí ívíkhäädedáho', háyda' gínchä'púwí, hewänbo háa Yôesi Tádá natsonpóe waa na'inbí wówátsi âyhondáho hääwí t'âhkígí' gínchä'muu, hedi gínhanginná ta'gendi na'inbí wówátsi náä náä oepáa k'aydi hedá in wówátsi na'ä'indá wá' híwó' gínpuwí'in. ⁹ Ná'i tuu wítumáa'i-áho ta'gen namuu, hediho t'âhkí nâaséegí'amí. ¹⁰ Hedânkun hânho ívít'ôemáa hedá ívíkhääde', gínhanginnândi Yôesi nawówayi'í-áho íkhâymaa'in háa natú waa. I-á i ay-wondi namuu t'âhkí t'owagí', hedi in Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'indáho' ovây'aywonde'. ¹¹ Nakhây'ä' udi t'owa ná'i hääwí'í'gedi ovâyhá'amí'in, hedá ovayyôení kin dâ'y'amídí.

¹² Tobáháa ts'aabibo' unmuu wänbo híwó' uví wówátsi mánhûuwí hedânho t'owadi wíwóe'a'gínhanú-ípídí, hediho uví wówátsi híwó'di úmuudiho in Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'in ovâykeeyamí háawin dínkhây'ä' dimúní'in.

Háa dívíhée'ámí waa ovâykeeyámí, hedá háa dívíkanhûuwí waagá, hedá háa t'owa ovâyséegíhûuwí'indá, háa Yôesi Tádáví'piye' dívíwhâyü'bé-í'indá, hedá háa yä'dâa'indá' dimúni'indá. ¹³ Hedi uví'we opówá píhay nakhây'ä' in t'owa i méesate ee diwé'gekw'ó'nin Yôesi Tádáví ta'nin diwedi ovâytuu'âamí'in, hedá ovâytumakhemá've-í'in, hedá ovâyhá'ámí'in. ¹⁴ In Yôesi Tádáví tukhe'mindi wóehée'andi in méesate'in tsonnindá uví'di dívímankw'ódidi Yôesi Tádáví háawên híwó'nin wóemägi hedânho iví t'ôe mân'ámídi, hediho nää-á nã'in wóemägi'indá úkhây'ä' híwó' mân'âyîngi'âamí'in. ¹⁵ Nã'i hääwí ipiye' bikhää-í, hedá bipimääni kin nãa'ámídi, hedânho t'owadi wóemúni'dí háa thamuwaa u shánki híwó' nâakanhondi. ¹⁶ Nakhây'ä' bi'âyîngi'ámí'in háa uví wówátsi mánhon waa hedá hääwí ovâyhá'o'i-á. Kin bi'âamí hedânho wí'bo bi'aywoeni'dí hedá in to'wên wônt'óyande'indá wá' ovây'aywoeni.

5

Háa Timothy-di in méesate'in t'owa ovâyma've-í waa

¹ In senä' uví shánki saydôe dimuu'in udi ovâytumakhemáadá t'aygidi wí'ovâyhée'ámípi, hewänbo shánkidí ovâyhée'ámí uví tádá mánhée'o waagibá. Hedá in shánki ts'aamin senä'dá uví tí'ûuwin mánhée'o waabá ovâyhée'ámí. ² Hedi kweeyôe ovâyhi'máadá uví yíyá mánhée'o waabá ovâyhée'ámí, hedi shánki ts'aamin kwiya' unbí tí'ûuwin mánhée'o waabá ovâyhée'ámí, hedi ovâyhi'máadá yä'dâa'í' ánsaada' mánmá've-í.

³ In kwiya' inbí senä' dínhannin wíyá tóebo wídn'ánpídi ovây'âyîngi'ámí. ⁴ Hebo wí kwee iví sen ûnhándi' ûn'âykw'ôndi háa ûnsa'yâa'âykw'ôndi, nã'in ây-á dínkhây'ä' páadé inbí k'aygi dithaa'in ovây'âyîngi'ámí'in hedi handi'ho diháhpúwí Yôesi Tádá óe'a'ginhûuwídi. Kindi'ho inbí yíyá'indá sa'yâa'indá ovâywaywá'ánde waabá díví'âamí, hedá wá' Yôesi Tádá-á óehíhchannamí. ⁵ Wí kwee iví sen ûnhándi', tóebo wí'ûn'ánpídi óe'âyîngi'ámídi, hediho wí'bo namuu, i-áho pín ta'ge haydi natsíkha Yôesi Tádáví óekháge'namídi hedi khuu-á thaa-á iyûusu'o Yôesi Tádá óekháge'da'máadi. ⁶ Hewänbo i kwee iví sen ûnhándi-á igí'da' ipihíhchanmääni'dí iví wówátsi ihondáho', i-á ho nachuu waagi'ba namuu tobá wa'di nawówayi wänbo'. ⁷ Nã'i hääwí díví'ámídi ovâyôeni hedânho to'wí wänbo há'to ûnkoedi-ídi natúnídi híwó' wídiví'opí'in. ⁸ T'áhkídi'bo dínkhây'ä' inbí t'owa ovây'âyîngi'ámí'in, shánki wänbo inbí k'aygiwin. Wí to'wí kin i'opídi iví whâyü Christ-ví'piye' iyoe'gi'an waagibá i'o', hedá wí to'wí hánhay wänbo iwhâyundepí'ví shánki p'ándíki'-á namuu.

⁹ In kwiya' inbí senä' dínhannin diwedi wáy wênda' inbí kháwä ovâyta'kw'ôeni hedânho kháge' dâyhónídi, indá kî'minnânho dimúni: Sígintâ (60) pâyoyi iwedí diphademuu'in, hedá wa'di inbí senä' dínwówayi' ihaydibo' indádi híwó' dithá'de'in, ¹⁰ hedá inbí'gedá t'owa-á dínhanginná hääwí híwó'di díví'annin, kin waabá: Inbí áyyäá híwó'gí dâysówé; inbí k'aygi ee-á t'owa-á híwó'dá dâyséegí'an; tobá hääwí namúni wänbo-á Yôesi Tádáví t'owagi'-á ovây'an; in t'ôephade iwe dikw'ó'nindá ovâykháge'nan; hedá häädi wänbo dívísó'dêe t'âmägi' híwó'di wé'ge'i hääwí díví'ámídi.

¹¹⁻¹² Hewänbo in shánki ts'aamin kwiya' inbí senä' dínchuu'indá wí'ovâykháwäta'kw'ôenípi, indá wáy kay'i taachan inbí túu'ú dínmuu iwe dâymá've-í hedi wíyá dikhóhtsaada'púuwí, hediho háa Christ-gí' páadé dívítuu'an waa wídiví'opídi t'owa inbí'gedí ditúni híwó' wídiví'opí gin. ¹³ Háa ma'di wá' baa'in dipúwí, hedá oepiyá nääpiyá diwänpiyêeni. Hedá iwedá ma'di shánki p'ándíki'indá dipúwí, t'owavi'gedí t'âmägi dihi'yêeni, hedá wídn'âyîngiwó'náhpí i'gá dívítomá've-í hedá hääwí dínkhây'áhpí' ditú'be-í. ¹⁴ Hedânho otû' shánki híwó' namúni'in in shánki ts'aamin kwiya' inbí

senä' dínchuu'indá dívíkhó'yâa-ídí hedá dâ'yâkw'ôení, hedá inbí k'aygi dâ'yâyingi'amí, hedânho in to'wên na'inbí'piye' háa dichaa'in háabo yanáki tuu namuu'i wíðâymá've-ípí na'inbí'gedi ditúnídí. ¹⁵ Wáy wên ná'in shánki ts'aamin kwiya' inbí senä' dínchuu'indá Yôesi Tádávi p'óegedí dívíyâ'an, hedího i Penísendi Satan-bí p'óegé i'gá dimän.

¹⁶ Hewänbo wí kwee Christ-ví'piye' iwhâyundedi hedá ûnmaatut'owakw'ôndá wí'bo diyoekandee'in, i-á ûnkhây'ä' ovây'âyíngi'amí'in. Kindidi in wé'ge'in méesate'in t'owa báyéki t'ôe wíðínpuwípi ovâykhâge'namídí, hedá shánki dínkoedí-í ovâykhâge'namídí in wé'ge'in kwiya' inbí senä' dínchuu'in wíyá tóebo wíðín'ânpi'in ovây'âyíngi'amídí.

Háa in méesate'in t'owadi inbí tsonnin ovâyma've-i waa

¹⁷ In méesate'in tsonnin dimuu'indá híwó' inbí t'ôe dívíkanmáadi híwó' ovâywá'âa-í'in nakhây'ä', hedí in hânho dívít'ôe'o'in Yôesiví hí' ônt'ôe'amídá ônhá'amídá shánká ovâywá'âa-í. ¹⁸ Yôesi Tádávi ta'nin diwe hanbá natû'. Kinnân nata'muu:

Wí wéyu itá'a'ts'ádínde'i-á wíwínsówhi'amípi hebo bínhúumääni.

Hedá wá' natû', nakhây'ä' wí to'wídí it'ôe'o'i-áho óewá'âa-í'in.

¹⁹ Wí'da' wí to'wídí wên háawên híwó'pí'in wí méesate'i tsondi ônchânundedi wínâat'óyaanípi. Hebo wên wíye háa poeye t'owa híwó'pí i'annin ditúðída'mânho ovây't'óyaaní. ²⁰ Hewänbo ta'gendi wí méesate'i tsondi' it'aywó'kanhondáho', in méesate'in t'owa t'âhkívi páadépiyebo iví t'aywó'di nâatû'âamí, hedânho in wé'ge'in méesate'in tsonnin dikhuwôeda'ídí dívít'aywó'namídí.

²¹ Yôesi Tádávi páadépiyebo', hedá Christ Jesus-ví páadépiyá, hedá in makówáwin t'ôepa'aa'in Yôesi Tádávi ovâyde'manninbí páadépiyá, kay'indi wítumáa, ná'i ho wítu'andi' nâa'a'ginnamí, hedí wí'bo wí'untúnípi wí to'wíwí'gedi háa híwó' háa híwó'pí i'annin úta'gendihanginnáhpíðíbo', hedí wí'untúnípi wí to'wí híwó'di namuu'in nâawânpihíðíbo'. ²² Wíwíwí'onnamípi wí to'wíwí'di bimank'úwídi méesate'i tsondigí' nâasóge-ídí. Kin bí'andi heyâa i-á t'aywó'to'i-ân namuudá, u-áho' iví t'aywó' iwebá bitóe'ó waagibá bí'o'. Bipi'âyíngi'amí hedânho yä'dâa'ibo unmunídí.

²³ Hâyännanho unhaypóe, hedího nää p'oeðá' wínâasúwä'bé-ípí, hewänbo wí híyää méena'ây wá' nâawóení hedânho wí'unsihaypúya'bé-ípí. *

²⁴ Wáy wên t'owa-áho kee'eedího dívít'aywó'do', hedího ná'i hääwí díví'o'i-á nahanginpo' wa'di ovâytyó'diwekánpiðíbo'. Hewänbo wây-á wên t'owaví t'aywó'di-á tí'úugédânho nats'anginpo'. ²⁵ Hedí híwó'di hääwí t'owa díví'odá hanbá napo', wesebo nahanginpo', hewänbo tobá nää wesebo híwó' wínahanginnáhpí wänbo', wáy wí thaa-ânho nahanginpúwí.

6

Háa in pant'ôe'in dínkhây'ä' díví'amí'in

¹ In to'wên pant'ôe'in dimuu'in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'indá häädi wänbo t'âhkí dínkhây'ä' inbí tsonnin dâya'ginhúuwí'in, hedânho t'owa yanáki wíðívíhí'má've-ípídi Yôesi Tádávi'gedi hedá iví háhkan tuu ûnmuu i'gedá. ² Hedí inbí tsonnin Jesus-ví'piye' dívíwhâyundeda'ho', in pant'ôe'in wíðínkhây'âhpí ovây'a'ginhánú-í'in tí'úuwíwí páadé'in diwânpiumuðíbo', hewänbo dínkhây'ä' ingí' shánki híwó' wänbo dívít'ôe'amí'in, gá ná'in tsonnin

* **5:23** Inbí p'oe-á wáyyedí sūwägi' híwó'di wíðínmuupí, hedího' iwe dâyméenawónde woegi' namúnídí.

in panbí t'ôe iwedí híwó'di dâyhónde'indá Christ-ví'piye' dívíwhâyunde'in wá' dimuudân, hedá Yôesidá ovâyséegí.

I chă' wăhphade wí'âyséegí-ípí

³ Nakhây'ă' ɔdɪ in t'owa ovâyhă'âmí'in hedá ovâyyôení'in nă'i hăăwí dívíkanhûuwídí. Ma'di wáy wíyá to'wídá piháa ovâyhă'o', hedá i ta'gen tɔu Na'inbí Sedó Jesus Christ natú'i-á wí'ovâyhă'opí, hedá wá' wí'ovâyhă'opí háa Yôesi nada' waagi dívíkanhûuwídí. ⁴ Kí'min t'owa-á dívíwănpiphuude', hedá hăăwí wănbô-á wídínta'gendihanginnáhpí. Inbí ánskaa-á híwó'di wídínmuupídí t'ămăgí' hăăwí i'gedi ditsikayi' hedá tɔu i'gedida'ba dituhănyi'. Iwedího dithúupo' hedá t'ayda' dívímăa, hedá wí'nă táyeví'gedi yanăkí dívíhí'măa, hedá di'ânde' in wé'ge'in t'owa-á yă'dăapí' ánskaa'dá dínmuu'in. ⁵ Inbí ánskaa dínpedeemuudi hedá in ta'gen namuu'in dínýâpóedí dívíwănpit'aymăa. Indá di'ánskaapo' Yôesiví khuu ipiye' dívíwănpíwhâyundedibo dikodit'owapăa-í.

⁶ Hewănbô in to'wên Yôesiví khuu ipiye' dívíwhâyunde'indáho dihíhchăa i hăăwí dínkw'ó'didibo', hedího kodit'owa waagi'inbá ho dimuu. ⁷ Gí'ăypuyă ihaydi hăăwí wănbô wí'âymaapí năă oepăa k'aydipiye', hedí gichuu ihaydi wănbô-á năă oepăa k'aydi iwedí hăăbô wí'âykuhăwăkhăymăapí. ⁸ Hedího koegí'-á awegí'-á gínkw'ó'dá gínkhăy'ă' gichanpúwí'in híwó' hay gínkw'ó'nin. ⁹ Hewănbô in to'wên dikodit'owapăa-í'in diwănpida'in dimuu'indá yă'dăapída' dívíkanhûuwí'in dichanpo', i hăăwí dida'i dâyhónídí. Inbí t'aywó'di dínmúní'idi wên phay ovâyk'ú' waabá dínpôe, hedí iwe diwhêe. Indá díví'ánskaa'ănpídíbo' i hăăwí ovâywănpíwhăhkangít'ôe'i dida', hedí nă'i hăăwídá áagépiye' ovâywhăve-í hedá pedee iwe ovâytôení. ¹⁰ T'owa-á dâychă'séegídí hăăwí t'ăhkí híwó'pí'da' dívítsiye'o'. Wáy wêndáho' hânho dichă'da'dího' inbí whăy Yôesiví'piye' dínmuu iwedí dívíhânge'an, hedího wí'bo báyéki dívípiwhă'an.

Paul-di Timothy óetumakhe'an híwó' i'ămídí

¹¹ Hewănbô Timothy, ɔ-á Yôesi Tădăví' unmuu, hedího nă'i híwó'pí' hăăwí namuu iwedí biyăatăă-í. Shánkídí bikhăă-í uví wówătsi ta'ge mănkhûuwídí hedá háa Yôesi nada' waagá úvikanhûuwí, hedá Yôesiví'piyá biwhăyuhûuwí, t'owa-á ovâyséegíhûuwí, biyăă'ămí tobá úkhăamăn wănbô', hedá t'ayyaa'i-á wí'unmúní. ¹² Wí äă'i háa wí tsăă'i' ikhăăde' waabá ɔ wá' kay'indi bikhăă-í híwó' uví wówătsi mănkhûuwídí. Yôesi Tădădí wóetukănnan in wówătsi nahândepí'in mănkéyídí, hedí báyéki t'owaví páadépiye'bo untú Jesus-ví'piye' biwhâyunde'in, hedího in wówătsi nahândepí'in iweho bitsăăkêení. ¹³ Năă hăăwí Yôesi Tădăví páadépiye'bo wíyôení, i-á hăăwí t'ăhkí nawówămuu'i' nawówătsipăyi', hedá Christ Jesus-ví páadépiye'bo-á, idá Pontius Pilate in ta'gen óetú'an Pilate-ví páadépiye' nawin dihaydi. Kinnân úkhăy'ă' bit-siye'ămí'in: ¹⁴ I tsontɔu wóetú'andi' năa'a'ginnamí, hedânho uví wówătsi híwó'ninda' úmúní hedá to'wídí wănbô-á hăăwí i'gedá há'to wônchănú-í. Kin bikanhûuwí Na'inbí Sedó Jesus Christ nawáy'ăă píhay. ¹⁵ Hăădi'i thaa ide'man dihaydiho Yôesi Tădădí Christ óekeesogekhăymăa. Yôesi Tădădáho namuu i na'indi ây'a'ginmăăní'i', ibá t'ăhkíwí shánkí kay-á imăa, ibá-á shánkí natsonyi' t'ăhkí wé'ge'in tsonnin dimuu'inbí'wedí, hedá ibá-á in kw'aye dimuu'inbí'wedá shánkí kw'aye'i-á namuu. ¹⁶ Ida'mân hănhay wănbô há'to nachúu-í, ida' wí'bo năkohtayná' diwá na'ăn, nă'i ko-á hânho nakaydi tóebo há'to ee nú' iwepiye' ihădi-í. To'wídí wănbô wáymuu wănbô wí'óemú'pí, hedá to'wídí wănbô-á hănhay wănbô-á há'to ûnkoedí-í óemúní'in. Yaho kw'aye âytegé-í hedá hăădi wănbô-á na'inbí tsondi-á gínmúní. Hamân.

In kodit'owa dimuu'in háa dínkhây'ă' díví'ámí'in

17 In to'wên kodit'owa dimuu'in báyéki năă oepáa k'aydiwi háăwí dínkw'ó'nin ovâytu'âamí wídívíyêngi'âamípí'in, hedá wídí'âanípí inbí chă'dá háăwí t'ăhki i'gedá ovâykhăge'nâamí'in, gá inbí chă'dáho háădi nanân wânbo dínháanídân. Hewânbo shánki dínkhây'ă' dívíwhâyú-i'in Yôesi Tádádânho ovâykhăge'namí'in. Idânho nă'i báyéki háăwí na'in t'owa dímă' díníhchannamídí. 18 Nă'in kodit'owa dimuu'in ovâytu'âamí híwó'gí dívíkanhûuwí'in. Indá báyéki háăwí híwó'di dínkw'ó, hediho dínkhây'ă' báyéki híwó'di-á díví'âamí'in, hedá inbí háăwí iwedá wídihăăkhă-ípí, hedá wé'ge'in t'owa-áđá dívíwiyé-í. 19 Kin dívíkanhondáho inbí híwó'di tsiyekan dínmuu'i-á wên kay'in tepú waagi'ba namúni inbí wówátsigí, hedi háăwí shánki nachă'muu'i dâyte'kw'óe'ó waagibá díví'ámí, gá handidi in kodí'nin wówátsi namúni'in dâykéyíđân.

I t'ă'gi hí' Paul-di Timothy ôntă'nandi'

20-21 Timothy, há'in hăhkan Yôesi Tádádí uví mange wônyoe'annin năa'âyîngi'ámí. In to'wên Yôesi óe'a'ginpí waa dívíhée'o'in wí'ovâyt'óyaanípí. Inbí hí' dínmuu'i wídínchă'muupí. Hedá in to'wên háa dívíhée'o'in ihayđă' dâye'egó'o'in wânbo-á wí'ovâyt'óyaanípí. Indá di'ánde' háăwí dínhanginná'nin, hewânbo ta'gendi wídínhanginnáhpí. Wáy wên hă'min t'owa-á in ta'gen whâyú namuu'in diwedí dívíyâa'an.

Yôesi Tádádí iví séegísehkană-áho wovâymăăní.

In Eedi'in Ta'nin Paul-di Timothy Ônta'nannin

¹ Naa Paul-á Jesus Christ-ví t'ôekhuwa'i-ân omuu, Yôesi Tádá natsonpóedí kí'bi' omúni'in, hedânho t'owa dovâyt'ôe'âamídi Yôesi Tádá iví tũu imági'in to'wên Christ Jesus-ví'piye' díwihâyunde'indáho in wówátsi nahánde'pí'in ovâymääní. ² Nă'in ta'nin naadi u Timothy wînta'do', u-á naví ay waagibá wíhăă hedí wíséegí. Yôesi na'inbí Tádá-ádi hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ádi séegísehkană wóemääní, hedá uvi'piye' nasehkanăpúwí, hedá wóekhăge'namí ánsaaginpídíbo' unchă'nídí.

Timothy-ví'gedi Paul i'ánshaamáadi Yôesi Tádá óekú'daa'o'

³ Naa Yôesi Tádá dókú'daa'o', i-á namuu iví t'ôe dônkanmăa'i', hedí dînhanginnă pín ta'ge haydi kin dáy'o'in, naví thehtáy pahpá'in díwí'an waabá. I dókú'daa'o' u' unmuudi, khuu-á thaa-á ugí' dáyýûusu'odi. ⁴ Naa hânho oda' wíyá wímúni'in hedânho ohíhchanpúwídí, uvi'gedi báyéki ánsaa dînpóya'di háa bisíhtăă'in ânwiye ihaydi. ⁵ Hedí dáy'ánshaa'o' háa Jesus-ví'piye' ta'gendi biwhâyunde'in. Páadé uvi sa'yăa Lois hedáhă' uvi yíyá Eunice-á inbí pí'nă kô'yé-á dănwăyũ, hedá naa dînhanginnă u-á wă' hanbă biwhâyunde'.

Paul-di Timothy óetu'an Yôesiví tũu t'owa híwó' ovâyt'ôe'âmídi

⁶ Hedânkun u wí'ánshaakannamí, naa uvi p'ó'dé dáyman'k'ũ' ihaydi Yôesi Tádádí wí hăăwí wóeyôn mân'âmídi. Năă wíyá bipimăäní hă'i t'ôe híwó' mân'âamídi, páadé ihaydi bitsiye'o waagibá. ⁷ Yôesi Tádádí na'in khuwôeda' wídímăgipí na'inbí pí'nă kô'yé, hewânbo kay-áho dímă', hedá díkhăge'do t'owa âyséegímă've-ídi, hedá hangintandă dímă' na'inbí wówátsi híwó' âyhûuwídí.

⁸ Hedího wí'unwôeda'ípí Nanbí Sedó Jesus-ví'gedi t'owa ovâyt'ôe'âmídi, hedá wídíwôeda'ípí tobá iví t'ôe dôn'odíbo dípansóge wânbo', hewânbo shánkídi naa t'ôephăde iwe o'ân waagibá un wă' unkhăymúni mânt'ôephăde-ídi Yôesi Tádáví híwó'di tũu t'owa ovâyt'ôe'âmídi, hedí Yôesi Tádádăho kay wóemăäní kin bí'âmídi. ⁹ Idânkunho na'in dîn'aywon hedá ív'indă' gimúnídi dítukánnan. Hedí kin i'an wên háawên ív'annin namuudidă' bá yoe, hewânbo báyéki séegísehkană imăadân. Hăn'oebo wa' hăăwí nakhí'yenpídíbo wí'bo i'ánshaamăgi kin i'âmídi, Christ Jesus-di dînhăymăa'in namuudi. ¹⁰ Hedí năăho Yôesi Tádádí nă'i séegísehkană na'in dînkeeyan Christ Jesus-á napówá ihaydi dîn'aywoenídi. Christ-dăho in chuwa namuu'in na'inbí'wedă dînyăa'an, hedá handídă dînkeekw'odi hádídi Yôesi Tádáví híwó'di tũu âywhâyundedi nă'in wówátsi nahánde'pí'in âykéyídi.

¹¹ Hedí Yôesi Tádádăho naa dísóge t'ôekhuwa'i-á hedá hăhkandi-á omúnídi, iví híwó'di tũu ûnmuu i'gedi t'owa dovâyt'ôe'âamídi. ¹² Hedí nă'i t'ôe dáy'o'i namuudi naa t'ôephăde iwe năă o'ân. Hewânbo tobáhăa kin dînpó' wânbo wó'wôeda'pí, dînhanginnădi to'wíwí'piye' naa dáywhâyunde'in, hedá híwó'dă dînhanginnă i-á ûnkoedi'in i hăăwí iví mange dôn'yoe'andi' dîn'âyîngi'âmídi i t'ă'gi thaa napówá píhay. ¹³ Naadi wînthayyan háawin in ta'gen hăhkan namuu'in, hedího u-á úkhă'ă' nă'in hăhkan díwebă bitsăakêení'in. Hedí kin bí'odi in whăyũ-á in séegí-á Christ Jesus napăyi'i năahûuwí. ¹⁴ Nă'i híwó'di hăăwí Yôesi Tádádí uvi mange wôn'yoe'andi' măn'âyîngihûuwí. I Yă'dăa'i P'oewaahăa na'inbí pí'nă kô'yé gínthaa'idăho wóekhăge'namí kin bí'âmídi.

Wáy wêndi Paul óeyoe'an hewânbo Onesiphorus-dă yoe

¹⁵ Ûhanginná t'ähkí in Asia nangewin t'owadi naa díyoe'an, Phygelus-ádi Hermogenes-ádi indi wänbo díyoe'an. ¹⁶ Na'inbí Sedóví'piye' dáyyûusu'o' in Onesiphorus-ví k'aygi'inbí'piye' nasehkanäpúwí, idá naa hâyännanho díbo'aawówá'an, hedá tobá nää pan tewhá ee owhi'än wänbo wídiwôeda'pí. ¹⁷ Nawôeda'íví'wedi nää Rome-piye' na'ää, hedi napówa ihaydá ihe'yidibo naa dítuwämáa díshaa píhay. ¹⁸ Naa dáyyûusu'o' owáy i t'ä'gi thaa napówa ihaydi Na'inbí Sedó iví'piye' nasehkanäpúwí. Ûbo híwó' ûhanginná, oe Ephesus búu'ú iwe i-ádi naa-ádi gayi' ihaydi idi báyéki díkhäge'nannin.

2

Timothy ûnkây'ä' híwó' Yôesigí' it'ôe'amí'in

¹ Naví ay, Christ Jesus-di iví séegísehkanä ûnmuu'in dímägi, hedi ná'indibá wóekay'amí. ² I hääwí naadi báyéki t'owa dovâyhá'andi' unt'oe, hedi nää ná'i unt'oe'ibá wây-á t'owa ovâyhähphadé-í, indá dínkhây'ä' häädi wänbo t'ähkí háa dínwó'nän waa dívíkanhûuwí'indá dimúni'in, hedáhá' indá wá' dínkoedí-í wé'ge'in t'owa-á ovâyhá'amí. ³ U-á wí sundado Jesus Christ-ví' waagi'ba unmuu, hediho naa dont'ôephadende waagibá u wá' ûkhây'ä' unkhâymuní'in igí' mänt'ôephadé-í. ⁴ Wí sundado namuu'i-á wa'di háa óeyôn waa i'odibo há'to iwedi iyáa'amí i'amí háa in sundado dimuupí'in díví'o waagibá, gá iví p'ó'dédi' ihíhchannamí'in nada'dân. ⁵ Hedá to'wí i'ádâamáa'i-á háa ûnkây'ä' waa i'ádâa'opidá há'to hääwí in dit'anpo'in ovâymä'i' óemääní. ⁶ Hedá wí to'wí nava iwe báyéki it'ôe'andi-á ûnkây'ä' i páadé'i namúni'in i hääwí napaa iwedi ihóní. ⁷ Híwó' bi'ánshaa'amí ná'i wítumáa i'gedi, hedânho Na'inbí Sedó híwó'di ka'powa wóemääní hääwí t'ähkí útáy'i' unka'pówa-í. ⁸ Jesus Christ-ví'gedi bi'ánshaa'amí. I-á nachuu wänbo nawáywówápóe, i-á David-ví ây iwedi'ibá namuu. Ná'i-ân namuu i híwó'di tuu iví'gedi t'owa dovây't'ôe'o'. ⁹ Ná'i tuubá namuudi t'ôephade iwe o'än, hedi wí yanäkikandi waagibá nää pan tewhá iwe owhi'än, hewänbo Yôesi Tádávi tuu-á ûnkaydi wí'ûnwhimuupí. ¹⁰ Tobá háa naa dînpó' wänbo dáyyä'ä'o' in Yôesi Tádávi ovâyde'mannin dimuu'in dovâykhäge'namídi hedânho in wá' Christ Jesus-di ovây'aywoení, hediho hânhay wänbo t'ähkí sa'wó'da' naná' diwe ditháa-í. ¹¹ Ná'i hí' nää otúní'i-á ta'gendá' namuu: Christ-ádi gichuudá i-ádíba wáy na'än diwebá giwówákwo'ni. ¹² Ívit'ôephadeyää'andáho', i-ádi wé'ge gitsonyêeni. Hewänbo i wí'âytaapí gin gitúdáho', i wá' natúní na'in wänbo-á wídítaapí'in. ¹³ Tobáháa na'in háa gínkhây'ä' waa wí'íví'anpí wänbo', i-áho häädi wänbo t'ähkí háa ûnkây'ä' waa i'o', gá wí'ûnkoedipídân i'egó'amídi iví hí' natú'in.

Timothy in ta'gen namuu'in ihûuwí'in ûnkây'ä', hedi in ta'gen namuupí'indá iyoe'amí

¹⁴ U-á ûkhây'ä' in méesate'in t'owa ná'i hääwí wítu'an ni'gedi ovây'ánshaakannamí'in, hedá Yôesi Tádávi páadépiye' kay'indídi ovâytu'âamí tuu i'gedida' wídívítuhänmá've-ípi. Han dívítuhkanmáadáho' wídínchä'muupí, hedi in to'wên dívít'óyande'inbí ánskaa-á ovâywänpipede'o'. ¹⁵ Häädi wänbo uví t'ôe áyíngidi män'âamí hedânho Yôesi Tádá natúnídi híwó' bi'annin, hedá háa bi'o'in namuudi wí'ûnwôeda'ípi, hedá Yôesi Tádávi ta'gen tuu ûnmuu'i t'owa ta'ge ovây't'ôe'âamí. ¹⁶ In t'owa Yôesi dâya'a'ginpí waa dívíhé'e'o'inbí'wedi hedá to'wên inbí hí' dínchä'muupí'inbí'wedi biyâa'amí. Ha'wâa'i hí'dí t'owa Yôesiví'wedi shánki ovâyâyâ'o'. ¹⁷ Wí phée nawówa'pí' nawadedi'dá i khowa óehá'dândo waagibá, ná'in t'owaví hí'-áho t'ämäpiye'

dínwadedi?, hedi handidi t'owa ovâyhá'dāndo?. Hymenaeus-ádi Philetus-ádi wên wíye sená? damuu in ha'wâa dívíhée'o'in diwedi. ¹⁸ Indáho in ta'gen namuu'in diwedi dānyāa'an. Kinnân datû?: Christ-ví'piye? ívíwhâyü ihaydiho giwáywówápóe waabá ho gínpóe, hediho owáy gichuu ihaydáho na'inbí túu'ú wígiwáywówápúwípí. Inbí tuudiho báyéki t'owa inbí whâyü iwedi ovâyâyakanhon. ¹⁹ Hewänbo Yôesi Tádávi tuu ünmuu'i-áho wên kay'in tepú na'ingî? dínk'û? waagi'inbá namuu, hedi ivi ta'nin diwe kinnân ûnta'muu:

Na'inbí Sedó-áho ûnhanginná wé'in ivi t'owa ünmuu'in.

Hedá kindá wá? nata'muu:

To'wên t'âhkí ditû'nin Na'inbí Sedóví'in dimuu'indáho dívít'aywó'kanwóyí'ni'in dínkhây'ä?.

²⁰ Wí kodit'owa namuu'ivi tewhá ee wí sä'äwé ûnsaa óedodi háa kwä? ts'ä'idi napa'andi?, hedi ná'i sä'äwé-áho i hääwí shánki híwó'di namuu'i? óesaa'ígî? namuu. Hewänbo wá? wíyá sä'äwé-áho phedá nap'odá napa'andi? nasaa, hedi i-áho i wâhphade híwó? namuupî? hääwí óesaa-ígî-á namuu.

²¹ Hääwí yä'dâapî? namuu'ivi'wedi ívíyâa'andá, handidi i sä'äwé hääwí híwó'di óesandi waagi'bá gimúni, hedá Na'inbí Sedóví'indáho ta'gendá gipúwí, hedi idiho wí t'ôe dímäáni igî? íví'amídí, hangî? ívíkhây'odi, hedi ná'i t'ôe dímä'i-á híwó? íví'amí.

²² Ná'i híwó'pî? taachan wáy wên e'nûn dâymáa'ivi'wedi óyâa'an. Shánkidí bikhää-i uvi wówátsi ta'ge mánhûuwídí, hedá Yôesiví'piye? biwhâyü'bé-ídí, hedá t'owa-á ovâyseégíhûuwídí, hedá indáda tsaaginpidíbo-á untháa-ídí. Kin bi'andá in to'wên yä'dâa'in inbí pí'ná khó'yé dimuudi Yôesiví'piye? dívíyûusukanmáa'in waagi'inbá unmúni. ²³ T'owa ánsaapí'in dimuu'in hedá hääwí wänbo wídínhanginnáhpî'in dimuu'indá dívítuhkandodi wí'ovây'tóyaanípí. Ha'wâa'i hí? dâypiyemáa'in dimuu'indá wí'ná táye dívíwänpit'ayyaa'o?.

²⁴ Hebo to'wên Na'inbí Sedógi? dívít'ôe'o'indá wídínkhây'ähpí t'aytuhkannin dimúni'in, hewänbo shánkidí t'âhkí t'owa-ádi híwó'nin dimúni, hedá híwó'nin háhkannindá bo'atä'indá dimúni.

²⁵ Dínkhây'ä? in to'wên Yôesiví hí? ônséegí'opí'in ovâythayyamí'in piháa díví'o'in, hewänbo kin ovâythayyodi t'ayginpidíbo? ovâyhée'âamí, hedi ma'dânho Yôesi Tádádi ovâykhäge?namí inbí t'aywó'di dâyyoe'amídí, hedânho in ta'gen namuu'in diháhpúwídí, ²⁶ hedi kindidáho inbí hangintan dâwáykéyí, hedá Penísendiví'wedáho dívíyâa'amí. Idá wên phay ovâyk'û? waagibá i'andi iwe diwhêe, hediho ivi pan waagi'inbá dipóedí háa natú waa ho díví'o?.

3

Háa napúwí'in i t'ä'gi thaa napowa'ä? ihaydi

¹ Naa oda? ná'in wítukankhâyamáa'in ûhanginnáni'in: I t'ä'gi thaa napowa'ä? ihaydi báyéki kây'in napuwagít'ôe. ² T'owa-áho wí'bo dívípiséegíkhâyamáa hedá inbí chä? ni'gedida? díví'ánshaakhâyamáa. Indá dívíyêngíkhâyamáa, kw'áye-á dívípítegekhâyamáa, t'owa-á t'âmägi-á ovâytukankhâyamáa, inbí yíyá'indá tádá'indá wí'ovây'a'geenípí, kú'daa-á wídívímäänípí, Yôesiví hääwí-á wí'ôn'a'geenípí. ³ Inbí k'aygi'in wänbo wí'ovâyseégí-ípí, häädi wänbo t'âhkí dívíyá'be-i'in didá'í, pí'wên t'owaví'gedá yanäki-á dihi'yëení, háa diwänpichaa waagá dívíkhâyamáa, háa'wänbo dimúni, hedá i híwó'di hääwí namuu'i-á dâyt'áy-i, ⁴ inbí k'ema'indá inbí maatu t'owa'indá ná'inbí hânmin dínmuu'inbí mangá ovâykáani, díví'ánshaa'anpidíbo hääwí t'âhkí dívíkhâyamáa, dívípiphúu-i, Yôesi Tádá dâyséegímá've-ívi'wedi inda'ba dívípihíhchannamí'indá didá'í, ⁵ indáho

Yôesiví'näpiye' dimuu waabá dívíkanhûuwí, hewänbo háawin iví kay ûnmuu wänbo wíðínhanginnání. Ha'wâa'in t'owaví'wedí biyâatää-í.

⁶ Wáy wên ha'wâa'in inbí hôeyó wóegé tewhá eeye dits'úya', wáy kwiya' ánsaapí'in dimuu'in dithaa eeye, kwiya' báyéki t'aywó'di dâymáa'in hedá t'âmägi' híwó'pí' taachandi ovâykaygimáa'in, hedí ná'in kí'min kwiya' in dihôeyó'indá dívísó'dinde' inbí háhkan ovâywhäyu'amídí inbí'näpiye' ovâymá'idí. ⁷ Ná'in kwiya'didá in hôeyó'in háhkannin ovâyt'óyandedí häädi wänbo t'ähki wíyá shánki dida' diháhpúwí'in, hewänbo há'to in ta'gen namuu'in diháhpúwí. ⁸ Ha'min háhkannindá in ta'gen namuu'in dâyyoegi'o', hân'oe Jannes-ádi Jambres-ádi Moses-ví hí' dânyoegi'an waabá. Ná'in háhkanninbí ánsaa yä'dâapi'da' dínmuudi inbí whäyu Yôesiví'piyeho wíðínchä'muupí. ⁹ Hewänbo háa dívíkanhon waa há'to híwó' dínpuwí. Iwebo nakeepúwí ánsaapí'in dimuu'in, in wíye senä' Jannes-ádi Jambres-ádi dânpóe waagibá.

Timothy in ta'gen namuu'in ûnhanginnândi híwó' ikanhûuwí

¹⁰ Hewänbo udá áyîngidi ho naa dímû' háa dáykanhon waa, hedího ûhanginná hääwí in t'owa dovâyhá'o'i', hedá háa naví wówátsi donhon waagidá, hedá hääwí ipiye' dáykhääde'indá, hedá háa dáywhäyunde'indá, hedá háa dáybo'atä'o'indá, hedá háa t'owa dovâyséegi'indá, hedá háa dáyää'o'indá. ¹¹ Hedá dímû' háa t'owadi naví whäyu dínmuudi díyanäki'annindá, hedá háa indi dít'ôephadekannannindá. I búu'ú Antioch-á Iconium-dá hedá Lystra-á eeye kin naa dînpóe. Hebo tobá díyanäki'an wänbo', Na'inbí Sedódí ná'i hääwí t'ähki iwedí dîn'aywon. ¹² Hedá to'wên t'ähki dida'in inbí wówátsi dâyhûuwí'in Yôesi Tádá ôehíhchanmäänidí, in wá' Christ Jesus-ví'in dimuudibo ovâyyanäkíkanhâymaa. ¹³ Hedí ná'in yä'dâapi'in t'owa dimuu'indá hedá in t'owa dâyhôeyóhá'o'indáho shánki p'ándíki'inho dipuwagít'óe. Ná'indá wây-á t'owa-á in ta'gen namuu'in diwedá ovâyyâakankhâymaa, hedá in wá' in ta'gen namuu iwedibá dívípiyâakankhâymaa.

¹⁴ Hewänbo u-á ûhanginná to'wídi wóehá'annin. hedího téegi t'aagi háa unháhpóe'in diwe hedá háa biwhäyunde'in diwá bitsaakêeni. ¹⁵ Híyää'i unmuu ihaydi waabo ná'i ta'kan Yôesi Tádávi'wedí na'ää'i' ûhanginná, hedí ná'i ta'kan namuu'idibá wóehá'o' háa Christ Jesus-ví'piye' biwhäyundedí wôn'aywoeni'in. ¹⁶ Hääwí t'ähki Yôesi Tádávi ta'nin diwe nata'muu'i-á i Yä'dâa'i P'oweahâavi'wedí na'äädidá' namuu, hedího báyéki nachä'muu díkhäge'namídí in ta'gen namuu'in giháhpúwídí, hedá háa híwó'pí' ív'í'o'in dínthayyamídá, hedá in ta'ge'in p'ôe namúní'in dínkeeyamídá, hedá háa í'ge ív'íhûuwí'in díhá'amídá. ¹⁷ Hedího ná'in háhkan gihádího na'in Yôesi Tádági' ív'ít'ôe'o'indáho hääwí t'ähki gíntáy'i' âymáa hedânho híwó' igí' ív'ít'ôe'amídí, hedí hangí' wíyá hääbo wígínte'dée-ípi.

4

¹⁻² Yôesi Tádávi páadépiye' hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví páadépiyá wítumáa kinnân bí'amídí: Yôesiví tux t'owa ovâytuuphadé-í hedá häädi nanân wänbo unkhâymuní kin bí'amídí. Híwó'pí in t'owa díví'odá ovâythayyamí, hedí ovâytu'âamí ha'wâa wíðíví'âamípí'in, hewänbo i híwó'di namuu'ida' dívíkanhûuwí. Häädi waa kin ovâyhá'odi indádí bibo'atä'âamí. Ná'i kin wâytumáa gá Na'inbí Sedó Jesus-di t'ähki t'owa ovâykeekw'ôenídân háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, in diwówayi'indá in ho dichuu'indádí, hedí kin ikhâymaa owáy nawáypówádí nap'ó'dédí'sogedee ihaydi. ³ Hedího náä úkhây'ä' Yôesi Tádávi tux t'owa ovây't'ôe'âamí'in,

gá wáy wí thaa naná' diwáho in t'owa in ta'gen háhkan namuu'in há'to dit'óyandá'í, hewänbo shánkídí báyéki hôeyó'in háhkannin ovâytuwäkhâymaa, hedi dívíwänpihíhchannamídí didá'í ná'in háhkannindi ovâytu'âamí'in hääwí dit'oeda'idá'. ⁴ Hedá in ta'gen namuu'in wídit'óe-ípídí díví'oyephohtidikhâymaa, hewänbo i hí' ta'gen namuupí' pehtsiye waagi'bá namuu'i' dit'óe-ídí díví'oyephohkhuukhâymaa. ⁵ Hewänbo ɯ-á úkhây'ä' ta'gedá' bí'ánshaa'amí'in, hedá mânt'ôephadendedá biyää'amí, hedá t'âmäpiye' unyêení Yôesiví híwó'di tuu in t'owa ovây't'ôe'âamídí, hedá in t'ôe Yôesidí wóeyônin híwó'dá bikanhûuwí.

⁶ Nää'i hääwí wítu'an gá nääho Yôesigí' naví ûnp'oe donts'ancha'khâymaadân, naví wówátsi dáypäkhâymaa, ihaydiho naná nää oepáa k'aydidí dáyyâ'amídí. ⁷ Wí tsaa'i háa wí ää'i hânho isó'dinde waagibá naa wá' dáyso'dêe Yôesiví híwó'di t'ôe dôn'amídí, hedá háa díyôn waagá dônbowa, hedá i hääwí ívíwhâyunde'i-á dó'âyíngi'an. ⁸ Hediho in to'wên díví'äädedí páadé dipówá'in wí hääwí dit'anpo' waabá, naa wá' hääwí naagi' dînte'kw'ódi'i' donkekhâymaa, gá naví wówátsi ta'ge donhondân. Na'inbí Sedó Jesus-á namuu i to'wí t'owa ta'ge ovâytukankhâymaa'i háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, hedi idáho ná'i dînte'kw'ódi'i' naa dímmañí, hewänbo naadä'ba yoe, in wé'ge'in t'owa pín ta'ge haydi óetsíkha'máa'in nawáy'ää-ídí, innân wá' hanbá ovâymaañí.

Wên t'owaví'gedi Paul ita'nan

⁹ Bisó'dêe-í hanwaapídíbo naví'piye' un'ää-ídí. ¹⁰ Demas-didáho díyoe'an, i-á ná'i oepáa k'aydiwi hääwí shánkí iséegídího', hediho oe Thessalonica búu'úpiye' namää. Crescens-á oe Galatia nangepiyá namää, hedá Titus-á oe Dalmatia nangepiyá. ¹¹ Nää-á Luke-dá'mân naa-ádí na'ân. Mark-á nâamá'í, i-á ûnkoedi naví t'ôe iwe díkhäge'namí'in. ¹² Tychicus-á oe Ephesus búu'úpiye' dósan. ¹³ Hedi un'ädi naví k'éwé'in aa oe Troas búu'ú Carpus-ví'we donyoe'annin dînmá'í, hedá naví ta'di-á wá' dînmá'í, hewänbo shánkídá i púye eedi nata'muu'i' ta'di-á.

¹⁴ Alexander i kwä'k'udi ihääwípa'idá naa báyéki díyanäki'an, hediho i híwó'pí dí'andi namuudi Na'inbí Sedódáho báyéki óetuchänukhâymaa. ¹⁵ ɯ-áho hä'i senbí'wedí ó'âyíngi'an, i-á na'inbí hí' t'aygidi iyoegi'andi.

¹⁶ Páadé naa dítuýó'diwekándí naa wí'bo dáy'aywoenídí dáyhée'an dihaydi tóebo wí'iwínúpi naa díkhäge'namídí. T'ähkídíbo díyoe'an. Naa oda' Yôesidí ovây'owóyé-í'in tobá han díví'an wänbo'. ¹⁷ Hewänbo Na'inbí Sedó-á naa-ádí nayidi idân díkhäge'nan, hedá in kay-á dímägi t'ähki íví tuu t'owa dovây't'ôe'amídí, hediho t'ähki in Hudíyo dimuupí'in iwe diyí'in dit'oe. Hedi Yôesidí naa dîn'aywon, wí to'wí wí khänbí wää iwedi óewhahkê' waabá naa dí'an. ¹⁸ Hedi Na'inbí Sedódáho t'ähki i híwó'pí' t'owadi díkhâymaa'in dida' iwedi díwhahkéyí, hedá idá oe makówá wáy i natsonnän diwepiye' bahpíbo díhûuwí. Hânhay wänbo t'ähki t'owa dínhây'ä' kw'áayébo' óemá've-í'in. Hamân.

Wí sengituu namuu'i'

¹⁹ Priscilla-á Aquila-á ovänsengitu'âamí, hedá in Onesiphorus-ví k'aygiwindá wá'. ²⁰ Erastus-á oe Corinth búu'úbo iwóyí', hedi Trophimus-á nahaydi oe Miletus búu'ú iwá dóyoe'an. ²¹ Bisó'dêe-í wa'di nate'núpóepídíbo' unpówá-ídí. Eubulus-dá wóesengitu'an, hedá Pudens-dá Linus-dá, Claudia-dá, hedá t'ähki in wé'ge'in tí'ûuwín páadé'indá inbí sengituu wónsan.

²² Na'inbí Sedó Jesus uví pí'ná khó'yé mánmä've-í, hedá íví séegísehkanä-á wóemääñí.

In Ta'nin Paul-di Titus Ônta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i nã'in ta'nin dóta'do'. Naa Yôesi Tádáví t'ôe'i hedá Jesus Christ-ví t'ôekhuwa'i-á omuu. Naa dísan in to'wên Yôesi Tádádí ovâyde'manninbí'piye', hedânho dovâykhäge'namídí shánkí iví'piye' dívíwhâyú-ídí, hedá in ta'gendá dovâyhá'amídá, hedânho háa Yôesi nada' waagi inbí wówátsi dâyhûuwídí. ² In wówátsi nahánde'pí'in gín'ã'in âytsíkha'máa âykéyídí. Yôesi-á wí'ihôeyó'opí, hedí hân'oebo iví tũu imăgi kí'min wówátsi dímaänídí, ³ hedí híwó' naná' dihaydi i'gedí díhangin'ânnan. Yôesi na'inbí aywondidi naa díyôn hedá dísóge nã'i tũu t'owa dovâytuuphadé-ídí. ⁴ Naadi u Titus wînta'do', u-á navi ta'gendi ay waagibá wíchaa, naa dâyhâyunde'ibá u wá' biwhâyundedi. Yôesi i Tádá-ádí hedá Christ Jesus na'inbí aywondi-ádí séegísehkanã wóemăanı hedá wóekhăge'namí ánsaaginpidíbo' unchã'nídí.

Háa Titus oe Crete p'oyâadi i'âmí waa

⁵ Naadi oe Crete p'oyâadi iwe wíyoe'an hedânho hăäwí iwe wa'di natáy'i bí'amídí, hedá méesate'in tsonnin t'ăhki búu'ú eeye ovâykw'ôenídá. Kinnân hêe wítu'an: ⁶ Wí méesate'i tsondi-á ûnkhây'ă' wí sen to'wídí wânbo wí t'aywó'di wí'ônsháa-ípí' namúní'in. I-á ûnkhây'ă' wí' kwee-ádída' nakhóhtsaacha'ní'in, hedá iví ây-á whâyú'inda' dimúní, hedá nã'in âyví'gedí t'owa wídítúní'pí háa diwănpida' waagi díví'o'in hediháa t'óyanpí'in dimuu'in. ⁷ Wí méesate'i tsondidá Yôesiví t'ôe ô'n'âyînmáa, hedânho otú waa ûnkhây'ă' wí sen to'wídí wânbo wí t'aywó'di wânbo wí'ônsháa-ípí' namúní'in. I-á wína'âanípí idá'mân in ta'gen imáa'in, hedá wesebo wínat'ayyaapúya'be-ípí, hedá sũwăto'í' háa tsăto'í' háa nachă'ha't'aa'í' namúní'in wí'ûnkhây'ăhpí. ⁸ Shánkídí ûnkhây'ă' iví k'aygidi nat'owaséegít'ôení'in, i yă'dăa'i namuu'i-á iséegí-í, hangintă'di-á namúní, iví wówátsi-á ta'ge ihûuwí, hăäwí Yôesi natsonpóe'i-á hăădi waa i'ăamí, hedá áyîngidi iví wówátsi ihûuwí'in ûnkhây'ă'. ⁹ Yôesiví hí' whâyúwó'di ûnmuu, hedího i méesate'i tsondi-á háa nahăhpóe waa nã'i hí' ípiye' iwhâyuhûuwí, hedânho in wé'ge'in t'owa ovâykhăge'namídí nã'in ta'gen hăhkan dipiye' shánkí dívíwhâyú-ídí, hedá in to'wên nã'in hăhkan dâyséegí'anpí'indá piháa di'ánsaamuu kin ovâythayyamí.

¹⁰ Han i méesate'i tsondi ikanhûuwí gá báyéki t'owa-á t'óyanda'pí'indá' dimuudân, hedí inbí hí'-á wídínchă'muupí, hedí inbí hí'dí wây-á t'owa-á piháa ovây'ánsaakando'. In Hudíyo dimuu'in shánkí wânbo hă'min dimuu. ¹¹ Nakhây'ă' nã'i kí'bi hí' ây'ahkhăa-í'in, gá hăäwí dínkhây'ăhpí' dâyhă'o'dân hôeyó'dí dâywănpichă't'aanídí, hedího báyéki tádá'indá yíyá'indá inbí ây wóegé ovâypedee'o'. ¹² Wí Crete-wi sen wânbo', i-á inbí khuu i'gedí itumakhe'o'í' namuu'i natú, "In Crete-win hăădi wânbo t'ăhki dihôeyó, khân t'ayyaa'in waagi'inbá dimuu, bâa'in de'de'in dimuu." ¹³ Nã'in inbí'gedí natú'indá ta'gen namuu. Hedího u-á ûkhây'ă' kaygi'di ovâytumakhe'âmí'in hedânho inbí whâyú Yôesiví'piye' ta'ge dínmúnídí, ¹⁴ hedá wídây't'óyaanípídí in Hudíyoví pehtsiye-ádí hedá i tsontũu in t'owa in ta'gen namuu iwedí dívíyăa'annin dâypipaa'i-ádí. ¹⁵ In to'wên yă'dăa'in dimuu'ingí' hăäwí t'ăhki híwó'di namuu, hewânbo in yă'dăapí'in dimuu'in hedá wídívíwhâyundepí'ingí'-á hăăbo híwó'di wídínmuupí. Nã'inbí ánsaa wânbo yă'dăapí' dínmuudi wídínhanginnăhpí wé'i wí híwó'di namuu, wé'i

wí híwó'pí' namuu'indá. ¹⁶ Yôesi dâytaa gin ditû', hewänbo háa dívíkanhon waagidi nakeepo' ta'gendi wíðäytaapí'in. Daháa díví'o', wíðí'a'ginháhpí, hedá hääwí híwó'di namuu wänbo díví'ami'in wíðínkoedipí.

2

In ta'gen háhkan namuu'in

¹ Hewänbo uví'wän úk'óe t'owa ovâyhá'amídi háa inbí wówátsi dâyhûuwí'in, in ta'gen namuu'in dívíwhâyumá' dihaydi. ² Saydôe ovâyhá'amí wíðisuwät'ôenípídi, hedá híwó'dá inbí wówátsi-á dâyhûuwídi hedânho t'owadi ovây'a'geenídi. Ovâyhá'amí hanginta'nin dimúnídi, hedá in ta'gendi whâyü-ádi séegí-ádi dâymá've-ídi, hedá tobáháa napo' wänbo dívíyää'amídi. ³ Hedá kweeyôe-á wá' ovâyhá'amí háa inbí wówátsi dâyhon waagidi dâykeeyamídi Yôesi dâya'ginhonnin. Wây-á t'owaví'gedi yanäkiwó' wíðíví'má've-ípi, hedá suwäto'in wíðimúnípi. Indá dínkhây'ä' hääwí híwó'di namuu'i dâyhá'amí'in, ⁴ hedânho in shánki ts'aamin kwiya' ovâyýéye-ídi inbí senä'dádi inbí ây-ádi dâyséegíhûuwídi, ⁵ hedá hanginta'nindá dimúni, yä'dâa'in wówátsi-á dâyhûuwí, inbí k'aygi-á híwó'dá dâya'yingi'amí, diséegít'ôení, hedá inbí senä'dá dâya'ginnamí. Han díví'odi to'wí wänbo há'to ûnkoedí-í híwó'pí ihée'amídi Yôesiví tûu i'gedi.

⁶ Hanwaagibá in senä' shánki ts'aamin dimuu'in kaygi'di ovâyhá'amí hanginta'nin dimúnídi. ⁷ T'ähki ü bi'o'i híwó'da' bi'äämí, hedi handidi ná'in shánki ts'aamin dimuu'indi wóemúndedi udi ovâykeeyamí háa indá dínkhây'ä' díví'äämí'in. Ovâyhá'odi in ta'genda'ba bihée'amí, hedá ovâykeeyamí pín ta'ge haydi biwhâyunde'in. ⁸ Uví hí' ta'ge'ida' úmúni hedânho tóebo wí'ûnkoedí-ípídi wóetuusúu'amídi. Handidi to'wí uví'näpiye' namuupí' nawôeda'púwí, hääwí wänbo híwó'pí' wí'ishaadepídi na'inbí'gedi natúnídi.

⁹ In pant'ôe'in dimuu'in ovâytu'äämí inbí tsonninbí tûu dâyt'óyaaní, hedá i t'ôe dâyo'odi inbí tsonnin ovâyhihchannamí, hedá wá' wíðívítuw'hännâamípi, ¹⁰ hedá wíðívisä'mâamípi. Shánkídi dâykeeyamí sähto'indá hôeyó'indá wíðimuupí'in, hedânho háa inbí wówátsi dâyhon waagidi nakeepúwídi i hääwí Yôesi na'inbí aywondiví'gedi âyhá'andi' sa'wó'di namuu'in.

¹¹ Yôesi Tádádi iví séegísehkaná na'in dínkeeyan, hedi ná'i séegísehkaná-á ûnkoedi t'ähki t'owa ovây'aywoenídi. ¹² Hedi iví séegísehkaná iwedi giháhpóe ná'i a'ginháhpí hääwí Yôesiví'piye' iví'o'i' âyyoe'amídi, hedá i híwó'pí hääwí in t'owa Yôesi dâytaapí'in kay'indi dikanda'i-á âyyoe'gi'amí, hedi náa oepáa k'aydi na'inbí wówátsi ta'gá hedá hanginta'dídi âyhûuwí, háa Yôesi nada' waa. ¹³ Hedi gitsíkha i hääwí híwó'di Yôesidi dípägít'óe'i', hedi kinnân namúni: Jesus Christ nakeepúwí iví sa'wó'di kohthay wóegé, i-á i hay'i Yôesi-á hedá i dín'aywondi-á namuu. ¹⁴ I-á na'ingí' ipimägi na'inbí t'aywó'di iwedi díma'p'ädi-ídi hedá ná'i t'aywó'di dînyâa'amídi, hedânho ta'gendi iví t'owa gimúnídi, hedi pín ta'ge haydi gida'ídi híwó'da' ívíkanhûuwídi.

¹⁵ Ná'i hääwí i'gedi t'owa ovâyhée'amí. Kaygi'di ovâytu'äämí háa díví'äämí'in, hedá in to'wên híwó'pí dívíkanhonnin ovâyta'gep'óegésaani. Ü-á úk'óe kin bi'amídi, hedânho to'wí wänbo wí'ûnkoedipídi wóe'a'ginhánú-ídi.

3

Háa Titus-di in Jesus-ví'piye' dívíwhâyunde'in ovâyhá'amí waa

¹ Ihayda' in t'owa ovây'ánshaakannâamí t'ähki in nange'in tsonkhuu dâymáa'inbí khómapho' dívíkw'ôení. Dínkhây'ä' di'a'gint'ôení'in, hedá dikhâymuní hääwí t'ähki híwó'di namuu'i' díví'äämídi. ² Ovâytu'äämí

wây-á to'wênbí'gedi yanäki wídivíhí'má've-ípi, hedá wídivítuhkanmá've-ípi. Shánkídí ûnp'oe kháapi'in dimúni hedá t'ähki t'owa-ádi a'gindibo dívíhûuwí. ³ Gínkhây'ä' kin waagi íví'âami'in, gá wáymûu na'in wá' hangintahpí'in gimú'dedân, hedá t'óyanpí'indá gimuuwân, in ta'gen namuu iwedi gihângepóewân, háa na'inbí túu'ú iwe gichaa waagida' íví'odi wí'bo ívípihíhchanmädi ná'i híwó'pí' hääwídi na'in dípanhógi waa gínpóe, na'inbí wówátsi-á t'ähki yä'dâapída' íví'owân, githúut'óewân, wây-á t'owadá dí'taywân hedi na'indi wá' indá âyt'aywân. ⁴ Hewânbo Yôesi na'inbí aywondidá dínkeeyan i-á t'owa-ádi híwó'di namuu'in hedá inbí'piye' séegi-á imáa'indá, ⁵ hediho dín'aywon, hewânbo na'in híwó'di hääwí íví'annin namuudá yoe, íví sehkanä ûnmuudân dín'aywon. Dí'owídidí waagibá wówátsi ts'aamin dímägi, hedá i Yä'dâa'i P'oweahhâädá ts'aamin waagi'inbá dípaa. ⁶ Jesus Christ na'inbí aywondi na'ingí' i'annin namuudi, Yôesi Tádádí i Yä'dâa'i P'oweahhâä báyéki dímägi. ⁷ Hediho Yôesi Tádá íví séegísehkanä ûnmuudi díchâamâa t'aywó'di wí'âyamápi waagi, hediho in wówátsi nahândepí'in gitsíkha'in âykéyi. ⁸ Ná'i otú'i-á ta'gen namuu, hedi oda' udi in t'owa ihayda' i'gedi ovâyhí'má've-í'in, hedânho in Yôesiví'piye' ho dívíwhâyunde'in häädi wânbo t'ähki híwó'da' díví'âami.

Ná'i otú'i-á híwó'dida' namuu, hedá in t'owa t'ähká ovâykhäge'do'. ⁹ Hewânbo in to'wên hangintahpí tsika dívítsika'máa'in wí'ovâyt'óyaanípi, hedá to'wên inbí thehtáy pahpá'inbí kháwä i'gedi ihayda' dívíhée'o'indá, * hedá to'wên Moses-ví tsontuü i'gedi dívíwânpituhkando'indá. Kí'bi hí'dá tóebo wí'óekhäge'dopí hedi wínachä'muupí. ¹⁰ Wí to'wí piháa iwhâyundedi nat'owawiyet'óe'i namuu'i' undádí nayidá nâatu'amí han wí'i'amípi, hedi natáyda' wíyá hanbá nâatu'amí, hedi it'óyanpída' nâayoegi'amí. ¹¹ Úhanginná wí to'wí kí'bi namuu'i-á t'aywó'to'ida' namuu'in hedá in ta'ge'in p'oe i'gá wínamänpí. I-á wí'bo ûnpihanginná híwó'pí ikanhonnin.

I t'ä'gi hí' Paul-di Titus ôntä'nandi'

¹² Háa Artemis háa Tychicus uví'piye' dósankhâymáa, hedi owáy wé'i wí napówa ihayda, bisó'dêe-í oe Nicopolis búu'ú díyay-ídí. Naa dáy'ánshaamägi nää te'nú iwebo dáywóyi'nídí. ¹³ Zenas i sen i tsontuü itaa'i namuu'i-á hedá Apollos-á wáypiye' damän. Bisó'dêe-í ovânkhäge'namídí hedânho hääwí wânbo wíántâynípídí. ¹⁴ Na'inbí t'owa dínkhây'ä' diháhpúwí'in híwó'da' häädi wânbo t'ähki dívíkanhûuwídi, hedânho in to'wên hääwí dín'táy'in ovâykhäge'namídí. Han díví'opída' inbí wówátsi wídnchä'púwípi.

¹⁵ In nâwe naa-ádi dikw'ó'nindi inbí sengituü wónsan. Údá in to'wên Christ-ví'piye' dívíwhâyundedi na'in díséegi'in ovâysengitu'âami. Yôesi Tádáví séegísehkanä t'ähkídíbo bînmá've-í.

* 3:9 Námú'dí i thaykangí' hí' 1 Timothy 1:4 iwe natä'muu'i'.

In Ta'nin Paul-di Philemon Ônta'nannin

¹ Naa Paul omuu'i? opannän Christ Jesus-gi? dáy't'ôe'odi. Naa-ádi hedá na'inbí tí'ûu páadé'i Timothy-ádi u Philemon wînta'do?, u-á na'inbí tí'ûu wíséegí'i hedá na'inbí t'ôe iwe díkhäge'do'i-á unmuu.

² Hedá in méesate'in t'owa uvi k'aygi díwíwé'ge'o'in wá' änta'do?, hedá na'inbí tí'ûu Apphia-á, hedá Archippus-á, i-á wí sundado na'inbí hänge nawindi díkhäge'namídi waagi'ba namuu.

³ Yôesi na'inbí Tádádá hedá Na'inbí Sedó Jesus Christ-dá inbí séegísehkanä wovâymaäni hedá wovâykhäge'namí ánsaaginpidíbo? íkwô'nídi.

Philemon-bí séegí ûnmuu i'gedi ônta'do?

⁴ Philemon, häädi wänbo wînyûusu'an ginhay Yôesi igi? dáy't'ôemáa'i dókú'daa'o?, ⁵ dînhanginpóedí uvi whäyü Na'inbí Sedó Jesus-ví'piye? úmuu i'gedi, hedá wá' dînhanginpóe Yôesi Tádávi t'owa t'ähki udi ovâyséegí'in. ⁶ U-ádi naa-ádi handa? änhäyunde?, hedí naa dáyyûusu'o? ná'in whäyü gänmuu'indi wóekhäge'namídi shánki wänbo ûhanginnánídi t'ähki i híwó'di hääwí änmáa'i? Christ wé'ge gamuudi. ⁷ Naví tí'ûu páadé'i?, udi Yôesi Tádávi t'owa inbí pí'nä khó'yé ovâyhihchannan, hedího uvi séegí mänmáa'idi naa wá' dîhihchannan, hedá báyéki díkhäge'nan sen waa o'âanídi.

Paul-di Philemon óedaa'an Onesimus óeséegíkéyídi

⁸⁻⁹ Hedího wí'nä táye änséegíhondi hääwí bí'amídi wída'khâymaa. Tobá Christ-di dînk'û? wänbo thay'eedi wíyôenídi háa úkhây'ä? bí'amí'in, wên tsontuü wímääníví?wedi naadi wíwänpida'khâymaa. Wí'û'óde-ípí naa Paul sedó omuu'in, hedá Jesus Christ-ví? omuudiho? opannän. ¹⁰ Wí hääwí Onesimus-gi? mân'amídi kaygi'di wída'máa. I-á naví e'nú waagi'ba dînmuu, naa wa? náa opannän dihaydibo? ivi tádá waagi'ba opóedí. ¹¹ Tobá i-á páadédí ugí? úchá'póepí wänbo?, náa-áho wí'gíndígí? ugí-ádi naagí-ádi gänchá'póe. * ¹² Náa-á i uvi'piye? dówáysankhâymaa, hedí báyéki dóseegídi naví pín wá? i-á díbá ihon waagibá ochanpo?. ¹³ Yôesi Tádávi híwó'di tuü t'owa dovây't'ôe'o'in namuudi náa wá'di opannándí naa oda'wän Onesimus náwe naa-ádi dówóyí'ní'in, hedânho idi uvi'gedi naa díkhäge'namí. ¹⁴ Hewänbo naa wó'da'pí uvi päpidíbo dówóyí'ní'in. Naa wó'da'pí wí kaygi'amí'in hääwí híwó'di bí'amídi, shánkídi oda? u wí'bo kin bí'amí'in.

¹⁵ Ma'di Onesimus uvi'wedi wí háy tãhkída? nawiyedee hedânho uvi'piye? nawáymu-ídi hedá u-á díbá häädi wänbo t'ähki nacha'nídi. ¹⁶ Páadédí pan namuu, hewänbo náa-á pan wínamuupí, náa-á wí panbí shánki hay'i namuu, náa-á na'inbí tí'ûu páadé'i gänpóe änséegíhûuwígí? Hedího naadi hânho dóseegí, hewänbo udi shánká náaséegíhûuwí, t'owa namuudi hedá náa-á Na'inbí Sedó Jesus-ví? namuudá.

¹⁷ Hedí u-ádi naa-ádi wé'ge änt'ôe'o waagibá unchaadáho?, Onesimus náséegíke? naa díséegíkéyí waagibá. ¹⁸ Hedí uvi'piye? it'aywó'nandáho?, háa uvi'piye? hääwí naphaamuudáho?, naa díphahsaani. ¹⁹ Nábâa naabo ná'i hí? dóta'kankhâymaa: "Naa Paul omuu'idi wíwá'âa-í." Hewänbo náa wó'da'pí wí'ânshaakannamí'in, u-á uvi wówátsi-ân naa unphaamuu'in. ²⁰ Tí'ûu páadé'i?, Na'inbí Sedó Jesus-ádi wé'ge gamuu, hedího oda? udi ná'i híwó'di hääwí wídaa'andi? naa dîn'amí'in. Handídi Christ-ví'in gamuudi naví pí'nä khó'yé

* **1:11** In kháwä Onesimus-á natu'da? "To'wí nachä'muu'i?" gin.

naa díhíhchannamí. ²¹ Nă'in tǎ'nin wîntǎ'do' dînhanginnândi i hǎǎwí oda'póe'i nâa'a'ginkhâymáa'in, hedí shánkí wǎnbo hǎǎwí wá' nâakhâymáa.

Wí sengituu namuu'i'

²² Hedí nǎǎ wa'di wíyá hǎǎwí wídaa'amí: Tí wí íve dînhây'amí dáywhonwóyí'nídí? Undi dînyûusu'odiho naa ochǎǎ hanwaapídíbo Yôesi Tǎdǎdí díwáypunmǎǎnín'in unbíwepiye'.

²³ Epaphras-di iví sengituu wônsan, i-á wá' Christ Jesus-gî' it'ôemáadíbo naa-ádíba napannǎn. ²⁴ Hedá Mark-á, Aristarchus-á, Demas-á, hedá Luke-á naa-ádí wé'ge dívít'ôemáa'indi wá' wóesengitú'an.

²⁵ Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanǎ unbí pí'nǎ khó'yé mǎnmǎ've-í.

In Ta'nin James Ita'nannin

¹ Naa James omuu, Yôesi Tádávi t'ôe'i hedá Jesus Christ i shánkí natsonyi'iví-á. Naadi un tã'di wêege'in Israel t'owa t'âmäpiye íwadekw'ó'nin wâysengituta'do'.

T'ôephade-ádi hedá whäyu-ádi i'gedi ita'do'

² Ti'ûuwin páadé'in, hânho bíhíhchanpuwave tobáháa bînt'ôephadende wânbo',
³ gá ûnhanginnândân unbí whäyu wovâytaiyindedá shánkí íyââkanhâhpúwí'in.
⁴ Hewânbo hãädi wânbo t'âhkí úvíyãã'âamí ta'gendi íkweesenpáa-ídí, hedânho wíyá hãäwí wânbo wí'unte'dee-ípi kí'mîn ímúnídí.

⁵ Hedí wénä wí wânbo un diwedí ûnhanginnâhpídí háa kin i'ámí'in, i-á ûnkhây'ä' Yôesiví'piye' iyûusu'ámí'in, hedího in hangintan óemääní ûnhanginnánídí. Na'ínbí Sedó Yôesi khâagipí t'owa t'âhkí báyéki hãäwí napäyi', hedí wí'ovây't'e'yopí dida'póedí. ⁶ Hewânbo bîndaa'andi, pín ta'ge haydî úvíwhâyú-í wovâymaäní'in. Wí'úví'âyîngimäänípí háa wovâymaäní'in háa wovâymaäní'pí'in. Wí to'wí pín ta'ge haydî iwhâyundepí'-á wí p'oe oepiyá nãäpiyá wãädi óechânumáa'i waagi'ba namuu. ⁷⁻⁸ Wí to'wí kí'bi namuu'iví ánskaa wí'ûnta'gemuupí, hedí tobá hãäwí i'an wânbo híwó' wí'i'âhkée-ípi. Hedího i-á wí'ûnkhây'âhpí na'âaní'in hãäwí nada'póe'i Na'ínbí Sedó Yôesidí óemääní'in.

To-an ta'gendi kodit'owa namuu?

⁹ Wí to'wí Jesus-ví'piye' iwhâyunde'i namuu'i sehkanäwó'gí wówátsi thaah ihondá ûnkhây'ä' nahíhchanpúwí'in, gá Yôesi Tádádí kw'áye óesógedân.
¹⁰ Hedá wí to'wí Jesus-ví'piye' iwhâyunde'i kodit'owa namuu'i-á wá' ûnkhây'ä' nahíhchanpúwí'in Yôesi Tádádí áagépiye' óesógedí, gá in kodit'owa dimuu'indá hãä ahkónu i'gewi póvi'ây nasaa'i waagibá diháanídân. ¹¹ I than napeedí natsáwäpóe ihaydî, i táa t'âhkí óet'awende', hedá i póvi-á t'âhká nathanändedá wíyá sa'wó'di wínamuupí. Wí to'wí kodit'owa namuu'i-á wá' hanbá ûnpo'. Wa'di wíyá shánkí chã' it'andedíbo nahãaní.

Híwó'di-á híwó'pí'-á, wãhãädan na'ä'?

¹² Wí to'wí óetayinde'i' it'ôephadeyãã'andi-á nahíhchanpúwí, gá híwó' iví tayí' diwedí napee ihaydî wówátsi nahándépí'in ûntsãawhihkedée-í, wí äã'i páadé napówá'i hãäwí híwó'di ikénde waagibá. Yôesi Táa iví tũ imãgi kîn ovâykhâymaa'in in to'wëndi óeséegí'ingí'in.

¹³ Hewânbo wí to'wí óetayinde' ihaydî wên t'aywó'nin nakanda'dá wí'ûnkhây'âhpí Yôesi Tádá ôchânú-í'in. Hãäwí yã'dâapí' namuu'i há'to ûnkoedí-í Yôesi Tádá óekannamídí nat'aywó'kandá'-ídí, hedí Yôesi Tádádí wânbo-á to'wí wânbo wí'óet'aywó'dikanyómä'pí. ¹⁴ Hewânbo wí to'wí hãäwí hânho nada'dibo t'aywó'diwe itóe'ó ikéyídí. ¹⁵ Hedí iví pí'nã khó'yé nat'aywó'kanda'di, iwedí t'aywó'diho napuyä, hedá shánkí wânbo wíyá it'aywó'dodi pedee iwe napóya'.

¹⁶ Hedânho naví tí'ûuwin páadé'in wâyséegí'in, piháa wí'úví'ánsaamá've-ípi ná'i hãäwí i'gedí. Yôesidá wídítumáapí git'aywó'dikandá'-ídí. ¹⁷ Hãäwí t'âhkí híwó'di namuu'i dímgí'i-ádí, hedá hãäwí ta'gendi yã'dâa'ida' namuu'i dínmáyä'dádí, makówádí gínpóya'. Yôesi Tádá t'âhkí i kohthay oe makówá nasaa'i ikhíyé, hedí ná'i kohthay-á háa nakeet'óe waagi na'egópo' hedá dâý'óhkhuy'o', hewânbo Yôesi-á wína'egópo'pí. ¹⁸ I-ân napida'di wówátsi ts'ãamin dímgí, iví ta'gen tũ ûnmuu'i ívíwhâyú ihaydî. Kîn i'an hedânho

t'ähkí ts'aabi hääwí ipakhâymáa iwedi na'indá in páadé'in ts'aamin gimuu'in waagi'inbá gipúwídí.

Háa Yôesidi na'in dítumáa waa wígiwänpidat'ôe-ípi, hewänbo iví'ami-á

¹⁹ Naví tí'úuwin páadé'in wâyséegí'in, ná'i hääwí wâytu'andi' únhanginnânho'. Hedânho häädi waa íkhâymúni Yôesiví tuu úvít'óyaanídí. Wí'úvívó'onnámípi úvíhée'amídí, hedi hääwí hí'indidibo wí'ít'ayyaapúya'bé-ípi. ²⁰ Git'ayyaapóedá Yôesiví tuu wí'ây'a'gindopí, hediho i hääwí i natú' híwó'di namuu'in wí'ây'opí. ²¹ Hediho t'ähkí i híwó'pí' namuu'i' úvikanmáa'i binyoe'amí, hedá ná'i báyéki híwó'di namuupí' unbí pí'ná khó'yé úkw'ó'di-á binyáa'amí. Yêngipídíbo Yôesiví tuu bínkéyí. Ná'i tuu-á unbí pí'ná khó'yé únsogedee wí ko'yi waabá, hedi nasôedi in kay imáa unbí hâa wovây'aywoenídí.

²² Hewänbo iví tuu bín'a'ginnamí, wí'íwänpit'ôe-ípi. Yôesiví tuu ítoedi hewänbo í'ándedi wí'únhây'ähpi háa natú waa úví'ami'in, unbí ánskaa-á piháa únmuu. ²³ Wí to'wí Yôesi Tádáví tuu nat'oedi hewänbo i'a'gindopídá, i-á wí to'wí waagi'bá namuu ip'oetsíwhayedí iví ts'ay háa únchaa waa imónde'i', ²⁴ hewänbo tobá ipimú' wänbo', i p'oetsíwhaye namuu iwedi iyáa'an dihaydi, wesebo' ún'ódénde' háa únchaa waagi. ²⁵ Hewänbo wí to'wí Yôesi Tádáví tsontuu híwó' ónt'óyandedí, hedi wí'ún'óde'pí háa nat'oe'in, hewänbo háa Yôesidi óetu'o waagi i'odi, t'ähkí iví tsiyekan diwe nahíhchanpúwí. Ná'i tsontuu-á t'ähkí híwó'didá' namuu, hedi t'owa ovâyma'p'ädinde' inbí t'aywó'di iwedi.

²⁶ Wí to'wí na'ándedi Yôesi óe'a'ginmä'in, hewänbo hähsó'yó'i namuudá, wí'bo ipihôeyó'o', hedi iví tsiyekandá háagi' wänbo wí'únchä'muupí. ²⁷ Hewänbo wí to'wí Yôesi na'inbí Tádá ta'gendi óe'a'ginmä'i-á kinnân íkhâymáa: In to'wên yíyápi'indá tádápi'indá dimuu'in hedá in kwiya' inbí sená' dínchuu'in dimuu'indá idi ovâypuwâkhâymáa ovâykhâge'namídí inbí t'ôephade iwedi ovâyya'amídí, hedá wá' ipí'áyîngi'amí hedânho ná'i yä'dâapíkan in t'owa Yôesi Tádá dâytaapi'in díví'o'i namuu'idi wí'ópepedee'amípidí.

2

Wíginkhây'ähpi git'owayoegit'ôení'in

¹ Tí'úuwin páadé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ i shánkí hay'iví'piye' úvívâyunde'. Hediho wáy wên t'owa shánkí híwó' wíwînmá've-ípi in wé'ge'inbí'wedi. ² Ma'di kinbáho namúni: Wíye sená' unbí méesate ee dats'undi, i wí' namantomuu óedodi napa'annin, sa'wó'dá na'aamuu, hedi i wí-á sehkanäwó'dá na'aamuu, ³ hedi ma'di i shánkí sa'wó'di na'aamuu'i bín'a'gindi bintumáa, "Hä'i shánkí híwó'di púwéde eedi ósoge," hewänbo i sen híwó' na'aamuupí-á bintumáa, "Owáy hângedibo ówínú, háa naví ân nú'bo ósoge," ⁴ hedáho kin úví'odá nakeepo' íchanpo'in wí sen shánkí híwó'di namuu'in i wí'ví'wedi, hedânho unbí ánskaa híwó'pí únmuudibo t'owaví'gedi úví'ánshaamá' háawin dimuu'in.

⁵ Bít'óyanbe naví tí'úuwin páadé'in wâyséegí'in, Yôesi Tádádí in t'owa ovâyde'man in wé'ge'in t'owadi ovâytumáa'in sehkanäwó' diwówayi'in dimuu'in, hewänbo shánkí kodit'owa waagi'inbá dimuu pí'ná khó'yé inbí wâyü Jesus-ví'piye dínmuudi. Yôesi Tádá iví tuu imägi in to'wêndi óeséegí'in i-ádíba oe makówa dikwó'ní. ⁶ I sehkanäwó' nawówayi'i namuu'i-á bínháawaagimáa. Hewänbo ti wí'únhanginnáhpí'an in kodit'owa dimuu'indidânho wovây't'ämmáa, hedá wovâytyó'diwekáyä'. ⁷ Christ-ví

kháwǎ ûn'a'ginmuu, hedi t'owadi in Christ-ví'in ímuu gin wovâykháyǎ'de', hewänbo in kodit'owa dimuu'indidá iví kháwǎ-á ôn'a'ginhánunde'.

⁸ Nǎ'in tsontuü Yôesiví tạ'nin diwe nak'óe'in in shánkí'in namuu:

Un úvípíséegí waabá, to'wên t'ǎhki bînséegíhûwí.

Hedi nǎ'in tsontuü bîn'a'gindodáho', híwó' úvíkanhon. ⁹ Hewänbo wáy wên t'owadǎ' in wé'ge'inbí shánkí híwó' bînmáadǎ, handidi úvít'aywó'do', hedi Yôesi Táadí t'aywó'kannin wovâyshaa, gá iví tsontuü ûnmuu'in bîn'a'ginhánundédân. ¹⁰ Wí to'wí wên wéhpí'indǎ' Yôesiví tsontuü ûnmuu'in i'a'ginnanpídǎ, tobá i wé'ge'i tsontuü i'a'gindo wänbo', hanbá namuu t'ǎhki tsontuü i'a'ginhánú waabá. ¹¹ Kinhô namuu: Yôesi Táadǎ natú, Wíyá to'wíwí kwiyo'-ádí háa sedó-ádí wí'úvíwhqhwomá've-ípí.

Hedá Yôesi Táadábá natú,

Wíwînt'owat'ahánu'bé-ípí.

Hedânho tobá wíyá to'wíwí kwiyo'-ádí háa sedó-ádí wí'úvíwhqhwomáapí wänbo', wí to'wí bînhaydi Yôesiví tsontuü t'ǎhki bîn'a'ginhánú waagibá úví'an. ¹² Yôesi Táadǎ dítukankhây máa háa híwó' ây'a'ginnin háa ây'a'ginpí'in iví tsontuü, nǎ'i tsontuü-á ûnkoedi na'inbí t'aywó'di iwedi díma'p'ǎdi-ídí. Hedânho úví'âyîngi'amí háa ítû'indǎ úví'o'indǎ. ¹³ Nǎ-á t'owaví'piye' na'in gisehkanäpóepídí, owáy i thaa Yôesi Táadǎ t'owa háa híwó' háa híwó'pí díví'annin ovâykeekw'ódi ihaydi, i-á wá' na'inbí'piye' wínasehkanäpuwagít'óepí; hewänbo gisehkanäpóedáho', há'to dítechánú-í.

Na'inbí whäyü-ádí hedá na'inbí tsiyekandǎdí

¹⁴ Navi tí'ûuwîn páadé'in, tobá wí to'wí natû' wänbo in whäyü Jesus-ví'piye' imáa'in, wây-á t'owa idi híwó' wí'ovây'ohpídáho', ti nǎ'i to'wíwí hí' ûnchá'muu? Tí Yôesi Táadǎ ôn'aywoení wí to'wí kí'min whäyü ûnmuudibo'? Yoe, há'to'. ¹⁵⁻¹⁶ Gá kinnân: Ma'di wí sen háa wí kwee Jesus-ví'piye' iwhâyunde'i koegí-á awegí'-á ûntáy, hedi bînwänpitumáa, "Sengidi ópûn, Na'inbí Sedó Yôesidânho wóekhäge'namí uví awegí'-ádí koegí'-ádí mǎnhónídí." Kin úví'odi hebo undi wí'bo i háäwí ûntáy'i wíwînmähpídǎ, unbí tuü háagí' wänbo wí'ûnchá'muupí. ¹⁷ Hediho whäyüda' bînmáadí hewänbo wây-á t'owagí' híwó' wíwîn'ohpídí, unbí whäyü-á wí'ûnchá'muupí.

¹⁸ Hewänbo ma'di wí to'wí natûní, "Wáy wên t'owa in whäyüda' dâymáa, híwó'di tsiyekandǎ yoe, hedá wây-á wëndá híwó'di tsiyekandǎ' dâymáa, whäyü-á yoe." Hewänbo to'wí kin natúdáho naadi dótu'âamí, "Wí'ûkoedipí dînkeeyamí'in Jesus-ví'piye' biwhâyunde'in híwó'gí háäwí bikanhonpídí, hewänbo naadǎ wînkeeyamí naa dáywhâyunde'in i híwó'gí háäwí dáy'o'ídibo'." ¹⁹ Untû' wí'dǎ' Yôesi na'ân gin biwhâyunde'. Híwó' namuu ha'wâa biwhâyundedi, hewänbo in yǎ'dâapí'in p'oewāahāa wänbo wá' hanbá dívíwhâyunde', hebo híwó' díví'âamíwí'wedi diwänpithathapo' dikhuwôeda'di.

²⁰ U ánschapí' unmuu'i', naadi wítu'anpí'an, tobáháa Christ-ví'piye' biwhâyunde' wänbo', híwó'gí háäwí bikanhonpídǎ uví whäyü-á wí'ûchá'muupí. Tí wíyá wînthaykw'ôení'in unda'? ²¹ Tí wí'û'ánschapí'an, na'inbí heháäwi thehtáy pahpāa Abraham nakhâymuuwän iví ay Isaac ipihéyídi i antāa k'léwé, háa Yôesi Táadǎ óeyôn waagi. Gá kin nakhâymuudânho', Yôesi Táadǎ óechāa t'aywó'di wí'imáapí waagi.

²² Úhanginná háa ûnpóe'in. Yôesiví'piye' iwhäyü, hedá wá' háa Yôesi natsonpóe waa i'an. Hediho háa Yôesi natsonpóe waagi i'andibo' ikeeyan ta'gendi Yôesiví'piye' iwhâyunde'in, ²³ hediho iwedi nathaypóe háa Yôesiví tạ'nin diwe Abraham-bí'gedi nata'muu waa, kinnân:

Abraham-di Yôesi Táadǎ hí' ônwhäyü,

hedí iví whäyü ûnmuudi Yôesi Tádádí óechaa t'aywó'di wí'imáapí waagi, hedá Yôesiví k'ema ûnmuu kin óetu'an. ²⁴ Hedího únhanginná Yôesi Tádádí wí to'wí óechaa máa t'aywó'di wí'imáapí waagi iví híwó'di tsiyekandi iwhäyukeeyodi, in whäyü imáa'in nawänpitúdída' bá yoe.

²⁵ Hedí hanbá ûnpóe ná'i kwee Rahab wänbo', i-á senä'bí'piye' iku'p'áy'é'i namuu. Hebo tobá ha'bi namuu wänbo', in wíye Hudíyo senä' kaadi dapówá'in i búu'ú dänmúnídí ovänkhäge'nan, hedí wáy-á pí'wên p'óegé i'gedí dawáymu-í kin oväntu'an hedânho in búu'úwin t'owadi wí'ovänhéyípidí. Hedáho kin ovänkhäge'nandibo Yôesi Tádádí Rahab óechaa t'aywó'di wí'imáapí waagi.

²⁶ Wí to'wí iví túu'údí i p'owaaahâa ûnpeedá chu'i namuu. Hedí hanbá namuu wí to'wí iwhäyunde'i hewänbo híwó'gí hääwí wí'i'opídí. Iví whäyü-á chu'in waagi'inbá ûnmuu.

3

Na'inbí hân ni'gedí James itaq'nan

¹ Tí'ûuwin páadé'in, báyéki un diwedi wí'únkhây'ähpí ída'í'in háhkannin íkwodee-í'in Yôesiví tuu in t'owa ovâyhá'amídí, gá gínhanginnândân Yôesidi na'in háhkannin gimuu'in háa íví'o'in shánki áyîngidí dînmúní'in in wé'ge'in t'owa háa díví'o'inbí'wedi.

² T'ähkídíbo hâyän wänbo piháa íví'o'. Wí to'wí piháa natuhipi'-á t'ähki yä'däa'i namuu, i-á iví wówátsi t'ähki itsonmáa. ³ In kwäâyêe âysówhi'opí'an, hedânho háa gida' waa díví'amídí. Handidi inbí túu'ú t'ähki âybéede'. ⁴ Bí'ánshaa'an wá' wí p'oe iwe nayi'i kophênbay i'gedí. Tobáháa gähâyü'i namuu wänbo', hedá wí waa kay'ídi óesayhúya' wänbo-á, i to'wí isanhondi' wên phéphá'ay híyää'indá' tí'ûupiye' nachá'nin namuu'indidibo hanginpi íbéede' háa nada' waa. ⁵ Hedí hanbá namuu na'inbí hân. Tobáháa na'inbí túu'ú eedi in hân híyää'indá' namuu wänbo', báyéki ívíyêngihée'o', hääwí t'ähki gihá waabá.

Wí te'k'ayâa iwe nakoye'di nakop'í'áa waabá napúwí, tobá páadé ihaydi i phaa híyää'i namuu wänbo'. ⁶ Hedí hanbá na'inbí hân gínmuu wí phaa waagibá. I phaa oe péyége nakw'ó'didá na'inbí hân dînphaa'o' waagibá gínpo', hedí wí phaa waagibá na'inbí händibá na'inbí wówátsi t'ähki dînpedee'o'. Báyéki híwó'pí' na'inbí hân diwedi gínpi', hedí wíyá hääwídi wänbo na'inbí túu'ú iwe gínkw'ó'didi yä'däapí'in wídípa'pí in händi dí'o waagi. ⁷ T'owa ho dâysahánú hedá nää wa' dâysahánúnde' t'ämägi'in animáa dimúní'in, tsidé hääwênda, pääyü hääwênda, hedá mâap'oe iwe dívíkohsaymáa'in dimuu'indá. ⁸ Hewänbo to'wí wänbo wí'ûnkoedipí iví hân isahánú-ídi. Na'inbí händá ná'i yä'däapí' tuu wínahí'wóyí'di'pí, hedá whänpüví só'p'oe waagi'bádá napi'den. ⁹ Na'inbí händi na'inbí Tádá Yôesiví'gedí híwó'gí ívíhée'o', hewänbo na'inbí händibá t'owaví'gedá híwó'pí' namúní'i-á ívíhée'o', tobá Yôesidi in t'owa i namuu waagibá ovâykhíyé wänbo'. ¹⁰ Hedí kindidi ná'in sóphogedá wí'gíndí híwó'di-á híwó'pí'-á gíntuhipi' tobá wéhipi'indá' gísóphomuu wänbo'. Naví tí'ûuwin páadé'in, kindá wígínkhây'ähpí íví'âamí'in. ¹¹ Tí wí p'ohpee iwedi wêege'i p'oe napée-í, suwägi' híwó'di-ádi híwó'pí'-ádi? Yoe, há'to. ¹² Naví tí'ûuwin páadé'in, tí wên fig tay iwedi na-olive-páa-í, hediháa wên úuva áaphää iwedi na-fig-páa-í? Hedân yoe. Hedá wá' wí p'ohpee áhsää'i' iwedi híwó'di p'oe suwägi' namuu'i há'to napée-í.

In kodí'nin hangintan háawin namuu

¹³ Ti to'wí un diwedi báyéki ûnhanginná hedá ihangintanmáa? I-á ûnkhây'ä? yä'dâa'in wówátsi ihûuwí'in, hedá híwó'dá ikanhûuwí, hedi iyengi'anpídí ikeeyâami ta'gendi ihangintanmáa'in. ¹⁴ Hewänbo unbí pí'nä khó'yé wây-á t'owa bînkaygi'amí'in ídā'di, hedi hāa shánkí kw'áye úvípitégē-í'in ídā'di in wē'ge'inbī'wedi, wí'úvíyēngihēe'amípi báyéki íhā waagi. Han úví'odáho' úvíwānpíhōeyómāa. ¹⁵ Yōesidi ta'gennin hangintan dímāgidá kī'min wīgimúnípi, hewänbo in to'wēn han dívíkanhonnindáho i hāāwí nāa oepāa k'aydi namuu i'gedidā' díví'ánshaa'o', hedá hāa inbí pí'nä khó'yé diwānpichāa waagidā' díví'o', hedá hāāwí i Penísendi na'ä'i-á dāyhon. ¹⁶ Hedi to'wēndi in wē'ge'in t'owa ovāykaygi'amí'in dida'di, hāa shánkí dívípitégē-í'in dida'di in wē'ge'inbī'wedi, iwedi dínwānpit'aypa', hedá hāāwí t'āhkí híwó' namuupi' dívíkhāymāa. ¹⁷ Hewänbo i to'wí oe kw'áye na'āndidi híwó'nin hangintan dímāgidá, na'in pí'nä khó'yé híwó'didā' gínkw'ó, hedānho wí'ívíyā'be-ípi, hedá ûnp'oe khāapí'in gimúní, hedá wē'ge'inbī' ánskaa-á āy'a'ginnamí, hedá in dāyt'ōephadehonninbī'piyá gisehkanāpúwí hediho báyéki híwó'di ingí' āy'āami, hedá t'āhkí t'owa handa' āymā've-í, hedá wí paa waagibā wí'ívíyānūmā've-ípi. ¹⁸ Hedi wēn to'wēn dívít'aymāadi na'indi āywóyí'dáho', kindidi na'in wā' wí'íví't'aymā've-ípi, hediho iwedi báyéki híwó'di napi', wí híwó'di ko'yi óekoe iwedi báyéki nahāāpayedi' waabā.

4

Hāadan i hāāwí ídā'i' wí'ún'āhpi?

¹ Hāadan wáy wēn un t'owa úvíyānde' hedá úvít'aymāa? Hāāwídi unbí pí'nä khó'yé wovāyhānbo waa íchāa, gā hāādi wānbo t'āhkí únwānpíhēegínání'indā' ídā'dān. ² Ihaykanpí'indā' ímuu, hewänbo hāāwí ídā'i wí'únkw'óhpi, hedānkun ídakhāymuu bînt'owat'āhānū-ídí inbí hāāwí dínmuu'i bînhónídi. Thúuto'in ímuudi wē'ge'in t'owaví hāāwí ídā', hewänbo wíwínhóndepídí indádí úvíyānde hedá úvít'e'yo'. Hewänbo hāāwí wí'únkw'óhpi gā Yōesi wíwíndaa'opídān. ³ Hedi bîndaa'odā wíwovāymāhpi, híwó'di ánskaa únmuudibo wíwíndaa'opídí, wí'bo wovāywānpíhíhchannamídi nā'i hāāwí bînhóní'in ídā'di.

⁴ Ti wí'únhanginnāhpi'an wí to'wí in t'owa Yōesi dāytaapí'inbí tsiyekan óehí'andā Yōesiví hānbi' waagi'bā napaa. Undā ha'wāa úvíkanmāa, hedi handidi nā'i hāāwí Yōesiví shánkí bînséegídího', wēn kwiya' waagi'inbā ípaa inbí senā' dāyyoe'andi wây-á pí'wēn senā'dádí dívíthayé-ídí. ⁵ Wí'í'āanípí pihāa natū'nin nā'i hí' Yōesiví tā'nin diwe nata'muu'í', "I p'oewaahāa Yōesidi dîntógi'i nathúupo'di hānho nahāāwída'." ⁶ Hewänbo Yōesi-á báyéki na'inbī'piye' nakhāge'pā't'óe. Hedānkun iví tā'nin diwe ûntū': To'wēn diyēngit'óe'in dimuu'in Yōesi Tádádí ovāyyoe'gi'o'.

Hewänbo to'wēn diyēngit'óepí'in dimuu'indā Yōesi Tádádí iví séegísehkanā ovāymā'.

⁷ Hedáho Yōesi Táaví'piye bípimāa hedānho i-á unbí tsondi únmuúnídi, hedá bíkay'an Penísendi bînyoetu'amídi, hedānho i-á unbí'wedi nashān. ⁸ Yōesiví nú'piye bíhādi, hedá i-á unbí nú'piyá shánkí íhādi-í. Un t'aywó'kannin ímuu'in, bînyā'dāapítsiyekanwóyí'. Un to'wēn unbí ánskaa wí'únta'gemuupí'in, binyā'an hā'i t'aywó'di unbí pí'nä khó'yé bînmāa'í'. ⁹ Unbí t'aywó'di únmuudi bítaachanpuwave, hedá bík'áykāapuwave, hedá bísíhtāā. Íséeyēení'in únkhây'ä' íp'íāyēeníví'wedi. Íhíhchāa-íví'wedi, bînkeeyāmi ík'áykāapóe'in. ¹⁰ Yōesiví páadépiye' áagé'in bípuwave, hedi ídāho shánkí kw'āyā wovāytegē-í.

Wây-á t'owaví'gedi híwó'pí wí'úvíhēe'amípi

¹¹ Tí'úuwín páádé'in, wí'ná táye wí'úvítuúsúumá've-ípi. Wí to'wídí in Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'in ovâytuúsúu'odi háa inbí'gedi natû' híwó'pí'in dimuu'in, hanbá Yôesiví tsontuú ûnmuu'in ôn'o', gá Yôesidá dítumáadân na'inbí tí'úuwín páádé'in han wí'ây'amí'pí'in. Hediho wí to'wí na'ándedi wí'ûnkhây'âhpi'in i'âamí'in háa Yôesiví tsontuú ûntû' waa, i-á i'a'ginnâamí'wedi iwânpikeeyo' nachanpo'in ná'i tsontuú-á híwó'di wínamuupí'in. ¹² Yôesidá'mân tsontuupä'i namuu, hedi idä'bá ûnkoedi natúnídí háa ây'a'gindo' háa yoe. Idä'mân ûnkoedi na'inbí wówátsi dín'aywoenídí háa díkwee-ídí. Hedânho ti unbí'we únk'oe wí to'wí bînt'aywó'dichânú-ídí? Yoe, há'to'.

Wí'úvípíphúu-ípi

¹³ Bít'óyan un kin úvíhée'o'in, "Nää thaa háa ma'di tha'di wí búu'ú gida' iwepiye' gimân, hedi i búu'ú iwebo wí paayo gikwó'ní, âyhäwíkwumá-ídí âyku'ch'âanídá, báyéki wíyá chä' âyt'aanídí." ¹⁴ Wí'ûnhanginnáhpí háa unbí wówátsi tha'di únmúní'in. Unbí wówátsi-á wí okhíây tãhkí nakeepo'i hedi wesebo nahánde'i waagibá ûnmuu. ¹⁵ Shánkí híwó' namuu kinnân ítúnídí: "Yôesi natúdáho giwówayêení, hedi kindá kindá ívíkhâymaa." ¹⁶ Hewânbo nää íyêngídi úvíwânpíphuude' háa úvíkhâymaa í'gedi. Hedi kin úvíhí'máadí, t'ãhkí yä'dâapí'da' namuu.

¹⁷ To'wí ûnhanginnândi ûnkhây'ä'in híwó' i'âmí'in hewânbo i'anpídá, i-á it'aywó'do'.

5

In dikodit'owamuu'inbí t'aywó'di

¹ Nää bít'óyan un kodit'owa ímuu'in, unbí tsí'p'oe únmúní'i bínch'a' hedá bísítuwínú, gá báyéki t'ôephade ún'ädân. ² I báyéki hääwí únk'w'ó'di únpedeeputwamân, hedá unbí aa hääwí únmúní'i-á kha'nindídá wovâykhá'hon. ³ Unbí óedo-á kwä' ts'ä'i-á t'ãhkí únphénpeemân bînwânpite'kw'ódídi, hedi iwediho nakeepuwagít'oe íkhäa'in, hedi han úví'andibo bînt'ôephadekhâymaa, unbí túu'ú ûnmuu'i phaadi wovâyphakhanukhâymaa waagibá. Unbí hääwí báyéki ûnmuu'i bînte'kw'ó'di hewânbo i t'ä'gi thaa-áho napowa'ä'. ⁴ Bít'óyan, in táhtsaa'in unbí nava í'ge dívít'ôe'anninbíká'ää wíwínwá'âapí, hedi i chä' wí'ovâymagipí'-á Yôesi imúnde hedi ûnhanginná in t'ôe'in bîn'âywannin. Hewânbo Yôesi oe makówa t'ãhkí itsonmáa'i nat'oe in dívít'ôe'annin díphahsanyídi dívítuwínúnde'. ⁵ Nää oepáa k'aydi unbí wówátsi thaa sa'wó'gí bînpfadende', hedi t'ãhkí úntáy'i hedá ída'i-á bînkumände' únwânpíhéegínánídí. Wên wáasí túu'in waagi'inbá ímuu, hewânbo kí'min wáasí ovâyhanúnde waagibá i thaa napówa Yôesi Tádádí wovâyutuchânú-ídí. ⁶ Undi hä'in híwó'nin t'owa bînpankw'oe'ó hedá bînt'ahánúnde', hedi indá wídínkoedípi wovây'ahkhâa-ídí.

Bo'atä'í'gedi James ita'nan

⁷ Hedáho tí'úuwín páádé'in, bo'atädí bítíkhak'w'o' i shánkí natsonyi'i namuu'i nawáy'ää pí'wehaydi. Un ûnhanginná háa wí to'wí iko'yiko'i namuu'i bo'atädí itsíkha'o'in iví híwó'di hääpaye iví nava iwe ûnkhâymuu pí'wehay. I-á ûnkhây'ä' itsíkha'amí'in i páádé'i kwandá i tí'úugé'i kwandádí napówa pí'wehay. ⁸ Un wá' hanbá bo'atädí úvítíkhä'âamí. Unbí pí'ná khó'yé bíkay'an, gá i shánkí natsonyi'i namuu'i hanwaapída'dibo na'ädân.

⁹ Tí'úuwín páádé'in, bînt'ôephadededá wí'ná táye wí'úvíchänu'âamípi. Wí'ná táye úvíchänu'andá Yôesi natúní híwó'pí úví'annin. Christ-ân namuu

i to'wí t'owa ovâykeekw'ôení'i háa híwó' háa híwó'pí díví'annin, hedí i-á hanwaapídíbo na'ăă-í.

¹⁰ Tí'ûuwín páadé'in, hádídí úvíyăă'amí'in únhanginnánídí, bí'ánshaa'an in hăn'oe'in Yôesiví tukhe'minbí'gedí, indá Na'inbí Sedó Yôesigí' dívíhée'an, hedí t'ôephade iwe ovâykw'ódi wânbo dívíyăă'an. ¹¹ In diyăă'indá híhchannin dimuu gin âytu'o'. Ít'oe háa hăn'oe Job iyăă'annin it'ôephadende wânbo', hedá háa Na'inbí Sedó Yôesidí äägéwân híwó'di igí' ôn'annindá. Kindidího gínhanginná Na'inbí Sedó Yôesi hânho naséegísehkanät'ôe'in.

Ta'geda' ívîhée'amí

¹² Tí'ûuwín páadé'in, háa năă wâytukankhâymaa'indá báyéki nachă'muu. Unbí tuu úvímădi wí'ítúnípi, "Ta'gendi nă'i oepăa k'aydi háa makówá nanân waagibá, ta'genbá naví hí' dînmuu." Nă'i tuu háa wíyá tuu kî'bi wí'ítúnípi. * Hewânbo "hăa" gin ítúďáho', hăa in namúní, hedá "yoe" gin ítúďá, yoe indáho namúní, hedânho Yôesidí wíwovâytu'ăamípídí híwó'pí úvîhée'annin.

Yûusu í'gedí James ita'nan

¹³ Wénă wên un bînt'ôephadendedí únkhây'ă' úvíyûusu'amí'in; hedí íhíhchandidá bînkha'wamí Yôesi bîntegé-ídí. ¹⁴ Wí to'wí nahayďá in méesatewin tsonnin ovâytukánnamí, hedí indá Na'inbí Sedó Jesus-ví khăwă ônkăyă'ďedí nă'i nahay'íví nú' diwindí ônyûusu'amí, hedá wí olive kă'p'loedá ôe'ăyú-í. ¹⁵ Úvíyûusu'odí Yôesiví'piye úvíwhăyundedá, i nahay'i nawówa-í unbí yûusu únmuudi. Kindidí Yôesidí i nahay'i hehkhăa ôemăăní, hedí it'aywó'nandáho', íví t'aywó'di-á ôn'owóyé-í. ¹⁶ Hedânho wí'nă táye úvít'aywó'dihăătsi'amí, hedá wí'nă táyegí'-á úvíyûusu'ăamí, hedího handidí wovâyhehkhăa'amí. Wí to'wí íví wówátsi ta'ge ihondiví yûusu-á ûnkaydi báyéki ûnkankoedi. ¹⁷ Yôesiví tukhe'bi ûnmuu'i', Elijah gin nakhăwă'i' t'owada'ba namuu, i-á na'in waagi'ba namuu. Hewânbo kaygí'di iyûusu'andi nadă'pôe wí'ikwă'namípídí, hedí poyedá pí'ge paayo ee nange kwan wânbo wídiyemupí. ¹⁸ Hedí wíyá iyûusu'an dihayďá, Yôesidí báyéki kwan ovâyemmu, hedí wíyá dínhăăwípayedee inbí nan diwe.

¹⁹⁻²⁰ Naví tí'ûuwín páadé'in, nă'in ní'gedí úví'ánshaa'amí: Wí to'wí in ta'ge'in p'ôegé namuu'in diwedí ihânge'andi, hedí wíyá to'wídí óebundá, i to'wídí nă'i it'aywó'nandi' óebundi óekhăge'nan íví hăa ûnmuu'i' péyégépiye wí'ûnmú-ípídí, hedá Yôesidá íví báyéki t'aywó'di ûnmuu'i' ônyăa'amí.

* **5:12** In Huďíyo wídida'pí Yôesiví khăwă ditúní'in, hewânbo Yôesi-á hăă t'ăhkí ikhíyé'i namuu, hedího makówá-á nă'i oepăa k'ayďá í'gedí dívíhí'măădí ta'gendi Yôesiví'gedí dívíhí'măă'in nathayk'ôe.

In Páadé'in Ta'nin Peter Ita'nannin

¹ Naa Peter omuu, Jesus Christ-ví t'ôekhuwa'i', hedi ná'in ta'nin wáyta'do' un t'owa Jôesi Tádádí wovâyde'mannin, un íthaa'in ná'i wé'ge'i nange eeje: Pontus-á, Galatia-á, Cappadocia-á, Asia-á, hedá Bythinia-á. Unbí ówîngedi t'owadi wovâykhhepiye, hedi náä ná'i nan deeje íwadekw'ó. ² Jôesi Tádá hân'oebo ho ûnhanginnândi undá iví'in ípúuwí'in wovâyde'man, hedi iví Yä'dâa'i P'oewaahâadâ wovâykhâge'do yä'dâa'in ípúuwídí. Wovâyde'man hedânho Jesus Christ bîn'a'ginnamídí hedá iví ûnp'oe ich'áa'i'dâ wovây'owêedi-ídí. Jôesi Tádádá iví sigísekanä báyékíbo wovâymaâní hedá wovâykhâge'namí ánsaaginpídíbo' íkwonídí.

Gínhanginná hääwí hânho híwó'di namuu'i' dípâkhâymaa'in

³ Gínkhây'ä' báyékíbo Jôesi Tádá âykú'daa'amí'in, i-á Nanbí Sedó Jesus Christ-ví Tádá ûnmuu. Hânho na'inbí'piye nasehkanäpóedí Jesus Christ óewáywówápaadi na'in wá' wówátsi ts'aamin dímägi. Hediho náä-á ná'in wówátsi âymáadí na'in giwó'onpoe'odi gitsíkha háa Jôesi Tádádí dîn'amí waa. ⁴ Wí tádá iví ây wí hääwí ovâyjoe'an waagibá, oe makówa Jôesi Tádádí hääwí na'ingí' dîndenkw'ódi'i' dípâkhâymaa, hedi ná'i-á hânhay wânbo wínakayjee-ípí, háa wínapedee-ípí, háa wínaháanípí. ⁵ Jôesiví'piye' úvíwâyundediho iví kay ûnmuu'i'dí wovây'âyîngikhâymaa owáy i' t'ä'ge'i thaa napówa píhay. Hedi i' thaa-á hádídí i'dí wovây'aywonkhâymaa'in nakeepúuwí. ⁶ Hediho náä úvíhíchanná'we-í tobáháa t'âmäge hääwí ûnpoe'o wânbo wovâyta'i'nídí, hedi iwediho wí hây tâhki bînt'ôephadende wânbo'.

⁷ T'owa wí óedo phaadi dâytayinde', dínhanginpúuwídí háa hääwí híwóhpí' i-adí nawóemuu háa joe. Hedi hanbá ná'i hääwí kháa'i-á ûnpoe'o unbí wâyü wovâyta'i'nídí, hedânho nakeepúuwídí háa ta'gendi úvíwâyunde'in háa joe. Hewânbo unbí wâyü-á ná'i óedoví shánki wânbo únchä'muu. Wáy wí thaa-áho óedo-á naháani. Hewânbo owáy Jesus Christ wíyá ipikeeyan dihaydáho unbí wâyü ûnmuu'i' ûnta'yindi i'dí wovâyta'ami híwó' úví'annin, hedá he'ennindá wovâypa'i, hediho kw'áye wovâykw'ôení. ⁸ Undi Jesus bînsígí tobá wáymûu wânbo bînmû'pí wânbo'. Hedi tobá náä bînmûndepí wânbo' iví'piye úvíwâyunde', hedá iwedi hânho-á íhíchann. Unbí híchanná báyékí ûnmuu hedá hânho sa'wó'di-á ûnmuudi ihay hí'-á wí'úkw'óhpí bînthayyamídí háawi ûnmuu'in. ⁹ Hedi unbí wâyü ûnmuudiho ûnhanginná wovây'aywoeni'in.

¹⁰ Hân'oe in Jôesi Tádáví tukhe'min âyîngidi dívíhá'o shánki dínhanginnáanídí háa Jôesi Tádádí t'owa ovây'aywonde i'gedí, hedi i' hääwí híwó'di Jôesi Tádádí wovâypägi'o i'gedá dívíhée'o'. ¹¹ Christ-ví P'oewaahâa inbí pí'nä khó'jé dâymáa'i'dího ovâyta'an Christ-ví'gedí háa ûnpuwagí'o'in wa'dí ûnpóepídíbo'. Ovâyta'an Christ it'ôephadekhâymaa'in, hewânbo tí'úgedí báyékí hay'i napuwagí'o, hediho hânho dívísó'dinde dínhanginpúuwídí häädi hedá hádídí ná'i hääwí napuwagí'o'in. ¹² Hewânbo Jôesi Tádádí ovâythayyan ná'i hääwí i'gedí dâyta'nandi-á ingí' wídínmuupí'in, hewânbo ungi'-ân. Ná'i hääwí-á hânho he'endi namuudi in makówáwin t'ôepa'aa'in wânbo hânho dida' i'gedí shánki dínhanginpúuwí'in. Hedi náä ná'i thaa eeje i' Yä'dâa'i P'oewaahâa makówádí dînsandi'dí wây-á to'wên wá' ovâykhâge'nan Jôesi Tádáví híwó'di tun wovây't'ôe'amídí, hedi indá hanbá wovâyta'máa háa Jôesiví hân'oe'in tukhe'min ditú waagibá.

Jôesidi ditumáa gínkhây'ä' yä'dâa'in wówátsi âyhúuwí'in

¹³ Hediho un únkhây'ä' íkhây múuní'in ta'ge úví'ánshaa'amídí, unbí tsiyekandá bîn'áyîngi'amí, hedá pín ta'gedí ítsíkhakwoní i híwó'di háäwí bînhóení'i' owáy Jesus Christ wíyá nawáy'äädí nakeepóe ihaydi. ¹⁴ Undá Jôesi Tádáví ây ímuu, hediho háa natsonpóe waagi úvíkanhúuwí. Wa' Jôesi Tádá bîntaapídíbo háa íwânpichaa waa úví'an, hebo nää-á ha'wâa unbí wówátsi wíwînhúuwípí. ¹⁵ Jôesi Tádá yä'dâa'ida' namuu, hedi i'di wovây tühkânnan iví'in ímúunídí, hediho nää-á háädi wânbo t'ähkí yä'dâa'ida' úvíkanhúuwí. ¹⁶ Iví ta'nin diwe iví hí' ûnmuu'i ginnân ûnta'muu:

Naa yä'dâa'ida' omuudi un wá' únkhây'ä' yä'dâa'inda' ímúuní'in.

¹⁷ Jôesi Tádáví'piye úvíjûusu'odi bîntu'o "Nanbí Tádá" gin, hedi i-ân namuu i' ûnhanginná'di' háa na'in t'owa wí'inbo iví'o'in, hediho handá' dímáadí wí'inbo ta'gendi dítu'o' háa híwó háa híwóhpí iví'annin. Hedânho wa'di nää oepáa k'aydi íkw'ôndibo únkhây'ä' unbí wówátsi bînhúuwí'in i' bîn'a'ginnáadí. ¹⁸ Unbí hehäwin thehtáy pahpá'indá inbí wówátsi dâyhonnin wídínchä'muupí, hedi iwedibáho un íhâhpóe unbí wówátsi hanbá bînhúuwí'in. Hewânbo híwó ûnhanginná háäwídí nawá'âamuu'in unbí t'aywó'di iwedi íma'p'ânídí hedânho gin waagi wíyá unbí wówátsi wíwînhúuwípídí. I' háäwí nawá'âamuu'i-á kwák'u ts'ä'i háa óedo wínamuupí. Ha'bi háäwí-áho hanwaapídíbo nahánde'. ¹⁹ Hewânbo Christ-á iví ûnp'oe ûnchä'muu'i' ich'áa'i'di iwá'âa. I-á wí k'úwá'ay ts'ä'ida' nataamuupí' waagi'ba namuu. * ²⁰ Wa'di Jôesi Tádá ná'i nan oepáa íkhíjépídíbo Christ óede'man nachuu-ídí, hewânbo nää i' t'ä'ge'i thaa napowa'ä' ihaydiho nää oepáa k'aydi napówa gin ungí' i'amídí. ²¹ Hedi Christ i'annin namuudânho Jôesi Tádáví'piye úvíwâyunde'. I'dá Christ nachuu wânbo óewâywówápaa hedá hay'i namúunídí óesóge. Hediho nää-á Jôesi Tádáví'piye úvíwâyunde hedá ítsíkha háa i'di ungí' wovâykhây máa'in.

²² In ta'gen háhkan namuu'in ho bîn'a'ginnandi unbí t'aywó'di únmuu'i' wovâyjáa'an, hediho nää-á únkodi ta'gendi unbí tí'ûuwin páadé'in bînsígí-ídí. Hediho úvíkhä-í pín ta'gedí bînsígíhúuwídí. ²³ Wíyá í'âypuyä waagibá ípóe, hediho nää-á i' to'wí hânhay wânbo nachuu-í'pí'ví ây ípóe, wí to'wí nachuu'uví'indá joe. Ginho únpóe Jôesi Tádáví tun bînwâyundedíbo'. Ná'i tundá wówá'i-á hedá na'egópoe'opí'-á namuu, Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu waagi. Ginnân natû':

²⁴ I' ahkónuwi táa nakhangí'o waagibá, t'ähkí t'owa-áho diháanı,

hedá t'owaví sa'wó'di háäwí-á wá' dínkhangí'o, i' póvi táa jáa nasô'i' naháanı waagi'ba,

gá i' táa-á nat'a'dân, i' póvi-á nawânpithanände'.

²⁵ Hewânbo Nanbí Sedó Jôesiví tundá há'to hânhay wânbo ûnháanı. Hedi iví hí'-á wovây t'ôe'andi-ânho namuu.

2

¹ Hedânkun, t'ähkí yä'dâapíkan bînjoe'amí. Wí'úvíhójo'amípí, paa dívíjánúmaa'in waaginná wí'ímúunípí, wí'íthúut'ôenípí, hedá pí'wênbí'gedá wí'úvíjánákíhí'má've-ípí. ² Wí hínchä'i ay nats'an'aypuyä'i nawâap'oda' waagibá, un wá' únkhây'ä' hânho ída'i'in Jôesiví tun íhâhpúuwí'in. Iví tundá yä'dâa'ida' ûnmuu, hedá ná'i tundá unbí pí'ná khó'jé únk'ôndi wovâykhóekhúumä', hediho bînhógidá unbí wâyü-á únkaypúuwí, hedá wovây'aywoení. ³ Háäwí nak'âagi'i bîndäädí híwó'di namuu'in ûnhanginpóe

* **1:19** Wên k'úwá'ây gi'min in Hudíyo t'owa dâyhánunde Jôesi Tádá óemäänídí hedânho inbí t'aywó'di dínmuu'i' ovây'owóje-ídí.

waagibá, únhanginpóe wá' háa Nanbí Sedó Jesus unbí'piye hânho híwó'di namuu'in.

Háawin Jôesi Tádávi t'owa dimuu i'gedi ithayyan

⁴ Jesus-á wí wówá'i k'uu waagi'ba namuu, hedi tobá t'owadi óejoegi'an wânbo Jôesi Tádádí óede'man, hedá Jôesi Tádágî-á báyéki nachä'muu. ⁵ Un wá' wówátsi wovâymägidihó wówá'i k'uu waaginbá ípóe. Hediho Jesus-ví'piye úvíhâadi-í, hedânho un diwedi Jôesi Tádá wí méesate waagibá ik'úuwídi i' Yä'dâa'i P'oewaahâa iwe ithaayé-ídi. Hedi iwe un Jôesi Tádávi'piye úvípimägi'indá owhá' waaginbá ímuu, hedi in Hudíyo owhá' hääwí Jôesi Tádá óemä' waagibá, undá hääwí unbí pí'nä khó'jé bînmáa'i-á bînmä', hedi Jesus Christ-di wovâykhäge'dodi ná'i bînmä'i'dá Jôesi Tádá óehíhchando'. ⁶ Jôesi Tádávi ta'nin diwe ná'i tun ûnta'muu háa i' Christ-ví'gedi natú waa: Bít'ôeyan, naadi wí to'wí dóde'man,

i-á oe Zion diwe dósogekhâymáa. *

I-á wí k'uu tehpaá bé'dí shánkí natáy'i' waagi'ba namuu.

To'wên iví'piye díwâyunde'indá há'to dichanpúuwí híwóhpí'piye díwâyunde'in.

⁷ Hediho un iví'piye úwâyunde'ingî i-á báyéki nachä'muu, hewânbo in to'wên díwâyundepí'ingî-á ná'in iví'gedi nata'muu:

I-á wí k'uu waagi'ba namuu,

hedi in t'owa-á tewhátehpaa'in waaginbá-á dimuu.

Hedi tobá ná'i k'uu dâyjoegi'an wânbo

i-á i' k'uu ee tehpaá bé'dí shánkí natáy'i waagibá napóe.

⁸ Hedá ná'in wá' Jesus-ví'gedi nata'muu:

I-á wí k'uu waagi'ba namuu,

t'owa iwe dip'íde'dedi dikanunde'.

Ha'wâa dínpo'e'o Jôesi Tádávi tun ûnmuu'in wíðây'a'gindopídí, hediho i-áho natú nakhây'ä' gin dínpuuwí'in.

⁹ Hewânbo unnânkun in t'owa Jôesi Tádádí wovâyde'mannin ímuu. Undá owhá' i' tsondi hay'ídi wovâykw'ódi'in waaginbá ímuu. Undá in to'wên Jôesi Tádádí in wé'gen t'owaví'wedi wovâywije'in ímuu. Undá in t'owa Jôesi Tádávi'indá' ímuu, hedânho i' shánkí he'endi hääwí i'an ni'gedi wé'gen t'owa bînhangin'ânnamídi. Jôesi Tádádânkun wovâytuhkánnan iví'in ímúunídi, hedi khun diwedi wovâywhahógidi iví sa'wó'di kohthay iwe wovâykw'ódi.

¹⁰ Wáymûu Jôesi Tádávi t'owa wí'ímuupíwân, hebo nää-áho iví'in ímuu. Wáymûu-á Jôesiví sehkanä wíwîntaapíwân, hewânbo nää-áho únhanginná iví sehkanä wovâymagi'in.

Unbí wówátsi Jôesigî'da' bînhûuwí

¹¹ Un naadi wâysigí'indá, nää oepáa k'aydi unbí k'aygi ta'gendi wí'únmuupí, náwe háy tähkída'mân ípíyéthaa. Hedânho kay'indi wâytumáa, ná'i yä'dâapíkan in wé'gen t'owa inbí tú' iwe dichâadi hânho dikanda'i-áho wí'úví'âamípi. Gi'bi hääwí-á unbí hâa-ádi ihânbo'. ¹² Undá ná'in t'owa Jôesiví'piye díwâyundepí'inbí jáa íji', hediho yä'dâa'i wówátsida' bînhûuwí'in únkhây'ä'. Gindidiho tobáháa híwóhpí úví'o'in ditú' wânbo', in híwó'nin úvíkanhonnin dâymúuní, hediho owáy Jôesi dínpówá ihaydáho indi kw'áayébo óemä've-í.

¹³ T'ähkí in nange'in tsonnin dimuu'inbí khómapho' íkwoní'in únkhây'ä', hedi gindidi Nanbí Sedó Jesus bînhíhchannamí. Háa i' nangewi kw'áye'i tsondi namuu'i' natsonpo'e'o waa úvíkanhûuwí, ¹⁴ hedá in wé'gen tsonnin

* 2:6 Zion-dá Jerusalem bú'-ân namuu.

wá' bînt'ôeyaaní, gá indáho ná'i kw'áyewi tsondidi ovâykw'ódidân in t'owa yä'dâapíkan díví'o'in ovâyutuhcháänú-ídí hedá in t'owa yä'dâa díví'o'inbí'gedá híwó díví'hée'amídá. ¹⁵ Jôesi nada' híwó úví'âamí'in hedânho t'owa ánsaapí'in dimuu'in hedá háa díví'hí'máa'in dínhanginnáhpí'in dimuu'in háabo híwóhpí' wí'dâyamá've-ípí unbí'gedi ditúunídí. ¹⁶ Undá pan wí'ímuupí, hediho pan dimuupí'in waagi'in unbí wówátsi bînhûuwí. Hewänbo íma'p'ä'nin íwänpimuudibo wí'í'âanípí únkodí'in áyîngipídibo yä'dâapíkan úví'âamídí. Nää-á Jôesiví t'ôe'in ímuu, hediho i'gí'dä' unbí wówátsi bînhûuwí. ¹⁷ T'ähkí t'owa bîn'a'ginhûuwí. In méesate'in tí'úuwín páadé'indá bînsígíhûuwí. Jôesi-á bîn'a'ginmääni. Hedá i nangewi kw'áye'i tsondi namuu'i wá' bîn'a'geeni.

In pant'ôe'in Christ-ví t'ôephade iwedi diháhpúuwí

¹⁸ Un pant'ôe'in ímuu'in, unbí tsonninbí khómapho' úvípikw'ôení tobáháa wovâytsónmáa wänbo'. In t'ähkí bîn'a'geeni, in híwó'nin dimuu'in hedá in ûnp'oe kháapí'in dimuu'indá'ba joe, hewänbo in t'ayjaa'in dimuu'in wá'. ¹⁹ Tobá wên háawên híwóhpí'in wí'úví'anpí wänbo wovây't'ôephadekannandáho', Jôesiví'gedi úví'ánsaamáadí ná'i wákan wovây'andi' úvíyää'andá, Jôesi-á undádí nahíhchanpúuwí. ²⁰ Yä'dâapíkan úví'odi wovâywhäddí úvíyää'andáho', i'gedi wí'úvíjêngihée'amípí. Hewänbo tobá híwó úví'o wänbo wovây't'ôephadekandodáho', hedá úvíyää'andá, Jôesi Tádá undádí nahíhchanpúuwí.

²¹ Jôesi Tádádí wovâyutuhkánnan iví'in ímúunídí hedânho bînt'ôephadende wänbo úvíyää'amí'in íhâhpúuwí, gá Christ wá' ungí' it'ôephadedân. Gindidi wovâyjéye háa únkhây'ä' úví'âamí'in, hedi iví ahtaa i'gebá ímú-í. ²² Christ wáymûu wänbo wí't'aywó'nanpí, hójo wänbo iví sóphogedi wí'ûnpeepí. ²³ Jänákí óehée'andi óetunsúu'an dihaydá, in to'wên gin óe'annin wí'ovâytsunsúu'anpí. Óet'ôephadekannan dihaydá wínatúhpí t'ôephadedibá ovây'wáywá'áa-í'in, hewänbo Jôesi Tádáví mange wí'bo ijoe'an, gá Jôesi Tádáda'mânho ta'ge natú'dân háa híwó háa híwóhpí wí to'wí i'o'in. ²⁴ Christ-dá phé'win deedi óet'óhtägek'û'di iví tú'dí nanbí t'aywó'di dînho'. Nachuu ihaydá na'in wá' gichuu waagibá gipóe, nanbí t'aywó'di iwedi díweejé-ídí, hediho nää-á nanbí wówátsi ta'ge áyhûuwí'in gínkhây'ä'. Christ-ví wáhkandi undá íwówa waagibá ípóe. ²⁵ Wên k'úwá dipedeji'in waaginbá ímuuwän, hebo nää-á unbí áyí'díví'piyebá íwáypówá, i'dá unbí hâa wovây'áyí'do'.

3

Háa in dikhóhtsaakw'ó'nin dínkhây'ä' dithaaní'in

¹⁻² Un kwiya' íkhóhtsaakw'ó'nindá wá' wáytú'amí, únkhây'ä' unbí senä'bí khómapho'dí íkwoní'in. Mađi wá wên senä'dá Jôesi Tádáví tun wí'ônwâyundepí, hewänbo Jôesi bîn'a'gindodi yä'dâa'in ímuudá, unbí wówátsi wovâyímúuní, hedi gindidi tobá undá háabo Jôesiví'gedi ítúhpí wänbo in wá' mađi iví'näpiye dívíjaanú-í. ³ Wí'úvíkhää-ípí shánkí sa'wó'nin ímúunídí unbí phó hânho bînkodí'odibo', háa báyéki háäwí óedodi napa'andi úvítóe'odibo', háa nachä'muu'i' aadi úví'awendedibo'. ⁴ Gin úví'âamíví'wedi unbí pí'ná khó'jé naheet'óepí iwe yä'dâa'in ímúuní. Gindidân shánkí sa'wó'nin waaginbá ímúuní. Unbí wówátsi jêngiginpídibo hedá hanginpí híwó bînhondi, gindidá háädi waa sa'wó'nin ímúuní. Jôesi Tádá-á natú, gin úví'odá, ná'i-á shánkí igí' ûnchá'muu. ⁵ Gindidânkun in hân'oe'in kwiya' Jôesiví'piye dívíwâyunde'in sa'wó'nin waaginbá dimuu, inbí senä'bí khómapho' dikw'ôndi. ⁶ Sarah wá' ha'wâa ikanhon. Iví sedó Abraham ônt'ôeyande', hedi óetú'o' iví tsondi gin. Hedi nää undá yä'dâadä' úvíkanhondáho hedá

khunwôeda'ginpíðibo jashaginpíðibo' íthaadá, undá Sarah-ví a'yûn ímuu waagibá napúuwi.

⁷ Un senä' íkhóhtsaakw'ó'nin wá' únkây'ä' híwó'di hangintandi unbí kwiyä'dádí íthaaní'in. Indá un waagi wíðikaypí, hedá wá' in wówátsi nahánde'pí'in Jôesi imä'in indádí wé'ge bínkhonkhâymaa, hediho únkây'ä' bín'a'geení'in. Híwó bínmá've-í hedânho híwó únkoedí-ídí wé'ge indádí úvíjûusu'amídí.

Híwó ív'î'âamí tobáháa dí'tôephadekando wänbo'

⁸ Hedá nää-á t'ähkíðibo-á wâythkankhâymaa, únkây'ä' wéhpêe ánskaa'indá' ímúuní'in, wí'nä táyeví'piye ítaachanpúuwí, tí'ûuwin páadé'in ímuu'in waagibá úvímá've-í, wí'nä táye úvísekanähûuwí, hedá wí'íjêngit'ôenípí. ⁹ Wí to'wíðí jänákí wovây'andi háa wovâytsunsúu'andi, híwóhpí'ðibá wívínwáywá'âa-ípí, hewänbo Jôesi bîndaa'amí híwó ô'n'amídí. Hannânkun Jôesídi wovâytu'an úví'âa'amídí, ív'î'in ímúuníðí wovâythkánann dihaydi, hedânho un wá' híwó i'ðí wovây'âamídí. ¹⁰ Iví ta'nin diwe ginnân ûnta'muu:

Wí to'wí ív'î wówátsi híhchandi ihûuwí'in nada'i'
hedá híwó'di thaa nada'dá,
wí'únkây'ä'hpí yä'dâapí tun ihée'amí'in
hedá wínahó'jot'ôenípí.

¹¹ I' yä'dâapí' namuu iwedí íjâa'amí'in únkây'ä' hedá i' yä'dâa'i namuu'ida' i'âamí.

Pín ta'gedí íkhä-í häädi wänbo t'ähkí tsaaginpíðibo ív'î wówátsi ihûuwíðí,

¹² gá Nanbí Sedó Jôesídi in to'wên in ta'ge'in p'ôe i'ge dimännin ovây'áyí'dodân,
hedá inbí jûusu-á häädi wänbo t'ähká ovây't'ôeyande',
hewänbo in yä'dâapí dív'î'o'indá t'aygi ovây'munde'.

¹³ Ta'gendi úvíkhäðdedí híwó'dida' úv'î'amídí, tí to'wíðí wovâywá'amí? Hedân joe. ¹⁴ Hewänbo tobá híwó'di namuu'ida' bín'o wänbo t'owadi wovây't'ôephadekandodáho', undáho híhchan bínshaa-í. Hediho hâ'min t'owa wívínkhunwôeda'ípí hedá wâhphade wí'úv'î'âyîngimäänípí. ¹⁵ Hewänbo unbí pí'nä khó'jébo Christ bín'a'ginmääní, hedânho i-á unbí tsondi únmuuníðí. Hedi to'wíðí wovâytsika'yandi háadan gin úvíwâyunde'in, únkây'ä' íkhâymuuní'in bínthayyamídí. Hewänbo t'ayginpíðibo-á a'gindibo-á bínhée'amí. ¹⁶ Häädi wänbo t'ähkí únkây'ä' unbí pí'nä khó'jé únhanginnáaní'in yä'dâada' úvíkanhonnin, hedânho wí to'wí jänákí unbí'gedí ihée'an wänbo nawôeda'púuwí ív'î hí' únmuudi, gá Christ-ví'piye úvíwâyundedi yä'dâa'in wówátsi bínhondân. ¹⁷ Tobá híwó úvíkanhon wänbo t'ôephade únpúuwí'in Jôesi natúdáho', ná'indá shánkí híwó'nin namuu bînt'ôephaadé-ív'î'wedí yä'dâapí úv'î'o'in namuudi.

¹⁸ Wí'ún'ôede-ípí Christ wá' ôet'ôephadekannannin. I-á híwó'dida' namuu, hewänbo in híwóhpí'in t'owa dimuu'ingí' nachuu. Wáymûuda' nachuu nanbí t'aywó'di gínmuudi hedânho Jôesi Tádáví'piye díkáanídí. Hewänbo tobá ív'î tú' ônhay wänbo ív'î p'oweahâa-á wówá'i únmuu. ¹⁹ Iví p'oweahâa-á in wé'gen hân'oe dihánninbí p'oweahâavi'piyebá namää, indá dipankw'ôn waagibá dimuu, hedi Jôesi Tádáví hí' ovâyhangin'ânnan. ²⁰ Hâ'in t'owa-á Noah-ví wówátsi thaa ihaydiwinbá dimuu. Wa'dí Noah i' kophé hay'i' ipa' ihaydi, Jôesi Tádá in t'owa-ádi báyéki iyää'odi ovâytsikha'máa ív'î'piye dívíwäyú-ídí, hewänbo wíðív'î't'ôeyandepí. Hedânkun wên chääðida' t'owa i' kophé iwe dívíkuu. I' kophé ôep'oe'ê' ihaydi kháve ihayda' dívíwówáwhahógi.

²¹ Hedi hâ'i p'oe-á i' p'oe wovây'p'óp'oe'andi' waagi'ba namuu. Nää-á

wovây'aywonde nă'i p'ó'p'oekandi unbí tú' kháapí wovây'owídíndedída' bá joe, hewänbo Jôesi Táa bînda'máadân wovâykhâge'namídí únhanginnánadí unbít'aywó'di únmuu'i wovâyjâa'annin, hedi Jesus Christ nawáywówápóedího wovây'aywonde'. ²² I-á nawáywówápóe ihaydá makówápiye napee, hedi năa-á Jôesi Tádávi ko'díngedí na'ân. Iwediho t'âhkí in makówáwin t'ôepa'aa'indá hedá in to'wên tsonkhuu dâymáa'indá t'âhká ovâytsonmáa.

4

Gínkhây'ă' Jôesigí'da' nanbí wówátsi âyhûuwí'in

¹ Hediho Christ iví tú' iwe it'ôephadedí, háa na'ánshaamuu waa un wá' únkhây'ă' í'ánshaamúuní'in hedânho shánkí íkay-ídí, hedá íkhâymuuní bînt'ôepaadé-ídí. Wí to'wí Christ-ví'piye iwâyunde'i' iví tú' iwe it'ôephadedá wíyá wínada'pí it'aywó'namí'in. ² Hediho năa iwedi wa'di năa oepáa k'aydi unbí wówátsi bînhon dihaydi, i' t'aywó'di in wé'gen t'owa inbí tú'dí dikanda'i wí'únkhây'ăhpí úví'âamí'in, hewänbo háa Jôesi Tádá nada' waagân úvíkanhûuwí. ³ Híwóhay thaa unbí wówátsi phade iwá háa in wé'gen t'owa Jôesi dâytaapí'in díví'o waagibá úví'owän. Wên tsé waagibá íjiwän, hedáhá' háa unbí tú'dí íchanpóe waagida' úví'owän. Íháapoe'owän, hedá wé'gen t'owa-áda úvíwé'ge'owän bînwânpisuuwă-ídí hedá wíyá ha'wâagi'i t'aywó'di úví'âamídí. Hăăwí bînkhiyé'i' unbí Jôesi únmuu waa bînchaa'i-á unbí a'gin bînmăwän, nă'i-á Jôesi Tádá nakhâapóe. ⁴ Hedi năa-á in t'owa Jôesi Tádá dâytaapí'indádíba wíyá wí'úvít'aywó'dopídí, indá wídínhanginnâhpí háa díví'ánshaa'âmí'in, hedânkunho jănákí t'âmäge unbí'gedí díví'hée'o'. ⁵ Hewänbo wáy wí thaa-áho Jôesi Tádávi páadépiye diwin dihaydi i'di ovâytsika'yâamí háadí gin díví'o'in. Hây napóe ihaydi i-áho t'âhkí t'owa ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpí díví'o'in, in diwówáji'indá in ho dichuu'indádí. ⁶ Jôesi Tádávi híwó'di tundá in ho dichuu'in wänbo ovây't'ôe'an, hediho tobá ovây'tuhchănuđi inbí tú' dínchumuu wänbo', t'âhkí t'owa dînpoe'o waagibá, inbí p'owăahăa-áho dínwówáyêení, Jôesi Tádá nawówáji' waagibá.

Gínkhây'ă' hăăwí Jôesi Tádádí dímă'i' ây'âyîngi'âmí'in

⁷ Hanwaapídíbo nă'i nan oepáa nakhangí'o. Hedânkun t'âhkí háa úvíkanhonnin úví'âyîngi'âmí, hedá íkhâymuuní híwó úvíjûusu'âamídí. ⁸ Nă'indá shánkí nachă'muu: Pín ta'gedí wí'nă táye úvísígíhûuwí, gá t'owa bînsígídá báyéki inbí t'aywó'di bîn'owójéndedân. ⁹ Híhchandi unbí k'aygi wí'nă táye úvísígíhóení. ¹⁰ Jôesi Tádádí t'âhkídíbo wí'inbo magan wovâymăgi, hediho nă'i magandi wí'nă táye úvíkhăge'hûuwí. Gindidiho nă'i wovâymăgi'i'di híwó úvíkanhûuwí, tobá hăăwí namúuní wänbo'. ¹¹ Gá ginnân: Wí to'wí híwó nahí'hádí, Jôesi Tádávi tunnân t'owa ovây't'ôe'âmí. Wí to'wí nat'owakhăge'hă'i-á únkhây'ă' ovâykhăge'namí'in gá Jôesi Tádádân kay óemădân gin i'âmídí. Gin úvíkanhûuwí t'âhkí t'owa dínhanginnánadí Jesus Christ namuudânkun gin úví'o'in, hediho Jôesi Tádá-á kw'áayébo dâymá've-í. I-á ta'gendi hay'i namuu, hedá báyéki kay-á imáa, hedi iví tsonkhuu-á hănhay wänbo há'to únhăanı. Hamân.

In to'wên Christ-ví'in únmuu'in dâyt'ôephadekhâymaa

¹² Un naadi wâysígí'in, tobáháa báyéki bînt'ôephadededí phaa i'ge ímân waagibá íchăa wänbo', wí'ítsikapúuwípí, "Háadan naa gin dînpoe'o?" Wí'ítúunípí, "Naa o'ân nă'i dînpoe'o'i-á há'to dînpúuwí'in." Nă'i-á wovây'tayi'nídnânho únpo'e'o. ¹³ Undá wí'inbo hí'íngin bînt'ôephadende Christ it'ôephade waagibá, hediho bîhíhchanpuwave gin únpo'e'odi. Hedânho wáy wí thaa hăyú hay'i i-á namuu'in nakeepóe ihaydiho shánkí wänbo

ihíhchanpúuwí. ¹⁴ Christ-ví'in ímuudibo t'owa jänäki unbí'gedi dívihí'máa wänbo bihíhchanpuwave, gá Jôesiví P'oeaahâa i' shánki hay'i namuu'i-á undádíba häädi wänbo t'ähki najidân. ¹⁵ T'owat'akhänu'in, háa sänmin, háa yä'däapikannin wí'ímúunípi, hedá wây-á t'owaví áyngi wí'únwó'náhpí eeje wí'úvítomá've-ípi, hedânho wíwovâyutuhchänut'ôephadekannamípidí. ¹⁶ Hewänbo Christ-ví'piye úvívâyundedibo wovây'tôephadekandodá, wí'íwôeda'-ípi. Shánkidí Jôesi Tádá bínkú'daa'amí gá in wé'gen t'owadi Christ-ví t'owa ímuu gin wovâytu'andân.

¹⁷ Ihaydiho naná Jôesi Tádádí t'owa háawin dimuu'in ovâykeekw'ôenídí, hedi iví t'owa únmuu'in páadé gin ovâykhâymaa, indá iví k'aygiwin waaginbá dimuu. Hedi in iví'in únmuu'in t'owa wänbo gin ovâykhâymaadá, in to'wên iví híwó'di tun ônwâyundepí'in dimuu'in shánki báyéki kháa'in dínpuuwí. ¹⁸ Jôesi Tádávi ta'nin diwe ûntû'?

To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon wänbo kháa'in dínpuuwí,

hedího to'wên Jôesi Tádá dâya'ginmähpi'in hedá t'aywóhkannin dimuu'indá shánki p'ándíki wänbo dâypaadé-í.

¹⁹ Hedânkun tobá Jôesi Tádá natú wänbo bînt'ôepaadé-í gin, häädi wänbo t'ähki híwó úvíkanhûuwí, hedá iví mangá pín ta'gedá úvímääní. I-á i' wovâykhíjé'i' namuu, hedi háa iví tun imági waa häädi wänbo t'ähki i'o'.

5

Peter-di ovâytumakhe'o' in méesate'in tsonnindádí in e'nûndádí

¹ Nää-á un méesate'in tsonnindá wâyhée'amí. Naa wá' méesate'i tsondi'bá omuu. Naadá Christ nachuu ihaydi dómû' it'ôephadendedi, hedi naa wá' i' sa'wó'di hääwí Christ-di dípâkhâymaa'i' donkhonkhâymaa. Hedânho pín ta'gedi ná'in wâytukankhâymaa: ² Jôesi Tádávi t'owa unbí mange bînmáa'indá k'úwá waaginbá dimuu, hedá undá inbí áyí'nin waaginbá-á ímuu. Hedânho bîn'áyîngihûuwí únwânpikhây'ädida'ba joe, hewänbo ída'dân. Wí'íchä'hat'aa-ípi, hewänbo híhchandi bínkhäge'namí. ³ In to'wên unbí mange wovâymägi'in bîn'áyîngi'amídí wíwîntsonchänumá've-ípi, hewänbo un wovâymundedi háa íthaa waagidi bînjâyge-í híwó inbí wówátsi dâyhûuwídí. ⁴ Christ-á i' k'úwá áyí'di p'ó'dédí' waagi'ba namuu. Hedi híwó igi' úvít'ôemáadá, owây nawáypowá ihaydi i' unt'anmuu'i' bînhóení, hää-i-á hânhay wänbo sa'wó'di namúuní hedá há'to naháanı. ⁵ Hedi un wé'gen méesate'in shánki ts'aamin ímuu'indá, háa in méesate'in tsonnindi wovâytu'an waa bînt'ôeyaaní. T'ähkidíbo háa wí'ná táye úví'o'in jêngiginpidíbo bîn'amí, gá Jôesi Tádávi ta'nin diwá ginnân ûntû'dân: In dijêngit'ôe'indá Jôesi Tádádí ovâyjoegi'o',

hewänbo in dijêngit'ôepí'in dimuu'indá iví sígísehkanä-á ovâymä'.

⁶ Hedânkun Jôesi Tádávi páadépiye áagé úvípikw'ôení, gá iví tsonkhûu-á báyéki hay'in únmuudân, hedi híwó' dihaydi ûnnândiho i'dibo kw'áye wovâykw'ôení.

⁷ Báyéki áyîngi bînmáadá wí hé un bîn'íhon waagi'ba namuu. Hewänbo ná'i áyîngi-á Jôesi Tádávi mange bînjoe'amí, hedânho i'di wovâyjâa'amídí, gá i'dá wovây'áyîngi'amí'in nada'dân.

⁸ Häädi waa áyîngidi íyêení, yó'in waagin wí'ímúunípi, gá i' Penísendi-á unbí hânbi únmuudân hedi häädi wänbo t'ähki itséemáa wovâywa'amídí. Wí khân nahâhsêndi wí to'wí óek'o'idí natuwâyí'i waagi'ba namuu.

⁹ Wíwînmäänípi i'di wovây'taanídí, hewänbo pín ta'gedi Jôesi Tádávi'piye úvívâyü'bé-í. Wí'ún'ôede-ípi náa oepáa k'aydi t'ähká wây-á tí'úuwin páadé'in únk'w'ó'nin un waagibá t'ôephade dâypadende'in dimuu. ¹⁰ Wí hây t'ähkidá'mân bînt'ôephadekhâymaa, ihaydáhá' Jôesi Tádádíbo hääwí untáy'i t'ähki wovâymäanı, i'di wovây'téegikwînkühäge'namí, wovâykay'amí, hedá

wên tepú waagi'ba unbí wówátsigî' wovâymääni. Jôesi Tádá-áho t'ähkí iví sígísehkanä na'in dímä'i namuu, hedí idá wovâyutuhkännan iví'in ímúunídí he'ennin wovâypaa-ídí, i-á hãnhay wänbo t'ähkí báyéki hay'i namuu waagibá. Christ-ádí wí'dá' ímuudiho ná'in únpo'e'o. ¹¹ Jôesi Tádá-á báyéki tsonkhuu imáa, hedí iví kay-á hãnhay wänbo wí'ûnhándepí. Hamân.

Peter-di ovâysengitu'an

¹² Silas-dá naa díkhäge'nan ná'in ta'nin'ay wâyta'namídí. Naa dînhanginná i-á nanbí tí'ûu páadé'i gínmuu'in hãädi waa háa ûnkây'ä' waa ikanhondi'. Naadi wâyta'do wâykwewaasenwaatu'amídí, hedá hâyú naa dînhanginná'nin Jôesi Tádávi ta'gennin sígísehkanä i'gedí wâytu'âamídá, hedího téegí t'aagi iwe úvítssáa'í.

¹³ In Babylon bú' iwe'in méesate'in t'owadi inbí sengitun wovâysan, indá un waagibá Jôesi Tádádi ovâyde'man. Mark-di wá' wovâysengitu'an, i-á naví ay dînmuu waagibá dóchaa. ¹⁴ Wí'ná táye úvísígísegitu'âamí. Un Christ-ví'in ímuu'indá ánsaaginpídíbo' íkwoní.

In Páadé'in Tə'nin John Itə'nannin

John itə'do' i to'wí In Tux kin nakháwə'iví'gedi

¹ I to'wí hán'oe ts'anpáadébo nayi'iví'gedi naadi wáyta'do', i-á in Tux kin nakháwə, hedá in wówátsi napäyi'i-án namuu. Háa i natú'in git'oe, hedá na'inbí'piyá nakeepóedí na'inbí tséedíbo-á âypimû', hedá na'inbí mandidá âytäge. ² Nă'i nawówátsipäyi'i' nakeepóe ihaydi âymû', hedá háa iví'gedi na'in giháhpóe'i-á wé'ge'in t'owa âyt'ôe'o'. Nă'i in wówátsi nahándepí'in napäyi'iví'gedi wáytumáa, i-á Yôesi Tádá-ádi na'án, hedá na'inbí'piyá ipi-keeyan. ³ Háa âymû'in hedá háa iví'wedí git'oe'indá un wá' wáytumáa, hedânho un wá' únhanginpúwídí, hedá undádí na'indádí na'inbí wówátsi wé'ge âyhûuwídí. Hedí ta'gendi Yôesi Tádá-ádi hedá iví ay Jesus Christ-ádi na'inbí wówátsi âyhon. ⁴ Hedího nă'i hăäwí i'gedi unbí'piye' wáyta'do' hedânho un wá' t'ăhki hihchan bînmá've-ídí.

Yôesi Tádá-ádi gimuuđá há'to ívít'aywó'kanhûuwí

⁵ Nă'i hí' năa wáytukankhâymáa'i-á Yôesi Tádáví ay Jesus Christ-ví'wedí git'oe'i namuu. Yôesi Tádá-á wí kohthay waagi'ba namuu, hedá wáyge wânbo wí'únkhunáhpí. ⁶ Yôesi Tádá-ádi na'inbí wówátsi âyhondi gitúđáho', hewânbo wa' t'aywó'di i'gebo gimándáho', ívîwânpihôeyó'o', hedí khuu eedí waagibá giyidi in ta'gen namuu'indá wí'âyhonpí. ⁷ Hewânbo nakohthayná' ni'ge Yôesi Tádá na'án diwe giyidáho', undádí na'indádí na'inbí wówátsi wé'ge gínmuu, hedá iví ay Jesus-ví ún'p'oe ich'áa'idá dí'owídidi na'inbí t'aywó'di t'ăhki dînyâa'o'.

⁸ Na'in wên t'aywó'nin wânbo wí'âyamáapí gin gitúđáho wí'bo ívîpihōeyó'o', hedá na'inbí pí'nă kô'ýe-á in ta'gendá wí'âyamáapí. ⁹ Hewânbo Yôesi Tádáví'piye' ívít'aywó'dihăätsi'andáho', idá na'inbí t'aywó'di gínmuu'i dîn'owóyé-í, hedí i yă'dâapíkan ívít'andi' dînyâa'ámí, gá iví tux imăgi waa i'odân, hedá i-á híwó'da'ba i'o'. ¹⁰ Yôesi Tádá ho natú na'in t'owa t'ăhki ívít'aywó'do', hedího wáymûu wânbo wí'ívít'aywó'nánpí gin gitúđáho', kindidá Yôesi Tádá ihōeyó'an waagibá gitû', hedá iví hí' na'inbí pí'nă kô'ýe wí'âyamáapí.

2

¹ Navi áyyăă, nă'i hăäwí i'gedi wáyta'do' hedânho wí'úvít'aywó'nâamípídí. Hewânbo wí to'wí it'aywó'nandáho', wí to'wí ún'án Yôesi Tádáví páadépiye' igí' i'aywondaa'ámídí, i-á Jesus Christ i t'ăhki híwó'di namuu. ² Hedí i-án iví wówátsi imăgi na'inbí t'aywó'di dîn'owóyé-ídí, hewânbo na'inbí'đá'ba yoe, t'ăhki t'owaví t'aywó'di dînmuudân.

Yôesi Tádá âytaadá iví tsontux ây'a'ginnamí

³ Hândidan gínhanginnání ta'gendi Yôesi Tádá âytaa'in? Gá iví tsontux únmuu'i' ây'a'gindodân. ⁴ Wí to'wí Yôesi Tádá óetaa gin natúdí hewânbo iví tsontux wí'ôn'a'gindopídá, i-áho wí hōeyó'i namuu, hedá in ta'gen namuu'in iví pí'nă kô'ýe wí'imáapí. ⁵ Hewânbo to'wídí Yôesi Tádáví tux únmuu'i' ô'n'a'gindodá ta'gendi pín ta'ge haydi óeséegí, hedí kindidân gínhanginná i-ádi gimuu'in. ⁶ Hewânbo to'wên ditû'nin Yôesi Tádá-ádi dimuu'in, indá dínkhây'ă' inbí wówátsi dâyhûuwí'in Christ iví wówátsi iho' waagibá.

⁷ Un wâyséegí'in, nă'in tsontux natû'nin ívíséegíhûuwí i'gedi wáyta'do'in ts'aamin wínamuupí, indá in páadéđíbo bînmáa'in namuu, i hí' ho ít'oe'ibá

namuu. ⁸ Hewänbo nă'in tsontuü năa wíyá wâyta'dodi ts'aamin waagi'inbá namuu, gá ây'a'gindodáho i khuu nakhanmăn waagibá gínpo'dân, hedá i kodí'di ko namuu'i-áho nakeepo'. Ta'gendi Christ nă'in tsontuü-á i'a'ginnan, hedá un wá' bîn'a'gindo'.

⁹ Wí to'wí nakohthayná' nî'ge iví wówátsi ihon gin natúdí, hewänbo iví tí'ûu páadé'i it'aydá, i-á wa'di khuu i'gebo nayi'. ¹⁰ To'wên nă'in tí'ûuwin páadé'in dâyséegí'in, indáho nakoná' nî'ge diyi', hedího inbí pí'nă khó'yé hăäbo in ta'ge'in p'ôe iwedí ovâyhânge'amí'i' wíðây máapí. ¹¹ Hewänbo wí to'wí iví tí'ûu páadé'i' it'aydá khuu iwebo na'ân. I-á khuu i'ge nayidi wí'ûnhanginnáhpí wépiye' namännin, gá wí tsí't'aa'i waagibá ûnkhuunândân.

Háa in wé'ge'in t'owa Yôesi dâytaapí'in inbí wówátsi dâyhon waa in t'owa i dâyséegí'in wíðínkhây'âhpí ovâyhi'amí'in

¹² Naví áyyäã, naadi wâyta'do gá Christ i'annin namuudi unbí t'aywó'di únmuu'i wovây'owóyédân. ¹³ Un tádá'indá, naadi wâyta'do' gá i to hăn'oe ts'anpáadebo nayi'i' bîntaadân. Un e'nûndá, wâyta'do' gá i Penísendi ho bînt'andân.

¹⁴ Un áyyäã ímuu'in, wâyta'nán gá Yôesi Táda bîntaadân. Un tádá'indá, naadi wâyta'nán gá i to hăn'oe ts'anpáadebo nayi'i' bîntaadân. Un e'nûndá, wâyta'nán gá undá íkaydân, hedá unbí pí'nă khó'yé-á Yôesi Tádáví hí-á kay'indidá bînmáa, hedá handidá i Penísendi-á ho bînt'an.

¹⁵ Wíwovâyhi'amípi unbí wówátsi bînhûuwídí háa in t'owa Yôesi Táda dâytaapí'in inbí wówátsi dâyhon waagibá, hedá i yă'dâapí' hăäwí indá ovâyhi'andi-á wíwovâyhi'amípi. Wí to'wí nă'i híwó'pí' namuu'i' óehí'andáho Yôesi Táda pín ta'ge haydi wí'óeséegípi. ¹⁶ Kinnân in Yôesi Táda dâytaapí'in díví'o': Háa inbí túu'ú iwe diwânpichaa waagi kaygi'di díví'amí'in dida', hedá hăäwí t'âhki dâymû'i-á wá' kaygi'di-á dida', hedá inbí hăäwí shánki híwó'di dínmuu waagi dichaaqi dívíyêngi'o'. In Yôesi Táda dâytaapí'innânho ha'wâa díví'o', hewänbo kí'bi tsiyekandá Yôesiví'wedí wína'âhpí. ¹⁷ Háa nă'in Yôesi Táda dâytaapí'in díví'o' waa dínkhangít'óe, hedá t'âhki nă'i híwó'pí' hăäwí kaygi'di dida'i-á wá' nakhangít'óe. Hewänbo to'wên háa Yôesi Táda natsonpo' waa díví'o'indá hânhay wänbo t'âhki diwówayêení.

Christ-ví hânbi ho na'ä'

¹⁸ Naví áyyäã, năäho i t'ä'gi thaa tso'wa na'ä'. Wovâytu'anho Christ-ví hânbi na'ä', hedí năäbo báyéki kí'min dikeepo'. Kin napo'di gínhanginná năäho i t'ä'gi thaa tso'wa naná'nin. ¹⁹ Nă'in t'owadá ta'gendi na'inbí'näpiye'in wídimuupídi na'in díyoe'an. Na'inbí'näpiye'in dimuudáho', na'indádíbo dívíwóyí'níwân. Hewänbo indá na'in díyoe'an dihaydi nakeepóe wí' wänbo in diwedí na'inbí'näpiye' wínamuupí'in.

²⁰ Hewänbo undá in waagi'in wí'ímuupí. I to'wí shánki híwó'di namuu'idi i Yă'dâa'i P'owəəhăə wovây mági, hedího un t'âhki in ta'gen namuu'in únhanginná. ²¹ Naadi nă'in ta'nin wâyta'do gá in ta'gen namuu'in únhanginnândân, únhanginnáhpída yoe, hedá wá' únhanginná wí to'wí in ta'gen natú'di-á wí'ihôeyó'opí'in. ²² To-an wí hôeyó'i namuu? Gá wí to'wí natú'di-ân Jesus-á wínamuupí'in i to'wí Yôesi Tádadí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídi. Wí to'wí ha'wâagi'i namuu'idá wí'gíndíbo Yôesi i Táda-ádi hedá iví ay-ádi ovânyoegi'o', hedího Christ-ví hânbi' namuu. ²³ Wí to'wí natúdí Jesus-á Yôesi Tádáví ay wí'ûnmuupí'in, i-á Yôesi Táda wänbo iví pí'nă khó'yé wí'imáapí. Hewänbo wí to'wí natúdí Jesus-á Yôesi Tádáví ay únmuu'indá Yôesi Táda wá' iví pí'nă khó'yé imáa.

²⁴ Hewänbo undá hääwí páadé úvít'sanwhäyü ihaydibo' it'oe'i' únkây'ä' unbí pí'nä khó'yé bînmá'Ve-i'in. Han úví'odáho Yôesi Tádá-ádí hedá iví ay-ádí wé'ge ímúní. ²⁵ Hedí Yôesi Tádáví ay-á iví tų imăgi in wówátsi nahándeip'in ná'in dípägít'óe'in.

²⁶ Wáy wên t'owa dida' in ta'gen namuu iwedi wovâyâa'amí'in, hedânkun ná'in ta'nin wâyta'do'. ²⁷ Hewänbo Yôesi Tádádí i Yä'dâa'i P'oweahâa wovâyăgi, hedá unbí pí'nä khó'yébo bînmáa, hedího wí'úntáypí wíyá to'wídí Yôesiví'gedi wovâyhá'amídí, gá i Yä'dâa'i P'oweahâadâ hääwí t'ăhkí wovâyhá'odân, hedí i hääwí wovâyhá'o'i-á ta'gen namuu, wên hôeyó wänbo wínamuupí. Hedího únkây'ä' Christ-ádí wé'ge ímúní'in, háa i Yä'dâa'i P'oweahâadi wovâyhá'an waabá.

²⁸ Navi áyyäă, háa otú waa Christ-ádí wé'ge únkây'ä' ímúní'in, hedânho owáy i wíyá nakeepóe ihaydi wí'íkhuwôeda'ípídí, hedá wôeda'di iví'wedi wí'úvíkaakwomá'Ve-ípí. ²⁹ Únhanginná Christ-ân híwó'da' i'o'in, hedího únhanginná wá' t'ăhkí to'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonnindá Yôesi Tádáví'wedi di'ăpuyä'in.

In Jesus-ví'piye' dívíwhäyunde'indá Yôesi Tádáví ây dimuu

3

¹ Bí'ánshaa'an Yôesi Tádádí ná'in báyéki díséegí'in, hedí báyéki díséegí'dânkun iví ây kin dítu'o'. Hedí ta'gendi iví ây-ânkun gimuu. Hedího in to'wên Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'indá wídínhanginnáhpí háawin gimuu'in, háawi i namuu wänbo wídínhanginnáhpídí. ² Un wâyséegí'in, tobá nää Yôesi Tádáví ây gimuu wänbo', wa'di wínahanginnáhpí háawin gipuwagít'óe'in. Hewänbo ná'indá gínhanginná: Christ nawáy'äă ihaydá i waagi'inbá gipúwí, gá ta'gendi háawi i namuu waagi âymúní'dân. ³ To'wên t'ăhkí ná'in napúwí'in pín ta'ge haydi dâysíkha'máa'indá yä'dâapíkan t'ăhkí iwedi dívíyâa'o', háa Christ iwedi iyâa'an waagibá.

To'wên Yôesi Tádáví ây únmuu'in wídívít'aywó'kanhonpi

⁴ To'wên t'ăhkí dívít'aywó'kanhonnindá Yôesi Tádáví tsontuü dâyyoegi'o', hedí iví tsontuü ônyoegi'andáho t'aywó'ninho namuu. ⁵ Únhanginná Christ ho nää oepáa k'aydipiye' na'ăă'in t'owa t'ăhkíwí t'aywó'di ovâyâa'amídí, hedí i-á wên t'aywó'nin wänbo wí'imáapí. ⁶ To'wí wänbo Christ-ádí nayi'i-á wí'it'aywó'kanhonpi, hewänbo wí to'wí it'aywó'kanhondi-á háawi Christ namuu'in ta'gendi wínaka'póya'pídá ta'gendi wí'óetaapí.

⁷ Navi áyyäă, to'wên häädi waa in ta'ge'in p'ôe i'ge dimännindá'mân inbí wówátsi ta'ge dínmuu, Christ-ví wówátsi únmuu waagibá. Hedího wí'úvímăänípi to'wídí wänbo in ta'gen namuu iwedi wovâyâa'amídí. ⁸ Penísendi páadé iwedibo' it'aywó'kanhon, hedího to'wên häädi waa dívít'aywó'kanhonnindá Penísendiví'in dimuu. Hedí Penísendiví tsiyekan ônhánú-ídí-ânkun Yôesi Tádáví ay nää oepáa k'aydipiye' na'ăă. ⁹ Wí to'wí ta'gendi Yôesi Tádáví'wedi na'ăpuyä'i-á wí'it'aywó'kanhonpi, gá Yôesi Tádáví'wedi wówátsi ts'âamin ikê'dân, hedího Yôesi Tádáví'wedi na'ăpuyädi wí'únkoedípi häädi waa it'aywó'dikanhúuwídí. ¹⁰ To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhonpídí háa inbí tí'úuwín páadé'in dâyséegípidí Yôesi Tádáví'in wídímuupí. Hedí kindí'dânho nahanginná wé'in t'owa Penísendiví ây únmuu'in hedá wé'in Yôesi Tádáví ây únmuu'indá.

Yôesi Tádáví ây únmuu'in dívíséegímáa

¹¹ Ná'innân namuu in hí' it'oe'in páadé iwedibo': Gínkhây'ä' wí'nä táye ívíséegíhúuwí'in. ¹² Wígínkhây'ăhpí Cain waagi'inbá gimúní'in. I-á i

Penísendiví? ûnmuu, hedânkun iví tí'ûu ihay. Hedi háadan Cain-di óhay? Gá iví tí'ûu-á iyä'dâakanhondân, hewânbo i-á híwó'pída' i'o'.

¹³ Hediho tí'ûuwín páadé'in, in Yôesi Tádá dâytaapí'indi wovây'taydáho', wí'ítsika'yêenípí, "Háadan hêe dít'ay?" ¹⁴ Na'inbí tí'ûuwín páadé'in âyséegídího gínhanginná chu'in waagi'inbá gimú'de wânbo nää-á in wówátsi ts'aamin âymáa'in. Wí to'wí iséegímáapí'-á wa' chu'i waagi'bá namuu. ¹⁵ To'wên inbí tí'ûuwín páadé'in dínmuu'in dâyt'ayhonnindá t'owa t'akhanu'in waagi'inbá dimuu, hedi un únhanginná wí to'wí nat'owat'akhanut'óe'i-á in wówátsi nahádepí'in wí'imáapí'in. ¹⁶ Christ iví wówátsi na'in gimuuđi imági, hedânkunho gínhanginná háawin in kodí'nin séegí namuu'in. Hediho na'in wá' gínkhây'ä' gikhâymuní'in na'inbí tí'ûuwín páadé'ingí'-á na'inbí wówátsi âymäänídí.

¹⁷ Wí to'wí híwó' hay hääwí iví wówátsi i'amígí' ûnkw'ôndá, hedi iví tí'ûu páadé'i hääwí ûntáyđi imúndedi, hewânbo wa'di iví pí'ná khó'yé wínasehkanâtaachanpo'pídí óekhäge'namídí, ti ná'i to'wí ta'gendí Yôesi Tádáví séegí iví pí'ná khó'yé imáa? Hedân yoe. ¹⁸ Naví áyyä, séegí i'gedi wí'íwîwânpidahí'má've-ípí, hewânbo híwó'di hääwí iví'odibo' âykeeyamí in ta'gennin séegí âymáa'in.

¹⁹⁻²⁰ Hedi in séegí âymáadáho gínhanginná in ta'gen namuu'in wá' âymáa'in, hedá hääđi wânbo Yôesi Tádáví'piye' ívibée ihaydá áyîngipídibo na'inbí pí'ná khó'yé gicháa-í. Ma'di wáyyedí gicháa idi dítuhchânukhâymaa waagi, hewânbo Yôesidá na'inbí shánkí hay'i namuudi na'inbí ánskaa únhanginná, hediho i-á únhanginná ná'in séegí âymáa'in, i-á hääwí t'ähkí únhanginná.

²¹ K'ema'in, Yôesidi wídítuchânukhâymaa'pí'in na'inbí pí'ná khó'yé gicháadáho', iví'piye' ívibeedí há'to gikhuwôeda'í, ²² hedi hääwí namúní wânbo âydaa'andi-á âyhónde', gá iví tsontuú ây'a'gindodân hedá háa iví'o'indidá âyhíhchandodá. ²³ Hedi ná'innân iví tsontuú ûnmuu: Gínkhây'ä' iví ay Jesus Christ-ví'piye' ívíwhâyú-i'in, hedá idá díyôn waagibá wí'ná táye-á íviséegíhûuwí. ²⁴ To'wên Yôesi Tádáví tsontuú ôn'a'ginhonnindá i-áđi wé'ge dimuu, hedá i-á indáđibá namuu, hedi ná'in gínhanginná gá iví Yä'dâa'i P'oweahhâa dímagidân.

In to'wên ditû'nin i Yä'dâa'i P'oweahhâa dâymáa'indá bîntayí'ní

4

¹ Un wâyséegí'in, t'ähkí to'wên ditû'nin Yôesigí' dívíhée'o'in wí'úvíwhâyú-ípí. Páadé bîntayí'ní únhanginpúwídí tigú ta'gendí Yôesiví P'oweahhâa dâymáa'in, gá báyéki dihôeyó'in wáyye t'ähkí dikw'ôndân, indá Yôesi Tádáví tukhe'min dimuu gin ditû'. ² Wâyukankhâymaa háđídí únhanginnání'in háa Yôesiví P'oweahhâa dâymáa'in háa yoe: To'wên t'ähkí t'owaví páadépiye' ditû'nin Jesus Christ i nat'owapaa'iví'piye' dívíwhâyunde'indáho Yôesiví P'oweahhâa dâymáa. ³ Hewânbo to'wên t'ähkí Jesus-ví'gedi han wídívíhí'máapí'indá Yôesiví P'oweahhâa wídâymaa'pí. In to'wên kí'min dimuu'in Christ-ví hânmin waagi'inbá dimuu. Ho wovâytu'an ná'in kí'min dikä'äägít'óe'in, hedi nää wéngé t'ähkí diyího'.

⁴ Naví áyyä, undá Yôesi Tádáví'in ímuu, hedi to'wên hôeyóđi ditû'nin Yôesi Tádáví tukhe'min dimuu'indá bînt'anho', gá i Yä'dâa'i P'oweahhâa unbí pí'ná khó'yé bînmáadân hedi i-á shánkí nakay i Penísendiví'wedí, ná'i Penísendi-á in Yôesi Tádá dâytaapí'inbí pí'ná khó'yé dâymáa. ⁵ Ná'in hôeyó'in dimuu'indá Yôesi Tádá dâytaapí'indá' dimuu, hedânho in wé'ge'in Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'in waagibá dívíhée'o', hedá in t'owa dâyt'óyande'indá Yôesi Tádá dâytaapí'in wá' dimuu. ⁶ Hewânbo na'indá Yôesi Tádáví'in gimuu, hediho in

to'wên i dâytaa'indi na'in dînt'ôyande', hewänbo in to'wên iví'in dimuupí'indá wíðînt'ôyandepí. Handidân gínhanginná wé'in in ta'gen dívíhée'o'in dimuu'in hedá wé'in in hôeyóðä' dívíhée'o'in dimuu'indá.

Yôesi Tádá iví ây ûnmuu'in iséegí, hedânho indá wá' dínkhây'ä' wí'nä táye dívíséegíhûuwí'in

⁷ Un wâyséegí'in, wí'nä táye ívíséegíhûuwí, gá in séegí Yôesi Tádáví'wedí na'ädân, hedí to'wên t'ähkí in séegí dâymáa'inda Yôesi Tádáví'wedí di'âypuyä, hedá Yôesi Tádá-á dâytaa. ⁸ Yôesi Tádá-á naséegít'ôe'i namuu, hedího to'wên dâyséegíhonpí'indá Yôesi Tádá wíðâytaapí. ⁹ Kinnân Yôesi Tádádí dínkeeyan díséegí'in: I-á iví wí' aydä' ûn'ändi' isan nää oepáa k'aydipiye' hedânho in kodí'nin wówátsi dímaßánídí. ¹⁰ Kindidân gínhanginná háawin in séegí namuu'in: Tobá na'indi Yôesi Tádá wí'âyséegípí wänbo', idá na'in díséegídí iví ay nää oepáa k'aydipiye' isan iví wówátsi imäänídí na'inbí t'aywó'di gínmuu'i dîn'owóyé-ídí.

¹¹ Un wâyséegí'in, ha'wâagidi Yôesi Tádádí na'in díséegídânho na'in wá' gínkhây'ä' wí'nä táye ívíséegíhûuwí'in. ¹² To'wídí wänbo hânhay wänbo Yôesi Tádá wí'ôemû'pí, hewänbo wí'nä táye ívíséegídá i-á na'indádí namuu, hedá iví séegí idi dímaßí-i-á na'inbí pí'nä khó'yé gínsômä'.

¹³ Kindidân gínhanginná Yôesi Tádá-ádí wé'ge gímuu'in hedá i-á na'indádá: Idi iví Yä'dâa'i P'oweahhâa dímaßí. ¹⁴ Hedá wá' âymû' iví ay isannin t'ähkí t'owaví aywondi dínmúnídí, hedího i'gedí t'owa t'ähkí âyt'ôe'o'. ¹⁵ T'ähkí to'wên in t'owaví páadépiye' ditû'nin Jesus-á Yôesi Tádáví ay namuu'in, Yôesi Tádá indádí namuu hedá indá i-ádá. ¹⁶ Hedího giháhpoe hedá ívíwhâyunde Yôesi Tádádí díséegí'in. I-ân naséegít'ôe, hedí to'wên in séegí dâyhonnindá Yôesi Tádá-ádí dimuu hedá i-á indádá. ¹⁷ Hedí owáy ihay thaa t'owa háa híwó' háa híwó'pí díví'annin ovâykeekw'ódi ihaydi, in séegí na'inbí pí'nä khó'yé ho gínsôedá wíghikhuwôeda'ípí, gá wa' nää oepáa k'aydi giyidibo Christ waagi'ba gipóedân. ¹⁸ Yôesi Tádá âyséegídáho wí'âykhawôeda'ípí, hedí ta'gendi pín ta'ge haydi i âyséegídí na'inbí khuwôeda' gínyâapo'. Hewänbo âykhawôeda'dáho ta'gendi pín ta'ge haydi wí'âyséegípí, hedího tuchänu i'gedí iví'ánshaa'o'.

¹⁹ Yôesi Tádádí páadébo na'in díséegí, hedánkun in séegí âymáa. ²⁰ Wí to'wí natúdí, "Naadi Yôesi Tádá dóséegí," hewänbo iví tí'ûu páadé'i' it'aydáho', wí hôeyó'i namuu. Iví tí'ûu páadé'i' imúnde'i' iséegípídí, há'to Yôesi Tádá óemúndepí' wänbo-á óeséegí-í. ²¹ Hedí ná'in in tsontuü Christ-di dímaßí'in namuu: To'wên Yôesi Tádá dâyséegí'indá dínkhây'ä' inbí tí'ûuwin páadé'in wá' dâyséegíhûuwí'in.

5

¹ Jesus-á i to'wí namuu Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí. To'wên ná'in dívíwhâyunde'indá Yôesi Tádáví'wedí ho wíyá di'âypuyä, hedí to'wên i Tádá dâyséegí'indá, iví ây wá' dâyséegí. ² Yôesi Tádá âyséegídá hedá iví tsontuü ây'a'gindodá, handidânho gínhanginná iví ây wá' âyséegí'in. ³ Hedího iví tsontuü ây'a'ginhondi âykeeyo ta'gendi i âyséegí'in. Iví tsontuü-á wähpahade wí'ûnkháapí ây'a'ginnamídí, ⁴ gá to'wên t'ähkí Yôesi Tádáví'wedí wíyá di'âypuyä'indá dínkoedidân i yä'dâapí' nää oepáa k'aydiwi namuu'i dâyt'aanídí. Hedí na'inbí whâyü gínmuu'idânho git'anpo'.

Yôesi Tádádí iví ay Jesus-ví'gedí dítu'an

⁵ To'wí iwähâyundedi Jesus-á Yôesi Tádáví ay namuu'in, idä'mânho i nää oepáa k'aydiwi yä'dâapí' namuu'i' óet'ande'.

6-8 Jesus Christ-ân nää oepáa k'aydipiye' na'ää'i' namuu, hedi p'oedi óep'ó'p'oe'an hedá iví ûnp'oe-á ich'áa. Na'ää iví ûnp'oe ich'âanídí, p'oedi óep'ó'p'oe'amídída'ba yoe. I Yä'dâa'i P'oewaahâadân dítu'o ná'in ta'gen namuu'in, i-á ta'ge natukanyidi. Hediho ná'in poeyedi wéhpêe tuuda' dâymáa: I Yä'dâa'i P'oewaahâa-á i p'oe-á hedá i ûnp'oe-á. Hedi indída Jesus Christ-ví'gedi na'in díhangin'ândo'. ⁹ Háa t'owadi dítu'o waa ívíwhâyunde', hewänbo háa Yôesi Tádádí dítu'o waa shánkí gínkhây'ä' ívíwhâyü-i'in, iví hí'-á shánkí ûnchá'muudi, hedi idânho iví ay Jesus-ví'gedi dítu'o'. ¹⁰ To'wên Yôesi Tádáví ayví'piye' dívíwhâyunde'indá inbí pí'ná khó'yé dínhanginná háa Yôesi Tádá natú waa ta'gen namuu'in. Hewänbo to'wên Yôesi Tádáví hí' wí'ônwhâyundepí'indá wí hôeyó'i waagibá óepa', háa idi iví ayví'gedi dítu'annin wídívíwhâyundepídí. ¹¹ Hedi kinnân Yôesi Tádádí na'in dítumáa: In wówátsi nahándepí'innânho dímägi, hedi iví ay âytaadiho kí'min wówátsi âymáa. ¹² To'wên Yôesi Tádáví ay Jesus inbí pí'ná khó'yé dín'ännindáho kí'min wówátsi dâymáa. Hewänbo to'wên Yôesi Tádáví ay inbí pí'ná khó'yé wídín'ânpi'indáho kí'min wówátsi-á wídâyamápi.

Yôesi Tádádí wówátsi nahándepí'in dímägi

¹³ Naadi un Yôesi Tádáví ayví'piye' úvíwhâyunde'in ná'i t'ähkí wâyta'do' hedânho ta'gendi únhanginnánídí in wówátsi nahándepí'in ho bînmáa'in. ¹⁴ Hedi häädi Yôesi Tádáví'piye' ívíbéedí ívíyûusu'amídí, háa nada' waagi'i hääwí gida'po'di, ta'gendi gínhanginná Yôesi Tádádí dînt'óyande'in. ¹⁵ Hedi hääwí gida'po'di dînt'óyande'in gínhanginnândi, gínhanginnân wá' hääwí âydaa'andi' ho dímä'in.

¹⁶ Wí to'wí iví méesatewi tí'ûu páadé'i' it'aywó'dodi imû'di, hewänbo in t'aywó'nin i'o'indá ha'min wínamuupídí in wówátsi nahándepí'in diwedi óeyâa'amídí, ná'i to'wí kí'min t'aywó'nin i'andigi' Yôesiví'piye' ônyûusu'amí, hediho in wówátsi óemääní. Hewänbo wên t'aywó'nin nayi', indá in wówátsi nahándepí'in diwedi wovâyâyâ'amí'in namuu, hedi naa wó'tû'pí wí to'wí ha'min t'aywó'nin i'andi bînyûusu'amí'in. ¹⁷ T'ähkí yä'dâapi tsiyekan íví'o'i-á t'aywó'dida' namuu, hewänbo wên t'aywó'nin nayi' ha'min wínamuupí in t'owa in wówátsi nahándepí'in diwedi ovâyâyâ'amí'in.

¹⁸ Gínhanginná to'wên Yôesi Tádáví'wedi di'âypyä'indá häädi wänbo wídívít'aywó'kanhonpí'in, gá Yôesi Tádáví ay Jesus-di ovây'âyînmáadân, hediho i Penísendi wí'ûnkoedipí ovâyhónídí. ¹⁹ Gínhanginná na'indá Yôesi Tádáví'in gimuu'in, hewänbo to'wên t'ähkí in Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'indá i Penísendi ovâytsónmáa. ²⁰ Hedá wá' gínhanginná Yôesi Tádáví ay nää oepáa k'aydipiye' na'ää'in, hedi idi ka'powa dímägi hedânho i ta'gendi Yôesi namuu'i âytáa-ídí. Hediho ná'i ta'gendi Yôesi namuu'i-ádí wé'ge ívíhon, iví ay Jesus Christ-ádá wé'ge gimuudi. I-ân i ta'gendi Yôesi namuu, hedi ibá in wówátsi nahándepí'in napäyi'i namuu.

²¹ Naví áyyää, i hääwí in t'owa inbí yôesi dínmuu waa dâychaamáa'iví'wedá bí'âyîngi'an.

In Eedi'in Ta'nin John Ita'nannin

John-di in to'wên ovâyta'nannin ovâysengitu'an

¹ Naa wí méesatewí p'ó'dédí' omuu'idi wâyta'do' un, wí kwee Yôesi Tádádí wóde'mandi' hedá uví ây-á. * Ta'gendi naadi un t'ähkí wâyséegí, hewänbo naadida'ba yoe, t'ähkí in to'wên in ta'gen namuu'in dâyta'indidá wá' wovâyséegí. ² Na'indi wâyséegí in ta'gen namuu'in na'inbí pí'ná khó'yé âymáadi, hedá hânhay wänbo t'ähká âymá've-í.

³ Yôesi Tádádá hedá Jesus Christ, i Tádáví ay ûnmuu'ida' ta'gendi díséegídi na'inbí'piye' gínsehkana'púwí, hedá séegísehkana' na'in dímäni, hedá díkhäge'namí anshaaginpidibo gikwo'nídi.

In ta'gen âyséegí, hewänbo naadida'ba yoe, t'ähkí in to'wên inamuu'in bínhûuwí hedá wí'ná táye-á úvíséegíhûuwí

⁴ Naa hânho ohíhchanpóe dínhanginpóedí wáy wên unbí ây in ta'gen namuu'in dâyhonnin, Yôesi Tádá natsonpóe waagibá. ⁵ Hedí nää kó'ôe, naadi wên tsontu'u namuu i'gedi wînta'do', indá páadé iwedibo' âymá'in. Ná'in tsontu'u-á ts'aamin wínamuupí, hedí kinnân namuu: Wí'ná táye ívíséegíhûuwí. ⁶ Na'inbí wówátsi Yôesi Tádáví tsontu'u ûntû' waagibá âyhondáho', kindidi âykeeyo' in séegí âymá'in. Hedí ná'in tsontu'u páadé iwedibo' ít'o': Iví séegí wóge' unbí wówátsi bínhûuwí.

⁷ Nää-á t'âmápiye' báyéki diyi', indá in t'owa in ta'gen namuu'in diwedi ovâyâa'o', indá wídíwíwhâyundepí Jesus nat'owapaa'in hedá ibá i Yôesi Tádádí óesóge'i t'owa ovây'aywoenídí namuu'in. To'wên kí'min dimuu'in in t'owa in ta'gen namuu'in diwedi dâyyâa'o'indá hedá Christ-ví hânmindá dimuu. ⁸ Hedího bipí'âyíngi'an hedânho hääwí uví'andi wí'ûnpedée-ípídi, hedá t'ähká Yôesidi wovâymäänidí wovâykhây'o'i bínhóní.

⁹ To'wên háa Christ-di díhá'annin namuu'in diwedi dívíhänge'annin hedá wídâyhonpí'in, indá Yôesi Tádá inbí pí'ná khó'yé wídâymäapí. Hewänbo to'wên háa Christ-di díhá'an waa dâyhonnindá, Yôesi Tádá-ádi hedá iví ay-ádi wí'gíndíbo inbí pí'ná khó'yé dín'ân. ¹⁰ Wí to'wí unbí'we napówádí wovâyhá'amídí hewänbo Christ-ví háhkan ûnmuu'in imáapídá, wíwíntsudemäánipí wovâyhá'amídí, hedí namän dihaydá wíwíntu'âamípí, "Yôesidi wóepahûuwí." ¹¹ To'wên kin óetu'annindá óekhäge'máa iví yä'dâapíkan i'amídí.

I t'ä'gi hí' John-di ovâyta'nandi'

¹² Wa'di báyéki wíyá hääwí wâytu'âamí'i' dómáa, hewänbo wó'da'pí ná'in ta'nin diwe dóta'namí'in. Naa ochanpo' unbí'piye' opu'wämú-í'in, hedí ívímû' ihaydi wé'ge ívíhée'amí, hedí handidi shánkí gihíhchanpúwí.

¹³ I kwee uví tí'ûu úmuu'i Yôesi Tádádí óede'mandiví âydi wóesengitu'an. †

* **1:1** Wáy wên t'owa dí'ände ná'i kwee-á ta'gendi wí kwee wínmuupí, hewänbo wí méesate-ân namuu, hedá iví ây-á in méesate'in t'owa-á dimuu. † **1:13** Iví tí'ûu-á ma'di wíyá méesate-ân namuu, hedá in áyyä-á in méesate'in t'owa-á dimuu.

In Powage'in Ta'nin John Ita'nannin

John-di i to'wí òntà'nandi' óesengitu'an

¹ Navi híwó'di k'ema Gaius, ta'gendi wíséegí'i' unmuu. Naa wí méesatewi tsondi omuu'idi ná'in ta'nin wíntà'do'.

² U wíséegí'i', dáyyûusu'o háäwí t'ähkí híwó' úpúwídí, hedá uví túu'údá híwó'dá uncháa-ídá uví pí'ná khó'yé híwó' uncháa waagibá. ³ Wên méesate'in tí'úuwín páadé'in naa dînpówádí dînt'òekán in ta'gen namuu'in nâamâa'in hedá nâahonnindá, hedi ná'idi hânho díhíhchannan. ⁴ In to'wên navi ây waagi'inbá dimuu'in in ta'gen namuu'in dâyhondi naa dînhanginpó'di, hânho ohíhchanpo', hedi wíyá háäwídí wânbo shánkí wídíhíhchandopí.

Gaius híwó' i'an

⁵ U wíséegí'i', háädi wânbo t'ähkí háa úkhây'ä' waa bikanhon in méesate'in tí'úuwín páadé'in híwó' ovây'áyîngi'odi, tobáháa ovâytaapí'in dimuu wânbo'.

⁶ Ná'in tí'úuwín páadé'indi in méesate iwe'in t'owa náwe dikw'ó'nin uví séegí úmuu i'gedi ho ovây't'òe'an. Híwó' bikanhon inbí p'óegé dimân dipiye' ovâykhäge'dodi, hedi kin bikanhondi Yôesi Tádá nâahíhchando'.

⁷ Indá dimân t'owa Christ-ví'gedi ovâyhangin'ânnamídí, hedá háäbo-á in dívíwhâyundepi'inbí'wedí wídâyhóndepí. ⁸ Hediho na'indá gínkhây'ä' ná'in tí'úuwín páadé'in âykhäge'namí'in, hedi handidi wé'ge ívít'òe'amí in ta'gen namuu i'gedi t'owa âyhangin'ânnamídí.

Diotrephes híwó'pí i'an, hewänbo Demetrius-á híwó'di-á i'o'

⁹ Naadi wên háawên uví méesate'in t'owa dovâyta'nan, hewänbo navi hí' dînmuu'in Diotrephes-di wídînséegí'anpí. I-á inbí p'ó'dédí' namúni'in óehí'an. ¹⁰ Hediho owáy naa opówá ihaydi t'ähkí háa i'an ní'gedi wây'ánshaakannamí. I-á na'inbí'gedi yanákí ihée'o', hewänbo iví hí' únmuu'i wí'unchä'muupí. Hewänbo kin i'o'in wa'di ihay wí'únmuupí, shánkí wânbo p'ándíkí' ikanhon, in méesate'in tí'úuwín páadé'in Yôesi Tádáví tûu wóegé dipóya'nin wí'ovâyséegíhóndepí, hedá in wé'ge'in méesate'in ná'in dipóya'nin ovâyséegí'amí'in dida'in wânbo-á idi ovâykhâa'o', hedá idá oe méesate iwedá ovâykhèhpiyende'.

¹¹ U wíséegí'i', in to'wên híwó' dívítsiyekanhonnin waagi'ba unmuní, in híwó'pí' dívítsiyekanhonnin waagá yoe. To'wên híwó' dívítsiyekanhonnindá Yôesi Tádáví'in dimuu, hewänbo in to'wên híwó'pí' dívítsiyekanhonnindá wídínhanginnáhpí háawi i namuu'in.

¹² T'ähkídíbo Demetrius-ví'gedi híwó'da' dívíhée'o', hedi nakeepo' in ta'gen namuu'in imáa'in. Na'in wá' hanbá híwó' iví'gedi ívíhée'o', hedi u úhanginná ná'i gitû'di-á in ta'genbá namuu'in.

I t'ä'gi hí' John-di òntà'nandi'

¹³ Wa'di báyéki wíyá háäwí wítu'âamí'i' dómáa, hewänbo wó'da'pí ná'in ta'nin diwe dótá'namí'in. ¹⁴ Hewänbo naa ochanpo' hanwaapídíbo wímúni'in hedi ihaydá wé'ge änhée'amí.

¹⁵ Ánshaaginpídíbo' íkwó'ní. Uví k'ema'in náwe diyi'indi wóesengitu'an. Udá navi k'ema'in owe diyi'indá wí'íngin ovâysengitu'âamí.